

Uniform Decorators

Chand Jullundur Cantt.

7519 S: 41

ਭਾਰਤੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ

੧੯੬੭

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ

7519 S: 41

ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਪਦ-ਅਰਥ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਟੀਕਾ-ਟਿੱਪਣੀ ਸਮੇਤ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ

ਨਾਵੀਂ ਪੋਥੀ

[ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੨੩੨ ਤੋਂ ੧੩੫੩ ਤਕ]

ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ, ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ, ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ,
ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ, ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਓਤੀ

ਟੀਕਾਕਾਰ

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਡੀ. ਲਿਟ.

ਸਾਬਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਹੀਦ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਾਬਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਰਾਜ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ (ਰਜਿ:)

ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਬੁਕ-ਸੇਲਰਜ਼

ਅੱਡਾ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ-144001

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸ੍ਰੀ ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਖੰਨਾ,

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਪ੍ਰੋ: ਰਾਜ ਪਬਲਿਸਰਜ (ਰਜਿਸਟਰਡ)।

ਅੱਡਾ ਦੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ।

ਦੂਜੀ ਵਾਰ

ਕੀਮਤ : ੩੦ ਰੁਪਏ

ਦੂਜੀ ਵਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਸੋਹਨ ਲਾਲ ਖੰਨਾ,

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਪ੍ਰੋ: ਰਾਜ ਪਬਲਿਸਰਜ (ਰਜਿਸਟਰਡ)।

ਅੱਡਾ ਦੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪੰਨਵਾਦ

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ’ ਦੀ ਨਾਵੀਂ ਪੋਥੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ—ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ, ਤੇਰਾ ਸੁਕਰ ! ਤੂੰ ਹਿੰਮਤ ਦਿੱਤੀ, ਤੂੰ ਸਿਹਤ ਦਿੱਤੀ, ਤੂੰ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ੀ, ਤੂੰ ਸਬਬ ਬਣਾਏ, ਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਟੀਕਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਮਿਹਰ ਕਰੀਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਤੇ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਟੀਕਾ ਛਪ ਜਾਏ। ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਵਲੋਂ ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਦਾਤਿ ਭੀ ਮੈਂ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਅਚਨਚੇਤ ਰੁਕਾਵਟ—

ਅੱਠਵੀਂ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਫਰਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਫ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਖ਼ਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੯ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ। ੫ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ enlarged prostate ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ, ਤੇ, ੨੭ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣ ਤੇ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਪ੍ਰੋ: ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਤਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਬੜੀ ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਹਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਨੇਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਖਿਆ—

ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਨਾਵੀਂ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਸਰੀਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਫ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੋਝਾ ਬੋਝਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟੀਕੇ ਦੀ ਨਾਵੀਂ ਪੋਥੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ।

ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ—

ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ੧੬ ਮਈ ਸੰਨ ੧੯੬੨ ਨੂੰ ਸਹੀਦ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਸਿਧਵਾਂ-ਬੇਟ (ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਡਾਕਟਰ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੌਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਜਿਥੋਂ

ਤਕ ਇਸ ਟੀਕੇ ਦੇ ਛਪਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਸਿਧਵਾਂ-ਬੇਟ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਓਥੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੀ ਵਿਹਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾ ਟੀਕੇ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਸਕਿਆ। ਮੇਰੇ ਪਬਲਿਸਰ ਸ੍ਰੀ ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਵਿਖਾਈ, ਖਰਚ ਕਰਨੋਂ ਰਤਾ ਸੰਕੋਚ ਨਾਹ ਕੀਤਾ, ਤੇ, ਹਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਪੋਥੀ ਛਪਦੀ ਗਈ।

ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਲੜਕਾ ਡਾਕਟਰ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਸੀਨੀਅਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਬਣ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦਸਵੀਂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਇਗੀ।

‘ਨਕਿ ਨਥ, ਖਸਮ ਹਥ, ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇਇ ॥

ਜਹਾ ਦਾਣੇ, ਤਹਾ ਖਾਣੇ, ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਹੋਇ’ ॥

ਪਾਤਿਸਾਹ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਮੁੜ ਇਤਨੇ ਜੋਗਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਟੀਕੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਸਨੇਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਾਂ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ—

ਦਸਵੀਂ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਲੇਖ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ’ ਤਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਲੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਾਸਕ-ਪੱਤ੍ਰ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਦੋ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਨਵਾਂ ਲੇਖ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ’ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਝ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਕਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਧਵਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਕਈ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ।

ਜੇ ਇਹ ਮਿਹਨਤ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਈ ਸਮਝਾਂਗਾ।

ਦਾਸ—

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

27 ਜੂਨ 1964

o/o ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ M.sc.

E—32, Sector—14

Chandigarh—3

S.S. Pindia Singh & Sons

Uniform Decorators

Church Road, Jullundur Cantt

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਤਤਕਰਾ

ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ

(ਮ. ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ੧

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੇ ੪

(ਮ. ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੈ ੭

ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕਾ ੧੧

ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੀ ੧੪

(ਮ. ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਗੁਸਾਈ ਪਰਤਾਪੁ ੧੮

ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ੨੧

(ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ)

ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ੨੬

(ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ)

(ਮਹਲਾ ੪)

ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੋਜਨਾ ੩੧

(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)

ਜਾਨੈ ਗਰਬਸਿ ੧੧੮

ਰਾਜਾਸੂ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ੧੧੯

(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)

ਕਾਏ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ ੧੨੨

ਬਦਸੁ ਕੀ ਨ ਹੋਡ ਮਧਾਉ ੧੨੩

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ੧੨੪

ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨੁ ੧੨੬

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀਉ)

ਛਾਡਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ੧੨੯

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ੧੩੦

(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ੧੩੮

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ

(ਮਹਲਾ ੧)

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ੧੩੯

ਕਰਉ ਬਿਨਉ ਗੁਰ ੧੪੦

ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ੧੪੨

ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ੧੪੫

ਪਰ ਦਾਰਾ ਪਰ ਧਨੁ ੧੪੭

ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ੧੪੯

ਦੂਖੁ ਵਿਛੋੜਾ ਇਕੁ ੧੫੧

ਦੁਖੁ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣ ੧੫੩

ਬਾਗੇ ਕਾਪੜ ਬੋਝੈ ੧੫੫

(ਮਹਲਾ ੩)

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੈ ੧੫੭

ਜਿਨੀ ਹੁਕਮੁ ੧੫੯

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ੧੬੧

ਗੁਰੁ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦਾ ੧੬੩

ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਨਾਮੇ ੧੬੬

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੈ ੧੬੯

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਪ੍ਰਾਣ ੧੭੦

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾਦੂਖ ੧੭੨

ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਨੁ ੧੭੪

ਇਹ ਮਨੁ ਗਿਰਗੀ ੧੭੫

ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ੧੭੮

ਜੀਵਤ ਮੁਕਤ ੧੮੦

ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਸਭੁ ੧੮੨

(ਮਹਲਾ ੪)

ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ੧੮੪

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ੧੮੬

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ
ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਜੰਤ
ਜਿਨ ਕੈ ਹੀਅਰੈ
ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰ
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
ਹਰਿ ਜਨ ਬੋਲਤ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ

(ਮਹਲਾ ੫)

ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ
ਖੀਰ ਅਧਾਰਿ ਬਾਰਿਕੁ
ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ
ਰਾਜ ਤੇ ਕੀਟ ਕੀਟ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਓਇ
ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ ਤਿਲੁ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ
ਅਬ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਘਨਿਹਰ ਬਰਸਿ
ਬਿਛੁਰਤ ਕਿਉ ਜੀਵੈ
ਹਰਿ ਕੈ ਭਜਨਿ
ਆਜੁ ਮੈ ਬੇਸਿਓ
ਬਹੁਬਿਧਿ ਮਾਇਆ
ਦੁਸਟ ਮੁਏ ਬਿਖੁ
ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ

ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਭਗਤਿ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ
ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਆ
ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਸਗਲ
ਗੁਰ ਮਨਾ ਰਿ ਪ੍ਰਿਅ
ਮਨੁ ਘਨੈ ਗ੍ਰੰਥ ਬਨੈ
ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਸੰਤ
ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ
ਸਦਸੁ ਸਰਸੁ
ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਗਾਉ

ਪੰਨਾ

੧੮੮
੧੮੯
੧੯੧
੧੯੩
੧੯੫
੧੯੮
੧੯੯

੨੦੦
੨੦੨
੨੦੩
੨੦੫
੨੦੬
੨੦੭
੨੦੮
੨੦੯
੨੧੧
੨੧੧
੨੧੩
੨੧੪
੨੧੫
੨੧੬
੨੧੭
੨੧੮
੨੧੯

੨੨੦
੨੨੧
੨੨੩
੨੨੪
੨੨੬
੨੨੮
੨੨੯
੨੩੦
੨੩੧
੨੩੨
੨੩੩

ਘਨੁ ਗਰਜਤ ਗੋਵਿਦ
ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੋਪਾਲ

(ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਂਦ
ਜਾਗਤ ਜਾਗਿ ਰਹੈ
ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ
ਅਖਲੀ ਊਡੀ ਜਲੁ
ਮਰਣੁ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ

(ਮ: ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ
ਬੇਦੁ ਬਾਣੀ ਜਗੁ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ

(ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ)

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ

(ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੧)

ਆਪੀਠੈ ਆਪੁ

(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)

ਸੇਵੀਲੇ

ਸੋਕਉ ਤੂੰ ਨ

(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ)

ਨਾਗਰ ਜਨਾ

ਹਰਿ ਜਪਤ

ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੇ

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ

(ਮਹਲਾ ੪)

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੰਤ ਜਨਾ
ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਮੇਰੈ ਮਨ ਹਰਿ
ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਮਨ ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ
ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ
ਭਜੁ ਰਾਮੋ ਮਨਿ ਰਾਮ
ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਟਉ ਪਗ

ਪੰਨਾ

੨੩੪
੨੩੫

੨੩੫
੨੩੮
੨੪੧
੨੪੪
੨੪੮

੨੫੧
੨੫੪
੨੫੮

੨੬੨

੨੬੬

੩੪੩

੩੪੮

੩੫੦

੩੫੧

੩੫੬

੩੫੮

੩੫੯

੩੬੧

੩੬੩

੩੬੪

੩੬੬

੩੬੮

੩੬੯

੩੭੦

੩੭੨

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਬਿੰਦ	੩੭੩	ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਨਾਮ	੪੦੯
ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ	੩੭੪	ਐਸੀ ਕਉਨ ਥਿਧੇ	੪੧੧
(ਮਹਲਾ ੫)		ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ	੪੧੨
ਗਾਈਐ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ	੩੭੫	ਤਿਖ ਬੁਝਿ ਗਈ	੪੧੩
ਆਰਾਧਉ ਤੁਝਹਿ	੩੭੬	ਤਿਆਗੀਐ ਗੁਮਾਨੁ	੪੧੪
ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ	੩੭੭	ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ ਮਲਨ	੪੧੫
ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿੰਦ	੩੭੮	ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਭਗਤਿ	੪੧੬
ਭਗਤਿ ਭਗਤਨ	੩੮੦	ਚਰਨ ਸਰਨ	੪੧੭
ਤੋਰੇ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ	੩੮੧	ਵਾਰਿ ਵਾਰਉ ਅਨਿਕ	੪੧੮
ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਪਿ	੩੮੨	ਅਹੰ ਤੋਰੇ ਮੁਖੁ ਜੋਰੇ	੪੧੯
ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ	੩੮੩	ਤਾਂਤੇ ਜਾਪਿ ਮਨਾ	੪੨੦
ਠਾਕੁਰੁ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੋ	੩੮੪	ਐਸੇ ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ ਜੀ	੪੨੧
ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਚਰਨ	੩੮੫	ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਅਪਨ	੪੨੨
ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ	੩੮੬	ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕੁਰ	੪੨੩
ਕਰੀਐ ਸੰਤ ਸੰਗਿ	੩੮੭	ਮਾਈ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ	੪੨੪
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ	੩੮੮	ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ	੪੨੫
ਸਾਧੁ ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ	੩੮੮	ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ	੪੨੬
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਬਿਗਸਾਉ	੩੮੯	(ਮ: ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
ਸਾਜਨਾ ਸੰਤ ਆਉ	੩੯੦	ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮਨਾਮੁ	੪੨੭
ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਪਾਲ	੩੯੧	ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ	੪੩੦
ਧਨਿ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਿ	੩੯੨	ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਿ	੪੩੩
ਕੁਚਿਲ ਕਠੌਰ ਕਪਟ	੩੯੩	ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ	੪੩੯
ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ	੩੯੪	ਮਨ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਲ	੪੪੦
ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰਭ	੩੯੫	ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ	੪੪੩
ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ	੩੯੬	(ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ)	
ਹੀਏ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ	੩੯੭	ਸੇ ਉਧਰੇ ਜਿਨ ਰਾਮ	੪੪੭
ਆਨਦ ਰੰਗ ਬਿਨੋਦ	੩੯੮	(ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪)	
ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸੁਆਮੀ	੩੯੯	ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਧ	੪੫੧
ਬਿਖੇ ਦਲ ਸੰਤਨ	੪੦੦	(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)	
ਬੂਝਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ	੪੦੧	ਐਸੇ ਰਾਮ ਰਾਇ	੪੮੬
ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਮਨਹਿ	੪੦੨		
ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ	੪੦੩		
ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ	੪੦੪		
ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ	੪੦੫		
ਅਵਿਲੋਕਉ ਰਾਮ ਕੋ	੪੦੬		
ਪ੍ਰਭ ਪੁਜਹੋ ਨਾਮ	੪੦੭		
		ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਣ	
		(ਮਹਲਾ ੪)	
		ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੇ	੪੮੮
		ਹਰਿਜਨੁ ਗੁਨ	੪੯੦
		ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੁ ਜਪਿ	੪੯੨

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਹਰਿ	੪੯੩	ਮਸਟਿ ਕਰਉ ਮੂਰਖੁ	੫੫੦
ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ	੪੯੫	ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ	੫੫੩
ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ	੪੯੭	ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ	੫੫੫
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ	੪੯੮	ਅੰਤਰਿ ਦੇਪਿ ਸਬਦਿ	੫੫੮
(ਮਹਲਾ ੫)		ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ	੫੬੦
ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ	੪੯੯	ਸੰਤਾ ਕੀ ਰੇਣੁ ਸਾਧ	੫੬੨
ਜਾਚਿਕੁ ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ	੫੦੦	(ਮਹਲਾ ੩)	
ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਸੋਭਾ	੫੦੧	ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ	੫੬੪
ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੫੦੨	ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ ਕਉ	੫੬੬
ਗੁਨ ਨਾਦ ਧੁਨਿ	੫੦੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ	੫੬੭
ਕਉਨੁ ਬਿਧਿ ਤਾ ਕੀ	੫੦੪	ਜੋ ਟੋਰੀ ਸਰਣਾਈ	੫੬੯
ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ	੫੦੫	ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜੀਉ	੫੭੦
ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ	੫੦੬	ਆਪੇ ਭਾਤਿ ਬਣਾਏ	੫੭੨
ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰ	੫੦੭	ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਆਪਣਾ	੫੭੫
ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ	੫੦੮	(ਮਹਲਾ ੪)	

(ਮ. ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਸੁਨਿ	੫੦੯	ਰਸਕਿ ਰਸਿਕ ਗੁਨ	੫੭੬
ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ	੫੧੩	ਉਗਵੈ ਸੂਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ	੫੭੮
ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ	੫੧੬	ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ	੫੮੦
ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਪੂਜ	੫੧੯	ਅਗਮ ਦਇਆਲ	੫੮੨
ਰਾਮਾ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ	੫੨੩	ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ	੫੮੪
ਰਾਮਾ ਹਮ ਦਾਸਨ	੫੨੬	ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ	੫੮੫
		ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ	੫੮੭

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

(ਮਹਲਾ ੧)

ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਤਰਣਾ	੫੩੦	ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਤਨੁ	੫੮੮
ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ	੫੩੨	ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜਨ ਕੀ	੫੯੦
ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ	੫੩੪	ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਮਨਿ	੮੯੧
ਜਾ ਕੈ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ	੫੩੫	ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਮਿਟੇ	੫੯੩
ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਿ	੫੩੭	ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ	੫੯੫
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੁ	੫੩੯	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ	੫੯੬
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ	੫੪੧	ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਸੇਈ ਸਦੁ	੫੯੮
ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ	੫੪੨	ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਤਾ ਕੀ	੫੯੯
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ	੫੪੪	ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ	੬੦੧
ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮਨੁ	੫੪੬	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ	੬੦੨
ਜਾਗਤੁ ਬਿਗਸੈ ਮੂਨੇ	੫੪੮	ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ	੬੦੪
		ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਸਦਾ	੬੦੫
		ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਉ	੬੦੬

(ਮਹਲਾ ੫)

ਰਮ ਰਮ ਰਮ ਰਮ	੬੦੮
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ	੬੦੮

(ਮ: ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਦੁਬਿਧਾ ਬਉਰੀ	੬੦੯
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ	੬੧੩
ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ	੬੧੬
ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ	੬੨੦

ਆਖਣਾ ਸੁਣਨਾ ਨਾਮੁ	੬੨੩
ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਿ ਅੰਤਰਿ	੬੨੬
ਇਕਿ ਪੁਰਿ ਬਖਸਿ	੬੨੮

(ਮ: ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵੇਖ ਤੂ	੬੩੧
ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੋ ਜਨ	੬੩੫

(ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ	੬੩੮
ਮਨ ਮਹਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਹਾ	੬੪੧
ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਵਿਖ	੬੪੫

(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)

ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਕੀ	੬੪੯
ਅਲਹ ਏਕੁ ਮਸੀਤ	੬੫੦
ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਹੁ	੬੫੨
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ	੬੫੪
ਸੁਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ	੬੫੬

(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)

ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਮਨੁ	੬੫੯
ਆਇ ਜੁਗਾਇ	੬੬੦
ਅਕੁਲ ਪੁਰਖੁ ਇਕ	੬੬੧

(ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ ਜੀਉ)

ਤਨਿ ਚੰਦਨੁ ਮਸਤਕਿ	੬੬੪
-----------------	-----

ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ

(ਮਹਲਾ ੯)

ਰਾਮੁ ਸਿਮਰ ਰਾਮੁ	੬੬੯
ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਰਾਮੁ ਭਜੁ	੬੭੦
ਰੇ ਮਨ ਕਉਨ ਗਤਿ	੬੭੧
ਬੀਤ ਜੈਹੇ ਬੀਤ ਜੈਹੇ	੬੭੨

ਪੰਨਾ

ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਪੰਨਾ

੧. ਪਰਮਾਤਮਾ

(ੳ) ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ	੬੭੪
(ਅ) ਰਾਜਕ	੬੮੧
(ੲ) ਸਿਰਜਣਹਾਰ	੬੮੫
(ਸ) ਰਾਖਾ	੬੮੮
(ਹ) ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾ ਦਾ ਮਾਲਕ	੬੯੧

੨. ਜਗਤ

(ੳ) ਸਮੁੰਦਰ	੬੯੪
(ਅ) ਜੰਗਲ	੬੯੯
(ੲ) ਰਣਭੂਮੀ	੭੦੧
(ਸ) ਫੁਲਵਾੜੀ	੭੦੭
(ਹ) ਅਖਾੜਾ	੭੦੮
(ਕ) ਚਉਪੜ	੭੦੯
(ਖ) ਰੰਗ-ਭੂਮੀ	੭੧੦

੩. ਮਾਇਆ

(ੳ) ਹਉਮੈ	੭੧੧
(ਅ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ	੭੧੫
(ੲ) ਪ੍ਰਬਲ	੭੧੮
(ਸ) ਮਾਣ ਕੂੜਾ	੭੩੩

੪ ਗੁਰੂ

੫. ਸੰਗਤਿ

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ, ਕੁਸੰਗ	੭੫੪
------------------	-----

੬. ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ

੭ ਮਨੁੱਖ	੭੬੧
---------	-----

ਵਣਜਾਰਾ, ਵਪਾਰੀ	੭੬੩
---------------	-----

੮. ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

(ੳ) ਗੁਵਾ	੭੬੫
(ਅ) ਹੱਟ	੭੬੭
(ੲ) ਖੇਤ, ਨਗਰ, ਘੋੜੀ	੭੬੯
(ਸ) ਮੰਦਰ, ਘਰ, ਕਿਲ੍ਹਾ	੭੭੪
(ਹ) ਅਸਾਰਤਾ	੭੭੬

੯ ਸਿਮਰਨ-ਹੀਨਤਾ

੧੦. ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ	੭੮੫
-----------------	-----

੧੧. ਸਿਮਰਨ

(ੳ) ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ	੭੯੮
----------------	-----

ਪੰਨਾ	ਪੰਨਾ
(ਅ) ਨਾਮ ਵਰਖਾ ੮੦੪	(ਅ) ਭੋਰਾ ਤੇ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ੮੫੮
(ੲ) ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ੮੦੯	(ੲ) ਮੋਰ, ਵੱਛਾ, ਚਕਵੀ, ਪਤੰਗਾ, ਹੰਸ,
(ਸ) ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ੮੧੧	ਪਪੀਹਾ, ਛੋਟਾ ਬਾਲ ੮੬੦
(ਹ) ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਹੈ ੮੧੫	(ਸ) ਆਪੇ ਦੀ ਭੇਟ ੮੬੪
(ਕ) ਸਿਮਰਨ ਵਿਕਾਰਾ ਤੋਂ ਬਚਾਦਾ ਹੈ ੮੧੮	(ਹ) ਪ੍ਰੀਤਿ—ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ
(ਖ) ਨਾਮ ਦੀ ਚਾਤਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ੮੨੭	ਚੀਜਾ ੮੬੬
੧੨. ਅਰਦਾਸਿ	(ਕ) ਪ੍ਰੀਤਿ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ੮੬੭
(ੳ) ਨਾਮ ਦੀ ਮੰਗ ੮੩੦	(ਖ) ਪ੍ਰੀਤਿ—ਵਿਛੋੜਾ ਅਸਹਿ ੮੭੨
ਅਰਦਾਸਿ	੧੭ ਕਰਮ ਕਾਡ ੮੭੫
(ਅ) ਵਿਕਾਰਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ੮੩੪	੧੮. ਤੀਰਥ-ਇਸਨਾਨ ੮੮੮
੧੩. ਸੇਵਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ੮੩੮	੧੯. ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ੮੯੩
ਸੇਵਕ ਦੀ ਕਾਰ-ਕਿਰਤ	੨੦. ਗ੍ਰਿਹਸਤ-ਤਿਆਗ ੮੯੯
(ਅ) ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ੮੪੧	੨੧. ਧਰਮ-ਪਖੰਡ, ਵਿਖਾਵਾ ੯੦੩
(ੲ) ਸੇਵਕ ਦਾ ਸਹਾਈ ੮੪੩	੨੨. ਚੁੰਚ-ਗਿਆਨਤਾ ੯੧੦
ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਦਾ ਅਜੋੜ ੮੪੫	੨੩. ਮਨ ੯੧੩
੧੪. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਢੋਲਾ ੮੪੮	੨੪. ਨਿੰਦਾ ੯੧੮
੧੫ ਮਿਲਾਪ ਅਵਸਥਾ ੮੫੧	੨੫. ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨ ੯੨੧
੧੬ ਪ੍ਰੀਤਿ	੨੬. ਸਤੀ ੯੨੪
(ੳ) ਮੱਛੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ੮੫੫	੨੭. ਮਾਸ ੯੨੬

ਦੂਜੀ ਛਾਪ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਨੇਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛਾਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਪਟਿਆਲਾ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

c/o Dr. Daljit Singh m s

494—ਅਜੀਤ ਨਗਰ

ਨਵਾ ਪਟਿਆਲਾ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਵਾ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥

ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਜਾਚਉ ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ॥ਹਰਿ ਕੀ ਪਿਆਸ ਪਿਆਸੀ ਕਾਮਨਿ ਦੇਖਉ ਰੈਨਿ ਸਬਾਈ॥ਸ੍ਰੀਧਰ
ਨਾਥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ਪਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਗਣਤ ਸਰੀਰਿ
ਪੀਰ ਹੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪਾਈ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਾਂ ਸਮਾਈ ॥੨॥ ਐਸੀ ਰਵਤ ਰਵਹੁ ਮਨ
ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ਬਿਸਮ ਭਏ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮਨੋਹਰ ਨਿਰ-
ਭਉ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ॥੩॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਨਿਹਚਲ ਘਟੈ ਨ
ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਨਿਰਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੂਝੁ ਝੁਝਾਈ
॥੪॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਭਏ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ ਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ॥ ਜਬ ਕੀ
ਉਪਜੀ ਤਬ ਕੀ ਤੈਸੀ ਰੰਗੁਲ ਭਈ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ
ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤਾ
ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ॥੬॥ ਸੁਧ ਰਸ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ
ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਤੁ ਗੁਸਾਂਈ ॥ ਤਹ ਹੀ ਮਨੁ ਜਹ ਹੀ ਤੈ ਰਾਖਿਆ ਐਸੀ
ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ ॥੭॥ ਸਨਕ ਸਨਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਭਗਤ ਰਤੇ
ਬਨਿ ਆਈ॥ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਘਰੀ ਨ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ
॥੮॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ ! ਕਿਉ ਜੀਵਾ-ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀ ਸਕਾਂ ? ਮੇਰੀ
ਸਿੰਦ ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਗਦੀਸ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ ! [ਜਗਦੀਸ-ਜਗਤ-ਈਸ ।
ਈਸ-ਮਾਲਕ] । ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਜਾਚਉ-ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ-

ਰਿਹਾ ਨਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮਨ ਭੋਲਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਿਆਸੀ—ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਉਤਾਵਲੀ । ਕਾਮਨਿ—ਇਸਤ੍ਰੀ । ਰੈਨਿ—ਰਾਤ ।
ਸਬਾਈ—ਸਾਰੀ । ਸ੍ਰੀਧਰ—[ਸ੍ਰੀ—ਲੱਛਮੀ । ਧਰ—ਆਸਰਾ] ਹੇ ਲੱਛਮੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ! ਹੇ
ਪ੍ਰਭੂ ! ਨਾਥ—ਹੇ ਖਸਮ—ਪ੍ਰਭੂ ! ਪੀਰ—ਪੀੜ । ੧ ।

ਗਣਤ—ਚਿੰਤਾ, ਗਿਣਤੀ, ਫਿਕਰ । ਸਰੀਰਿ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ।
ਪਾਈ—ਪਾਈਂ, ਮੈਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ ਹਾਂ । ਰਹਾਂ ਸਮਾਈ—ਸਮਾਇ ਰਹਾ, ਲੀਨ ਰਹਾਂ । ੨ ।

ਰਵਤ ਰਵਹੁ—ਰਹਤ ਰਹੇ, ਚਾਲ ਚੱਲੇ । ਬਿਸਮ—ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ, ਮਗਨ ।
ਮਨੋਹਰ—ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ । ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ੩ ।

ਪੁਨਿ—ਲਗਨ । ਨਿਹਚਲ—ਅਭੋਲ । ਨਿਰਧਨੁ—ਕੰਗਾਲ । ਸਤਿਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ ।
ਬੁਝ—ਸਮਝ । ੪ ।

ਸੁਨਿ—ਸੁਣ । ਸਜਨੀ—ਹੋ ਸਖੀ ! ਪ੍ਰਾਨ—ਜਿੰਦ । ਦੂਤ—ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ।
ਖਾਈ—ਖਾਇ, ਖਾ ਕੇ । ਰੰਗੁਲ—ਰੰਗੁਲੀ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਈ—ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੀ
ਹੈ । ੫ ।

ਸਮਾਧਿ—ਟਿਕਾਉ, ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ । ਜੀਵਾਂ—ਮੈਂ ਜੀਉਂਦੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਧੀਰਜ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬੈਰਾਗੀ—ਵੈਰਾਗਵਾਨ, ਪ੍ਰੇਮੀ । ਤਾੜੀ ਲਾਈ—ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ । ੬ ।

ਸੁਧ—ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ਗੁਜਾਈ—ਹੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਸਮ ! ੭ ।

ਸਨਕ ਸਨਾਦਿ—ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਤਕੁਮਾਰ, ਸਨਾਤਨ (ਇਹ ਚਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨ) । ਰਤੇ—ਰੰਗੇ ਗਏ । ਬਨਿ ਆਈ—ਪ੍ਰੀਤ ਬਣ ਗਈ । ੮ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਆਕੁਲ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਦਾ ਜੇ (ਜਿੱਤ) ਹੈ । ਮੈਂ (ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ)
ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਦੀ ਦਾਤਿ) ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਘਾਬਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਜਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ
ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ
ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ । ਹੇ ਲੱਛਮੀ-ਪਤੀ ! ਹੇ (ਜਗਤ ਦੇ)
ਨਾਥ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ ।

(ਹੇ ਮਾਂ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੧ ।

(ਹੇ ਮਾਂ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਹੋਰ ਹੋਰ) ਚਿੰਤਾ-ਫਿਕਰਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦਇਆਲ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਾਂ । ੨ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਅਜੇਹਾ ਰਸਤਾ ਫੜ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇਂ । ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ) ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਭਰਾਂ-ਸਹਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੩ ।

(ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ !) ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੱਸ ਪਏ, ਜੇ (ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਦੀ) ਸਦੀਵੀ ਅਟੱਲ ਰੋ ਚੱਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਕਦੇ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਕੰਗਾਲ (ਹੀ) ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਹੋਵੇ) । ੪ ।

ਹੇ ਸਹੇਲੀਏ ! (ਹੇ ਸਤਸੰਗੀ ਸੱਜਣ !) ਸੁਣ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਗਈ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਦੀ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ) ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਦੀ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ (ਘਟੀ ਨਹੀਂ), ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀ (ਮੇਰੇ ਭਾ ਦੇ) ਮਰ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ (ਮਾਨੋਂ) ਜਹਰ ਖਾ ਲਈ ਹੈ । ੫ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ਼ ਕੇ ਮੈਂ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪਲ੍ਹਰਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਆਦਲੇ ਰਸ ਵਾਲਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਗਤ-ਦਾ-ਮੂਲ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭ ਪਿਆ ਹੈ । ੭ ।

ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੇ ਦੇਵਤੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨਕ ਵਰਗੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਦੇ ਰੰਗ) ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਣ ਗਈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਕ ਘੜੀ-ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਛੁੜਿਆ ਭੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ (ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਵਡਿਆਈ-ਮਾਣ ਹੈ । ੮ । ੧ ।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਧੀਰੈ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਕੋਟਿ ਕਲਪ ਕੇ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ ਜਲੇ ਹਉ ਮਮਤਾ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸਦਾ ਨਉਰੰਗੀ ॥ ਅਨ ਭਉ ਬਿਸਰਿ ਗਏ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਚਿਆ ਹਰਿ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਸੰਗੀ ॥ ੧ ॥ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਤਿਆਗਿ ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਪਾਇਆ, ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲਏ ਬਡਭਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ਅਭਰਤ ਸਿੰਚਿ ਭਏ ਸੁਭਰ ਸਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੁ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ਮਨਿ ਰਤਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਨਿਹ-ਕੇਵਲ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ੩ ॥ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਬਡੈ ਭਾਗ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਸਾਚੁ ਬੀਚਾਰਿ ਕਿਲਵਿਖ ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਅਨਰਾਗੀ ॥ ੪ ॥ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਸਾਗਰ ਰਤਨਾਗਰ ਅਵਰ ਨਹੀ ਅਨ ਪੂਜਾ ॥ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਭਰਮ ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਦੂਜਾ ॥ ੫ ॥ ਮਨੂਆ ਮਾਰਿ ਨਿਰਮਲ ਪਦੁ ਚੀਨਿਆ ਹਰਿ ਰਸ ਰਤੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੬ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਨਾਥੁ ਅਜੋਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਏਕੋ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਨਾਹੀ ਚਿਤੁ ਡੋਲੈ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਅਕਬਉ ਕਬੀਐ ਕਹਉ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਹਮਾਰੇ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਿਉ ਧੀਰੈ—ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੋਟਿ—ਕ੍ਰੋੜ । ਕਲਪ—ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ । ਸਾਚੁ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਦ੍ਰਿੜਾਇ—ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣ ਨਾਲ । ਨਿਬੇਰਾ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ, ਦੁੱਖ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਿਵਾਰਿ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਹਉ-ਮੈਂ, ਹਉਮੈ । ਮਮਤਾ-ਅਪਣਤ । ਨਉ ਰੰਗੀ-
ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ਨਵਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਅਨ ਭਉ-ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਡਰ-ਸਹਮ ।
ਬਿਸਰਿ ਗਏ-ਬਿਸਰਿ ਗਇਆ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਚਿਆ-ਮੰਗਿਆ । ਨਿਰਮਾਇਲੁ
-ਪਵਿਤ੍ਰ । ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ । ੧ ।

ਚੰਚਲ-ਸਦਾ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ । ਭਉ ਭੰਜਨੁ-
ਡਰ-ਸਹਮ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ਚਾਖਿ-ਚੱਖ ਕੇ । ਤ੍ਰਿਖਾ-(ਮਾਇਆ
ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ੨ ।

ਅਭਰਤ-ਨਾਹ ਭਰੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੱਕਦੀ।
ਸਿੰਚਿ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਜਲ) ਸਿੰਜ ਕੇ । ਸੁਭਰ-ਨਕਾ ਨਕ ਭਰੇ ਹੋਏ । ਸਰ-
ਤਲਾਬ, ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ । ਨਿਹਾਲਾ-ਨਿਹਾਲਿਆ, ਦਰਸਨ ਕਰ ਲਿਆ । ਰਤਿ-
ਪ੍ਰੀਤਿ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਾਮਿ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ਜੁਗਾਦਿ
-ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ । ੩ ।

ਮੋਹਨਿ-ਮੋਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ । ਮੋਰਾ-ਮੋਰਾ । ਬੀਚਾਰਿ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ਕਿਲਵਿਖ-
ਪਾਪ । ਅਨਰਾਗੀ-ਪ੍ਰੇਮੀ । ੪ ।

ਗਹਿਰ-ਗਹਿਰਾ, ਡੂੰਘਾ । ਗੰਭੀਰ-ਵੱਡੇ ਜਿਹਾਰੇ ਵਾਲਾ । ਰਤਨਾਗਰ-[ਰत्न-
आकर] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ । ਅਨ ਪੂਜਾ-ਤ੍ਰਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪੂਜਾ । ੫ ।

ਮਨੁਆ-ਕੋਝਾ ਮਨ, ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ । ਮਾਰਿ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ)
ਮਾਰ ਕੇ । ਪਦੁ-ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ । ਚੀਨ੍ਹਿਆ-ਪਛਾਣ ਲਿਆ । ਅਪਿਕਾਈ-ਬਹੁਤ ।
ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਬੁਝ-ਸਮਝ । ੬ ।

ਅਗਮ-[अगम्य] ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ-ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ, ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-
ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨ ਹੋ ਸਕੇ । ਅਨਾਥੁ-ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਸਮ ਨਹੀਂ,
ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ । ਮਨ ਹੀ ਤੇ-ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ।
ਮਾਨਿਆ-ਪਤੀਜ ਗਿਆ, ਟਿਕ ਗਿਆ । ੭ ।

ਪਰਸਾਈ-ਪਰਸਾਦਿ; ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਅਕਥਉ-ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਕਥੀਐ-ਕਥਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
ਕਹਉ-ਮੈਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸੋਈ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ
ਹੀ । ਕਹਾਵੈ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦਇਆਲ-ਹੇ ਦਇਆਲ ! ੮ ।

ਅਰਥ :-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮੋਰਾ ਮਨ (ਹੁਣ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਭੀ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ (ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ) ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਆ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ (ਮਨ ਵਿਚ) ਟਿਕਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ) ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਪਵਿਤ੍ਰ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਦਾ (ਸਦਾ ਲਈ) ਸਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤੇ ਅਪਣੱਤ ਸਭ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਿੱਤ ਨਵਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ (ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। ੧।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਟੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ) ਭਟਕਣ ਵਾਲੀ ਮਤਿ (ਦੀ ਅਗਵਾਈ) ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਹ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਡ-ਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ੨।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਸਿੰਜ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਉਹ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰ ਗਏ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਭੀ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਸਦਾ ਲਈ) ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਦਇਆ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ੩।

ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੇਰੀ ਲਿਵ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ) ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਨੂੰ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ-ਦੁੱਖ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੪।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਭਰ-ਸਹਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ (ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਆਦਿਕ) ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ

ਹਾਂ ਜੋ ਬੜੇ ਭੂਘੀ ਤੇ ਵੁਡੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ । ੫ ।

ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, (ਹੁਣ) ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ (ਉਸ ਵਰਗਾ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ; ਮਨ (ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ) ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਕ ਦਰਜੇ ਨਾਲ ਭੂਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ ਹੈ । ੬ ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹੀ ਭੂਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੈ ਜੋ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਖਸਮ-ਮਾਲਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। (ਇਸ ਸਾਂਝ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੇਰੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰ (ਨਾਮ-ਰਸ ਨਾਲ) ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰ ਗਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ) ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ । ੭ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਮੇਰੇ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੈ । ੮ । ੨ ।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਬਦਿ ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਜਮਕਾਲ ਨਿਖੰਜਨੁ ਹਰਿ ਸੇਤੀ

ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ

ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਭਗਤਾਂ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪੈਨੁਣੁ ਭਗਤਿ

ਬਡਾਈ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਸੇਵਨਿ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ

ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖ ਬੁਧਿ ਕਾਚੀ ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਅਕਥੁ ਨ ਕਥੈ

ਕਹਾਨੀ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਚੀ

ਬਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ ਰਸਨਾ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਸਦ ਅਪੁਨੇ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ

॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨ-ਹੇ ਮਨ । ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ-ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜਿਆਂ)।
ਵਡਾਈ-ਇੱਜਤ । ਨ ਜਾਣਾ-ਨ ਜਾਣਾਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਮੁਕਤਿ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ
ਖਲਾਸੀ । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਬਦਿ-(ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਭਉ ਭੰਜਨੁ-ਡਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਹਰੀ । ਜਮਕਾਲ ਨਿਖੰਜਨੁ-ਮੌਤ (ਆਤਮਕ ਮੌਤ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਸੇਤੀ-
ਨਾਲ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ । ਜਾਤਾ-ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਹਜੇ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ੧ ।

ਨਿਰੰਜਨੁ--[ਨਿਰ-ਅੰਜਨੁ । ਅੰਜਨ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਕਾਲਖ] ਨਿਰਲੇਪ ।
ਪੈਨੁ-ਪੁਸਾਕ । ਨਿਜ ਘਰਿ-ਆਪਣੇ (ਅਸਲ) ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ।
ਸੇਵਨਿ-ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ । ੨ ।

ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਅਕਬੁ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ
ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਕਹਾਨੀ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ।
ਨਿਹਚਲੁ-ਅਟੱਲ, ਅਭੋਲ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਸਾਚੀ ਬਾਨੀ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ
ਬਾਣੀ । ੩ ।

ਤਰੰਗ-ਲਹਿਰਾਂ, ਦੌੜ-ਭੱਜ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨਿਵਾਰੇ-ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ । ਰਸਨਾ-ਜੀਭ । ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸਦ-
ਸਦਾ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ(ਜੁੜਿਆਂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ)
ਇੱਜਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ
ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ
ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਤਮਕ
ਮੌਤ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਿਰਲੇਪ ਹਰਿ-ਨਾਮ (ਹੀ) ਭਗਤ ਜਨਾਂ (ਦੇ ਆਤਮਾ) ਦੀ ਮੁਰਾਦ

ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਹੈ ਤੇ ਇੱਜਤ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਜਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਕਲ ਹੋਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਵਿਚ) ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉੱਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਅਡੋਲ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮਤ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀਆਂ ਦੋੜਾਂ-ਭੱਜਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਭ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੀ)। ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ (ਉਸ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੋੜ ਰੱਖੀ ਹੈ। ੪।

ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਮੁਕਤੋ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥
ਹਰਿ ਸਰੁ ਸਾਗਰੁ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ੫ ॥
ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ
ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਰਿ ਰਵਿਆ ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਸੇਵਕ ਸੇਵਿ
ਰਹੇ ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਜੋ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ਜਗਿ ਝੂਠੀ
ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨ ਪਛਾਣੈ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਅਕਥੁ ਕਥੀਐ ਸਚੁ
ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ
॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਮਰੈ-ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਾ-ਤਦੋਂ। ਮੁਕਤੋ-ਮੁਕਤੁ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ। ਲਾਈ-ਲਾਇ, ਲਾ ਕੇ। ਸਰੁ-ਤਾਲਾਬ। ਸਾਗਰੁ-ਸਮੁੰਦਰ। ਨਿਰਮਲੁ-ਪਵਿੱਤਰ। ਨਾਵੈ-ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਈ-ਸੁਭਾਇ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ੫।

ਵੀਚਾਰਿ-ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ। ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ਰਾਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ। ਮਾਰੀ-

ਮਾਰਿ, ਮਾਰ ਕੇ । ਨਿਹਕੇਵਲੁ-ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ । ਸਭੁ-
ਹਰ ਥਾਂ । ਆਤਮਰਾਮੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ਮੁਰਾਰੀ-[ਮੁਰ-ਅਰਿ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੬ ।

ਸੇਵਿ ਰਹੇ-ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ।
ਤੇਰੇ ਮਨਿ-ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਣੇ-ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ਦੁਬਿਧਾ-ਦੁ-ਚਿੰਤਾ-ਪਨ, ਮੇਰ-
ਤੇਰ । ਮਹਲੁ-ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ੭ ।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਅਕਬ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਕਬੀਐ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਚੁ ਸਬਦੁ
ਸਚੁ ਬਾਣੀ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ । ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ-
ਸਾਚਿ ਹੀ ਸਾਚਿ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ । ਵਖਾਣੀ-ਵਖਾਣਿ,
ਉਚਾਰ ਕੇ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ
ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜ ਕੇ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰ-ਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਮਾਨੋ, ਐਸਾ)
ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ) ਜਲ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ
ਇਸ ਵਿਚ) ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ (ਤੇ,
ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਸਦਾ
(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਆ
ਵੱਸਦਾ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਪਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਉਹੀ ਸੇਵਕ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਸਦਾ-
ਬਿਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।
ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰ-ਤੇਰ ਵਿਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ
ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪਣਾ ਇਤਬਾਰ ਗਵਾਈ ਰੱਖਦੀ
ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਾਂ
ਮਾੜਾ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੇ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ
ਅਕੱਬ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਦਾ-ਬਿਰ
ਸਬਦ ਉਸ ਦੀ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੇ

ਨਾਨਕ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ ॥੮॥੧॥

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਤਿ ਮੀਠਾ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਭਉ ਭੰਜਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਭੀਠਾ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਏਕੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੇਮ
ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਨ ਘਟਿ ਵਸਿਆ ਸਹਜੇ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ਸਬਦਿ ਰਹੇ ਸੇ ਰੰਗਿ
ਚਲੂਲੇ ਰਾਤੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਰਸਨਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤੀ
ਲਾਲ ਭਈ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਜਾਣਿਆ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ
ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥ ੩ ॥ ਪੀਡਿਤ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਮੋਨੀ ਸਭਿ ਥਾਕੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭੇਖ ਬਕੇ
ਭੇਖ ਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ
॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਅਤਿ-ਬਹੁਤ । ਕਿਲਵਿਖ-ਪਾਪ । ਭਉ-ਡਰ ।
ਕਿਲਵਿਖ ਭੰਜਨ-ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਭਉ ਭੰਜਨ-ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਭੂ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਕੋਟ-ਕਿਲ੍ਹੇ । ਕੋਟਿ-ਕੋੜ੍ਹਾਂ । ਕੋਟਿ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ-ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ-ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ, ਕੋੜ੍ਹਾਂ
ਜਨਮਾਂ ਦੇ । ਸਾਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ
ਨੇ । ਬੁਝਾਇਆ-ਸਮਝ ਬਖਸੀ । ੧ ।

ਜਿਨ ਘਟਿ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਸਹਜੇ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ।
ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ । ਸੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੇ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗੇ
ਹੋਏ । ਸੁਭਾਈ-ਸੁਭਾਇ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ । ੨ ।

ਰਸਨਾ-ਜੀਭ । ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ-ਸਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ । ਰਸਿ-ਰਸ
ਵਿਚ । ਰੰਗੁ-ਪ੍ਰੇਮ । ਨਿਹਕੇਵਲੁ-ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ । ਜਾਣਿਆ-ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ-ਰੱਜ ਗਿਆ । ੩ ।

ਪੜ੍ਹਿ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਭ੍ਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ । ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ
ਨਾਲ । ਨਿਰੰਜਨੁ-ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ । ਸਚੈ ਸਬਦਿ-ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਵਿਚ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰ

ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ । ਵੀਚਾਰੀ-ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਡਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ (ਹਰ ਥਾਂ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ (ਕਿਤੇ ਵੱਸਦਾ) ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ, ਕੁੱਝ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰੇਮ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਗੁੜ੍ਹੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਭ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਲਾ ਕੇ ਗੁੜ੍ਹੀ ਰੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ) ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ (ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਣ ਵਾਲੇ (ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਲਾ ਕੇ) ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੇਖ-ਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ) । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਆਵਾਗਉਣੁ ਨਿਵਾਰਿ ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਸਾਚ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਭਇਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥
੫ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਸਾਚੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ੬ ॥

ਏਕਸ ਮਹਿ ਸਭੁ ਜਗਤੋ ਵਰਤੈ ਵਿਰਲਾ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥੮॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ
ਜਨੁ ਬੂਝੈ ਹੋਰੁ ਕਹਨਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ
ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੯॥੨॥[ਪੰਨਾ ੧੨੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਆਵਾਗਉਣੁ-ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ[ਆਵਾ-ਆਉਣਾ,ਜੰਮਣ।
ਗਉਣੁ-ਜਾਣਾ, ਮਰਨਾ] । ਨਿਵਾਰਿ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ।
ਸਾਚ ਸਬਦੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਬਦ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਮਨਿ
-ਮਨ ਵਿਚ । ਭਇਆ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ । ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ
(ਗੁਰੂ) ਨੇ । ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ । ੫।

ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਹਜ ਧੁਨਿ-ਆਤਮਕ
ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਹੈ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਸਾਚੈ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿਚ ।
ਲਿਵ-ਲਗਨ । ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ-[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ । ਗੋ-ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ
ਚਰ-ਪਹੁੰਚ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਨਿਰੰਜਨੁ-
[ਨਿਰ-ਅੰਜਨ] ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮੰਨਿ-ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ । ੬ ।

ਏਕਸ ਮਹਿ-ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਵਿਚ ਹੀ । ਪਛਾਣੇ-ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਬਦਿ-
ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਰੈ-ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰੇ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ
। ੭ ।

ਜਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] ।
ਸੋਈ-ਉਹੀ । ਹੋਰੁ-ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ (ਸਮਝਣ ਦਾ) । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ।
ਬੈਰਾਗੀ-ਵੈਰਾਗਵਾਨ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ਲਾਈ-ਲਾ ਕੇ
। ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ
ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਹੀ) ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣੀਦਾ
ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਾਲਾ ਗੁਰ-ਸਬਦ
ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਜਨਮ
ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗ) ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
। ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਰੋ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਹੀ) ਅਪਹੁਚ ਅਗੋਚਰ ਅਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੀ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਹੁਕਮ) ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਇਹ) ਸਾਰੀ ਸੂਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ) ਹੋਰ (ਰਸਤਾ) ਵੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਾਲੇ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ) ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੮ । ੨ ।

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥
ਹਰਿ ਨਦਾਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੈ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬਉਰਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨਾਵੈ ਸੋਈ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਫਿਰਿ ਮੈਲਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਈ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹੈ ਮੈਲਾ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ੨ ॥
ਕਿਆ ਦ੍ਰਿੜਾਂ ਕਿਆ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤਿਆਗੀ ਮੈ ਤਾ ਬੂਝ ਨ ਪਾਈ ॥
ਹੋਹਿ ਦਇਆਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੋ ਹੋਇ ਸਖਾਈ ॥ ੩ ॥
ਸਚਾ ਸਚੁ ਦਾਤਾ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਨਾਇ ਲਾਏ ॥
ਗੁਰੁ ਦੁਆਰੈ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਅਕਥ-ਬਿਆਨ ਕੀਤਿਆਂ ਕਦੇ ਨਾਹ ਮੁੱਕਣ

ਵਾਲੀ। ਕਹਾਣੀ-ਗੁਣਾ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਨਦਰਿ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ।
ਸੋਈ-ਉਹੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੈ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ
ਨੇ। ਜਾਣੀ-ਕਦਰ ਸਮਝੀ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਗਹਿਰ-ਭੁੰਘਾ। ਗੰਭੀਰ-ਵੁੱਡੇ ਜਿਹਾਰੇ ਵਾਲਾ। ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ-ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ
ਖਜਾਨਾ। ਕੈ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਬਹੁ ਬਿਧਿ-ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ।
ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਇ ਦੂਜੈ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਟਿਕੇ
ਰਹਿ ਕੇ)। ਬਉਰਾਨਿਆ-ਝੱਲੇ, ਕਮਲੇ। ੧।

ਨਾਮਿ-ਨਾਮ (-ਜਲ) ਵਿਚ। ਨਾਵੈ-ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲੁ-
ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ। ਮੂਲਿ ਨ-ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਸਭੁ ਜਗੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ।
ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ-ਹੋਰ ਹੋਰ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ। ਪਤਿ-ਇੱਜਤ। ਖੋਈ-ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
। ੨।

ਦ੍ਰਿੜਾਂ-ਮੈਂ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਪੱਕੀ ਕਰਾਂ। ਸੰਗ੍ਰਹਿ-ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ।
ਤਿਆਗੀ-ਤਿਆਗੀ, ਮੈਂ ਤਿਆਗ ਦਿਆਂ, ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿਆਂ। ਬੁਝ-ਸਮਝ। ਹੋਹਿ-ਜੇ
ਤੂੰ ਜੋ ਜਾਏਂ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਹਰਿ ਜੀਉ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਨਾਮੋ-ਨਾਮ ਹੀ। ਸਖਾਈ-
ਮਿੱਤਰ। ੩।

ਸਚਾ ਸਚੁ-ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ-(ਜੀਵਾਂ ਦੇ
ਕੀਤੇ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਨਾਇ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਗੁਰੂ
ਦੁਆਰੈ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਿਸ ਨੇ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੇ' ਦੇ ਕਾਰਨ
ਲਵਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ]। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾਹ ਮੁੱਕ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਦੀ
ਦਾਤਿ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
(ਇਸ ਦੀ) ਕਦਰ ਸਮਝੀ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪਛਾਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਬੜੇ ਹੀ ਭੁੰਘੇ ਜਿਹਾਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਪ੍ਰਭੂ
ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਕੇ) ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ (ਮਿਥੇ ਹੋਏ
ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ (ਭੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਝੱਲੇ ਹੀ
ਰਹਿਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ (-ਜਲ) ਵਿਚ (ਆਤਮਕ)

ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪਵਿੱਤਰ (ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ ਕਦੇ ਭੀ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ) ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਰਾ ਜਗਤ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ) ਲਿਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਵਾਂ; ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹੜੇ ਔਗਣ ਛੱਡ ਦਿਆ ?—ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਤੂੰ (ਆਪ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏਂ (ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਲ ਸਾਥੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਦਾਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੪।

ਦੇਖਿ ਬਿਸਮਾਦੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਹੀ ਚੇਤੇ ਆਵਾਗਉਣੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋਈ ਬੂਝੈ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਦੁਹ ਸੂਝੈ ਸੇ
ਕਦੇ ਨ ਵਿਗਾੜਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਿਰਤਿ
ਕਮਾਵਹਿ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਰਹਾਈ ॥ ੬ ॥ ਸੇ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਾਚੁ ਕਮਾਵਹਿ
ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਅਧਾਰਾ ॥ ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ਨਾ
ਬੁਝਹਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਆਪੇ ਕਰਿ ਕਰਿ
ਵੇਖੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਜਨ ਬਾਇ ਪਏ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ ਪਤਿ ਪਾਵੈ ਲੇਖੈ ॥
੮ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦੇਖਿ—ਵੇਖ ਕੇ । ਬਿਸਮਾਦੁ—ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤ-
ਤਮਾਸ਼ਾ । ਨਹੀ ਚੇਤੇ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਆਵਾਗਉਣੁ—ਜਨਮ ਮਰਨ (ਦਾ
ਗੇੜ) । ਸੰਸਾਰਾ—ਸੰਸਾਰ-ਚੱਕਰ । ਸੋਈ—ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ । ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ
ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਾਹ । ੫ ।

ਜਿਨ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ਦੁਹ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । ਸੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਵਿਗਾ-

ੜਹਿ—(ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ) ਵਿਗਾੜਦੇ । ਸਤਿਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਬੁਝ—ਸਮਝ, ਸੂਝ । ਸੰਜਮੁ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਜਤਨ । ਕਰਣੀ ਕਿਰਤਿ—ਕਰਨ-ਜੋਗ ਕੰਮ । ਰਹਾਈ—ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਜੇ—ਉਹ ਬੰਦੇ । ਦਰਿ ਸਾਢੈ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਸਾਚੁ ਕਮਾਵਹਿ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਧਾਰਾ—ਆਸਰਾ । ਸਾਚੁ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। ਭੁਲਾਏ—ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਹੋਏ । ੭ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਥਾਇ ਪਏ—ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਪਤਿ—ਇੱਜ਼ਤ । ਪਾਵੈ ਲੇਖੈ—ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਇਹ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤ-ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਸੰਸਾਰ-ਚੱਕਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਸੂਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਤੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦਿੱਸ ਪਿਆ, ਉਹ ਕਦੇ ਭੀ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ) ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਜਤਨ ਆਦਿਕ ਕਰਤੱਬ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ (ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਟਿਕ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ ਸਹੀ) ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦੀ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ (ਇਹ ਸਾਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ) ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਬੰਦੇ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਆਪ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ

੧੮ | ੩ |

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਾਸਾਦਿ ॥ ਗੁਸਾਈ ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੇ ਭੀਨਾ ॥
 ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਨ ਸਗਲ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਬੀਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਰਾਣਾ ਰਾਉ ਰਾਜ ਭਏ ਰੰਕਾ ਉਨਿ ਬੂਠੇ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਹਮਰਾ
 ਰਾਜਨੁ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਤਾ ਕੋ ਸਗਲ ਘਟਾ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ੧ ॥
 ਉਪਮਾ ਸੁਨਹੁ ਰਾਜਨ ਕੀ ਸੰਤਹੁ ਕਹਤ ਜੇਤ ਪਾਹੂਚਾ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਵਡ
 ਸਾਹ ਦਾਤਾਰਾ ਉਚੇ ਹੀ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ੨ ॥ ਪਵਨਿ ਪਰੋਇਓ ਸਗਲ
 ਅਕਾਰਾ ਪਾਵਕ ਕਾਸਟ ਸੰਗੇ ॥ ਨੀਰੁ ਧਰਣਿ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਏਕਤ ਕੋਇ ਨ
 ਕਿਸ ਹੀ ਸੰਗੇ ॥ ੩ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਥਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਚਾਲੈ ਘਰਿ ਘਰਿ
 ਤੁਝਹਿ ਉਮਾਹਾ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਕਰਿਆ ਪ੍ਰਥਮੇ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਾ
 ॥ ੪ ॥ [੧੨੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਸਾਈ-ਹੇ ਗੋ-ਸਾਈ, ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਪਰਤਾਪ-
 ਸਮਰੱਥਾ । ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ-ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਣ ਦੀ
 ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਉਪਾਇ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ । ਸਮਾਵਨ-ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲਾ । ਸਗਲ
 -ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ । ਛਤ੍ਰਪਤਿ-ਰਾਜਾ । ਬੀਨਾ-ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ੧ ।
 ਰਹਾਉ ।

ਰਾਉ-ਰਾਜਾ । ਰੰਕਾ-ਕੰਗਾਲ । ਉਨਿ-ਉਹਨਾ ਨੇ । ਸਲਾਮਤਿ-ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ
 ਵਾਲਾ । ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ-ਉਸ ਦਾ ਜਸ । ਸਗਲ ਘਟਾ-ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ । ੧ ।

ਉਪਮਾ-ਵਡਿਆਈ । ਸੰਤਹੁ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਜੇਤ ਕਹਤ-ਜਿਹੜੇ ਉਪਮਾ ਆਖਦੇ
 ਹਨ । ਪਾਹੂਚਾ-(ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਵਨਿ-ਪਵਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਅਕਾਰਾ-
 ਜਗਤ, ਸਰੀਰ । ਪਾਵਕ-ਅੱਗ । ਕਾਸਟ-ਕਾਠ, ਲੱਕੜ । ਫੰਗੇ-ਨਾਲ । ਨੀਰੁ-ਪਾਣੀ ।
 ਧਰਣਿ-ਧਰਤੀ । ਏਕਤ-ਇੱਕ ਥਾਂ, ਇੱਠੇ । ਕਿਸ ਹੀ-[ਜ਼ਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ
 ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਕਿਸੁ' ਦਾ - ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] । ਸੰਗੇ-ਨਾਲ । ੩ ।

ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਰਾਜਨ ਕੀ-ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੀ । ਤੁਝਹਿ-
 ਤੇਰੇ ਹੀ (ਦਰਸਨ ਲਈ) । ਉਮਾਹਾ-ਚਾਉ, ਉਤਸਾਹ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਪਾਛੈ-ਪਿੱਛੇ ।

ਪ੍ਰਥਮੇ—ਪਹਿਲਾਂ । ਸਮਾਹਾਂ—ਅਪੜਾਇਆ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਖਸਮ ! (ਮੈਂ) ਤੇਰੀ (ਅਜਬ) ਤਾਕਤ-ਸਮਰੱਥਾ ਵੇਖੀ ਹੈ । ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ-ਜੋਗਾ ਹੈਂ, (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਕਰਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਜਗਤ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹ (ਬਣ ਕੇ) ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ) ਰਾਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੂਠ ਹੀ ਰਾਜੇ ਅਖਵਾਇਆ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ (ਸਦਾ) ਜਸ ਗਾਇਆ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣੋ । ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ, ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਡਾ ਸਾਹ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ । (ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ (ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਢੋਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਅੱਗ ਕਾਠ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਨਹੀਂ) । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਰੇਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਹੀ ਉਤਸਾਹ ਹੈ । ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਕ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈਂ । ੪ ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਆਪੇ ਕਰਣਾ ਮਸਲਤਿ ਕਾਹੂ ਦੀਨੀ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਰਹ ਦਿਖਾਏ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ਚੀਨੀ ॥੫॥ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ ਦੀਨੀ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਕਰੀ ਅਵਗਿਆ ਜਨ ਕੀ ਤੇ ਤੈਂ ਦੀਏ ਰੁਝਾਈ ॥੬॥ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ, ਤਿਨ ਕੇ ਅਵਗਨ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿਆ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦੇਖਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਤਿਨ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ॥੭॥ ਹਮ ਨਾਨੋ ਨੀਚ ਤੁਮੇ ਬਡ ਸਾਹਿਬ ਕੁਦਰਤਿ

ਕਉਣ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰ ਦਰਸ ਦੇਖੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਅਧਾਰਾ ॥੮॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਆਪੋ-(ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਆਪ ਹੀ । ਮਸਲਤਿ-ਸਲਾਹ, ਮਸਵਰਾ ।
ਕਾਹੂ-ਕਿਸ ਨੇ ? ਦੀਨੀ-ਦਿੱਤੀ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਕਰਹ-ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ [ਵਰਤਮਾਨ
ਕਾਲ, ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ, ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਦਿਖਾਏ-ਦਿਖਾਵੇ । ਸਾਖੀ-ਸਿੱਖਿਆ, ਸਬਕ ।
ਚੀਨੀ-ਪਛਾਣੀ, ਸਮਝੀ । ੫ ।

ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਅਪਨੇ-ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ)
ਨੇ । ਅਵਗਿਆ-ਨਿਰਾਦਰੀ । ਤੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਤੈ-ਤੂੰ । ਦੀਏ ਰੁੜਾਈ-ਰੋੜ੍ਹ
ਦਿੱਤੇ, ਮੋਹ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਦਿੱਤੇ । ੬ ।

ਮੁਕਤਿ ਭਏ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੇ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਪਰ-
ਹਰਿਆ-ਦੂਰ ਕੀਤੇ । ਕਉ-ਨੂੰ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਕਿਰਪਾਲਾ-ਦਇਆਵਾਨ । ਭਵ
ਸਾਗਰੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ੭ ।

ਨਾਨ੍ਹ-ਬਹੁਤ ਨਿੱਕੇ । ਸਾਹਿਬ-ਮਾਲਕ । ਕੁਦਰਤਿ-ਤਾਕਤ, ਸਮਰਥਾ । ਕੁਦਰਤਿ
ਕਉਣ-ਕੀਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ? ਬੀਚਾਰਾ-ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਸਕਾ (ਤੇਰਾ ਪਰਤਾਪ) । ਗੁਰ ਦਰਸ
-ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ । ਅਧਾਰਾ-ਆਸਰਾ । ੮ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਬੇਅੰਤ ਹੈ) ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ (ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਪਰਗਟ
ਕਰਨ ਲਈ) ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਹੈ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਵਡਿ-
ਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤਾ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ, ਤੂੰ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕੇ (ਵਿਕਾਰੀ ਭੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੇ,
ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਔਗਣ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਉਣ
ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਉਹ ਬੰਦੇ ਸੰਸਾਰ-
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੭ ।

ਹੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ (ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ) ਬਹੁਤ ਹੀ
ਨਿੱਕੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ (ਕੀੜੇ ਜਿਹੇ) ਹਾਂ । ਮੇਰੀ ਕੀਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਰਤਾਪ ਦਾ

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਾਂ ? ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ
ਤਨ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
੮।੧।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੬
੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਕਥਾ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਚਰਜ ਸਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ
ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ਅਪਾਰ ॥ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਹੋਵੈ
ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਿਤਿ ਨਾਹੀ
ਜਾ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਸੋਭਾ ਤਾ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਜਾ ਕੇ
ਗਨੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਸੋਗ ਹਰਖ ਦੁਹਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਅਨਿਕ
ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਾ ਕਾ ਕੇ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਕਰਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ
ਧਰਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਪੁਰਖ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਇੰਦ੍ਰ ਉਭੇ ਦਰਬਾਰ
॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਗਮ ਕਥਾ—ਅਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਅਗਾਧਿ—
ਅਥਾਹ । ਜਨ—ਹੇ ਜਨੋ ! ਅਚਰਜ—ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ਸਭਾ—ਕਚਹਿਰੀ,
ਦਰਬਾਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਿਵਾਓ । ਤੇ—ਤੋਂ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਗੁਣ
ਅਪਾਰ ਗਾਇ—ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ । ਪਰਗਾਸੁ—ਚਾਨਣ । ਗਿਆਨ
ਅੰਜਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਰਮਾ । ਅਗਿਆਨ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ
ਬੇ-ਸਮਝੀ । ੧ ।

ਮਿਤਿ—ਹੱਦ-ਬੰਨਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਮਾਪ । ਜਾ ਕਾ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦਾ । ਬਿਸ-
ਥਾਰੁ—ਜਗਤ-ਪਸਾਰਾ । ਅਪਰ—ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ [ਅ-ਪਰ] ਰੰਗ—ਕੌਤਕ, ਚੋਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ ।
ਸੋਗ—ਗਮ । ਹਰਖ—ਖੁਸ਼ੀ । ੨ ।

ਬ੍ਰਹਮੇ—[‘ਬ੍ਰਹਮਾ’ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜਾ ਕੇ—ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ।
ਕਰਹਿ—ਕਰਦੇ ਹਨ । ਧੁਨਿ ਕਰਹਿ—ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ [ਓਕਨਿ—ਆਵਾਜ਼] । ਮਹੇਸ—
ਮਹੇਸ਼, ਸਿਵ । ਬੈਸਿ—ਬੈਠ ਕੇ । ਅੰਸਾ—ਅੰਸ, ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ । ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ—ਉਹ
ਅਵਤਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੋਝੀ ਕੁ ਆਤਮਕ ਤਾਕਤ ਉਤਰੀ ਹੋਵੇ । ਅਵਤਾਰ

—ਉਤਰੇ ਹੋਏ । ਉਭੇ—ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ । ੩ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਅਪਹ੍ਰਿਚ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਿਆ ਕਰੋ । ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ (ਇਹ ਸਾਰਾ) ਜਗਤ-ਖਿਲਾਰਾ (ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ ਉਸ (ਦੀ ਸਮਰਥਾ) ਦਾ ਹੱਦ-ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਚੋਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਹਨ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਖੁਸ਼ੀ ਗ਼ਮੀ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ (ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਿਵ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਉਸ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਅਨਿਕ ਪਵਨ ਪਾਵਕ ਅਰੁ ਨੀਰ ॥ ਅਨਿਕ ਰਤਨ ਸਾਗਰ ਦਧਿ ਖੀਰ ॥ ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥ ੪ ॥ ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ ॥ ਅਨਿਕ ਪਾਰਜਾਤ ਅਨਿਕ ਮੁਖਿ ਬੇਨ ॥ ਅਨਿਕ ਅਕਾਸ ਅਨਿਕ ਪਾਤਾਲ ॥ ਅਨਿਕ ਮੁਖੀ ਜਪੀਐ ਗੋਪਾਲ ॥ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਹੋਵਤ ਬਖਿਆਨ ॥ ਅਨਿਕ ਸਰੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਵਨ—ਹਵਾ । ਪਾਵਕ—ਅੱਗ । ਅਰੁ—ਅਤੇ [ਅਰਿ—ਵੈਰੀ] । ਨੀਰ—ਪਾਣੀ । ਸਾਗਰ—ਸਮੁੰਦਰ । ਦਧਿ—ਦਹੀਂ । ਖੀਰ—ਦੁੱਧ । ਸੂਰ—ਸੂਰਜ ।

ਸਸੀਅਰ—[ਭਗਬਰ] ਚੰਦ੍ਰਮਾ । ਨਖਿਆਤਿ—ਤਾਰੇ । ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ—ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ । ੪ ।

ਬਸੁਧਾ—ਧਰਤੀ । ਕਾਮਧੇਨ—[ਧੇਨ—ਗਾਂ] ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਾਂਏਆ । ਪਾਰਜਾਤ—ਸੁਵਰਗ ਦਾ ਇਕ ਰੁੱਖ ਜੋ ਮਨ-ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਂਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਬੇਨ—ਬੰਸਰੀ । ਮੁਖਿ ਬੇਨ—ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬੰਸਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਫ਼ਿਸਨ । ਮੁਖੀ—ਮੁਖੀ, ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ । ਜਪੀਐ—ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੫ ।

ਜੁਗਤਿ—ਤਰੀਕਾ, ਵੰਗ । ਬਖਿਆਨ—ਉਪਦੇਸ਼ । ਸਰੋਤੇ—ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ । ਸੁਨਹਿ—ਸੁਣਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਨਿਧਾਨ—ਖ਼ਜਾਨਾ ਹਰੀ । ਸਰਬ ਜੀਅ—ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ । ਪੂਰਨ—ਵਿਆਪਕ । ੬ ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹਵਾ ਪਾਲੀ ਅਤੇ ਅੱਗ (ਆਦਿਕ) ਹਨ, (ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ । (ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਤਾਰੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇਵਤੇ ਹਨ । ੪ ।

(ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਵਰਗ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪਾਰਜਾਤ ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਫ਼ਿਸਨ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪਾਤਾਲ ਹਨ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਸ ਗੋਪਾਲ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ) । ੫ ।

(ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ੬ ।

ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕ੍ਰਮੇਰ ॥ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਅਨਿਕ ਕਨਿਕ ਸੁਮੇਰ ॥ ਅਨਿਕ ਸੇਖ ਨਵਤਨ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਤੇਹਿ

॥੭॥ ਅਨਿਕ ਪੁਰੀਆ ਅਨਿਕ ਤਹ ਖੰਡ ॥ ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
 ਅਨਿਕ ਬਨਾ ਅਨਿਕ ਫਲ ਮੂਲ ॥ ਆਪਹਿ ਸੂਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਬੂਲ ॥੮॥
 ਅਨਿਕ ਜੁਗਾਦਿ ਦਿਨਸ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਪਰਲਉ ਅਨਿਕ
 ਉਪਾਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਜੀਅ ਜਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ॥ ਰਮਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨ ਸੂਬ
 ਠਾਂਇ ॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਧਰਮ-ਧਰਮਰਾਜ । ਕੁਮੇਰ-ਕੁਬੇਰ, ਧਨ ਦਾ ਦੇਵਤਾ । ਬਰਨ-
 ਵਰਣ, ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਦੇਵਤਾ । ਕਨਿਕ-ਸੋਨਾ । ਸੇਖ-ਸੇਸਨਾਗ । ਨਵਤਨ-ਨਵਾਂ । ਲੇਹਿ
 -ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਤੋਹਿ-ਉਹਨਾਂ ਨੇ । ੭।

ਤਹ-ਉਥੇ । ਖੰਡ-ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਟੋਟੇ । ਬਨਾ-ਜੰਗਲ । ਆਪਹਿ-ਆਪ ਹੀ ।
 ਸੂਖਮ-ਅਦ੍ਰਿਸਟ । ਅਸਬੂਲ-ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ । ੮ ।

ਜੁਗਾਦਿ-ਜੁਗ ਆਦਿਕ । ਪਰਲਉ-ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਸ । ਉਪਾਤਿ-ਉਤਪੱਤੀ,
 ਪੈਦਾਇਸ । ਜੀਅ-[ਲਫਜ਼ 'ਜੀਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਰਮਤ-ਵਿਆਪਕ । ਸੂਬ ਠਾਂਇ
 -ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ । ੯ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! (ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ-
 ਰਾਜ ਹਨ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਧਨ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਕੁਬੇਰ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵਰਣ
 ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ
 ਸੇਸਨਾਗ ਹਨ ਜੋ (ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਦਾ ਉਸ ਦਾ) ਨਵਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ !
 ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ੭ ।

(ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੋਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ
 ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹਨ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਹਨ ।
 ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਗਲ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ
 ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਕੰਦ ਮੂਲ ਹਨ । ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ
 ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ ਹੈ । ੮ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜੁਗ ਆਦਿਕ
 ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦਿਨ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰਾਤਾਂ ਹਨ । ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ
 ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਜਗਤ-ਉਤਪੱਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ !
 (ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਐਸਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ) ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜੀਵ ਹਨ,
 ਉਹ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ੯ ।

ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਖੇਲੈ
ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਸੰਗੀਤ ॥ ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਤਹ ਚੀਤ ॥ ੧੦ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਭਗਤ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਆਠ ਪਹਰ
ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਰੰਗਿ ॥ ਅਨਿਕ ਅਨਾਹਦ ਆਨੰਦ ਬੁਨਕਾਰ ॥ ਉਆ ਰਸ
ਕਾ ਕਛੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥
ਉਚ ਤੇ ਉਚ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥ ਅਪੁਨਾ ਕੀਆ ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ॥
ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ॥
ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧੨ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
੩ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਾ ਕੀ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ (ਰਚੀ ਹੋਈ) । ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ
—ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਕਲਾ—ਤਾਕਤ । ਹਰਿ ਰਾਇ—ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ । ਲਲਿਤ—
ਸੁੰਦਰ । ਧੁਨਿਤ—ਧੁਨੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਪਤ ਚੀਤ—ਚਿੰਤਰ ਗੁਪਤ । ਤਹ—ਉਥੇ,
ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ । ੧੦ ।

ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਗਾਵਹਿ—ਗਾਂਦੇ ਹਨ । ਰੰਗਿ—
ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ਅਨਾਹਦ—ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ ਵੱਜ ਰਹੇ । ਬੁਨਕਾਰ—ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ । ਉਆ
ਕਾ—ਉਸ ਦਾ । ੧੧ ।

ਸਤਿ—ਸਦਾ-ਕਾਇਮ । ਨਿਰਬਾਨੁ—ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ । ਜਾਨਹਿ—ਜ਼ੁੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ।
ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਘਟਿ—ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ—ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ
ਖਜ਼ਾਨੇ ! ਦਇਆਲ—ਹੋ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ! ਜਿਨਿ—ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ । ਤੇ
—ਉਹ ਸਾਰੇ । ਨਿਹਾਲ—ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੰਤ । ੧੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ)
ਜਿਸ ਦੀ (ਰਚੀ ਹੋਈ) ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ।
ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਅਨੇਕਾਂ ਕੋਤਕ ਰਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ) ਅਨੇਕਾਂ
ਸੁਰੀਲੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਚਿੰਤਰ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸਦੇ
ਹਨ । ੧੦ ।

ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਗਤ
ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦੇ

ਦਰ ਤੇ ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਉਸ ਆਨੰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਜਾਂ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ (ਉਹ ਆਨੰਦ ਅਮੁੱਕ ਹੈ)
। ੧੧ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ
ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਉਹ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਾਸਨਾ-
ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਰਚੇ (ਜਗਤ)ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ
ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ। ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ! ਹੇ ਦਇਆ
ਦੇ ਸੋਮੇ ! ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ (ਤੋਰਾ ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
। ੧੨। ੧। ੨। ੨। ੩। ੭।

ਵੇਰਵਾ :—

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—੨

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ—੩

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—੨

ਜੋੜ—੭

ਨੋਟ—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੧ ਅਸਟਪਦੀ ‘ਘਰੁ ੧’ ਦੀ, ਦੂਜੀ ‘ਘਰੁ ੬’
ਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਗ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਲਿਪਾਤਾ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨੁ ਕਰਿ ਬਿਸਥੀਰਨੁ
ਜਲਤਰੀਗ ਕਿਉ ਰਚਨੁ ਕੀਆ ॥ ਹਭਿ ਰਸ ਮਾਣੇ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ ਆਨ ਨ
ਬੀਆ ਕੋ ਬੀਆ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗੀ ਇਕ ਰੰਗੀ ਠਾਕੁਰੁ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥
ਨਾਨਕ ਦਰਸਿ ਲੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ
॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਭ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ। ਦੇਖੀਐ-ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਅਨਭੈ-
ਅਨਭੈ ਪਦ, ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਅਲਿਪਾਤਾ-ਨਿਰਲੇਪ। ਪੂਰਨ-ਵਿਆਪਕ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ।

ਬਿਸਥੀਰਨੁ—ਜਗਤ-ਖਿਲਾਰਾ । ਤਰੰਗ—ਲਹਿਰਾਂ । ਰਚਨੁ ਕੀਆ—ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ । ਹਭਿ—ਸਾਰੇ । ਘਟਾਣੇ—ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ । ਆਨ—ਹੋਰ [ਅਨ੍ਯ] । ਬੀਆ—ਦੂਜਾ । ਕੋ—ਕੋਈ ਭੀ । ਰੰਗੀ—ਸਭ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਰਚਨ ਵਾਲਾ । ਇਕ ਰੰਗੀ—ਇਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ । ਸੰਗਿ—ਸੰਗਿਤ ਵਿਚ । ਜਾਤਾ—ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਰਸਿ—ਦਰਸਨ ਵਿਚ । ਮੀਨਾ—ਮੱਛੀ । ੧ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਰਚ ਕੇ ਆਪ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਤੇ ਭੀ) ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਮਾਲਕ-ਹਰੀ ਇਕ ਰਸ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ । ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ ।

ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥ ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਠਾਈ ॥ ਪੂਰਨ ਮਨ ਮੋਹਨ ਘਟ ਘਟ ਸੋਹਨ ਜਬ ਖਿੰਚੈ ਤਬ ਛਾਈ ॥ ਕਿਉ ਨ ਅਰਾਧਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਧਹੁ ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ ਬੇਲਾ ਆਈ ॥ ਅਰਬੁ ਦਰਬੁ ਸਭੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੀਸੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਛਹੁ ਜਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਹੁ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਉਪਮਾ—[ਮਾ—ਮਿਣਨਾ । ਉਪਮਾ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਦੱਸਣਾ] ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਉੱਦਮ । ਦੇਉ—ਦੇਉਂ, ਮੈਂ ਦਿਆਂ । ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ—ਮੈਂ ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਪੂਰਨ—ਵਿਆਪਕ । ਸੂਬ ਠਾਈ—ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ । ਮਨ ਮੋਹਨ—ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ । ਘਟ ਘਟ ਸੋਹਣ—ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ । ਖਿੰਚੈ—ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਛਾਈ—ਸੁਆਹ, ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ

ਜਾਂਦਾ ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸਾਧਹੁ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ-ਘੜੀ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਤਕ । ਬੋਲਾ-(ਇਕੋ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ) ਸਖਾ । ਦਰਬੁ-[ਦ੍ਰਬੁ] ਧਨ । ਅਰਬੁ ਦਰਬੁ-ਧਨ-ਪਦਾਰਥ । ਸੰਗਿ-ਨਾਲ । ਜਾਈ-ਜਾਣਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਮੈਂ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਕੇਡਾ ਵਡਾ ਹੈ-ਇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ) ਜੋੜਣਾ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਘੜੀ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਨੂੰ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਇਕੋ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ) ਵੇਲਾ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰੋ ? ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੀ ਚੀਜ਼ (ਕਿਸੇ ਦੇ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ । ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਕੇਡਾ ਵਡਾ ਹੈ-ਇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਪੂਛਉ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ ॥ ਹੀਉ ਅਰਾਪਉਂ ਦੇਹੁ ਸਦੇਸਾ ॥
ਦੇਹੁ ਸਦੇਸਾ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕੈਸਾ ਕਹ ਮੋਹਨ ਪਰਵੇਸਾ ॥ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਈ ਬਾਨ ਬਾਨੰਤਰ ਦੇਸਾ ॥ ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਜੁਗਤਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਰਿ ਜੈਸਾ ॥ ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ
ਪੂਛੈ ਦੀਨੁ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਪੂਛਉ-ਪੂਛਉਂ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ । ਸੰਤ-ਹੇ ਸੰਤ ! ਹੇ ਗੁਰੂ !
ਕੈਸਾ-ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ? ਹੀਉ-ਹਿਰਦਾ, ਮਨ । ਅਰਾਪਉਂ-ਅਰਪਉਂ, ਮੈਂ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਦੇਸਾ-ਸਨੇਹਾ, ਖ਼ਬਰ । ਕਹ-ਕਿੱਥੇ ? ਮੋਹਨ ਪਰਵੇਸਾ-ਮੋਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ । ਪੂਰਨ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਬ੍ਰਹਮਾਈ-ਬ੍ਰਹਮ । ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਈ-ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ । ਬਾਨ ਬਾਨੰਤਰ-ਬਾਨ ਬਾਨ ਅੰਤਰ, ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਮੁਕਤਾ-ਆਜ਼ਾਦ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਜੁਗਤਾ-ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ । ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ-ਕਹਿ ਨ ਸਕਉਂ, ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜੈਸਾ-ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ

ਕੇ । ਚਰਿਤ-ਚੋਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ । ਪੂਛੈ-ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ । ਦੀਨੁ-ਗਰੀਬ ਸੇਵਕ । ੩ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ? ਮੇਨੂੰ (ਨਾਕੁਰ ਦੀ) ਖਬਰ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹਿਰਦਾ (ਤੋਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਮੇਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਮੋਹਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ।

(ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ-) ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਫਿਰ ਭੀ ਮੌਹ ਦੇ) ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਉਸ ਦੇ ਚੋਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ) ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗਰੀਬ ਦਾਸ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਦੱਸ, ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ੩ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ ਆਇਆ ॥ ਧੰਨਿ ਸੁ ਰਿਦਾ ਜਿਹ ਚਰਨ ਬਸਾਇਆ ॥ ਚਰਨ ਬਸਾਇਆ ਸੰਤ ਸੰਗਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਰਿਦੈ ਉਲਾਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਲੋੜੀਦਾ ਪਾਇਆ ॥ ਦੁਖੁ ਨਾਨਾ ਸੁਖੁ ਘਰ ਮਹਿ ਫੂਠਾ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਸਹਜਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੈ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਅਪੁਨੇ ਪਹਿ-ਆਪਣੇ (ਸੇਵਕ) ਦੇ ਕੋਲ । ਧੰਨਿ-ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ । ਰਿਦਾ-ਹਿਰਦਾ । ਜਿਹ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ । ਸੰਤ ਸੰਗਾਇਆ-ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਰਹਿ ਕੇ) । ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ । ਪ੍ਰਗਾਸੁ-ਚਾਨਣ । ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਉਲਾਸੁ-ਸੁਖੀ । ਲੋੜੀਦਾ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਨਾਨਾ-ਨੱਸ ਗਿਆ । ਘਰ ਮਹਿ-ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ । ਫੂਠਾ-ਆ ਵੱਸਿਆ । ਸਹਜਾਇਆ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦਾ । ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕੋਲ (ਆਪ) ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ

ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੋ ਭਾਈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ(ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਉਤਸਾਹ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਉਹ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ । ਆਖ-ਮੈਂ ਭੀ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੳ । ੧ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਦਾ ਭਾਵ

ਪਉੜੀ-ਵਾਰ—

੧. ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਡ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੋਹ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੇ ਆਕੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੨. ਇਹ ਖੇਡ ਭੀ ਉਸੇ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੇਡੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

੩. ਇਹ ਭੀ ਉਸੇ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਪਟ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਵੱਸ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

੪. ਗੁਰਮੁਖ ਤਾਪ ਨਾਲ ਸਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ-ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਨਾਮ' ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।

੫. ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਬੈਠਦਿਆਂ ਉੱਠਦਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਉਸਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੬. ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਲਈ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦੀ ਵਿੱਛਤ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੜਾਉ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਹ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਚਾਉ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੭. ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਨਾਹ ਕਰਮਾਭੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀ। ਮਾਇਆ, ਮਾਨੋ, ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਮੋਜ਼

ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।

੮. ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਭੇਤ ਉਹ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਖਿੜੇ-ਮੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਨਾਹ ਪਾਪ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦਾ ।

੯. ਜੇ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਫ਼ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿਮਰਨ' ਹੀ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ।

੧੦. ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਹੋਏ ਮਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਤੇ ਸਾਥੀ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਨ ਜੋੜ ਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

੧੧. ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝਿਆਂ ਚੰਗੀ ਮਤਿ ਚਮਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਤੀ ਆ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ।

੧੨. ਜੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਗਿੱਝ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਾਲੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੁਚੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ।

੧੩. ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਇਹ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ।

੧੪. ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲੀ ਹੋਵੇ, ਗੋਦੜੀ ਝੋਲੀ ਆਦਿਕ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਭੋਖ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿ ਕੇ, ਮਾਨੋ, ਜੂਏ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੧੫. ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਕਪਟ ਤੇ ਕੂੜ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ (ਤੀਰਥਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ) ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਈ ਜਾਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਕਪਟ ਲੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਖਾਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

੧੬. ਨਿੰਮ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕੁੜਿੱਤਣ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਜਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਸੱਪ ਦੀ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਵਾਦੀ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪੱਥਰ

ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਕੋਰ-ਪਨ ਬਾਹਰਲੇ ਇਸਨਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਹਾਲ ਸਮਝੋ ।

੧੭. ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਇਕ 'ਨਿੰਦਿਆ' ਦੀ ਵਾਦੀ ਹੀ ਲੈ ਲਉ—ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਮੋਸੀ ਖੰਟਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭਰਿਸਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਘਟਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਣ ਨਸਟ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਵਾਦੀ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧੀਕ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੧੮. ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਚਾਉ ਹੋਵੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ ਸੰਜਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।

੧੯. ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸਤ ਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ; ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆਂ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ 'ਨਾਮ' ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨੦. ਗੁਰੂ, ਮਾਨੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ, ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੌਂਹਦਾ ਨਹੀਂ ।

੨੧. ਕੀਹ ਅਮੀਰ ਤੇ ਕੀਹ ਗਰੀਬ, ਸਭ ਮਾਇਆ ਜੋੜਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੇ ਦਾਉ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਭੀ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਿ ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸ਼ਤੀ ਦਾ ਭੀ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

੨੨. ਪਰ, ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੋਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਰੱਬ-ਲੇਖੇ ਖਰਚ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋਟਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਭੀ ਸੁਖੀ ਹਨ ।

੨੩. ਰਾਜ ਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹੀ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਵਧੀਆ ਘੋੜੇ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ—ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਵਣਹਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੋਜਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੁੱਖ ਹੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨੪. ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਲਈ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਰੋਸਮੀ ਕੱਪੜੇ, ਵਧੀਆ ਦੁਲੀਚਿਆਂ ਉਤੇ ਮਹਫਲਾਂ—ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ।

੨੫. ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਅਸਲ ਫਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੱਟਣਾ ਸੀ ਉਹ ਫਲ ਉਹ ਖੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

੨੬. ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਰਚੇ-ਮਿਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਕਦੇ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ ।

੨੭. ਪਰ, ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ, ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਔਖਾ ਤੇ ਡਰਾਉਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

੨੮. ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਦੱਬਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਜਮਰਾਜ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੀ ਮਾਣ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ।

੨੯. ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੋਂ ਸਦਾ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।

੩੦. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਸਮਝ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਬਣਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਹਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸਜਾਣ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਵੱਸ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਧਨ ਠੱਗ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਘਟਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

੩੧. ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਸਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਆਸਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕਦੇ, ਉਹ ਰਜਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

੩੨. ਮੌਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਵਹੁਟੀ ਪੁਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਠੱਗ ਠੱਗ ਕੇ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਧਨ ਤੋਂ ਵੇਚ-ਵਿਰੋਧ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ, ਧਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਨ ਵਿਚ ਫਿਟਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

੩੩. ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਹੁਟੀ ਪੁੱਤਰ ਧਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੩੪. ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਖਿੜਾਉ ਸਦਾ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮ: ੫ ॥ ੩੫. ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੩੬. ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੜਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਲੜੀ-ਵਾਰ ਭਾਵ :-

੧. (੧ ਤੋਂ ੫ ਤਕ) ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਡ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਮਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੋਹ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੇਡੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਕੇ ਵਹੁਟੀ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਮਨਪੰਛੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨. (੬ ਤੋਂ ੧੩) ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀਏ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿੜਾਉ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਭੁੱਖ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੁਚੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਰਕਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

੩. (੧੪ ਤੋਂ ੨੦) ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੋਰਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

੪. (੨੧ ਤੋਂ ੩੬) ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖੋਹਣ ਤੋਂ ਭੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕਦੀ। ਇਹ ਚਾਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ-ਭਾਵ :—

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਇਹੀ ਵਸੀਲਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਿਆ ਭੀ ਇਹ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਭੋਖ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਉਦਮ ਮਨ ਦੀ ਇਸ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

‘ਵਾਰ’ ਦੀ ਬਣਤਰ :—

ਇਹ ‘ਵਾਰ’, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ੩੫ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ, ਇਸ ‘ਵਾਰ’ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ੩੫ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੪ ਦੇ ਨਾਲ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੈ ‘ਪਉੜੀ ਮ: ਪ’।

ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਹੀ ‘ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਚਾਲ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕੋ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ‘ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਨਾਨਕ’ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਭੀ ਲਫਜ਼ ‘ਨਾਨਕ’ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੫ ਦੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫

ਇਹ ਸਾਰੀ ‘ਵਾਰ’ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੪ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫

ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਉੜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ, ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੪ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨੰ: ੩੪ ਅਤੇ ਨੰ: ੩੫ ਇਕੱਠੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਪਾਠਕ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਵੇਖ ਸਕਣ :

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੪ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ)

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦਾਤਿ, ਨਿਤ ਦੇਵੈ, ਚੜੈ ਸਵਾਈਆ ॥ ਤੁਸਿ ਦੇਵੈ
ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ, ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈਆ ॥ ਹਿਰਦੇ ਕਵਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ, ਉਨਮਨਿ
ਲਿਵ ਲਾਈਆ ॥ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸ, ਸਿਰ ਛਾਈ ਪਾਈਆ ॥
ਨਾਨਕ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈਆ ॥੩੪॥

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ)

ਪਉੜੀ ਮ: ੫॥ ਸਚੁ ਖਾਣਾ, ਸਚੁ ਪੈਨਣਾ, ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਮੇਲਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਭਾਗੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨੁ ਜਾਗਿਆ
ਜਪਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਲਗਿਆ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਿਰਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੩੫ ॥

ਨੋਟ—‘ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦਾਤਿ’—ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਦਾਤਿ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਰਵਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੫ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਸ ‘ਵਾਰ’ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ :—

ਇਸ ‘ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ੩੬ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ੩੪ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ੩੪ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੋੜ = ੬੮

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ੩੪ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ; = ੬

ਕੁੱਲ ਸਲੋਕ = ੭੪

ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ :—

ਮ: ੧ ਦੇ = ਪਉੜੀ ਨੰ: ੬ ਤੋਂ ੧੫ ਤਕ; ੧੦ ਪਉੜੀਆਂ।

ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ; ਜੋੜ = ੨੦

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧ ਦੇ ਨਾਲ = ੨

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨, ੩, ੧੬ ੨੦, ੨੧ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ = ੫

ਪਉੜੀ ਨੰ. ੧੭, ੧੮ ਅਤੇ ੨੨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ=੬

ਜੋੜ=੩੩ ਸਲੋਕ

ਮ: ੨ ਦੇ=ਪਉੜੀ ਨੰ: ੪, ਪ ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ; ਜੋੜ=੪

ਨੰ: ੧, ੨, ੩, ੧੬ ੨੦, ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ=੫

ਜੋੜ=੯

ਮ: ੩ ਦੇ=ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੪, ੨੫; ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ; ਜੋੜ=੨੦

=੨੭ ਤੋਂ ੩੩; ਨੰ: ੩੫

ਪਉੜੀ ਨੰ ੨੧, ੨੬, ੩੪ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ= ੩

ਜੋੜ=੨੩

ਮ: ੪ ਦੇ=ਨੰ: ੧੮, ੨੩ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇ; ਜੋੜ=੪

ਨੰ: ੩੪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ =੨ =੬

ਮ: ੫ ਦੇ=ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੬ ਨਾਲ ਦੋਵੇ=੨੧

ਨੰ: ੨੬ ਨਾਲ ਇਕ =੭੪ =੩

ਕੁੱਲ ਜੋੜ=੩੩+੯+੨੩+੩=੭੪

‘ਵਾਰ’ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ :—

ਇਹ ‘ਵਾਰ’ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ‘ਪਉੜੀਆਂ’ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੀ। ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖੋ। ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ‘ਵਾਰ’ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭਿਤਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਸੁਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ‘ਵਾਰ’ ਦੀ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਉਸੇ ਇਕ-ਸੁਰਤਾ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਇਕੋ ਜਿਤਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੬ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਅਰਜਨ ਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰਲੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ‘ਵਾਰ’ ਦੀ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਦਰਜ ਕਰਦੇ

ਤਾਂ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੬ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਨਾਹ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਾਹ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ 'ਵਾਰ' ਸਿਰਫ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੀ । ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ । ਹਰੇਕ ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ । ਉਹਨਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਸਲੋਕ ਵਧ ਗਏ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ—'ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ' ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਰਾਇ ਮਹਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ ਧੁਨਿ

ਮਹਮਾ ਤੇ ਹਸਨਾ ਦੋ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ ਸਨ; ਮਹਮਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਸਨਾ ਧੌਲੇ ਦਾ । ਹਸਨੇ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਹਮੇ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਕੋਲ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ; ਪਰ ਮਹਮੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵਿਖਾ ਕੇ ਬਾਦਸਾਹ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਹੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਹਸਨੇ ਤੇ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ । ਚੌਖਾ ਚਿਰ ਦੋਹੀਂ ਧਿਰੀਂ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਤੇ ਆਖਰ ਮਹਮੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ । ਵਾਢੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ; ਇਸੇ ਵਾਰ ਦੀ ਸੁਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਗਾਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ ।

ਉਸ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਹੇਠ-ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਹੈ :—

ਮਹਮਾ ਹਸਨਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਇ ਭਾਰੇ ਭੱਟੀ ॥ ਹਸਨੇ ਬੇ-ਈਮਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮਹਮੇ ਥੱਟੀ ॥ ਭੇੜ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਸਰ ਵਗੇ ਸਫੱਟੀ ॥ ਮਹਮੇ ਪਾਈ ਫਤਹ ਰਣ ਗਲ ਹਸਨੇ ਘੱਟੀ ॥ ਬੰਨ੍ਹ ਹਸਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਸ ਮਹਮੇ ਥੱਟੀ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ, ਪਾਹੂ ਨਿਵਲੁ, ਮਨੁ ਕੋਠਾ, ਤਨੁ
ਛਤਿ ॥ ਨਾਨਕ, ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ, ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ
ਹਥਿ ॥ ੧ ॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪਾਹੂ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਾਹ । ਨਿਵਲੁ-ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਜੰਦਰਾ । ਤਾਕੁ-ਬੁਧਾ । ਉਘੜੈ-ਖੁਲ੍ਹਦਾ । ਅਵਰ ਹਥਿ-ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ
ਹੱਥ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਮਾਨੋ) ਕੋਠਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ (ਇਸ ਕੋਠੇ ਦਾ) ਛੱਤ
ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਪਾਹ (ਇਸ ਮਨ-ਕੋਠੇ ਨੂੰ) ਜੰਦਰਾ (ਵੱਜਾ ਹੋਇਆ) ਹੈ, (ਇਸ
ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ) ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹੀ
ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਦਾ ਬੁਧਾ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ (ਇਸ ਦੀ) ਕੁੰਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੁਰਤੀ
ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੋਗੀ ਕੀਤੇ ਰੋਜਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰੂਪੀ ਮਾਲੀ
ਰੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਤੀਰਥ ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਦਾਤੀ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨਿ ॥
ਨ ਭੀਜੈ ਬਾਹਰਿ ਬੈਠਿਆ ਸੁੰਨਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਭੋਝ ਮਰਹਿ ਭਿਝ ਸੂਰ ॥
ਨ ਭੀਜੈ ਕੇਤੇ ਹੋਵਹਿ ਧੂੜ ॥ ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਭੀਜੈ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨ ਭੀਜੈ-ਭੇਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਨਾਦੀ-ਨਾਦ ਦੀ
ਰਾਗੀ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ । ਬੇਦਿ-ਵੇਦ ਦੀ ਰਾਗੀ, ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ । ਸੁਰਤੀ-
ਸਮਾਧੀ (ਲਾਣ) ਨਾਲ । ਗਿਆਨੀ-ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ । ਜੋਗਿ-
ਜੋਗ-ਸਾਧਨ ਨਾਲ । ਰੋਜਿ-ਹਰ ਰੋਜ, ਸਦਾ । ਰੰਗਿ-ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਨਾਲ । ਤੀਰਥ-
ਤੀਰਥ ਉਤੇ (ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ) । ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ-ਨੰਗੇ ਭੈਣ ਨਾਲ । ਪੁੰਨਿ-ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ।
ਸੁੰਨਿ-ਸੁੰਨ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਰਹਿ ਕੇ । ਭੋਝ-ਭੋਝ ਵਿਚ, ਜੰਗ ਵਿਚ । ਭਿਝਿ
-ਭਿਝ ਕੇ, ਲੜ ਕੇ । ਸੂਰ-ਸੂਰਮੇ । ਕੇਤੇ-ਕਈ ਬੰਦੇ । ਹੋਵਹਿ ਧੂੜ-ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ
ਲਿੱਥੜਦੇ ਹਨ । ਲੇਖਾ-ਹਿਸਾਬ, ਅਸਾਫ਼ੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ । ਲੇਖਾ

ਲਿਖੀਐ—ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
ਮਨ ਕੇ ਭਾਇ—ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ । ਸਾਚੇ ਨਾਇ
ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।

ਅਰਥ :—ਰਾਗ ਗਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵੇਦ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-
ਪੁਸਤਕ) ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾਹ ਹੀ, ਸਮਾਧੀ ਲਾਇਆਂ
ਗਿਆਨ-ਚਰਚਾ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਜੋਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕੀਤਿਆਂ । ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ
ੜੁਠਦਾ ਹੈ ਨਿਤ ਸੋਗ ਕੀਤਿਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਵਰਾ ਸਰੋਵੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ); ਰੂਪ, ਮਾਲ-
ਧਨ ਤੇ ਹੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀਵ ਉਤੇ) ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾਹ
ਹੀ ਉਹ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥ ਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਜਾਂ ਨੰਗੇ ਭਵਿਆਂ । ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਭੀ
ਰੱਬ ਗੋਬਿੰਦ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਬਾਹਰ (ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ) ਸੁੰਨ-ਸੁੰਨ ਬੈਠਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ
ਪਸੀਜਦਾ ।

ਜੋਧੇ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ, ਕਈ ਬੰਦੇ (ਸੁਆਹ ਆਦਿਕ ਮਲ ਕੇ) ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਿੱਬੜਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਭੀ ਉਹ) ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ
ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜੀਏ), (ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ) ਪਰਖ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਵ ਛਿਆ ਖਟ ਕਾ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨ
ਉਚਰੈ ਭਾਰ ਅਠਾਰ ॥ ਤਿਨਿ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਣ
ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਭਿ ਵਸਤ ਬ੍ਰਹਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ੩ ॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨਵ—ਨੌ ਵਿਆਕਰਣ । ਛਿਆ—ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ । ਖਟ—ਛੇ ਵੇਦਾਂਗ
[ਸਿਕਸਾ, ਕਲਪ, ਵਿਆਕਰਣ, ਛੰਦ, ਨਿਰੁਕਤ, ਜੋਤਿਸ] । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਭਾਰ
ਅਠਾਰ—ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ । ਤਿਨਿ—ਉਸ ਨੇ । ਤੋਹਿ—ਤੇਰਾ ।
ਬਿਹੁਣ—ਸੱਖਣਾ । ਮੁਕਤਿ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਨਾਭਿ—ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ । ਵਸਤ—
ਵਸਦਿਆਂ । ਬ੍ਰਹਮੇ—ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ
ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ।

ਅਰਥ :—ਜੋ ਮਨੁੱਖ (ਇਤਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿ) ਨੌ ਵਿਆਕਰਣਾਂ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ, ਪਾਹੁ ਨਿਵਲੁ, ਮਨੁ ਕੋਠਾ, ਤਨੁ
ਛਤਿ ॥ ਨਾਨਕ, ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ, ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ
ਹਥਿ ॥ ੧ ॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਾਹੁ—ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਾਹ । ਨਿਵਲੁ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ) ਜੰਦਰਾ । ਤਾਕੁ—ਬੁਧਾ । ਉਘੜੈ—ਖੁਲ੍ਹਦਾ । ਅਵਰ ਹਥਿ—ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ
ਹੱਥ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :—(ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਮਾਨੋ) ਕੋਠਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ (ਇਸ ਕੋਠੇ ਦਾ) ਛੱਤ
ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਪਾਹ (ਇਸ ਮਨ-ਕੋਠੇ ਨੂੰ) ਜੰਦਰਾ (ਵੱਜਾ ਹੋਇਆ) ਹੈ, (ਇਸ
ਜੰਦਰੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ) ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹੀ
ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਦਾ ਬੁਧਾ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ (ਇਸ ਦੀ) ਕੁੰਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੁਰਤੀ
ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੋਗੀ ਕੀਤੇ ਰੋਜਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰੂਪੀ ਮਾਲੰ
ਰੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਤੀਰਥ ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਦਾਤੀ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨਿ ॥
ਨ ਭੀਜੈ ਬਾਹਰਿ ਬੈਠਿਆ ਸੁੰਨਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਭੋਜਿ ਮਰਹਿ ਭਿਜਿ ਸੂਰ ॥
ਨ ਭੀਜੈ ਕੇਤੇ ਹੋਵਹਿ ਧੂੜ ॥ ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਭੀਜੈ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨ ਭੀਜੈ—ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਨਾਦੀ—ਨਾਦ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ । ਬੇਦਿ—ਵੇਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ । ਸੁਰਤੀ—
ਸਮਾਧੀ (ਲਾਣ) ਨਾਲ । ਗਿਆਨੀ—ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ । ਜੋਗਿ—
ਜੋਗ-ਸਾਧਨ ਨਾਲ । ਰੋਜਿ—ਹਰ ਰੋਜ, ਸਚਾ । ਰੰਗਿ—ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਨਾਲ । ਤੀਰਥਿ—
ਤੀਰਥ ਉਤੇ (ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ) । ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ—ਨੰਗੇ ਭੈਣ ਨਾਲ । ਪੁੰਨਿ—ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ।
ਸੁੰਨਿ—ਸੁੰਨ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਉੱਪ-ਚਾਪ ਰਹਿ ਕੇ । ਭੋਜਿ—ਭੋਜ ਵਿਚ, ਜੰਗ ਵਿਚ । ਭਿਜਿ
—ਭਿੜ ਕੇ, ਲੜ ਕੇ । ਸੂਰ—ਸੂਰਮੇ । ਕੇਤੇ—ਕਈ ਬੰਦੇ । ਹੋਵਹਿ ਧੂੜ—ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ
ਲਿੱਥੜਦੇ ਹਨ । ਲੇਖਾ—ਹਿਸਾਬ, ਅਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ । ਲੇਖਾ

ਲਿਖੀਐ—ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ—ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ । ਸਾਚੇ ਨਾਇ
ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।

ਅਰਥ :-ਰਾਗ ਗਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵੇਦ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-
ਪੁਸਤਕ) ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾਹ ਹੀ, ਸਮਾਧੀ ਲਾਇਆਂ
ਗਿਆਨ-ਚਰਚਾ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਜੋਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕੀਤਿਆਂ । ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ
ਤੂਠਦਾ ਹੈ ਨਿਤ ਸੋਗ ਕੀਤਿਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਵਰਾ ਸਰੋਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ); ਰੂਪ, ਮਾਲ-
ਧਨ ਤੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀਵ ਉਤੇ) ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾਹ
ਹੀ ਉਹ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥ ਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਜਾਂ ਨੰਗੇ ਭਵਿਆਂ । ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਭੀ
ਰੱਬ ਰੀਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਬਾਹਰ (ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ) ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਬੈਠਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ
ਪਸੀਜਦਾ ।

ਜੇਧੇ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ, ਕਈ ਬੰਦੇ (ਸੁਆਹ ਆਦਿਕ ਮਲ ਕੇ) ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਿੱਬੜਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਭੀ ਉਹ) ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ
ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜੀਏ), (ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ) ਪਰਖ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ ਕਾ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨ
ਉਚਰੈ ਭਾਰ ਅਠਾਰ ॥ ਤਿਨਿ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ
ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਭਿ ਵਸਤ ਬ੍ਰਹਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ੩ ॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਵ—ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ । ਛਿਅ—ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ । ਖਟ—ਛੇ ਵੇਦਾਂਗ
[ਸਿਕਸਾ, ਕਲਪ, ਵਿਆਕਰਣ, ਛੰਦ, ਨਿਰੁਕਤ, ਜੋਤਿਸ਼] । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਭਾਰ
ਅਠਾਰ—ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ । ਤਿਨਿ—ਉਸ ਨੇ । ਤੋਹਿ—ਤੇਰਾ ।
ਬਿਹੂਣ—ਸੱਖਣਾ । ਮੁਕਤਿ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਨਾਭਿ—ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ । ਵਸਤ—
ਵਸਦਿਆਂ । ਬ੍ਰਹਮੈ—ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸੇ
ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਮਨੁੱਖ (ਇਤਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿ) ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣਾਂ, ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ

ਤੇ ਛੇ ਵੇਦਾਂਗ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ (ਭਾਵ, ਇਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਲਏ),
ਅਠਾਰਾਂ ਪਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹੇ, ਉਸ ਨੇ ਭੀ (ਹੇ
ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, (ਤੇਰੇ) ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾਹ
ਲਾ ਸਕਿਆ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਨਾਮ
(ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ) ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ, ਜਿਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ ॥
ਆਪੇ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਆਪਿ
ਸਿਰਜਿਅਨੁ, ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਬਰੇ, ਜਿਨ
ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਵਰਤਦਾ, ਸਭ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥੧॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਨਿਰੰਜਨ) ਨੇ । ਆਪੁ—
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਰਚਾਇਓਨੁ—ਰਚਾਇਆ ਉਸ ਨੇ । ਸਿਰਜਿਅਨੁ—ਸਿਰਜੇ ਉਸ
ਨੇ । ਜਿਨ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ਸਚਿ—ਸੱਚ ਵਿਚ । ਨਿਰੰਜਨ—[ਨਿਰ+ਅੰਜਨ] ਮਾਇਆ-
ਰਹਿਤ ।

ਅਰਥ :-ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ) ਹੈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ (ਜਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ
ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚਿਆ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਏ ਹਨ (ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ)
ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ (ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ) ਪ੍ਰਬਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ
ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ) ਉਹ (ਜੀਵ) ਬਚਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ
(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਰਜਾ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਹਰ ਥਾਂ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੀ
ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਉਸ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ) । ੧ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਰਖੈ ਵੇਕ ॥
ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੇ ਆਖੀਐ ਜਾ ਸਭਨਾਂ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ॥ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ

ਹੈ ਵੇਖੈ ਧੰਧੈ ਲਾਇ ॥ ਕਿਸੈ ਥੋੜਾ ਕਿਸੈ ਅਗਲਾ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥
ਆਵਹਿ ਨੰਗੇ, ਜਾਹਿ ਨੰਗੇ, ਵਿਚੇ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ
ਜਾਣੀਐ, ਅਗੈ ਕਾਈ ਕਾਰ ॥ ੧ ॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਵੇਕ-ਵਖੋ-ਵਖ । ਧੰਧੈ-ਧੰਧੇ ਵਿਚ । ਅਗਲਾ-ਬਹੁਤਾ (ਧੰਧਾ)।
ਆਵਹਿ-(ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਵਿਚੇ-ਵਿਚ ਹੀ, (ਨੰਗੇ ਆਉਣ ਤੇ
ਨੰਗੇ ਜਾਣ ਦੇ) ਵਿਚਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ, (ਭਾਵ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਕਿ ਜੀਵ ਨੰਗੇ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨੰਗੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ਨੰਗੇ-(ਭਾਵ,) ਖਾਲੀ-ਹੱਥ । ਵਿਥਾਰ-
ਖਿਲਾਰੇ । ਕਾਈ-ਕੋਹੜੀ ? ਅਗੈ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ
(ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਵਖੋ ਵਖ (ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ) ਰੱਖਦਾ ਹੈ; (ਪਰ) ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖਸਮ ਇਕ
(ਆਪ) ਹੀ ਹੈ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੋੜਾ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖਸਮ ਹੈ, (ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਧੰਧੇ ਵਿਚ ਜੋੜ
ਕੇ (ਆਪ ਹੀ) ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਕੋਈ ਜੀਵ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਤੋਂ) ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ
ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ (ਧੰਧਾ ਉਸ ਨੇ ਰਮੋੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ ।

(ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ (ਇਥੋਂ) ਤੁਰ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਖਿਲਾਰ ਖਿਲਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ!
(ਇਥੋਂ ਜਾ ਕੇ) ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਕਾਰ (ਕਰਨ ਨੂੰ) ਮਿਲੇਗੀ-(ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਭੂ
ਦਾ) ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ ਜੀਆ ਕਉ ਭੇਜੈ ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ ਲੈ
ਜਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਆਪੇ, ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰਾਵੈ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਫਿਰਹਿ
ਅਉਧੁਤੀ ਆਪੇ ਭਿਖਿਆ ਪਾਵੈ ॥ ਲੇਖੈ ਬੋਲਣੁ, ਲੇਖੈ ਚਲਣੁ, ਕਾਇਤੁ
ਕੀਚਹਿ ਦਾਵੈ ॥ ਮੂਲਿ ਮਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਏਹੋ, ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥
ਕਰਣੀ ਉਪਰਿ ਹੋਇ ਤਪਾਵਸੁ, ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥੨॥ [੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ ਜਿਨਸਿ ਥਾਪਿ-ਜਿਨਸ ਜਿਨਸ ਦੇ (ਸਰੀਰ)
ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਰਚ ਰਚ ਕੇ । ਉਥਾਪੇ-ਉਖੜਦਾ ਹੈ, ਨਾਸ ਕਰਦਾ

ਹੈ । ਏਤੇ-ਇਤਨੇ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ । ਜੇਤੇ ਜੀਅ-ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਜੀਵ ਹਨ, (ਭਾਵ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ) । ਅਉਧੂਤੀ-ਮੰਗਤੇ । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਭਿਖਿਆ-ਸ਼ੈਰ । ਲੇਖੇ-ਲੇਖੇ ਵਿਚ, ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ (ਭਾਵ, ਗਿਣੇ-ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੈ) । ਕਾਇਤੁ-ਕਿਉਂ ? ਕਾਹਦੇ ਲਈ ? ਕੀਚਹਿ-ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਕੀਚਹਿ ਦਾਵੇ-ਮੱਲਾਂ ਮੱਲੀਆਂ ਜਾਣ । ਮੂਲ-ਜੜ੍ਹ, ਤੱਤ । ਮੂਲੁ ਮਤਿ-ਮਤਿ ਕਾ ਮੂਲ । ਪਰਵਾਣਾ-ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ । ਕਰਣੀ-ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ, ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ । ਤਪਾਵਸੁ-ਨਿਆਂ, ਨਿਬੇੜਾ ।

ਅਰਥ :-ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾ ਨੂੰ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਘੱਲਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਫਿਰ ਇਥੋਂ) ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ (ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਦੇ) ਮੰਗਤੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਚੱਲਣਾ ਗਿਣੇ-ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੈ, ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਇਹ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ? ਨਾਨਕ ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਲ ਦੀ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਸਿਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹੀ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕੋਈ ਆਖੇ (ਪਿਆ ਆਖੇ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਹਰੇਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਬੇੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਲਤੁ ਰਚਾਇਓਨੁ, ਗੁਣ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ॥
ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਸਦ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਸਕਤਿ ਗਈ, ਭ੍ਰਮੁ ਕਟਿਆ, ਸਿਵ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇਆ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪੋਤੇ ਪੁੰਨੁ ਹੈ, ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗੁਰਮੁਖਿ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗੁਰੂ ਵਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖਿ ਮਨੁੱਖ । ਚਲਤੁ-ਤਮਾਸ਼ਾ, ਖੇਡ ਕੌਤਕ । ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ-ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ । ਮੰਨਿ-ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ । ਸਕਤਿ-ਮਾਇਆ (ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ) । ਭ੍ਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ । ਸਿਵ ਜੋਤਿ-ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ । ਪੋਤੇ-ਖ਼ਜਾਨੇ ਵਿਚ । ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ-ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ । ਜਿਨ ਕੈ ਪੋਤੇ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜਾਨੇ ਵਿਚ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ । ਪੁੰਨੁ-(ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ) ਭਲਿਆਈ, ਨੇਕ ਕਮਾਈ, ਨੇਕੀ । ਸਹਜੇ-ਆਤਮਕ ਅਭੇਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜਗਤ-ਚਰਨਾ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਇਹ ਕੌਤਕ ਭੀ ਉਸ(ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ (ਹੀ) ਰਚਾਇਆ ਹੈ(ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ)

ਗੁਣ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ, (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਿ) ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮਾਇਆ (ਦਾ ਹਨੇਰਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੇਢੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ) ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ (ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ) ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਹੈ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ) ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਤੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੈਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ) ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਸਾਹ ਚਲੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਲਿਖਿਆ ਦੇਵੈ ਨਾਲਿ ॥ ਲਿਖੇ ਉਪਰਿ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇ ਲਈਐ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਵਸਤੁ ਲਈ ਵਣਜਾਰਈ ਵਖਰੁ ਬਧਾ ਪਾਇ ॥ ਕੇਈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਚਲੇ ਇਕਿ ਚਲੇ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ਥੋੜਾ ਕਿਨੈ ਨ ਮੰਗਿਓ, ਕਿਸੁ ਕਹੀਐ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਨਦਰਿ ਤਿਨਾ ਕਉ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਸਾਬਤੁ ਲਾਏ ਰਾਸਿ ॥੧॥ [੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਾਹ ਵਣਜਾਰਿਆ—ਸਾਹ (—ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ (ਘੱਲੇ ਹੋਏ) ਵਪਾਰੀ (ਜੀਵ) । ਚਲੇ—(ਸਾਹ ਪਾਸੋਂ) ਤੁਰ ਪਏ (ਤੇ ਇਥੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ) । ਲਿਖਿਆ—(ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਥੇ ਤੇ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ (ਲੇਖ) । ਲਿਖੇ ਉਪਰਿ—ਉਸ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ । ਹੁਕਮ ਹੋਇ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਵਸਤੁ—(ਨਾਮ-ਰੂਪ) ਵੱਖਰ । ਵਣਜਾਰਈ—ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੇ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ । ਇਕਿ—ਕਈ ਜੀਵ । ਸਾਬਤੁ—ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ । ਰਾਸਿ—ਪੂੰਜੀ, (ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ) ਪੂੰਜੀ । ਲਾਏ—ਵਰਤ ਦਿੱਤੀ ।

ਅਰਥ :- ਸਾਹ (—ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ (ਘੱਲੇ ਹੋਏ ਜੋ ਜੋ ਜੀਵ-) ਵਪਾਰੀ (ਸਾਹ ਪਾਸੋਂ) ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਇਥੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਥੇ ਤੇ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਵੱਖਰ ਸੰਭਾਲ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ-ਪਦਾਰਥ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬੈਠ ਲਿਆ । ਕਈ (ਜੀਵ-ਵਪਾਰੀ ਇਥੋਂ) ਨਵਾ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਅਸਲ ਰਾਸਿ—ਪੂੰਜੀ ਭੀ ਗਵਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਘੱਟ

ਚੀਜ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ (ਭਾਵ, ਨਾਮ-ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ-ਧਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਇਆ)। ਫਿਰ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਬਸੇ ਕਿਸ ਨੇ ਖੱਟੀ (ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਈ)?

ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਰਾਸਿ-ਪੂੰਜੀ (ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ੧।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ ਵਿਛੁੜੇ ਵਿਛੁੜਿ ਜੁੜੇ ॥ ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ ਮੁਏ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ॥ ਕੇਤਿਆ ਕੇ ਬਾਪ, ਕੇਤਿਆ ਕੇ ਬੇਟੇ, ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਹੁਏ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਕਿਆ ਜਾਤੀ ਕਿਆ ਹੁਣਿ ਹੁਏ ॥ ਸਭੁ ਕਰਣਾ ਕਿਰਤੁ ਕਰਿ ਲਿਖੀਐ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਕਰੇ॥ਮਨਮੁਖਿ ਮਰੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥੨॥ [੧੨੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜੁੜਿ-ਜੁੜ ਕੇ, (ਜਿੰਦ ਸਰੀਰ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ; (ਭਾਵ, ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ)। ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ-ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ। ਵਿਛੁੜੇ-(ਜਿੰਦ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ) ਵਿਛੁੜਦੀ ਹੈ, (ਭਾਵ, ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਹਨ)। ਵਿਛੁੜਿ-ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ, ਮਰ ਕੇ। ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ-ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੰਮ ਕੇ। ਆਗੈ ਪਾਛੈ-ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ। ਗਣਤ-ਗਿਣਤੀ, ਲੇਖਾ। ਸਭੁ ਕਰਣਾ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ਕਿਰਤੁ-ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ਕਿਰਤੁ ਕਰਿ-ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਮਰੀਐ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਦਰਿ-(ਮੇਹਰ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੇ ਕਰੇ-ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨਮੁਖਿ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।

ਅਰਥ :-ਆਤਮਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿੱਛੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਿੱਛੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, (ਭਾਵ,) ਜੀਵ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਮਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਜੰਮਦੇ ਹਨ। (ਇਹ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਇਸ ਗੇੜ ਵਿਚ) ਕਈਆਂ ਦੇ ਪਿਉ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਕਈ (ਵਾਰੀ) ਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਖਾ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਡਾ ਕੀਹ ਜਨਮ ਸੀ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਕੀਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ (-ਰਚਨਾ-ਰੂਪ ਲੇਖਾ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਇਹ ਖੇਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਨਮੁਖ ਇਸ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮੇਹਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਇਆ॥ ਕੂੜ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੇ ਕੂੜੈ ਆਲਾਇਆ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰੁ ਮੋਹੁ ਹੇਤੁ ਹੈ ਸਭੁ ਦੁਸੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭਰਮਹਿ ਭਰਮਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਇਆ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨਮੁਖਿ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਲ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਮਨੁੱਖ । ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ -(ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਭਟਕਣਾ, ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਟਕ । ਦੂਜੈ-ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨੇ । ਲੋਭਾਇਆ-ਲੁਭਾ ਲਿਆ, ਭਰਮਾ ਲਿਆ । ਕੂੜੋ-ਕੂੜ ਹੀ । ਆਲਾਇਆ-ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਕਲਤ੍ਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ [ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਲਵਜ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ (Neuter Gender) ਹੈ, ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੁਲਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਵੇਖੋ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਣ'] । ਹੇਤੁ-ਹਿਤ । ਸਬਾਇਆ-ਸਾਰਾ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ, ਬੂਹੇ ਤੇ । ਮਾਰੀਅਹਿ-ਮਾਰੀਦੇ ਹਨ, ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਰਮਹਿ-ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਠੇਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ :-ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਟਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨੇ ਭਰਮਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਝੂਠ ਤੇ ਠੱਗੀ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਝੂਠ ਹੀ (ਮੂੰਹੋਂ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ; (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ (ਵੱਸਦਾ ਹੈ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵੱਸਦੀ) ਹੈ (ਤੇ ਇਹ ਰਸਤਾ) ਨਿਰੋਲ ਦੁੱਖ ਦਾ (ਮੂਲ) ਹੈ; (ਰੱਬ ਵਲੋਂ) ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ (ਮਨਮੁਖ) ਠੇਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, (ਮਾਨੋਂ) ਜਮ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਕੱਟ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੀ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਜਾਬੀ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਏਵੇਂ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੩।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਜਿਨ ਵਡਿਆਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ, ਤੇ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ॥ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਤਿਨ੍ਹੀ ਪੀਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਆਦਿ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-[ਬਹੁ ਵਚਨ] ਉਹ ਮਨੁੱਖ । ਰਤੇ-ਰੱਤੇ, ਰੰਗੇ ਹੋਏ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਰੰਗ ਸਿਉ-ਮੌਜ ਨਾਲ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ । ਆਦਿ-ਮੁੱਢ ਤੋਂ, ਧੁਰ ਤੋਂ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੋਭਾ (ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਭਾ-ਗਤਾ) ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ) ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਉਹਨਾਂ ਲਈ) ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਹ ਨਾਮ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ; ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਪੀਤਾ ਹੈ । ੧।

ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਕੀਤਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ, ਕਰੇ ਸੋਇ ਸਾਲਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੀ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਦਾਤਾ ਨਾਹਿ ॥ ਕਰਤਾ ਸੇ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਨਿ
ਕੀਤਾ ਆਕਾਰੁ ॥ ਦਾਤਾ ਸੇ ਸਾਲਾਹੀਐ, ਜਿ ਸਭਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਆਪਿ ਸਦੀਵ ਹੈ ਪੂਰਾ ਜਿਸੁ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੀਤਾ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ । ਕਰੇ-ਜੋ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੋਇ-ਉਸੇ ਨੂੰ । ਏਕੀ ਬਾਹਰਾ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ । ਆਕਾਰੁ-ਇਹ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ । ਜਿ-ਜਿਹੜਾ । ਸਭਸੇ-ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ । ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ । ਸਦੀਵ-ਸਦਾ ਹੀ (ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ) । ਜਿਸੁ ਭੰਡਾਰੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਪਾਰਾਵਾਰੁ-ਪਾਰਲਾ ਤੇ ਉਰਲਾ ਬੰਨਾ (ਪਾਰ+ਅਵਾਰ) ।

ਅਰਥ :-ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ? ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰੋ ਜੋ (ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਕਿਉਂਕਿ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੋ, ਉਸ ਇੱਕ ਦਾਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਓ ਜੋ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭੀ ਸਦਾ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਆਖੋ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੋ, ਉਸ

(ਦੀ ਵਡਿਆਈ) ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ, ਉਰਲਾ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ, ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥
ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਉਚਰਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ
ਨਾਮੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਈ ॥ ਮਤਿ ਪੰਖੇਰੂ ਵਸਿ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਧਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਨਾਮੇ ਲਿਵ ਲਾਈ
॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜ਼ਾਨਾ । ਸੇਵਿਐ—ਜੇ ਸੇਵੀਏ, ਜੇ ਸਿਮਰੀਏ। ਪਤਿ—
ਇੱਜ਼ਤ । ਪੰਖੇਰੂ—ਪੰਛੀ । ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਨਾਮੁ ਹੈ—ਗੁਰਮੁਖ
ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਹੀ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ
ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਵਸਿ—ਵੱਸ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜੇ ਨਾਮ ਸਿਮ-
ਰੀਏ ਤਾਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਾਂ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ (ਆਪਣੇ) ਘਰ
ਵਿਚ ਜਾਵਾਂ—(ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸਦਾ ਇਹੀ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾ ਨਾਮ ਹੀ
ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ । (ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ
(ਗੁਰਮੁਖਿ) ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਪੰਛੀ (ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੂ ਇਹ) ਮਤਿ (ਉਸ ਦੇ) ਵੱਸ ਵਿਚ
ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਗੁਰਮੁਖ ਉੱਤੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਦਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਹੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕੈਸਾ ਬੋਲਣਾ, ਜਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ
ਜਾਣੁ ॥ ਚੀਰੀ ਜਾ ਕੀ ਨਾ ਫਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਚੀਰੀ ਜਿਸ
ਕੀ ਚਲਣਾ ਮੀਰ ਮਲਕ ਸਲਾਰ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਭਲੀ
ਕਾਰ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਚੀਰੀ ਚਲਣਾ ਹਥਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ
ਫੁਰਮਾਣੁ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ ॥ ਜੇਹਾ ਚੀਰੀ ਲਿਖਿਆ ਤੇਹਾ
ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ ॥੧॥ [੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤਿਸੁ ਸਿਉ—ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨਾਲ [ਨੌਟ—ਲਵਜ਼ 'ਜਿਸੁ' 'ਤਿਸੁ']

ਦਾ (_) ਕਈ ਸੰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ ਸੰਬੰਧਕ 'ਸਿਉ' ਨਾਲ; ਪਰ ਕਈ ਸੰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ (_) ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ, ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਜਿਸ ਕੀ'] । ਜਿ-ਜੋ । ਜਾਣੁ-ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਚੀਰੀ-ਚਿੱਠੀ, ਪਰਵਾਨਾ, ਹੁਕਮ । ਨਾ ਫਿਰੈ-ਮੋੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਪਰਵਾਣੁ-ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ । ਮੀਰ-ਪਾਤਸਾਹ । ਸਲਾਰ-ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ । ਕਾਰ-ਕੰਮ । ਹਥਿ-ਹੱਥ ਵਿਚ, ਵੱਸ ਵਿਚ । ਕਰਲਾ-ਰਸਤਾ, ਰਾਹ । ਕਰਲੈ-ਰਾਹੇ, ਰਸਤੇ ਤੇ । ਪਾਹਿ-ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ :-ਜੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੋਲਣਾ ਫਥਦਾ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ), ਉਹ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ ਮਾਲਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੋਈ ਮੌੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਪਾਤਸਾਹ ਮਾਲਕ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਉਹੀ ਕੰਮ ਚੰਗਾ (ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ) ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਰਨਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਵੇਲੇ) ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਜੀਵ) ਉੱਠ ਕੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਜੀਵ) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ) ਭੋਜੇ ਹੋਏ (ਇਥੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ (ਇਥੋਂ) ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਸਿਫਤਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਉ ਬਖਸੀਐ, ਸੇਈ ਪੋਤੇਦਾਰ ॥
ਕੁੰਜੀ ਜਿਨ ਕਉ ਦਿਤੀਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਿਲੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜਹ ਭੰਡਾਰੀ ਹੂ ਗੁਣ
ਨਿਕਲਹਿ, ਤੇ ਕੀਅਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਦਰਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਉ ਨਾਨਕਾ ਨਾਮੁ
ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਬਖਸੀਐ-ਬਖਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਖਸੀਸ ਵਜੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।
ਪੋਤੇਦਾਰ-ਖਜ਼ਾਨਚੀ । ਭੰਡਾਰ-ਖਜ਼ਾਨੇ । ਜਹ ਭੰਡਾਰੀ ਹੂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਹਿਰਦੇ-ਰੂਪ)
ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ । ਨਿਕਲਹਿ-ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤੇ-ਉਹ (ਹਿਰਦੇ) ।
ਕੀਅਹਿ-ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰਵਾਣੁ-ਕਬੂਲ । ਨਦਰਿ-ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ।
ਨੀਸਾਣੁ-ਬੰਡਾ ।

ਅਰਥ :-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ) ਬਖਸੀਸ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ; ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ (ਨਾਮ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ) ਕੁੰਜੀ ਆਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ) ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਫਿਰ ਇਸ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਹਿਰਦੇ-ਰੂਪ) ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਗੁਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ) ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (-ਰੂਪ) ਝੰਡਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰਮਲਾ, ਸੁਣਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ, ਬੁਝੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ
ਨ ਵਿਸਰੈ, ਸਾਚਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਭਗਤਾ ਕਉ ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ ਹੈ, ਨਾਮੇ
ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸੋਈ
॥੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-[ਨਿਰੰਜਨੁ-[ਨਿਰ+ਅੰਜਨ] ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ । ਨਿਰਮਲਾ—
ਮਲ-ਰਹਿਤ, ਪਵਿਤ੍ਰ । ਸੁਣਿਐ—ਜੇ ਸੁਣੀਏ । ਮੰਨਿ—ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ । ਜਨੁ ਕੋਈ—
ਕੋਈ (ਵਿਰਲਾ) ਮਨੁੱਖ । ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ । ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਿ
ਤਨਿ—ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਰਵਿ ਰਹਿਆ—ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :- (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਨਾਮ ਮਾਇਆ (ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ) ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ,
ਜੇ ਇਹ ਨਾਮ ਸੁਣੀਏ (ਭਾਵ, ਜੇ ਇਸ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀਏ) ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ
ਜੋੜ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸੁਖ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ; (ਪਰ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ
ਮਨੁੱਖ (ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ; (ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ)
ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਉੱਠਦਿਆਂ ਕਦੇ ਭੀ ਭੁੱਲਦਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ; (ਗੁਰਮੁਖ) ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਲਈ) ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ (ਪ੍ਰਤੀਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਵੱਸਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਤੁਲੀਅਹਿ ਤੋਲ, ਜੇ ਜੀਉ ਪਿਛੈ

ਪਾਈਐ ॥ ਇਕਸੁ ਨ ਪੁਜਹਿ ਬੋਲ, ਜੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਕਰਿ ਮਿਲੈ ॥ ਵਡਾ
ਆਖਣੁ ਭਾਰਾ ਤੋਲੁ ॥ ਹੋਰ ਹਉਲੀ ਮਤੀ ਹਉਲੇ ਬੋਲ ॥ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ
ਪਰਬਤ ਭਾਰੁ ॥ ਕਿਉ ਕੰਡੇ ਤੋਲੈ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥ ਤੋਲਾ ਮਾਸਾ ਰਤਕ ਪਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਪੁਛਿਆ ਦੇਇ ਪੁਜਾਇ ॥ ਮੂਰਖ ਅੰਧਿਆ ਅੰਧੀ ਧਾਤੁ ॥ ਕਹਿ
ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਕਹਇਨਿ ਆਪੁ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਤੁਲੀਅਹਿ-ਤੋਲੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੁਲਦੇ
ਹਨ । ਤੋਲ ਤੁਲੀਅਹਿ-ਤੋਲ ਤੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੋਲ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ । ਜੀਉ-ਜਿੰਦ,
ਆਪਾ । ਪਿਛੈ-ਪਿਛਲੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ, ਤਕੜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ । ਬੋਲ-ਬਚਨ, ਪ੍ਰਭੂ
ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਬਚਨ । ਇਕਸੁ ਬੋਲ ਨ ਪੁਜਹਿ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਇਕ
ਬਚਨ ਨਾਲ ਸਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਪੂਰੇ-ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ । ਪੂਰਾ ਕਰਿ-ਤੋਲ ਸਾਵਾਂ
ਕਰ ਕੇ । ਵਡਾ ਆਖਣੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਡਾ ਆਖਣਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ।
ਭਾਰਾ ਤੋਲ-ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਸੈ । ਕੰਡੇ-ਕੰਡੇ ਉਤੇ । ਪਾਇ-ਪਾ ਕੇ, ਰੱਖ ਕੇ । ਦੇਇ ਪੁਜਾਇ-
ਪੂਰਾ ਕਰ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਧਾਤੁ-ਦੌੜ-ਭੱਜ । ਅੰਧੀ ਧਾਤੁ-
ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ । ਕਹਾਇਨਿ-ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਆਪੁ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਣੁ-ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਆਖਣਾ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਖਣਾ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਰੱਖ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਤੋਲ
ਸਾਵੇਂ ਉਤਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਮਾਪ ਹੈ ਕਿ
ਆਪਾ-ਭਾਵ ਵਾਰਿਆ ਜਾਏ); ਜੇ ਮਨੁੱਖ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਮਨੁੱਖਾ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਲੇ ਤੋਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਵਾ ਕਰ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ)
ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ (ਹੋਰ ਕੋਈ ਉੱਦਮ) ਸਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦੇ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਸੈ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿੰਦ ਵਾਲਾ ਛਾਬਾ
ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਲੇ ਤੋਲ ਨਾਲ ਸਾਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), (ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ
ਮੱਤਾਂ ਹੋਲੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬਚਨ ਭੀ ਹੋਲੇ ਹਨ (ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਿੰਦ ਵਾਲਾ
ਛਾਬਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦਾ) (ਭਲਾ ਕੋਈ) ਸੁਨਿਆਰਾ ਤੋਲੇ ਮਾਸੇ ਰੱਤਕਾ ਪਾ ਕੇ
ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ (ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ) ਤਰਾਜ਼ੂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਤੋਲ ਸਕਦਾ
ਹੈ ? (ਬਿਹੀ ਹਾਲ ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਮਝੋ, ਜੋ, ਮਾਨੋ, ਤੋਲੇ ਮਾਸੇ ਤੇ ਰੱਤਕਾਂ ਹੀ
ਹਨ); (ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ (ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੂੰ) ਪੁੱਛੀਏ ਤਾਂ (ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ) ਘਰ ਪੂਰਾ
ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਛੱਡ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਾ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ) ਆਖਣਾ ਮੂਰਖ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਹੈ (ਭਾਵ, ਠੰਡੇ ਖਾ ਕੇ ਸੱਟਾਂ ਹੀ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ) ।੧।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ, ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ, ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ ॥ ਇਕਿ ਆਖਿ ਆਖਹਿ, ਸਬਦੁ ਭਾਖਹਿ, ਅਰਧ ਉਰਧ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ਜੇ ਕਿਹੁ ਹੋਇ ਤ ਕਿਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਪੈ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਤਿ ॥ ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਘਟ ਅਉਘਟ ਘਟ ਬਾਪਿ ॥ ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਨਾਨਕਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ—ਆਖਣਿ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ, (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਰੂਪ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸਕਿਲ ਹੈ । ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ—ਆਖਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ । ਨ ਜਾਪੀ—ਜਾਪਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਆਖਿ ਆਖਿ—ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਭੀ । ਇਕਿ—ਕਈ ਜੀਵ । ਆਖਿ ਆਖਹਿ—ਆਖ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਭਾਖਹਿ—ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ਅਰਧ—ਹੇਠਾਂ । ਉਰਧ—ਉਤਾਂਹ । ਅਰਧ ਉਰਧ—ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਂਹ ਹੋ ਕੇ, ਬੜੀ ਮਿਹਨਤਿ ਨਾਲ । ਕਿਹੁ—ਕੁਝ, ਕੋਈ (ਪੰਜ-ਤੱਤੀ) ਸਰੂਪ । ਨ ਜਾਪੈ—ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਅਉਘਟਿ—ਔਖੇ । ਘਟ—ਥਾਂ । ਬਾਪਿ—ਬਾਪ ਕੇ, ਬਣਾ ਕੇ । [ਨੋਟ—ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਤੁਕ ਦਾ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਭਾਵ ਹੈ; ‘ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ’=‘ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ’, ‘ਜਾਪੀ’=‘ਜਾਪੈ’; ‘ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ’=‘ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ’] ।

ਅਰਥ :- (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਕਈ ਲੋਕ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤਿ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਲੱਗ ਕੇ) (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਰੂਪ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਸਰੂਪ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ) ਲਫਜ਼ ਬੋਲਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ (ਪੰਜ-ਤੱਤੀ) ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿੱਸੇ ਭੀ, ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਹ ਕੋਈ ਰੂਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਕੋਈ ਜਾਤਿ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਥਾਂ (ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਾਂਡੇ) ਆਪ ਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਜਗਤ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਸਬਬ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ

ਔਖਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਨਾਮੇ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥
ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ ਸਭ ਦੁਖ ਗਵਾਈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਨਾਉ
ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਮੇ ਹੀ ਸਭ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਨਾਨਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨਾਇ—[ਅਧਿਕਰਣ ਕਾਰਕ, ਇਕ ਵਚਨ] । ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ—
[ਪੂਰਬ ਪੂਰਨ ਕਾਰਦੰਤਕ Locative Absolute] ਜੋ ਨਾਮ ਸੁਣੀਏ, ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀਏ । ਰਹਸੀਐ—ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ । ਨੋਟ :—ਲਫਜ਼
'ਨਾਇ' ਅਤੇ 'ਨਾਉ' ਦਾ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ; ਲਫਜ਼ 'ਨਾਉ' ਤੋਂ ਲਫਜ਼ 'ਨਾਇ'
ਅਧਿਕਰਣ ਕਾਰਕ ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ । ਗਤਿ—ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ।

ਅਰਥ :—ਜੋ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜਿਆਂ ਅੰਦਰ) ਸਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲੱਗ
ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ) ਰੋਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜੋ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਨਾਮ (ਜਪਣ ਦਾ ਚਾਉ) ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਨਾਮ (ਸਿਮਰਨ) ਵਿਚ ਹੀ ਵਡਿਆਈ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ) ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ (ਸਿਮਰਨ) ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲੀ ਇੱਜਤ ਸਮਝਦਾ
ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਹੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ; ਹੋ ਨਾਨਕ !
ਗੁਰਮੁਖ (ਸਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ) ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਰਾਗੀਂ ਜੂਠਿ ਨ ਵੇਦੀਂ ॥ ਜੂਠਿ ਨ
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਭੇਦੀ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਅੰਨੀ ਜੂਠਿ ਨ ਨਾਈ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਮੀਹੁ
ਵਰ੍ਹਿਐ ਸਭ ਥਾਈ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਧਰਤੀ ਜੂਠਿ ਨ ਪਾਣੀ ॥ ਜੂਠਿ ਨ ਪਉਣੈ
ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਗੁਰਿਆ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਮੁਹਿ ਫੇਰਿਐ
ਮੁਹੁ ਜੂਠਾ ਹੋਇ ॥੧॥[ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਾਗੀਂ—ਰਾਗ (ਗਾਵਣ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਵੇਦੀਂ—ਵੇਦ (ਆਦਿਕ
ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਭੇਦੀ—ਭੇਦਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਕੀ ਭੇਦੀ—ਕੀ ਭੇਦੀਂ,
ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਭੇਦੀ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਮੰਨੇ ਹੋਏ
ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਿਆਂ (ਸਮੇਂ ਵਖ ਵਖ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੂਜਾ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਅੰਨੀ—ਅੰਨ (ਛੱਤ

ਦੋਣ) ਨਾਲ, ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ। ਨਾਈ—(ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ) ਨ੍ਰਾਵਣ ਨਾਲ। ਵਰਿਐ—
ਵਰੁਨ ਨਾਲ। ਧਰਤੀ—ਧਰਤੀ (ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜਾ ਗੁਫਾ ਆਦਿਕ ਬਣਾਣ
ਨਾਲ। ਪਾਣੀ—ਪਾਣੀ (ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨ) ਨਾਲ। ਪਉਣ—ਹਵਾ, ਸੁਆਸ।
ਪਉਣੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ—ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕੀਤਿਆਂ,
ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ। ਨਿਗੁਰਿਆ—ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਰੂ
ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦੇ। ਮੁਹਿ ਫੇਰਿਐ—ਜੇ (ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ) ਮੂੰਹ ਫੇਰੀ ਰੱਖੀਏ।
ਜੂਠਾ—(ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਨਾਲ) ਅਪਵਿੱਤਰ। ੧।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦੇ,
(ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ (ਵਧਦਾ-
ਫੁਲਦਾ)। ਜੇ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜੀ ਰੱਖੀਏ, ਤਾਂ ਮੂੰਹ (ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਦੀ
ਵਾਲੀ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ) ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਈ ਹੁਲਾਰੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ ਦੀ) ਇਹ ਮੈਲ ਰਾਗਾਂ (ਦੇ
ਗਾਇਨ) ਨਾਲ ਭੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਵੇਦ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ) ਨਾਲ
ਭੀ ਨਹੀਂ (ਧੁਪਦੀ)। (ਮੱਸਿਆ, ਸੰਗ੍ਰਾਹ, ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਆਦਿਕ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ
ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਿਆਂ (ਜਿਸੇ ਵਖ-ਵਖ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੀਤੀ ਪੂਜਾ)
ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੀ ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਦੀ) ਇਹ ਮੈਲ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਹੇ ਭਾਈ ! ਅੰਨ (ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ) ਨਾਲ (ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ
ਇਹ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। (ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਭੀ) ਇਹ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ
ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭਾਵੇਂ (ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਭ
ਬਾਈਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਮੈਲ ਧੁਪ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਸਤੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਕੇ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਟਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ
ਗੁਫਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠਿਆਂ ਜਾਂ, ਪਾਣੀ (ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਤਪਾਂ ਦੀ) ਰਾਹੀਂ ਭੀ ਇਹ ਮੈਲ
ਨਹੀਂ ਧੁਪਦੀ, ਅਤੇ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕੀਤਿਆਂ (ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਇਆਂ) ਭੀ
(ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਕਰਨ ਦੀ) ਇਹ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
। ੧।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧॥ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ॥
ਸੁਰਤੇ ਚੁਲੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਜੋਗੀ ਕਾ ਜਤੁ ਹੋਇ॥ਬ੍ਰਹਮਣ ਚੁਲੀ ਸੰਤੋਖ

ਕੀ ਗਿਰਹੀ ਕਾ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਦੁ
ਧਿਆਨੁ ॥ ਪਾਣੀ ਚਿਤੁ ਨ ਧੋਪਈ ਮੁਖਿ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ਪਾਣੀ
ਪਿਤਾ ਜਗਤ ਕਾ ਫਿਰਿ ਪਾਣੀ ਸਭੁ ਖਾਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜੇ ਕੋਇ—ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ । ਭਰਿ ਜਾਣੈ—ਚੁਲੀ ਭਰਨੀ ਜਾਣਦਾ
ਹੋਵੇ, ਚੁਲੀ ਭਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਵੇ । ਸੁਰਤਾ—ਵਿਦਵਾਨ ਮਨੁੱਖ । ਗਿਆਨ—ਵਿਚਾਰ ।
ਜਤੁ—ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ । ਗਿਰਹੀ—ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ । ਸਤੁ—ਉੱਚਾ
ਆਚਰਨ । ਦਾਨੁ—ਸੇਵਾ । ਨਿਆਵ—ਇਨਸਾਫ਼ । ਪਾਣੀ—ਪਾਣੀ ਨਾਲ । ਧੋਪਈ—
ਧੁਪਦਾ । ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਨਾਲ । ਤਿਖ—ਤ੍ਰਿਹ, ਪਿਆਸ । ਜਗਤ ਕਾ ਪਿਤਾ—ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ
ਦਾ ਮੂਲ-ਕਾਰਨ । ਸਭੁ—ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ । ਖਾਇ—ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪਰਲੋਂ ਦਾ ਕਾਰਨ
ਬਣਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਨਿਰਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੁਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਵਿਚ ਸੁੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਪਰ) ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਸੱਚੀ ਚੁਲੀ) ਭਰਨੀ ਜਾਣ ਲਏ
ਤਾਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ ਇਹ ਹਨ—ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਸਤੇ ਚੁਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ,
ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਭੀ ਹੈ) ਜੋਗੀ ਦਾ ਕਾਮ-
ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣਾ ਜੋਗੀ ਲਈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚੁਲੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਲਈ ਚੁਲੀ ਸੰਤੋਖ ਹੈ
ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਲਈ ਚੁਲੀ ਹੈ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ । ਰਾਜੇ ਵਾਸਤੇ ਇਨਸਾਫ਼
ਚੁਲੀ ਹੈ ।

ਪਾਣੀ ਨਾਲ (ਚੁਲੀ ਕੀਤੀਆਂ) ਮਨ ਨਹੀਂ ਧੁਪ ਸਕਦਾ, (ਗਾਂ) ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਾਣੀ
ਪੀਤੀਆਂ ਤ੍ਰਿਹ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; (ਪਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਂ
ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ) ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ
ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸਭ ਸਿਧਿ ਹੈ ਰਿਧਿ ਪਿਛੈ ਆਵੈ ॥ ਨਾਇ
ਸੁਣਿਐ ਨਉਨਿਧਿ ਮਿਲੈ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸੰਤੋਖੁ
ਹੋਇ ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਧਿਆਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ
ਪਾਵੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ—ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ । ਨਉ ਨਿਧਿ—ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ
(ਭਾਵ, ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ) । ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ—ਮਨ ਦਾ ਚਿਤਵਿਆ ਹੋਇਆ ।
ਕਵਲਾ—ਮਾਇਆ । ਸਹਜੁ—ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ, ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ।

ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ (ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ); ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਝ ਮਨ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; (ਮਨ ਵਿਚ) ਸੰਤੋਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ (ਭੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਭੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਇਸ ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ (ਅੱਪੜ ਕੇ) ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲਿਆਂ ਹੀ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮਣੁ, ਦੁਖਿ ਮਰਣੁ, ਦੁਖਿ ਵਰਤਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਅਗੈ ਆਖੀਐ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ॥ ਦੁਖ ਕੀਆ ਪੰਡਾ ਖੁਲੀਆ ਸੁਖੁ ਨ ਨਿਕਲਿਓ ਕੋਇ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਜਲਾਇਆ ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥ ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੈ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਹੋਇ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੁਖ-ਦੁੱਖ ਵਿਚ । ਵਰਤਣੁ-ਵਰਤਣਾ, ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ । ਸੰਸਾਰਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ਅਗੈ-ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ, ਸਾਹਮਣੇ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ । ਪੜ੍ਹਿ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ । ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਲਕਦੇ ਹਨ । ਹਰਿਆ-ਹਰਾ, ਸਾਤੀ ਵਾਲਾ । ਅਗੈ-ਅੱਗਾਂ ਨਾਲ । ਮਾਰੀਅਹਿ-ਮਾਰੀਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ :- ਜੀਵ ਦਾ ਜਨਮ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਤੇ ਮੌਤ ਭੀ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਰਨ ਤਕ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜੀਵ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਦੁੱਖ ਵਿਚ (ਗੁਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਵਿੱਦਿਆ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੀ (ਜੀਵ) ਵਿਲਕਦੇ ਹੀ ਹਨ, (ਜੋ ਕੁਝ) ਸਾਹਮਣੇ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ) ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਜੀਵ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ) ਦੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਾਨੋ) ਪੰਡਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, (ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਉਦਮ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ; (ਸਾਰੀ ਉਮਰ) ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਸਾੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਆਖ਼ਰ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਰੋਂਦਾ ਹੀ (ਇਥੋਂ) ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਮਨ ਤਨ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੀਵ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾੜਿਆਂ ਨਾਲ (ਆਤਮਕ ਮੌਤ) ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰ

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਭੀ ਦੁੱਖ ਹੀ ਹੈ । [ਸਵੇਰੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ; ਪਰ ਜੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਿ ਬਾਹਰਿ ਜਾ ਕੇ ਕਸਰਤ ਆਦਿਕ ਕਸਟ ਉਠਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁੱਖ ਸੁਖਦਾਈ ਬਣਦਾ ਹੈ] ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਭਸੁ ਰੰਗੁ, ਭਸੁ ਹੂ ਭਸੁ ਖੇਹ ॥ ਭਸੇ ਭਸੁ ਕਮਾਵਣੀ ਭੀ ਭਸੁ ਭਰੀਐ ਦੇਹ ॥ ਜਾ ਜੀਉ ਵਿਚਹੁ ਕਵੀਐ ਭਸੁ ਭਰਿਆ ਜਾਇ ॥ ਅਗੈ ਲੇਖੈ ਮੰਗਿਐ ਹੋਰ ਦਸੂਣੀ ਪਾਇ ॥੨॥ [੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਾਨਕ—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ—ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਆਨੰਦ । ਭਸੁ—ਸੁਆਹ । ਭਸੁ ਹੂ ਭਸੁ—ਨਿਰੀ ਭੱਸ ਹੀ ਭੱਸ । ਖੇਹ—ਸੁਆਹ । ਦੇਹ—ਸਰੀਰ । ਭਸੁ ਭਰਿਆ—ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਜਾਇ—ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਗੈ—ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ, ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ । ਲੇਖੈ ਮੰਗਿਐ—[ਪੂਰਬ ਪੂਰਨ ਕਾਰਦੰਤਕ, Locative Absolute] ਜਦੋਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਦਸੂਣੀ—ਹੋਰ ਦਸ-ਗੁਣੀ (ਸੁਆਹ) । ਪਾਇ—ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਰੰਗ-ਤਮਾਸਾ ਸੁਆਹ (ਦੇ ਬਰਾਬਰ) ਹੈ, ਨਿਰੀ ਸੁਆਹ ਹੀ ਸੁਆਹ ਹੈ, ਨਿਰੀ ਖੇਹ ਹੀ ਖੇਹ ਹੈ । (ਇਹਨਾਂ ਰੰਗ-ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਜੀਵ, ਮਾਨੋ,) ਖੇਹ ਹੀ ਖੇਹ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਖੇਹ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ) ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਖੇਹ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੋਰ ਲਿੱਬੜਦਾ ਹੈ ।

(ਮਰਨ ਤੇ) ਜਦੋਂ ਜਿੰਦ (ਸਰੀਰ) ਵਿਚੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਿੰਦ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿੱਬੜੀ ਹੋਈ (ਇਥੋਂ) ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ (ਤਦੋਂ) ਹੋਰ ਦਸ-ਗੁਣੀ ਵਧੀਕ ਸੁਆਹ (ਭਾਵ, ਸਰਮਿੰਦਗੀ) ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੇ ਜਮੁ ਠੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨੇਰੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਆਪੁ ਬੁਝੀਐ ਲਾਹਾ ਨਾਉ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਪਾਪ ਕਟੀਅਹਿ ਨਿਰਮਲੁ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਨਾਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਵੈ ॥੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੁਚਿ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ । ਸੰਜਮੇ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ । ਘਟਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਆਪੁ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਲਾਹਾ—ਲਾਭ ।

ਸਚੁ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਮ (ਭੀ, ਭਾਵ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦਾ; ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਲੋਂ) ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ) ਲਾਭ (ਹੈ) ਖੱਟ ਲਈਦਾ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਬੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ। ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜੀਏ ਤਾਂ ਮੱਥੇ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਿਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ੮।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਘਰਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਭਾ ਨਾਲਿ ॥ ਪੂਜ ਕਰੇ ਰਖੇ ਨਾਵਾਲਿ ॥ ਕੁੰਗੁ ਚੰਨਣੁ ਫੁਲ ਚੜਾਏ ॥ ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ ਮਨਾਏ ॥ ਮਾਣੂਆ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧ ਸਜਾਇ ॥ ਭੁਖਿਆ ਦੇਇ ਨ ਮਰਦਿਆ ਰਖੈ ॥ ਅੰਧਾ ਝਗੜਾ ਅੰਧੀ ਸਬੈ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਘਰਿ—ਘਰ ਵਿਚ। ਨਾਰਾਇਣੁ—ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ। ਸਭਾ ਨਾਲਿ—ਹੋਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਮੇਤ। ਨਾਵਾਲਿ—ਨਵਾਲ ਕੇ, ਇਸਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ। ਕੁੰਗੁ—ਕੇਸਰ। ਮਾਣੂਆ—ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ। ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਤਿ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਧ—ਅਗਿਆਨਤਾ, ਹਨੇਰਾ। ਸਜਾਇ—ਦੰਡ। ਨ ਦੇਇ—ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਰਖੈ—ਬਚਾਂਦਾ। ਝਗੜਾ—ਰੋੜਕਾ, ਲੰਮਾ ਗੋੜ। ਸਬੈ—ਸਭਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :—(ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਸਰ ਚੰਦਨ ਤੇ ਫੁਲ (ਉਸ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਭੇਟ ਧਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਪਰ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜਾ ਹੋਰ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਦਾ ਤੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ।

ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ (ਇਹੀ) ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਧਦੀ ਜਾਏ, (ਮੂਰਖ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੂਰਤੀ) ਨਾਹ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾਹ (ਭੁੱਖ-ਮਰਦੇ ਨੂੰ) ਮਰਨੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । (ਫਿਰ ਭੀ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਕ) ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲਾ ਇਹ ਲੰਮਾ ਗੋਤ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਫਿਰ ਭੀ ਲੋਕ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ) । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸਭੇ ਸੁਰਤੀ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸਭੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ॥ ਸਭੇ ਕਰਣੇ ਤਪ ਸਭਿ ਸਭੇ ਗੀਤ ਗਿਆਨ ॥ ਸਭੇ ਬੁਧੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ, ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਸਭਿ ਥਾਨ ॥ ਸਭਿ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਅਮਰ ਸਭਿ, ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ ਖਾਨ ॥ ਸਭੇ ਮਾਣਸ ਦੇਵ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ॥ ਸਭੇ ਪੁਰੀਆ ਖੰਡ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੀਅ ਜਹਾਨ ॥ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੇ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸਚਿ ਨਾਇ ਸਚੁ ਸਭਾ ਦੀਬਾਣੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੁਰਤੀ—ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਜੋੜਨਾ । ਸੁਧਿ—ਸੂਝ, ਚੰਗੀ ਅਕਲ । ਅਮਰ—ਹੁਕਮ । ਖਾਨ—ਖਾਣੇ । ਮਾਣਸ—ਮਨੁੱਖ । ਦੇਵ—ਦੇਵਤੇ । ਪੁਰੀਆ—ਧਰਤੀਆਂ । ਖੰਡ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ । ਜੀਅ ਜਹਾਨ—ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਆ-ਜੰਤ । ਹੁਕਮਿ—ਹੁਕਮ ਵਿਚ । ਕਲਾਮ—(ਹੁਕਮ ਦੀ) ਕਲਮ । ਕਰਮੀ—(ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ । ਵਹੈ—ਚੱਲਦੀ ਹੈ । ਸਚਿ ਨਾਇ—ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ । ਦੀਬਾਣੁ—ਕਚਹਿਰੀ ।

ਅਰਥ .—ਜੋਗ-ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜੋੜਨੀ; ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ (ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ); ਤਪ ਸਾਧਣੇ; (ਭਜਨਾਂ ਦੇ) ਗੀਤ ਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ) ਵਿਚਾਰਾਂ; ਉੱਚੀ ਬੁੱਧ ਤੇ ਚੰਗੀ ਅਕਲ; ਤੀਰਥ-ਅਸਥਾਨ (ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ); ਪਾਤਿਸਾਹੀਆਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ; ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ (ਚੰਗੇ) ਖਾਣੇ; ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਦੇਵਤੇ; ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ; ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੇ ਹਿੱਸੇ; ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਆ-ਜੰਤ—ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਲਮ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਗਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । [ਭਾਵ, ਕਈ ਜੀਵ ਜੋਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਾਠ

ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਤਪ ਸਾਧਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਉੱਚੀਆਂ ਅਕਲਾਂ ਦੁੜਾਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਕੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਖਾਣੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹਨ, ਕੋਈ ਦੇਵਤੇ, ਕੋਈ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ—ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਵਖੋ-ਵਖ ਆਹਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਖੋ-ਵਖ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੁਚੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਫਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਫਿਰਿ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪੰਥੁ ਪਰਗਟਾ ਨਾਮੇ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ, ਜਿਨ੍ਹ ਦੇਵੈ ਸੋਈ ॥੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ—[ਪੂਰਬ ਪੂਰਨ ਕਾਰਦੰਤਕ, Locative Absolute] ਜੋ ਨਾਮ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਜੋ ਇਹ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸਲ ਅਨੌਰਥ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਤੀਜ ਜਾਏ, ਜੋ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿੱਬ ਜਾਏ। ਗਤਿ—ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਪਤਿ—ਇੱਜਤ। ਭਵਜਲੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਬਿਘਨੁ—ਰੁਕਾਵਟ। ਪੰਥੁ—(ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸਲ) ਰਸਤਾ। ਪਰਗਟਾ—ਪ੍ਰਤੱਖ। ਲੋਈ—ਚਾਨਣ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ। ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ—[ਪੂਰਬ ਪੂਰਨ ਕਾਰਦੰਤਕ] ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ। ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ—ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨ ਲਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ 'ਪਰਗਟ ਪੰਥ' ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹ—[ਅੱਖਰ 'ਨ' ਦੇ ਹੇਠ ਅੱਧਾ 'ਹ' ਹੈ]। ਸੋਈ—ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ।

ਅਰਥ :- ਜੋ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਬ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ (ਗਿੱਬਿਆ) ਹੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਸਵਥਾ ਬਣਦੀ ਹੈ; ਇੱਜਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ (ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ); ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ; ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਫ਼ ਵਿੱਸ਼ਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਚਾਨਣ ਹੈ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਹੈ)।

(ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ (ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ 'ਪਰਗਟ ਪੰਥ') ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਇਹ ਵਾਤਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ) ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੯।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧॥ਪੁਰੀਆ ਖੰਡਾ ਸਿਰਿ ਕਰੇ, ਇਕ ਪੈਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ਪਉਣੁ ਮਾਰਿ ਮਨਿ ਜਪੁ ਕਰੇ ਸਿਰੁ ਮੁੰਡੀ ਤਲੈ ਦੇਇ ॥ ਕਿਸੁ ਉਪਰਿ ਓਹੁ ਟਿਕ ਟਿਕੈ ਕਿਸ ਨੋ ਜੋਰੁ ਕਰੇਇ ॥ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਕਿਸ ਨੋ ਕਰਤਾ ਦੇਇ ॥ ਹੁਕਮਿ ਰਹਾਏ ਆਪਣੈ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ ਗਣੇਇ ॥ ੧ ॥

[ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਿਰਿ—ਸਿਰ-ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ। ਇਕ ਪੈਰਿ—ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਖਲੋ ਕੇ। ਧਿਆਏ—ਧਿਆਨ ਧਰੇ। ਪਉਣੁ ਮਾਰਿ—ਪਉਣ ਨੂੰ ਹੋਕ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰ ਕੇ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਮੁੰਡੀ—ਧੋਣ। ਤਲੈ—ਹੇਠ। ਟਿਕ ਟਿਕੈ—ਟੇਕ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਟੇਕ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋਰੁ—ਤਾਣ। ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਹਾਏ—ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਪੁ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਹੁਕਮਿ ਆਪਣੈ—ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਗਣੇਇ—ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :- ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰ-ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀਆ ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰੇ ; ਜੇ ਇੱਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਖਲੋ ਕੇ ਧਿਆਨ ਧਰੇ; ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਪ ਕਰੇ ; ਜੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਧੋਣ ਦੇ ਹੇਠ ਰੱਖੇ (ਭਾਵ, ਜੇ ਸੀਰਸ-ਆਸਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰ-ਭਾਰ ਖੜਾ ਰਹੇ) — (ਤਾਂ ਭੀ ਇਹਨਾ ਵਿਚੋਂ) ਕਿਸ ਸਾਧਨ ਉੱਤੇ ਉਹ ਟੇਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ? ਕਿਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ? (ਭਾਵ, ਇਹ ਹਰੇਕ ਟੇਕ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ)।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਵਡਾ) ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਹੈ ਹੈ ਆਖਾਂ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ, ਕੋਟੀ ਹੂ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥ ਆਖੂੰ ਆਖਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ, ਕਹਣਿ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ॥ ਨਾ ਹਉ ਥਕਾਂ, ਨ ਠਾਕੀਆ, ਏਵਡ ਰਖਹਿ ਜੋਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਚਸਿਅਹੁ ਚੁਖ ਬਿੰਦ ਉਪਰਿ ਆਖਣੁ ਦੇਸੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ—ਕੁਝ ਵਾਰੀ। ਕੋਟੀ ਹੂ ਕੋਟਿ—ਕੁਝ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੀ ਕੁਝ ਵਾਰੀ ਵਧੀਕ। ਆਖਾਂ—ਜੇ ਮੈਂ ਆਖਾਂ। ਆਖੂੰ—ਮੂੰਹ ਨਾਲ। ਕਹਣਿ—

ਆਖਣ ਵਿਚ । ਤੋਟਿ-ਘਾਟ । ਨ ਠਾਕੀਆ-ਨਾਹ ਮੈਂ ਰੁਕਿਆ ਰਹਾਂ । ਜੋਤਿ-ਸੱਤਿਆ।
ਏਵਡ ਜੋਤਿ-ਇਤਨੀ ਸੱਤਿਆ । ਰਖਹਿ-ਤੂੰ ਪਾ ਦੇਵੇਂ । ਚਸਿਅਹੁ-ਇਕ ਚਸੇ ਤੋਂ ।
ਚਸਿਅਹੁ ਰੁਖ ਬਿੰਦ-ਇਕ ਚਸੇ ਤੋਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ । ਉਪਰਿ-ਵਧੀਕ ।
ਦੋਸੁ-ਭੁੱਲ, ਗਲਤੀ ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵਾਰ ਆਖਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ
ਕੁਝ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੀ ਕੁਝ ਵਾਰੀ ਵਧੀਕ (ਇਹੀ ਗੱਲ) ਆਖਾਂ; ਜੇ ਮੈਂ ਇਹੀ ਗੱਲ
ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਆਖਦਾ ਰਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਆਖਣ ਵਿਚ ਤੁੱਟ ਨਾਹ ਆਵੇ;
(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸੱਤਿਆ ਪਾ ਦੇਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਆਖਦਾ
ਨਾਹ ਹੀ ਬੱਕਾਂ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਰੁਕਾਂ, ਤਾਂ ਭੀ, ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਆਖ-) ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਤਨ ਤੇਰੀ ਰਤਾ ਭਰ ਸਿਫਤਿ ਦੇ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;
ਜੇ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਕਿ ਏਹੂੰ ਵਧੀਕ ਸਿਫਤਿ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ (ਇਹ ਮੇਰੀ) ਭੁੱਲ ਹੈ
। ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਕੁਲੁ ਉਧਰੈ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਬਾਇਆ ॥
ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੰਗਤਿ ਉਧਰੈ ਜਿਨ੍ਹ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ
ਸੁਣਿ ਉਧਰੈ ਜਿਨ੍ਹ ਰਸਨ ਰਸਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਦੁਖ ਭੁਖ ਗਈ,
ਜਿਨ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਸਾਲਾਹਿਆ, ਜਿਨ
ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ॥੧੦॥[ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੁਲੁ-ਖਾਨਦਾਨ । ਉਧਰੈ-(ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ।
ਸਬਾਇਆ-ਸਾਰਾ । ਰਸਨ-ਜੀਭ । ਰਸਾਇਆ-ਰਸਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਕ-ਰਸ ਕਰ
ਲਿਆ ਹੈ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ)
ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ (ਭਵਜਲ ਵਿਚੋਂ) ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਨ
ਪਤੀਜਿਆਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ
ਸੰਗਤਿ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਜੀਭ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਕ-ਰਸ ਕਰ ਲਿਆ ਉਹ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਤੋਂ) ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਨ ਜੋੜ
ਲਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ) ਭੁੱਖ ਮਿਟ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੦ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸਭੇ ਰਾਤੀ, ਸਭਿ ਦਿਹ, ਸਭਿ ਥਿਤੀ, ਸਭਿ ਵਾਰ ॥ ਸਭੇ ਰੁਤੀ, ਮਾਹ ਸਭਿ, ਸਭਿ ਧਰਤੀ, ਸਭਿ ਭਾਰ ॥ ਸਭੇ ਪਾਣੀ, ਪਉਣ ਸਭਿ, ਸਭਿ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥ ਸਭੇ ਪੁਰੀਆ, ਖੰਡ ਸਭਿ, ਸਭਿ ਲੋਅ ਲੋਅ ਅਕਾਰ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ ਕਾਰ ॥ ਆਖਹਿ ਬਕਹਿ ਆਖਿ ਆਖਿ ਕਰਿ ਸਿਫਤੀ ਵੀਚਾਰ ॥ ਤ੍ਰਿਣੁ ਨ ਪਾਇਓ ਬਪੁੜੀ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਗਵਾਰ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦਿਹ—ਦਿਨ । ਥਿਤੀ—ਚੰਦ ਦੇ ਵਧਾ ਘਟਾ ਨਾਲ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ । ਵਾਰ—ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ । ਮਾਹ—ਮਹੀਨੇ । ਧਰਤੀ—ਧਰਤੀਆਂ । ਲੋਅ ਲੋਅ—ਹਰੇਕ ਲੋਕ (੧੪ ਲੋਕਾਂ) ਦੇ । ਆਕਾਰ—ਸਰੂਪ, ਸਰੀਰ, ਜੀਅ-ਜੰਤ । ਕੇਤੜਾ—ਕੇਡਾ ਵਡਾ ? ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ—ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਕਾਰ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ । ਤ੍ਰਿਣੁ—ਤ੍ਰਿਣ ਜਿਤਨਾ, ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ । ਬਪੁੜੀ ਗਵਾਰ—ਵਿਚਾਰੇ ਗਵਾਰਾਂ ਨੇ । ਆਖਿ ਆਖਿ ਆਖਹਿ—ਬੇਅੰਤ ਵਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਬਕਹਿ—ਬੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਪੁੜੀ—ਬਪੁੜੀ, ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੇ । ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ—ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :—ਰਾਤਾਂ, ਦਿਹਾੜੇ, ਬਿੱਤਾ, ਵਾਰ, ਰੁੱਤਾਂ, ਮਹੀਨੇ; ਧਰਤੀਆ ਤੇ ਧਰਤੀਆਂ ਉਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ (ਦੇ ਪਦਾਰਥ); ਧਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਹਿੱਸੇ, ਹਰੇਕ ਲੋਕ ਦੇ (ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ) ਜੀਅ-ਜੰਤ—ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ (ਕੇਡੀ ਕੁ ਹੈ) ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, (ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਣਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ ਹੈ—ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬੇਅੰਤ ਵਾਰੀ (ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ) ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ) ਬੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ, ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰੇ ਗਵਾਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਅਖੀ ਪਰਣੈ ਜੇ ਫਿਰਾਂ ਦੇਖਾਂ ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ ॥ ਪੂਛਾ ਗਿਆਨੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪੁਛਾ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ ॥ ਪੁਛਾ ਦੇਵਾਂ ਮਾਣਸਾਂ ਜੋਧ ਕਰਹਿ

ਅਵਤਾਰ ॥ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਸਭਿ ਸੁਣੀ ਜਾਇ ਦੇਖਾਂ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ਆਗੈ ਸਚਾ
ਸਚਿ ਨਾਇ, ਨਿਰਭਉ ਭੈ ਵਿਣੁ ਸਾਰੁ ॥ ਹੋਰ ਕਚੀ ਮਤੀ ਕਚੁ ਪਿਚੁ,
ਅੰਧਿਆ ਅੰਧੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮੀ ਬੰਦਗੀ ਨਦਰਿ ਲੰਘਾਏ ਪਾਰਿ
॥ ੨ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਖੀ ਪਰਣੈ-ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰ । ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ ।
ਮਾਣਸਾਂ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ । ਕਰਹਿ ਅਵਤਾਰ-ਜੰਮਦੇ ਹਨ, ਬਣਦੇ ਹਨ । ਜੋਧ-ਸੂਰਮੇ ।
ਸੁਣੀ-ਮੈਂ ਸੁਣਾਂ । ਦਰਬਾਰੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ । ਸਚਿ ਨਾਇ-ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ,
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ । ਭੈ ਵਿਣੁ-ਡਰ-ਰਹਿਤ । ਸਾਰੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ । ਕਚੁ ਪਿਚੁ-
ਕੱਚਾ-ਪਿੱਲਾ । ਅੰਧੁ ਬੀਚਾਰੁ-ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ; ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟਟੋਲਾ ।
ਕਰਮੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਨਦਰਿ-ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ :- ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰਾਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ (ਫਿਰ ਕੇ) ਵੇਖ
ਲਵਾਂ; ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਭੇਤ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂ; ਜੇ ਮੈਂ ਦੇਵ-
ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਪੁੱਛਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਾਂ ਜੋ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇ ਬਣਦੇ ਹਨ;
ਜੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁੱਛੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਜਾ ਸੁਣਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ
ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਾਂ-(ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਉੱਦਮਾਂ ਦੇ) ਸਾਹਮਣੇ (ਇੱਕੋ ਹੀ
ਸੁਚੱਜੀ ਮਤਿ ਹੈ ਕਿ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ, ਜੋ ਨਿਰਭਉ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ
ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,
(ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਕੱਚੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉੱਦਮ ਕੱਚੇ-ਪਿੱਲੇ
ਹਨ (ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਖੁੰਬੇ ਹੋਏ) ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਨੇ ਟਟੋਲੇ ਹੀ ਹਨ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ
ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਦੁਰਮਤਿ ਗਈ ਮਤਿ ਪਰਗਟੀ
ਆਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਹਉਮੈ ਗਈ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਇਆ ॥ ਨਾਇ
ਮੰਨਿਐ ਨਾਉ ਉਪਜੈ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ
ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ
ਧਿਆਇਆ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੁਰਮਤਿ-ਭੈੜੀ ਮਤਿ । ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ-ਪਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦੀ

ਹੈ। ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਨਾਉ ਉਪਜੈ—[ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ. ੬ ਤੀਜੀ ਤੁਕ] ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਨ ਗਿੱਬ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਨਾਮ (ਜਪਣ ਦੀ ਤਾਘ) ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੰਨਿ—ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ। ਰਤੰਨੁ—ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਮਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗਿੱਬ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੇੜੀ ਮਤਿ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ (ਚੰਗੀ) ਮਤਿ ਚਮਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ (ਮਨ ਦੇ) ਰੋਗ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਨ ਗਿੱਬ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਨਾਮ (ਜਪਣ ਦਾ ਚਾਉ) ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਨਾਮ (ਮਾਨੋਂ) ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੧।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਹੋਰੁ ਸਰੀਕੁ ਹੋਵੈ ਕੋਈ ਤੇਰਾ, ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਤੁਧੁ ਆਖਾਂ ॥ ਤੁਧੁ ਅਗੈ ਤੁਧੈ ਸਾਲਾਹੀ ਮੈ ਅੰਧੇ ਨਾਉ ਸੁਜਾਖਾ ॥ ਜੇਤਾ ਆਖਣੁ ਸਾਹੀ ਸਬਦੀ, ਭਾਖਿਆ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਹੁਤਾ ਏਹੋ ਆਖਣੁ, ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮੈ—ਮੈਨੂੰ। ਸੁਜਾਖਾ—ਅੱਖਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਜਾਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜੇਤਾ ਆਖਣੁ—ਜਿਤਨਾ ਕੁਝ (ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ) ਹੈ। ਸਾਹੀ—ਸਾਹੀ, ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ (ਲਿਖ ਕੇ)। ਸਬਦਿ—ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਬੋਲ ਕੇ)। ਭਾਖਿਆ—ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਇ ਸੁਭਾਇ—ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵਿਚ। ਬਹੁਤਾ ਏਹੋ ਆਖਣੁ—ਸਿਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹੀ ਹੈ।

[ਨੋਟ :—ਕਈ ਸੱਜਣ ਲਫਜ਼ 'ਸਾਹੀ' ਨੂੰ ਦੋ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ 'ਸਾ ਹੀ' ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਫਜ਼ 'ਸਾ' ਨੂੰ ਲਫਜ਼ 'ਆਖਣੁ' ਦਾ ਪੜਨਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜੋ ਕੁਝ ਆਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ.....। ਪਰ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਖਣੁ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ 'ਸਾ' ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ,

“ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜ੍ਹਹਿ ਸੇ ਤਾਰੈ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤਰਹੈ ॥

ਸਾ ਧਰਤੀ ਸੋ ਪਵਨੁ ਝੁਲਾਰੈ ॥”

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧]

ਪੁਲਿੰਗ ਵਾਸਤੇ 'ਸੋ' ਜਾਂ ਸੋਈ; ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਵਾਸਤੇ 'ਸਾ' ਜਾਂ 'ਸਾਈ' :
'ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ'] ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਫਿਕਰ ਕਰਾਂ (ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ) ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ (ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਅਨੇਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਹੀ ਆਖਿਆ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਆਖਣੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਇਹੋ ਫਥਦੀ ਹੈ ਕਿ (ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ) ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਜਾਂ ਨ ਸਿਆ ਕਿਆ ਚਾਕਰੀ ਜਾਂ ਜੰਮੇ ਕਿਆ ਕਾਰ ॥
ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਦੇਖੈ ਵਾਰੇ ਵਾਰ ॥ ਜੇ ਚੁਪੈ ਜੇ ਮੰਗਿਐ ਦਾਤਿ
ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਮੰਗਤੇ ਫਿਰਿ ਦੇਖਹਿ ਆਕਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਜੀਵੈ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਾਂ-ਜਦੋਂ । ਨ ਸਿਆ-ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ । ਚਾਕਰੀ-ਨੌਕਰੀ, ਕਮਾਈ । ਕਿਆ-ਕੇਹੜੀ ? ਕਾਰ-ਕਿਰਤ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਵਾਰੇ ਵਾਰ-ਬਾਰ ਬਾਰ, ਮੁੜ ਮੁੜ, ਸਦਾ । ਦੇਖੈ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਚੁਪੈ-ਜੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੀਏ । ਜੇ ਮੰਗਿਐ-ਜੇ ਕੁਝ ਮੰਗੀਏ । ਫਿਰਿ-ਫਿਰ ਕੇ, ਭੌਂ ਕੇ । ਆਕਾਰੁ-ਜਗਤ । ਏਵੈ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਜਾਣੀਐ-ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਤਦੋਂ ਇਹ ਕੇਹੜੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਜੰਮ ਪਏ ਤਾਂ ਭੀ ਕੇਹੜੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ ? (ਭਾਵ, ਜੀਵ ਦੇ ਕੁਝ ਵੱਸ ਨਹੀਂ); ਜਿਸਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਬਬ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੀਏ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੰਗੀਏ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਦਾਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਫਿਰ ਕੇ (ਇਹ ਗੱਲ) ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਸਦਾ ਹੀ) ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸੁਰਤਿ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਮਤਿ ਹੋਈ ॥
 ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਨਾਮੇ ਸੁਖਿ ਸੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ
 ਭ੍ਰਮੁ ਕਟੀਐ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਸਾਲਾਹੀਐ ਪਾਪਾ
 ਮਤਿ ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ ਜਿਨ ਦੇਵੈ ਸੋਈ
 ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੁਰਤਿ—ਜਾਗ, ਦੇਤਾ, ਸਮਝ, ਲਿਵ। ਸੁਖਿ—ਸੁਖ ਵਿਚ। ਸੋਈ—ਸੋਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਮ—ਭਟਕਣਾ [ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨ ਤੀਜੀ ਤੁਕ]। ਧੋਈ—ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ [ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੬ ਪੰਜਵੀਂ ਤੁਕ] ਨਾਮ (ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ) ਲਿਵ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਮਤਿ (ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ) ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਟਿਕਦਾ ਹੈ; ਭਟਕਣਾ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ; ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੀ ਮਤਿ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-(ਸਿਮਰਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਹੈ (ਇਹ ਦਾਤਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੧੨।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਤਾ ॥ ਪ੍ਰਕਾਰੰਤਾ
 ਅਜਾਣੰਤਾ ॥ ਜਾਂ ਬੂਝੈ ਤਾਂ ਸੂਝੈ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਕੂਕੁ ਨ ਹੋਈ
 ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪ੍ਰਕਾਰੰਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਾਣੰਤਾ—ਅਜਾਣੰਤਾ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਜਾਂ—ਜਦੋਂ। ਸੋਈ—ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ। ਸੂਝੈ—ਦਿੱਸੇ। ਕੂਕ—ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣਾ। ਨ ਹੋਈ—ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :—(ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾ) ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਤਨਾ ਚਿਰ) ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਪਰ ਆਪ ਸਮਝਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ; ਜਦੋਂ (ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਦਾ) ਭੇਤ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ (ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਜਾਂ ਹਉ ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੇਰਾ, ਹਉ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਵਹਿ ॥ ਆਪੇ ਸਕਤਾ ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ, ਸਕਤੀ ਜਗਤੁ ਪਰੋਵਹਿ ॥ ਆਪੇ ਭੇਜੇ ਆਪੇ ਸਦੇ, ਰਚਨਾ ਰਚਿ ਰਚਿ ਵੇਖੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸਚੀ ਨਾਈ, ਸਚੁ ਪਵੈ ਧੁਰਿ ਲੇਖੇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਹਉ-ਮੈਂ । ਸਕਤਾ-ਜੋਰ ਵਾਲਾ । ਸੁਰਤਾ-ਸੁਰਤਿ ਵਾਲਾ । ਸਕਤੀ-ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ (ਦੇ ਧਾਰੀ) ਵਿਚ । ਵੇਖੇ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਨਾਈ-ਵਡਿਆਈ [ਅਰਥੀ ਸ੍ਵਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ 'ਨਾਈ' ਅਤੇ 'ਅਸਨਾਈ' ਹਨ; ਵੇਖੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ] । ਲੇਖੇ-ਪਵੇ-ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਦੋਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ) ਮੇਰੀ ਅਪਣੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜੋਰ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ (ਦੇ ਧਾਰੀ) ਵਿਚ ਪਰੋਣ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ) ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ (ਇਥੋਂ ਵਾਪਸ) ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਉਹ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਧੁਰੀ ਵਿਚ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅਲਖੁ ਹੈ ਕਿਉ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ਹੈ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਵਰਤਦਾ ਰਵਿਆ ਸਭ ਨਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ ਦਿਖਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ, ਗੁਰ ਮਿਲੀਐ ਭਾਈ ॥ ੧੩ ॥ [੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਅਲਖੁ-[ਅ+ਲਖੁ] ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਹ ਦਿੱਸੇ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ । ਲਖ-[ਲਖ, to see, to indicate, characterise] ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ । ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਦੇਇ ਦਿਖਾਈ-ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਨਦਰੀ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਵੱਲੀ) ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ । ਕਰਮੁ-ਮੇਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ਗੁਰ ਮਿਲੀਐ-ਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੀਏ ।

ਅਰਥ :—ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ) ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, (ਤਾਂ ਫਿਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ?

ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਿਰੰਜਨ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, (ਅਸਾਡੇ) ਨਾਲ (ਭੀ) ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਲੱਭੇ ਕਿਵੇਂ ?

(ਇਹ ਨਾਮ) ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਾਡੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਵੱਲੀ) ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ । ੧੩ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਭਉਕਣਾ ਚੂਕਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜਿਨ ਜੀਵੰਦਿਆ
ਪਤਿ ਨਹੀ ਮੁਇਆ ਮੰਦੀ ਸੋਇ ॥ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਕਰੇ
ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਲਿ-ਕਲਜੁਗੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ, ਉਹ ਲੁਕਾਈ ਜੋ ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ [ਗੁਰ ਅਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹੀ ਸਮਾ'ਕਲਿਜੁਗ' ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਸਰ ਜਾਏ ; ਜਿਵੇਂ, “ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ”] । ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ-ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ, ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦਾ ਹਲਕ ਕੁੱਦਿਆ ਹੋਵੇ । ਮੁਰਦਾਰੁ-ਹਰਾਮ, ਵੱਢੀ ਆਦਿਕ ਹਰਾਮ ਚੀਜ਼ । ਕੂੜ-ਝੂਠ । ਚੂਕਾ-ਮੁੱਕ ਗਿਆ । ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ । ਸੋਇ-ਸੋਭਾ । ਮੰਦੀ ਸੋਇ-ਬਦਨਾਮੀ, ਕੁਸੋਭਾ । ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੈ-ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਹੀ ਉੱਘੜਦਾ ਹੈ । ਖਾਜੁ-ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ।

ਅਰਥ :—ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਖਾਣ ਦਾ ਹਲਕ ਕੁੱਦਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੱਢੀ ਆਦਿਕ ਹਰਾਮ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਦਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ਮੁਰਦਾਰ ਹੈ) ; (ਇਹ ਲੁਕਾਈ) ਸਦਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, (ਮਾਨੋ, ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਂਦੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ) ਭਉਂਕ ਰਹੀ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਧਰਮ (ਦੀ ਅੰਸ) ਤੇ (ਰੱਬ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਵਿਚਾਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦੀ (ਕੋਈ ਬੰਦਾ) ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ (ਕਰਦਾ), ਜਦੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਭੈੜੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ? ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਹੀ ਉੱਘੜਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਉਸ ਲੇਖ-ਅਨੁਸਾਰ) ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ

ਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ, ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ ॥ ਸੀਲੁ
ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ ॥ ਸਰਮੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੈ
ਪਤਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰੁ ਨ ਸਚਾ ਭਾਲਿ
॥ ੨ ॥ [੧੨੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰੰਨਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ਬੋਧੀਆ—ਸਲਾਹ-ਕਾਰ । ਪੁਰਸ—ਮਨੁੱਖ ।
ਸਈਆਦ—ਸਿਕਾਰੀ, ਜਾਲਮ । ਸੀਲੁ—ਮਿਠਾ ਸੁਭਾਉ । ਸੰਜਮੁ—ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ।
ਸੁਚ—ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਦਿਲ ਦੀ ਸਫਾਈ । ਭੰਨੀ—ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਖਾਜੁ—
ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ । ਅਹਾਜੁ—ਨਾਹ ਹਜਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਹਰਾਮ । ਸਰਮੁ—ਹਜਾ ।
ਘਰਿ ਆਪਣੈ—ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਨੂੰ । ਪਤਿ—ਅਣਖ,
ਇੱਜ਼ਤ । ਸਚਾ—ਸਚਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ :—(ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ ਜਾਲਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਇਸ
ਜੁਲਮ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ; ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਉ, ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ,
ਦਿਲ ਦੀ ਸਫਾਈ—ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਵੱਢੀ ਆਦਿਕ ਹਰਾਮ
ਮਾਲ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਸਰਮ-ਹਜਾ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ
ਵਤਨ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ (ਭਾਵ, ਇਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਦੁਰੇਡੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ) ਅਣਖ
ਭੀ ਸਰਮ-ਹਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜੇ 'ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਸੁਚ' ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਲੱਭਣੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ
ਦਾ ਸੋਮਾ) ਸਿਰਫ ਸਚਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ, (ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ
ਲਈ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਾਹ ਲੱਭੇ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਇਹ ਗੁਣ ਨਹੀਂ
ਮਿਲ ਸਕਦੇ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕਰੇ ਅੰਤਰਿ ਗੁਬਾਰੀ ॥ ਖਿੰਬਾ
ਝੋਲੀ ਬਹੁ ਭੇਖ ਕਰੇ, ਦੁਰਮਤਿ ਅਰੰਕਾਰੀ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦੁ ਨ ਉਚਰੈ
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲਾਲਚੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਭਰਮੈ ਗਾਵਾਰੀ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਈ ਜੂਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬਾਹਰਿ—(ਭਾਵ, ਸਰੀਰ ਉਤੇ) ਭਸਮ—ਸੁਆਹ । ਅੰਤਰਿ—ਮਨ
ਵਿਚ । ਗੁਬਾਰੀ—ਹਨੇਰਾ । ਖਿੰਬਾ—ਗੋਦੜੀ, ਖਫਨੀ । ਸਾਹਿਬ ਸਬਦੁ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ
-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ । ਪਸਾਰੀ—ਖਿਲਾਰਾ । ਭਰਮੁ—ਭਟਕਣਾ । ਭਰਮੈ—ਭਟਕਦਾ ਹੈ,

ਠੇਛੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਗਾਵਾਰੀ—ਮੂਰਖ ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਿੰਡੇ ਉੱਤੇ (ਤਾਂ) ਸੁਆਹ ਮਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਹੈ; (ਬਾਹਰ) ਗੋਦੜੀ ਤੇ ਬੋਲੀ (ਆਦਿਕ) ਦੇ ਕਈ ਭੇਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਇਸ ਭੇਖ ਦਾ) ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਦਾ, (ਨਿਰਾ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੀ (ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ) ਹੈ ; ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਲਚ ਹੈ ਭਟਕਣਾ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਠੇਛੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ; ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ, ਮਾਨੋਂ) ਜੂਏ ਵਿਚ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ) ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਲਖ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਲਖ ਜੀਵਣੁ ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ
ਕਿਆ ਚਾਉ ॥ ਵਿਛੁੜਿਆ ਵਿਸੁ ਹੋਇ ਵਿਛੋੜਾ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਜਾਇ ॥
ਜੇ ਸਉ ਵਰ੍ਹਿਆ ਮਿਠਾ ਖਾਜੈ, ਭੀ ਫਿਰਿ ਕਉੜਾ ਖਾਇ ॥ ਮਿਠਾ ਖਾਧਾ
ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਕਉੜਤਣੁ ਧਾਇ ਜਾਇ ॥ ਮਿਠਾ ਕਉੜਾ ਦੋਵੈ ਰੋਗ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਤਿ ਵਿਗੁਤੇ ਭੋਗ ॥ ਝਖਿ ਝਖਿ ਝਖਣਾ ਝਗੜਾ ਝਾਖ ॥ ਝਖਿ
ਝਖਿ ਜਾਹਿ ਝਖਹਿ ਤਿਨ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਲਖ ਜੀਵਣੁ—ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ । ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ—
ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸੀਆ ਹੋਣ । ਵਿਛੁੜਿਆ—ਸਰੀਰ ਤੇ ਜਿੰਦ ਦੇ ਵਿੱਛੁੜਨ ਵੇਲੇ ।
ਵਿਸੁ—ਵਿਹੁ, ਜਹਿਰ, (ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ) । ਜਾਇ—(ਜੀਵ) ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਖਾਜੈ
ਖਾਵੀਏ । ਕਉੜਾ—(ਮੌਤ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ) ਕੌੜਾ (ਘੁੱਟ) । ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ—ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ
ਰਹਿੰਦਾ, ਵਿੱਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਧਾਇ ਧਾਇ—ਭੁੱਧਾ ਅਸਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਉੜਤਣ—(ਭਾਵ,
ਵਿਛੋੜਾ) । ਮਿਠਾ ਕਉੜਾ—ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਵਿੱਛੁੜਨਾ । ਰੋਗ—ਦੁਖਦਾਈ । ਭੋਗ—
ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਵਿਗੁਤੇ—ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਝਖਿ ਝਖਿ ਝਖਣਾ—ਮੁੜ ਮੁੜ ਝਖਾਂ
ਮਾਰਨੀਆਂ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਵਿਸੇ ਭੋਗਣੇ । ਝਗੜਾ—ਇਕ ਲੰਮਾ ਗੀੜ । ਝਗੜਾ ਝਾਖ—
ਝਖਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਗੀੜ, ਵਿਸੇ ਭੋਗਣ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਚਸਕਾ । ਝਖਿ ਝਖਿ
ਜਾਹਿ—ਝਖਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਵਿਸੇ ਭੋਗ ਭੋਗ ਕੇ) ਇਥੋਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਤਿਨ
ਪਾਸਿ—ਉਹਨਾਂ ਵਿਸੇ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ । ਝਖਹਿ—ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਭਟਕਦੇ
ਹਨ, ਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ :—ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ,
ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਚਾਉ ਹੋਣ, ਪਰ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ

ਬੰਦਾ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਭੀ ਇਹ ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲਾ ਕੌੜਾ ਘੁੱਟ ਭਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ! ਭੋਗੇ ਹੋਏ ਭੋਗ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਸੱਟ ਡੂੰਘਾ ਸੱਲ ਲਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹਨਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਖੁੱਸ ਜਾਣਾ ਦੋਵੇ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਖ਼ਰ ਬੰਦੇ ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਵਿਸੇ ਭੋਗਣ ਨਾਲ ਵਿਸੇ ਭੋਗਣ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਚਸਕਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸੇ ਭੋਗ ਭੋਗ ਕੇ ਜੀਵ ਇਥੋਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, (ਤੇ ਵਾਸਨਾ-ਬੱਧੇ) ਉਹਨਾਂ ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਕਾਪੜੁ ਕਾਨੁ ਰੰਗਾਇਆ ਰਾਂਗਿ ॥ ਘਰ ਗਚ ਕੀਤੇ ਬਾਗੇ ਬਾਗ ॥ ਸਾਦ ਸਹਜ ਕਰਿ ਮਨੁ ਖੇਲਾਇਆ ॥ ਤੇ ਸਹ ਪਾਸਹੁ ਕਹਣੁ ਕਹਾਇਆ ॥ ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਉੜਾ ਖਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਉੜੈ ਤਨਿ ਰੋਗੁ ਜਮਾਇਆ ॥ ਜੇ ਫਿਰਿ ਮਿਠਾ ਪੇੜੈ ਪਾਇ ॥ ਤਉ ਕਉੜਤਣੁ ਚੂਕਸਿ ਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਾਪੜੁ ਕਾਨੁ—ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ (ਪਰਦੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਆਦਿਕ) । ਰਾਂਗਿ—ਦੰਗ ਨਾਲ । ਗਚ—ਬੂਟੇ-ਗੱਚ । ਬਾਗੇ ਬਾਗ—ਬੱਗੇ ਹੀ ਬੱਗੇ, ਚਿੱਟੇ ਹੀ ਚਿੱਟੇ । ਸਾਦ—ਸੁਆਦ । ਸਹਜ—ਸੁਖ । ਸਾਦ ਕਰਿ—ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ । ਖੇਲਾਇਆ—ਖਿਡਾਇਆ, ਪਰਚਾਇਆ । ਪਾਸਹੁ—ਕੋਲੋਂ । ਕਹਣੁ—ਉਲਾਹਮਾ । ਕਉੜਾ—ਉਹ ਵਿਸੇ-ਭੋਗ ਜੋ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ । ਤਿਨਿ—ਉਸ ਨੇ । ਤਿਨਿ ਕਉੜੈ—ਉਸ ਵਿਸੇ-ਭੋਗ ਦੇ ਦੁਖਦਾਈ ਚਸਕੇ ਨੇ । ਤਨਿ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਮਿਠਾ—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਸੁਆਦਲਾ ਪਦਾਰਥ । ਪੇੜੈ ਪਾਇ—ਪੱਲੇ ਪਏ, ਮਿਲ ਜਾਏ । ਕਉੜਤਣੁ—ਵਿਸੇ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ । ਮਾਇ—ਹੇ ਮਾਂ ! ਸੋਇ—ਉਹ ।

ਅਰਥ :—(ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਾ ਲਿਆ, ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਬੂਟੇ-ਗੱਚ ਕਰ ਕੇ ਚਿੱਟੇ ਹੀ ਚਿੱਟੇ ਬਣਾ ਲਿਆ, (ਅਜੇਹੇ) ਸੁਆਦਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਚਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, (ਪਰ ਇਹਨੀਂ ਕੰਮੀਂ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਉਲਾਹਮਾ ਲਿਆ (ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਨਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਾਹ ਖੱਟਿਆ); ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰ ਜੋ ਆਖ਼ਰ

ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੁਆਦਲੇ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਵਿਸੇ-ਭੋਗ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਹੇ ਮਾਂ ! ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਸੁਆਦਲਾ ਭੋਜਨ ਮੁੜ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਵਿਸੇ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ 'ਮਿੱਠਾ' ਨਾਮ ਉਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਮੈਲੁ ਕਪਟੁ ਹੈ, ਬਾਹਰੁ ਧੋਵਾਇਆ ॥
ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੇ, ਕੂੜੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ॥ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਸੁ
ਨਿਕਲੈ ਨਹ ਛਪੈ ਛਪਾਇਆ ॥ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿਆ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ
ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਾਵਣਾ, ਕਰਤੈ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਾਹਰੁ—ਬਾਹਰਲਾ ਪਾਸਾ (ਭਾਵ, ਸਰੀਰ) । ਲਾਲਚਿ—ਲਾਲਚ ਵਿਚ । ਕਰਤੈ—ਕਰਤਾਰ ਨੇ । ਲਿਖਿ—ਲਿਖ ਕੇ । ਪਾਇਆ—(ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :- ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ, ਧੋਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਧੋ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਆਪਣੇ ਹਰੇਕ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ) ਝੂਠ ਤੇ ਧੋਖਾ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਝੂਠ ਉੱਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੁਕਾਇਆਂ ਲੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਝੂਠ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਨਾਲ (ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਕੁਝ (ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਬੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਹੀ (ਫਲ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨੇ (ਇਹ ਰਜਾ ਜੀਵਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ) ਲਿਖ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ੧੫ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ॥ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਬੇਦੀ ਆਣੀ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਚਾਰੁ
॥ ਦੇ ਦੇ ਲੇਣਾ ਲੈ ਲੈ ਦੇਣਾ, ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ॥ ਉਤਮ ਮਧਿਮ
ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਭਰਮਿ ਭਵੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਤਤੁ ਵਖਾਣੀ
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚਿ ਆਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤੀ,
ਸੁਰਤੀ ਕਰਮਿ ਧਿਆਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੇ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਹੁਕਮੇ

ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੁ ਹਉਮੈ ਤੁਟੈ, ਤਾਂ ਕੋ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ[੧੨੪੩]

ਨੋਟ :-ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

ਪਦ ਅਰਥ :-ਬੇਦੀ-ਵੇਦਾਂ ਨੇ । ਆਣੀ-ਲਿਆਂਦੀ । ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ-(ਭਾਵ,) ਸਿੱਖਿਆ, ਤਾਲੀਮ । ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਬੀਚਾਰੁ-ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਪਾਪ ਕੀਹ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕੀਹ ਹੈ । ਦੇ ਦੇ ਲੈਣਾ-ਆਪ ਹੱਥੋਂ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਲੈ ਲੈ ਦੇਣਾ-ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਮੋੜਨਾ ਪਏਗਾ । ਨਰਕਿ-ਨਰਕ ਵਿਚ । ਅਵਤਾਰ-ਜੰਮਣਾ, ਥਾਂ ਮਿਲਣੀ । ਮਧਿਮ-ਨੀਵਾਂ । ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਭਰਮਿ-ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ । ਤਤੁ-ਅਸਲੀਅਤ, ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਵਖਾਣੀ-ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚਿ-ਤੱਤ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਤੱਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ । ਆਈ-ਪਰਗਟ ਹੋਈ; ਉਚਾਰੀ ਗਈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਚਾਰੀ । ਜਾਤੀ-ਸਮਝੀ । ਸੁਰਤੀ-ਸੁਰਤਿਆਂ ਨੇ, [ਜਿਵੇਂ, ਬੇਦੀ], ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ । ਕਰਮਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਵੇਖੈ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਗੁ-ਪਹਿਲਾਂ । ਕੋ-ਕੋਈ, ਜੀਵ । ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ-ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :- (ਜੋ) ਤਾਲੀਮ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ (ਭਾਵ, ਦਿੱਤੀ), (ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ) ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪ ਕੀਹ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕੀਹ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥੋਂ) ਦੇ ਕੇ ਹੀ (ਮੁੜ) ਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ (ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ) ਮੋੜੀਦਾ ਹੈ, (ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜੀਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤਾਲੀਮ ਅਨੁਸਾਰ) ਦੁਨੀਆ ਉੱਚੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(ਪਰ ਜੋ) ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਚਾਰੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੇ ਭੂੰਘੇ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਰਤਿਆਂ ਨੇ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬਾਣੀ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ । (ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ (-ਰੂਪ ਸੱਤਿਆ) ਸਾਜ ਕੇ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ (ਸਭ ਦੀ) ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਪਹਿਲਾਂ (ਜੀਵ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਤਾਂ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ ੧ ॥ ਬੇਦੁ ਪੁਕਾਰੇ ਪੁੰਨੁ ਪਾਪੁ, ਸੁਰਗੁ ਨਰਕੁ ਕਾ ਬੀਉ ॥ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਉਗਵੈ, ਖਾਂਦਾ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥ ਗਿਆਨੁ ਸਲਾਹੇ ਵਡਾ ਕਰਿ, ਸਚੇ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਸਚੁ ਬੀਜੈ, ਸਚੁ ਉਗਵੈ, ਦਰਗਹੁ ਪਾਈਐ ਥਾਉ ॥ ਬੇਦੁ ਵਪਾਰੀ, ਗਿਆਨੁ ਰਾਸਿ, ਕਰਮੀ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਸੀ ਬਾਹਰਾ ਲਦਿ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬੇਦੁ ਪੁਕਾਰੇ—ਵੇਦ ਉੱਚੀ ਆਖਦਾ ਹੈ, (ਭਾਵ, ਵੇਦ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) । ਬੀਉ—ਬੀਜ, ਮੂਲ, ਕਾਰਨ । ਜੋ—ਜੋ ਕੁਝ । ਖਾਂਦਾ ਜੀਉ—(ਬੀਜ ਹੋਏ ਦਾ ਫਲ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ । ਜਾਣੈ—ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੁ—ਗੁਰੂ ਦਾ (ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ) ਗਿਆਨ, ਉੱਚੀ ਵਿਚਾਰ । ਸਲਾਹੇ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਡਾ ਕਰਿ—(ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਵਡਾ ਆਖ ਆਖ ਕੇ । ਸਚਾ—ਸਚਾ ਥਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ । ਪਾਈਐ ਥਾਉ—ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੀਦਾ ਹੈ । ਵਪਾਰੀ—ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਰਾਸਿ—(ਅਸਲ) ਪੂੰਜੀ । ਕਰਮੀ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਬਾਹਰਾ—ਸੱਖਣਾ । ਲਦਿ—ਲੈਂਦੇ ਕੇ, ਨਵਾ ਖੱਟ ਕੇ ।

ਨੋਟ :- ਪਿਛਲੇ ਸਲੋਕ ਵਾਂਗ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਵੇਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਅਰਥ :- ਵੇਦ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ (ਜੀਵ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਪੁੰਨ-ਕਰਮ (ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ) ਸੁਰਗ (ਮਿਲਣ) ਦਾ ਸਬਬ (ਬਣਦਾ) ਹੈ ਤੇ ਪਾਪ (ਜੀਵ ਲਈ) ਨਰਕ (ਵਿਚ ਪੈਣ) ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; (ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨ ਜਾਂ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ) ਖਾਣ ਵਾਲਾ (ਹਰੇਕ) ਜੀਵ (ਆਪ ਹੀ) ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕੋਈ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਉੱਗਦਾ ਹੈ । (ਸੋ, ਇਸ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ) ।

(ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸਿਆ) ਗਿਆਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਡਾ ਆਖ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

(ਸੋ, ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਫਲ ਦੱਸ ਕੇ) ਵੇਦ ਤਾਂ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਅਸਲ) ਰਾਖਿ-ਪੂੰਜੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਹੈ ਤੇ ਇਹ

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ; ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਸ ਗਿਆਨ-ਰੂਪ) ਪੂੰਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਜਗਤ ਤੋਂ) ਨਵਾ ਖੱਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਦਾ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਿੰਮੁ ਬਿਰਖੁ ਬਹੁ ਸੰਚੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥
ਬਿਸੀਅਰੁ ਮੰਤ੍ਰਿ ਵਿਸਾਹੀਐ ਬਹੁ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਅਭਿੰਨੁ
ਨ ਭਿਜਈ ਪਥਰੁ ਨਾਵਾਇਆ ॥ ਬਿਖੁ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿੰਚੀਐ ਬਿਖੁ ਕਾ
ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਸਭ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਇਆ
॥ ੧੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਬਿਰਖੁ—ਰੁੱਖ । ਸੰਚੀਐ—ਸਿੰਜੀਏ । ਪਾਇਆ—ਪਾਇ, ਪਾ ਕੇ ।
ਬਿਸੀਅਰੁ—ਸੱਪ । ਮੰਤ੍ਰਿ—ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ । ਵਿਸਾਹੀਐ—ਇਤਬਾਰ ਕਰੀਏ । ਮਨਮੁਖੁ—
ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ, ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ
ਮਨੁੱਖ । ਅਭਿੰਨੁ—ਨਾਹ ਭਿਜਣ ਵਾਲਾ, ਕੋਰਾ, ਰੁੱਖ । ਬਿਖੁ—ਜਹਿਰ । ਸਿੰਚੀਐ—
ਸਿੰਜੀਏ ।

ਅਰਥ :—(ਜੇ) ਨਿੰਮ (ਦੇ) ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਪਾ ਕੇ (ਭੀ) ਬਹੁਤ ਸਿੰਜੀਏ
(ਤਾਂ ਭੀ ਨਿੰਮ ਦੀ ਕੁਤਿਤਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ); ਜੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਧ ਪਿਆਲ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ
ਸੱਪ ਨੂੰ ਇਤਬਾਰੀ ਬਣਾਈਏ (ਭਾਵ, ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਕਰੀਏ), (ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਭੰਗ
ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਵ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ); (ਜਿਵੇਂ) ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਈਏ (ਤਾਂ
ਭੀ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
(ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਦੇ) ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ; ਜੇ ਜਹਿਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਜੀਏ (ਤਾਂ ਭੀ
ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ) ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ।

(ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ) ਸੰਗਤਿ ਮੇਲੇ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚੋਂ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਾਲੀ) ਸਾਰੀ ਜਹਿਰ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੬ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਮਰਣਿ ਨ ਮੂਰਤੁ ਪੁਛਿਆ, ਪੁਛੀ ਬਿਤਿ ਨ
ਵਾਰੁ ॥ ਇਕਨੀ ਲਾਇਆ, ਇਕਿ ਲਾਇ ਚਲੇ, ਇਕਨੀ ਬਧੇ ਭਾਰ ॥
ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੋਈ ਸਾਖਤੀ, ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੋਈ ਸਾਰ ॥ ਲਸਕਰ ਸਣੈ ਦਮਾਮਿਆ
ਛੁਟੇ ਬੰਕ ਦੁਆਰ ॥ ਨਾਨਕ ਢੇਰੀ ਛਾਰੁ ਕੀ, ਭੀ ਫਿਰਿ ਹੋਈ ਛਾਰ
॥ ੧ ॥ [੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਰਣਿ—ਮਰਨ ਨੇ, ਮੌਤ ਨੇ । ਮੂਰਤੁ—ਮੂਹੂਰਤ । ਵਾਰੁ—ਦਿਨ

(ਹਫਤੇ ਦਾ)। ਇਕਿ—ਕਈ ਜੀਵ। ਸਾਖਤੀ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਗੋਲ ਰੱਸਾ ਜੋ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਾਠੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਈ ਹੋਵੇ। ਸਾਖਤੀ ਹੋਈ—(ਭਾਵ), ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰ—ਸੰਭਾਲ। ਸਾਰ ਹੋਈ—ਤੁਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆ ਗਿਆ। ਸਣੇ—ਸਮੇਤ। ਦਮਾਮੇ—ਧੌਂਸੇ। ਬੰਕ—ਬਾਂਕੇ, ਸੁੰਦਰ। ਫੁਟੇ—ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਗਿਆ। ਛਾਰੁ—ਸੁਆਹ, ਮਿੱਟੀ।

ਅਰਥ :—ਮੌਤ ਨੇ (ਕਦੇ) ਮੁਹੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਕਿ ਅੱਜ ਕੇਹੜੀ ਥਿੱਤ ਹੈ ਕੇਹੜਾ ਵਾਰ ਹੈ। ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੇ (ਇਥੋਂ ਤੁਰਨ ਲਈ, ਮਾਨੋ, ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ) ਲੱਦ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਈ ਲੱਦ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਹਨ, ਤੇ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੇ (ਸਾਮਾਨ ਦੇ) ਭਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਹਨ। ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਪਈ ਹੈ, ਤੇ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸੱਦੇ ਆ ਗਏ ਹਨ; ਫੌਜਾ ਤੇ ਧੌਂਸੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਸੀ (ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ) ਮੁੜ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲਿਆ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਰੀ ਵਹਿ ਪਈ, ਮਿਟੀ ਸੰਦਾ ਕੋਟੁ ॥ ਭੀਤਰਿ ਚੋਰੁ ਬਹਾਲਿਆ, ਖੋਟੁ ਵੇ ਜੀਆ ਖੋਟੁ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੰਦਾ—ਦਾ। ਕੋਟੁ—ਕਿਲ੍ਹਾ, ਵਲਗਣ। ਭੀਤਰਿ—ਅੰਦਰ। ਖੋਟੁ—ਖੋਟਾ ਕਰਮ। ਵੇ ਜੀਆ—ਹੇ ਜੀਵੇ !

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਵਲਗਣ ਸੀ, ਸੋ ਆਖਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਇਹ ਉਸਾਰੀ ਵਹਿ ਹੀ ਪਈ। ਹੇ ਜੀਵੇ ! ਤੂੰ (ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਨਿਤ ਖੋਟ ਹੀ ਕਮਾਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਚੋਰ-ਮਨ ਨੂੰ ਬਿਠਾਈ ਰੱਖਿਆ। ੨।

ਪਉੜੀ॥ ਜਿਨ੍ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੁ ਹੈ, ਨਕਵਢੇ ਨਕ ਵਢਾਇਆ। ਮਹਾ ਕਰੂਪੁ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ, ਕਾਲੇ ਮੁਹ ਮਾਇਆ ॥ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਨਿਤ ਪਰ ਦਰਬੁ ਹਿਰਹਿ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚੁਰਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਤ ਕਰਹੁ, ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਦੇ, ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦੁਸਟੁ—ਐਸਾ, ਪਾਪ। ਨਕਵਢੇ—ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਨੱਕ ਵਾਲੇ, ਬੇ-ਸਰਮ। ਕਰੂਪੁ—ਭੈੜੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ, ਕੋਥੇ। ਕਾਲੇ ਮੁਹ—ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ, ਭਰਿਸਟੇ ਹੋਏ

ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ । ਹਿਰਹਿ-ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ । ਚੁਰਾਇਆ-ਚੁਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਰਤਿ-ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਅਨੁਸਾਰ । ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ-ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ । ਭਲਕੇ-ਨਿੱਤ । ਦਰਬੁ- [ਫ਼ਕਰ] ਧਨ ।

ਅਰਥ :-ਜਿੰਨ੍ਹਾ (ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਭੈੜਾ ਸੁਭਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਤੇ ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ (ਉਹ ਹਰ ਥਾ) ਹੋਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਮਾਇਆ (ਦੇ ਇਸ ਵਿਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਣ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬੜੇ ਕੋਝੇ ਤੇ ਦਰਿਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਨਿੱਤ ਉੱਠ ਕੇ (ਭਾਵ, ਆਹਰ ਨਾਲ) ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਜਤ-ਰੂਪ ਧਨ ਖੋਹਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ (ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ (-ਰੂਪ ਧਨ) ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ! ਹੇ ਹਰਿ ਰਾਇ ! ਅਸਾਝੀ ਸਹੈਤਾ ਕਰੋ, ਅਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਹ ਦਿਉ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਹੁਣ ਭੀ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਕਿਰਤ) ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੭ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹੈ ਖਸਮ ਕਾ, ਖਸਮਹੁ ਸਭੁ ਕੋ ਹੋਇ ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ, ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾ-
ਣੀਐ ਬੁਰਾ ਨ ਦੀਸੈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਸਹਿਲਾ
ਆਇਆ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਭੁ ਕੋ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ । ਖਸਮਹੁ-ਖਸਮ ਤੋਂ । ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਖਸਮ) । ਕੋਇ-ਕੋਈ ਜੀਵ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ਧਿਆਈਐ-ਸਿਮਰੀਏ । ਸਹਿਲਾ-ਸੌਖਾ, ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ । ਸੋਇ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :-ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੈ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਖਸਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਆਪੇ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਜੀਵ ਭੈੜਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ

ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ਹੈ ਆਪੇ ਮੇਲਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਸੇਵਿਆ ਹਰਿ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :-ਦਾਤਾ-ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਮੇਲਣਹਾਰੁ-(ਆਪਣੇ
ਨਾਲ) ਮਿਲਾਣ ਵਾਲਾ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ । ਸੇਵਿਆ-ਸਿਮਰਿਆ ।

ਅਰਥ :-ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਰੋਜ਼ੀ ਆਦਿਕ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ (ਆਪਣੇ
ਨਾਲ) ਮਿਲਾਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ)
ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਦੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ ਸਾਂਤਿ ਹੈ, ਨਾਉ ਉਗਵਿ ਆਇਆ ॥
ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ ਸੰਜਮ ਕਰੇ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹਰਿ
ਸੇਵਦੇ, ਸੋਹਹਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਮੇਰੈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਏਵੇ ਭਾਵਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਤਰਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿਅਨੁ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਾਇਆ ॥ ੧੮ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਉਗਵਿ ਆਇਆ-ਪਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਉ ਉਗਵਿ
ਆਇਆ-ਨਾਮ (ਦਾ ਚਾਉ) ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ
ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ਸੋਹਹਿ-ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਸੋਭਦੇ ਹਨ । ਏਵੇ-ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮੇਲਿਅਨੁ
-ਉਸੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਮੇਲੇ ਹਨ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ, ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ-
ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :-ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਨਾਮ (ਜਪਣ ਦਾ ਚਾਉ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
(ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ
(ਮਾਨੋ) ਜਪ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਤਪ ਸਾਧ ਲਏ ਹਨ, ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ
ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।
ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਂ) ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ
ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ੧੮ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਧਨਵੰਤਾ ਇਵ ਹੀ ਕਹੈ ਅਵਰੀ ਧਨ ਕਉ ਜਾਉ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨਿਰਧਨੁ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥੧॥[੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਇਵ ਹੀ-ਇਉਂ ਹੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ। ਧਨ ਕਉ-ਧਨ ਵਾਸਤੇ, ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਜਾਉ-ਜਾਉਂ, ਜਾਵਾਂ। ਨਿਰਧਨੁ-ਕੰਗਾਲ। ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ-ਉਸ ਦਿਨ ਵਿਚ, ਉਸ ਦਿਹਾੜੇ। ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ-ਜਿਸ ਦਿਹਾੜੇ [ਲਫਜ਼ 'ਤਿਤੁ' ਅਤੇ 'ਜਿਤੁ' ਅਧਿਕਰਣ ਕਾਰਕ ਇਕ ਵਚਨ ਹਨ ਲਫਜ਼ 'ਤਿਸੁ' ਅਤੇ 'ਜਿਸੁ' ਤੋਂ]।

ਅਰਥ :-ਧਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਸਦਾ) ਇਉਂ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਧਨ ਕਮਾਣ ਲਈ ਜਾਵਾਂ। ਪਰ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਹਾੜੇ ਕੰਗਾਲ (ਹੋਵੇਗਾ) ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿੱਸਰੇਗਾ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਸੂਰਜੁ ਚੜੈ ਵਿਜੋਗਿ ਸਭਸੈ ਘਟੈ ਆਰਜਾ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਰਤਾ ਭੋਗਿ, ਕੋਈ ਹਾਰੈ ਕੋ ਜਿਣੈ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਭਰਿਆ ਫੂਕਿ ਆਖਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਬੰਮੀਐ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਫੂਕ ਕਢਾਏ ਢਹਿ ਪਵੈ ॥ ੨ ॥
[੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਵਿਜੋਗਿ-ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ, (ਦਿਨ ਦੇ) ਗੁਜ਼ਰਨ ਨਾਲ। ਸਭਸੈ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੀ। ਆਰਜਾ-ਉਮਰ। ਰਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਭੋਗਿ-(ਮਾਇਆ ਦੇ) ਭੋਗਣ ਵਿਚ। ਸਭੁ ਕੋ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਫੂਕਿ-ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। ਆਖਣਿ ਕਹਣਿ-ਆਖਣ ਨਾਲ ਕਹਣ ਨਾਲ, ਸਮਝਾਉਣ ਨਾਲ। ਬੰਮੀਐ-ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ। ਫੂਕ-ਪ੍ਰਾਣ, ਸੁਆਸ। ਜਿਣੈ-ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :-ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਭੁੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ) ਗੁਜ਼ਰਨ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਉਮਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਕੋਈ (ਵਿਰਲਾ ਵਿਰਲਾ) ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਵਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਮਝਾਇਆਂ ਆਕੜਨ ਤੋਂ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ (ਜੀਵ ਦੀ ਆਕੜ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਸ ਮੁਕਾ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ (ਅਹੰਕਾਰੀ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਢਹਿ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨ੍ਹੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਲੋਹਾ ਪਾਰਸਿ ਭੇਟੀਐ ਕੰਚਨੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕ, ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਉ ਪਾਈਐ, ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪੇਤੈ ਪੁੰਨੁ ਹੈ, ਤਿਨੀ ਦਰਸਨੁ

ਪਾਇਆ ॥ ੧੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਿਥਹੁ-ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ, (ਭਾਵ,) ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ । ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਘਟਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਪਾਰਸਿ-ਪਾਰਸ ਨਾਲ । ਕੰਚਨੁ-ਸੋਨਾ । ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ-[ਪੂਰਨ ਕਾਰਦੰਤਕ, Locative Absolute] ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ । ਮਿਲਿ-(ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ । ਪੋਤੈ-ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ, ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ (ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨ ਚੌਥੀ ਤੁਕ) । ਤਿਨੀ-ਉਹਨਾਂ ਨੇ ।

ਅਰਥ :-ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਸਤਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; (ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਰਿਹਾਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਜਿਵੇਂ) ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆਂ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ (ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ) ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਦੀਦਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ (ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ) ਭਲਿਆਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ੧੯ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ, ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥ ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੈ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥ ਸਚੇ ਸਰਮੈ ਬਾਹਰੇ ਅਗੈ ਲਹਹਿ ਨ ਦਾਇ ॥ ਅਕਲਿ ਏਹ ਨ ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਇ ॥ ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ਅਕਲੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਿ-ਜੋ ਮਨੁੱਖ । ਨਾਉ-(ਤਵੀਤ ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ । ਕਿਆ ਥਾਉ-(ਭਾਵ,) ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਸਰਮ-ਉੱਦਮ । ਦਾਇ-ਕਦਰ, ਸਾਬਾਸ । ਬਾਇ-ਵਿਅਰਥ । ਸੇਵੀਐ-ਸਿਮਰੀਏ । ਮਾਨੁ-ਇੱਜ਼ਤ । ਕੀਚੈ ਦਾਦੁ-(ਉਹ ਸਮਝ) ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿਖਾਈਏ ।

ਅਰਥ :-ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਤਵੀਤ ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ) ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਲਾਨਤ ਹੈ (ਜੇ ਉਹ ਬੰਦਗੀ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ 'ਨਾਮ' ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਜੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਸਲ (ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ) ਉੱਜੜਦੀ ਜਾਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਲਵਾੜਾ

ਕਿੱਥੋਂ ਬਣਨਾ ਹੋਇਆ ? (ਭਾਵ, ਉਸ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ਸਹੀ ਮਿਹਨਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਤਵੀਤ-ਧਾਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਪੈਣ ਨਾਲ ਇਹ) ਅਕਲ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲੈਣਾ—ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀਦਾ ।

ਅਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਖੱਟੀਏ, ਅਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ) ਪੜ੍ਹੀਏ (ਇਸ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਭੇਤ) ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ । ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਹੈ, (ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ) ਲਾਂਭ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ) ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੨ ॥ ਜੈਸਾ ਕਰੈ ਕਹਾਵੈ ਤੈਸਾ, ਐਸੀ ਬਨੀ ਜਰੂਰਤਿ ॥ ਹੋਵਹਿ ਲਿੰਭ ਬਿੰਭ ਨ ਹੋਵਹਿ ਐਸੀ ਕਹੀਐ ਸੂਰਤਿ ॥ ਜੇ ਓਸੁ ਇਛੈ ਸੇ ਫਲੁ ਪਾਏ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਕਹੀਐ ਮੂਰਤਿ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਐਸੀ ਬਨੀ ਜਰੂਰਤਿ—ਲੋੜ ਅਜੇਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਿਯਮ ਐਸਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਵੱਸੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਕਹਾਵੈ—ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਲਿੰਭ—ਨਰੋਏ ਅੰਗ । ਬਿੰਭ—ਬੜੇ ਹੋਏ ਅੰਗ । ਐਸੀ ਕਹੀਐ ਸੂਰਤਿ—ਐਸੀ ਸੂਰਤਿ ਮਨੁੱਖਾ ਸੂਰਤਿ ਕਹੀਐ, ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਓਸੁ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ । ਓਸੁ ਇਛੈ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ । ਮੂਰਤਿ—ਮਨੁੱਖਾ-ਜਾਮਾ, ਮਨੁੱਖਾ ਹਸਤੀ ।

ਅਰਥ :—ਅਵੱਸੋਂ ਹੀ ਐਸੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਵਿਚ) ਉਹੀ ਜਿਸਮ ਮਨੁੱਖਾ ਜਿਸਮ ਅਖਵਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਰੋਏ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਬੜੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

(ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹੀ ਹਸਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਹਸਤੀ ਕਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੋਵੇ ਤੇ (ਇਸ ਤਾਂਘ-ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ-ਰੂਪ) ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਿ ਫਲਿਆ ॥

ਜਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ ਸੋ ਲਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ
ਜੋ ਚਲੈ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਲਿਆ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਘਟਿ
ਚਾਨਣੁ ਬਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਫਿਰਿ ਗਰਭਿ ਨ
ਗਲਿਆ ॥ ੨੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੁੱਖ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ
ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਫਲ ਦਾ ਰੁੱਖ। ਰਸਿ-ਰਸ ਨਾਲ। ਜਿਸੁ-ਜਿਸ ਨੂੰ। ਜਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ-
ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ (ਸੰਜੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)। ਗੁਰ ਸਬਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ
ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਕੈ ਭਾਣੈ-ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ-ਤੱਕ
ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਘੂਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬਖਸਿ-ਬਖ਼ਸ਼ਸ ਕਰ ਕੇ। ਮਿਲਾਇਅਨੁ-ਮਿਲਾਏ
ਹਨ ਉਸ ਨੇ। ਗਰਭਿ-ਗਰਭ ਵਿਚ, (ਭਾਵ, ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ)।

ਅਰਥ :- ਗੁਰੂ (ਮਾਨੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਫਲਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਰੂਪ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ
ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)। (ਇਹ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ) ਗੁਰੂ
ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ
ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਮਕਾਲ
ਘੂਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ
ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਲਦੇ। ੨੦।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਸਚੁ ਵਰਤੁ, ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ, ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
ਦਿਸਨਾਨੁ ॥ ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ, ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ, ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨੁ ॥
ਜੁਗਤਿ ਧੋਤੀ, ਸੁਗਤਿ ਚਉਕਾ, ਤਿਲਕੁ ਕਰਣੀ ਹੋਇ ॥ ਭਾਉ ਭੋਜਨੁ
ਨਾਨਕਾ, ਵਿਰਲਾ ਤ ਕੋਈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗਿਆਨੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ, ਜੀਵਨ-ਆਦਰਸ ਦੀ
ਸਮਝ। ਧਿਆਨੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਨਾ। ਜਪਮਾਲੀ-ਮਾਲਾ। ਪਰਧਾਨ-
ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਣ, ਪੈਂਚ, ਤੁਰਨੇ-ਸਿਰ। ਜੁਗਤਿ-ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਚ। ਕਰਣੀ-ਉਂਚਾ
ਆਚਰਨ। ਭਾਉ-ਪ੍ਰੇਮ। ਤ-ਪਰ। ਖਿਮਾ-ਸਹਿਣ ਦਾ ਸੁਭਾਉ।

ਅਰਥ:—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਰਤ ਬਣਾਇਆ (ਭਾਵ, ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਹੈ), ਸੰਤੋਖ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮਝਿਆ ਹੈ; ਦਇਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵ ਹੈ, (ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀ) ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਆਦਤਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੈ ; (ਸੁਚੱਜਾ ਜੀਵਨ) ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲਈ (ਦੇਵ-ਪੂਜਾ ਵੇਲੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ) ਧੌਤੀ ਹੈ, ਸੁਰਤਿ (ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੱਖਣਾ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਸੁੱਚਾ) ਚੌਂਕਾ ਹੈ, ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਦੇ ਆਤਮਾ) ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ ; ਪਰ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ । ੧ ।

ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਉਮੀ ਨੇਮੁ ਸਚੁ ਜੇ ਕਰੈ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਚਰੈ ॥ ਦਸਮੀ ਦਸੇ ਦੁਆਰ ਜੇ ਠਾਕੈ ਏਕਾਦਸੀ ਏਕੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥ ਦੁਆਦਸੀ ਪੰਚ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ ਰਾਖੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ਐਸਾ ਵਰਤੁ ਰਹੀਜੈ ਪਾਡੇ, ਹੋਰ ਬਹੁਤੁ ਸਿਖ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨੇਮੁ—ਨਿਯਮ, ਨਿੱਤ-ਕਰਮ । ਉਚਰੈ—ਉੱਚਰੈ [ਉਦ+ਚਰੈ, ਉਚ+ਚਰੈ] ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾ ਜਾਏ । ਦਸੇ ਦੁਆਰ—ਦਸ ਹੀ ਇੰਦਰੇ । ਠਾਕੈ—ਰੋਕ ਰੱਖੇ । ਏਕੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ—ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਝੇ । ਪੰਚ—ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ । ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ ਰਾਖੈ—ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ । ਮਾਨੈ—ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ, ਅਮੋੜ-ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਹਟਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਨਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਰੁਕਦਾ ਹੈ । ਵਰਤੁ—(ਹੋਟੀ ਨਾਹ ਖਾਣ ਦਾ) ਇਕਰਾਰ, ਪ੍ਰਣ । ਰਹੀਜੈ—ਨਿਥਾਹੀਏ । ਸਿਖ—ਸਿੱਖਿਆ ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨੌਮੀ (ਦਾ ਵਰਤ) ਬਣਾਏ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਏ ; ਜੇ ਦਸ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਰੋਕ ਰੱਖੇ (ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ) ਦਸਮੀ (ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਰਤ) ਬਣਾਏ ; ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝੇ—ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਏਕਾਦਸੀ ਦਾ ਵਰਤ ਹੋਵੇ; ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ—ਜੇ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਦੁਆਦਸੀ ਦਾ ਵਰਤ ਬਣੇ, ਤਾਂ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮਨ ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤ ਨਿਥਾਹ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਭੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਰੰਗ ਰਾਇ, ਸੰਚਹਿ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ॥ ਕਰਿ

ਕਰਿ ਹੇਤੁ ਵਧਾਇਦੇ ਪਰ ਦਰਬੁ ਚੁਰਾਇਆ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਵਿਸਰਹਿ,
ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇਆ ॥ ਵੇਖਦਿਆ ਹੀ ਮਾਇਆ ਧੁਹਿ ਗਈ, ਪਛੁਤਾਹਿ
ਪਛੁਤਾਇਆ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਇਆ ॥੨੧॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭੂਪਤਿ-[ਭੂ-ਧਰਤੀ । ਪਤਿ-ਖਸਮ] ਧਰਤੀ ਦਾ ਖਸਮ, ਰਾਜਾ,
ਪਾਤਸਾਹ । ਰੰਗ-ਰੰਕ, ਕੰਗਾਲ । ਰਾਇ-ਅਮੀਰ । ਸੰਚਹਿ-ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ । ਕਰਿ ਕਰਿ-ਸੰਚ ਸੰਚ ਕੇ, ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ । ਹੇਤੁ-(ਮਾਇਆ ਨਾਲ) ਹਿਤ ।
ਪਰ-ਪਰਾਇਆ । ਦਰਬੁ-ਧਨ । ਕਲਤ੍ਰ-ਵਹੁਟੀ । ਵਿਸਹਹਿ-ਵਿਸਾਹ ਕਰਦੇ । ਧੁਹਿ
ਗਈ-ਫਲ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ । ਮਾਰੀਅਹਿ-ਮਾਰੀਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਟ ਖਾਂਦੇ ਹਨ [ਵੇਖੋ, ਪਉੜੀ
ਨੰ: ੩ ਚੌਥੀ ਤੁਕ] ।

ਅਰਥ :- ਪਾਤਸਾਹ, ਰਾਜੇ, ਕੰਗਾਲ ਤੇ ਅਮੀਰ-ਸਭ ਮਾਇਆ-ਰੂਪ ਜ਼ਹਰ
ਜੋੜਦੇ ਹਨ ; ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ (ਇਸ ਨਾਲ) ਹਿਤ ਵਧਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜੇ ਦਾਉ ਲੱਗੇ ਤਾਂ)
ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਧਨ (ਭੀ) ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ; ਮਾਇਆ ਨਾਲ (ਇਤਨਾ) ਵਧੀਕ ਹਿਤ
ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਭੀ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ; (ਪਰ ਜਦੋਂ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਛਲ ਕੇ (ਭਾਵ, ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ) ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ (ਇਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ) ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ; (ਤਦੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ)
ਜਮ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬੈਥੇ ਹੋਏ ਕੁੱਟ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ; ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ
ਨਹੀਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੨੧ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ ਗਾਵੈ ਗੀਤ ॥ ਭੁਖੇ ਮੂਲਾਂ ਘਰੇ
ਮਸੀਤਿ ॥ ਮਖਟੂ ਹੋਇ ਕੈ ਕੰਨ ਪੜਾਏ ॥ ਫਕਰੁ ਕਰੇ ਹੋਰੁ ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ ॥
ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਸਦਾਏ ਮੰਗਣ ਜਾਇ ॥ ਤਾ ਕੈ ਮੂਲਿ ਨ ਲਗੀਐ ਪਾਇ ॥
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਵਿਹੂਣਾ-ਸੱਖਣਾ, ਖਾਲੀ । ਗਿਆਨ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ
ਸਮਝ । ਘਰੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ, ਘਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ, ਰੋਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ । ਮਖਟੂ-ਜੋ
ਖੱਟ ਕਮਾ ਨਾਹ ਸਕੇ । ਕੰਨ ਪੜਾਏ-ਕੰਨ ਪੜਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਫਕਰੁ ਕਰੇ-ਫਕੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਤਿ ਗਵਾਏ-ਕੁਲ ਦੀ ਅਣਖ ਛੱਡ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ।
ਹੋਰੁ-ਇਕ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ । ਸਦਾਏ-ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਾ ਕੈ ਪਾਇ-ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਉਤੇ ।
ਮੂਲਿ ਨ-ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ । ਘਾਲਿ-ਮੋਹਨਤਿ ਕਰ ਕੇ, ਮੋਹਨਤਿ ਨਾਲ ਕਮਾ ਕੇ ।

ਪਛਾਣਹਿ—ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। ਸੋਈ—ਉਹੀ ਬੰਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] ।

ਅਰਥ :—(ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਜਨ ਤਾਂ ਗਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਸਮਝ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਇਸ ਭਜਨ ਗਾਣ ਨੂੰ ਉਹ ਰੋੜੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ)। ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਸੀਤ ਭੀ ਰੋੜੀ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਭੀ ਬਾਂਗ ਨਮਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਮਸੀਤ ਦੀ ਝਿਆ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)। (ਤੀਜਾ ਇਕ) ਹੋਰ ਹੈ ਜੋ ਹੱਡ-ਹਰਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਪੜਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਫਕੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਲ ਦੀ ਅਣਖ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, (ਉਂਵ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਰੋਟੀ ਦਰ ਦਰ) ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਭੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜੋ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮੋਹਨਤਿ ਨਾਲ ਕਮਾ ਕੇ (ਆਪ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਫੁੜ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਕੂਪ, ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ॥ ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਉਂਧੈ ਕਵਲਿ, ਦਿਸਨਿ ਖਰੇ ਕਰੂਪ ॥ ਇਕਿ ਕਹਿ ਜਾਣਹਿ ਕਹਿਆ ਬੁਝਹਿ, ਤੇ ਨਰ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ ॥ ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ ਨ ਗੀਅ ਰਸੁ, ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੀਤਿ ॥ ਇਕਨਾ ਸੁਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਨ ਅਕਲ ਸਰ, ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ ਨ ਲਹੀਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ, ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੀਤਿ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅੰਧੇ ਕੂਪ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੂਰਖ। ਬਿਰਦੁ—(ਇਨਸਾਨੀ) ਵਰਜ। ਕਹਿਆ—ਦੱਸਿਆ ਭੀ, ਆਖਿਆ ਭੀ। ਮਨਿ ਅੰਧੈ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਉਂਧੈ ਕਵਲਿ—ਉਲਟੇ ਹੋਏ (ਹਿਰਦੇ) ਕੰਵਲ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਖਰੇ ਕਰੂਪ—ਬਹੁਤ ਕੋੜੇ। ਕਹਿ ਜਾਣਹਿ—ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਸੁਘੜ—ਸੁ+ਘੜ, ਸੁਚੱਜੇ। ਨਾਦ ਰਸੁ—ਨਾਦ ਦਾ ਰਸ। ਬੇਦ ਰਸੁ—ਵੇਦ ਦਾ ਰਸ। ਗੀਅ ਰਸੁ—ਗੀਤ ਦਾ ਰਸ। ਰਸ ਕਸ—ਮਿੱਠੇ ਕਸੈਲੇ ਰਸ। ਸੁਧਿ—ਸੂਝ। ਬੁਧਿ—ਅਕਲ। ਸਰ—ਸਾਰ, ਸਮਝ। ਭੇਉ—ਭੇਤ। ਅਖਰ ਕਾ ਭੇਉ—ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜਾਚ। ਅਸਲਿ ਖਰ—ਨਿਰੇ ਖੇਤ। ਗਰਬੁ—ਅਹੰਕਾਰ। ਜਿ—ਜਿਹੜੇ।

ਅਰਥ :—ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਨੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੁੱਪ ਹਨ (ਭਾਵ, ਪੁੱਜ ਕੇ ਮੂਰਖ ਹਨ), ਉਹ

ਦੱਸਿਆਂ ਭੀ ਇਨਸਾਨੀ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ; ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਿਰਦਾ-ਕਵਲ (ਧਰਮ ਵਲੋਂ) ਉਲਟਿਆ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬੰਦੇ ਬਹੁਤ ਕੋਝੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਅੰਧੇ ਹਨ ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਭੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਖੀ ਸਮਝਦੇ ਭੀ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਹ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨਾਦ ਦਾ ਰਸ, ਨਾਹ ਵੇਦ ਦਾ ਸ਼ੌਕ, ਨਾਹ ਰਾਗ ਦੀ ਖਿੱਚ-ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮਲ ਉਨਰ ਵਲ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਹ ਸੂਝ, ਨਾਹ ਬੁੱਧੀ, ਨਾਹ ਅਕਲ ਦੀ ਸਾਰ, ਤੇ ਇਕ ਅੱਖਰ ਭੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਗੁਣ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਣ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰੇ ਖੋਤੇ ਹਨ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਭ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ, ਧਨੁ ਸੰਪੈ ਮਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਅਰਥਿ ਜੋ ਖਰਚਦੇ, ਦੇਂਦੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਦਰਿ ਆਵਦਾ, ਮਾਇਆ ਸੁਟਿ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾਂ ਹੋਰੁ ਚਿਤਿ ਨਾ ਆਵਈ; ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥੨੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੰਪੈ—ਧਨ। ਜੋ—ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ। ਤੋਟਿ—ਕਮੀ, ਘਾਟਾ, ਬੁੜ। ਸੁਟਿ ਪਾਇਆ—ਹੱਥੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਚਿਤਿ—ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਆਵਈ—ਆਵੇ, ਆਉਂਦਾ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਅਰਥਿ—ਅਰਥ ਵਿਚ, ਲੋੜ ਵਿਚ, ਦੀ ਖਾਤਰ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਮਾਇਆ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਲੇਖੇ ਭੀ ਖਰਚਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਲੋੜਵੰਦਿਆਂ ਨੂੰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ) ਸੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਮਾਇਆ ਲੋੜਵੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ) ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਇਹ ਗੱਲ) ਸਾਫ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਉਹ ਮਾਇਆ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ) ਹੱਥੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁਝ) ਹੋਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਭਾਵ, ਧਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੋਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਘਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨੨।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ

ਜਿਨ੍ਹਾ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ॥ ਗਿਰਹ ਕੁਟੰਬ ਮਹਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧੀ॥
ਨਾਕਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਸਚੇ ਬੈਰਾਗੀ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗਿਰਹ—ਗ੍ਰਿਹਸਤ । ਸਹਜਿ—ਸਹਜ ਵਿਚ, ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਬੈਰਾਗੀ—ਵਿਰਕਤ ।

ਅਰਥ :—ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ-ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ ਵਿਰਕਤ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ॥੧॥

ਮ: ੪॥ ਗਣਤੈ ਸੇਵ ਨ ਹੋਵਈ ਕੀਤਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ॥ ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਸਚਿ ਨ ਲਗੈ ਭਾਉ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਨ ਲਗਈ ਮਨ ਹਠਿ ਆਵੈ ਜਾਇ॥ ਜੇ ਇਕ ਵਿਚ ਅਗਾਹਾ ਭਰੇ ਤਾਂ ਦਸ ਵਿਖਾਂ ਪਿਛਾਹਾ ਜਾਇ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲੈ ਸਹਜੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਚੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗਣਤੈ—ਲੇਖਾ ਕੀਤਿਆਂ, ਦੱਸ ਦੱਸ ਕੇ, ਵਡਿਆ ਵਡਿਆ ਕੇ । ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ—ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ਸਾਦੁ—ਸੁਆਦ, ਰਸ, ਆਨੰਦ । ਸਚਿ—ਸੱਚ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ਭਾਉ—ਪਿਆਰ । ਆਇਓ—ਆਇਆ । ਹਠਿ—ਹਠ ਨਾਲ । ਵਿਖ—ਕਦਮ । ਭਾਇ—ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ । ਆਪੁ—ਆਪ-ਭਾਵ । ਸਹਜੇ—ਸਹਜ ਵਿਚ ਹੀ, ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ।

ਅਰਥ :—ਜੇ ਇਹ ਆਖਦੇ ਰਹੀਏ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਫਲਾਣੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਭੀ ਕੰਮ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਨਾਲ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ) ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ) ਜੇ ਉਹ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸ ਕਦਮ ਪਿਛਾਂਹ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਤੁਰਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਾ ਤਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਅਜੇਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਨੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਕਹਾਇਦੇ, ਕੋ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ਗੜ੍ਹ ਮੰਦਰ ਗਚ ਗੀਰੀਆ, ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸੋਇਨ ਸਾਖਤਿ ਪਉਣ ਵੇਗ, ਧ੍ਰਿ-ਗੁ ਧ੍ਰਿ-ਗੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰਕਾਰ ਕਰਹਿ, ਬਹੁ ਮੈਲੁ ਵਧਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣਨੀ, ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥੨੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਲੂਕ—ਬਾਦਸਾਹ। ਗੜ੍ਹ—ਕਿਲ੍ਹੇ। ਗਚ ਗੀਰੀਆ—ਚੂਨੇ-ਗੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਉਹ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਕੜ ਚੂਨੇ ਦੀ ਹੋਵੇ [ਗੀਚ—ਪਕੜ]। ਸਾਖਤਿ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੂਛਲ ਵਿਚ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਰੱਸਾ, ਦੁਮਚੀ। ਵੇਗ—ਰਫਤਾਰ। ਮੈਲੁ—ਵਿਸਥਾ।

ਅਰਥ :- (ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਖਾਨ ਤੇ ਬਾਦਸਾਹ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਭੀ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ?) ਕੋਈ (ਇਥੇ ਸਦਾ) ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ; ਜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਤੇ ਚੂਨੇ-ਗੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹੋਣ (ਤਾਂ ਭੀ ਕੀਹ ਹੈ ?) ਕੋਈ ਚੀਜ਼ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਜੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਦੁਮਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਹਵਾ ਵਰਗੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਹੋਣ (ਤਾਂ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਤੇ ਕੋਈ) ਆਕੜ ਵਿਖਾਣੀ ਧਿੱਕਾਰ-ਜੋਗ ਹੈ; ਜੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੰਦਰ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ (ਤਾਂ ਭੀ ਤਾਂ) ਬਹੁਤਾ ਵਿਸਥਾ ਹੀ ਵਧਾਂਦੇ ਹਨ !

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਦੇ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਦੁੱਖ ਹੀ ਪਾਏ ਹਨ। ੨੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਪੰਡਿਤ ਮੁਨੀ ਬਕੇ, ਦੇਸੰਤਰੁ ਭਵਿ ਬਕੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨਾਉ ਕਦੇ ਨ ਪਾਇਨਿ, ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਤੈ ਗੁਣ ਸੇਵਹਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ, ਉਦਰੁ ਭਰਣੁ ਕੈ ਤਾਈ, ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਹਿ ਗਾਵਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ

ਸੋ ਸੁਖ ਪਾਏ, ਜਿਨ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਮਾਰੀ॥ ਨਾਨਕ ਪੜਨਾ ਗੁਨਣਾ ਇਕੁ
ਨਾਉ ਹੈ ਬੂਝੈ ਕੇ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੁਨੀ-ਮੁਨੀ, ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੋਨਧਾਰੀ
[ਅੱਖਰ 'ਮ' ਦੇ ਨਾਲ () ਤੇ (_) ਦੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹਨ; ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਮੋਨੀ' ਕਰਨਾ ਹੈ,
ਅਸਲ ਲਵਜ਼ 'ਮੁਨੀ' ਹੈ]। ਦੇਸੰਤਰੁ-ਦੇਸ਼+ਅੰਤਰੁ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਦੇਸ਼। ਭੇਖਧਾਰੀ-
ਭੇਖੀ ਸਾਧੂ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ (ਭਾਵ, ਮਾਇਆ) ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ
ਕਾਰਨ। ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ-ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ [ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ
ਧਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ 'ਰਜੋ'-ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਜਦੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿੰਦਾ ਬੀਰਖਾ ਆਦਿਕ ਮਨ ਦੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ 'ਤਮੋ'-ਗੁਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਹਮ-
ਦਰਦੀ ਆਦਿਕ ਤਰੰਗਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਠੰਢੇ-ਜਿਗਰੇ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਸਤੋ'-
ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ]। ਕਪਟੁ-ਖੋਟ। ਉਦਰੁ-ਪੇਟ। ਕੈ ਤਾਈ-ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ। ਕੋ
ਵੀਚਾਰੀ-ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਵਾਨ। ਗੁਨਣਾ-ਵਿਚਾਰਨਾ।

ਅਰਥ :- ਮੁਨੀ ਤੇ ਪੰਡਿਤ (ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਕ
ਗਏ, ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰ ਕੇ ਬੱਕ ਗਏ; ਇਤਨਾ (ਵਿਅਰਥ) ਔਖ
ਹੀ ਸਹਾਰਦੇ ਰਹੇ, (ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਨ
ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਪੰਡਿਤ ਕੀਹ ਤੇ ਸਾਧੂ ਕੀਹ ਕੋਈ ਭੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਮੂਰਖ ਅੰਨ੍ਹੇ
ਮਨੁੱਖ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਓਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)।
ਉਹ ਮੂਰਖ (ਬਾਹਰ ਤਾਂ) ਰੋੜੀ ਕਮਾਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ (ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ) ਪਾਠ ਕਰਦੇ
ਹਨ, ਪਰ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਖੋਟ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਹੇ ਨਾਨਕ! ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ
ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਨਾਂਗੇ ਆਵਣਾ ਨਾਂਗੇ ਜਾਣਾ, ਹਰਿ ਹੁਕਮੁ ਪਾਇਆ ਕਿਆ
ਕੀਜੈ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸੋਈ ਲੈ ਜਾਇਗਾ ਰੋਸੁ ਕਿਸੈ ਸਿਉ ਕੀਜੈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਤਾ
ਸਦਾ ਸਲਾਹਿਹੁ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਿਆ ਕੀਜੇ-ਕੀਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੋਈ ਨਾਹ-ਨੁੱਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਕਿਸੇ ਸਿਉ-ਕਿਸ ਨਾਲ ? ਰੋਸੁ-ਰੁਸੇਵਾਂ, ਗਿਲ੍ਹਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ -ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਸਹਜੇ-ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਅਭੋਲ ਰਹਿ ਕੇ । ਰਸਨਾ-ਜੀਭ ਨਾਲ । ਨਾਗੇ-(ਭਾਵ,) ਖਾਲੀ ਹੱਥ ।

ਅਰਥ :-ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹੀ ਹੁਕਮ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾਹ-ਨੁੱਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ; (ਇਹ ਜਿੰਦ) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਬਾਰੇ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਿਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਕਿਸੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਭੀ) ਅਭੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਗਾੜ੍ਹ ਕਾਇਆ ਸੀਗਾਰ, ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਣਾਈ ॥ ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਕਤੀਫਿਆ ਪਹਿਰਹਿ ਧਰ ਮਾਈ ॥ ਲਾਲ ਸੁਪੇਦ ਦੁਲੀਚਿਆ ਬਹੁ ਸਭਾ ਬਣਾਈ ॥ ਦੁਖ ਖਾਣਾ ਦੁਖ ਭੋਗਣਾ ਗਰਬੈ ਗਰਬਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਈ ॥ ੨੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗਾੜ੍ਹ-ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ । ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ । ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ-ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ । ਰੰਗ ਪਰੰਗ-ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ । ਕਤੀਫਿਆ-[ਅ: ਕਤੀਫਤ] ਰੋਸਮੀ ਕੱਪੜੇ । ਧਰ ਮਾਈ-ਮਾਇਆ-ਧਾਰੀ । ਸੁਪੇਦ-ਚਿੱਟੇ । ਸਭਾ-ਮਜਲਸ । ਗਰਬੈ-ਗਰਬ ਵਿਚ ਹੀ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ, ਆਕੜ ਵਿਚ ਹੀ । ਗਰਬਾਈ-ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਅੰਤਿ-ਆਖਰ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ :-ਮਾਇਆ-ਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ (-ਰੂਪ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੀਗਾਰ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਰੋਸਮੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਲਾਲ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੁਲੀਚਿਆਂ ਉਤੇਬੈਠ ਕੇ ਬੜੀਆਂ ਮਜਲਸਾਂ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਕੜ ਵਿਚ ਹੀ (ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਖਾਣ ਤੇ ਭੋਗਣ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ ਜੋ (ਦੁੱਖ ਤੋਂ) ਆਖਰ ਛਡਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਸਹਜੇ ਸੁਖਿ ਸੁਤੀ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਆਪੇ
ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਲਿ ਲਈ ਗਲਿ ਲਾਇ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਚੂਕੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਸੇ ਕੰਠਿ ਲਾਏ ਜਿ ਭੰਨਿ ਘੜਾਇ
॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਧੁਰਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਹੁਣਿ ਆਣਿ ਮਿਲਾਇ ॥੧॥ [੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ। ਸੁਖਿ
ਸੁਤੀ-ਸੁਖ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਈ। ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਗਲਿ ਲਾਇ-ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ,
ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਦੁਬਿਧਾ-ਦੁਚਿੱਤਾ-ਪਨ [ਦੋ-ਵਿਧਾ, ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ]। ਜਿ-
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਭੰਨਿ ਘੜਾਇ-ਮਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਘੜਿਆ
ਹੈ। ਧੁਰਿ-ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ। ਆਣਿ-ਲਿਆ ਕੇ। ਹੁਣਿ-ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਇ-
ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :- ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਅਭੋਲ
ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਾਂਤਿ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਿਆਰ
ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ; ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ
ਉਸ ਦਾ ਦੁਚਿੱਤਾ-ਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆ
ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ
ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ) ਤੋੜ ਕੇ (ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ) ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ
ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੀ
ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਸਾਰਿਆ, ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਹਿ ਹੋਰਿ ॥
ਬਿਸਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟ ਸੇ, ਮੁਠੇ ਧੰਧੈ ਚੋਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ
ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਹੋਰਿ ॥ ੨ ॥ [੧੧੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਿਆ ਜਾਪਹਿ-ਜਪਣ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ? ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਹਿ
-ਜਪ ਜਪਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਹੋਰਿ-(ਕਿਸੇ) ਹੋਰ (ਰਸ) ਵਿਚ। ਕੀਟ-ਕੀੜੇ।
ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ। ਮੁਠੇ ਧੰਧੈ ਚੋਰਿ-ਧੰਧੇ-ਰੂਪ ਚੋਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਠੱਗੇ ਹੋਏ। ਧੰਧੈ-ਧੰਧੇ
ਨੇ, ਜੰਜਾਲ ਨੇ। ਚੋਰਿ-ਚੋਰ ਨੇ। ਹੋਰਿ ਲਾਲਚ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਖਾਹਸਾਂ।
ਝੂਠੇ-ਝੂਠੇ, ਵਿਅਰਥ।

ਅਰਥ :-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜਪ ਜਪਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ-ਰੂਪ ਚੋਰ ਨੇ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ (ਇਉਂ ਵਿਲੁੱਧ ਵਿਲੁੱਧ ਕਰਦੇ) ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਟੇ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਹੀ ਅਰਥਾਸ ਕਰ ਕਿ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਹ ਭੁੱਲੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲਾਲਚ ਵਿਅਰਥ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਨਿ, ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ, ਅਸਥਿਰੁ ਜਗਿ ਸੋਈ ॥
ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਿਤਵੈ, ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਉਚਰੈ
ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ, ਨਿਰਮਲੁ ਮਲੁ
ਖੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵਦਾ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਹੋਈ ॥੨੫॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਲਾਹਨਿ—ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੰਨਿ—ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ (ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ) । ਅਸਥਿਰੁ—ਅਟੱਲ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ, ਅਭੋਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ, ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੱਬਾਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਨੱਚਦੇ । ਜਗਿ—ਜਗਤ ਵਿਚ । ਹਿਰਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਚਿਤਵੈ—ਚਿਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ—ਲੁੱ ਲੁੱ ਨਾਲ, ਹਰੇਕ ਰੋਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ । ਉਚਰੈ—ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਸਕਾਰਥਾ—ਸਫਲ, ਕਾਮਯਾਬ । ਨਿਰਮਲੁ—ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ । ਖੋਈ—ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜੀਵਦਾ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਪੁਰਖੁ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਪਦੁ—ਦਰਜਾ । ਅਮਰਾ ਪਦੁ—ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਦਰਜਾ ।

ਅਰਥ :-ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਵਸਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ) ਉਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ (ਮਨ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਖਿਨ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ

ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ) ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ;

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਸ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ) । ੨੫ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ
ਹੋਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਜਿਉ ਸੈਨੀ ਉਪਰਿ ਚੋਰ ॥੧॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ.—ਮਾਰੀਅਹਿ—ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਮ ਪੁਰਿ—ਜਮ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ, ਜਮਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ । ਹੋਰਿ ਕਰਮ—ਹੋਰ ਹੋਰ ਕੰਮ [ਲਫਜ਼ ‘ਹੋਰਿ’ ਬਹੁ ਵਚਨ] ।

ਅਰਥ :—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਮਰਾਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਇਉਂ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੈਨੀ ਉਤੋਂ ਫੜੇ ਹੋਏ ਚੋਰ । ੧ ।

ਪ: ੫ ॥ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੜੀ ਆਕਾਸ ਸੁਹੀਦਾ ਜਪੀਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ
॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਤਿਨ ਤਨ ਖਾਵਹਿ ਕਾਉ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਤਿਨ ਤਨ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ । ਕਾਉ—ਕਾਂ, (ਭਾਵ,) ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰ ।

ਅਰਥ :—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ ਸੁਹਾਵੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ); ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰ ਕਾਂ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸੇ-ਰੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੁਹਾਵਣੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਨਿ ਭਾਉ ਕਰਿ ਨਿਜ ਮਹਲੀ ਵਾਸਾ ॥ ਓਇ
ਬਾਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਨੀ, ਫਿਰਿ ਹੋਹਿ ਨ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰੰਗਿ
ਰਵਿ ਰਹੇ ਸਭ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਰੰਗੁ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ, ਗੁਰਮੁਖਿ
ਪਰਗਾਸਾ ॥ ਓਇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਮੇਲਿਅਨੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪਾਸਾ ॥੨੬॥

[੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਾਉ-ਪ੍ਰੇਮ । ਭਾਉ ਕਰਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ਨਿਜ-ਨਿਰੋਲ ਆਪਣਾ । ਬਾਹੁੜਿ-ਫਿਰ, ਮੁੜ ਕੇ । ਆਵਨੀ-[ਅੱਖਰ 'ਨ' ਦੇ ਹੇਠ ਅੱਧਾ 'ਹ' ਹੈ] ਆਉਂਦੇ । ਬਿਨਾਸਾ-ਨਾਸ । ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ਰਵਿ ਰਹੇ-ਰਚ-ਮਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ-ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗਿਰਾਹੀ ਖਾਂਦਿਆਂ, ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ । ਰੰਗੁ-ਪਿਆਰ । ਓਇ-[ਲਫਜ਼ 'ਓਹੁ' ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ, 'ਓਇ' ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ] ਉਹ ਬੰਦੇ । ਮੇਲਿਅਨੁ-ਮੇਲ ਲਏ ਹਨ ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੋਹੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :- ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੇ (ਹਿਰਦੇ-ਰੂਪ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ-ਰੂਪ) ਮਹਲ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਬੰਦੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਨਾਹ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾਹ ਮਰਦੇ ਹਨ; ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਰਚੇ-ਮਿਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਕਦੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ) ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦੇ ਹਨ । ੨੬ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਜਿਚਰੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਹਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥ ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ॥ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ ਤਿਸ ਕੀ, ਖਪਿ ਖਪਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ॥ ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਏ, ਸਬਦੁ ਰਖੈ ਉਰਧਾਰਿ॥ ੧॥ [੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਾਦੁ-ਸੁਆਦ, ਰਸ । ਥਾਇ ਨ ਪਵਈ-ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਤਾਰਿ-ਲਾਹ ਕੇ । ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ-ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇ, ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ-ਚਲਾਕੀ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । ਉਰਧਾਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ :- ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ) ਲਹਰਾਂ ਵਿਚ (ਭੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹਉਮੈ ਹੈ ਬੜਾ ਅਹੰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ (ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਖਿੱਬ ਖਿੱਬ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲੀ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਚਲਾਕੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਸੋ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ, ਜੋ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਲਏ, ਆਪਤੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਮਿਲਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੇ ਬੁਝਸੀ, ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜੋ-ਜਿਹੜੀ ਕਾਰ । ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ-ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਚਾਕਰੀ-ਨੌਕਰੀ, ਸੇਵਾ । ਆਪਤੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ, ਅਹੰਕਾਰ । ਜੋਤਿ-ਆਤਮਾ । ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਬੁਝਸੀ-(ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਬੁਝਾਵੈ-ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਜਿਹੜੀ ਕਾਰ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਏ, ਉਹੀ ਕਾਰ ਸੇਵਕ ਦਾ ਜਪ ਹੈ ਤਪ ਹੈ ਤੇ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਹੈ; ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਿਟਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਮੁੜ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਹੈ ਨਾਨਕ ! (ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਝਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਦੇ ਨ ਚੇਤਈ ਜਮਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੀ ॥ ਪਾਪ ਬਿਕਾਰ ਮਨੁਰ ਸਭਿ ਲਏ ਬਹੁ ਭਾਰੀ ॥ ਮਾਰਗੁ ਬਿਖਮੁ ਡਰਾਵਣਾ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਉਧਾਰੀ ॥੨੭॥ [੧੨੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਭੁ ਕੋ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ । ਲੇਖੇ ਵਿਚਿ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਲਈ ਮਿਥ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਮਨਮੁਖ-ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਸਿਰਿ-ਸਿਰ ਉਤੇ । ਮਨੁਰ-ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ (ਭਾਵ, ਵਿਅਰਥ ਭਾਰ) । ਮਾਰਗੁ-ਰਸਤਾ, ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਦਾ ਰਸਤਾ । ਬਿਖਮੁ-ਔਖਾ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਉਬਰੇ-ਬਚ ਨਿਕਲੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਨੇ । ਕਿਉ ਤਰੀਐ-ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਹਰੇਕ ਜੀਵ (ਨੂੰ ਉਸ) ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅੰਦਰਿ (ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਲਈ ਮਿਥੀ ਹੋਈ) ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ), ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਜਮਕਾਲ (ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ (ਚੋਟ) ਮਾਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ) ।

ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਤੇ ਬੋਝਲ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਤੇ ਡਰਾਉਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ) ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੭ ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੁਖੁ ਨਹੀ, ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਅਨੁ ਬਹੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਵਿਕਾਰ ॥ ਇਕਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਬਰੇ, ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ਅੰਤਰਿ, ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਵਾਰੋ ਵਾਰ-ਬਾਰ ਬਾਰ, ਮੁੜ ਮੁੜ । ਠਗਉਲੀ-ਠਗ-ਮੂਰੀ, ਠਗ-ਬੂਟੀ, ਉਹ ਬੂਟੀ ਜੋ ਠੱਗ ਕਿਸੇ ਓਭੜ ਨੂੰ ਖਵਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਪਾਈਅਨੁ-ਪਾਈ ਹੈ ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ । ਬਹੁ ਵਿਕਾਰ-ਕਈ ਮੰਦੇ ਕਰਮ । ਦੂਜੈ ਭਾਇ-(ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਇਕਿ-ਕਈ ਬੰਦੇ । [ਲਫਜ਼ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਉਬਰੇ-ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ । ਕਰਹਿ ਨਮਸਕਾਰ-ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਸਿਮਰਨ) ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ । ਮੋਖ ਦੁਆਰ-(ਮੋਹ-ਠਗਉਲੀ ਤੋਂ) ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ।

ਅਰਥ :-ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਜੀਵ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਮੋਹ ਦੀ ਠਗ-ਬੂਟੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਐਸੀ) ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ (ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸੁਰਤਿ ਹੋ ਕੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਫਸ ਕੇ) ਬਥੇਰੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ (ਭਾਗਾ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਇਸ ਠਗ-ਬੂਟੀ ਤੋਂ) ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਜੋ ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ) ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ

ਲੋਕ ਸਿਰ ਨਿਵਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਭੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ, ਜਿਸ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਤੂੰ (ਇਸ 'ਮੋਹ-ਨਗਉਲੀ' ਤੋਂ) ਬਚਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏਂਗਾ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸਚੁ ਮਰਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥
ਧੰਧਾ ਕਰਤਿਆ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ਅੰਦਰਿ ਦੁਖੁ ਸਹਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਰਾਮੁ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮੋਹਿ—ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਸਚੁ—ਅਟੱਲ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ । ਅੰਦਰਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਸਹਾਮੁ—ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਿ—ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ । ਪੂਰਬਿ—ਮੁੱਢ ਤੋਂ । ਕਰਾਮੁ—ਕਰਮ, ਕੰਮ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ) । ਸੁਖੁ—ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ।

ਅਰਥ :—ਮੋਤ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ—ਪਰ, ਇਹ ਗੱਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ (ਫਸ ਕੇ) ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਜਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ (ਗੁਰ-ਸੇਵਾ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਲੇਖਾ ਪੜੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ, ਫਿਰਿ ਲੇਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਪੁਛਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸਦ ਢੋਈ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਮਿਲੈ ਦੇ ਭੇਟ, ਸੇਵਕੁ ਨਿਤ ਹੋਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ, ਪਤਿ ਪਰਗਟੁ ਲੋਈ ॥
ਨਾਨਕ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ, ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ੨੮ ॥ [੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਲੇਖੁ—ਚਿੱਤ੍ਰ, ਪਾਪਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਦਰਿ—ਦਰ ਤੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ । ਸਦ—ਸਦਾ । ਢੋਈ—ਪਹੁੰਚ, ਆਸਰਾ । ਭੇਟ ਦੇ ਮਿਲੇ—ਭੇਟਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਮਹਲੁ—ਟਿਕਾਣਾ, ਅਸਲ ਘਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ । ਪਤਿ—ਇੱਜ਼ਤ । ਲੋਈ—ਜਗਤ ਵਿਚ, ਲੋਕ ਵਿਚ [ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਈ । ਰੇ ਲੋਈ—ਹੇ ਜਗਤ !] ਅਨਹਦ—ਇੱਕ-ਰਸ, [ਅਨ+ਹਦ] ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ । ਧੁਨੀ—ਸੁਰ । ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ—ਇਕ-ਰਸ

ਸੁਰ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ :

ਅਰਥ :-ਜੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ (ਸਿਮਰਨ-ਰੂਪ) ਲੇਖਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ੍ਰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ; ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪਹੁੰਚ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ, ਕੋਈ ਭੀ ਐਸਾ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਉਂਗਲ ਕਰ ਸਕੇ); ਜਮ ਕਾਲ (ਚੋਟ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਂ) ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਇਹ ਮੇਲ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇੱਜਤ ਉਂਘੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ (ਟਿਕੇ ਰਿਹਾਂ, ਅੰਦਰ, ਮਾਨੋ,) ਇਕ-ਰਸ ਸੁਰ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ੨੮।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਖੀ ਹੂ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ਭਉ ਕਟੀਐ, ਨਾਨਕ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ [੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਾਰੁ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਪਾਰੁ-(‘ਭਉ’ ਦਾ) ਪਾਰਲਾ ਪਾਸਾ । ਪਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਲੱਭ ਲਏਂਗਾ ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣਵਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਕਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ‘ਕਰਣੀ’ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ) ਤੂੰ (‘ਭਉ’ ਦਾ) ਪਾਰਲਾ ਕੰਢਾ ਲੱਭ ਲਏਂਗਾ (ਭਾਵ, ‘ਭਉ’-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਹਿੰਗਾ) । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਸਚੁ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਥੀਐ, ਨਾਮੁ ਨ ਮੈਲਾ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੇ ਚਲੈ, ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਐ, ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਦੋਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਪਿਆਰ । ਮੈਲਾ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੰਦਾ । ਪੁਰਾਣਾ-ਕਮਜ਼ੋਰ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ

ਪਾ ਲਏ ਤਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
(ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਕਦੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ
ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ (ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ)
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਵੇ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ (ਭਾਵ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹੀਦਾ ਹੈ) । ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਮੰਗਤ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਦਾਨੁ, ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਸੁਭਾਇ ॥ ਹਰਿ
ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਹੈ, ਦਰਸਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਘੜੀ ਨ
ਜੀਵਉ, ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮਰਾਂ ਮਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਲਿ ਦਿਖਾਲਿਆ, ਰਵਿ
ਰਹਿਆ ਸਭ ਥਾਇ ॥ ਸੁਤਿਆ ਆਪਿ ਉਠਾਲਿ ਦੇਇ, ਨਾਨਕ ਲਿਵ
ਲਾਇ ॥ ੨੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੰਗਤ ਜਨੁ-ਮੰਗਤਾ (ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ) । ਜਾਚੈ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਦਾਨੁ
-ਸ਼ੇਰ । ਹਰਿ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੁਭਾਇ-ਸੁ ਭਾਇ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।
ਦਰਸਨਿ-ਦਰਸਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਦੀਦਾਰ ਕੀਤਿਆਂ । ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ-ਰੱਜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ,
ਸੰਤੋਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਨ ਜੀਵਉ-ਮੈਂ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਂ ! ਸਤਿਗੁਰਿ
-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਸਭ ਥਾਇ-ਸਭ ਥਾਈਂ । ਲਿਵ ਲਾਇ-ਲਗਨ ਲਾ ਕੇ । ਉਠਾਲਿ-
ਜਗਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
(ਉਹ ਸ਼ੇਰ) ਮੈਨੂੰ ਪਾ ; ਮੈਨੂੰ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੈ, ਦੀਦਾਰ ਨਾਲ
ਹੀ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਠੰਢ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਰਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਪਲ ਭਰ, ਘੜੀ ਭਰ
ਭੀ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਥਾਈਂ
ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ) ਲਗਨ ਲਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਵਿਚ)
ਸੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ (ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨੯ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਚੰਨ੍ਹਾ

ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਥਾਉ ਕੁਥਾਉ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥
ਦਰਗਹ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਓਥੈ ਹੋਹਿ ਕੂੜਿਆਰ ॥ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇਨੁ,
ਆਪਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ, ਸਭੁ ਵਰਤੈ ਆਪਿ
ਸਚਿਆਰੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ । ਕੁਥਾਉ—
ਮੰਦਾ ਥਾਂ । ਓਨ੍ਹਾ, ਜਾਣਨੀ—[ਅੱਖਰ 'ਨ' ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਧਾ 'ਹ' ਹੈ] । ਚਿਤਵਹਿ—ਸੋਚਦੇ
ਹਨ । ਦਰਗਹ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ । ਉਪਾਈਅਨੁ—ਉਪਾਈ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ।
ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਮੰਦਾ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਭੁ—ਹਰ ਥਾਂ ।
ਵਰਤੈ—ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਹੋਹਿ—ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਹੋਹਿ ਕੂੜਿਆਰ—ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ
ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸਚਿਆਰੁ—ਸੱਚ ਦਾ ਸੋਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ।

ਅਰਥ :—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਢੁਕਵੀਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ (ਪ੍ਰਬਲ) ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ; ਉਹ ਸਦਾ ਭੈੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ (ਭਾਵ,
ਇਹ ਸਮਝ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਇਥੇ ਕਰਨਾ ਫਸਦਾ ਭੀ ਹੈ ਜਾਂ
ਨਹੀਂ) ; ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਪੁੱਛੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਥੇ
ਉਹ ਬੂਠੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਸਭ
ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ) ਉਹ ਆਪ (ਹੀ) ਹਰੇਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਈਂ
ਉਹ ਸੱਚ ਦਾ ਸੋਮਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ (ਹੀ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸੋ ਕਿਸੇ (ਮਨਮੁਖ) ਨੂੰ (ਭੀ ਮੰਦਾ)
ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਨ੍ਹੀ ਅਰਾਧਿਆ, ਜਿਨ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹ ਕਉ, ਜਿਨ੍ਹ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
ਸੋਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗੁਰਮੁਖਿ—ਉਹ ਬੰਦੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਰਮਿ
—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ—ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ—ਮੈਂ ਸਦਕੇ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਸੋਇ ਹਰਿ—ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ।

ਅਰਥ :—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ 'ਸਿਮਰਨ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਹੇ

ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਸ ਕਰੇ ਸਭੁ ਲੋਕੁ, ਬਹੁ ਜੀਵਣੁ ਜਾਣਿਆ ॥ ਨਿਤ ਜੀਵਣ ਕਉ ਚਿਤੁ, ਗਝੁ ਮੰਡਪ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਵਲਵੰਚ ਕਰਿ ਉਪਾਵ, ਮਾਇਆ ਹਿਰਿ ਆਣਿਆ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਨਿਹਾਲੇ ਸਾਸ ਆਵ ਘਟੈ ਬੇਤਾਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਗੁਰ ਰਖਵਾਲਿਆ ॥੩੦॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਭੁ ਲੋਕੁ—ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ਬਹੁ ਜੀਵਨ—ਲੰਮੀ ਉਮਰ। ਜਾਣਿਆ—ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ । ਗਝੁ—ਕਿਲ੍ਹੇ । ਵਲਵੰਚ—ਠੱਗੀਆਂ । ਉਪਾਵ—ਹੀਲੇ । ਹਿਰਿ—ਚੁਰਾ ਕੇ । ਆਣਿਆ—ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਨਿਹਾਲੇ—ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਗਿਣਦਾ ਹੈ । ਆਵ—ਉਮਰ । ਬੇਤਾਲਿਆ—ਭੂਤਨੇ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ, ਸਹੀ ਜੀਵਨ—ਤੋਰ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ । ਸਾਸ—ਸਾਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜੀਵਣ ਕਉ—ਜੀਉਣ ਵਾਸਤੇ । ਚਿਤੁ—ਦਿਲ, ਤਾਂਘ ।

ਅਰਥ :—ਲੰਮੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗ (ਭਾਵ, ਹਰੇਕ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਮਨੁੱਖ) ਆਸਾਂ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਜੀਉਣ ਦੀ ਤਾਂਘ (ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਸਜਾਂਦਾ (ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ, ਠੱਗੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਹੀਲੇ ਕਰ ਕੇ (ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ) ਮਾਲ ਠੱਗ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਉੱਤੋਂ) ਜਮਰਾਜਾ (ਇਸ ਦੇ) ਸਾਹ ਗਿਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ-ਤਾਲ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਸਾਂ ਦੇ ਇਸ ਲੰਮੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ) ਉਹੀ ਬਚਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਆਪ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੩੦ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਦੇ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸੁਆਇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਮਨ ਮੂਰਖ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਿ ਕੀਤੇ ਤਿਸੈ ਨ ਸੇਵਨੀ, ਦੇਦਾ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਇ ॥ ਜਮ ਕਾ ਵਾਹਾ ਗਲਹੁ ਨ ਕਟੀਐ, ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ੍ਹ ਆਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਵਾਦੁ—ਬਹਸ, ਬਗੜਾ, ਚਰਚਾ । ਸੁਆਇ—ਸੁਆਦ ਵਿਚ । ਸਜਾਇ—ਦੰਡ । ਜਿਨ੍ਹ—ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ । ਸਮਾਇ ਦੇਦਾ—ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ (=ਸੰਬਾਹਿ) । ਜਾਇ—ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ । ਆਵਹਿ ਜਾਇ—ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਚਿ—ਸੱਚ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ । ਗਲਹੁ—ਗਲ ਤੋਂ ।

ਅਰਥ :—ਪੰਡਿਤ (ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਨਿਰੀ) ਚਰਚਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਚਸਕੇ ਵਿਚ (ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ; ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਮੂਰਖ ਮਨ ਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ; ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ (ਸਦਾ) ਰਿਸ਼ਕ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਇਸ ਕਾਰਨ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੰਮਦੇ (ਮਰਦੇ) ਹਨ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧੁਰੋਂ (ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਸਚੁ ਵਣਜਹਿ, ਸਚੁ ਸੇਵਦੇ, ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੇ ਚਲਾਹਿ, ਸਹਜੇ ਸਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ [੧੨੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ । ਸਚਿ—ਸੱਚ ਵਿਚ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ । ਵਣਜਹਿ—ਵਿਹਾੜਦੇ ਹਨ । ਸਹਜੇ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ।

ਅਰਥ :—ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਹਾੜਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

[ਨੋਟ :—ਉਪਰਲੇ ‘ਸਮਾਇ’ ਤੇ ਏਥੇ ‘ਸਮਾਹਿ’—ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਜੋਗ ਹੈ] ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਘਣਾ ਮਨਮੁਖਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਨਿਰਾਸ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ ਉਦਾਸ ਅਲਿਪਤ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥ ਓਨ੍ਹਾ ਸੇਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਸਦਾ ਰਵਿ ਧੁਹੇ ਰਰਿ ਲਏ ਮਿਲਾਇਆ ॥੩੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਅਤਿ ਘਣਾ-ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ। ਮਨਮੁਖਿ-ਮਨ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਮਨੁੱਖ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਨਿਰਾਸ-[ਨਿਰ+ਆਸ] ਆਸਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੇ। ਪਰਮ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ। ਗਿਰਹ-ਘਰ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ। ਵਿਚੇ-ਵਿੱਚ ਹੀ। ਅਲਿਪਤ-[ਅ+ਲਿਪਤ] ਜੋ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਿਰਾਲੇ, ਅਛੋਹ। ਓਨ੍ਹਾ-[ਅੱਖਰ 'ਨ' ਦੇ ਹੇਠ ਅੱਧਾ 'ਹ' ਹੈ]। ਸੋਗੁ-ਅਫਸੋਸ, ਚਿੰਤਾ। ਵਿਜੋਗੁ-ਵਿਛੋੜਾ। ਨ ਵਿਆਪਈ-ਨਾਹ ਵਿਆਪੇ, ਦਬਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ। ਭਾਣਾ-ਰਜ਼ਾ। ਭਾਇਆ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਰਵਿ ਰਹੇ-ਰਲੇ-ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ।

ਅਰਥ:-ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਸਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਦਾ ਹੈ(ਭਾਵ, ਆਸਾਂ ਬਣਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ) ਆਸਾਂ (ਚਿਤਵਨ) ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਸਾਂ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਦੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਸਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਸੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਦਾ) ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ (ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ) ਅਫਸੋਸ ਆ ਕੇ ਦਬਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਰਲੇ-ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩੧।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਪਰਾਈ ਅਮਾਣ ਕਿਉ ਰਖੀਐ ਦਿਤੀ ਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਬੈ ਟਿਕੈ, ਹੋਰਬੈ ਪਰਗਟੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਸਿ ਮਾਣਕੁ ਪਇਆ, ਘਰਿ ਘਰਿ ਵੇਚਣ ਜਾਇ ॥ ਓਨ੍ਹਾ ਪਰਖ ਨ ਆਵਈ, ਅਢੁ ਨ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਜੇ ਆਪਿ ਪਰਖ ਨ ਆਵਈ, ਤਾ ਪਾਰ-ਖੀਆ ਬਾਵਹੁ ਲਇਉ ਪਰਖਾਇ ॥ ਜੇ ਓਸੁ ਨਾਲਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ਤਾਂ ਵਬੁ ਲਹੈ, ਨਉਨਿਧਿ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਘਰਿ ਹੋਂਦੈ ਧਨਿ ਜਗੁ ਭੁਖਾ ਮੁਆ, ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਝੀ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸੈ ਤਿਥੈ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ਆਪਿ ਗਰਬੁ ਕਰੇ, ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ

ਗਣਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ, ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ
॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੯]

ਨੋਟ.—ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸੰਨ ੧੫੭੪ (1574 A.D.) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਪਦ ਅਰਥ.—ਅਮਾਣ-ਅਮਾਨਤ। ਗੁਰ ਬੈ-ਗੁਰੂ ਵਿਚ। ਹੋਰਬੈ-ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਾਣਕੁ-ਮੋਤੀ। ਪਰਖ-ਸਾਰ, ਕਦਰ। ਅਭੁ-ਅੱਧੀ ਕੋਝੀ। ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ-ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਥਾਵਹੁ-ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ। ਪਰਖਾਇ ਲਇਉ-ਕੋਈ ਧਿਰ ਬੇਸਕ ਮੁੱਲ ਪਵਾ ਲਏ [ਲਇਉ-ਹੁਕਮੀ ਭਵਿੱਖਤ, ਅੱਨ ਪੁਰਖ, ਇਕ ਵਚਨ, Imperative mood, Third Person. Singular Number]। ਵਬੁ-ਨਾਮ-ਵਸਤੁ, ਨਾਮ-ਮੋਤੀ। ਨਉਨਿਧਿ-ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ। ਤਿਥੈ-ਉਸ ਮਨ ਤਨ ਵਿਚ। ਗਰਬੁ ਅਹੰਕਾਰ। ਆਪੁ ਗਣਾਏ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਪਾਇਓ-['ਲਇਓ' ਅਤੇ 'ਪਾਇਓ' ਵਿਚ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ]। ਘਰਿ ਘਰਿ-ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿਚ।

ਅਰਥ:—ਬਿਗਾਨੀ ਅਮਾਨਤ ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਦਿੱਤਿਆਂ ਹੀ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਚਮਕਦਾ; (ਕਿਉਂਕਿ) ਜੇ ਇਕ ਮੋਤੀ ਕਿਸੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਅੱਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਮੋਤੀ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, (ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ) ਅੱਧੀ ਕੋਝੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਮੋਤੀ ਦੀ ਕਦਰ ਜੇ ਆਪ ਕਰਨੀ ਨਾਹ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੋਈ ਧਿਰ ਕਿਸੇ ਪਰਖ ਵਾਲੇ ਪਾਸੋਂ ਮੁੱਲ ਪਵਾ ਵੇਖੇ। ਉਸ ਪਰਖ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਇਆਂ ਉਹ ਨਾਮ-ਮੋਤੀ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਹਥੋਂ ਅਜਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ) ਤੇ (ਮਾਨੋ) ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ (ਨਾਮ-) ਧਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਜਗਤ ਭੁੱਖਾ (ਭਾਵ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ) ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਸਬਦ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ) ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਸੋਗ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।

(ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ-) ਵਸਤ ਮੂਰਖ ਦੇ ਭਾ ਦੀ ਬਿਗਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮੂਰਖ

ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦੀ) ਉਹ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜਤਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਦ ਤਕ (ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਤਦ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ (ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ (ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ-ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ, ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ, ਸਰਸੇ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ਜੇ ਧੁਰਿ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਕਬਹੂ, ਜਿ ਆਪਿ ਮੇਲੇ ਕਰਤਾਰੇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਰਵਿਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ, ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀ ਅੰਤਰਿ ਰਖਾਂ ਉਰਧਾਰੇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਤਿਨ ਕੀ ਬਖੀਲੀ ਕਿ ਕਰੇ, ਜਿ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ਓਨ੍ਹਾ ਦੀ ਆਪਿ ਪਤਿ ਰਖਸੀ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ, ਸਰਣਾਗਤਿ ਪਏ ਗੁਰ ਦੁਆਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਸੁਹੇਲੇ ਭਏ, ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰੇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸਰਸੇ-ਸ+ਰਸੇ, ਖਿੜ ਪਏ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਸਜਣ-ਗੁਰਮੁਖ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਤੋਂ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ। ਜਿ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਰਵਿਆ-ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਵੱਸਿਆ। ਨਿਵਾਰੇ-ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਅੰਤਰਿ ਉਰਧਾਰੇ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਕੇ। ਬਖੀਲੀ-ਦੁਗਲੀ। ਸਚੈ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਸਬਦਿ-ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਪਤਿ-ਬਿੱਜਤ। ਸੁਹੇਲੇ-ਸੁਖੀ। ਦਰਬਾਰੇ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।

ਅਰਥ :-ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਖਿੜੇ-ਮਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-) ਮੈਂ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਰੱਖਾਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨਮੁਖ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀਹ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਲਾਜ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ (ਇਥੇ) ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ, ਮਿਲਿ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰੁ ਨਿਤ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ॥ ਦੇਸਿ ਪਰਦੇਸਿ ਧਨੁ
ਚੋਰਾਇ ਆਣਿ ਮੁਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਿ ਹੋਵੈ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧੁ ਕੇ ਸਕੈ
ਨ ਛਡਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਮੋਹੁ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਦੁਖ
ਪਾਇਆ ॥੩੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪੁਰਖੇ-ਮਨੁੱਖ ਦੀ । ਮਿਲਿ-(ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ । ਕਲਤ੍ਰ-
ਇਸਤ੍ਰੀ । ਵਿਗਸੈ-ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਦਾ ਹੈ । ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਦੇਸਿ-
ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ । ਪਰਦੇਸਿ-ਹੋਰ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ । ਆਣਿ-ਲਿਆ ਕੇ । ਮੁਹਿ-ਮੂੰਹ
ਵਿਚ । ਅੰਤਿ-ਆਖ਼ਰ ਨੂੰ । ਧ੍ਰਿਗੁ-ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- ਮਨੁੱਖ ਦੀ (ਆਪਣੀ) ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਬੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਵਹੁਟੀ
ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ ਬੜਾ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿੱਤ (ਆਪਣੇ) ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੇ (ਆਪਣੀ) ਵਹੁਟੀ
ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਦੇਸੋਂ ਪਰਦੇਸੋਂ ਧਨ ਠੱਗ ਕੇ
ਲਿਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਂਦਾ ਹੈ;

ਆਖ਼ਰ ਇਹ ਧਨ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਧਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕੀਤੇ
ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ) ਕੋਈ ਛਡਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਜੇ ਰਹਿ ਕੇ
ਇਹ ਮੋਹ ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮੋਹ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ
। ੩੨ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸਭ
ਭੁਖ ਜਾਇ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਬਿਨੁ
ਨਾਵੈ ਜਿ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ, ਤਿਤੁ ਰੋਗੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਸ ਕਸ
ਸਬਦੁ ਸਲਾਹਣਾ, ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸੁੱਚਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੋਜਨ,
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ । ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ । ਭੁਖ-
ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ।

ਜਿ ਹੋਰ ਖਾਣਾ— ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਹੋਰ ਜੋ ਭੀ ਚਸਕਾ ਹੈ। ਤਿਤੁ—ਉਸ(ਚਸਕੇ)ਦੇ ਕਾਰਨ। ਧਾਇ—ਧਾ ਕੇ, ਭੁੰਘਾ ਅਸਰ ਕਰਕੇ। ਰਸ ਕਸ—ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਚਸਕੇ। ਸਾਲਾਹਣਾ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ।

ਅਰਥ :—ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਐਸਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੋਜਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਸਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਜੋ ਭੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਸਕਾ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ) ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ) ਰੋਗ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭੁੰਘਾ ਅਸਰ ਪਾ ਕੇ ਆ ਗੁਸਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਮਨੁੱਖ(ਮਾਇਆ ਦੇ) ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਆਦਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ ਸਬਦੁ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਸਹ ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੇ ਜਗਿ ਆਨ੍ਹੇਰੁ ਹੈ, ਸਬਦੇ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਪੜਿ ਪੜਿ ਥਕੇ ਭੇਖ ਥਕੇ ਤਨੁ ਧੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਦੁਖੀਏ ਚਲੇ ਰੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਈਐ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜੀਉ—ਜਿੰਦ। ਸਬਦੁ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਜਿਤੁ—ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਸਹ—ਖਸਮ ਦਾ। ਜਗਿ—ਜਗਤ ਵਿਚ। ਪਰਗਟੁ—ਚਾਨਣ। ਮੋਨੀ—ਮੁਨੀ ਲੋਕ। ਭੇਖ—ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ। ਤਨੁ ਧੋਇ—(ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ। ਨਦੇਰਿ—ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ। ਕਰਮਿ—ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ।

ਅਰਥ :—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ (ਜੀਵ ਦਾ) ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਨੀ ਲੋਕ ਤੇ ਪੰਡਿਤ (ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ, ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਪਰ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ

ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਖਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਭ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰੋ ਕੇ ਹੀ ਇਥੋਂ ਗਏ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਅਤਿ ਨੇਹੁ, ਬਹਿ ਮੰਦੁ ਪਕਾਇਆ ॥
ਦਿਸਦਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਚਲਸੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਬਿਰੁ
ਜਗਿ, ਕੇ ਕਵਹੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਬਿਹੁ ਕੰਪੁ
ਸਬਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ, ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ
॥੩੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ —ਅਤਿ ਨੇਹੁ—ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ। ਬਹਿ—ਬੈਠ ਕੇ। ਮੰਦੁ—ਮੰਦੀ
ਸਲਾਹ, ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ। ਚਲਸੁ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਇਗੀ। ਜਗਿ—ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਕੇ ਉਪਾਇਆ—ਕੋਈ ਉਪਾਉ। ਕਵਹੁ—ਲੱਭੇ। ਚਾਕਰੀ—ਸੇਵਾ। ਬਿਰੁ—ਸਦਾ-ਕਾਇਮ।
ਕੰਪੁ—ਸਰੀਰ। ਸਬਾਇਆ—ਸਾਰਾ। ਬਖਸਿ—ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ। ਮਿਲਾਇਅਨੁ—ਮਿਲਾਏ
ਹਨ ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਸੇਵਾ—ਭਗਤੀ। ਬਿਰੁ—ਅੱਟਲ, ਅਡੋਲ,
(ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ) ਤਕੜਾ।

ਅਰਥ :—(ਜੋ) ਮਨੁੱਖ ਦਾ (ਆਪਣੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ (ਤਾਂ
ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਦੀ
ਚਿਤਵਨੀ ਹੀ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਨਾਸਵੰਤ ਨਾਲ ਮੋਹ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਪਰ,
ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ (ਅੱਖੀਂ) ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਨਾਸ ਹੋ
ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਵਿਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਉਪਾਉ ਲੱਭੇ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਰਹਿ
ਸਕੀਏ (ਭਾਵ, ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕ-ਸੁਰ ਹੋ ਸਕੀਏ),
(ਉਹ ਉਪਾਉ) ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ (ਦੱਸੀ) ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ (ਭਾਵ, ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੀਏ) (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ) ਅਡੋਲ ਰਹਿ
ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਇਆ
ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਸਾਰਿਆ ਗੁਰ ਕਾ ਭਉ ਹੇਤੁ

ਅਪਾਰੁ॥ਲੋਭਿ ਲਹਰਿ ਸੁਧਿ ਮਤਿ ਗਈ ਸਚਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ॥ਗੁਰਮੁਖਿ
ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸੈ, ਦਰਗਹ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਮੇਲਿ
ਲਏ ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹੇਤੁ—ਪਿਆਰੁ, ਹਿਤ । ਅਪਾਰੁ—ਬੇਅੰਤ । ਅਪਾਰੁ ਹੇਤੁ—
ਬੇਅੰਤ ਪਿਆਰ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ) । ਲੋਭਿ—ਲੋਭ ਵਿਚ । ਲੋਭਿ
ਲਹਰਿ—ਲੋਭ-ਰੂਪ ਲਹਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ । ਸੁਧਿ ਮਤਿ—ਅਕਲ-ਹੋਸ । ਸਚਿ—
ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ । ਭਉ—ਡਰ,
ਅਦਬ ।

ਅਰਥ :—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਦਬ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ,
ਤੇ (ਇਹ ਭੀ) ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ (ਕਿਤਨਾ) ਬੇਅੰਤ ਪਿਆਰ (ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਦਾ
ਹੈ); ਲੋਭ-ਲਹਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਅਕਲ-ਹੋਸ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ-ਬਿਰ
ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ
ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ
ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਬਖਸਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧।

ਮ: ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਣਾ, ਵਿਸਰੇ ਸਰੈ
ਨ ਬਿੰਦ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕਿਉ ਮਨ ਰੂਸੀਐ ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ
॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਰੈ ਨ ਬਿੰਦ—ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦੀ । ਵਿਸਰੇ ਸਰੈ ਨ
ਬਿੰਦ—ਇਕ ਘੜੀ ਭਰ ਭੀ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ । ਜਿਸਹਿ—ਜਿਸੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ।
ਚਿੰਦ—ਫਿਕਰ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ
ਜੀਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਵਿਸਾਰਿਆਂ ਨਿਭਦੀ ਨਹੀਂ, ਹੇ
ਮਨ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅਸਾਡਾ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਫਿਕਰ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਰੁੱਸਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ
। ੨।

ਮ: ੪ ॥ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਝਿਮਝਿਮਾ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਇ॥ ਦੁਖ ਭੁਖ ਕਾੜਾ ਸਭ ਦੁਕਾਇਸੀ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ॥

ਸਭ ਧਰਤਿ ਭਈ ਹਰਿਆਵਲੀ, ਅੰਨੁ ਜੀਮਿਆ ਬੋਹਲ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ
ਅਚਿੰਤੁ ਬੁਲਾਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਆਪੇ ਪਾਵੈ ਥਾਇ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸਹਿ
ਧਿਆਵਹੁ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਜੁ ਅੰ ਤੇ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਭਗਤਿ
ਅਨੰਦੁ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ
ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੁਖ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਗਾਇ ਗੁਣ, ਹਰਿ
ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਸੁਭਾਇ ॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਿਮਬਿਆ-ਇਕ-ਰਸ ਵਰੁਨ ਵਾਲਾ, ਬੜੀ ਲਾਣ ਵਾਲਾ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਮਨੁੱਖ । ਕਾੜਾ-ਕਾੜ੍ਹਾ, ਘੁੰਮਾ, ਗਰਮੀ । ਫੁਠਾ-ਵੱਸਦਾ
ਹੈ । ਛਹਬਰ-ਬੜੀ । ਹਰਿਆਵਲੀ-[ਹਰੀ+ਆਵਲੀ] ਸਬਜੀ ਵਾਲੀ । ਜੀਮਿਆ-
ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬੋਹਲ-ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ । ਪਾਵੈ ਥਾਇ-ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕੀਰਤਿ-
ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ । ਭਗਤਿ-ਬੰਦਗੀ । ਤ੍ਰਿਪਤੈ-ਰੱਜਦਾ ਹੈ । ਸੁਭਾਇ-ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ
ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਅਚਿੰਤੁ-ਅਚਿੰਤੁ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ-
ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :- ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ
ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਮਾਨੋ) ਇਕ-ਰਸ ਵਰੁਨ ਵਾਲਾ ਸਾਵਣ (ਦਾ ਮਹੀਨਾ) ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ
ਬੜੀ ਲਾ ਕੇ ਮੀਂਹ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਘੁੰਮਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭੁੱਖਾਂ ਸਭ ਦੂਰ ਕਰ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਰਿਆਉਲ ਹੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ
ਢੇਰ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ) ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ
ਹੀ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਨਤਿ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ ਜੋ ਆਖਰ (ਇਹਨਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਭੁੱਖਾਂ
(੧) ਖਲਾਸੀ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ
(ਅਸਲ) ਆਨੰਦ ਹੈ, ਸਦਾ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ
ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾ ਦੀ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਗਾ ਕੇ ਹੀ (ਮਾਇਆ
ਵਲੋਂ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੈ (ਤੇ ਅਰਜੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ-) ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਦੇਹ
।੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦਾਤਿ, ਨਿਤ ਦੇਵੈ ਚੜ੍ਹੇ ਸਵਾਈਆ ॥ ਤੁਸਿ

ਦੇਵੇ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ, ਨ ਛਪੇ ਛਪਾਈਆ ॥ ਹਿਰਦੈ ਕਵਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
ਉਨਮਨਿ ਲਿਵ ਲਾਈਆ ॥ ਜੇ ਕੇ ਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਰੀਸ, ਸਿਰਿ ਛਾਈ
ਪਾਈਆ ॥ ਨਾਨਕ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
ਵਡਿਆਈਆ ॥੩੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦਾਤਿ—ਬਖਸਸ । ਚੜੈ ਸਵਾਈਆ—ਵਧਦੀ ਹੈ । ਤੁਸਿ—ਤੂੰ ਕੇ,
ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ । ਨ ਛਪੇ ਛਪਾਈਆ—ਲੁਕਾਈ ਲੁਕਦੀ ਨਹੀਂ । ਉਨਮਨ—ਉਨਮਨਿ
ਵਿਚ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ, ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ । ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਛਾਈ—ਸੁਆਹ।
ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਇਆ—ਨਮੋਸੀ ਖੱਟਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :—ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ (ਨਾਮ ਦੀ) ਦਾਤਿ ਜੋ ਉਹ ਸਦਾ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ
ਦਾਤਿ) ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੁਕਾਈ ਲੁਕਦੀ
ਨਹੀਂ;

(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਸ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਕਉਲ ਫੁੱਲ
ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦੀ
ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਮੋਸ਼ੀ ਹੀ ਖੱਟਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰੀ
ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੩੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਅਮਰੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਸਿਆਣਪੁ ਨ
ਚਲਈ, ਨ ਹੁਜਤਿ ਕਰਣੀ ਜਾਇ ॥ ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਸਰਣਾਇ ਪਵੈ, ਮੰਨਿ
ਲਏ ਰਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਈ, ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ
ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ
॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਮਰੁ—ਅਮਰ, ਅਟੱਲ । ਵੇਪਰਵਾਹੁ—ਬੇ-ਮੁਬਾਜ਼ । ਹੁਜਤਿ—
ਦਲੀਲ । ਆਪੁ—ਆਪਾ-ਭਾਵ । ਰਜਾਇ—ਭਾਣਾ । ਸਚਿ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :—ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਬੇ-ਮੁਬਾਜ਼, ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਲਾਕੀ
ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ, ਨਾਹ ਹੀ (ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੱਗੇ) ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਪੇਸ ਕੀਤੀ ਜਾ
ਸਕਦੀ ਹੈ; ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਨੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ

ਭਾਣੇ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਂਦਾ ਹੈ, (ਤਾਹੀਓਂ) ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਜਮਰਾਜ ਕੋਈ ਭਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ (ਆਪਾ-ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਸਭ ਸੂਰਤਿ ਤੇਰੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਹਉਮੈ ਮੇਰੀ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ, ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੇਰੀ ੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜੋਤਿ—ਜਿੰਦ । ਸੂਰਤਿ—ਸਰੀਰ । ਵਿਆਪੇ—ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ, ਫਸੇ ਹੋਏ । ਫੇਰੀ—ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ । ਸਾਈ—ਉਹੀ । ਗਲ—ਗੱਲ । ਮੇਰੀ—ਮਮਤਾ ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਇਹ ਜਿੰਦ ਤੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਖਸੀ ਹੋਈ ਦਾਤਿ ਹੈ, (ਤੇਰਾ ਸੁਕਰ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ) ਬੜੀਆ ਚਲਾਕੀਆ (ਕਰਨੀਆਂ) ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ (ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ) ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ; (ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ), ਕਰਤਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣਾ (—ਇਹੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) । ੨।

ਪਉੜੀ ਮ: ੫ ॥ ਸਚੁ ਖਾਣਾ, ਸਚੁ ਪੈਨਣਾ, ਸਚੁ ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਲਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਭਾਗੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨ੍ ਜਾਗਿਆ ਜਪਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਲਗਿਆ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥੩੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਨੋਟ—ਇਹ ਪਉੜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੪ ਦੀ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ [ਵੇਖੋ ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੧ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਖਾਣਾ—ਖੁਰਾਕ । ਪੈਨਣਾ—ਪੁਸ਼ਾਕ। ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ । ਗੁਰਿ—

ਗੁਰੂ ਨੇ । ਨਿਰੰਕਾਰ—ਆਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ । ਜੈਕਾਰ—ਵਡਿਆਈ। ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ।

ਅਰਥ :-ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਸਭ ਵਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ (ਜਿੰਦ ਦੀ) ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਰੀਰ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ) ।

ਉਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤਿ ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਤਸੰਗ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।੩੫।

ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਸਭੇ ਜੀਅ ਸਮਾਲਿ, ਅਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੁ ॥
ਅੰਨ੍ਹ ਪਾਣੀ ਮੁਚੁ ਉਪਾਇ ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ ਭੰਨਿ ਤਰੁ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ
ਦਾਤਾਰਿ ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੁ ॥ ਲੇਵਹੁ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ਅਪਦਾ ਸਭ ਹਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਫਲੁ ਘਰੁ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਮਾਲਿ—ਸੰਭਾਲ, ਸਾਰ ਲੈ । ਮੁਚੁ—ਬਹੁਤ । ਉਪਾਇ—ਪੈਦਾ ਕਰ । ਦਾਲਦੁ—ਗਰੀਬੀ, ਦਲਿੱਦਰ । ਤਰੁ—ਤਾਰ ਲੈ । ਦਾਤਾਰਿ—ਦਾਤਾਰ ਨੇ । ਸਿਸਟਿ—ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਠਰੁ—ਠੰਢੀ, ਸਾਂਤ । ਅਪਦਾ—ਮੁਸੀਬਤ । ਹਰੁ—ਦੂਰ ਕਰ । ਸਫਲੁ—ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਭੰਨਿ—ਭੰਨ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ । ਆਪਣੀ ਮੇਹਰ ਕਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈ; ਅੰਨ੍ਹ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦਲਿੱਦਰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਬਚਾ ਲੈ—(ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਇਹ) ਅਰਦਾਸ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸਾਂਤ ਹੋ ਗਈ । (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖ ਅਤੇ(ਇਹਨਾਂ ਦੀ)ਸਾਰੀ ਬਿਪਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਹ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੧।

ਮ: ੫ ॥ ਵੁਠੇ ਮੇਘ ਸੁਹਾਵਣੇ, ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਕਰਤਾਰਿ॥ ਰਿਜਕੁ

ਉਪਾਇਓ ਅਗਲਾ, ਠਾਂਢਿ ਪਈ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਸਿਮਰਤ ਅਗਮ ਅਪਾਰ॥ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣੀ ਸਚੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ॥
ਕੀਤਾ ਲੋੜਹਿ ਸੇ ਕਰਹਿ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥੨॥[ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮੇਘ-ਬੱਦਲ । ਫੁਠੇ-ਵੱਸੇ, ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ । ਕਰਤਾਰਿ-ਕਰਤਾਰ
ਨੇ । ਉਪਾਇਓਨੁ-ਉਪਾਇਆ ਉਸ ਨੇ । ਅਗਲਾ-ਬਹੁਤਾ । ਸੰਸਾਰਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ।
ਕੀਤਾ ਲੋੜਹਿ-ਜੇ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ।

ਅਰਥ :-ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਫੋਹਣੇ ਬੱਦਲ ਆ ਕੇ ਵਰ੍ਹ ਪਏ, ਤੇ
ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਰਿਜਕ (ਜੀਵਾਂ ਲਈ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪੈ
ਗਈ,(ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ-ਬੱਦਲ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ
ਬੇਅੰਤ ਨਾਮ-ਧਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਡ-ਭਾਗੀਆਂ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਪਈ) ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਨ
ਮਨ ਖਿੜ ਪਿਆ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਅਰਜੋਈ ਕਰ-) ਹੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰਜਣ-
ਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਕਰ (ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਇਹੀ ਨਾਮ-ਧਨ ਦੇਹ), ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਉਹੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ ॥੨॥

ਪਉੜੀ ॥ ਵਡਾ ਆਪਿ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰ
ਸਬਦੀ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਿਆ, ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ॥ ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ
ਵਰਤਦਾ, ਆਪੇ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਆਪਿ ਨਾਬੁ ਸਭ ਨਥੀਅਨੁ, ਸਭ ਹੁਕਮਿ
ਚਲਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਸੇ ਕਰੇ, ਸਭ ਚਲੈ ਰਜਾਈ ॥੩६॥
੧॥ ਸੁਧੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਅਗੰਮੁ-[ਅ+ਗੰਮੁ]ਅਪਹੁੰਚ,ਜਿਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਹ ਹੋ ਸਕੇ।
ਵਡਿਆਈ-ਗੁਣ, ਬਜ਼ੁਰਗੀ । ਗੁਰ ਸਬਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।
ਵਿਗਸਿਆ-ਖਿੜ ਪਿਆ, ਅੰਦਰ ਖਿੜਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਅੰਤਰਿ-ਮਨ ਵਿਚ ।
ਸਭੁ-ਹਰ ਥਾਂ । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਵਰਤਦਾ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਭਾਈ-ਹੇ ਭਾਈ !
ਸਭ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਨਥੀਅਨੁ-ਨੱਥੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ, ਇੱਕ ਧਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੀ
ਹੋਈ ਹੈ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਹੁਕਮਿ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ । ਰਜਾਈ-(ਉਸ ਦੀ)
ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਭੂ (ਇਤਨਾ) ਵੱਡਾ ਹੈ (ਕਿ) ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਵੱਡੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਵੱਡੇ ਨੇ ਜੋ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ); ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ) ਵੇਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੜਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਵੱਸੀ ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਵਿਚ) ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਖਸਮ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਉਸੇ ਦੀ ਰਚਾ ਵਿਚ ਤੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ੩੬। ੧। ਸੁਧੁ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਕਹਾ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਬੋਰੀ ਬਾਤ ॥ ਮਨ ਦਸ ਨਾਜੁ ਟਕਾ ਚਾਰਿ
ਗਾਠੀ, ਐਂਡੋ ਟੇਵੋ ਜਾਤੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਤਾਪੁ, ਗਾਉ ਸਉ
ਪਾਏ, ਦੁਇ ਲਖ ਟਕਾ ਬਰਾਤ ॥ ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਾਹਿਬੀ,
ਜੈਸੇ ਬਨਹਰ ਘਾਤ ॥ ੧ ॥ ਨਾ ਕੋਊ ਲੈ ਆਇਓ ਇਹੁ ਧਨੁ, ਨਾ ਕੋਊ
ਲੈ ਜਾਤੁ ॥ ਰਾਵਨ ਹੂੰ ਤੇ ਅਧਿਕ ਛਤ੍ਰਪਤਿ, ਖਿਨ ਮਹਿ ਗਏ ਬਿਲਾਤ ॥
੨॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਪੂਜਹੁ, ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਤ ॥ ਜਿਨ ਕਉ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ, ਤੇ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਤਾ॥੩॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਨਿਤਾ
ਸੁਤ ਸੰਪਤਿ, ਅੰਤਿ ਨ ਚਲਤ ਸੰਗਾਤ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਭਜੁ ਬਉਰੇ,
ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ ਜਾਤ ॥੪॥੧॥[ਪੰਨਾ ੧੨੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗਰਬਸਿ-ਤੂੰ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਰ-ਹੇ ਮਨੁੱਖ।ਬੋਰੀ ਬਾਤ-
ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ । ਮਨ-ਮਣ । ਨਾਜੁ-ਅਨਾਜ । ਟਕਾ ਚਾਰਿ-ਚਾਰ ਟਕੇ, ਬੋੜੀ
ਜਿਹੀ ਮਾਇਆ । ਗਾਠੀ-ਪੱਲੇ । ਐਂਡੋ-ਇਤਨਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗਾਉ-ਪਿੰਡ । ਬਰਾਤ-ਜਗੀਰ । ਸਾਹਿਬੀ-ਸਰਦਾਰੀ । ਬਨ-ਜੰਗਲ ਦੇ । ਹਰ
ਪਾਤ-ਹਰੇ ਪੱਤਰ । ੧ ।

ਅਧਿਕ-ਵੱਡੇ । ਛਤ੍ਰਪਤਿ-ਰਾਜੇ । ਗਏ ਬਿਲਾਤ-ਚੱਲੇ ਗਏ । ੨।
ਜਪਾਤ-ਜਪਦੇ । ਮਿਲਾਤ-ਮਿਲਦੇ । ੩।

ਬਨਿਤਾ-ਵਹੁਟੀ । ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ । ਸੰਪਤਿ-ਧਨ । ਸੰਗਾਤ-ਨਾਲ । ਬਉਰੇ-ਹੇ
ਕਮਲੇ ! ਅਕਾਰਥ-ਵਿਅਰਥ । ੪।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ (ਭਾਵ, ਇਸ ਚੰਦ-ਰੋਜਾ ਜਿੰਦਗੀ
ਪਿੱਛੇ) ਕਿਉਂ ਮਾਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ? ਦਸ ਮਣ ਦਾਣੇ ਜਾ ਚਾਰ ਟਕੇ ਜੇ ਪੱਲੇ ਹੋ ਗਏ
(ਤਾਂ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ? ਕਿਉਂ) ਇਤਨਾ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈਂ ? ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੋ ਗਈ ਜਾਂ
(ਲੱਖ)ਦੋ ਲੱਖ ਟਕੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਮਿਲ ਗਈ, ਹੇ ਬੰਦੇ!ਤਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ
ਕਰ ਲਵੋਗੇ(ਤੋਂ ਆਖਰ ਛੱਡ ਜਾਉਗੇ) ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ (ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਹਰੇ

ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫਿਰ ਸੁੱਕ-ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ॥੧॥

(ਦੁਨੀਆ ਦਾ) ਇਹ ਮਾਲ-ਧਨ ਨਾਹ ਕੋਈ ਬੰਦਾ (ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਹ ਕੋਈ (ਮਰਨ ਵੇਲੇ) ਇਹ ਧਨ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰਾਵਣ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਇੱਥੋਂ ਚੱਲ ਬਸੇ ॥੨॥

(ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਸਿਰਫ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੰਤ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸਦਾ ਅੱਟਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮੌਤ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ), ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (ਆਪ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ) ਜਪਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਐਸੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ॥੩॥

ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਕਮਲੇ ! ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਵਹੁਟੀ, ਪੁੱਤਰ, ਧਨ—ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਅਖੀਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ । (ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਾਥੀ ਬਣਦਾ ਹੈ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ, (ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥੪॥੧॥

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ:—ਧਨ, ਸੰਪਤਿ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕੂੜਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ ।

ਰਾਜਾਸੂਮ, ਮਿਤਿ ਨਾਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ॥ ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ
॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਸਤੇ ਜਾਇ, ਸੁ ਰੋਵਤੁ ਆਵੈ, ਰੋਵਤੁ ਜਾਇ, ਸੁ ਹਸੈ ॥
ਬਸਤੇ ਹੋਇ; ਹੋਇ ਸੋ ਉਜਰੁ, ਉਜਰੁ ਹੋਇ, ਸੁ ਬਸੇ ॥ ੧ ॥ ਜਲ ਤੇ ਥਲ
ਕਰਿ ਥਲ ਤੇ ਕੁਆ, ਕੁਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ ॥ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ ਚੜਾਵੈ,
ਚੜੇ ਅਕਾਸ ਗਿਰਾਵੈ ॥੧॥ ਭੇਖਾਰੀ ਤੇ ਰਾਜੁ ਕਰਾਵੈ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਭੇਖਾਰੀ ॥
ਖਲ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਕਰਿਬੈ, ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮੁਗਧਾਰੀ ॥੩॥ ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ
ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ, ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਾਧੂ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ, ਤਿਸੁ
ਮੂਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੪॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਾਜਾਸੂਮ—ਰਾਜ-ਆਸੂਮ [ਰਾਜ—ਵੱਡਾ, ਉੱਚਾ । ਆਸੂਮ—ਅਸਥਾਨ, ਮਹੱਲ, ਟਿਕਾਣਾ] ਹੋ ਉੱਚੇ ਅਸਥਾਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਤਿ—ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਮਾਪ, ਅੰਤ । ਹਉ—ਮੈਂ । ਚੇਰੀ—ਦਾਸੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਸਤੇ—ਹੱਸਦਾ । ਬਸਤੇ—ਵੱਸਦਾ । ਉਜਰੁ—ਉਜਾੜ । ਸੁ—ਉਹ (ਬਾਂ) । ਬਸੈ—

ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਕੂਆ-ਖੂਹ । ਕੂਪ-ਖੂਹ । ਮੇਰੁ-ਪਰਬਤ । ੨।

ਭੇਖਾਰੀ-ਮੰਗਤਾ । ਰਾਜੁ-ਹਕੂਮਤ, ਬਾਦਸਾਹੀ । ਖਲ-ਕੁੰਢ, ਮੂੜ । ਕਰਿਬੋ-
ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ) । ਮੁਗਧਾਰੀ-ਮੂਰਖ । ੩।

ਕਰਾਵੇ-ਪੈਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਖਨ ਤੇ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ । ੪।

ਨੋਟ-ਨਾਰੀ ਤੋਂ ਪੁਰਖ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਨਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ
ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ
ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਅਗਾਧ ਕਥਾ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ
ਹਨ :-

ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ॥ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੂੰਦ, ਮਹਿ ਬੂੰਦ ਸਾਗਰੁ, ਕਵਣੁ
ਬੂਝੈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਉਤਭੁਜ ਚਲਤ ਆਪਿ ਕਰਿ ਚੀਨੈ, ਆਪੇ ਤਤੁ
ਪਛਾਣੈ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੈ ਕੋਈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਪਰਮ
ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਿਨ ਮਹਿ ਰੈਣਿ, ਰੈਣਿ ਮਹਿ ਦਿਨੀਅਰੁ,
ਉਸਨ ਸੀਤ ਬਿਧਿ ਸੋਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ, ਗੁਰ
ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨॥ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਾਰਿ, ਨਾਰਿ ਮਹਿ ਪੁਰਖਾ,
ਬੂਝਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ॥ ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ, ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ੩॥ ਮਨ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਮਨੁਆ, ਪੰਚ
ਮਿਲੇ ਗੁਰਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ, ਜਿਨ ਏਕ ਸਬਦਿ
ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੪॥ ੯॥

ਅਰਥ :-ਹੇ ਉੱਚੇ ਮਹੱਲ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰਭੂ!) ਮੈਥੋਂ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ
ਪੈ ਸਕਦਾ, (ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਜੋ) ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੀ
ਦਾਸੀ ਬਣੀ ਰਹਾਂ (ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਤਾਂਘ ਹੈ) । ੧। ਰਹਾਉ।

(ਅਚਰਜ ਖੇਡ ਹੈ) ਜੋ ਹੱਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਵੇ (ਵਾਪਸ) ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜੋ
ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੱਸਦਾ ਮੁੜਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਕਦੇ ਵੱਸਦਾ (ਨਗਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ
ਉੱਜੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉੱਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਂ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੧।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੇਡ ਅਸਚਰਜ ਹੈ) ਪਾਣੀ (ਨਾਲ ਭਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ)
ਬਰੇਤਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਬਰੇਤੋਂ ਤੋਂ ਖੂਹ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਖੂਹ (ਦੇ ਥਾਂ) ਤੋਂ ਪਹਾੜ

ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਪਏ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਮੰਗਤੇ (ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ) ਤੋਂ ਰਾਜ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਮੰਗਤਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੩।

(ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ) ਜਨਾਨੀ ਤੋਂ ਮਰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾਂ (ਦੀ ਬਿੰਦ) ਤੋਂ ਜੋ ਜਨਾਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਕਬੀਰ ! ਆਖ-ਮੈਂ ਉਸ ਸੋਹਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੪। ੨।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ—ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੁਖ ਹੈ ਕਦੇ ਦੁੱਖ। ਨਾਹ ਸੁਖ ਵਿਚ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੇ, ਨਾਹ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਥੱਲੇ ਲਹਿ ਜਾਏ। ਸੁਖ-ਦੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਚੱਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ

ਕਾਏਂ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ ਬਨ ਜਾਇ ॥ ਭੂਲੇ ਰੇ ਠਗਮੂਰੀ ਖਾਇ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਮੀਨੁ ਪਾਨੀ ਮਹਿ ਰਹੈ ॥ ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੀ ਸੁਧਿ
ਨਹੀ ਲਹੈ ॥ ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ ਲੀਲਿਤ ਲੋਹ ॥ ਐਸੇ ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ
ਬਾਧਿਓ ਮੋਹ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸੰਚੇ ਅਪਾਰ ॥ ਮਧੁ ਲੀਨੇ ਮੁਖਿ
ਦੀਨੀ ਛਾਰੁ ॥ ਗਊ ਬਾਛ ਕਉ ਸੰਚੈ ਖੀਰੁ ॥ ਗਲਾ ਬਾਧਿ ਦੁਹਿ ਲੇਇ
ਅਹੀਰੁ ॥ ੨ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰਮੁ ਅਤਿ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਮਾਇਆ ਲੈ
ਗਾਭੈ ਧਰੈ ॥ ਅਤਿ ਸੰਚੈ ਸਮਝੈ ਨਹੀ ਮੂੜ ॥ ਧਨੁ ਧਰਤੀ, ਤਨੁ ਹੋਇ
ਗਇਓ ਧੂੜਿ ॥ ੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਤਿ ਜਰੈ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ
ਨਹੀ ਕਰੈ ॥ ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾ ਚੀ ਆਣਿ ॥ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ
ਭਗਵਾਨ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਰੇ-ਹੇ ! ਕਾਏਂ-ਕਿਉਂ ? ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ਬਨ-
ਜੰਗਲ । ਭੂਲੇ-ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ । ਠਗਮੂਰੀ-ਠਗ-ਬੁਟੀ, ਧੜੂਰਾ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਮੀਨੁ-ਮੱਛੀ । ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੀ-ਮੌਤ-ਰੂਪ ਜਾਲ ਦੀ । ਸੁਧਿ-ਸੂਝ । ਲੀਲਿਤ-
ਨਿਗਲਦੀ ਹੈ । ਲੋਹ-ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁੰਡੀ । ਕਨਿਕ-ਸੋਨਾ । ਕਾਮਨੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ੧ ।

ਮਧੁ-ਸਹਿਦ । ਸੰਚੈ-ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਛਾਰੁ-
ਸੁਆਹ । ਬਾਛ ਕਉ-ਵੱਡੇ ਲਈ । ਖੀਰੁ-ਦੁੱਧ । ਦੁਹਿ ਲੇਇ-ਚੋ ਲੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਹੀਰੁ-
ਗੁੱਜਰ । ੨ ।

ਸ੍ਰਮੁ-ਮਿਹਨਤ । ਗਾਭੈ-(ਧਰਤੀ ਵਿਚ) ਦੱਬ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਮੂੜ-ਮੂਰਖ । ਧੂੜਿ-
ਮਿੱਟੀ । ੩ ।

ਜਰੈ-ਸੜਦਾ ਹੈ । ਤਾ ਚੀ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ । ਆਣਿ-ਓਟ, ਆਸਰਾ । ੪ ।

ਅਰਥ .—ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਮਾਇਆ-ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਜਾ ਫਸਿਆ ਹੈ ? ਤੂੰ ਤਾਂ
ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਠਗ-ਬੁਟੀ ਖਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ (ਬੇ-ਵਿਕਰ ਹੋ ਕੇ) ਰਹਿੰਦੀ ਮੌਤ-ਜਾਲ ਦੀ ਸੋਝੀ

ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ (ਭਾਵ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਕਿ ਇਹ ਜਾਲ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ), ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਪਿੱਛੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਨਿਗਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਪਕੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ); ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਹੇ ਭਾਈ !) ਤੂੰ ਜੋਨੇ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਪਿਆ ਹੈਂ (ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ) । ੧ ।

ਜਿਵੇਂ ਮੱਖੀ ਬਹੁਤ ਸਹਿਦ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ (ਆ ਕੇ) ਸਹਿਦ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੱਖੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ); ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਆਪਣੇ ਵੱਛੇ ਲਈ ਦੁੱਧ (ਬਣਾਂ ਵਿਚ) ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁੱਜਰ ਗਲਾਵਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਤਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਨੱਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮੂਰਖ ਬੜੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੀ ਦੱਬਿਆ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਮੌਤ ਆਇਆਂ) ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

(ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਿੱਬਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਭੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ । ਨਾਮਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਓਟ (ਲੈ) (ਜੋ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਨਿਭਰ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੪ । ੧ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਾਥ ਕੱਚਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ ਹੋਡ ਮਾਧਉ ਮੋ ਸਿਉ ॥ ਠਾਕਰ ਤੇ ਜਨੁ ਜਨ ਤੇ
ਠਾਕੁਰ, ਖੇਲੁ ਪਰਿਓ ਹੈ ਤੇ ਸਿਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਨ ਦੇਉ ਦੇਹੁਰਾ
ਆਪਨ, ਆਪ ਲਗਾਵੈ ਪੂਜਾ ॥ ਜਲ ਤੇ ਤਰੰਗ, ਤਰੰਗ ਤਰੰਗ ਤੇ ਹੈ ਜਲ,
ਕਹਨ ਸੁਨਨ ਕਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ਆਪਹਿ ਗਾਵੈ ਆਪਹਿ ਨਾਚੈ, ਆਪ
ਬਜਾਵੈ ਤੂਰਾ ॥ ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ, ਜਨੁ ਉਰਾ ਤੂ ਪੂਰਾ ॥
੨ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕੀ ਨ—ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਬਦਹੁ—ਲਾਂਦੇ, ਮਿਥਦੇ । ਹੋਡ—ਸਰਤ ।
ਮੋ ਸਿਉ—ਮੇਰੇ ਨਾਲ । ਬਹੁ...ਸਿਉ—ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦੇ ?
ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਰਤ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ; ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ

ਲੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਮੇਲੁ-ਜਗਤ-ਰੂਪ ਖੇਡ। ਤੋ ਸਿਉ-ਤੇਰੇ ਨਾਲ।
ਖੇਲੁ...ਸਿਉ-ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਡ ਸਾਡੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ (ਸਾਂਝੀ) ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਇਹ ਤੇਰੀ
ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਖੇਡ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ

ਦੇਉ-ਦੇਵਤਾ। ਆਪਨ-ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ। ਤਰੰਗ-ਲਹਿਰਾਂ। ਦੂਜਾ-ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ
। ੧।

ਤੂਰਾ-ਵਾਜਾ। ਉਰਾ-ਘੱਟ। ੨।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈ (ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ
ਹੈ ਕਿ) ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਡ ਤੇਰੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਖੇਡ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ)
ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਮਾਲਕ (ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਜੇ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੇਵਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਸੇਵਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ
ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਅਖਵਾ ਸਕੇਗਾ। ਜੋ, ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਹਸਤੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ)।
੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈਂ, ਆਪ ਹੀ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੀ) ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ),
ਲਹਿਰਾਂ (ਦੇ ਮਿਲਣ) ਤੋਂ ਪਾਣੀ (ਦੀ ਹਸਤੀ) ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਆਖਣ ਨੂੰ ਤੇ ਸੁਣਨ
ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹਨ (ਭਾਵ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਕਹਿਣ-ਮਾੜ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਹੈ,
ਤੇ ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ)। ੧।

(ਹੇ ਮਾਧੋ !) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨੱਚਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ
ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਨਾਮਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਮਾਧੋ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, (ਇਹ
ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ) ਤੇਰਾ ਦਾਸ (ਤੈਥੋਂ ਬਹੁਤ) ਛੋਟਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈਂ (ਪਰ ਜੇ
ਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਕਿਵੇਂ ਅਖਵਾਏਂ ? ਜੋ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾਈ
ਰੱਖ)। ੨। ੨।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :-ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਸਲਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਵਿਤ
ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ।

ਦਾਸ ਅਨੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ॥ ਦਰਸਨ ਨਿਮਖ ਤਾਪ ਤ੍ਰਈ
ਮੋਚਨ, ਪਰਸਤ ਮੁਕਤਿ ਕਰਤ ਗ੍ਰਿਹ ਕੂਪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰੀ
ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ, ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥ ਏਕ ਸਮੇ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ
ਬਾਂਧੈ, ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਗੁਨਬੰਧ ਸਗਲ ਕੀ
ਜੀਵਨਿ, ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ ਮੇਰੇ ਦਾਸ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਐਸੀ, ਤੇਸੇ

ਤਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਨਿੰਨ-[Skt. ਅਨੰਯ] ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਿਜ-ਆਪਣਾ। ਨਿਮਖ-[Skt. ਨਿਸੇਖ] ਅੱਖ ਫਰਕਣ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਤਾਪ ਤੁਈ-ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਤਾਪ (ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ)। ਮੋਚਨ-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਪਰਸਤ-(ਚਰਨ) ਛੋਹਿਆਂ। ਗ੍ਰਿਹ ਰੂਪ-ਘਰ (ਦੇ ਜੰਜਾਲ)-ਰੂਪ ਖੂਹ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੋਹਿ-ਮੋਰੇ ਪਾਸੋਂ, ਮੈਥੋਂ। ਗਹਿ-ਫੜ ਕੇ। ਬਾਂਧੈ-ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ। ਤਉ-ਤਦੋਂ। ਫੁਨਿ-ਮੁੜ, ਫਿਰ। ਮੋ ਪੈ-ਮੈਥੋਂ। ਜਬਾਬ-ਉਜ਼ਰ, ਨਾਂਹ-ਨੁਕਰ। ੧।

ਗੁਨ ਬੰਧ-(ਭਗਤ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ। ਜੀਵਨਿ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ-ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ (ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਭੇਤ ਦੀ ਇਹ ਸੋਚ)। ਤਾ ਕੈ-ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਗਾਸ-ਚਾਨਣ। ੨।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਨਾਮਦੇਵ !) ਜੋ (ਮੇਰਾ) ਦਾਸ ਮੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪਲ ਭਰ ਦਾ ਦਰਸਨ ਤਿੰਨੇ-ਚੀ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਦੀ ਛੋਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲ-ਰੂਪ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੇਰੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ (ਮੋਹ ਦੀ) ਗੰਢ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਭਗਤ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਭਗਤ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗੰਢ) ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਭਗਤ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ੧।

ਮੈਂ (ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਦਾ ਆਸਰਾ) ਹਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਭਗਤ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਦਾ ਆਸਰਾ) ਹਨ।

ਹੇ ਨਾਮਦੇਵ ! ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਉੱਚੀ ਸੋਚ ਫੁਰ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਭੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਵੱਡਾ (ਭਾਵ, ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨। ੩।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :- ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਭਗਤਿ ਬਸਿ ~ ”

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ

ਤੈ ਨਰ ਕਿਆ ਪੁਰਾਨ ਸੁਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ਅਨ ਪਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਨਹੀ
ਉਪਜੀ, ਭੂਖੇ ਦਾਨੁ ਨ ਦੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰਿਓ,
ਕ੍ਰੋਧੁ ਨ ਬਿਸਰਿਓ, ਲੋਭੁ ਨ ਛੂਟਿਓ ਦੇਵਾ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਮੁਖ ਤੇ ਨਹੀ
ਛੂਟੀ, ਨਿਫਲ ਭਾਈ ਸਭ ਸੇਵਾ ॥੧॥ ਬਾਟ ਪਾਰਿ ਘਰੁ ਮੂਸਿ ਬਿਰਾਨੋ,
ਪੇਟ ਭਰੈ ਅਪ੍ਰਾਪੀ ॥ ਜਿਹਿ ਪਰਲੋਕੁ ਜਾਇ ਅਪਕੀਰਤਿ, ਸੋਈ ਅਬਿਦਿਆ
ਸਾਧੀ ॥ ੨ ॥ ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ, ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀ
ਪਾਲੀ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ, ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ ॥ ੩ ॥
੧ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਰ-ਹੇ ਮਨੁੱਖ ! ਤੈ ਕਿਆ ਕੀਨਾ-ਤੂੰ ਕੀਹ ਕੀਤਾ ? ਤੂੰ ਕੀਹ
ਖੱਟਿਆ ? ਸੁਨਿ-ਸੁਣ ਕੇ । ਪਾਵਨੀ-[Skt. ਅਥਾਯਿਨ੍ transient, perishable]
ਨਾਸਵੰਤ । ਅਨ ਪਾਵਨੀ-ਨਾਹ ਨਾਸਵੰਤ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਉਪਜੀ-
ਪੈਦਾ ਹੋਈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਛੂਟਿਓ-ਮੁੱਕਿਆ । ਦੇਵ-ਹੇ ਦੇਵ ! ਨਿਫਲ-ਵਿਅਰਥ, ਨਿਸਫਲ । ੧ ।

ਬਾਟ-ਰਸਤਾ । ਬਾਟ ਪਾਰਿ-ਰਾਹ ਮਾਰ ਕੇ, ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਕੇ । ਮੂਸਿ-ਠੱਗ ਕੇ ।
ਬਿਰਾਨੋ-ਬਿਗਾਨਾ । ਜਿਹਿ-ਜਿਸ ਕੰਮ ਨਾਲ । ਅਪਕੀਰਤਿ-[ਅਪ+ਕੀਰਤਿ] ਬਦ-
ਨਾਮੀ । ਅਬਿਦਿਆ-ਅ+ਵਿਦਿਆ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਮੂਰਖਤਾ । ੨ ।

ਹਿੰਸਾ-ਨਿਰਦਇਤਾ । ਜੀਅ-ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ । ਦਇਆ-ਪਿਆਰ । ਪੁਨੀਤ-
ਪਵਿੱਤਰ । ੩ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਖੱਟਿਆ ਤਾਂ
ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ; ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਟੱਲ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ
ਤੂੰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੋਕੜਵੰਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ) ਨਾਹ ਕਾਮ ਗਿਆ, ਨਾਹ ਕ੍ਰੋਧ ਗਿਆ,
ਨਾਹ ਲੋਭ ਮੁੱਕਾ, ਨਾਹ ਮੂੰਹੋਂ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ (ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ) ਹੀ ਗਈ,
(ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਹੀ ਐਵੇਂ ਗਈ । ੧ ।

(ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ) ਪਾਪੀ ਮਨੁੱਖ ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਰਾਇ ਘਰ

ਲੁੱਟ ਲੁੱਟ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਵਿੱਢ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ (ਸਾਰੀ ਉਮਰ) ਉਹੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਭੀ ਬਦਨਾਮੀ (ਦਾ ਟਿੱਕਾ) ਹੀ ਮਿਲੇ । ੨ ।

ਹੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ! (ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ) ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਦਇਤਾ ਨਾਹ ਗਈ, ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਲੂਕ ਨਾਹ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਤੂੰ ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ (ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ ਨਾਹ ਚਲਾਈਆਂ (ਭਾਵ, ਤੈਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੌਕ ਨਾਹ ਪਿਆ) । ੩ । ੧ । ੬ ।

ਭਗਤ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀਰ ਨੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਬਦ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

“ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਕਨੋਜੀਏ ਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ । ਆਪ ਸੁਆਮੀ ਬਲਭ ਚਾਰਯ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣੇ । ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵੈਸਨਵ ਮਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ । ਆਪ ਕਵੀ ਭੀ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਆਪ ਦਾ ਤਖ਼ੱਲਸ (ਕਵੀ-ਛਾਪ) ਸਾਰੰਗ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਉਪਮਾ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਹੈ ।

“ਇਕ ਸਬਦ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਛਾਪੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀੜ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੈਸਨੋ ਮਤ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ; ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵੈਸਨੋ ਮਤ ਦਾ ਜੋਰਦਾਰ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਭਗਤ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ :-

ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ, ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀ ਪਾਲੀ ।

ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ, ਕਥਾ, ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ ।

“ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਵੈਸਨਵ ਅਤੇ ਜੈਨ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜੀਵ-ਹਿੰਸਾ ਜਾਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਮਤ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਹੈ, ਖੜਗਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ । ਜੀਵ-ਅਹਿੰਸਾ ਵੈਸਨਵਾਂ ਜੈਨੀਆਂ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਮ ਹਨ ।”

ਵਿਰੋਧੀ ਵੀਰ ਨੇ ਸਬਦ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਉਤਨਾ ਹੀ ਹਿੰਸਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਸਕੇ । ਸਗੋਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਭੀ ਰਤਾ ਉਕਾਈ ਹੀ ਖਾ ਗਏ ਹਨ । ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਤੁਕ ਲੇਣੀ ਸੀ, ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਲਵਜ ‘ਹਿੰਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਜੀਅ ਦਇਆ’ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਹਲੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਰਤਾ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ । ਭਗਤ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਖੱਟਿਆ ।

ਅਗਾਂਹ ਭੀ ਸਾਰੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਇਸੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਲਫਜ਼ 'ਹਿੰਸਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਨਿਰ-ਦਇਤਾ', ਅਤੇ 'ਜੀਅ ਦਇਆ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਖ਼ਲਕਤਿ ਨਾਲ ਪਿਆਰ'। ਇਹੀ ਲਫਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ :—

(੧) ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ, ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ ।

ਪਵਹਿ ਦੜਹਿ ਨਾਨਕਾ, ਤਰੀਐ ਕਰਮੀ ਲਗਿ ।੨।੨੦।

[ਮ: ੧, ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ

ਹੰਸੁ—ਹਿੰਸਾ, ਨਿਰਦਇਤਾ ।

(੨) ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ ।

ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤੁ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ ।੧੧।

[ਮ: ੫, ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ

ਜੀ ਦਇਆ—ਖ਼ਲਕਤਿ ਨਾਲ ਪਿਆਰ

ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਕੋ—ਦਾ । ਸੰਗੁ—ਸਾਥ । ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ
—ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹਨ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਉਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਵਲੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਹਨ ।

ਨੋਟ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਸ ਭੀ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੋਈ ਹੈ,
ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਬਦ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤੁਕ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਹੀ ਜਿੱਥੋਂ
ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਗਵਾਹੀ ਨਾ ਲਈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਤੁਕ ਸਮਝੀ ਜਾਏ ?

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅਗਲੇ ਸਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ;
ਭਾਵ, ਇਹ ਇੱਕ ਤੁਕ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਜੀ ਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਅਗਲਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਭੀ ਰਤਾ
ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਸਿਰ-ਲੇਖ ਇਉਂ ਹੈ :—

‘ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ’

ਜੇ ਅਗਲਾ ਸਬਦ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਲਫਜ਼ ‘ਮਹਲਾ ੫’ ਇਸ
ਸਿਰ-ਲੇਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਹ ਹੁੰਦੇ । ਲਫਜ਼ ‘ਮਹਲਾ ੫’ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਗਲਾ
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਕਿਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ?

ਉੱਪਰ-ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਤੁਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿ ਹਰੀ ਤੋਂ
ਬੇ-ਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਣਾ ਹੈ । ਜੋ, ਇਸ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਿਚ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ
ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਗਲਾ ਸਬਦ ਉੱਚਾਰ ਕੇ ਫੁਰਮਾਵੇ ਹਨ ਕਿ
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ‘ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿ ਲੋਕ’ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ‘ਆਨ ਬਸਤੁ ਸਿਉ ਕਾਜੁ
ਨ ਕਛੁਐ’; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ
ਨਫਰਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿ ਲੋਕ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਿ ਸਰਬਸੁ ਸਭੁ
ਅਰਪਿਓ, ਅਨਦ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬੋਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ ਭਏ
ਨਿਰਬਿਖਈ, ਪਾਏ ਹੈ ਸਗਲੇ ਬੋਕ ॥ ਆਨ ਬਸਤੁ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੁਐ,
ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਅਲੋਕ ॥ ੧ ॥ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਆਨ ਜੁ ਚਾਹਤ
ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ ॥ ਸੂਰਦਾਸ ਮਨ ਪ੍ਰਭਿ ਹਥਿ ਲੀਨੇ, ਦੀਨੇ ਇਹੁ
ਪਰਲੋਕ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੩]

ਨੋਟ-ਲਫਜ਼ 'ਮਹਲਾ ੫' ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਲਫਜ਼ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ
ਉੱਚਾਰੀ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਸਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਪਦ ਅਰਥ :-ਹਰਿ ਲੋਕ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ। ਅਰਪਿ
-ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ, ਵਾਰ ਕੇ। ਸਰਬਸੁ-[Skt ਸਰਵਸ੍ਵ। ਸ੍ਵ-ਧਨ, ਸਭ ਕੁਝ,
all in all] ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ। ਸਹਜ-ਅਭੋਲਤਾ। ਧੁਨਿ-ਸੁਰ। ਬੋਕ-ਹੁਲਾਰਾ,
ਬੂਟਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਨਿਰਬਿਖਈ-ਵਿਸਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਬੋਕ-ਪਦਾਰਥ। ਆਨ-ਹੋਰ। ਕਾਜੁ-
ਗਰਜ਼। ਬਦਨ-ਮੂੰਹ। ਅਲੋਕ-ਵੇਖ ਕੇ। ੧।

ਸਿਆਮ-ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ਤਜਿ-ਛੱਡ ਕੇ। ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ-ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ
ਉੱਤੇ। ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਹਥਿ-(ਆਪਣੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ। ਇਹੁ-ਇਹ ਲੋਕ, ਇਸ ਲੋਕ
ਵਿਚ ਸੁਖ। ੨।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਸੂਰਦਾਸ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ (ਸਦਾ)
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਸਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਬੇ-ਮੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹਨਾਂ
ਦਾ ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਉਹ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ (ਇਸ ਪਿਆਰ
ਤੋਂ) ਸਦਕੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਹਿਜ
ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਤਾਰ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਹੇ ਸੂਰਦਾਸ ! ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵਿਸੇ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ

ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ); ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਮੁਖ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੈ ਦੀ ਕੋਈ ਭਾਰਭ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ । ੧ ।

(ਹੇ ਸੂਰਦਾਸ !) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸੋਹਣੇ ਸਾਂਵਲੇ ਸੱਜਣ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਜੋਕ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ (ਲੱਗ ਕੇ ਗੰਦ ਹੀ ਚੂਸਦੀ ਹੈ) । ਪਰ, ਹੇ ਸੂਰਦਾਸ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੇ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ੨ । ੧ । ੮ ।

ਨੋਟ—ਭਾਵੇਂ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਤੁਕ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਬਦ ਵਾਂਗ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਤਾਹੀਏਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮ ਬਣਦੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਸਤੇ ਲਫਜ਼ ਸਿਰਫ ‘ਮਹਲਾ ੫’ ਹੁੰਦਾ; ਇਸ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ ‘ਸੂਰਦਾਸ’ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸੂਰਦਾਸ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਤੁਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ । ਇਹ ਸਬਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ । ਸੂਰਦਾਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਨੋਟ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਭਗਤ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਜਣ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

‘ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ । ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੮੬ ਬਿ: ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਸੰਧੀਲਾ ਦੇ ਹਾਕਮ ਰਹੇ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਸਬਦ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ । ਇਕ ਸਬਦ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਪਰੰਤੂ ਬੇਨੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ । ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਉਪਰ ਦੋਬਾਰਾ ਹੜਤਾਲ ਫੇਰੀ ਹੈ । ਪਰ ਉਕਤ ਤੁਕ ਉਤੇ ਹੜਤਾਲ ਫਿਰਨੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :—

ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਆਨ ਜੁ ਚਾਹਤ, ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ ॥
ਸੂਰਦਾਸ ਮਨੁ ਪ੍ਰਭਿ ਹਥਿ ਲੀਨੋ, ਦੀਨੋ ਇਹ ਪਰਲੋਕ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਸੂਰਦਾਸ]

“ਉਕਤ ਸਬਦ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਭੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਦੀ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ—‘ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੇ ਸੰਗੁ’ ਇਸ ਸਬਦ ਤੋਂ ਭੀ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜੀ ਬੇ-ਮੁਖ ਕਰ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਭੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।”

ਆਓ, ਹੁਣ ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੀਏ। ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਜਣ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ :—

(੧) ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

(੨) ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇ-ਮੁਖ ਕਰ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ।

(੩) ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਭੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(੪) ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਉੱਪਰ ਦੋਬਾਰਾ ਹੜਤਾਲ ਵੇਰੀ ਹੈ; ਪਰ ਉਕਤ ਤੁਕ ਉਤੇ ਹੜਤਾਲ ਵਿਰਨੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠਕ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਇਕ ਇਹ ਸੁਆਦਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭੂਘੀ ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਹਥਿਆਰ ਉਹੀ ਜੋ ਵੇਲੇ-ਸਿਰ ਕੰਮ ਦੇ ਜਾਏ। ਜੇ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸੋ, ਉਹਨਾਂ ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਵਿਚੋਂ “ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ” ਪੈਸ ਕਰ ਕੇ ਅੰਵਾਣ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਟਪਲਾ ਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬੀਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਧਾ ਭੋਲ ਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਸੱਚਾਈ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿੰਗ-ਟੇਫ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ

ਤੱਕਣਾ। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ “ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ ।” ਇਥੇ ਜੇ ਲਫਜ਼ ‘ਹਰਿ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਕ੍ਰਿਸਨ’ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੰਨੇ ਉਤੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਸ਼ਬਦੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਭੀ ਪਿੱਚ-ਘਸੀਟ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ ‘ਹਰਿ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਕ੍ਰਿਸਨ’ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਤੇ, ਕਿਸੇ ਭੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਥੇ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇ-ਮੁਖ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ।

(੨) ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ’ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਭੀ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਇਥੇ ਇਹਨਾਂ ਇਕ ਉਕਾਈ ਖਾਧੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਮੰਨਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਬਦ ਦਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੈ “ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ ।” ਇਹ ਸਬਦ “ਮਹਲਾ ੫” ਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਨਿਰੇ ਲਫਜ਼ ‘ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ’ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਗਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ—ਹਰਿ, ਹਰਿ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਭਿ।

ਤੇ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭੀ ਲਫਜ਼ ‘ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਸਾਵ’ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ :

ਦਰਸਨ ਕਉ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਪੂਰੇ ਭਾਗਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਨੀਦ ਕਿਉ ਆਈ ॥ ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਦੂਤਾ
ਲਾਈ ॥ ੧ ॥

ਸੁਣਿ ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਜਨ ਭਾਈ ॥ ਚਰਣ ਸਰਣ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਪਾਈ
॥ ੫ ॥ ੩੪ ॥ ੪੦ ॥

[ਪੰਨਾ ੭੪੫, ਸੂਹੀ ਮ: ੫]

ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ “ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ” ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀਰ ਨੇ ਇਕ ਅਜਬ ਹੀ ਗੱਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਮਾਸਟਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬਬ ਮੈਂ ਭੀ ਦਰਸਨ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਤਕਰੇ ਸਮੇਤ ਅਖੀਰ ਤਕ ਹਰੇਕ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣ ਦਾ

ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੱਜਣ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਬਦ ਉਤੇ ਹੜਤਾਲ ਫਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਿਤੋਂ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਉਥੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਤੁਕ ਦਰਜ ਹੈ, ਤੇ, ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ-ਨਿਸਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ।

(੪) ਸਬਦ ਦਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਸਾਫ਼ ‘ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ’ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਖੀ ਜਾਣਾ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਸੂਰਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ‘ਮਹਲਾ ੫’ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ—

(ੳ) ਕੀ ਇਹ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਹੈ ?

(ਅ) ਕੀ ਇਹ ਸਬਦ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਫਿਰ, ਲਫਜ਼ ‘ਮਹਲਾ ੫’ ਦਾ ਕੀ ਹ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ੲ) ਕੀ ਇਹ ਸਬਦ “ਮਹਲਾ ੫” ਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਫਿਰ, ਲਫਜ਼ “ਸੂਰਦਾਸ” ਕਿਉਂ ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ “ਛਾਡਿ ਮਨ” ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ। ਉਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪਦਾ ਐਸਾ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਹੈ। ਪਰ ਫਰਜ਼ ਕਰੋ, ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲ ਚੀ ਨਾਹ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੀਏ ਕਿ ਇਹ ਤੁਕ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਕਰਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੇਠਲੇ ਸਬਦ ਦੇ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਤੋਂ ਲੱਭਣਾ ਹੈ। ਹੇਠਲਾ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਥੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਭੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਤੁਕ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਦਰਜ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਹੇਠਲੇ ਸਬਦ ਦੇ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਿਰਫ “ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫” ਵਰਤਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਾਰੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਲਫਜ਼ ‘ਸੂਰਦਾਸ’ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਪਰਲਾ ਸਬਦ ‘ਸੂਰਦਾਸ’ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਸੂਰਦਾਸ’ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਸ਼ੁਰੂਰ ਲੱਗੇ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਤੇ ਹੀ ਪਾਠਕ ਇਹ ਸਿਧ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬਦ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸਲੋਕ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਥੇ ਲਵਜ 'ਨਾਨਕ' ਦੇ ਥਾਂ 'ਫਰੀਦ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਵਧੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਉਚਾਰੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਲਵਜ 'ਫਰੀਦ' ਵਰਤਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਨ। ਹਾਂ, ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਉਕਾਈ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਿਚ 'ਮਹਲਾ ੩' ਅਤੇ 'ਮਹਲਾ ੫' ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸਬਦ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਇਕੋ ਤੁਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਲਵਜ 'ਨਾਨਕ' ਦੇ ਥਾਂ ਲਵਜ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਿਚ 'ਮਹਲਾ ੫' ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਵਜ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਇਕੱਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤੇ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠ-ਲਿਖੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਅੱਪੜੇ ਹਾਂ—

(੧) 'ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ'—ਇਹ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਇਹ ਤੁਕ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਫ਼ਿਸਨ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੨) ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਤੁਕ 'ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ' ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਵਜ 'ਨਾਨਕ' ਦੇ ਥਾਂ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਿਚ ਭੀ "ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫" ਦੇ ਨਾਲ ਲਵਜ 'ਸੂਰਦਾਸ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਭੀ ਫ਼ਿਸਨ-ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤੇ ਵਾਕਫੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਭੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਇਗੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪਾਠਕ ਸੱਜਣ ੧੪੩੦ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਸਫਾ ੧੨੫੧ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਲੈਣ। ਜਿਥੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ 'ਵਾਰ' ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਗਾਂਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ।" ਪਹਿਲਾ ਸਬਦ, 'ਕਹਾ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਬੋਰੀ ਬਾਤ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ੪ 'ਬੰਦ' ਹਨ, ਤੇ, ਜਿਥੇ

ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ “ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਭਜੁ ਬਦੁਰੇ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ ਜਾਤ” ਮੁਕਦੀ ਹੈ, ਦੂਬੇ ਦੇ ਅੰਕ ਲਿਖੇ ਪਏ ਹਨ, ਅੰਕ ੪ ਅਤੇ ਅੰਕ ੧। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਬਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਬੰਦ ਮੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸਬਦ ਭੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਸੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹਨ ਅੰਕ ੪ ਅਤੇ ਅੰਕ ੨। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਚਾਰੇ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੈ “ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ।” ਇਸ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ। ਤੁਕ “ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ ਭਗਵਾਨ” ਤੇ ਨਾਮ-ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ੪ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸਬਦ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਕ ੪। ੧। ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਅੰਕ ੨। ੨। ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਤੀਜਾ ਸਬਦ ਭੀ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਅੰਕ ੨। ੩। ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਵਾਂ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੈ “ਸਾਰੰਗ”। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਸਬਦ ਹੈ ਤਿੰਨ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲਾ। ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਹੈ “ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ, ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ”। ੩। ੧। ੬। ਇਥੇ ਅੰਕ ੩ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੰਦ ਹਨ। ਅੰਕ ੧ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ੧ ਸਬਦ ਹੈ। ਅੰਕ ੬ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ੬ ਸਬਦ ਆਏ ਹਨ—ਕਬੀਰ—੨, ਨਾਮਦੇਵ—੩, ਅਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ—੧। ਕੁੱਲ ਜੋੜ ੬।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਹੈ “ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ।” ਇਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਚਲੋ। ਅਗਲਾ ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੈ “ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ।” ਇਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਅੰਕ ੨। ੧। ੮। ਹਨ। ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਬਦ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅੰਕ ੮ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ੮ ਸਬਦ ਆ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਵੇਲੇ ਇੱਕਲੀ ਤੁਕ “ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ” ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਸਬਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਕ ੧ ਅਤੇ ੮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਅੰਕ ਹੈ ੧। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਸਬਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਭੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇਹ ਸਬਦ ਹੈ, ਇਕੋ ਹੀ ਸਬਦ ਹੈ।

ਅਸਾਂ ਇਥੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਕ ੮ ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੁ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ “ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ” ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਸਬਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅੰਕ ਨੰ: ੧ ਦੇਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਬਦ “ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੂਰਦਾਸ”

ਸਿਰ-ਲੇਖ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਿਸ ਭੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲਾ ਸਬਦ ਹੈ। ਜੇ “ਛਾਡਿ ਮਨ” ਵਾਲੀ ਤੁਕ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੂਜਾ ਸਬਦ ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਅਖੀਰਲਾ ਅੰਕ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ—੨।੨।੮। ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ ਨੰ. ੨ ਸਬਦ ਦੇ ਬੰਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਅੰਕ ਨੰ. ੨ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਤੇ ਤੀਜਾ ਅੰਕ ਨੰ. ੮ ਸਾਰੇ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ;

ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫਿਰ ਮੂਲ-ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਭੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਸਬਦ ਦਾ ਕਰਤਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਭੀ ਵੇਖੋ। ਅਖੀਰਲੇ ਅੰਕ ਹਨ ੨।੧।੪। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਉਂ ਹੈ—ਸਬਦ ਦੇ ਦੋ ਬੰਦ ਹਨ। ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਸਬਦ ਹੈ। ਤੇ, ਸਾਰੇ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ੬ ਹੈ। ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਬਣਿਆ:—

ਕਬੀਰ ਜੀ-----੨

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-----੩

ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ-----੧

ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ-----੧ (ਇਕੱਲੀ ਤੁਕ)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-----੧

ਕਬੀਰ ਜੀ-----੧

ਜੋੜ ੬

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਰੰਗ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਸਹਾਈ ਮਨ ਕਾ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ
ਬਨਿਤਾ, ਹਿਤੁ ਲਾਗੇ ਸਭ ਫਨ ਕਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗੇ ਕਉ ਕਿਛੁ
ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧਹੁ, ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਧਨ ਕਾ ॥ ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ
ਕਾ, ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੇ ਠਨਕਾ ॥ ੧ ॥ ਸਗਲ ਧਰਮ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪਾਵਹੁ,
ਪੂਰਿ ਬਾਂਛਹੁ ਸਭ ਜਨ ਕਾ ॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ, ਇਹੁ ਮਨੁ
ਉਭਨ ਪੰਖੇਰੂ ਬਨ ਕਾ ॥੨॥੧॥੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ । ਬਨਿਤਾ-ਵਹੁਟੀ । ਹਿਤੁ-ਮੋਹ । ਫਨ-ਫਲ । ੧।
ਰਹਾਉ ।

ਆਗੇ ਕਉ-ਅਗਲੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਲਈ । ਤੁਲਹਾ-ਬੋਝਾ । ਬਿਸਾਸਾ-
ਇਤਬਾਰ । ਭਾਂਡਾ-ਸਰੀਰ । ਠਨਕਾ-ਠੋਡਾ, ਠੋਕਰ । ੧ ।

ਜਨ-ਸੇਵਕ, ਭਗਤ । ਸਭ ਜਨ-ਸਤ-ਸੰਗੀ (੧) । ਪੰਖੇਰੂ-ਪੰਛੀ । ੨।

ਅਰਥ :-ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਭਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵਹੁਟੀ-ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ
ਮੋਹ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਫਲ ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਹ ਪਾਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਇਹ ਮੋਹ
ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਫਲ ਹੀ ਹਨ, ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ) ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਇਸ ਧਨ ਦਾ (ਜੋ ਤੂੰ ਖੱਟਿਆ ਕਮਾਇਆ ਹੈ) ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ
ਨਹੀਂ (ਕਿ ਕਦੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏ, ਜੋ) ਅਗਾਹ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ (ਭਾਵ, ਨਾਮ ਧਨ ਦਾ)
ਬੋਝਾ ਬੰਨ੍ਹੋ । (ਧਨ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ) ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭੀ ਕੋਈ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ, ਇਸ
ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੁ ਜਿਤਨੀ ਠੋਕਰ ਲੱਗੇ (ਤਾਂ ਵਹਿ-ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ੧ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! (ਜਦ ਮੰਗੋ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗੋ, (ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ)
ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਮਿਲਣਗੇ । ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਸੁਣੋ,
ਇਹ ਮਨ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਉਡਾਰੂ ਪੰਛੀ (ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣ ਲਈ
ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲਿਆਉ) । ੨।੧।੯।

ਨੋਟ-ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ-ਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਬਦ ਅਖੀਰ ਤੇ
ਵੱਖਰਾ ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ.-ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਾ ਸਾਥ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ । ਸਰੀਰ ਭੀ ਇੱਥੇ
ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ-ਸੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ, ਇਹੀ ਹੈ ਸਦਾ-ਸਹਾਈ ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥
ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥ ੧ ॥
ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਧ ਨੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥
ਤੂ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ ਤੁਹੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਧਿਆਵਹਿ ਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸੇਈ ਸੂਚੇ ਹੋਹੀ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ
ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੇਲੇ ਹਛੇ ਹੋਹੀ ॥ ੩ ॥ ਜੇਹੀ ਰੁਤਿ ਕਾਇਆ ਸੁਖੁ ਤੇਹਾ
ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਦੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰੁਤਿ ਕੇਹੀ ॥
੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਖੁਆਰੀ—ਖੁਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਰਤੂਤ । ਧ੍ਰਿਗੁ—ਛਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ
। ੧ ।

ਪਤਿ—ਇੱਜਤ । ਸੇਤੀ—ਨਾਲ । ਘਰਿ—ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਰਹਹਿ ਨਹੀ—(ਮੰਗਣ ਤੋਂ) ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ੨ ।

ਸਿ—ਉਹ ਬੰਦੇ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਸੂਚੇ—ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ਅਹਿ—ਦਿਨ।
ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਹਛੇ—ਪਵਿੱਤ੍ਰ । ਹੋਹੀ—ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਰੁਤਿ—ਮੌਸਮ (ਨੋਟ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਹੀ ਰੁਤਾਂ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਉਤੇ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹਨ—ਸਿਮਰਨ-ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਨਾਮ-ਹੀਨਤਾ) ।
ਦੇਹੀ—ਸਰੀਰ । ਥਾਈ—ਉਹੀ । ਕੇਹੀ—ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾਹ ਦੇ ਸਕਣ ਵਾਲੀ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰ । (ਸਿਮਰਨ
ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇਗਾ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਨਿਰਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਹੱਸਣ ਤੇ ਮੌਣ ਦੇ ਆਹਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾਂ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਮੌਤ ਭੁੱਲ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਮੋਤ ਭੁੱਲਿਆਂ) ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੀਵ ਉਹ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਖੁਆਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ। (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ) ਜੀਊਠਾ ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਦਾ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਟਿਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ (ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨ ਜੀਵਨ ਸੁਚੱਜਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ ?) । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ (ਤੋਰਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ) ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਭੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (ਸਗੋਂ ਤੈਥੋਂ) ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੈਥੋਂ ਦਾਤਾਂ ਨਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਮੰਗਣੇ ਬਿਨਾ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ । ੨ ।

ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ । (ਤਾਂ ਤੇ) ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ । ਭੈੜੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਭੀ (ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ) ਚੰਗੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ।

(ਬਿਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਹੀ ਰੁਤਾਂ ਹਨ—ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਹੀਨਤਾ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜੇਹੜੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੁਖ (ਜਾਂ ਦੁਖ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਢਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਢਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਉਹੀ ਰੁੱਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ) । ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਕੋਈ ਭੀ) ਰੁੱਤ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ । ੪। ੧।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਕਰਉ ਬਿਨਉ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰਿ ਵਰੁ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਸੁਣਿ ਘਨਘੋਰ ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਰਤੀ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥੧॥ ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਨੀ ਹੀਅਰੇ ਗੁਰਿ ਮੋਹੀ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰਸਿ ਲੀਨਾ ॥੨॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਖੀ ਵਰ ਕਾਮਨਿ ਪਿਆਰੀ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿ ਵਰਿ ਨਾਰਿ ਭਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਖਾਨਿਆ ॥੩॥ ਅਵਗਣ ਤਿਆਗਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਣਿ ਅਸਥਿਰੁ ਵਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ਹਰੀ ॥ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ

ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ੩ ॥
 ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨਹੀ, ਮਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਓਟ ਗਹੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਨੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਚੁ ਸਹੀ ॥ ੪
 ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਰਉ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਿਨਉ-ਬੇਨਤੀ। ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ
 -ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰੂ ਪਾਸ। ਵਰੁ-ਖਸਮ। ਆਣਿ-ਲਿਆ ਕੇ। ਸੁਣਿ-ਸੁਣ ਕੇ।
 ਘਨਘੋਰ-ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ। ਮੋਰਾ-ਮੇਰਾ। ਰਤੀ-ਰੰਗੀ ਹੋਈ। ੧।

ਬਰਸੁ-ਵਰਖਾ ਕਰ। ਘਨਾ-ਹੇ ਘਟ ! ਹੋ ਬੱਦਲ! ਭੀਨਾ-ਭਿੰਨ ਜਾਏ। ਹੀਅਰੈ
 -ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਰਸਿ-ਰਸ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਸਹਜਿ-ਸਹਜ ਵਿਚ, ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ਵਰ ਕਾਮਣਿ-ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ
 (ਜੀਵ-) ਇਸਤ੍ਰੀ। ਜਿਸੁ ਮਨੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ। ਵਰਿ-ਵਰ ਕੇ, ਚੁਣ ਕੇ, ਪਤੀ
 ਬਣਾ ਕੇ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ। ਸੁਖਾਨਿਆ-ਸੁਖ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ
 ॥ ੨ ॥

ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ। ਬੈਰਾਗਨਿ-ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੀ। ਅਸਥਿਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ
 ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਸੋਗੁ-ਬਿੱਤਾ। ਵਿਜੋਗੁ-ਵਿਛੋੜਾ। ਨ ਵਿਆਪੈ-ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।
 ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ੩।

ਆਵਣ ਜਾਣੁ-ਜਨਮ ਮਰਨ (ਦਾ ਗੇੜ)। ਓਟ-ਆਸਰਾ। ਗਹੀ-ਫੜੀ। ਧਨੁ
 -(ਥਨ੍ਧ) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ। ਸਹੀ-ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ। ੪।

ਅਰਥ -ਹੋ ਬੱਦਲ ! ਵਰਖਾ ਕਰ (ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਕਿ)
 ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਜਾਏ। (ਜਿਸ ਸੁਭਾਗ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ
 ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ-ਵੱਸ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਠੰਢ ਪਾਂਦੀ ਹੈ (ਸੁਖ ਦੋਂਦੀ
 ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, (ਗੁਰੂ ਹੀ) ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
 ਲਿਆ ਕੇ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਗਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣ ਕੇ ਮੋਰ
 ਪੈਲਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ-ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਠੰਢਾ-
 ਠਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ) ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪ੍ਰਭੂ
 ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ਼ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧।

ਜਿਸ (ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ) ਗਿੱਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਸਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨।

ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ (ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਕੀਤੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਕਦੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਔਗਣ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਰਾਗਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਉਸ ਦਾ ਸੋਹਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖਸਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਅਡੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ), ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਉਹੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪। ੨।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਗਵਾਇਆ ॥ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਨਾਰੀ ਰਤੁ ਨਿੰਦਾ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨ੍ਹਿ ਭੈ ਕਪਟ ਨ ਛੂਟੇ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ॥ ਅਜਗਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦੇ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਮਰਿ ਜਨਮੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਬਦੁ, ਸੁਹਾਇਆ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਭੇਖ ਬਹੁ ਕੀਨ੍ਹੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੀਰਥਿ ਤੇਜੁ ਨਿਵਾਰਿ ਨ ਨ੍ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗਿਆ ਜਤ ਕੋ ਤਤ ਹੀ ਆਇਆ ॥ ਬਿਸਟਾ ਕੀਟ ਭਏ ਉਤ ਹੀ ਤੇ ਉਤ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਅਧਿਕ ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਹਜੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਰਹਤਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਗੁਰ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ਹਮ ਨੀਚ ਹੋਤੇ ਹੀਣਮਤਿ ਝੂਠੇ ਤੂ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥

ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਤਹਾ ਤੂ ਤਾਰਣ ਸਚੁ ਤਾਰੇ ਤਾਰਣਹਾਰਾ ॥੩॥ ਬੈਸਿ ਸੁ
ਥਾਨਿ ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਿਆ ਕਿਆ ਕਥਉ ਅਪਾਰਾ ॥ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ
ਅਗਮੁ ਅਜੋਨੀ ਤੂੰ ਨਾਥਾਂ ਨਾਥਣ ਹਾਰਾ ॥ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਦੇਖਿ ਕਹਉ ਤੂ ਕੈਸਾ
ਸਭਿ ਜਾਚਕ ਤੂ ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਹੀਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਰਿ ਦੇਖਹੁ ਇਕੁ ਨਾਮੁ
ਮਿਲੈ ਉਰਿ ਧਾਰਾ ॥੪॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਾਚੀ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਟਿਕਵੀਂ, ਅਡੋਲ । ਨਾਮਿ-
ਨਾਮ ਵਿਚ । ਤ੍ਰਿਪਤੋ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਲੋਂ ਪਰਤੇ । ਹਉਮੈ-ਹਉ ਹਉ, ਮੈ
ਮੈਂ (ਮੈਂ ਵਡਾ ਬਣਾਂ ਮੈਂ ਵਡਾ ਬਣਾਂ -ਇਹ ਖਿਆਲ)। ਰਤੁ-ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਮਸਤ ।
ਬਿਖੁ-ਜਹਰ । ਚੀਨ੍ਹਿ-ਪਛਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ ।
ਅਜਗਰਿ-ਅਜਗਰ ਵਿਚ । ਭਾਰਿ-ਭਾਰ ਹੇਠ । ਅਜਗਰਿ ਭਾਰਿ-ਬਹੁਤ ਵੁਡੇ ਭਾਰ
ਹੇਠ । ੧।

ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਵੇ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਸੁਹਾਇਆ-ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ।
ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ-ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤੀਰਥਿ-ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ । ਤੇਜੁ-ਕ੍ਰੋਧ । ਨਿਵਾਰਿ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਭਾਇਆ-ਚੰਗਾ
ਲੱਗਾ । ਪਰਹਰਿ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਜਤ-ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ । ਤਤ-ਉਸੇ ਪਾਸੇ । ਉਤ ਹੀ
ਤੇ-ਉਸੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ, ਉਸੇ ਕਾਰਨ । ਕੀਟ-ਕੀੜੇ । ਅਧਿਕਾਈ-ਬਹੁਤ। ਸਹਜੁ-ਅਡੋਲ
ਅਵਸਥਾ । ੨।

ਰਹਸਿ-ਰਹਸ ਵਿਚ, ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ । ਗਾਵਾ-ਗਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਗਾਵਾਂ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਗਿਆਨੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੂੰਘੀ ਸਾਂਝ । ਬੀਚਾਰਾ
-ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ । ਖੋਜੀ-ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਉਪਜੈ-ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਦੀ-ਬਗੜਾਨਾ । ਬਿਨਸੈ-ਆਤਮਕ ਮੌਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ।
ਹਉ-ਮੈਂ । ਬਲਿ-ਬਲਿਹਾਰ, ਫੁਰਬਾਨ । ਗੁਰ ਕਰਤਾਰਾ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਹੇ ਕਰਤਾਰ !
ਹੁੰਤੋ-ਸਾਂ, ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ [ਨੋਟ :-ਅੱਖਰ 'ਹ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ- ਅਤੇ । ਅਸਲ
ਲਫਜ਼ 'ਹੁੰਤੋ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਹੁੰਤੋ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] । ਹੀਣ ਮਤਿ-ਮਤਿ ਹੀਣ, ਮੂਰਖ । ਆਤਮ
-ਆਤਮਾ, ਆਪਣਾ ਆਪ । ੩ ।

ਬੈਸਿ-ਬੈਠ ਕੇ, ਟਿਕ ਕੇ । ਸੁ ਥਾਨਿ-ਸੁਸ਼ਟ ਥਾਂ ਵਿਚ, ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ । ਕਹਾਂ-
ਮੈਂ ਆਖਾਂ। ਕਿਆ ਕਿਆ-ਕੋਹੜੇ ਕੋਹੜੇ? ਕਥਉ-ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਨਾਥਣਹਾਰਾ
-ਨੱਥ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਹਉ-ਕਿਸ
ਦੇ ਪਾਸ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ? ਦੇਖਿ-ਵੇਖਿ ਕੇ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਜਾਚਕੁ-ਮੰਗਤੇ। ਹੀਨੁ-ਸੱਖਣਾ,
ਖਾਲੀ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੋਂ । ਦੇਖਹੁ-ਧਿਆਨ ਕਰੋ, ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰੋ । ਉਰਿ-
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਧਾਰਾ-ਧਾਰਾਂ, ਮੈਂ ਟਿਕਾ ਰੱਖਾਂ । ੪।

ਅਰਥ :-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੋਹਣਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਪਰ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪੁੰਝ ਕੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਧਾਰਦੇ ਰਹੇ (ਭਾਵ, ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ)। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਮਿਲ ਪਿਆ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਅਭੌਲ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜੁੜੀ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਲੋਂ ਪਰਤ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, 'ਮੈਂ ਵਡਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਵਡਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ'—ਇਹ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗਵਾ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਾਏ ਧਨ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਿਹਾ, ਉਹ (ਸਦਾ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਨਾਰੀ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਦੀ) ਜ਼ਹਰ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ (ਆਤਮਕ ਮੁਰਾਕਬਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ), ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਸਹੇੜਦੇ ਰਹੇ। ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਭਰ ਤੇ ਛਲ ਨਾਹ ਮੁੱਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਮਾਇਆ (ਦੀ ਲਗਨ) ਹੀ ਰਹੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਭੀ ਮਾਇਆ (ਦੀ ਦੰਦ-ਕਥਾ) ਹੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਸਦਾ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਬੇਅੰਤ ਵਡੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਲੱਦੇ ਰਹੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਉਹਨਾ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਲਿਆ। ੧।

ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਤਮ-ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਇਸਨਾਨ ਨਾਹ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹ ਲੱਗਾ, (ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅਧੀਨ ਰਹਿ ਕੇ) ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਸਦਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਸੇ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚ ਮੁੜ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਟੇ ਦੇ ਕੀੜੇ ਵਿਸਟੇ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵਿਸਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੜ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ) ਜਿਤਨੇ ਹੀ ਵਧੀਕ ਸੁਆਦ ਉਹ ਮਾਣਦੇ ਗਏ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਵਧੀਕ ਰੋਗ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਦੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਨਾਹ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਨਾਹ ਹੋਈ। ੨।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ! ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, (ਮੇਹਰ ਕਰ) ਮੇਰੀ ਸੁਰਤਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ (-ਭਗਤੀ) ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹੇ, ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਾਂ ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਮੈਂ ਸਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਭੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਬਣੀ ਰਹੇ। (ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭੁੱਖੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਦੇ ਜਤਨ) ਖੋਜਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ (ਨਿੱਤ ਮਾਇਆ ਦੇ) ਬਗੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੜੇ) ਨੀਵੇਂ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਾਂ ; ਪਰ ਤੂੰ (ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ) ਬਾਣੀ ਵਿਚ (ਜੋੜ ਕੇ) ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਵਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਜਿਥੇ ਆਪੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੂੰ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰ-ਲਹਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਣ ਲਈ ਆ ਬਹੁੜਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਰਨ ਦੇ

ਸਮਰੱਥ ਹੈ, (ਸਾਨੂੰ) ਤਾਰ ਲੈ । ੩

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰਾ ਕਰ) ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਾਂ। ਪਰ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਅਲੱਖ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ। ਤੂੰ (ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ) ਨਾਥ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਆਖਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ (ਭਾਵ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਸਾਰੇ ਜੀਵ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਦੇ) ਮੰਗਤੋਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਖੁੰਬਿਆ ਹੋਇਆ (ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ (ਤੇਰੇ) ਦਰ ਤੇ (ਆ ਭਿੱਗਾ ਹੈ, ਇਸ ਉੱਤੇ) ਮੇਰਾ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਮੈਂ (ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇ ਰੱਖਾਂ। ੪। ੩।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ
ਸਾ ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥ ਭਈ ਨਿਰਾਸੀ ਕਰਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ਬਿਨੁ
ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਬਲਿ ਜਾਵਾਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਉਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ
ਸੁਹਾਵੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਗੁਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਿ
ਸੁਭਾਵੀ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਬਾਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜਗੁ ਤੁਮਰਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਹਉ ਤੇਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਵੇਰਾ ॥ ੩ ॥
ਅਪੁਨੇ ਪਿਰ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਵਿਗਾਸੀ ਤਉ ਧਨ ਸਾਚੁ ਸੀਗਾਰੇ ॥ ਅਕੁਲ
ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਸਚਿ ਸਾਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭਈ
ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਿਦ
ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ । ਧਨ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਜਿਨਿ ਧਨ-ਜਿਸ ਜੀਵ-
ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ । ਸਾਦੁ-ਸੁਆਦ, ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਨੰਦ। ਬਿਲਖ-[ਵਿਲਖembarrassed]
ਵਿਆਕੁਲ । ਬਦਨ-ਮੂੰਹ । ਨਿਰਾਸੀ-ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾਹ ਹੋਣ, ਟੁੱਟੇ
ਦਿਲ ਵਾਲੀ । ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ । ੧ ।

ਬਰਸੁ-ਵਰਖਾ ਕਰ । ਘਨਾ-ਹੇ ਘਨ ! ਹੇ ਬੱਦਲ ! ਘਰਿ-(ਮੇਰੇ)ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਆਣਿ—ਲਿਆ ਕੇ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਉਤਨ—ਨਵੀਂ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਸੁਹਾਵੀ—
ਸੁਖਦਾਈ । ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ—ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਹੀ । ਸੁਭਾਵੀ—
ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ । ੨ ।

ਬਾਰੇ—ਤੇਰੇ । ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜਗੁ—ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਾਲਾ ਜਗਤ । ਹਉ—ਮੈਂ ।
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ—ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ । ਨਿਰੰਜਨੁ—[ਨਿਰ-ਅੰਜਨੁ] ਮਾਇਆ ਦੀ
ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ਬਹੁਰਿ—ਮੁੜ । ਭਵਜਲਿ—ਭਵਜਲ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ
। ੩ ।

ਵਿਗਾਸੀ—ਖਿੜ ਪਈ । ਤਉ—ਤਦੋਂ । ਸਾਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ,
ਅਟੱਲ । ਅਕੁਲ—ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੁਲ ਨਹੀਂ । ਸਚਿ—ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ)
। ੪ ।

ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਵਿਚ । ਪਤਿ—ਇੱਜਤ । ਰਿਦ—ਹਿਰਦਾ । ਮੇਲਿ
—ਮੇਲ ਵਿਚ, ਜੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੫ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਬੱਦਲ ! ਵਰਖਾ ਕਰ (ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਨਾਮ-
ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੇਰਾ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਲਿਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ
ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ
(ਭਾਵ, ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ) ਉਹ ਸਦਾ (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੰਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ)
ਵਿਆਕੁਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਕੁਮਲਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; (ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੀਆਂ
ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾਹ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ) ਉਸ ਦਾ ਵਿਲ ਟੁੱਟਾ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ
ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸਰਨ ਨਾਹ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ
ਖੁੰਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਰਸਨ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ
ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੋਭਾ
ਖੰਡਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਭਾਵ, ਪਿਆਰ
ਵਾਲਾ ਚਾਉ ਕਦੇ ਮੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ), ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਵੇਖੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ
ਤੇਰਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ
ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਚਾੰਦਾ ਹੈਂ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ (ਮਾਲਕ) ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ (ਦਾਸ) ਹਾਂ (ਮੈਨੂੰ
ਭੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖ) । ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਦੇ ਗੇੜ) ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ
ਪੈਂਦਾ । ੩ ।

(ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ
ਉੱਦਮ-ਰੂਪ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ) ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਅਟੱਲ
ਸੰਸਾਰ (ਤਦੋਂ ਹੀ ਸਫਲ ਜਾਂਣੇ) ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਭੁਲ-ਰਹਿਤ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ
ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ
ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਜੋ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਇਆ
ਦੇ ਬੰਧਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ
ਸੋਝੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ) ਇੱਜ਼ਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ
ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ
ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ੫ । ੪ ।

ਮਹਲਾ ੧ ਮਲਾਰ ॥ ਪਰ ਦਾਰਾ ਪਰ ਧਨੁ ਪਰ ਲੋਭਾ ਹਉਮੈ ਬਿਖੈ
ਬਿਕਾਰ ॥ ਦੁਸਟ ਭਾਉ ਤਜਿ ਨਿੰਦ ਪਰਾਈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਰ ॥ ੧ ॥
ਮਹਲ ਮਹਿ ਬੈਠੇ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਭੀਤਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਵੈ
ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤਨੁ ਆਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਉ
ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰ ॥ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸੁਰਤਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ
ਪਾਈਐ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਪਿਆਰ ॥ ੨ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ਜਿਸ
ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਕਾਇਆ ਮਹਲੁ ਮੰਦਰੁ ਘਰੁ ਹਰਿ ਕਾ
ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਰਾਖੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਐ
ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਮੇਲਣਹਾਰ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਦਾਰਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਧਨੁ-ਪਦਾਰਥ, ਮਾਲ। ਬਿਖੈ-ਵਿਸੇ। ਬਿਕਾਰ-ਮੰਦੇ ਕੰਮ। ਦੁਸਟ ਭਾਉ-ਮੰਦੀ ਨੀਅਤ। ਤਜਿ-ਤਜੇ, ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ। ਚੰਡਾਰ-ਚੰਡਾਲ। ੧।

ਮਹਲ-ਸਰੀਰ। ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ। ਅਪਾਰ-ਬੇਅੰਤ। ਭੀਤਰਿ-(ਹਿਰਦੇ ਦੇ) ਅੰਦਰ। ਸਬਦੁ ਰਤਨੁ-ਰਤਨੁ ਸਬਦੁ, ਸ੍ਰੋਸਟ ਸਬਦ। ਆਚਾਰ-ਨਿੱਤ ਦੀ ਫ਼ਿਆ, ਨਿੱਤ ਦਾ ਆਹਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਸਮ-ਬਰਾਬਰ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ। ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰ-ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਸਲੂਕ। ਸੁਧਿ-ਸੂਝ। ਬੁਧਿ-ਅਕਲ, ਬੂਝ। ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੨।

ਅਹਿ-ਦਿਨ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਲਾਹਾ-ਲਾਭ। ਸਿਖ-ਸਿੱਖਿਆ। ੩।

ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ। ਮਹਲਿ-ਮਹਲ ਵਿਚ। ੪।

ਅਰਥ :-ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਮੌਜੂਦ ਹਨ), ਪਰ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਫ਼ਿਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ੍ਰੋਸਟ ਸਬਦ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਣਾ) ਹੋ ਜਾਏ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਜੇਗੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ(ਦਾ ਸੰਗ), ਪਰਾਇਆ ਧਨ, ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ, ਹਉਮੈ, ਵਿਸਿਆਂ (ਵਾਲੀ ਰੁਚੀ), ਮੰਦੇ ਕਰਮ, ਭੈੜੀ ਨੀਅਤ, ਪਰਾਈ ਨੀਂਦਿਆ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲ ਫ਼ੋਧ-ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਸਲੂਕ ਨੂੰ ਭੀ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਬਰਕਤਿ ਹੈ)। ਪਰ ਇਹ ਸੂਝ ਬੂਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਭੀ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਚਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਹਲ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਟਿਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ । (ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ-ਮਹਲ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਜੀਵ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹਿਰਦੇ-ਮਹਲ ਵਿਚ ਮੌਜ਼ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤਦੋਂ ਮੇਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪।੫।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਜਾਣੈ ਜਾਤਿ ॥ ਕਾਇਆ ਅਗਨਿ ਕਰੇ ਨਿਭਰਾਂਤਿ ॥ ਜੀਮਹਿ ਜੀਅ ਜਾਣੈ ਜੇ ਬਾਉ ॥ ਸੁਰਤਾ ਪੰਡਿਤੁ ਤਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਮਾਇ ॥ ਅਣਡੀਠਾ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ॥ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ ਮਾਇ ॥ ੧ ਰਹਾਉ॥ ਉਪਰਿ ਦਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਪਇਆਲਿ ॥ ਕਿਉਕਰਿ ਕਹੀਐ ਦੇਹੁ ਵੀ ਚਾਰਿ॥ ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਕਬਨੀ ਬਦਨੀ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਂਤਿ ॥ ਸੋ ਬੁਝੈ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਾਤਿ ਕੁਲੀਨੁ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਕਾ ਕਹਣਾ ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਵਿਚਿ ਸਨਾਤੀ ਸੇਵਕੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਛੁਆ ਪਹਿਰੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੫੬]

ਨੋਟ:—ਇਥੋਂ 'ਘਰੁ ੨' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ੪ ਹਨ ।

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਵਣੈ—ਪਵਣ ਦੀ, ਹਵਾ ਦੀ । ਜਾਣੈ—(ਜੇ) ਜਾਣੈ, ਜੇ ਜਾਣ ਲਏ । ਜਾਤਿ—ਅਸਲਾ, ਮੂਲ, ਮੁੱਢ । ਅਗਨਿ—(ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ) ਅੱਗ । ਭਰਾਂਤਿ—ਭਟਕਦਾ । ਨਿਭਰਾਂਤਿ—ਭਟਕਣਾ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਸਾਂਤੀ । ਜਾਣੈ ਜੇ ਬਾਉ—ਜੇ (ਉਹ) ਬਾਂ ਜਾਣ ਲਏ (ਜਿਥੋਂ) । ਜੀਅ—(ਸਾਰੇ) ਜੀਅ ਜੰਤ । ਸੁਰਤਾ—ਚੰਗੀ ਸੁਰਤਿ ਵਾਲਾ, ਸਿਆਣਾ । ੧ ।

ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ—ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਮਾਇ—ਹੇ ਮਾਂ ! ਕਿਆ ਕਰਿ—ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਆਖਿ—ਆਖ ਕੇ । ਵਖਾਣੀਐ—ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਚਰਿ—ਅੰਦਰ, ਹੇਠਾਂ । ਅਸਮਾਨਿ—ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ । ਪਇਆਲਿ—ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ। ਦੇਹੁ—(ਉੱਤਰ) ਦੇਹੁ । ਵੀਚਾਰਿ—ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ—ਜੀਭ (ਵਰਤਣ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਵਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਹਿਆਇ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਕੋਈ ਜਾਣੈ—ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਕੈਸਾ ਨਾਉ—ਨਾਮ ਕੈਸਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ—ਕਹਣ ਬੋਲਣ ਵਲੋਂ [ਕਵ—ਬੋਲਣਾ । ਕਕਾ—ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ] ।
ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਂਤਿ—ਸਾਂਤੀ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਰੋਕ ਪਈ ਰਹੇ । ਸੋ ਬੂਝੈ—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ
ਕੁਝ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਦਾਤਿ—ਬਖਸ਼ਸਸ । ਅਹਿ—ਦਿਨ । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਜਿ—
ਜੇਹੜਾ । ਸਚਿ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ੩ ।

ਕੁਲੀਨੁ—ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦਾ । ਤਾ ਕਾ ਕਹਣਾਂ—ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਆਖਣਾ ।
ਕਹਹੁ ਨ ਕੋਇ—ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਧਿਰ ਭੀ ਨ ਆਖੋ । ਸਨਾਤੰੀ ਵਿਚ—ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ
ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ । ਪਣੀਆ—ਜੁੱਤੀ [ਤਪਾਨਹੁ], ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮਾਂ ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ (ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ) ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, (ਉਹ
ਗੋਬਿੰਦ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ) ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਰੂਪ
ਬਾਬਤ) ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਮਾਂ ! ਕੀਹ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ
ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ? (ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ
ਦਾ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ
ਉਦਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੋਝਾ ਨਹੀਂ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹਾਂ) ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਆਣਾ ਪੰਡਿਤ (ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ) ਹੈ, ਜੋ
ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਏ (ਭਾਵ, ਜੋ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ
ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਏ),
ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰ ਲਏ, ਜੋ ਉਸ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-
ਪਛਾਣ ਪਾਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਉਤਾਹ ਹੇਠਾਂਹ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਆਪਕ
ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਭਾਈ !) ਵਿਚਾਰ
ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਧਿਰ-ਭੀ (ਜੋ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ) ਉੱਤਰ ਦੇਹੋ ਕਿ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਰੇ) ਕਿਵੇਂ
ਕੁਝ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਅਸੰਭਵ
ਹੈ, ਪਰ) ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਵਿਖਾਵਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ
ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ ਹੋਵੇ ਉਹ (ਉੱਚ-ਗਿਆਨਤਾ ਦੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ) ਕਹਣ ਬੋਲਣ ਵਲੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ) । (ਫਿਰ) ਉਹ ਦਿਲ ਰਾਤ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਆਪਣੇ
ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਉਹੀ ਹੈ

ਅਸਲ ਮਨੁੱਖ ਜੋਹੜਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਯਾਦ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹੋ ਕੇ (ਜਾਤਿ ਕੁਲ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ ਬਣ ਜਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਣਾ ਹੀ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ? (ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ) ।

(ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-)ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਜੰਮ ਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਗਤ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ (ਬੇਸ਼ੱਕ) ਉਹ ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਨ ਲਏ । ੪।੧।੬।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਦੁਖੁ ਵਿਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਦਰਦੁ ਹੋਵੇ ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲਗੈ ਨ ਬੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥ ਮਨ ਅੰਧੈ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਕਾ ਫਲੁ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ॥ ਮਾਣਸ ਕਾ ਫਲੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਸੁ ॥ ਸਾਸਿ ਗਇਐ ਕਾਇਆ ਢਲਿ ਪਾਇ ॥ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਕੋਇ ਨ ਖਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸੁ ॥ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸੁ ॥ ਦੂਖ ਰੋਗ ਸਭਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਛੂਟਸਿ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨॥੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਵਿਛੋੜਾ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਟਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ-ਪਨ । ਭੂਖ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ਸਕਤਵਾਰ-ਸਕਤੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਵੇਂ । ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ । ਵੈਦ ਭੋਲੇ-ਹੇ ਭੋਲੇ ਅੰਧਾਣ ਵੈਦ ! ਦਾਰੂ ਨ ਲਾਇ-ਦਵਾਈ ਨਾਹ ਦੇਹ । ੧ ।

ਰਹੈ-ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬੀਰ-ਹੇ ਵੀਰ ! ਲਗੈ ਨ-ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਨਹੀਂ ਪੋਂਹਦਾ, ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਵਿਸਾਰਿ-ਭੁਲਾ ਕੇ । ਰਸ ਭੋਗ-ਰਸਾਂ ਦੇ ਭੋਗ । ਉਠਿ ਖਲੋਏ-ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਰੋਗ-ਕਈ ਰੋਗ [ਨੋਟ-ਲਫਜ਼ 'ਰੋਗੁ' ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ, ਲਫਜ਼ 'ਰੋਗ' ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ] । ੨ ।

ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ-ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ । ਘਟ-ਸਰੀਰ । ਸਾਸੁ-ਸਾਹ । ਸਾਸਿ
ਗਇਐ-ਜੇ ਸਾਹ ਨਿਕਲ ਜਾਏ । ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ । ਢਲਿ ਪਾਇ-ਢਹਿ ਪੈਂਦੀ ਹੈ,
ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੇ-ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ । ਕੋਇ-ਕੋਈ ਭੀ
ਮਨੁੱਖ । ੩ ।

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ-ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ । ਨਿਰਮਲ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ
ਹੋਇਆ । ਹੰਸੁ-ਜੀਵਾਤਮਾ । ਜਿਸੁ ਮਹਿ-ਜਿਸ (ਕਾਇਆ) ਵਿਚ । ਅੰਸੁ-ਹਿੰਸਾ,
ਜੋਤਿ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਨਾਇ-ਨਾਮ ਵਿਚ(ਜੁੜ ਕੇ) । ਛੁਟਸਿ-(ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿਕ ਦੁੱਖਾਂ
ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਅੰਵਾਣ ਵੈਦ ! ਹੇ ਵੀਰ ਵੈਦ ! ਅਜੇਹੀ ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ
ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਅਜੇਹੀ ਦਵਾਈ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ (ਜਿਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਵਰਤਿਆਂ
ਵਿਚ ਭੀ) ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਟਿਕਿਆ ਹੀ ਰਹੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭੋਲੇ ਵੈਦ! ਤੂੰ ਦਵਾਈ ਨਾਹ ਦੇਹ(ਕਿਸ ਕਿਸ ਰੋਗ ਦਾ ਤੂੰ ਇਲਾਜ ਕਰੇਂਗਾ?
ਵੇਖ, ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ) ਰੋਗ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ, ਦੁਸ਼ਾ
ਰੋਗ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ । ਇਕ ਹੋਰ ਰੋਗ ਭੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਭਾਵੇ ਜਮਦੂਤ (ਭਾਵ,
ਜਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ) । ਤੇ ਇਹ ਉਹ ਦੁੱਖ ਹੈ ਉਹ ਰੋਗ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆ ਚੰਬੜਦਾ ਹੈ (ਜਦ ਤਕ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਨਸਕ
ਰੋਗ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਦਵਾਈ ਕਾਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ) । ੧ ।

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ(ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ)ਰਸ ਮਾਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੱਤੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈਆਂ । (ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਾਣ ਲਈ, ਇਸ ਦੇ) ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ
(ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।ਸੋ,ਹੇ ਅੰਵਾਣ ਵੈਦ!(ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ
ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ) ਤੇਰੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾਹੀਂ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ
ਕਾਰਨ ਇਹ ਰੋਗ ਤਾਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ) । ੨ ।

ਚੰਦਨ ਦਾ ਰੁੱਖ ਤਦੋਂ ਤਕ ਚੰਦਨ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਵਿਚ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ
(ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਲੱਕੜੀ ਹੀ ਹੈ) । ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਤਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖਾ
ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਾਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸੁਆਸ ਨਿਕਲ-ਜਾਣ ਤੇ
ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਦਵਾਈ
ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ(ਪਰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਾਤਮਾ ਤਾਂ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਵੈਦ ! ਦਵਾਈ ਦੀ

ਅਸਲ ਲੋੜ ਤਾਂ ਉਸ ਜੀਵਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੈ) । ੩ ।

(ਹੋ ਵੇਦ !) ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ (ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਮਾਰਦੀ) ਹੈ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸੁੱਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਜੀਵਾਤਮਾ ਭੀ ਨਰੋਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਜੀਵਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਇਥੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵੇ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ । ੪ । ੨ । ੭ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਨੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਲੇਹੁ ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੈ ਠੇਹ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਖਾਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤੇਰੇ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਸਭੁ ਛਾਂਵ ॥ ਰਬਿ ਫਿਰੀਦੈ ਦੀਸਹਿ ਥਾਵ ॥ ਦੇਹ ਨ ਨਾਉ ਨ ਹੋਵੈ ਜਾਤਿ ॥ ਓਥੇ ਦਿਹੁ ਐਥੇ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਸਾਦ ਕਰਿ ਸਮਧਾਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਘਿਉ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅੰਗਨੀ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ਹੋਮ ਜਗ ਅਰੁ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ॥ ੩ ॥ ਤਪੁ ਕਾਗਦੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ਜਿਸ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਦਿਸਹਿ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੬]

ਨੋਟ—ਸੰਖੀਆ ਜ਼ਹਰ ਹੈ । ਪਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕੁਸ਼ਤਾ, ਉਹ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਖੀਆ ਇਕ ਵਧੀਆ ਦਵਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਦਬਾਉ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਮਾਰ ਮੁਕਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹੀ ਦੁੱਖ ਦਵਾਈ ਭੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬਬਦ ਵਿਚ ਉਹ ਆਤਮਕ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਪਦ ਅਰਥ:—ਮਾਰਣ(ਮਹੁਰੇ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੜ੍ਹੀ ਬੂਟੀਆਂ ਆਦਿਕ) ਮਸਾਲੇ । ਹਥਿ—ਹੱਥ ਵਿਚ । ਪੀਸਨੁ—(ਕੁਸ਼ਤਾ ਪੀਹ ਕੇ ਬਾਰੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਥਰ ਦਾ) ਵੱਟਾ । ਨਿਤ ਨਿਤ—ਸਦਾ ਹੀ । ਲੇਹੁ—(ਇਹ ਦਵਾਈ) ਖਾਵੇ । ਦੇਹ—ਸਰੀਰ । ਨ ਛੀਜੈ—ਛਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ । ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ—ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਛਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ

ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ। ਅੰਤ ਕਾਲਿ-ਅਖੀਰ ਵੇਲੇ। [ਨੋਟ-‘ਨ ਛੀਜੇ ਦੇਹ, ਦਾ ਪਹਿਲਾ ‘ਨ’ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਭੀ ਅਰਥ ਵੇਲੇ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ‘ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ’ ਅਲੰਕਾਰ ਸਮਝੋ]। ਮਾਰੈ ਠੋਹ-ਪਟਕ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਗਵਾਰ-ਹੋ ਮੂਰਖ ! ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ-ਜਿਸ (ਦਾਰੂ) ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ। ਵਿਕਾਰ-ਮੈਂਦੇ ਕਰਮ ! ੧। ਰਹਾਉ।

ਸਭੁ-ਇਹ ਸਾਰਾ (ਅਡੰਬਰ)। ਛਾਂਵ-ਪਰਛਾਂਵਾਂ। ਰਬਿ ਫਿਰੰਦੇ-ਰਬ ਦੇ ਫਿਰਿਆਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਬ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਥਾਵ-[ਲਵਛ ‘ਥਾਵ’ ਲਵਛ ‘ਥਾਉ’ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ] ਅਸਲੀ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ। ਨਾਉ-ਨਾਮਣਾ, ਵਡਿਆਈ। ਓਥੈ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਐਥੈ-ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ। ਰਾਤਿ-ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ। ਦਿਹੁ-ਦਿਨ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ। ੨।

ਸਾਦ-(ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਸੁਆਦ। ਸਮਧਾਂ-ਹਵਨ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬਾਲਣ। ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਲਾਲਚ। ਅਰੁ-ਅਤੇ। ਤਿਸੁ-ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਣ-ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ, ਮੰਨ ਲੈਣਾ। ੩।

ਤਪੁ-ਉਦਮ ਆਦਿਕ। ਨੀਸਾਨੁ-ਪਰਵਾਨਾ, ਰਾਹਦਾਰੀ। ਨਿਧਾਨੁ-ਸੰਭਾਲਨਾ। ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ। ਦਿਸਹਿ-ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਘਰਿ ਜਾਇ-ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ। ਜਨਨੀ-ਮਾਂ, ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ। ਧੰਨੀ-ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ। ਮਾਇ-ਮਾਂ। ੪।

ਅਰਥ :- (ਦੁਨੀਆ ਦੇ) ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ (ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਲਈ) ਜ਼ਹਰ ਹਨ, (ਪਰ, ਹੋ ਭਾਈ ! ਜੇ ਇਸ ਜ਼ਹਰ ਦਾ ਕੁਸਤਾ ਕਰਨ ਲਈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤੂੰ (ਜੜ੍ਹੀ ਬੂਟੀਆਂ ਆਦਿਕ) ਮਸਾਲੇ (ਦੇ ਥਾਂ) ਵਰਤੋਂ, (ਉਸ ਕੁਸਤੇ ਨੂੰ) ਬਾਰੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਸਿਲ ਬਣਾਏਂ, ਅਤੇ (ਲੋੜਵੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ) ਦਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਵੱਟਾ ਬਣਾਏਂ। (ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਹ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕੁਸਤਾ) ਜੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਖਾਂਦਾ ਰਹੇਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਲ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ, ਨਾਹ ਹੀ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਮੌਤ (ਦਾ ਡਰ) ਪਟਕ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੋ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ! ਅਜੇਹੀ ਦਵਾਈ ਖਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਤੋਰੇ ਮੈਂਦੇ ਕਰਮ (ਸਾਰੇ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਹੋ ਗਵਾਰ ਜੀਵ !) ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਰਾਜ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਜੁਆਨੀ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ) ਅਸਲੀ ਥਾਂ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਦਿੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। (ਤੂੰ ਜੁਆਨੀ ਦਾ, ਨਾਮਣੇ ਦਾ, ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ) ਨਾਹ ਸਰੀਰ, ਨਾਹ ਨਾਮਣਾ, ਨਾਹ, ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਕੋਈ ਭੀ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਸ਼ੂਰੀ ਵਿਚ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਹੋ ਮੋਹ ਦੀ) ਰਾਤ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨।

(ਹੇ ਗਵਾਰ ਜੀਵ !) ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਹਵਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਬਣਾ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨੂੰ (ਹਵਨ ਵਾਸਤੇ) ਘਿਉ ਤੇ ਤੇਲ ਬਣਾ; ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਅੱਗ ਬਣਾ, ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ (ਤੇ ਬਾਲ ਕੇ ਹਵਨ ਕਰ ਦੇ)। ਜੋ ਕੁਝ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨਣਾ—ਇਹੀ ਹੈ ਹਵਨ, ਇਹੀ ਹੈ ਜੱਗ, ਇਹੀ ਹੈ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ ਉੱਦਮ ਆਦਿਕ) ਤਪ (ਜੀਵ ਦੀ ਕਰਣੀ-ਰੂਪ) ਕਾਗ਼ਜ਼ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਉਸ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਰਾਹਦਾਰੀ ਗੈਰਿਬ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰਵਾਨਾ ਜਿਸ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਧਨਾਢ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ (ਬੜੇ) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੪। ੩। ੮।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਬਾਗੇ ਕਾਪੜ ਬੋਲੈ ਬੈਠ ॥ ਲੰਮਾ ਨਕੁ ਕਾਲੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ॥ ਕਬਹੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇਖਿਆ ਭੈਣ ॥ ੧ ॥ ਉਡਾਂ ਉਡਿ ਚੜ੍ਹਾਂ ਅਸਮਾਨਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਿਥ ਤੇਰੈ ਤਾਣਿ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਡੂੰਗਰਿ ਦੇਖਾਂ ਤੀਰ ॥ ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਦੀਏ ਨਾਲਿ ਖੰਭ ॥ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਉਡਨੈ ਕੀ ਡੰਭ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬੰਧਾਂ ਧੀਰ ॥ ਜਿਉ ਵੇਆਲੇ ਤਿਉ ਵੇਖਾਂ ਬੀਰ ॥ ੩ ॥ ਨ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾਨ ਜਾਹਿਗੇ ਖੰਭ ॥ ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਸਨਬੰਧ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਜਪੀਐ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ॥੪॥੪॥੯॥[੧੨੫੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਾਗੇ—ਬੱਗੇ, ਚਿੱਟੇ। ਕਾਪੜ—ਕੱਪੜੇ, ਖੰਭ। ਬੈਠ—(ਮਿੱਠੇ) ਬੋਲ। ਬੋਲੈ—ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਨੈਣ—ਅੱਖਾਂ। ਭੈਣ—ਹੇ ਭੈਣ ! ੧।

ਉਡਾਂ—ਮੈਂ ਉਡਦੀ ਹਾਂ। ਉਡਿ—ਉਡ ਕੇ। ਚੜ੍ਹਾਂ—ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹਾਂ। ਅਸਮਾਨਿ

—ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ। ਸਾਹਿਬ—ਹੇ ਸਾਹਿਬ ! ਤੇਰੇ ਤਾਣਿ—ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਤਾਣ ਤੇ, ਤੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ। ਭੂੰਗਰਿ—ਪਹਾੜ ਵਿਚ। ਦੇਖਾਂ—ਮੈਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਤੀਰ—ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ। ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ—ਬਾਨ ਬਾਨ ਅੰਤਰਿ, ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚ। ਬੀਰ—ਹੇ ਵੀਰ ! ੨।

ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਸਾਜਿ—ਸਾਜ ਕੇ, ਬਣਾ ਕੇ। ਅਤਿ—ਬਹੁਤ। ਉਡਨੈ ਕੀ ਡੰਝ—ਭਟਕਣ ਦੀ ਤਾਂਘ। ਡੰਝ—ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ। ਥੰਧਾਂ ਧੀਰ—ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹਾਂ। ਬੀਰ—ਹੇ ਵੀਰ ! ੩।

ਨ ਜਾਇਗਾ—ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭੇਗਾ। ਸਨਬੰਧ—ਮੇਲ। ਕਰਮੁ—ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ, ਧਾਰ ਕੇ। ਸਚਿ—ਸੱਚ ਵਿਚ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ੪।

ਅਰਥ :—(ਜਿਵੇਂ) ਚਿੱਟੇ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ (ਕੂੰਜ ਮਿੱਠੇ) ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) ਹੇ ਭੈਣ ! (ਤੇਰਾ ਭੀ ਸੋਹਣਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਬੋਲ ਭੀ ਮਿੱਠੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਨਕਸ਼ ਭੀ ਤਿੱਖੇ ਹਨ) ਤੇਰਾ ਨੱਕ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾਲੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਹੇ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ! ਤੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸੋਹਣੇ ਤਿੱਖੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਸੋਹਣਾ ਸਰੀਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਦਾਤਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ) ਤੂੰ ਕਦੇ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਦਰਸਨ ਭੀ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਕਿ ਨਹੀਂ) ? ੧।

ਹੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ (ਕੂੰਜ) ਤੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ (ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਖੰਡਾਂ ਨਾਲ) ਉਡਦੀ ਹਾਂ, ਤੇ ਉੱਡ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਅੱਪੜਦੀ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਮੈਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਹਨਾਂ ਸੋਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਇਸ ਸੋਹਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਣ ਭੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸੋਹਣੇ ਅੰਗ ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਸਰੀਰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)।

ਹੇ ਵੀਰ ! (ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ, ਪਹਾੜ ਵਿਚ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ (ਜਿੱਧਰ ਭੀ) ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਮਾਲਕ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਵੀਰ ! ਜਿਸ (ਮਾਲਕ) ਨੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੋਹਣੇ (ਤਿੱਖੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ) ਅੰਗ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭੀ ਉਸੇ ਨੇ ਲਾਈ ਹੈ, ਭਟਕਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਭੀ ਉਸੇ ਨੇ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਲਕ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਲੋਂ) ਧੀਰਜ ਵੜਦੀ ਹਾਂ (ਮੈਂ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ), ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦਰਸਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ੩।

(ਹੇ ਵੀਰ !) ਨਾਹ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭੇਗਾ, ਨਾਹ ਇਹ ਸੋਹਣੇ ਅੰਗ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਅੰਗ ਆਦਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਹੈ (ਜਦੋਂ ਤੱਤ ਖਿੰਡ ਜਾਣਗੇ, ਸਰੀਰ ਵਹਿ ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਦੋਂ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਕੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਉਸ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਮਾਲਕ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਤਦੋਂ ਇਹ ਸੋਹਣੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਭਟਕਣੇ ਹਟ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ੪ । ੪ । ੯ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਏਹਾ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਏ ॥੧॥ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀਐ॥ਏਹਾ ਸਕਤਿ ਸਿਵੈ ਘਰਿ ਆਵੈ ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਏ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵੇਦ ਪੜੈ ਪੜਿ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸਾ ॥ ਏਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਭਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਸਹਸਾ॥ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਚੂਕੈ ਮਨਹੁ ਅੰਦੇਸਾ॥੨॥[੧੨੫੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਿਰੰਕਾਰੁ—[ਨਿਰ-ਆਕਾਰ] ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ। ਆਕਾਰੁ—ਇਹ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਭਰਮਿ—ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ (ਪਾ ਕੇ)। ਭੁਲਾਏ—ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਕਰਤਾ—ਕਰਤਾਰ । ਜਿਤੁ—ਜਿਸ(ਕੰਮ) ਵਿਚ । ਭਾਵੈ—(ਉਸ ਨੂੰ) ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਤਿਤੁ—ਉਸ (ਕੰਮ) ਵਿਚ । ਵਡਿਆਈ—ਇੱਜ਼ਤ । ਜਾ ਕਉ—ਜਿਸ (ਸੇਵਕ) ਨੂੰ । ੧ ।

ਭਾਣਾ—ਰਜ਼ਾ । ਤੇ—ਤੋਂ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਲਹੀਐ—ਲੱਭੀਦਾ ਹੈ, ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ । ਸਕਤਿ—ਮਾਇਆ, ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ । ਸਿਵੈ ਘਰਿ—ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ । ਮਰਿ ਰਹੀਐ—ਆਪਾ-ਭਾਵ ਵਲੋਂ ਮਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮੁਕਾ ਲਈਦਾ ਹੈ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਪੜੈ—(ਪੜ੍ਹਿਤ) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਪੜਿ—ਪੜ੍ਹ ਕੇ । ਵਾਦੁ—ਚਰਚਾ, ਕਥਾ-ਕਹਾਣੀ । ਵਖਾਣੈ—ਆਖਦਾ ਹੈ, ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਹੇਸਾ—ਸ਼ਿਵ । ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ—(ਰਜੋ ਤਮੋ ਸਤੋ) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ । ਸਹਸਾ—ਸਹਸ, ਖ਼ਤਰਾ । ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਜਾਣੈ—ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਹੁ—ਮਨ ਤੋਂ । ਅੰਦੇਸਾ—ਫਿਕਰ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ! (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, (ਉਸ

ਦੀ ਰਜਾ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ) ਇਹੋ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ-ਭਾਵ ਮੁਕਾ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿੱਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ)। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਭਟਕਣਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। (ਸਾਰੇ ਕੰਮ) ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ (ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ (ਕੰਮ) ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਰਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ) ਉਸ (ਕੰਮ) ਵਿਚ ਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਂਦਾ ਹੈ (ਹੁਕਮ ਮਿੱਠਾ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰਦਾ ਹੈ), ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੧।

(ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਬਾਂ, ਪੰਡਿਤ ਨਿਰੇ) ਵੇਦ (ਹੀ) ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਚਰਚਾ ਹੀ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਣਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੂੰ ਸ਼ਿਵ (ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਸੁਣਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਇਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰਖਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਜੰਮਣ ਮਰਨ (ਦੇ ਗੋੜ) ਦਾ ਸਹਮ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਪੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ (ਹਰੇਕ) ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹਮ ਦੀਨ ਖੁਰਖ ਅਵੀਚਾਰੀ ਤੁਮ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਕਰਿ ਦਾਸੁ ਦਾਸਾ ਕਾ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਏਕੁ ਨਿਧਾਨੁ ਦੇਹਿ ਤੂ ਅਪਣਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਹੁ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਉਪਰਿ ਫੇਨੁ ਬੁਦਬੁਦਾ ਤੈਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਤਿਸਹਿ ਸਮਾਣਾ ਚੁਕਿ ਗਇਆ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹਮ—ਅਸੀਂ ਜੀਵ। ਦੀਨ—ਗਰੀਬ, ਨਿਮਾਣੇ। ਅਵੀਚਾਰੀ—ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ, ਬੇ-ਸਮਝ। ਚਿੰਤਾ—ਫਿਕਰ, ਧਿਆਨ। ਕਰਿ—ਬਣਾ ਲੈ। ਕਰੀ—ਕਰੀ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ। ਸੇਵਾ—ਭਗਤੀ। ਨਿਧਾਨ—ਖਜ਼ਾਨਾ। ਅਹਿ—ਦਿਨ। ਨਿਸਿ—ਰਾਤ। ਵਖਾਣੀ—ਵਖਾਣੀ, ਮੈਂ ਉਚਾਰਦਾ ਰਹਾਂ। ੩।

ਕਹਤ—ਆਖਦਾ ਹੈ। ਪਰਸਾਦਿ—ਪਰਸਾਦੀ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਕਰੇ ਵੀਚਾਰਾ—
ਖਿਆਲ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਨੁ—ਬੱਗ। ਬੁਦਬੁਦਾ—ਬੁਲਬੁਲਾ। ਜਿਸ ਤੇ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਤੇ'
ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉਡ ਗਿਆ ਹੈ] ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਤੋਂ। ਤਿਸਹਿ—
[ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉਡ ਗਿਆ ਹੈ] ਉਸ ਵਿਚ
ਹੀ। ਪਾਸਾਰਾ—ਖਿਲਾਰਾ। ਚੂਕਿ ਗਇਆ—ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪। ੧।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਨਿਮਾਣੇ ਮੂਰਖ ਬੇ-ਸਮਝ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ
ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ, (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ)
ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲੈ (ਤਾਂ ਕਿ) ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ। ੩।

ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ (ਸਹੀ ਜੀਵਨ-
ਰਾਹ) ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਗਤ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ)
ਖਿਆਲ ਇਉਂ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਬੱਗ ਹੈ ਬੁਲਬੁਲਾ ਹੈ (ਜੋ ਝਬਝ
ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਜਗਤ ਹੈ। ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਤੋਂ (ਜਗਤ) ਪੈਦਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਦੋਂ) ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ-ਖਿਲਾਰਾ
ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪। ੧।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜਿਨੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸੇ ਮੇਲੇ ਹਉਮੈ
ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ
ਲਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਚੁ ਹਰਿ ਵੇਖਦੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥੧॥ ਮਨ ਰੇ
ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਾ ਅਪਣਾ ਭਾਵਦਾ ਜਿਸੁ ਬਖਸੈ ਤਿਸੁ
ਬਿਘਨੁ ਨ ਕੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਭਾ ਧੋਤੁ ਹੈ ਨਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ
ਨ ਭਾਇ ॥ ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਵੈ ਸੋ ਬੀਐ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਹਿ ॥੨॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਿਐ ਮਨੁ
ਮਰਿ ਰਹੈ ਹਰਿਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਕਹਲਾ
ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਚਉਥੈ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਸਚੈ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੩॥ ਮੇਰਾ
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਹੈ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
ਬੁਝੀਐ ਸਬਦੇ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਰਿ
ਸੋਭਾ ਪਾਇ ॥੪॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜੇ—ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ। ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਲਾਇ—

ਸਾੜ ਕੇ । ਸਚੀ-ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਸਚਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ।
ਲਾਇ-ਲਾ ਕੇ । ਸਚੁ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਕੇ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।
ਸੁਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) । ੧।

ਹੇ ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ-ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣ, ਰਜ਼ਾ
ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹੁ । ਬਿਘਨੁ-ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਸਭਾ ਧਾਤੁ-ਨਿਰੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ । ਭਾਇ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ
ਅਵਸਥਾ । ਮੁਕਤਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਕਮਾਹਿ-ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਾਹਿਬ
ਭਾਵੇ-ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ-ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ । ਫਿਰਾਹਿ-ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ੨।

ਭੇਟਿਐ-ਜੇ ਮਿਲ ਪਏ । ਮਰਿ ਰਹੈ-ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਿ-
ਮਨ ਵਿਚ । ਆਇ-ਆ ਕੇ । ਤਿਸ ਕੀ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ
ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਚਉਬੈ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ।
ਸਚੈ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ੩।

ਅਗਮੁ-ਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ-[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ । ਗੋ-ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ । ਚਰੁ-
ਪਹੁੰਚ] ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ।
ਕਮਾਇ-ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ । ਪਾਇ-ਪਾਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ੪।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮਨ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਕਰ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ)
ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪਿਆਰੀ
ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ
ਹੈ), ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ
ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਸਾੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
(ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ
ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ
ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਰ
ਥਾਂ ਵਸਦਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ (ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਸਦਾ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ) ਨਿਰੀ ਭਟਕਣਾ ਹੀ
ਹੈ (ਇਸ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਿਹਾਂ) ਨਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ
ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । (ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ

ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ (ਵਧਾਣ ਵਾਲੇ) ਕੰਮ (ਹੀ) ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ?) ਜੇ ਕੁਝ ਮਾਲਕ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ (ਅੰਦਰੋਂ) ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੁਨੀਆਵੀ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਵੱਟੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਅਨੁਸਾਰ (ਹਰੇਕ) ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹ। (ਜਿਹੜਾ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ੪। ੨।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਖਸੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸਾਤਿ ਉਪਜੈ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਲਏਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲੈ ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਹਰਿਨਾਮੇ ਸਦਾ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਸਦਾ ਵਿਛੁੜੇ ਵਿਰਹਿ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਨਾਲਿ ॥ ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਹੈ ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਜਮਕਾਲਿ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ਸਭਨਾ ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਤੂ ਨਿਤ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਇਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ਬਖਸੇ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਨਦਰੀ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਚੈ ਗੁਰ ਕੈ

ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਨਾਮੇ ਹੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੪
॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਿਸ ਨੇ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭਰ ਗਿਆ ਹੈ]। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਨਦਰਿ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ। ਕਰੋਇ—ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ—ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ। ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਲਏਇ—ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਈਐ—ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ। ਸਮਾਇ—ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। ਫਿਰਹਿ—ਭਟਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸ ਹੀ—[ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਕਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਿ—ਸਿਰ-ਭਾਰ, ਸਿਰ-ਪਰਨੇ। ਜਮਕਾਲਿ—ਜਮਕਾਲ ਨੇ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਨੇ। ਸਮਾਲਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ। ੨।

ਕਰਤਾ—ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਨਿਤ—ਸਦਾ। ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ—ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ। ਦੇਖਹਿ—ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਤੂੰ)। ਇਕਿ—[ਲਫਜ਼ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਕਈ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਬਖਸੇ—ਬਖਸਦਾ ਹੈ, ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ। ਕਰ—ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ੩।

ਨਦਰੀ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ। ਉਚਰੈ—ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਕੈ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਇ—ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜਾਨਾ। ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਲਾਇ—ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ੪।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਰਦ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਸਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਇਹ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਨਾਮ ਦੀ) ਵਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਨਾਮ) ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ) ਵਿੱਛੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਨਿਬਾਹ ਸਕਦਾ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਪਰਨੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿੱਛੁੜਦੇ । ੨ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਆਪ (ਆਪਣੇ ਨਾਲ) ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ) ਭਗਤੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਫਰਿਆਦ ਕਰਾਂ ? ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ) ਹਰੇਕ ਮੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । (ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਚਿੱਤ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰੂ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ ਸਾਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਿਦੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਤਜਿ ਕੂੜੁ ਕੁਟੰਬੁ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਲਣੁ ਰਿਦੈ ਸਮੁਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਰਾਮਨਾਮ ਕਾ ਹੋਰੁ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ਸਚੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਰਵਿਆ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੇਦਿਆ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਇ ਲਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥

ਆਪੇ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਪੀਐ ਸਾਹਿਗ ਪਾਣੀ ॥੩॥ ਆਵਣ
ਜਾਣਾ ਬਹੁਜਿ ਨ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ
ਮਿਲਿਆ ਸੁਆਮੀ ਮਨ ਹੀ ਮੰਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸਾਚੇ ਹੀ ਸਚੁ ਸਾਚਿ
ਪਤੀਜੈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥੪॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੁਆਮੀ
ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਮੀਠਾ ਜਗਿ ਨਿਰਮਲ
ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪਾਈਐ ਜਿਨ ਕਉ ਪੁਰਿ ਲਿਖਿਆ
ਹੋਈ ॥੫॥੬॥[ਪੰਨਾ ੧੨੫੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਾਲਾਹੀ-ਸਾਲਾਹੀ, ਮੈਂ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋਈ-ਉਹ (ਗੁਰੂ)
ਹੀ। ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਪਰਮ ਪਦੁ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ।
ਵਡਿਆਈ-ਸੋਭਾ, ਇੱਜ਼ਤ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਗਾਵੈ-ਗਾਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ
ਵਚਨ]। ਸਚਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ। ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਤਜਿ-ਛੱਡ ਦੇਹ।
ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਹਰ। ਸਮਾਹਿ-ਭੇਤੇ ਰੱਖ। ਚਲਣੁ-ਬੂਝ।
੧। ਰਹਾਉ।

ਹੋਰੁ-(ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ) ਹੋਰ। ਦਾਤਾ-(ਨਾਮ ਦੀ) ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
ਜੀਆ ਦਾਨੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ-ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ਸਚੈ ਨਾਮਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਸਮਾਹਿ-ਸਮਾਹਿ, ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਗਵਿਆ-ਮੌਜੂਦ। ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ
ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ੨।

ਸਬਦੀ-ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ। ਭੇਦਿਆ-ਵਿੱਥ ਗਿਆ। ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ
ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਅਲਖੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ
ਸਕਦਾ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਅਕਬ-ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਾਹ
ਹੋ ਸਕੇ। ਅਕਬ ਕਹਾਣੀ-ਅਕੱਬ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਜਪੀਐ-ਜਪਿਆ ਜਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਗ ਪਾਣੀ-[ਸਾਹਿਗ-ਧਨੁਖ। ਪਾਣੀ-ਹੱਥ] ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਧਨੁਖ ਹੈ, ਧਨੁਖ-ਧਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ। ੩।

ਬਹੁਤ੍ਰਿ-ਮੁੜ। ਮਨ ਹੀ ਤੇ-ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ। ਮਨੁ ਮਿਲਿਆ-ਆਪੇ
ਦੀ ਸੂਝ ਪੈ ਗਈ। ਮਨ ਹੀ-ਮਨ ਹੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ, ਅੰਦਰ ਹੀ। ਮੰਨੁ-ਮਨ। ਸਾਚੈ
ਹੀ ਸਾਚਿ-ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।

ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ । ੪ ।

ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਏਕੋ-[ਅੱਖਰ'ਕ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਲਗਾਂ- ਅਤਿ-ਹਨ । ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਏਕੁ' ਹੈ । ਇਥੇ 'ਏਕੋ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ]। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਧੁਰਿ-ਧੁਰ-ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ । ੫ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਝੂਠ ਛੱਡ, ਕੁਟੰਬ (ਦਾ ਮੋਹ) ਛੱਡ, ਹਉਮੈ ਤਿਆਗ, ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਛੱਡ । ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖ (ਕਿ ਇਥੋਂ) ਕੂਚ ਕਰਨਾ (ਹੈ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ (ਆਪਣੇ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਉਹ ਨਾਰਾਇਣ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਦੀ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣ ਗਈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਸਿਰਫ) ਗੁਰੂ (ਹੀ) ਹੈ, (ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵੱਲੋਂ) ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਲੱਖ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਅਕੱਥ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਵਿੱਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ-ਧਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਦੋਂ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਵਿਰ) ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਦਾ-ਬਿਰ

ਹਰੀ ਨੂੰ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ) ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । (ਮਿਲਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਹੀ (ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਜਗਤ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਉਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੫ । ੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਨਾਮੇ ਸਭਿ ਉਧਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਦ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਜਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਬਾਣੀ ਸਬਦੇ ਗਾਵੈ ਸਾਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਬਦ ਸੁਖੁ ਅੰਤਰਿ ਸਦਾ ਨਿਬਹੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡੁ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਬਿਖਿਆ ਮਨਿ ਰਾਤੇ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ ਇਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰਿ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਪਛੁਤਾਏ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਕਦੇ ਨ ਬੁਝੈ ਵਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੫੯]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਗਣ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜੋ ਸਿਵ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੰਧਰਬ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ । ਨਾਮੇ-ਨਾਮਿ ਹੀ, ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ । ਉਧਰੇ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘੇ । ਵੀਚਾਰਿ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ । ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ । ਸਦ-ਸਦਾ । ਮੰਨਿ-ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ । ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਜਿਸਹਿ-ਜਿਸਨੇ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੇ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਹੈ] । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਅਨਦਿਨੁ-[ਅਨੁਦਿਨ] ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਸਬਦੇ-(ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਗਾਵੈ-ਗਾਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਸਾਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ਲਿਵ ਲਾਇ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ । ੧ ।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ—ਹਰੇਕ ਖਿਨ । ਸਮਾਲਿ—ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ਸਬਦ
 ਸੁਖ—ਸਬਦ ਦਾ ਆਨੰਦ । ਅੰਤਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਿਬਹੈ—ਸਾਥ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।
 ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡੁ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ।
 ਸੂਕੈ—ਮੁੱਕਦਾ । ਦੂਜੇ ਭਾਇ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ । ਵਿਸਾਰਿ—ਭੁਲਾ ਕੇ । ਬਿਖਿਆ
 —ਮਾਇਆ । ਮਨਿ—ਮਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਮਨੋਂ । ਰਾਤੇ—ਰੱਤੇ ਹੋਏ, ਮਸਤ । ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ
 —ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਹਥਿ—ਹੱਥ ਵਿਚ । ਮਰਿ—ਮਰ ਕੇ । ਮਾਹਿ—ਵਿਚ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਇਕ ਖਿਨ ਯਾਦ ਕਰਦਾ
 ਰਹੁ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਸਬਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਗਾ । ਹੇ ਮਨ !
 (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ) ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸਾਥ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇਗਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗਣ ਗੰਧਰਬ (ਆਦਿਕ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ) ਸਾਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ
 ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ
 ਪਾਰ ਲੰਘੇ ਹਨ । (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਿਆ,
 ਉਹਨਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ
 ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ (ਇਸ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨੂੰ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜਦਾ
 ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ
 ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ) ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਖੰਡ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦਾ
 ਨਹੀਂ । ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ
 ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਝਿੰਦਗੀ
 ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ) ਸਮਾ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ,
 (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਸਦਾ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਸਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ
 ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ)
 ਗੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਧਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਜੀਵਨ
 ਮੁਕਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ

ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਉਤਮ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ॥ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ ਏਕੋ
ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ
ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਾਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ
ਸਮੇਇ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਿਆ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਲਖਾਇ॥ਨਾਨਕ
ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ॥੪॥੫॥[ਪੰਨਾ ੧੨੫੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ
(-ਰੰਗ) ਵਿਚ । ਸੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਿਰਮਲੁ—ਪਵਿੱਤਰ
ਬਾਣੀ—ਬੋਲ-ਚਾਲ । ਜਾਤਾ—ਭੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ । ੩ ।

ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਨਦਰਿ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ । ਕਰੇਇ—ਕਰਦਾ ਹੈ [ਇਕ
ਵਚਨ] । ਰਾਤਾ—ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ । ਸੇਵਾ—ਭਗਤੀ । ਸਮੇਇ—ਸਮਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਅੰਤਰਿ—ਅੰਦਰ । ਅਲਖ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਾਹ
ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਭੇਵਾ—ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ—ਜੋ ਤਿਸੁ
ਭਾਵੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਭਾਵੈ—ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਚਲਾਇ—ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ । ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰੰਗ
ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਹੀ (ਦੁਨੀਆ ਦੀ
ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ
ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ
ਮਤਿ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਉੱਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ
ਇਕ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹੀ ਭੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ)
ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ) ਨਹੀਂ (ਦਿੱਸਦਾ) । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ,
ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ (ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ) ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ
ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ) ਮਨ (ਉਸ ਦਾ) ਤਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਦੇ ਰੰਗ)
ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਲੱਖ ਅਤੇ ਅਭੇਦ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਉਹ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ੪। ੫।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਦੁਤ੍ਰਕੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵੇ ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ ਸੁ
ਥਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ॥ ਚੁਕੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਲਾਟਿ
ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਧਿਆਵਹਿ ਸਾਚੀ
ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਾਣੈ
ਅਨਦਿਨੁ ਲਾਗੈ ਸਦ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸਦਾ
ਬੈਰਾਗੀ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਾਚੀ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਖੇਲੈ ਹੁਕਮ
ਕਾ ਬਾਧਾ ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਦਹਦਸਿ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ॥ ਜਾਂ ਆਪੇ ਨਦਰਿ
ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚਾ ਤਾਂ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤਕਾਲ ਵਸਿ ਆਵੈ ॥ ੩ ॥
ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਮਨ ਹੂ ਜਾਣੈ ਬੂਝੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਤੂ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ [੧੨੫੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤੇ-ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ। ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਦਰ
ਮਹਲ। ਸੁ-ਉਹ। ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਚੁਕੈ-ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ। ੧।

ਲਿਲਾਟਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ। ਅਨਦਿਨੁ-[ਅਜੁਦਿਨ]
ਹਰ ਰੋਜ਼। ਧਿਆਵਹਿ-ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਸਾਚੀ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ
ਵਾਲੀ। ਮਾਨੁ-ਆਦਰ, ਸਤਕਾਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ। ਜਾਣੈ-ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਦ-ਸਦਾ। ਸਿਉ-ਨਾਲ।
ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ। ਬੈਰਾਗੀ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ। ੨।

ਖੇਲੈ-ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਬਾਧਾ-ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ। ਦਹ ਦਿਸਿ-ਦਸੀਂ ਪਾਸੀ। ਦਿਸ-
ਪਾਸ। ਨਦਰਿ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ। ਸਾਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਤਤਕਾਲ-ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਵਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ। ੩।

ਮਨ ਹੂ-ਮਨਹੁ ਹੀ, ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ। ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਵੀਚਾਰਿ-
ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ। ਭਵ ਸਾਗਰੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਨਾਮ)
ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਪਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏਂ। ੪।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਧੁਰ

ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਨਾਮ (ਦਾ ਸਿਮਰਨ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਆਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਹਲ ਅਤੇ ਥਾਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਅਹੰਕਾਰ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮਨ (ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ) ਦਾ ਢੰਗ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਇਹ ਮਨ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ) ਖੇਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਦਸੀਂ ਾਸੀਂ ਦੋੜ ਭੱਜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ) ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਰ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ , ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ (ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨੂੰ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਤੂੰ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ, ਜਿਸ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਹਿਗਾ । ੪ । ੬ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਪ੍ਰਾਣ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਨਾਮਿ ਰਹਉ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਅਦਿਸਟੁ ਅਗੋ-ਚਰੁ ਅਪਰੰਪਰ ਕਰਤਾ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭੀਜੈ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਸਹਜੇ ਰਹੈ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ਏਕ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਚੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ਗਤਿ ਮਤਿ ਤਬ ਹੀ ਪਾਈ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਸਹਿ ਬੁਝਾਏ ਤਿਨ

ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੩॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕੋ ਸੋਇ ਇਹ
ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਧਰੀ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਨਾਨਕ ਆਪੁ
ਗਵਾਈ ॥੪॥੧॥[ਪੰਨਾ ੧੨੬੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜੀਉ-ਜਿੰਦ । ਪਿੰਡੂ-ਸਰੀਰ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] ।
ਤਿਸ ਕੇ-ਉਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੇ [ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੇ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ-ਉੱਡ
ਗਿਆ ਹੈ] । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਨ ਜਾਣਾ-ਨ ਜਾਣਾਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ
ਜਾਣਦਾ । ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਦੀਆ ਬੁਝਾਈ-ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਰਹਉ-ਰਹਉ, ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਲਿਵ-
ਸੁਰਤਿ । ਰਹਉ ਲਾਈ-ਰਹਉ ਲਾਇ, ਲਾਇ ਰਹਉ, ਮੈਂ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ।
ਅਗੋਚਰੁ-[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ] ਗੋ-ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯੋਂ ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਅਪਰੰਪਰ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ । ਕੈ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸਬਦ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਧਿਆਈ-ਧਿਆਈ, ਮੈਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਭੀਜੈ-ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਹਜੇ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਹੀ । ਪਰਸਾਈ-
ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਭ੍ਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ੨ ।

ਗੁਰ ਬਚਨੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ । ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ(ਦਾ
ਸਿਮਰਨ) । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਗਤਿ ਮਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ
ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੂਝ । ਤਬ ਹੀ-ਤਦੋਂ ਹੀ । ਕੋਟਿ-ਕੁੰਡਾਂ । ਕਿਸਹਿ-
ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਕਿਸੁ' ਦਾ-ਉੱਡ ਗਿਆ
ਹੈ] । ਤਿਨਿ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ੩ ।

ਜਹ-ਜਿੱਥੇ । ਦੇਖਾ-ਦੇਖਾਂ, ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ । ਬੁਧਿ-ਅਕਲ ।
ਧਰੀ-ਮੈਂ ਧਰਦਾ ਹਾਂ । ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਮੈਂ (ਤਾਂ ਸਦਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗਨ
ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਹੜਾ ਕਰਤਾਰ (ਬਿਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ) ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ
ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ,
ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ) ਸਮਝ ਬਖਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਇਹ ਜਿੰਦ ਇਹ ਸਰੀਰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣ
ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਭੁੱਧੀ

ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ) ਲਗਨ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਨ (ਨਾਮ-ਰਸ ਨਾਲ) ਭਿੰਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਉਸ ਦਾ ਹਰੇਕ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਹ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਕੁਝਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਸੂਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ (ਸਦਾ ਲਈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਲਈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਧਰ ਉਧਰ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਦਾ (ਦਿੱਸਦਾ) ਹੈ—ਇਹ ਅਕਲ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ । ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੇਟ ਧਰਦਾ ਹਾਂ । ੪ । ੭ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ ਸਬਦੇ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥ ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਮਨ ਸਿਉ ਰਹਉ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਇ ਬੁਝਾਈ ॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਸਾਖੀ ਆਪੇ ਜਿਨ੍ਹ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਦੇਹੀ ਕਾਚੀ ਪਉਣੁ ਵਜਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਸਭ ਕਾਰੈ ਲਾਏ ਸੋ ਸਚੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਨਾਮੇ ਦੇਇ ਵਡਾਈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੬੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਬਦੇ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ । ਪਾਇਆ ਜਾਈ—ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰਾਤੇ—ਚੰਗੇ ਹੋਏ । ਸਦ—ਸਦਾ । ਬੈਰਾਗੀ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ । ਦਰਿ ਸਾਚੈ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਪਤਿ—ਇੱਜਤ । ੧ ।

ਮਨ ਸਿਉ—ਮਨ ਨਾਲ, ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ । ਰਹਉ ਸਮਾਈ—(ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮੈਂ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ [ਰਹਉਂ] । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਜੋਤੀ-ਨਾਲ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਤਿ-ਬਹੁਤ । ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ [ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਬੁਝਾਈ-ਸੂਝ । ਸਦੁ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ (ਦਾ ਸਿਮਰਨ) । ਸੰਜਮੁ-ਜੀਵਨ-ਸੁਗਤਿ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜਤਨ । ਕਰਣੀ-[ਕਰਣੀਯ, ਕਰਣੀਯ] ਕਰਨ-ਜੋਗ ਕੰਮ, ਕਰਤੱਬ । ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ੨ ।

ਸਦੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਸਾਖੀ-ਸਿੱਖਿਆ । ਜੋਤਿ-ਜਿੰਦ, ਸੁਰਤਿ । ਕਾਚੀ-ਨਾਸਵੰਤ । ਪਉਣੁ-ਸੁਆਸ; ਹਵਾ, ਸਾਹ । ਵਜਾਏ-ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ੩ ।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਸਾਜੇ-ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਭ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ਕਾਰੇ-ਕਾਰ ਵਿਚ । ਨਾਮੇ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ । ਵਡਾਈ-ਇੱਜ਼ਤ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਮੈਂ (ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਟਿਕਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਹੀ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਤਾਂ) ਬਹੁਤ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਉਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ (ਭੀ) ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, (ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੰਜਮ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਹੈ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ

(ਗੁਰੂ ਦਾ) ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਸਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਸ) ਨਾਸਵੰਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਹਰੇਕ ਸੁਆਸ ਤੋਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਹੀ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਕਾਰੇ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਭੀ ਜੀਵ ਕੋਈ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, (ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ) ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇੱਜਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੪। ੮।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਲਾਇਆ ਅਜਗਰ ਭਾਰੀ ॥ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਹਰਿ ਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ॥ ਇਹੁ ਭਵਜਲੁ ਜਗਤ ਨ ਜਾਈ ਤਰਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੁ ਹਰਿ ਤਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਸਾਰਾ ਸਭ ਵਰਤੈ ਆਕਾਰੀ ॥ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ਬਹੁ ਬਾਸਨਾ ਬਹਕਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਰਣੀ ਉਤਮ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਬਿਸਥਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਮਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਿਖੁ—(ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ) ਜ਼ਹਰ। ਅਜਗਰ ਭਾਰੀ—ਅਜਗਰ ਭਾਰਿ, ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਭਾਰ ਨਾਲ। ਗੁਰੁ—ਗੁਰਮੁਖੀ ਮੰਤ੍ਰ, ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਰਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ। ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ੧।

ਭਵਜਲੁ—ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਤਾਰੀ—ਬੇੜੀ ੧। ਰਹਾਉ।

ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ—ਰਜੋ ਗੁਣ ਤਮੋ ਗੁਣ ਸਤੋ ਗੁਣ। ਪਸਾਰਾ—ਖਿਲਾਰਾ। ਸਭ ਆਕਾਰੀ—ਸਾਰੇ ਆਕਾਰਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਵਿਚ। ਵਰਤੈ—ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਰੀਆ ਗੁਣ—ਉਹ ਗੁਣ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਨਦਰੀ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ। ੨।

ਸੁਗੰਧ—ਸੁਗੰਧੀ, ਚੰਗੀ ਵਾਸਨਾ। ਬਹਕਾਰਿ—ਮਹਕਾਰ, ਮਹਕ। ਕੀਰਤਿ—

ਸੋਭਾ, ਸਿਫਤਿ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ਬਿਸਥਾਰਿ-ਬਿਸਥਾਰੀ ਹੈ, ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ੩ ।

ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਉਰ-ਹਿਰਦਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਮੁਰਾਰਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ [ਮੁਰ-ਅਰਿ । ਮੁਰ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ] । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਹਉਮੈ ਇਕ ਵ੍ਰਤਾ ਦੁੱਖ ਹੈ (ਮਾਇਆ ਦਾ) ਮੋਹ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਹੈ (ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਬੇੜੀ ਵਿਚ (ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਉਮੈ (ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ) ਜਹਰ ਹੈ, (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਇਸ ਜਹਰ ਦੇ) ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਹਉਮੈ ਦੇ) ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੋਢਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ (ਇਸ ਜਹਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ) ਗਾਰੁੜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹ ਸਬਦ ਮੰਤ੍ਰ ਆਪਣੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ) ਹਉਮੈ-ਜ਼ਹਰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ (ਆਪਣਾ) ਖਿਲਾਰਾ (ਖਿਲਾਰ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਹੈ) ਤੁਰੀਆ ਗੁਣ (ਇਹ ਗੁਣ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ) ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਠੀ ਵਾਸਨਾ ਤੇ ਮਹਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਭਗਤਾਂ ਨੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ (ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮੇਰੇ ਉਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਵਸਾਈ ਰੱਖ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ (ਸਦਾ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ । ੪੮ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨੁ ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ ॥ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ

ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ ॥
 ੧॥ ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ
 ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ ॥
 ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਹੁ ਭਾਈ ॥
 ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥੨॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾ ਕੀ
 ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਹੁ
 ਦੀਖਿਆ ਲੇਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੇ ਸੀਸੁ ਧਰੇਇ ॥ ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੈ
 ਨਿਰਬਾਨੁ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥੩॥ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ
 ਏਕੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਜਾਂ ਏਕੋ ਵੇਖੈ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਜਾ ਕਉ ਬਖਸੇ ਮੇਲੇ
 ਸੋਇ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ
 ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥ ਸੋਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥
 ੧॥੧੦॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗਿਰਹੀ—ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ।
 ਉਦਾਸੀ—ਉਪਰਾਮ, ਨਿਰਲੇਪ। ਅਵਰਨੁ—ਅ-ਵਰਨੁ, ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ
 ਰਹਿਤ। ਅਵਿਨਾਸੀ—ਨਾਸ-ਰਹਿਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ।
 ਚੰਚਲੁ—ਮਾਇਆ ਦੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ। ਮਮਤਾ—ਅਪਣਤ
 । ੧।

ਪੰਡਿਤ—ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਕਿ ਪੜਹਿ—ਕੀਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ ? ਉਠਾਵਹਿ—ਚੁੱਕਦਾ ਹੈਂ
 । ੧। ਰਹਾਉ।

ਕਰਤੈ—ਕਰਤਾਰ ਨੇ। ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ, ਚਲਾ ਕੇ। ਪਰਸਾਦੀ—ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ਭਾਈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ੨।

ਸੋ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਪੰਡ—ਭਾਰ। ਉਤਾਰੈ—(ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੋਂ) ਲਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ਅਨਦਿਨੁ—[ਅਨੁਦਿਨ] ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਵਖਾਣੈ—ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਹੈ।
 ਓਹੁ—ਉਹ (ਪੰਡਿਤ)। ਦੀਖਿਆ—ਸਿੱਖਿਆ। ਲੇਇ—ਲੈਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ]।
 ਸੀਸੁ—ਸਿਰ। ਧਰੇਇ—ਧਰਦਾ ਹੈ। ਅਲਗੁ—ਵੱਖਰਾ। ਨਿਰਬਾਨੁ—ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ
 । ੩।

ਵਖਾਣੈ-ਆਖਦਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ-ਜਦੋਂ। ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ।
ਐਥੈ-ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ। ਓਥੈ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ। ੪।

ਕਵਨ ਬਿਧਿ-ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤੀ? ਕੋਇ-ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ। ਕੁਕ-ਰੋਲਾ, (ਮਰਯਾਦਾ
ਚਲਾਣ ਦਾ) ਰੋਲਾ। ੫।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਆਦਿਕ ਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣ ਦੇ
ਥਾਂ) ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। (ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਛੱਡ
ਕੇ) ਹੋਰ ਬਹੁਤਾ ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ (ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ) ਭਾਰ ਹੀ
ਚੁੱਕਦਾ ਹੈਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਆਦਿਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ
ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਰ ਕਿ ਤੇਰਾ) ਇਹ ਮਨ ਘਰ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ
ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਰ ਕਿ ਤੇਰਾ) ਇਹ ਮਨ (ਬ੍ਰਾਹ-
ਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ) ਵਰਨ-ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਤੋਂ
ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ (ਤੇਰਾ) ਇਹ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਬੂ
ਆਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੈ। ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਇਹ ਭੀ ਵਿਚਾ-
ਰਿਆ ਕਰ ਕਿ) ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਮਮਤਾ ਕਿਥੋਂ ਆ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਵੇਖ), ਕਰਤਾਰ ਨੇ (ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ) ਮਾਇਆ ਦੀ
ਮਮਤਾ ਚੰਬੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ ਦਾ) ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ
ਹੀ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਇਸ ਗੱਲ
ਨੂੰ) ਸਮਝ, ਅਤੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ (ਤਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ
ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨ ਪਾ ਸਕੇ)। ੨।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਉਹ (ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ) ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਜੋ (ਆਪਣੇ ਉੱਤੋਂ ਮਾਇਆ
ਦੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ
ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪੰਡਿਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ
ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੱਖੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ)। ਉਹ
ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ
ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ! (ਜਿਹੜਾ ਪੰਡਿਤ ਵੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਥਾਂ ਆਪਣੇ
ਮਨ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਡਿਤ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ) ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖਦਾ

ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹੀ ਭੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ, ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਬਖਸ਼ਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਉਹ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਸਦਾ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੇ ਆਸਰੇ) ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਕੋਈ ਜੁਗਤੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦਾ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਰ (ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਵਰਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਹੋਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਫਿਰਦਾ । ੫ । ੧ । ੧੦ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਾਈ ॥
ਜਮਕਾਲੁ ਮਾਰੇ ਨਿਤ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜਮ ਕੀ ਕਾਠਿ
ਦੁਕਾਈ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ
ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
ਅੰਤਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰੁ ॥ ਭਵਜਲੁ ਸਬਦਿ ਲੰਘਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਦਿਸੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥ ੨ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ
ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਹੁ ਮਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਬਹੁ
ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ
ਕਰਤਾ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਪੀਐ ਸਚੁ ਲਾਹਾ ॥ ਹਾਜਰੁ
ਹਜ਼ੂਰਿ ਹਰਿ ਵੇਪਰਵਾਹਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਹਾ ॥ ੪ ॥ ੨
॥ ੧੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਭ੍ਰਮਿ—ਭਟਕ ਕੇ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭਰਮਾਈ—ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਨਿਤ—ਸਦਾ । ਪਤਿ—ਇੱਜਤ । ਕਾਠਿ—ਮੁਥਾਸੀ । ਪਾਈ—ਲੱਭ ਲਿਆ । ੧ ।

ਪ੍ਰਾਣੀ—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ—ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ । ਦੁਬਿਧਾ—ਦੁ-ਚਿੱਤਾ-ਪਨ, ਮੋਰ-ਤੇਰ । ਬਦਲੈ—ਵੱਟੇ ਵਿਚ । ੧

। ਰਹਾਉ ।

ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ—ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ, (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਭਵਜਲੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਦਰਿ ਸਾਚੈ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਸਚਿਆਰੁ—ਸੁਰਖਰੂ । ੨ ।

ਕਰਮ—(ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ । ਭੂਲੇ—ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹੇ । ਦੂਜੈ ਭਾਇ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ) ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ੩ ।

ਅਗਮ—ਅਪਹੁਚ । ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਚੁ ਲਾਗ—ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਲਾਭ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਕੀਮਤੀ (ਮਨੁੱਖਾ) ਜਨਮ ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਗਵਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਜਨਮ ਕੌਫੀਆਂ ਦੇ ਭਾ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ) ਮੋਤ ਮਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਗਵਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ), ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਹਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੁਰਖਰੂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਫਸ ਕੇ ਸਦਾ) ਦੁੱਖ ਹੀ ਸਹਾਰਦਾ

ਹੈ । ੩ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ (ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ— ਇਹੀ ਹੈ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਲਾਭ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ੪।੨।੧੧।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜੀਵਤ ਮੁਕਤ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦ ਜਾਗੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਹਉ ਤਿਨ ਜਨ ਕੇ ਸਦ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਜੀਵਾਂ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅਗਿਆਨੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੋਹੇ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਧੰਧਾ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਨਾ ਲਪਟਾਈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਰਸਨ ਰਸਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਸਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਵਿਛੜਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੨]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਮੁਕਤ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ। ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਦਿਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਸਦ—ਸਦਾ । ਜਾਗੇ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੁਰੇਤ ਰਹਿੰਦੇ । ਸੇਵਹਿ—ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਆਪੁ—ਆਪਾ-ਭਾਵ । ਗਵਾਇ—ਗਵਾ ਕੇ । ਹਉ—ਮੈਂ । ਲਾਗਉ—ਲਾਗਉਂ, ਮੈਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ । ਪਾਇ—ਪੈਰੀਂ । ੧ ।

ਜੀਵਾਂ—ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਗਾਈ—ਗਾਈਂ, ਮੈਂ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਕੈ ਨਾਮਿ—ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮੁਕਤਿ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਗਤਿ—ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਪਾਈ—ਪਾਈਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਗਿਆਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ । ਗੁਬਾਰੁ—ਹਨੇਰਾ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਮੁਗਧ—ਮੂਰਖ । ਕਰਤ—ਕਰਦਿਆਂ ।

ਵਿਹਾਇ—(ਉਮਰ) ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ਮਰਿ—ਮਰ ਕੇ। ੨।

ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਲਾਲਚਿ—ਲਾਲਚ ਵਿਚ। ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਇ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ਪੀਵੇ—ਪੀਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਰਸਨ—ਜੀਭ। ਰਸਾਇ—ਰਸਾ ਕੇ, ਸੁਆਦ ਲੈ ਕੇ। ੩।

ਕੋਟਿ—ਕੋੜਾਂ। ਮਧੇ—ਵਿਚ। ਕਿਸਹਿ—[ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਕਿਸੁ' ਦਾ] ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ। ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ। ਦੇ—ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਧੁਰਿ—ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ। ਸੁ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਸਮਾਈ—ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦਲਾ ਹੈ ਮਿੱਠਾ ਹੈ (ਇਸ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਦੁੜ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆ ਵੱਲੋਂ ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ (ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਹੈ, ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਧੰਧੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਸਜਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਸਵੰਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ। (ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ) ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ)। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਕੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਇਹ ਸੂਝ

ਦੇਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਇਹ ਦਾਤਿ) ਬਖਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਜਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵਿੱਛੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪। ੩। ੧੨।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਸੇਵੇ ਤਾ ਨਾਮੁ ਲਹੈ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੇ ਮੁਕਤਿ ਘਰਿ ਰਹੈ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
ਅਸਥਿਰੁ ਘਰਿ ਬਹੈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾਹੇ ਰੋਸੁ ਕਰੀਜੈ ॥ ਲਾਹਾ
ਕਲਜੁਗਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਰਵੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਦੇਖੇ ਨੀਦ ਨ
ਪਾਇ ॥ ਇਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਸਹਿਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਮਿਲੈ
ਸੁਭਾਇ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮ ਹੀਨੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਿਆ ਭੂਖ
ਨ ਜਾਇ ॥ ਵਿਨੁ ਭਾਗਾ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
ਥਾਕਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਬਾਣੀ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਖਿਆ
ਮੈਲੁ ਬਿਖਿਆ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਫਿਰਿ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ ਉਰਿਧਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰੁ ਮਾਨੈ ਮਾਨੈ
ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਸੋਭਾ
ਨਿਰਮਲ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ੧੩
॥ ੯ ॥ ੨੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਰਸਨਾ-ਜੀਭ (ਨਾਲ)। ਸਭੁ ਕੋਈ-ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ। ਕਹੈ-
ਆਖਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਸੇਵੇ-ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਸਰਨ ਪਏ। ਲਹੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ
ਹੈ। ਮੁਕਤਿ ਘਰਿ-ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ
ਰਹਿ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਅਸਥਿਰੁ-ਅਭੋਲ-ਚਿੱਤ(ਹੋ ਕੇ)। ਘਰਿ
-ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ। ੧।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ। ਕਲਜੁਗਿ-ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ, ਵਿਕਾਰਾਂ-ਭਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ। ਲਾਹਾ
-ਲਾਭ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਰਵੀਜੈ-ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਬਾਬੀਹਾ-ਪਪੀਹਾ। ਬਿਲਲਾਇ-ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਰ-ਪ੍ਰਭੂ-

ਪਤੀ । ਨੀਂਦ-ਆਤਮਕ ਸਾਂਤੀ । ਸੁਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੨ ।

ਬਿਨਸੈ-ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਮ-(ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ । ੨ ।

ਬਾਣੀ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ-ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ । ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ਵਾਪਾਰੁ-ਵਣਜ, ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ। ਮਰਿ-ਮਰ ਕੇ । ਜਨਮਹਿ-ਜਨਮਦੇ ਹਨ[ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਹੋਹਿ-ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਤੁਰੀਆ ਗੁਣ-ਉਹ ਗੁਣ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੪ ।

ਮਾਨੈ-ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਭੁ ਕੋਈ-ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ । ਗੁਰ ਬਚਨੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰਿਆ । ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਸੋਭਾ-ਚਹੁ-ਜੁਗੀ ਸੋਭਾ, ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੋਭਾ । ਝੰਡਾ ਨਿਰਮਲ-ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ, ਪਵਿੱਤਰ ਸੋਭਾ, ਬੇ-ਦਾਗ ਸੋਭਾ । ਜਨੁ-(ਅਸਲ) ਸੇਵਕ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੪ ।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ!(ਪਰਮਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਲੋਂ) ਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹੀ ਅਸਲ) ਖੱਟੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉੱਥੇ ਤਾਂ) ਹਰ ਕੋਈ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ (-ਧਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਬੰਧਨ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਅਛੇਲ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਵੇਂ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵਾਸਤੇ) ਪਪੀਹਾ ਹਰ ਖਿਨ ਤਰਲੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ) ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਤਮਕ ਸਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । (ਉਸ ਪਾਸੋਂ) ਬਿਹ ਵਿਛੋੜਾ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੀੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਿਹ) ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉੱਚੀ ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ । (ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ ਮਿੱਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਮਾ ਕਮਾ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਪੰਡਿਤ ਆਦਿਕ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਮਾਇਆ (ਦੇ ਮੋਹ) ਦੀ ਮੈਲ (ਸਦਾ ਚੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ) । (ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ) ਮਾਇਆ ਕਮਾਣ ਦਾ ਹੀ ਵਪਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਗੁਣ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਹੈ । ੪ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਇੱਜਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਹੁਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਬੇ-ਦਾਗ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਹੈ ਅਸਲ ਭਗਤ । ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫ । ੪ । ੧੩ । ੬ । ੨੨ ।

ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ—

ਮਹਲਾ ੧-----੬

ਮਹਲਾ ੩-----੧੩

ਜੋੜ ੨੨

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ
੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਓ ਹਿਰਦੈ
ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰੀ॥ਸਭ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਪ੍ਰੀਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨੇਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਦੇਖਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਗਸਿਓ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭੇਟਿਓ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਗੀ
ਗਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਪਰਸੂਤਿ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਤਿਸੁ ਬਿਧਵਾ ਕਰਿ
ਮਹਤਾਰੀ ॥੨॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਜਿਸੁ ਅਹਿਨਿਸਿ

ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਡੀਠੈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਗਸੈ ਜਿਉ ਬਾਰਿਕੁ
ਦੇਖਿ ਮਹਤਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ ਵਿਚਿ
ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ
ਬਨਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਰੋਜ, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਹਿਰਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ।
ਮਨਸਾ—[ਸਨੀਥਾ] ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ । ਪ੍ਰਭਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ੧ ।

ਨੈਨੀ—ਨੈਨੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ । ਤਾਰੀ—ਤਾੜੀ, ਬ੍ਰਿਤੀ, ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ । ਦੇਖਿ—ਵੇਖ ਕੇ ।
ਬਿਗਸਿਓ—ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ । ਜਨੁ—ਸੇਵਕ । ਭੇਟਿਓ—ਮਿਲਿਆ । ਬਨਵਾਰੀ—ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ । ਕੈ ਕੁਲਿ—ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ । ਤਿਸ ਕੈ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੈ'
ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਗਾਰੀ—ਗਾਲੀ । ਹਰਿ—ਹੇ ਹਰੀ !
ਪਰਸੂਤਿ—ਜਨਮ । ਮਹਤਾਰੀ—ਮਾਂ । ੨ ।

ਆਨਿ—ਲਿਆ ਕੇ । ਹਰਿ—ਹੇ ਹਰੀ ! ਅਹਿ—ਦਿਨ । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਉਰਿ—
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਗੁਰਿ ਡੀਠੈ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਿੱਸ ਪਏ । ਬਿਗਸੈ—ਖਿੜ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਰਿਕੁ—ਬਾਲਕ, ਬੱਚਾ । ਦੇਖਿ ਮਹਤਾਰੀ—ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ । ੩ ।

ਧਨ—ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਪਿਰ—ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ । ਸੰਗਿ—ਨਾਲ । ਇਕ ਹੀ
ਸੰਗਿ—ਇਕੋ ਹੀ ਥਾਂ ਵਿਚ । ਭੀਤਿ—ਕੰਧ । ਕਰਾਰੀ—ਕਰੜੀ, ਸਖ਼ਤ । ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ—ਪੂਰੇ
ਗੁਰੂ ਨੇ । ਤੋਰੀ—ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ । ਬਨਵਾਰੀ—ਪਰਮਾਤਮਾ । ੪ ।

ਅਰਥ .—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਖਿੜ ਪਿਆ ਹੈ, ਦਾਸ (ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ) ਬਨਵਾਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ (ਆਪਣੀ) ਮਤਿ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰ
ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ
ਵੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ,
ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਗਏ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ
ਨੇ ਹਰਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦੀ (ਸਾਰੀ) ਕੁਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਲੀ ਲੱਗਦੀ
ਹੈ (ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਹੀ ਕਲੰਕਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ਹੇ ਹਰੀ ! ਉਸ (ਨਾਮ-ਹੀਣ

ਬੰਦੇ) ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਜਨਮ ਹੀ ਨਾਹ ਦੇਵੀਂ, ਉਸ (ਨਾਮ-ਹੀਣ ਮਨੁੱਖ) ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਧਵਾ ਕਰ ਦੇਵੇਂ (ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਨਾਮ-ਹੀਣ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ ਨਾਹ ਹੋਵੇ) । ੨ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ) ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਲਿਆ ਕੇ ਮਿਲਾ ਦੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਉਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਾ (ਆਪਣੀ) ਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ (ਹਿਰਦੇ-) ਥਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇਬਾ ਹੈ, ਪਰ (ਦੋਹਾਂ ਦੇ) ਵਿਚ (ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਦੀ ਕਰੜੀ ਕੰਧ (ਬਣੀ ਪਈ) ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ (ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ) ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਏ । ੪ । ੧ ।

ਮਲਾਰੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਚੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ, ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥ ਆਣੀ ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ ॥ ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਲੈ ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਟਿ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥੪॥੨॥[੧੨੬੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤੇ-ਇਹ ਸਾਰੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕੀ ਤਾਈ-ਕੀ ਤਾਈਂ, ਦੀ ਖਾਤਰ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ । ਕਿਲਵਿਖ-ਪਾਪ । ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ-ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਲਿਖੜੇ ਹੋਏ (ਜੀਵ) । ੧ ।

ਤੀਰਥਿ-ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ, ਤੀਰਥ ਵਿਚ । ਨਾਈ-ਵਡਿਆਈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ।

ਮਜਨੁ—ਇਸਨਾਨ । ਤੀਰਥਿ ਨਾਈ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ । ਤੀਰਥਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ) ਇਸਨਾਨ । ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ—ਅਠਾਹਠ (ਤੀਰਥਾ) ਦਾ ਇਸਨਾਨ । ਪਰੀ—ਪਈ, ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਉਡਿ—ਉੱਡ ਕੇ । ਨੇੜੀ—ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਾਹਰਨਵੀ—[ਯਾਨ੍ਰਕੀ] ਗੰਗਾ । ਤਪੈ—ਤਪੇ ਨੇ । ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥ—ਭਾਗੀਰਥ ਤਪੇ ਨੇ । ਆਣੀ—ਲਿਆਂਦੀ । ਮਹਸਾਈ—ਮਹੇਸ ਨੇ, ਸਿਵ ਨੇ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ । ੨ ।

ਦੇਵੀ—ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਲੋਚਹਿ—ਲੋਚਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਤਿਸ ਕੀ—ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ । ੩ ।

ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਲੋਚੈ—ਲੋਚਦੀ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਜਿਸੁ ਲਿਲਾਟਿ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਦੇ—ਦੇ ਕੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ (ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਆਤਮਕ) ਇਸਨਾਨ (ਹੀ) ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਉੱਡ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਉਹ ਧੂੜ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ, ਗੋਦਾਵਰੀ, ਸਰਸੂਤੀ (ਆਦਿਕ ਪਵਿੱਤਰ ਨਦੀਆਂ) ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । (ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਆਖਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ) (ਅਨੇਕਾਂ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਲਿਖੜੇ ਹੋਏ (ਜੀਵ) ਸਾਡੇ ਵਿਚ (ਆ ਕੇ) ਖੁੱਭੀਆਂ ਲਾਏ ਹਨ (ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੈਲ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਸਾਡੀ ਉਹ ਮੈਲ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਭਾਗੀਰਥ ਤਪੇ ਨੇ (ਸੂਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਲਿਆਂਦਾ, ਸਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕੇਦਾਰ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ, ਕਾਸੀ (ਸਿਵ ਦੀ ਨਗਰੀ), (ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਜਿਥੇ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਦਾ ਰਿਹਾ—ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ (ਤੀਰਥ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੀ ਤਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਧੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਾਏ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੋ ਭਾਈ !) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੪ । ੨ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਭੂਖ ਦੂਖ ਸਭਿ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਨ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਨ ਸੁਨਿ ਧਿਆਵੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਮ ਹਾਟਿ ਬਿਹਾਝੇ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਭੂਖ ਲਗਾਨੀ ਜਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਜਾ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਿਚਰੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਲ ਕਾ ਮੀਨਾ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਫੂਟਿ ਮਰੈ ॥੩॥ ਜਿਨਿ ਏਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਸੋ ਜਾਨੈ ਕੈ ਜਾਨੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਧਰੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਸਭ ਤਨ ਕੀ ਭੂਖ ਟਰੈ ॥੪॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਉ-ਨੂੰ । ਮੀਠ-ਮਿੱਠਾ, ਪਿਆਰਾ । ਤਿਸ ਕੀ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ - ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਉਚਰੈ-ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਨਿਸਤਰੈ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਨ-ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ । ਸੁਨਿ-ਸੁਣ ਕੇ । ਭਵ ਸਾਗਰੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਾਟਿ-ਹੱਟੀ ਉੱਤੇ । ਵਿਹਾਝੇ-ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਕੇ ਹੋਏ । ਹਾਟਿ ਵਿਹਾਝੇ-ਗੁਲਾਮ, ਮੁੱਲ-ਖਰੀਦੇ । ਪਾਈਐ-ਪਾ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਸਭ ਮੈਲੁ-ਸਾਰੀ ਮੈਲ । ਹਰੈ-ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜਨੁ-ਸੇਵਕ । ਤ੍ਰਿਪਤੈ-ਰੱਜਦਾ ਹੈ । ਜਾ-ਜਦੋਂ । ਬਿਚਰੈ-ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੀਨਾ-ਮੱਛ । ਫੂਟਿ ਮਰੇ-ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ । ਕੈ-ਜਾਂ । ਜਿਸੁ ਮਨਿ-ਜਿਸ (ਮਨੁਖ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਟਰੈ-ਟਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਸਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ (ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਨਾਮ) ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ ਹੈ (ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮੱਛੀ ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਸਰਿਆਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ) ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਦਰ) ਉਹ (ਆਪ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਾ (ਉਹ ਸੇਵਕ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ) ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਆਨੰਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨਾਨਕ ਦੇ) ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਮਾਇਕ) ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੪ । ੩ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਤਨੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੇ ਤਿਤਨੇ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਲਿਖਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦੀਨੁ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਕਾਰੇ ਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਕਉ ਜਨੁ ਪੂਜੇ ਸੇਵੇ ਸੋ ਜਨੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਹੁ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਤਰਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਅਗਿ-
ਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਫੂਲ ਤੋਰਾਵੈ ॥ ਨਿਰਜੀਉ ਪੂਜਹਿ ਮਝਾ
ਸਰੇਵਹਿ ਸਭ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲ ਗਵਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਕਹੀਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਪਾਟ
ਪਟੰਬਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ
ਨ ਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ
ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਗ ਭਲੇ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਜੋ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ
॥ ੫ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜੀਅ- [ਲਵਜ 'ਜੀਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ।
ਤਿਤਨੇ-ਉਹ ਸਾਰੇ । ਸਿਰਿ-(ਹਰੇਕ ਦੇ) ਸਿਰ ਉੱਤੇ । ਲਿਖਾਵੈ-ਲਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਕਉ-ਨੂੰ । ਦੀਨ੍ਹ-ਦਿਤੀ ਹੈ । ਵਡਾਈ-ਇੱਜ਼ਤ । ਕਾਰੈ-ਕਾਰ ਵਿਚ । ਲਾਵੈ-ਜੋੜਦਾ
ਹੈ । ੧ ।

ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ-ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ-ਹੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖੋ !
ਭਾਈ ! ਤੇ ਭਾਈਓ ! ਭਉਜਲੁ ਜਗਤੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਤਰਾਵੈ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੋ ਜਨੁ-ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ । ਪੂਜੇ ਸੇਵੇ-ਪੂਜਦਾ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ-
ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ । ਪੂਜਹੁ-ਪੂਜਾ ਕਰੋ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ
। ੨ ।

ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ । ਭੂਲੇ-ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਗਿਆਨੀ-
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝ ਬੰਦੇ । ਅੰਧੁਲੇ-(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-
ਰਾਹ ਵਲੋਂ) ਅੰਨ੍ਹੇ । ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ-ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ । ਤੋਰਾਵੈ-ਤੋਰੇ, ਤੋੜਦਾ ਹੈ ।
ਨਿਰਜੀਉ-ਬੇ-ਜਾਨ (ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ) । ਮਝਾ-ਸਮਾਧਾਂ । ਬਿਰਥੀ-ਵਿਅਰਥ ।
ਘਾਲ-ਮਿਹਨਤ । ੩ ।

ਬ੍ਰਹਮੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ਬਿੰਦੇ-ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਛਾਦਨ-ਕੱਪੜੇ ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ-ਰੇਸਮ, ਰੇਸਮੀ ਕੱਪੜੇ [ਪਟ-ਅੰਬਰ । ਅੰਬਰ-ਕੱਪੜੇ] । ਸਤਿ ਕਰਿ-
ਸਰਧਾ ਨਾਲ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਸੰਚਹੁ-ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ । ਮੁਖਿ ਸੰਚਹੁ-ਖਵਾਵੋ । ਤੋਟਿ
-ਘਾਟ । ਪੁੰਨ-ਭਲਾ ਕੰਮ । ੪ ।

ਪਰਤਖਿ-ਅੱਖੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਮੂਰਤਿ-ਸਰੂਪ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ

ਵਾਲੇ । ੫ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । (ਤਾਂ ਤੇ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖੋ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈਓ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਜੀਵ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ (ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ) ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ (ਹਰੇਕ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ) ਕਾਰ ਲਿਖ ਰੱਖੀ ਹੈ । (ਆਪਣੇ) ਭਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹੋ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ (ਮੂਰਤੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ) ਫੁੱਲ ਤੋੜਦਾ ਵਿਰਦਾ ਹੈ । (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । (ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਬੇ-ਜਾਨ (ਮੂਰਤੀਆਂ) ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਧਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ) ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਝ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੋ, ਜਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਖਾਣੇ ਰੇਸਮੀ ਕੱਪੜੇ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਭੇਟ ਕਰਿਆ ਕਰੋ । ਇਸ ਭਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਟੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ੪ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ) ਬਚਨ ਸੁਣਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਪਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੫ । ੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਕੈ ਹੀਅਰੈ ਬਸਿਓ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ ਭਲ ਭਾਂਤਿ ॥ ਤਿਨ ਦੇਖੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ

ਬਲਿ ਜਾਂਤ ॥ ੧ ॥ ਗਿਆਨੀ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਤਿਨ ਕੀ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ ਸਭ ਉਤਰੀ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਖਾਂਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਾਧ ਸਖਾ ਜਨ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਲਹਿ ਜਾਇ ਭਰਾਂਤਿ ॥
ਜਿਉ ਜਲ ਦੁਧ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਾਢੈ ਚੁਣਿ ਹੰਸੁਲਾ, ਤਿਉ ਦੇਹੀ ਤੇ ਚੁਣਿ
ਕਾਢੈ ਸਾਧੂ ਹਉਮੈ ਤਾਂਤਿ ॥੨॥ ਜਨ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ, ਤੇ
ਕਪਟੀ ਨਰ ਨਿਤ ਕਪਟੁ ਕਮਾਂਤਿ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਕੋਈ ਦੇਇ ਖਵਾਲੈ
ਓਇ ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਂਤਿ ॥੩॥ ਹਰਿ ਕਾ ਚਿਹਨੁ ਸੋਈ ਹਰਿ
ਜਨ ਕਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਜਨ ਮਹਿ ਆਪੁ ਰਖਾਂਤਿ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ
ਸਮਦਰਸੀ ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ ਤਰਾਂਤਿ॥੪॥੫॥[ਪੰਨਾ੧੨੬੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕੈ ਹੀਅਰੈ—ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਤੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਭਲ
ਭਾਂਤਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ । ਬਿਗਸੈ—ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਹਉ—ਮੈਂ, ਹਉਂ । ਸਦ
—ਸਦਾ । ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿ—ਉਹਨਾ ਤੋਂ ਸਦਕੇ । ੧ ।

ਗਿਆਨੀ—ਹੇ ਗਿਆਨੀ ! ਸਭ—ਸਾਰੀ । ਖਾਂਤਿ—[ਖਾਵਤਿ] ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਖਾ—ਮਿੱਤਰ । ਭਰਾਂਤਿ—ਭਟਕਣਾ । ਭਿੰਨ—ਵੱਖਰਾ । ਚੁਣਿ—ਚੁਣ ਕੇ । ਹੰਸੁਲਾ
—ਹੰਸ । ਦੇਹੀ ਤੇ—ਸਰੀਰ ਤੋਂ, ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ । ਤਾਂਤਿ—ਈਰਖਾ । ੨ ।

ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਕਪਟੀ—ਪਖੰਡੀ । ਦੇਇ—ਦੇਵੇ । ਓਇ
—ਉਹ ਬੰਦੇ [ਲਫਜ਼ ‘ਓਹ’ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਬੀਜਿ—ਬੀਜ ਕੇ । ੩ ।

ਚਿਹਨੁ—ਲੱਛਣ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਆਪੁ—ਆਪਣਾ ਆਪ । ਧਨੁ ਧੰਨੁ—
ਸਲਾਹਣ ਜੋਗ । ਸਮ ਦਰਸੀ—ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੋਤਿ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ । ਸਮ—
ਬਰਾਬਰ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ । ਤਰਾਂਤਿ—ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ! ਦਿਨ ਰਾਤ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ
ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ) ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਾਰੀ ਭੁੱਖ (ਸਾਰੀ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਹ)
ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
ਮਨੁੱਖ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਭਲੇ ਸੰਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹਨਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ
ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ-ਜਨ (ਐਸੇ) ਸਾਧ-ਮਿੱਤਰ (ਹਨ), ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਿਆ (ਮਨ ਦੀ) ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਵੇਂ ਹੰਸ ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ ਚੁੰਝ ਨਾਲ) ਚੁਣ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਧੂ-ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਬੀਰਖਾ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ (ਵੱਸਦਾ), ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਖੰਡੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਮਾਇਆ ਆਦਿਕ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਸਦਾ (ਦੁਜਿਆਂ ਨਾਲ) ਠੱਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ) ਨਾਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਦੇ (ਠੱਗੀ ਦਾ ਬੀ) ਆਪ ਬੀਜ ਕੇ ਆਪ ਹੀ (ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਸਦਾ) ਖਾਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ) ਲੱਛਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਉਹੀ ਲੱਛਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਖ਼ੁਸਾਮਦ (ਦੀ ਨਦੀ) ਪਾਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੪। ੫।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਾਈ ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਿ
ਸਾਧੂ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਗਇਆ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਗਾਇਆ ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਤਿਨ ਸੰਗਤਿ
ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਕਰਿ ਮਇਆ ॥ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ
ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਅਨਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ
ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ॥ ਓਇ ਆਪਿ ਤਰੇ, ਸ੍ਰਿਸਟਿ
ਸਭ ਤਾਰੀ, ਸਭੁ ਕੁਲੁ ਭੀ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ ੩ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਆਪਿ
ਉਪਾਇਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਵਸਿ ਕਰ ਲਇਆ ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਬਿਖੁ ਭੁਬਦਾ ਕਾਇ ਲਇਆ ॥ ੪
॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਗਮੁ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ-[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ । ਗੋ-ਗਿਆਨ-ਇੰ-ਦ੍ਰੇ । ਚਰ-ਪਹੁੰਚ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਉਤਮੁ-ਉੱਚਾ (ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ) । ਤੋ-ਤੋਂ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਾਧ-ਗੁਰੂ । ਪਾਈ-ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ । ਵਡਭਾਗੀ-ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ । ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੧ ।

ਮੇਰੈ ਮਨਿ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਅਨਦਿਨੁ-[ਅਨੁਦਿਨ] ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਮਇਆ-ਦਇਆ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ੨ ।

ਧਿਆਵਹਿ-ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸਫਲੁ-ਕਾਮਯਾਬ । ਓਇ- [ਲਫਜ਼ 'ਓਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਉਹ ਬੰਦੇ । ੩ ।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਸਭੁ ਜਗੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ । ਵਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਜ਼ਹਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਹਰੇਕ ਭਰਮ ਅਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । (ਹੁਣ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਉੱਚਾ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਇਹ ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਹੈ, (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਮੈਨੂੰ ਭੀ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ (ਭੀ)

ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਖਾਨਦਾਨ
ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ
ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖਣੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ)। ਹੇ ਨਾਨਕ!
(ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਮੌਤ
ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਜ਼ਹਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁੱਖਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ
ਲਿਆ । ੪ । ੬ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਹੀ ਪੀਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਭੂਖ ਨ ਜਾਈ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜੁ ਜਲਤ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ
ਪਾਈ ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਪਛੁਤਾਈ ॥
ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜੇ ਤਿਸਹਿ ਨ ਚੇਤਹਿ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਨ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਈ ॥ ੧ ॥
ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਜਨਮੁ ਭਾਇਆ ਹੈ
ਬਿਰਥਾ ਆਵਤ ਜਾਤ ਲਜਾਈ ॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਭੂਬੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਉਮੈ
ਵਿਚਿ ਜਲਿ ਜਾਈ ॥ ਤਿਨ ਸਿਧਿ ਨ ਬੁਧਿ ਭਈ ਮਤਿ ਮਧਿਮ ਲੋਭ
ਲਹਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਗੁਰ ਬਿਹੂਨ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਪਕਰੇ
ਬਿਲਲਾਈ ॥ ੨ ॥ [੧੨੬੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪਰਸਾਦੀ—ਪਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਨ ਜਾਈ—ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ
ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ । ਅਹੰਕਾਰੀ—ਅਹੰਕਾਰਿ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ । ਆਵਤ ਜਾਤ—
ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆਂ । ਜਿਸ ਤੇ—ਜਿਸ(ਪਰਮਾਤਮਾ)
ਤੋਂ [ਸੰਬੰਧਕ ‘ਤੇ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ ‘ਜਿਸੁ’ ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਚੇਤਹਿ—ਯਾਦ
ਕਰਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਧ੍ਰਿਗੁ—ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ । ੧ ।

ਪ੍ਰਾਣੀ—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ੧।
ਰਹਾਉ ।

ਬਿਰਥਾ—ਵਿਅਰਥ, ਨਿਸਫਲ । ਲਜਾਈ—ਲੱਜਾ-ਵਾਨ, ਸਰਮਿੰਦੇ । ਕਾਮਿ—ਕਾਮ
ਵਿਚ । ਜਲਿ ਜਾਈ—ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਿਧਿ—ਸਫਲਤਾ । ਮਧਿਮ—ਹੌਲੀ, ਨੀਵੀਂ ।
ਬਿਲਲਾਈ—ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ (ਕਦੇ) ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ, ਉਸ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ) ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਹੈ । (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ (ਕਦੇ) ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਫਿਟਕਾਰ-ਰੋਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਾਧਾ-ਪੀਤਾ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਫਿਟਕਾਰ ਹੀ ਖੱਟਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹੀ ਉਹ ਸਰਮ-ਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਸੜ (ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ) ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਜੀਵਨ ਵਿਚ) ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, (ਸਫਲਤਾ ਵਾਲੀ) ਅਕਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਨੀਵੀਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ (ਫਸਿਆ) ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮ ਆ ਫੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥
ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਵਸਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਸਦਾ
ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ
ਸਹਜੇ ਪਾਇਆ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ
ਰਖਉ ਸਭੁ ਆਗੈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ

ਪੂਰੇ ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ਹਮ ਲੋਹ ਗੁਰ ਨਾਵ ਬੋਹਿਥਾ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ
ਲੰਘਾਈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਗੋਚਰੁ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ । ਗੋ-ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ । ਚਰੁ-ਪਹੁੰਚ]
ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨ-
ਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਸੁਭਾਈ-ਸੁਭਾਇ,
ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) । ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ । ਘਟ ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਰਸਨਾ-
ਜੀਭ ਨਾਲ । ਗਾਈ-ਗਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਨੰਦਿ-ਆਨੰਦ ਵਿਚ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ । ਲਿਵ
ਲਾਈ-ਲਿਵ ਲਾਇ, ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ । ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ-ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ । ਵਡਿਆਈ-
ਵਡੱਪਣ, ਬਰਕਤਿ । ੩ ।

ਤੇ-ਤੋ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਕਉ-ਨੂੰ, ਤੋਂ । ਸਦ-ਸਦਾ । ਬਲਿ
ਜਾਈ-ਬਲਿ ਜਾਈ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਰਪਿ-ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ । ਰਖਉ-ਰਖਉਂ,
ਮੈਂ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ । ਲਾਈ-ਲਾਈ, ਮੈਂ ਲਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਰ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ ।
ਲੋਹ-ਲੋਹਾ । ਨਾਵ-ਬੋੜੀ । ਬੋਹਿਥਾ-ਜਹਾਜ਼ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ
ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ) ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ
(-ਖਜਾਨਾ) ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦੀ । ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਖਜਾਨਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ
(ਆਪਣੀ) ਜੀਭ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ ਆਨੰਦ
ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕੀਮਤੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਬਰਕਤਿ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ
ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਆਪਣਾ
ਤਨ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ
ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-)ਹੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ
ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮਿਲਾਈ ਰੱਖ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ
(ਵਿਕਾਰਾ ਨਾਲ ਭਾਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ) ਲੋਹਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਬੋੜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ (ਸੰਸਾਰ-

ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ । ੭ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੩

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਬੋਲਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮਾ
ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਤੋਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਬਨਜਹੁ ਹਰਿ
ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਜਿਸੁ ਲਾਗਤ ਹੈ ਨਹੀ ਚੋਰ ॥ ੧ ॥ ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨੁ
ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ ਘਨਿਹਰ ਕੀ ਘੋਰ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੁ
ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ
ਗਾਈ ਛੂਟਿ ਗਇਓ ਜਮ ਕਾ ਸਭ ਸੋਰ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥ [੧੨੬੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹਰਿ ਜਨ—ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ । ਤੋਰ—
ਤੋਰੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਬਨਜਹੁ—ਵਣਜ ਕਰੋ, ਖਰੀਦੋ । ਸੰਚਹੁ—ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ । ੧ ।

ਚਾਤ੍ਰਕ—ਪਾਪੀਹਾ । ਸੁਨਿ—ਸੁਣ ਕੇ । ਘਨਿਹਰ—ਬੱਦਲ । ਘੋਰ—ਘਨਘੋਰ,
ਗਰਜ, ਸ਼ੋਰ । ੨ ।

ਮ੍ਰਿਗ—ਪਸ਼ੂ । ਮੀਨ—ਮੱਛੀ । ਪੰਖੇਰੁ—ਪੰਛੀ । ੩ ।

ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਸੋਰ—ਸੋਰ, ਰੌਲਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ
ਜਪਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਵਣਜੋ,
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ, (ਇਹ ਧਨ ਐਸਾ ਹੈ) ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਰ ਚੁਰਾ ਨਹੀਂ
ਸਕਦੇ । ੮ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਵੇਂ) ਪਾਪੀਹੇ ਤੇ ਮੋਰ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗੜਗੱਜ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ
ਬੋਲਦੇ ਹਨ, (ਤਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ
ਕਰੋ) । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ) ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਮੱਛੀਆਂ ਆਦਿਕ
(ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਉੱਡਣ
ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ) ਜੋ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੱਤਿਆ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕਿਸੇ)
ਹੋਰ (ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹਰਿ-ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਰੀਤ ਗਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, (ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ) ਜਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੋਲਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਾਹ ਰਹਿ ਗਿਆ) । ੪ । ੧ । ੮ ।

ਨੋਟ—ਪੜਤਾਲ—ਉਹ ਸਬਦ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਤਾਲ ਪਰਤਾਏ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਖੋਜਤੇ ਵਡਭਾਗੀ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਪੰਥੁ ਕੋਊ ਬਤਾਵੈ ਹਉ ਤਾ ਕੈ ਪਾਇ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਹਮਾਰੈ ਮੀਤੁ ਸਖਾਈ ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਹਮ
ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਮ ਬੋਲਹਿ ਅਉਰੁ ਦੁਤੀਆ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤਿਆਗੀ ॥ ੧ ॥
ਮਨਮੋਹਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮੁ ਹਰਿ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਦੇਖੇ
ਜੀਵਤ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਇਕ ਨਿਮਖ ਪਲੇ ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥
੩੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬਡਭਾਗੀ—ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਪੰਥੁ—ਰਸਤਾ । ਹਉ—
ਮੈਂ । ਤਾ ਕੈ ਪਾਇ—ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ । ਲਾਗੀ—ਲਾਗੀਂ, ਮੈਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਸਖਾਈ—ਸਾਥੀ, ਮਦਦਗਾਰ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਹਮ ਗਾਵਹਿ—ਅਸੀਂ ਗਾਂਦੇ ਹਾਂ
(ਮੈਂ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ) । ਹਮ ਬੋਲਹਿ—ਅਸੀਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਾਂ (ਮੈਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ) । ਹਮ—ਅਸਾਂ,
ਮੈਂ । ਦੁਤੀਆ—ਦੂਜੀ । ੧ ।

ਪਰਮਾਨੰਦੁ—ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਬੈਰਾਗੀ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਪਰਿ-
ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਜੀਵਤ ਹੈ—ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਨਿਮਖ
—[ਜਿਸੇਥ] ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ । ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ—ਮੂੰਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਸਦਾ
ਹੈ, ਦਰਸਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਕਰ । ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ
ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਲਈ) ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ (ਤਾਂ) ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਰਾਹ ਦੱਸ ਦੇਵੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ

ਨਾਲ (ਹੀ) ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈ । ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਅੱਖ ਬੰਦ ਕਰ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਕ ਪਲ ਭਰ ਲਈ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ :—

ਮਹਲਾ ੧ — ੯

ਮਹਲਾ ੩ — ੧੩

ਮਹਲਾ ੪ — ੯

ਜੋੜ — ੩੧

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਕਿਆ ਤੂ ਚਿਤਵਹਿ
ਕਿਆ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਉਪਾਏ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਿਹ
ਗੋਪਾਲ ਸਹਾਏ ॥ ੧ ॥ ਬਰਸੈ ਮੇਘੁ ਸਖੀ ਘਰਿ ਪਾਹੁਨ ਆਏ ॥ ਮੋਹਿ
ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਠਾਕੁਰ ਨਵਨਿਧਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਕੀਏ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਮਿਸਟਾਏ ॥ ਕਰੀ
ਪਾਕਸਾਲ ਸੋਚ ਪੁਵਿਤ੍ਰਾ ਹੁਣਿ ਲਾਵਹੁ ਭੋਗੁ ਹਰਿਰਾਏ ॥ ੨ ॥ ਦੁਸਟ
ਬਿਦਾਰੇ ਸਾਜਨ ਰਹਸੇ ਇਹਿ ਮੰਦਹਿ ਘਰ ਅਪਨਾਏ ॥ ਜਉ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲੂ
ਰੰਗਿਓ ਆਇਆ ਤਉ ਮੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੩॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਓਟ ਗੁਰ
ਪੂਰੇ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਏ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਤੁ ਰੰਗੀਲਾ ਪਾਇਆ
ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਏ ॥੪॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਉਪਾਏ—ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਵ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕਉ—ਨੂੰ । ਤਾ ਕਉ—
ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ । ਸਹਾਏ—ਸਹਾਈ । ੧ ।

ਮੇਘੁ-ਬਦੱਲ। ਸਖੀ-ਹੋ ਸਖੀ ! ਹੋ ਸਹੇਲੀ ! ਘਰਿ-(ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ। ਪਾਹੁਨ-[ਆਦਰ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ, ਨੀਂਗਰ, ਲਾੜਾ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ। ਮੋਹਿ ਚੀਨ-ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ-ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ! ਠਾਕੁਰ-ਹੋ ਮਾਲਕ ! ਨਵਨਿਧਿ ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋ (ਮਾਨੋ) ਨੌਂ ਹੀ ਖਜਾਨੇ ਹੈ। ਸਮਾਏ-ਸਮਾਇ, ਲੀਨ ਕਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ-ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ। ਕੀਏ-ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਮਿਸਟ-ਮਿੱਠੇ। ਬਿੰਜਨ ਮਿਸਟਾਏ-ਮਿੱਠੇ ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਜਨ। ਕੀਏ-(ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ) ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਕਰੀ-ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਪਾਕਸ਼ਾਲ-ਰਸੋਈ, (ਹਿਰਦਾ-) ਰਸੋਈ। ਸੋਚ-ਸੁੱਚ (ਨਾਲ)। ਲਾਵਹੁ ਭੋਗ-ਖਾਵੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਵੋ, ਪਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਹਰਿ ਰਾਇ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ! ੨।

ਬਿਦਾਰੇ-ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਰਹਸੇ-ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਅਪਨਾਏ-ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲਏ, ਅਪਣੇਤ ਵਿਖਾਈ। ਗ੍ਰਿਹਿ-(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ। ਰੰਗੀਓ-ਰੰਗੀਲਾ, ਸੁਹਣਾ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਇਹਿ-[ਲਵਜ 'ਇਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ]। ੩।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਸਹੇਲੀ ! (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਜੀ ਟਿਕੇ ਹਨ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤਪਸ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ, ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ) ਬੱਦਲ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੋ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰੀ ਰੱਖ (ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਛੱਡ ਕੇ) ਤੂੰ ਹੋਰ ਕੀਹ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ ? ਤੂੰ ਹੋਰ ਕੀਹ ਉਪਾਵ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈਂ ? ਤੂੰ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਹੀਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? (ਵੇਖ,) ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦਾ ਸਹਾਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ, ਦੱਸ, ਕਿਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ੧।

(ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਵਾਸਤੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬੜੀ ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਸੁਥਰੀ ਬਣਾਦੀ ਹੈ, ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ! (ਤੋਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਰਸੋਈ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ) ਹੁਣ ਪਰਵਾਨ ਕਰ। ੨।

ਹੋ ਸਖੀ ! ਇਹਨਾ (ਸਰੀਰ) ਘਰਾਂ-ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ (ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ) ਅਪਣਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਹਨਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਦੂਸਟ

ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ) ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਸਖੀ ! ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਲਾਲ (ਪ੍ਰਭੂ) ਆ ਵੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਜਿਸ ਜੀਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੪ । ੧ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਖੀਰ ਅਧਾਰਿ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ ਬਿਨੁ ਖੀਰੇ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਾਰਿ ਸਮੁਲਿ ਮਾਤਾ ਮੁਖਿ ਨੀਰੈ ਤਬ ਓਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ॥ ਭੂਲਹਿ ਬਾਰਿਕ ਅਨਿਕ ਲਖ ਬਰੀਆ ਅਨ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਜਹ ਜਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਬਾਰਿਕ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਕਰ ਮੇਲੈ ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਰਾਖੈ ਅਨਦ ਸਹਜਿ ਤਬ ਖੇਲੈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਪਿਤਾ ਤੂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਬਾਰਿਕ ਭੂਖ ਕੈਸੀ ॥ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਬਾਛੈ ਸੋ ਲੈਸੀ ॥ ੩ ॥ ਪਿਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਾਗਿਆ ਇਹ ਦੀਨੀ ਬਾਰਿਕ ਮੁਖਿ ਮਾਂਗੈ ਸੋ ਦੇਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਬਾਰਿਕੁ ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਚਾਹੈ ਮੋਹਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਹਿ ਨਿਤ ਚਰਨਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ [੧੨੬੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਖੀਰ—ਦੁੱਧ। ਖੀਰ ਅਧਾਰਿ—ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ। ਹੋਤਾ—ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਨੁ ਖੀਰੈ—ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਸਾਰਿ—ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ । ਸਮੁਲਿ—ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਕੇ। ਮੁਖਿ—(ਬੱਚੇ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ਨੀਰੈ—ਪ੍ਰੋਸਦੀ ਹੈ, ਬਣ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਭੂਲਹਿ—ਭੁੱਲਦੇ ਹਨ । [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਬਾਰਿਕੁ—[ਇਕ ਵਚਨ] । ਬਾਰਿਕ—[ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਬਰੀਆ—ਵਾਰੀ । ਅਨ—[ਅਨ੍ਯ] ਹੋਰ । ਠਉਰ—ਥਾਂ । ਜਹ—ਜਿੱਥੇ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਚੰਚਲ—ਚੁਲਬੁਲੀ, ਇਕੋ ਥਾਂ ਟਿਕ ਨਾਹ ਸਕਣ ਵਾਲੀ। ਬਪੁਰੇ ਕੀ—ਵੀਚਾਰੇ ਦੀ । ਸਰਪ—ਸੱਪ । ਕਰ—ਹੱਥ । ਕੰਠਿ—ਗਲ ਨਾਲ । ਲਾਇ—ਲਾ ਕੇ । ਸਹਜਿ—ਅਭੋਲਤਾ ਨਾਲ, ਬੇ-ਫਿਕਰੀ ਨਾਲ । ੨ ।

ਜਿਸ ਕਾ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕਾ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਹੈ] । ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ—ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਬੈ—

ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੈਸੀ-ਲੈ ਲਏਗਾ। ੩।

ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ-ਕਿਰਪਾਲ ਨੇ। ਆਗਿਆ-ਹੁਕਮ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹੋਂ। ਦਰਸੁ ਪ੍ਰਭ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ। ਮੋਹਿ ਹ੍ਰਿਦੈ-ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਬਸਹਿ-ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ (ਸਾਡਾ) ਪਿਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ (ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ) ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਪਿਤਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ) ਹੋਰ ਬਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਜਾ ਸਕਣ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ (ਕੋਈ) ਬੱਚਾ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਦੋਂ ਉਹ) ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। (ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ) ਮਾਂ (ਉਸ ਦੀ) ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬਣ ਪਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਉਹ (ਦੁੱਧ ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਿਚਾਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਅਕਲ ਹੋਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ (ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਪਿਉ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ) ਸੱਪ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। (ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਮਾਂ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਪਿਉ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ) ਤਦੋਂ ਉਹ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਬੇ-ਵਿਭਰੀ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ (ਬੱਚੇ) ਦਾ ਤੂੰ ਪਿਤਾ (ਵਾਂਗ ਰਾਖਾ) ਹੈਂ, ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ (ਮਾਇਕ) ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ (ਇਹੀ ਹੈ) ਨੌਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਤੈਥੋਂ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਰਪਾਲ ਪਿਤਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਲਕ ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਬੱਚਾ ਨਾਨਕ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਆਖਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ। ੪।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ ਆਹਰੁ ਕਰਿਆ ਤਜਿਓ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ॥ ਕਾਰਜੁ ਸਗਲ ਅਰੰਭਿਓ ਘਰ ਕਾ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਭਾਰੇਸਾ॥
੧॥ ਸੁਨੀਐ ਬਾਜੈ ਬਾਜ ਸੁਹਾਵੀ॥ ਭੇਰੁ ਭਇਆ ਮੈ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖੁ ਪੇਖੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਗਲ ਸੁਹਲਾਵੀ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਮਨੂਆ ਲਾਇ ਸਵਾਰੇ ਬਾਨਾਂ ਪੂਛਉ ਸੰਤਾ ਜਾਏ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮੈ ਪਾਹੁਨ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਿ ਕਰਉ

ਨਿਵਿ ਪਾਏ ॥੨॥ ਜਬ ਪ੍ਰਿਅ ਆਇ ਬਸੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਸਨਿ ਤਬ ਹਮ ਮੰਗਲੁ
ਗਾਇਆ ॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਮੇਰੇ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ॥
੩ ॥ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਭਏ ਅਨੰਦਾ ਗੁਰਿ ਕਾਰਜ ਹਮਰੇ ਪੂਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਵਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਦੂਰੇ ॥੪॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਗਲ ਬਿਧਿ-ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ।
ਜੁਰਿ-ਜੁੜ ਕੇ । ਆਹਰੁ-ਉੱਦਮ । ਅੰਦੇਸਾ-ਚਿੰਤਾ-ਫਿਕਰ । ਕਾਰਜੁ ਘਰ ਕਾ-ਹਿਰਦੇ-
ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਣ ਦਾ ਕੰਮ । ਭਾਰੋਸਾ-ਭਰੋਸਾ, ਸਹਾਰਾ
। ੧ ।

ਸੁਣੀਐ-ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਾਜੈ ਬਾਜ-ਵਾਜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ । -ਸੁਹਾਵੀ-(ਕੰਨਾਂ
ਨੂੰ) ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ । ਭੋਰੁ-ਦਿਨ, ਚਾਨਣ । ਗ੍ਰਿਹ-ਹਿਰਦਾ-ਘਰ । ਮੰਗਲ-
ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ । ਸੁਹਲਾਵੀ-ਸੁਖੀ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਮਨੁਆ ਲਾਇ-ਮਨ ਲਾ ਕੇ, ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ । ਸਵਾਰੇ-ਸਵਾਰ ਲਏ ਹਨ,
ਚੰਗੇ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ । ਬਾਨਾਂ-ਸਾਰੇ ਥਾਂ, ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰ । ਪੂਛਉ-ਪੂਛਉਂ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦੀ
ਹਾਂ । ਜਾਏ-ਜਾਇ, ਜਾ ਕੇ । ਮੈ-ਮੈਨੂੰ । ਪਾਹੁਨ-ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ, ਲਾਜ਼ਾ, ਨੀਂਗਰ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ।
ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਨਿਵਿ-ਨਿਉਂ ਕੇ । ਪਾਏ-ਪਾਇ,ਚਰਨੀਂ । ੨।

ਪ੍ਰਿਅ-ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ । ਗ੍ਰਿਹਿ-ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ । ਆਸਨਿ-ਆਸਣ
ਉੱਤੇ । ਹਮ-ਅਸਾ, ਮੈਂ । ਮੀਤ ਸਾਜਨ-ਸੱਜਣ ਮਿੱਤਰ, ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰ । ਸੁਹੇਲੇ-
ਸੁਖੀ । ੩ ।

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ-ਸਹੇਲੀਆਂ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਪੂਰੇ-ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।
ਵਰੁ-ਖਸਮ । ਛੋਡਿ-ਛੱਡ ਕੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸਖੀ ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਲਿਆ (ਦਰਸਨ
ਕੀਤਾ), ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਤੀ
ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ, (ਮੇਰੇ
ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਨੰਦ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਦਰ)ਕੰਨਾ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਣ
ਵਾਲੀ (ਕਿਸੇ) ਵਾਜੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਸਖੀ ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਸਹਾਰਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਾ-
ਫਿਕਰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, (ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਸਫਲਤਾ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ

ਨੇ ਰਲ ਕੇ (ਮੇਰੀ ਹਰੇਕ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ) ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਸਖੀ ! ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜਾ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ) ਪੁੱਛਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ । ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਵਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ । ੨ ।

ਹੇ ਸਖੀ ! ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਆ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦੀ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਇੰਦ੍ਰ ਸੌਖੇ (ਸਾਂਤ) ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਹੇ ਸਖੀ !) ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਰਾਜ ਤੇ ਕੀਟ ਕੀਟ ਤੇ ਸੁਰਪਤਿ ਕਰਿ ਦੋਖ ਜਠਰ ਕਉ ਭਰਤੇ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਛੋਡਿ ਆਨ ਕਉ ਪੂਜਹਿ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਰਤੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਦੁਖਿ ਦੁਖਿ ਮਰਤੇ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਭ੍ਰਮਹਿ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਟੇਕ ਨ ਕਾਹੂ ਧਰਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਆਗਿ ਸੁਆਮੀ ਆਨ ਕਉ ਚਿਤਵਤ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਖਲ ਖਰ ਤੇ ॥ ਕਾਗਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਥਤ ਹਮ ਤਰਤੇ ॥ ੨ ॥ ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਸੁਰ ਸੁਰ ਜੇਤੇ ਕਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਤੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਚਰਨ ਕਮਲਨ ਕੀ ਤੁਮ੍ਹ ਨ ਡਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕਰਤੇ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੭]

ਪਦ ਅਰਥ.—ਤੇ—ਤੋਂ । ਕੀਟ—ਕੀੜੇ, ਸੁਰਪਤਿ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਤੀ, ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ । ਕਚਿ—ਕਰ ਕੇ । ਦੋਖ—ਐਥ, ਪਾਪ, ਵਿਕਾਰ । ਜਠਰ—ਪੇਟ । ਜਠਰ ਕਉ ਭਰਤੇ—ਗਰਭ-ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ—ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਆਨ—ਹੋਰ । ਕਉ—ਨੂੰ । ਹਰਤੇ—ਚੋਰ । ੧ ।

ਬਿਸਰਤ—ਭੁਲਾਂਦੇ । ਤੇ—ਉਹ ਬੰਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਦੁਖਿ ਦੁਖਿ—ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ । ਭ੍ਰਮਹਿ—ਭਟਕਦੇ ਹਨ । ਟੇਕ—ਆਸਰਾ, ਟਿਕਾਉ । ਕਾਹੂ ਟੇਕ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਸਹਾਰਾ । ੧ ।

ਤਿਆਗਿ—ਤਿਆਗ ਕੇ । ਕਉ—ਨੂੰ । ਮੂੜ ਮੁਗਧ—ਮੂਰਖ । ਖਰ—ਖਰ,

ਖੋਤੇ । ਤੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕਾਗਰ-ਕਾਗਜ਼ । ਨਾਵ-ਬੋਝੀ । ਕਤ-ਕਿੱਓ ! ਵਿਚਾ-ਵਿਅਰਥ । ੨ ।

ਬਿਰੰਚਿ-ਬ੍ਰਹਮਾ । ਅਸੁਰ-ਦੈਂਤ । ਸੁਰ-ਦੇਵਤੇ । ਜੋਤੇ-ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹਨ । ਜਰਤੇ-ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਨ ਭਾਰਹੁ-ਪਰੇ ਨਾਹ ਹਟਾਵੇ । ਕਟਤੇ-ਹੇ ਕਟਤਾਰ ! ੩ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਰਾਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਰੀਤ ਵਿਚੋਂ ਬਚਣ ਲਈ) ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤਕ, ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤੇ ਤਕ (ਕੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ) ਪਾਪ ਕਰ ਕੇ (ਸਾਰੇ) ਗਰਭ-ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਇਆ-ਦੇ-ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰੱਬ ਦੇ ਚੋਰ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹਨ ਉਹ ਖੋਤੇ ਹਨ । (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਬੋਝੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਦੇ ਜਤਨ ਸਮਾਨ ਹਨ) ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਬੋਝੀ ਤੇ (ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਕਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਉਹ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ । ੨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਬਿਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ-ਇਹ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹਨ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਭ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਨ (ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ (ਸਨੂੰ) ਪਰੇ ਨਾਹ ਹਟਾਵੇ । ੩ । ੪ ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਓਇ ਬੈਰਾਗੀ ਤਿਆਗੀ ॥ ਰਹਿ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮਾਰੀ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੋਹਿ ਜਾਗੀ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਗੁਨ ਗਾਏ ਰੰਗਿ ਰਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ

ਮਨੁ ਦੇਇ ਕੀਏ ਸੰਤ ਮੀਤਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਬਡਭਾਗੀ॥ ਮਹਾ ਸੁਖ
ਪਾਇਆ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਰੇਨੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਪਾਗੀ॥੨॥੧॥੫॥[੧੨੬੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬੈਰਾਗੀ-ਵੈਰਾਗਵਾਨ, ਪ੍ਰੇਮੀ। ਓਇ-[ਲਫੜ 'ਓਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ
ਵਚਨ]। ਤਿਆਗੀ-ਵਿਰਕਤ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ। ਹਉ-ਹਉ, ਮੈਂ
(ਭੀ)। ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਸਕਉ-ਸਕਉਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ-ਉਹਨਾਂ (ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਤਿਆਗੀਆਂ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਮੋਹਿ
ਚਿਤਿ-ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ। ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ।
ਜਾਗੀ-ਜਾਗ। ਸੁਨਿ-ਸੁਣ ਕੇ। ਰੰਗਿ-ਰੰਗ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ। ਰਾਂਗੀ-ਰੰਗੀਜ
ਕੇ। ੧।

ਦੇਇ-ਦੇ ਕੇ, ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ। ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ-[ਸਾਕਉਂ] ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ। ਰੇਨੁ-ਧੂੜ। ਰੇਨੁ ਪਾਗੀ-ਚਰਨਾ ਦੀ ਧੂੜ। ਰੇਨ ਜਨ ਪਾਗੀ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ
ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੈਂ
(ਭੀ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੀ ਯਾਦ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਖਿਨ ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੀ
(ਭੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ) ਉਹਨਾਂ (ਸੰਤ ਜਨਾਂ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਰਹਿ
ਕੇ) ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ
(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ) ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਹੈ। (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼
ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ
ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਆਪਣਾ) ਇਹ ਮਨ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ
ਸਕੀਦਾ ਹੈ, (ਸੰਤ ਜਨ) ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ (ਸਦਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਤ
ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ੨। ੨। ੫।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ਸਗਲ
ਸਹੇਲੀ ਸੁਖ ਭਰਿ ਸੂਤੀ ਜਿਹ ਘਰਿ ਲਾਲ ਬਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹਿ
ਅਵਗਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨਿ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥

ਕਰਉ ਬਰਾਬਰਿ ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਰਾਤੀ-ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੀ ਢੀਠਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਭਈ ਨਿਮਾਨੀ ਸਰਨਿ ਇਕ ਤਾਕੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਸੁਖਦਾਈ ॥
 ਏਕ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਕਾਟਿਆ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਦੈਨ ਬਿਹਾਈ
 ॥੨॥੨॥੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ । ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਈ-ਮਿਲਾਇ ਦੇਹੁ,
 ਮਿਲਾ ਦੇ । ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ-ਸਾਰੀਆਂ (ਸੰਤ-ਜਨ) ਸਹੇਲੀਆਂ । ਮੁਖ ਭਰਿ ਸੁਤੀ-
 ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਹ ਘਟਿ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ।
 ਲਾਲ-ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਬਸਾਈ-ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮੋਹਿ-ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ । ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨਿ-ਮੈਂ ਗੁਣ-ਹੀਨ ਵਿਚ । ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ
 -ਕਿਹੜੀ ਸਿਆਣਪ ? ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਬਰਾਬਰਿ-ਬਰਾਬਰੀ । ਮੇਰਾ
 ਰਾਤੀ-ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਸੰਗਿ-ਨਾਲ । ਢੀਠਾਈ-ਢੀਠਤਾ । ੧ ।

ਭਈ ਨਿਮਾਣੀ-ਮੈਂ ਮਾਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਤਾਕੀ-ਤੱਕੀ ਹੈ । ਨਿਮਖ-[ਨਿਸੇਧ]
 ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ । ਸੁਖਿ-ਸੁਖਿ ਵਿਚ । ਰੈਨਿ-(ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ) ਰਾਤ ।
 ਬਿਹਾਈ-ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੈਨੂੰ (ਭੀ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾ ਦੇ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਤ-ਜਨ-
 ਸਹੇਲੀਆਂ) ਦੇ (ਹਿਰਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ
 ਸਹੇਲੀਆਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਿਰੇ ਔਗਣ ਹਨ (ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ) ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਦਇਆਵਾਨ
 (ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ । ਮੈਂ ਗੁਣ-ਹੀਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ
 ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਾਂ, ਪਰ ਜਬਾਨੀ ਵੜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ) ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਦੀ
 ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਿਆਰੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨਾਲ ਰੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ-ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਉਮੈ
 ਦੀ ਢੀਠਤਾ ਹੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਮਾਂ ! ਹੁਣ) ਮੈਂ ਮਾਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ
 ਸੁਖਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕ ਲਈ ਹੈ । (ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ) ਅੱਖ ਝਮਕਣ
 ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਹੁਣ) ਮੇਰੀ (ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ)
 ਰਾਤ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ । ੨।੨।੬।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ ਨਾ ਲਾਉ ॥
 ਬਰਸੁ ਪਿਆਰੇ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੇ ਹੋਇ ਅਨਦੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ੧ ॥

ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਤੇਰੀ ਧਰ ਸੁਆਮੀਆ ਮੇਰੇ ਤੂ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥
 ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਚੇਰੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਭ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਬਿਨਉ ਸੁਨਿਓ ਜਬ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਬੇਗਿ ਆਇਓ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਬਨਿਓ ਸੁਹਾਗੇ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਭਲੇ ਅਚਾਰੇ ॥੨॥੩॥੭॥[੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਰਸੁ—(ਨਾਮ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ। ਮੇਘ ਜੀ—ਹੇ ਮੇਘ ਜੀ ! ਹੇ
 ਬੱਦਲ ਜੀ ! ਹੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਤਿਲੁ—ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ। ਬਿਲਮੁ—
 [ਕਿਲਮ੍ਬ] ਦੇਰ, ਢਿੱਲ। ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੇ—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਮਨਿ
 —ਮਨ ਵਿਚ। ਹੋਇ—ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹਮ—ਅਸਾਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ। ਧਰ—ਆਸਰਾ। ਮਨਹੁ—(ਆਪਣੇ) ਮਨ ਤੋਂ। ਕਿਉ
 ਬਿਸਾਰੇ—ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ ? ਨਾਹ ਵਿਸਾਰ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ—(ਮੈਂ ਤਾਂ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ
 ਹਾਂ। ਚੇਰੀ—ਦਾਸੀ। ਕੀ ਨਿਆਈ—ਵਾਂਗ। ਭਰਤਾਰੇ—ਖਸਮ। ੧।

ਬਿਨਉ—[ਕਿਨਯ] ਬੇਨਤੀ। ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ—ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਨੇ। ਬੇਗਿ—ਛੇਤੀ।
 ਧਾਰੇ—ਧਾਰਿ, ਧਾਰ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ। ਸੁਹਾਗੇ—ਸੁਭਾਗਤਾ। ਪਤਿ—ਇੱਜ਼ਤ। ਅਚਾਰੇ—
 ਕੰਮ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ-
 ਜਲ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ। ਰਤਾ ਭੀ ਢਿੱਲ ਨਾਹ ਕਰ। ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ! (ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ। (ਇਸ ਵਰਖਾ ਨਾਲ)
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੋਂ
 ਨਾਹ ਵਿਸਾਰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ (ਨਿਰਬਲ) ਹਾਂ, ਦਾਸੀ ਵਾਂਗ (ਕਮਜ਼ੋਰ) ਹਾਂ।
 (ਇਸਤਰੀ) ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੀ, (ਦਾਸੀ) ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੋਭਾ
 ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੀ। ੧।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਹੇ ਸਖੀ !) ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਮੇਰੀ ਇਹ)
 ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਛੇਤੀ (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਆ ਵੱਸਿਆ।
 ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਸੁਭਾਗਤਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸੋਭਾ ਮਿਲ ਗਈ
 ਹੈ, ਮੇਰੀ ਭਲੀ ਕਰਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੨। ੩। ੭।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਦੂਖ
 ਦਰਦ ਬਿਨਸੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ ॥ ੧ ॥

ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਸਮਨ ਹਤੇ ਦੋਖੀ ਸਭਿ ਵਿਆਪੇ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
 ਰਾਖਨਹਾਰੈ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਓ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਕਿਲਵਿਖ ਸਭਿ ਕਾਟੇ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨਿ ਦੀਆ ॥
 ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਬਾਹੁੜਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥
 ॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਮੁ—ਪਿਆਰੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਨਾਮ । ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ—ਸਦਾ
 ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ । ਧਿਆਇ—ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਬਿਨਸੈ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਵ ਸਾਗਰੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ—[ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ
 ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ—ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ] ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ । ਰਿਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
 ਬਸਾਇ—ਵਸਾਈ ਰੱਖ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਤੇ—ਫਿਟਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਲੋਂ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੋਖੀ—ਈਰਖਾ
 ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਵਿਆਪੇ—ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਰਾਖਨਹਾਰੈ—ਰੱਖਿਆ ਕਰ
 ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਦੇ—ਦੇ ਕੇ । ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ—ਕੀਮਤੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ । ੧ ।

ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਕਿਲਵਿਖ—ਪਾਪ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਦੀਆ—ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ ।
 ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ । ਬਾਹੁੜਿ—ਮੁੜ । ਨ ਥੀਆ—ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਹੀਂ
 ਪੈਂਦੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ
 ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖ ।
 (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ
 ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨਾਲ)
 ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
 (ਭੀ) ਸਾਰੇ (ਈਰਖਾ ਤੇ ਸਾੜੇ ਵਿਚ ਹੀ) ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਦੋਖੀ ਆਪ ਹੀ ਦੁਖੀ
 ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਦੇ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਦਾ
 ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ
 ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਉਸ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵੱਸਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੋਈ ਦੁੱਖ
ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ੨ । ੪ । ੮ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ
ਭਗਤਿ ਅਪਨੇ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਇਆਲ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਚਰਨ ਤੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਿਦੈ ਤੁਹਾਰੀ ਆਸਾ ॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਮਨਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸਾ ॥ ੧ ॥
ਬਿਛੁਰਤ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਮਿਲਤੇ ਜਨ ਕਉ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥
ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ ਜੀਵਨ ਧਨੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ੫
॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਦੀਜੈ—ਦੇਹ । ਦਇਆਲ—ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ
ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਨੁਗ੍ਰਹ—ਕਿਰਪਾ । ਧਾਰੇ—ਧਾਰ, ਕਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਿਮਰਉ—ਸਿਮਰਉ, ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ਪ੍ਰੀਤਮ—ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਰਿਦੈ—ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ । ਪਹਿ—ਪਾਸ, ਕੋਲ । ਕਰਉ—ਕਰਉ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ
। ੧ ।

ਮਰਨੁ—ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ । ਜੀਵਨ ਧਨੁ—ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ । ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ! ਹੇ
ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੇ ਉਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ । ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼, ਮੈਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੇਹ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਹ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਰਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੇਰੀ
ਆਸ ਟਿਕੀ ਰਹੇ । ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ
ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦੇਣ, ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਤੇਰੇ) ਦਰਸਨ ਦੀ ਬੜੀ ਤਾਂਘ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇਹ । ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਆਖ—) ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ,
ਇਹੀ ਹੈ ਮੇਰੀ) ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ । ੨ । ੫ । ੯ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਬ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਬਨਿ

ਆਈ ॥ ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ ਰਮਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਸੁਖਦਾਈ
 ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਕੁ ਪਲੁ ਬਿਸਰਤ ਨਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਨਾਮੁ ਨਵੈ
 ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਉਦੈਤੁ ਭਇਓ ਪੂਰਨ ਭਾਵੀ ਕੋ ਭੇਟੇ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਸੁਖ ਉਪਜੇ ਵੁਖ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
 ਤਰਿਓ ਸੰਸਾਰੁ ਕਠਿਨ ਭੈ ਸਾਗਰੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥
 ੬ ॥ ੧੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਥ—ਹੁਣ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) । ਸਿਉ—ਨਾਲ ।
 ਬਨਿ ਆਈ—ਪਿਆਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਰਮਤ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਬਰਸੁ—(ਨਾਮ ਦੀ)
 ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ਮੇਘ—ਹੋ ਬੱਦਲ ! ਹੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ੧ ।
 ਰਹਾਉ ।

ਬਿਸਰਤ ਨਹੀ—ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ । ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ—ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ।
 ਨਵੈ ਨਿਧਿ—(ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਨੌਂ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ । ਉਦੈਤੁ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਭਾਵੀ—ਜਿਹੜੀ
 ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਪਰਨੀ ਹੈ, ਰਜਾ । ਕੋ—ਦਾ । ਭੇਟੇ—ਮਿਲ ਪਏ । ਸਹਾਈ—ਸਹਾਇਤਾ
 ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੧ ।

ਸਗਲ—ਸਾਰੇ । ਲਿਵ ਲਾਈ—ਲਿਵ ਲਾਇ, ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ । ਭੈ—[ਲਫਜ਼ 'ਭਉ'
 ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਭੈ ਸਾਗਰੁ—ਸਾਰੇ ਡਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਮੁੰਦਰ। ਧਿਆਈ—ਧਿਆਇ,
 ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ ! ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ! (ਨਾਮ
 ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । (ਭੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ
 ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ
 ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ (ਮੈਨੂੰ) ਮਿਲਿਆ ਹੈ,
 (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਰਜਾ ਦਾ ਪੂਰਨ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
 ਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ (ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ) ਨੌਂ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੈ । ਹੁਣ
 ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼-ਮੀਂਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ)
 ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਲਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ,
 ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਸੰਸਾਰ-

ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਤੇ, ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਭਰਾਂ ਨਾਲ
ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੨ । ੬ । ੧੦ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਘਨਿਹਰ ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ॥
ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਬੂਝੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥
ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤ ਹੂ ਧਾਇਆ
॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਾਮਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਤਉ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੇ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੭
॥ ੧੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਘਨਿਹਰ—ਬੱਦਲ, ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ । ਬਰਸਿ—
(ਨਾਮ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ ਕੇ । ਜਗੁ ਛਾਇਆ—ਜਗਤ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਤ੍ਰਿਸਨ—(ਮਾਇਆ ਦੀ) ਪਿਆਸ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਸਾਧ ਸੰਗਿ—ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਬਹੁਰਿ—ਮੁੜ । ਕਤ ਹੂ—ਕਿਸੇ ਭੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ । ਧਾਇਆ—ਭਟਕਦਾ
। ੧ ।

ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਨਿਰੰਜਨਿ—ਨਿਰੰਜਨ ਵਿਚ । ਰਾਤਉ—ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ।
ਅੰਗੀਕਾਰੁ—ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ । ਪ੍ਰਭਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' (ਨਾਮ
ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ)
ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਇਆਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਉਸ ਨਾਮ-ਵਰਖਾ ਵਿਚੋਂ) ਆਨੰਦ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਦੀ
ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
ਉਹ ਮੁੜ ਕਿਸੇ ਭੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਪਿਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ
ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ (—ਰੰਗ
ਵਿਚ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਲਈ । ੨ ।

੭। ੧੧।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਿਛੁਰਤ ਕਿਉ ਜੀਵੇ ਓਇ ਜੀਵਨ ॥ ਚਿਤਹਿ
ਉਲਾਸ ਆਸ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸ ਪੀਵਨ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪਿਆਸ ਤੁਮਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਿਨ ਕਉ ਅੰਤਰੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਬਿਸਰੈ ਮੇਰੇ ਰਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਸੇ ਮੂਏ ਮਰਿ ਜਾਂਹੀ
॥ ੧ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜਗਦੀਸੁਰ ਪੇਖਤ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ੮
॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਓਇ-[ਲਵਜ਼ 'ਓਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਉਹ ਬੰਦੇ। ਚਿਤਹਿ-
(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਉਲਾਸ-ਚਾਉ, ਤਾਂਘ। ਮਿਲਬੇ ਕੀ-ਮਿਲਣ ਦੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸ ਪੀਵਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ (ਦੀ ਤਾਂਘ)। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਪ੍ਰੀਤਮ-ਹੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਅੰਤਰੁ-ਵਿੱਥ [ਨਾਂਵ, ਇਕ ਵਚਨ। ਲਵਜ਼ 'ਅੰਤਰੁ' ਅਤੇ
'ਅੰਤਰਿ' ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ]। ਮੂਏ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰੇ ਹੋਏ। ਮਰਿ
ਜਾਂਹੀ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ। ਜਗਦੀਸੁਰ-[ਜਗਤ-ਈਸੁਰ] ਜਗਤ ਦਾ
ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ। ਹਜੂਰੇ-ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ, ਅੰਗ ਸੰਗ। ਰਵਿ ਰਹਿਓ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਰਬ-
ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ
ਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਤੇ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਉਹ
ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀਉ ਸਕਦੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ
ਦੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ
ਪ੍ਰਭੂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੀ
ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ
ਵਿਚ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ
ਵੱਸਦਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ

ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਈਂ ਭਰਪੂਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੨ । ੮ । ੧੨ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਜਨਿ ਕਉਨ ਕਉਨ ਨ ਤਾਰੇ ॥
 ਖਗ ਤਨ ਮੀਨ ਤਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤਨ ਬਰਾਹ ਤਨ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਦੇਵ ਕੁਲ ਦੈਤ ਕੁਲ ਜਖੁ ਕਿੰਨਰ ਨਰ ਸਾਗਰ ਉਤਰੇ ਪਾਰੇ ॥
 ਜੇ ਜੇ ਭਜਨੁ ਕਰੈ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਤਾ ਕੇ ਦੂਖ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮ ਕਰੋਧ
 ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਰਸ ਇਨ ਤੇ ਭਏ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜਪਹਿ
 ਕਰੁਣਾਮੈ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੧੩ ॥ [੧੨੬੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕੈ ਭਜਨਿ-ਦੇ ਭਜਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਕਉਨ ਕਉਨ-ਕਿੰਨ੍ਹਾ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ । ਨ ਤਾਰੇ-(ਗੁਰੂ ਨੇ) ਪਾਰ ਨਾਹ ਲੰਘਾਇਆ। ਖਗ-ਪੰਛੀ। ਮੀਨ-ਮੱਛੀ । ਮ੍ਰਿਗ-
 ਪਸ਼ੂ, ਹਿਰਨ । ਬਰਾਹ-ਸੂਰ । ਤਨ-ਸਰੀਰ । ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ।
 ਉਧਾਰੇ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕੁਲ-ਸ਼ਾਨਦਾਨ । ਜਖੁ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ । ਕਿੰਨਰ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ
 ਇਕ ਕੁਲ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ ਘੋੜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ਸਾਗਰ-(ਸੰਸਾਰ-) ਸਮੁੰਦਰ । ਕਰੈ-ਕਰਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਤਾ ਕੇ-ਉਹਨਾਂ ਦੇ ।
 ਬਿਦਾਰੇ-ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ੧ ।

ਬਿਖਿਆ ਰਸ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਸਕੇ । ਇਨ ਤੇ-ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ । ਨਿਰਾਰੇ-ਨਿਰਾਲੇ,
 ਵੱਖਰੇ, ਨਿਰਲੇਪ । ਜਪਹਿ-(ਜੋ) ਜਪਦੇ ਹਨ । ਕਰੁਣਾਮੈ-ਤਰਸ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
 [ਕਰੁਣਾ-ਤਰਸ] । ਸਦ-ਸਦਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀਤਾ) ਉਹਨਾਂ
 ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਜਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ
 ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ । ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ,
 ਪਸ਼ੂਆ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੂਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ-ਇਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦੀ
 ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ
 ਕੁਲਾਂ, ਦੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ, ਜੱਖ, ਕਿੰਨਰ ਮਨੁੱਖ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ
 ਲੰਘ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
 ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰਸ-
ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ
ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਸਕੇ-ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ
ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ । ੯ । ੧੩ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਜੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ਹਰਿ ਹਾਟ ॥ ਨਾਮ ਰਾਸਿ
ਸਾਝੀ ਕਰਿ ਜਨ ਸਿਉ ਜਾਂਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਾਰਿ
ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਰਾਖੇ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਸਾਹੁ ਪ੍ਰਭੁ
ਪਾਇਆ ਲਾਹਾ ਚਰਨ ਨਿਧਿ ਖਾਟ ॥੧॥ ਸਰਨ ਗਹੀ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ
ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਢੇ ਹੈ ਛਾਂਟਿ ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਹੁਰਿ
ਨ ਜੋਨੀ ਮਾਟ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੧੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਆਜੁ-ਅੱਜ, ਹੁਣ । ਬੈਸਿਓ-ਬੈਠਾ ਹਾਂ । ਹਾਟ-ਹੱਟ । ਹਰਿ
ਹਾਟ-ਉਸ ਹੱਟ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ । ਰਾਸਿ-ਪ੍ਰੰਜੀ,
ਸਰਮਾਇਆ । ਸਾਝੀ-ਸਾਂਝ, ਭਾਈਵਾਲੀ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਜਨ ਸਿਉ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ
ਨਾਲ । ਜਾਂਉ ਨ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਘਾਟ-ਪੱਤਣ । ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ-ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਣ
ਤੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਧਾਰਿ-ਧਾਰ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ । ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ-ਕਿਰਪਾ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ।
ਰਾਖੇ-ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਕਪਾਟ-ਕਵਾੜ, ਭਿੱਤ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ । ਸਾਹੁ-ਸਾਹ, ਨਾਮ-ਧਨ
ਦਾ ਮਾਲਕ । ਲਾਹਾ-ਲਾਭ । ਨਿਧਿ-ਖਜਾਨਾ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ । ਖਾਟ-
ਖੱਟਿਆ । ੧ ।

ਗਹੀ-ਫੜੀ । ਅਚੁਤ ਸਰਨਿ-ਅੱਚੁਤ ਦੀ ਸਰਨ । ਅਚੁਤ-[ਅ-ਚੁਤ । ਚਯੁਤ-
ਛਿੱਗਾ ਹੋਇਆ] ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ । ਛਾਂਟਿ-ਛਾਂਟ
ਕੇ, ਚੁਣ ਕੇ । ਕਲਿ-ਕਲਗੜੇ । ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ । ਮਾਟ-ਮਿਟਦੇ, ਪੈਂਦੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਹੱਟ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ) ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਾ ਹਾਂ
ਜਿੱਥੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ
ਸਰਮਾਇਆ (ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਣ ਤੇ
ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਭਾਵ, ਮੈਂ ਉਹ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪਈਦਾ
ਹੈ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ

ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਭਰਮ-ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਭਿੱਤ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਨਾਮ-ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਭ ਲਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ) ਦੀ ਖੱਟੀ ਖੱਟ ਲਈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ) ਅਟੱਲ ਅਥਿਨਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ) ਪਾਪ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਕਲੇਸ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਉਹ ਮੁੜ ਸ਼ੁਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ । ੨ । ੧੦ । ੧੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹਿਰਾਨੋ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਉ ਬਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਪੂਰਨ ਭਗਤੁ ਚਿਰਾਨੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਤ ਉਤ ਡੋਲਿ ਡੋਲਿ ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਇਓ ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਤ ਬਿਰਾਨੋ ॥ ਲੋਗ ਦੁਰਾਇ ਕਰਤ ਠਗਿਆਈ ਹੋਤੋ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨੋ ॥ ੧ ॥ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਖੀ ਮੀਨ ਦੀਨ ਨੀਚ ਇਹ ਸੰਕਟ ਫਿਰਿ ਆਨੋ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪਾਹਨ ਪ੍ਰਭ ਤਾਰਹੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਮਾਨੋ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੧੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬਹੁ ਬਿਧਿ—ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ । ਹਿਰਾਨੋ—ਠੱਗੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜੀਵ) । ਕੋਟਿ ਮਧੇ—ਕੁਝਾਂ ਵਿਚੋਂ । ਚਿਰਾਨੋ—ਚਿਰਾਂ ਦਾ, ਮੁੱਢ ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ । ੧। ਰਹਾਉ।

ਇਤ ਉਤ—ਇਧਰ ਉਧਰ । ਡੋਲਿ—ਡੋਲ ਕੇ, ਭਟਕ ਕੇ । ਸ੍ਰਮੁ—ਬਕੇਵਾਂ । ਬਿਰਾਨੋ—ਬਿਗਾਨਾ । ਦੁਰਾਇ—ਲੁਕਾ ਕੇ । ਠਗਿਆਈ—ਠੱਗੀ । ਸੰਗਿ—ਨਾਲ । ਹੋਤੋ ਸੰਗਿ—(ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਸਦਾ) ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਾਨੋ—ਜਾਣਦਾ । ੧ ।

ਮ੍ਰਿਗ—ਪਸ਼ੂ । ਪੰਖੀ—ਪੰਛੀ । ਮੀਨ—ਮੱਛੀ । ਇਹ ਸੰਕਟ—ਇਹਨਾਂ ਕਸਟਾਂ ਵਿਚ। ਫਿਰਿ ਆਨੋ—ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਨਾਨਕ—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਾਹਨ—ਪੱਥਰ, ਪੱਥਰ-ਚਿੱਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ । ਮਾਨੋ—ਮਾਣ ਸਕਣ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੀਵ) ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕੁਝਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ (ਅਜਿਹਾ) ਸੇਵਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਭਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਠੱਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਾਇਆ ਦਾ ਠੱਗਿਆ ਮਨੁੱਖ) ਹਰ ਪਾਸੇ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਬੱਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਸਰੀਰ ਤੇ ਧਨ (ਆਖਿਰ) ਬਿਗਾਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ) ਲੋਕਾਂ

ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਲੁਕਾ ਕੇ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ) ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਖਿਰ) ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਮੱਛੀ—ਇਹਨਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ (ਪੱਥਰ-ਦਿਲ ਜੀਵਾ ਨੂੰ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦਾ) ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹੀਏ । ੨।੧੧।੧੫।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਦੁਸਟ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਈ ਰੀ ਮਾਈ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਤਿਨ ਹੀ ਰਖਿ ਲੀਨੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਆਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੈ ਤਾਂ ਭਉ ਕੈਸਾ ਭਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਸੈ ਸਭਨੀ ਠਾਈ ॥ ੧ ॥ ਅਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ਜੀਵਹਿ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥੨॥੧੨॥੧੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦੁਸਟ—(ਕਾਮਾਦਿਕ) ਚੰਦਰੇ ਵੈਰੀ । ਮੁਏ—ਮਰ ਗਏ, ਮੁੱਕ ਗਏ। ਬਿਖੁ—ਜ਼ਹਰ । ਖਾਈ—ਖਾਇ, ਖਾ ਕੇ । ਜਿਸ ਕੇ—[ਲਫਜ਼ ‘ਜਿਸੁ’ ਦਾ — ਸੰਬੰਧਕ ‘ਕੇ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] । ਜੀਅ—[ਲਫਜ਼ ‘ਜੀਉ’ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਤਿਨ ਹੀ—ਤਿਨਿ ਹੀ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ ‘ਹੀ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ ‘ਤਿਨਿ’ ਦੀ ਿ ਉੱਡ ਗਈ ਹੈ] । ਕਿਰਪਾ—ਦਇਆ, ਤਰਸ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ—ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ । ਵਰਤੈ—ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਭਾਈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਕੈਸਾ—ਕਿਹਾ ? ਸੰਗਿ—ਨਾਲ । ਸਹਾਈ—ਸਾਥੀ । ਦੀਸੈ—ਵਿੱਸਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਨਾਥੁ—ਖਸਮ । ਦੀਨ—ਗਰੀਬ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਨਿਮਾਣੇ । ਭੰਜਨ—ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਲੜਿ—ਪੱਲੇ ਨਾਲ । ਜੀਵਹਿ—ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮਾਂ ! (ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਉਤੋਂ ਤਰਸ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਚੰਦਰੇ ਵੈਰੀ (ਇਉਂ) ਮੁੱਕ ਗਏ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ) ਜਹਿਰ ਖਾ ਕੇ । ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ (ਜਦੋਂ) ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧।ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਏ) ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਰ ਪੌਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵੱਸਦਾ

ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦਾ ਖਸਮ ਹੈ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਪ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਭੀ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਹਾਂ । ੨ । ੧੨ । ੧੬ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਰਵੀਜੈ ॥ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਮੇਰੇ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਹਰਿ ਪੰਖ ਲਗਾਇ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮਾਰਗੁ ਪਾਇਓ ਸਾਧੂ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥ ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ਜਲਤਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਾਨਕ ਅਪੁਨੇ ਕੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੧੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਰਵੀਜੈ—ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਪਿਆਸ—ਤਾਂਘ । ਮੋਹਿਓ—ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪੰਖ—ਖੰਡ । ਪੰਖ ਲਗਾਇ—ਖੰਡ ਲਾ ਕੇ, ਉੱਡ ਕੇ, ਛੇਤੀ । ਮਿਲੀਜੈ—ਮਿਲ ਪਈਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਖੋਜਤ—ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ । ਮਾਰਗੁ—ਰਸਤਾ । ਸਾਧੂ—ਗੁਰੂ । ਕਰੀਜੈ—ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਧਾਰਿ—ਧਾਰ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ । ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ—ਦਇਆ, ਮਿਹਰ । ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਮਹਾ ਰਸੁ—ਬਹੁਤ ਸੁਆਦਲਾ । ਪੀਜੈ—ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੧ ।

ਤ੍ਰਾਹਿ—ਬਚਾ ਲੈ, ਰੱਖ ਲੈ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ, ਆਖ ਕੇ । ਜਲਤਉ—ਸੜਦੇ ਉੱਤੇ । ਕਰੁ—ਹੱਥ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਗਹਿ ਲੇਹੁ—ਫੜ ਲੈ । ਅਪੁਨੇ ਕੀਜੈ—ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਲੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨ ਸਿਮਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (ਗਰੀਬੀ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਉਂ ਜੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ) ਉੱਡ ਕੇ ਭੀ ਜਾ ਮਿਲੀਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ) ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿੰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇਰਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਆਦਲਾ ਨਾਮ—ਜਲ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ 'ਬਚਾ ਲੈ' ਬਚਾ ਲੈ'—ਇਹ ਆਖ ਕੇ (ਜੀਵ) ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ) ਸੜਦੇ ਉਂਤੇ (ਤੂੰ ਆਪ) ਮਿਹਰ ਕਰ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਦਾਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈ । ੨। ੧੩। ੧੭।

ਮਲਾਰ ਮ: ੫ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ ਬਿਰਦਾਇਓ ॥ ਨਿੰਦਕ ਮਾਰਿ ਚਰਨ ਤਲ ਦੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਜਸੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕੀਨੇ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਦਇਆ ਜੀਅਨ ਮਹਿ ਪਾਇਓ ॥ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸੁ ਰਾਖਿਓ ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਮੋਟਿ ਸੁਖਾਇਓ ॥ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਕਰਹੁ ਦਾਸ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਨਕ ਬਿਸਾਸੁ ਮਨਿ ਆਇਓ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੧੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੦]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਕੋ—ਦਾ । ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ—ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ [ਵਛਲੁ—ਕਲਪਲ] । ਬਿਰਦਾਇਓ—ਬਿਰਦ, ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ । ਮਾਰਿ—ਮਾਰ ਕੇ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੇ ਕੇ, ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਕੇ । ਜਸੁ—ਸੋਭਾ, ਵਡਿਆਈ । ਵਰਤਾਇਓ—ਖਿਲਾਰਿਆ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ—ਸੋਭਾ । ਜੀਅਨ ਮਹਿ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ । ਦਇਆ—ਪਿਆਰ । ਕੰਠਿ—ਗਲ ਨਾਲ । ਤਾਤੀ—ਤੱਤੀ । ਵਾਉ—ਹਵਾ । ੧ ।

ਅੰਗੀਕਾਰੁ—ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ । ਮੋਟਿ—ਮਿਟਾਓ । ਸੁਖਾਇਓ—ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਦਾਸ—ਹੇ ਸੇਵਕ ਜਨੋ ! ਬਿਸਾਸੁ—ਸਰਧਾ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਹੈ—ਇਹ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ । (ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ) ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ) ਸੋਭਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, (ਸਭ) ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਸਤੇ) ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ (ਰਤਾ ਭੀ ਔਖਿਆਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਦਾ) ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਸੇਵਕ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਭਟਕਣਾ ਤੇ ਡਰ ਮਿਟਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਬਖਸਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ! ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਸਤੇ) ਸਰਧਾ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਰਹੁ (ਭਾਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਸਰਧਾ-ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ) ।
੨ । ੧੪ । ੧੮ ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੁ॥ਗੁਰਮੁਖਿ
ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀਆਂ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰ
ਉਪਦੇਸਿ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਓ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਅਪਣਾ ਖਸਮੁ
ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਨ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਗੁਰ
ਕੇ ਗੁਣ ਅਨਦਿਨੁ ਨਿਤ ਗਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀ ਧੂੜ ਕਰਉ ਇਸਨਾਨੁ॥ ਸਾਚੀ
ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥੁ ਭਵਜਲ ਤਾਰਣਹਾਰੁ ॥ਗੁਰਿ
ਭੇਟਿਐ ਨ ਹੋਇ ਜੋਨਿ ਅਉਤਾਰੁ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥ ਜਾ
ਕਉ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਆਏ॥੩॥ ਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ ਗੁਰੁ ਆਧਾਰੁ॥
ਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਵਰਤਣਿ ਗੁਰੁ ਪਰਵਾਰੁ॥ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਖਸਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ
॥ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਾ ਕੀ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੭੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਿਹਾਂ । ਦੀਸੈ-ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।
ਪਸਾਰੁ-ਖਿਲਾਰਾ । ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀਆਂ ਬਿਸਥਾਰੁ-ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ-
ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣਾ (ਹੀ) । ਨਾਦ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੁ-ਨਾਦ ਦਾ ਅਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਵੀਚਾਰ
ਹੈ । ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਕਰਤ-ਕਰਦਿਆਂ, ਰੇਤੇ ਰੱਖਦਿਆਂ । ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ
ਹੈ । ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਹਿਰਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਸਾਸਿ-
(ਹਰੇਕ) ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ। ਗਿਰਾਸਿ-(ਹਰੇਕ) ਗਿਰਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ । ਧਿਆਈਐ-ਧਿਆ-
ਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਵਿਟਹੁ-ਤੋ । ਬਲਿ ਜਾਉ-ਬਲਿ ਜਾਉਂ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਨਦਿਨੁ-

[ਅਨੂਫਿਜ] ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਗਾਉ-ਗਾਉਂ, ਮੈਂ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਢੀ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਮਾਨੁ-ਆਦਰ । ੨।

ਬੋਹਿਬੁ-ਜਹਾਜ਼ । ਭਵਜਲ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਤਾਰਣਹਾਰੁ-ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ-ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ । ਅਉਤਾਰੁ-ਜਨਮ । ਕਰਮਿ-ਬਖ਼ਸ਼ਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ । ੩ ।

ਜੀਵਨਿ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ । ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ । ਵਰਤਣਿ-ਹਥ-ਠੋਕਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ । ਖਸਮੁ-ਮਾਲਕ । ਜਾ ਕੀ-ਜਿਸ ਦੀ । ਕੀਮ-ਕੀਮਤ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮਨ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਗਿਰਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ (ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ (ਇਹ ਭੀ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣਾ ਹੀ (ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ) ਨਾਦ ਦਾ (ਅਤੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ) ਵੇਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ (ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਹੀ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ (ਦਾ ਅਵਸਰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ (ਇਹ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਹੀ) ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ (ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਫਾਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਮੇਰਾ ਪਰਵਾਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਰੂਪ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ੪।੧।੧੬।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ ਆਨ ਪਹਰ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਣੁ ਸੁਨਣੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂਉ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤੇ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭਾਣੈ ਬਖਸ ਭਾਣੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆ ਕਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਪਰਤਾਪ ॥੩॥ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਬੂਝਹਿ ਸੁਣਿ ਆਪਿ ਵਖਾਣਹਿ ॥ ਸੇਈ ਭਗਤ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ॥੪॥੨॥ ॥੨੦॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਹਿਰਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਵਸਾਏ-ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਕਉ-ਨੂੰ । ਲਾਇ ਲਏ-(ਚਰਨਾ ਵਿਚ) ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਤਾ ਕੀ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ । ੧ ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ-ਮਿਹਰ ਕਰ । ਪੂਰਨ-ਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਸੁਖਦਾਤੇ-ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ! ਤੇ-ਤੂੰ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ-ਤੇਰੇ (ਪ੍ਰੇਮ) ਰੰਗ ਵਿਚ । ਰਾਤੇ-ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਭਾਣਾ-ਰਜਾ, ਹੁਕਮ । ਸਾਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ । ਜੀਵਹਿ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਥਾਉ-ਥਾਂ, ਆਸਰਾ । ੨ ।

ਕਰਤੇ ਹੁਕਮੁ-ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ । ਕਰਤੇ ਰਜਾਇ-ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜਾ । ਭਾਣੈ-ਰਜਾ ਵਿਚ । ਬਖਸ-ਬਖਸਸ । ਦੇਇ-ਦੇਦਾ ਹੈ । ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆ ਕਾ-(ਬਖਸਸ ਅਤੇ ਸਜਾ-ਇਹਨਾਂ) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ । ਜਾਈ-ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਤੂ ਹੈ-ਤੂੰ ਹੀ । ਬੂਝਹਿ-ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ । ਸੁਣਿ-ਸੁਣ ਕੇ । ਸੇਈ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ) ਹੀ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਤੁਧੁ-ਤੈਨੂੰ । ਭਾਣੈ-ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ਤਿਨ ਕੈ-ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ । ਸਦ-ਸਦਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ (ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸ), ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ

ਹੈ, (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੇਵਕ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ (ਹੀ) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ (ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ (ਮਾਲਕ) ਦਾ ਵਡੱਪਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੇ) ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਤੇਰੇ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ (ਕਦੇ) ਦੁੱਖ (ਕਦੇ) ਸੁਖ (ਦੇਂਦਾ ਹੈ) । ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ) ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ (ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਸਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । (ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ—ਇਹਨਾਂ) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ (ਇਤਨੇ ਵਡੇ) ਪਰਤਾਪ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੂੰ ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ ਹੈ—ਆਪਣੀ ਇਹ) ਕੀਮਤ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ) ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ, (ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਉਸ ਦੀ) ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੇ (ਅਸਲ) ਭਗਤ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !)

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੪ । ੨ । ੨੦ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਆ ਦਇਆਲੁ ॥ ਮੇਘੁ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ॥ ਕਾਰਜ ਆਏ ਪੂਰੇ ਰਾਸੇ ॥
੧ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਨਮੁ ਸਮੁਲਿ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਇਆ ਐਥੈ ਓਥੈ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਭੀਨਾ ਭੈ ਭੰਜਨਹਾਰ ॥
ਆਪਣਿਆ ਜੀਆ ਕੀ ਕੀਤੀ ਸਾਰ ॥ ਰਾਖਣਹਾਰ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ਕਾਲੁ ਗਵਾਇਆ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਤਿਸ ਨੇ ਜਾਪਿ ॥ ਦਿਸਟਿ ਧਾਰਿ ਰਾਮੇ ਸਭਿ ਜੰਤ ॥

ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਭਗਵੰਤ ॥੩॥ ਏਕੋ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਆਪ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਜਾਣਹਿ ਪਰਤਾਪ ॥ ਨਾਵੈ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥
ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਤਿਸ ਕਾ ਬੋਲਾਇਆ ॥੪॥੩॥੨੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪਰਮੇਸਰੁ—ਪਰਮ-ਈਸਰੁ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ।
ਦਇਆਲੁ—ਦਇਆਵਾਨ । ਮੇਘੁ—ਬੱਦਲ, ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ ।
ਵਰਸੈ—ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ।
ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ—ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਆਏ ਰਾਸੇ—ਰਾਸਿ ਆਏ, ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਸਮਾਲਿ—ਸੰਭਾਲ, ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ਸੇਵਾ—ਸਰਨ । ਐਥੈ
ਓਥੈ—ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਭੰਨਾ—ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਭੈ—[ਲਵਜ਼ 'ਭਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਸਾਰੇ
ਡਰ । ਸਾਰ—ਸੰਭਾਲ । ਰਾਖਣਹਾਰ—ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਜਾਈਐ—ਜਾਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਕਾਲੁ—ਮੌਤ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ਕਰਤੈ—ਕਰਤਾਰ ਨੇ । ਮਨ—ਹੇ
ਮਨ ! ਤਿਸ ਨੋ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ 'ਲਵਜ਼' ਤਿਸੁ ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] ।
ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ਦ੍ਰਿਸਟਿ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ । ਧਾਰਿ—ਧਾਰ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ ।
ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਨਿਤ—ਸਦਾ । ੩ ।

ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਜਾਣਹਿ—ਜਾਣਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਨਾਵੈ ਕੀ ਪੈਜ—ਨਾਮ
ਦੀ ਲਾਜ । ਨਾਨਕੁ—[ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ, ਇਕ ਵਚਨ] । ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ—ਨਾਨਕ ਬੋਲਦਾ
ਹੈ । ਤਿਸ ਕਾ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕਾ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ਼ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੁ
(ਇਹ ਨਾਮ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ
ਵਿਚ (ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ) ਸਾਥ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਇਆਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ—) ਬੱਦਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ
ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ)
ਸਾਰੇ ਜੀਵ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਲੋਂ) ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ
ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ)

ਸਦਾ ਦਇਆਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ (ਚਰਨਾਂ) ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
(ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਡਰ ਨਾਸ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੀਵਾਂ
ਦੀ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ (ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਮਨ ! ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, (ਜਿਸ
ਨੇ ਭੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ) ਕਰਤਾਰ ਨੇ (ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਆਤਮਕ) ਮੋਤ ਦੂਰ ਕਰ
ਦਿਤੀ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ ਹੀ ਗਾਂਦੇ ਰਹੇ । (ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਨੇ)
ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ (ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ) ਹੈ ਉਸਦੇ ਭਗਤ ਉਸ
ਦਾ ਤੇਜ-ਪਰਤਾਪ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । (ਉਹ ਸਰਨ-ਜੋਗ ਹੈ, ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਦਾ
ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਸ) ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਉਹ (ਸਦਾ ਹੀ) ਰੱਖਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਸ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਪਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ (ਉਸਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ
ਦਾ ਬੋਲ) ਬੋਲਦਾ ਹੈ । ੪ । ੩ । ੨੧ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਾਚੀ
ਦਰਗਹਿ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ਕ੍ਰਮੁ ਭਉ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਜਾਇ ॥ ਸਾਧ
ਸੰਗਿ ਸਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸਾਲਾਹਿ ॥
ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਫਲ ਪਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਇ ॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੂਖ ਤੇ ਰਾਖੈ ॥ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਚਾਖੈ ॥
੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ
॥ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਸਭੁ ਸਾਚੀ ॥ ਸੋ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗਿ
ਰਾਚੀ ॥੩॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗਿ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮਨ ਤੇ
ਤਿਆਗਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ
ਸਚੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥੪॥੪॥੨੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਿਧਾਨ-ਖਜਾਨੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ । ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ] । ਸਾਚੀ-
ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਮਾਨੁ-ਆਦਰ । ਜਾਇ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਿ-
ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਗਾਇ-ਗਾਇਆ ਕਰ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਸਾਲਾਹਿ-ਸਾਲਾਹਿਆ ਕਰ। ਮਨ ਚਿੰਦੇ-ਮਨ-ਇੱਛਤ, ਮਨ-ਮੰਗੇ। ਪਾਇ-ਪਾਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੇਵਡੁ-ਜੇਡਾ ਵਡਾ। ਤੇ-ਤੋਂ। ਰਾਖੇ-ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜਹਰ। ਬਹੁੜਿ-ਮੁੜ। ਨ ਚਾਖੇ-ਨਹੀਂ ਚੱਖਦਾ, ਸੁਆਦ ਲਾ ਲਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ੨।

ਮਹਿਮਾ-ਵਡਿਆਈ। ਸਾਚੈ ਨਾਇ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। ਸਚੁ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਹਰਿ ਨਾਮ (ਦਾ ਸਿਮਰਨ)। ਸੰਜਮੁ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਦਾ ਜਤਨ। ਕਰਣੀ-[ਕਰਣੀਯ] ਕਰਤੱਬ। ਸਾਚੀ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਗੁਰ ਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ੩।

ਵਡਭਾਗਿ-ਵਡਾ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ। ਪਾਈਐ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ-ਮਨ ਤੋਂ, ਮਨ ਵਿਚੋਂ। ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਨਿਵਾਸਿ-ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਿਆ ਕਰ। (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ (ਇਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਮਨ-ਮੰਗੇ-ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਿਹਾ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ); ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ) ਭਰਮ; ਡਰ, ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਬਖਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਹਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੁਆਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚੱਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰ (ਦਾ ਰੂਪ) ਹੈ, ਗੁਰੂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਿਚ (ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿਣਾ-ਇਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ

ਸੰਜਮ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ—ਇਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਣੀ ।
ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ (ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ) ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਗੁਰੂ
ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ) ਨਾਨਕ ਦੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੈ
ਕਿ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ, ਤੇ, ਆਪਣਾ ਸਦਾ-
ਬਿਰ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ । ੪ । ੪ । ੨੨ ।

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੩

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗੁਰ ਮਨਾ ਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰ ਸਿਉ
ਰੰਗੁ ਕੀਆ ॥ ਕੀਨੋ ਰੀ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰ॥ ਤਜਿਓ ਰੀ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰ ॥
ਧਾਵਤੇ ਅਸਥਿਰੁ ਥੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਐਸੇ ਰੇ ਮਨ ਪਾਇ ਕੈ ਆਪੁ
ਗਵਾਇ ਕੈ ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ॥ ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਅਨਾਹਦ
ਕੋਕਿਲ ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਬੋਲੈ ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਅਤਿ ਸੁਹੀਆ ॥ ੧ ॥ ਐਸੀ
ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਭ ਅਤਿ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਿਅ ਅਮੋਘ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੰਗਿ ਸੰਤ
ਬਨੈ ॥ ਭਵ ਉਤਾਰ ਨਾਮ ਭਨੈ ॥ ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲ ॥ ਮਨਿ ਫੇਰਤੇ
ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸੰਗੀਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਥੀਆ ॥ ੨ ॥ ੧
॥ ੨੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੧]

ਨੋਟ—ਪੜਤਾਲ—ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਤਾਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਰਤਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਿ—ਰੀ, ਹੇ ਸਖੀ ! ਗੁਰ ਮਨਾ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਕੇ । ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ—ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ । ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰ ਸਿਉ—ਪਿਆਰੇ
ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ । ਰੰਗੁ ਕੀਆ—ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ । ਰੀ—ਹੇ ਸਖੀ ।
ਸਗਲ ਸੰਗਾਰ—ਸਾਰੇ (ਆਤਮਕ) ਸੁਹਜ । ਧਾਵਤੇ—ਭਟਕਦਾ (ਮਨ) । ਅਸਥਿਰੁ
ਥੀਆ—ਅਭੋਲ ਹੋ ਗਿਆ; ਟਿਕ ਗਿਆ । ੧ ।

ਐਸੇ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਆਪੁ—ਆਪਾ ਭਾਵ । ਗਵਾਇ ਕੈ—ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਸੰਗੁ—
ਸਾਥ, ਮੇਲ-ਜੋਲ । ਬਜਹਿ—ਵੱਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਮ੍ਰਿਦੰਗ—ਢੋਲ । ਅਨਾਹਦ—[ਅਨ-ਆਹਤ]
ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ, ਇਕ-ਰਸ । ਕੋਕਿਲ—ਕੋਇਲ । ਮਧੁਰ ਬੈਨ—ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ । ਸੁਹੀਆ—

ਸੋਹਣੇ । ੧ ।

ਸੋਭ-ਸੋਭਾ, ਵਡਿਆਈ । ਅਤਿ ਆਪਾਰ-ਬਹੁਤ ਬੇਅੰਤ । ਪ੍ਰਿਅ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਮੋਘ-ਸਫਲ, ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਿਸਾਨੇ ਤੋਂ ਨਾਹ ਉੱਕਣ ਵਾਲੀ । ਸੰਗਿ-(ਤੇਰੇ) ਨਾਲ । ਬਨੇ-ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਵ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਭਵ ਉਤਾਰ ਨਾਮ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ। ਭਨੇ-ਭਨਿ, ਉਚਾਰ ਕੇ । ਰਮ-ਸੁੰਦਰ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਹਰਿ ਸੰਗਿ-ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ । ਸੰਗੀਆ-ਸਾਥੀ । ਪ੍ਰਿਉ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਬੀਆ-ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬੀਆ-ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸਖੀ ! (ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ (ਆਤਮਕ) ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਲਏ (ਭਾਵ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ), ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ, ਉਸ ਦਾ (ਪਹਿਲੀ) ਭਟਕਦਾ ਮਨ ਛੋਲਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਤੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ) ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿਆ ਕਰ (ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ) ਇਕ-ਰਸ ਵੋਲ ਆਦਿਕ ਸਾਜ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ, (ਤੇਰੀ ਜੀਭ ਇਉਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਉਚਾਰਿਆ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ) ਕੋਇਲ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਬਹੁਤ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਿਸਾਨੇ ਤੋਂ ਉੱਕਦੀ ਨਹੀਂ । ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਭੀ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ (ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ (ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਥੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ । ੧ । ੨੩ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨੁ ਘਨੈ ਭ੍ਰਮੇ ਬਨੈ ॥ ਉਮਕਿਤ ਰਸਿ ਚਾਲੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਚਾਹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਆਈ ਕਰੀਉ ਬੇਦਨ ਕਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਆਨ ਉਪਾਵ ਸਗਰ ਕੀਏ ਨਹਿ ਦੂਖ ਸਾਕਹਿ ਲਾਹਿ ॥ ਭਜੁ ਸਰਨਿ ਸਾਧੂ ਨਾਨਕਾ ਮਿਲੁ ਗੁਨ ਗੋਬੰਦਹਿ ਗਾਹਿ ॥ ੨ ॥

੨ ॥ ੨੪ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਘਨੈ ਬਨੈ-ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ । ਭ੍ਰਮੈ-ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
ਉਮਕਿਤ-ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ । ਰਸਿ-ਆਨੰਦ ਨਾਲ । ਮਿਲਬੇ ਕੀ-ਮਿਲਣ ਦੀ ।
ਚਾਹ-ਤਾਂਘ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਈ-ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ । ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ । ਮੋਹਿ ਆਈ-
ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਕਹੰਉ-ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ । ਬੇਦਨ-ਦੁੱਖ । ਕਾਹਿ-ਕਿਸ ਨੂੰ
? ੧ ।

ਆਨ ਉਪਾਵ-ਹੋਰ ਹੀਲੇ । ਆਨ-[ਅਨ੍ਯ] । ਉਪਾਵ-[ਲਵਜ਼ 'ਉਪਾਉ' ਤੋਂ
ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸਗਰ-ਸਗਲ, ਸਾਰੇ । ਸਾਕਹਿ ਲਾਹਿ-ਲਾਹ ਸਕਦੇ, ਉਤਾਰ ਸਕਦੇ ।
ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ । ਮਿਲੁ-ਮਿਲਿਆ ਰਹੁ । ਗਾਹਿ-ਗਾਹ ਕੇ, ਚੁੱਭੀ ਲਾ ਕੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਸੰਸਾਰ-ਰੂਪ) ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ
ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ
(ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਹ) ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ (ਆਤਮਕ) ਆਨੰਦ ਨਾਲ (ਜੀਵਨ-
ਚਾਲ) ਚੱਲਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ (ਭੀ) ਹੱਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ।
(ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੈਂ (ਹੋਰ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੱਸਾਂ ? ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ
ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਹੀਲੇ (ਮਾਇਆ ਹੱਥੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦੇ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ, ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ
ਲਾ ਕੇ (ਗੋਬਿੰਦ ਵਿਚ) ਮਿਲਿਆ ਰਹੁ । ੨ । ੨ । ੨੪ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਸੋਭ ਸੁਹਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ ਹਾਹਾ
ਹੁਹੁ ਗੰਧੂਬ ਅਪਸਰਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਗੁਨਗੁ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਨੀ ਨੀਕੀ
॥੧॥ ਗਿਰਿ ਤਰ ਬਲ ਜਲ ਭਵਨ ਭਰਪੁਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ
ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਰਾਮਦੀਆ ਰਸ ਪਾਇਓ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੈ
ਭਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥੨॥੩॥੨੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੋਭ-ਸੋਭਾ, ਸਿਵਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਸੁਹਾਵਨੀ-ਸੁਖਾਵੀਂ, ਸੁਖ ਦੇਣ
ਵਾਲੀ । ਨੀਕੀ-ਚੰਗੀ । ਹਾਹਾ ਹੁਹੁ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ । ਗੰਧੂਬ-

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ । ਅਪਸਰਾ—ਸੁਰਗ ਦੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ । ਮੰਗਲ—ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ।
ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ—ਮਿੱਠਾ ਗਾਇਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਧੁਨਿਤ—ਧੁਨੀਆਂ, ਸੁਰਾਂ । ਲਲਿਤ—ਸੁੰਦਰ । ਗੁਨਗੁ—ਗੁਣੀ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ
ਵਾਲੇ, ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ । ੧ ।

ਗਿਰਿ—ਪਹਾੜ । ਤਰ—ਰੁੱਖ । ਬਲ—ਧਰਤੀ । ਭਰਪੁਰਿ—ਭਰਪੂਰ । ਘਟਿ ਘਟਿ—
ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਲਾਲਨ ਛਾਵਨੀ—ਸੋਹਣੇ ਲਾਲ ਦੀ ਛਾਉਣੀ, ਸੋਹਣੇ ਲਾਲ ਦਾ
ਭੋਰਾ । ਸਾਧ ਸੰਗਿ—ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਰਾਮਬੀਆ ਰਸ—ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ)
ਦਾ ਆਨੰਦ । ਜਾ ਕੈ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਅੰਦਰ । ਭਾਵਨੀ—ਸਰਧਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ
ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਈ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । (ਮਾਨੋ) ਹਾਹਾ ਹੁਹੂ ਗੰਧਰਬ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਦੀਆਂ
ਮੋਹਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਮਿਲ ਕੇ) ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਸ-
ਭਰੇ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ,
(ਮਾਨੋ, ਸੰਗੀਤ ਦੇ) ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿੱਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ
(ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ) ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ (ਨਾਟਕੀ) ਰੂਪ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ।
੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ) ਪਹਾੜ, ਰੁੱਖ, ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ
(ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ) ਨਕਾ-ਨਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਸ ਸੋਹਣੇ ਲਾਲ ਦਾ ਸੋਹਣਾ
ਭੋਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਸਰਧਾ
ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਆਨੰਦ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ । ੩ । ੨੫ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ
ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸੁ ਸਫਲਿਓ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿਓ ਗਏ
ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ॥ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਉਜੀਆਰੇ ॥੧॥ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ
ਭਏਂ ॥ ਅਘ ਕੋਟਿ ਹਰਤੇ ਨਾਮ ਲਈ ॥ ਗੁਰ ਚਰਨ ਮਸਤਕੁ ਭਾਰਿ ਪਹੰ ॥
ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਤੂੰਹੀ ਏਕ ਤੁਹੀ ॥ ਭਗਤ ਟੇਕ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ
ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਚਰਨ ਕਮਲ—ਕੋਲ ਢੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਹਰਿ-ਚਰਨ । ਰਿਦ

ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ । ਧਾਰੇ-(ਮੈਂ) ਟਿਕਾ ਲਏ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਫਲਿਓ-ਫਲ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੇਖਿਓ-ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ । ਕਿਲਬਿਖ-(ਸਾਰੇ)
ਪਾਪ । ਉਜੀਆਰੇ-ਰੋਸਨ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲਾ । ੧ ।

ਬਿਸਮ-ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ । ਭਏਂ-ਹੋ ਗਈ । ਅਘ-ਪਾਪ । ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ ।
ਹਰਤੇ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਲਈ-ਲਿਆਂ, ਸਿਮਰਿਆਂ । ਗੁਰ ਚਰਨ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਉੱਤੇ । ਮਸਤਕੁ-ਮੱਥਾ । ਭਾਰਿ-ਰੱਖ ਕੇ । ਪਹੀ-ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਭ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਟੇਕ-
ਆਸਰਾ । ੨ ।

ਅਰਥ .-ਹੋ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ
ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਏ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ (ਸਦਾ) ਫਲਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ
ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੀ) ਦਰਸਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ)
ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਕੋੜਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;
ਅਸਚਰਜ ਅਸਚਰਜ ਅਸਚਰਜ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੱਥਾ ਰੱਖ ਕੇ ਛਾਂਹਿ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ
ਵਾਸਤੇ, ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-
ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ । ਤੇਰੇ) ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਟੇਕ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਰ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ । ੪ । ੨੬ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫॥ ਬਰਸੁ ਸਰਸੁ ਆਗਿਆ ॥ ਹੋਹਿ ਆਨੰਦ
ਸਗਲ ਭਾਗ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਮਨੁ ਪਰਫੜੈ ਮਿਲਿ ਮੇਘ ਧਰ
ਸੁਹਾਗ ॥੧॥ ਘਨਘੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਰ ॥ ਚਿਤੁ ਚਾਤ੍ਰਕ ਬੁੰਦ ਓਰ ॥ ਐਸੇ
ਹਰਿ ਸੰਗੇ ਮਨ ਮੋਹ ॥ ਤਿਆਗਿ ਮਾਇਆ ਧੋਹ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਨਾਨਕ
ਜਾਗਿਆ ॥੨॥੫॥੭੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਬਰਸੁ-ਵਰਖਾ ਕਰ । ਸਰਸੁ-ਰਸ-ਸਹਿਤ, ਅਨੰਦ ਨਾਲ ।
ਆਗਿਆ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਹਿ-ਹੋ ਜਾਣ । ਸਗਲ ਭਾਗ-ਸਾਰੇ ਭਾਗ
(ਜਾਗ ਪੈਣ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਤ ਸੰਗੇ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਪਰਫੜੈ-ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਿਲਿ ਮੇਘ-

ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਧਰ-ਧਰਤੀ । ੧ ।

ਘਨਘੋਰ-ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ । ਚਾਤ੍ਰਕ-ਪਪੀਹਾ । ਓਰ-ਤਰਫ, ਪਾਸੇ, ਵਲ ।
ਐਸੇ-ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮਨ ਮੋਹ-ਮਨ ਦਾ ਮੋਹ, ਮਨ ਦਾ ਪਿਆਰ । ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ
ਕੇ । ਧੋਹ-ਠਗੀ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸੰਤ-ਗੁਰੂ । ੨ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਰਜਾ ਵਿਚ
ਆਨੰਦ ਨਾਲ (ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰ । (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਗ (ਜਾਗ
ਪੈਂਦੇ ਹਨ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਵੇਂ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ
ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਟਹਿਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਵੇਂ) ਮੌਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਨਾਲ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਪਪੀਹੇ
ਦਾ ਚਿੱਤ (ਵਰਖਾ ਦੀ) ਬੂੰਦ ਵਲ (ਪਰਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ), ਤਿਵੇਂ (ਤੂੰ ਭੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ
ਨਾਲ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜੋੜ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ
ਠੱਗੀ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ) ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ
ਹੈ । ੨ । ੫ । ੨੭ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਨ ਗੋਪਾਲ ਗਾਉ ਨੀਤ ॥ ਰਾਮਨਾਮ
ਧਾਰਿ ਚੀਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੋਡਿ ਮਾਨੁ ਤਜਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂਆ
ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਏਕ ਰੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ਦੋਖ ਮੀਤ ॥ ੧ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖੈ ਜੰਜਾਲ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾਂ
ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗਾਵੈ ਗੋਬਿੰਦ ਨੀਤ ॥੨॥੬॥੨੮॥ [੧੨੭੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੋਪਾਲ- [ਅੱਖਰ 'ਗ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ- ਅਤੇ-
ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਗੋਪਾਲ' ਹੈ । ਇਥੇ 'ਗੁਪਾਲ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ।
ਗਾਉ-ਗਾਇਆ ਕਰ । ਨੀਤ-ਸਦਾ । ਚੀਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ਧਾਰਿ-ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ ।
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਜਿ-ਤਿਆਗ ਦੇ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸਾਧੂਆਂ ਕੇ ਸੰਗ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਏਕ ਰੰਗੀ-ਇੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ । ਮੀਤ-ਹੇ ਮਿੱਤਰ । ੧ ।

ਬਿਖੈ ਜੰਜਾਲ-ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ । ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ-ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ । ਗਾਵੈ-ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਨੀਤ-ਸਦਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ ਗਾਇਆ ਕਰ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਚਿੰਤ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਣ ਛੱਡ ਅਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ (ਰੰਗੀਜ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਐਥ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਉਸ ਉਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨।੬।੨੮।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਘਨੁ ਗਰਜਤ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਖ ਬੈਨ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਤਰਨ ਸਾਗਰ ਧੁਨਿ ਅਨਹਤਾ ਰਸ ਬੈਨ ॥੧॥ ਪਥਿਕ ਪਿਆਸ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਤਮ ਜਲੁ ਲੈਨ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦੈਨ ॥੨॥੧੨੯॥[੧੨੭੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਘਨੁ—ਬੱਦਲ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ । ਗਰਜਤ—ਗੱਜਦਾ ਹੈ, ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗਾਵਤ—ਗਾਂਦਿਆਂ । ਬੈਨ—ਸਾਂਤੀ, ਠੰਢ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ (ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ)। ਤਰਨ ਸਾਗਰ—(ਸੰਸਾਰ-) ਸਮੁੰਦਰ (ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ) ਜਹਾਜ਼ । ਅਨਹਤਾ—ਇਕ-ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ । ਬੈਨ—ਬਚਨ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ । ੧ ।

ਪਥਿਕ—ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫਿਰ, ਪਾਂਧੀ । ਲੈਨ—ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ । ਦੈਨ—ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ (ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ‘ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ, ਵੇਖਿ ਬੱਦਲ ਕਾਲੇ’) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ-) ਸਮੁੰਦਰ (ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ) ਜਹਾਜ਼ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਪੈਂਡੇ ਦੇ) ਪਾਂਧੀ (ਜੀਵ) ਨੂੰ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਚਿੰਤ (ਨਾਮ-ਜਲ ਦੇ) ਸਰੋਵਰ (ਗੁਰੂ) ਵਲ (ਪਰਤਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਦੋਂ ਨਾਮ-ਜਲ

ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ) ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤਿ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨। ੭। ੨੬।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਹੇ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਸਖੇ ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਹੇ
ਸਮੂਖ ਅਗਮ ਪੂਰਨ ਮੋਹਿ ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਾ ਭਇਆਨ
ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ੩੦ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਇਆਲ-ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ! ਲਾਲ-ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ !
੧। ਰਹਾਉ।

ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ-ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਅਨਾਥ ਸਖੇ-ਹੇ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ !
ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰ-ਹੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ੧।

ਸਮੂਖ-ਹੇ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਅਗਮ-ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ! ਪੂਰਨ-ਹੇ ਸਰਬ-
ਵਿਆਪਕ ! ਮੋਹਿ-ਮੋਹੇ ਉੱਤੇ। ਮਇਆ ਧਾਰਿ-ਦਇਆ ਕਰ। ੨।

ਅੰਧ ਕੂਪ-ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ, ਉਹ ਖੂਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਭਇਆਨ-
ਭਰਾਉਣਾ। ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ੩।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਹੇ ਗੋਪਾਲ ! ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ! ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ !
੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਜੀਂਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਈ ! ਹੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ੧।

ਹੇ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ! ਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਮੋਹੇ ਉੱਤੇ
ਮਿਹਰ ਕਰ ! ੨।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਸੰਸਾਰ) ਬੜਾ ਭਰਾਉਣਾ ਖੂਹ ਹੈ ਜਿਸ
ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ।
੩। ੮। ੩੦।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਂਦ ਨਹਿ ਚਾਹੈ ਬਿਨੁ
ਪਿਰ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸੁਰੁ ਚਰੈ ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗੈ
ਪਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਪਿਰੁ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸਖਾਈ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨਹੀ ਜਗਿ

ਜੀਵਾ ਐਸੀ ਪਿਆਸ ਤਿਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਰਵਰਿ ਕਮਲੁ ਕਿਰਣਿ
ਆਕਾਸੀ ਬਿਗਸੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ਅਭਿ ਐਸੀ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਚਾੜ੍ਹਕੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਟੇਰੈ ਬਿਲਪ
ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਈ ॥ ਘਨਹਰ ਘੋਰ ਦਸੈ ਦਿਸਿ ਬਰਸੈ ਬਿਨੁ ਜਲ ਪਿਆਸ
ਨ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਮੀਨ ਨਿਵਾਸ ਉਪਜੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪੁਰਬਿ
ਕਮਾਈ ॥ ਖਿਨੁ ਤਿਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਪਲੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਤਿਸੁ
ਤਾਂਈ ॥ ੪ ॥ ਧਨ ਵਾਂਞੀ ਪਿਰੁ ਦੇਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸਚੇ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਬਦੁ
ਪਠਾਈ ॥ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤਿ ਰਤੀ ਹਰਖਾਈ ॥
੫ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੈ ਸਭੈ ਹੈ ਜੋਤੀ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰਿਉ ਪਾਈ ॥ ਪ੍ਰਿਉ
ਨਾਲੇ ਸਦ ਹੀ ਸਚਿ ਸੰਗੇ ਨਦਰੀ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੬ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੀਉ
ਜੀਉ ਹੈ ਸੋਈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ
ਪਰਗਾਸਿਆ ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ॥ ੭ ॥ ਅਪਨਾ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹੁ
ਆਪੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਗੋਸਾਂਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਤਉ
ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੂਰੁ—ਸੂਰਜ । ਚਰ੍ਹੈ—ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਨੈਨੀ—ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ । ਪਾਂਈ—
ਪੈਰੀ । ੧ ।

ਪਿਰ ਪ੍ਰੇਮੁ—ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ । ਸਖਾਈ—ਮਿਤ੍ਰ, ਸਾਥੀ । ਜਕਿ—ਜਗਤ ਵਿਚ ।
ਜੀਵਾ—ਮੈਂ ਜੀਉ ਸਕਦੀ । ਤਿਸਾਈ—ਤ੍ਰਿਖਾ, ਤ੍ਰੇਹ, ਤਾਂਘ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਰਵਰਿ—ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ । ਆਕਾਸੀ—ਆਕਾਸਾਂ ਵਿਚ । ਬਿਗਸੈ—ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ
ਹੈ । ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ—ਸੁਤੇ ਹੀ, ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਉਚੇਰੇ ਜਤਨ ਦੇ । ਅਭਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੨ ।

ਟੇਰੈ—ਬੋਲਦਾ ਹੈ । ਚਾੜ੍ਹਕੁ—ਪਪੀਹਾ । ਬਿਲਲਾਈ—ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ
ਹੈ । ਘਨਹਰ—ਬੱਦਲ । ਘੋਰ—ਗਰਜ । ਦਸੈ ਦਿਸਿ—ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ । ੩ ।

ਮੀਨ—ਮੱਛੀ । ਤੇ—ਤੋਂ । ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ—ਪੂਰਬਲੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ । ਤਿਸੁ
ਤਾਂਈ—ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ । ੪ ।

ਧਨ—ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ । ਵਾਂਞੀ—ਪਰਦੇਸਣ, ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ । ਪਹਿ—ਪਾਸ, ਰਾਹੀਂ ।
ਸਬਦੁ—ਸਨੇਹਾ । ਪਠਾਈ—ਭੋਜਦੀ ਹੈ । ਸੰਗ੍ਰਹਿ—ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ । ਹਰਖਾਈ—ਖੁਸ਼
ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੫ ।

ਹੈ ਜੇਤੀ-ਜਿਤਨੀ ਹੀ (ਲੁਕਾਈ) ਹੈ। ਗੁਰ ਭਾਵੇ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ। ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ (ਜੋੜ ਕੇ)। ਮੇਲਿ-(ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਵਿਚ) ਮੇਲ ਕੇ। ੬।

ਘਰ ਹੀ-ਘਰਿ ਹੀ, ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ। ਸਹਜੇ-ਅਭੋਲ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ੭।

ਗੋਸਾਈਂ-ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਸਮ ! ਤਪਤਿ-ਸੜਨ। ੮।

ਅਰਥ :-ਮੈਂਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਇਤਨੀ ਤੀਬਰ ਤਾਂਘ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਚਕਵੀ (ਰਾਤ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ (ਚਕਵੇ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਦਾ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਚਕਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ (ਚਕਵੇ) ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਲਿਫ ਲਿਫ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ੧।

ਕੋਲ (ਫੁੱਲ) ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਸੂਰਜ ਦੀ) ਕਿਰਨ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਵਿਚ ਭੀ ਉਸ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਕੋਲ ਫੁੱਲ) ਸੁਤੇ ਹੀ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨।

(ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਨਛੱਤ੍ਰ ਦੀ ਵਰਖਾ ਦੇ) ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਪੀਹਾ 'ਪ੍ਰਿਉ, ਪ੍ਰਿਉ' ਕੂਕਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਦਲ ਗੱਜ ਕੇ ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੩।

ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਪੂਰਬਲੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਹਾਰਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹ ਇਕ ਖਿਨ ਭਰ ਤਿਲ ਭਰ ਪਲ ਭਰ ਭੀ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਦਾ ਮਰਨ ਜੀਉਣ (ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵਸੇਬਾ) ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ (ਸੰਭਵ) ਹੈ। ੪।

ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਨਿਹਾ ਭੋਜਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੫।

ਜਿਹੜੀ ਭੀ ਲੁਕਾਈ ਹੈ ਸਾਰੀ ਹੀ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜੀ

ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰੇਕ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ, ਜੇਹੜੀ ਉਸ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿੰਦ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਦੀ ਜਿੰਦ (ਆਸਰਾ) ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਸਮ ! ਹੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਆਪਣੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਸ) ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਸੜਨ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੮ । ੧ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿ ਰਹੈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਮੈ ਕੋ ਨਾਹੀ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵੈ ਆਚੁ ਕਾਚੁ ਢਰਿ ਪਾਂਹੀ॥ ੧ ॥ ਇਸੁ ਤਨ ਧਨ ਕਾ ਕਹਹੁ ਗਰਬੁ ਕੈਸਾ ॥ ਬਿਨਸਤ ਬਾਰਨ ਲਾਗੈ ਬਵਰੇ ਹਉਮੈ ਗਰਬਿ ਖਪੈ ਜਗੁ ਐਸਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਵਾਰੇ ਰਾਖੈ ਪਰਖੈ ਸੋਈ ॥ ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਤੁਝ ਹੀ ਤੇ ਤੁਮ੍ਹ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜੁਗਤਿ ਵਸਿ ਕੀਨੀ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਜਨੁ ॥ ਅਮਰੁ ਅਨਾਥ ਸਰਬ ਸਿਰਿਮੇਰਾ ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਭਰਮ ਭੈ ਖੰਜਨੁ ॥੩॥ ਕਾਗਦ ਕੋਟਿ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਬਪੁਰੇ ਰੰਗਨਿ ਚਿਹਨ ਚਤੁਰਾਈ॥ ਨਾਨੀ ਸੀ ਬੂੰਦ ਪਵਨੁ ਪਤਿ ਖੋਵੈ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਖਿਨੁ ਤਾਈ ॥ ੪ ॥ ਨਦੀ ਉਪਕੰਠਿ ਜੈਸੇ ਘਰੁ ਤਰਵਰੁ ਸਰਪਨਿ ਘਰੁ ਘਰ ਮਾਹੀ ॥ ਉਲਟੀ ਨਦੀ ਕਹਾਂ ਘਰੁ ਤਰਵਰੁ ਸਰਪਨਿ ਡਸੈ ਦੂਜਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ॥ ੫ ॥ ਗਾਰੜੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਿਖਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਨ ਹੋਵ ਭਏ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜੇਤੀ ਹੈ

ਤੇਤੀ ਤੁਧੁ ਜਾਚੈ ਤੂੰ ਸਰਬ ਜੀਆਂ ਦਇਆਲਾ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਸਰਣਿ ਪਰੇ
ਪਤਿ ਰਾਖਹੁ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਬਾਧੀ ਧੰਧਿ ਅੰਧ ਨਹੀ ਸੂਝੈ
ਬਧਿਕ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤ ਸੂਝਸਿ ਬੁਝਸਿ ਸਚ ਮਨਿ
ਗਿਆਨੁ ਸਮਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਦੇਹ ਸਾਚ ਬਿਨੁ ਕਾਚੀ ਮੈ ਪੂਛਉ ਗੁਰ
ਅਪਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਜਗੁ ਸੁਪਨਾ ॥੯॥
੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ-ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਗਿ-
ਜਾਗ ਕੇ, ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ। ਮੈ ਕੋ ਨਾਹੀ-ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਪਾਂਇਆਂ ਨਹੀਂ। ਆਚੁ-ਸੇਕ।
ਕਾਚੁ-ਕੱਚ। ਵਹਿ ਪਾਂਹੀ-ਢਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਕਹਹੁ-ਦੱਸੋ। ਗਰਬੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਬਾਰ-ਚਿਰ। ਬਵਰੇ-ਹੋ ਕਮਲੇ ਮਨੁੱਖ !
ਗਰਬਿ-ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਖਪੈ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਗਦੀਸ-ਹੋ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! [ਜਗਤ-ਈਸ]। ਸੋਈ-ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ) ਹੀ। ਤੇ
-ਤੋਂ। ਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ। ੨।

ਉਪਾਇ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ। ਜੁਗਤਿ-(ਜੀਵਨ ਦਾ) ਵੰਗ। ਵਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ।
ਅੰਜਨੁ-ਸੁਰਮਾ। ਸਿਰਿ ਮੋਰਾ-[ਮੌਲਿ-ਤਾਜ] ਸਿਰੋਮਣੀ। ਬਿਕਾਲ-ਜਨਮ। ਖੰਜਨ
-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩।

ਕੋਟੁ-ਕਿਲ੍ਹਾ। ਬਪੁਰੋ-ਨਿਮਾਣਾ, ਵਿਚਾਰਾ। ਰੰਗਨਿ-ਸਜਾਵਟ, ਰੰਗਣ। ਨਾਨ੍ਹੀ
ਸੀ-ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ। ਪਵਨੁ-ਹਵਾ, ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਲਾ। ਪਤਿ-ਸੋਭਾ, ਸਜਾਵਟ। ਖੋਵੈ-
ਗਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਖਿਨੁ ਤਾਂਈ-ਖਿਨ ਵਿਚ। ੪।

ਉਪਕੰਠਿ-ਕੰਢੇ ਤੇ। ਤਰਵਹੁ-ਲੁੱਖ। ਸਰਪਨਿ ਘਰੁ-ਸੱਪਣੀ ਦਾ ਘਰ। ਦੂਜਾ-
ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ। ਮਾਂਹੀ-ਵਿਚ। ੫।

ਗਾਰੜੁ-ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ। ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ (ਦਾ ਜਹਰ)।
ਜਾਰੀ-ਸਾੜ ਲਈ। ਹੋਵ-ਬਰਫ (ਵਰਗੇ ਠੰਢੇ)। ਸਚੁ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਭੂ। ਨਿਰਾਰੀ-ਅਨੋਖੀ। ੬।

ਜਾਚੈ-ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਪਤਿ-ਇੱਜਤ। ਸਾਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ। ੭।

ਬਾਧੀ-ਜਕੜੀ ਹੋਈ। ਧੰਧਿ-ਧੰਧੇ ਵਿਚ। ਅੰਧ-ਅੰਨ੍ਹੀ। ਬਧਿਕ ਕਰਮ-
ਸਿਕਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ, ਨਿਰਦਈ ਕੰਮ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸਚ ਗਿਆਨੁ-ਸਦਾ-
ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ। ੮।

ਨਿਰਗੁਣ ਦੇਹ-ਗੁਣ-ਹੀਨ ਸਰੀਰ । ਸੋ-ਉਹ (ਗੁਰੂ) । ੯ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਝੱਲੇ ਮਨੁੱਖ ! ਦੱਸ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦਾ ਕੀ ਹੁਣ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ ? ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ਜਗਤ ਵਿਅਰਥ ਹੀ (ਸਰੀਰ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਵਿਚ (ਧਨ ਦੇ) ਮਾਣ ਵਿਚ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਡੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; (ਜਦੋਂ ਜੋਤਿ ਨਿਕਲ ਜਾਏ ਤਾਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਇਹ ਸਰੀਰ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦਾ ਸੋਕ ਕੱਚ ਨੂੰ ਢਾਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ (ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ! ਤੇਰੀ (ਸਦਾ) ਜੈ ਹੋਵੇ ! (ਹੇ ਝੱਲੇ ਜੀਵ ! ਸਦਾ ਉਸ ਰੱਖਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ) । ਉਹ (ਜਗਦੀਸ) ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਲੁਕਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਹੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ (ਦਾਤਾਂ) ਮੰਗਦੀ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੨ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਖਸਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਸਿਰੋਮਣੀ ਹੈ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ, ਭਟਕਣਾ ਤੇ ਡਰ-ਸਹਮ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸੁਗਤਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, (ਸਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਸਤੇ) ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਗਿਆਨ ਦਾ) ਸੁਰਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਇਹ ਜਗਤ ਵਿਚਾਰਾ (ਮਾਨੋ) ਕਾਗਜਾਂ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ) ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਸਜਾਵਟ ਤੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੂੰਦ ਜਾਂ ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਲਾ (ਕਾਗਜ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ) ਸੋਭਾ ਗਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਜਗਤ ਪਲ ਵਿਚ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਘਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰੁੱਖ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਨਦੀ ਦਾ ਵੇਗ ਉਲਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਹ ਉਹ ਘਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਉਹ ਰੁੱਖ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਪਣੀ ਦਾ ਘਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਭੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਪਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ

ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ (ਉਹ ਨਦੀ ਦੇ ਉਲਟੇ ਹੋਏ ਹੜ ਵਾਂਗ ਹੈ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਸਪਣੀ ਵਾਗ ਹੈ, ਇਹ ਦੂਜੀ ਝਾਕ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ) । ੫ ।

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੁੜੀ ਸੁਰਤਿ, ਮਾਨੋ, ਸੱਪ ਨੂੰ ਕੀਲਣ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀ ਇਹ ਮੰਤਰ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਾਇਆ (ਸਪਣੀ ਦਾ ਜਹਰ) ਸਾੜ ਲਿਆ ਹੈ । (ਵੇਖੋ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਇਕ) ਅਨੋਖੀ (ਦਾਤਿ) ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ (ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰ) ਬਰਫ ਵਰਗਾ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਗੋਪਾਲ ! ਜਿਤਨੀ ਲੁਕਾਈ ਹੈ ਸਾਰੀ ਹੀ ਤੈਥੋਂ (ਸਭ ਪਦਾਰਥ) ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਰੱਖ ਲੈ, (ਮੇਹਰ ਕਰ) ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ । ੭ ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਵਿਚ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਲੁਕਾਈ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ (ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ) ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ, (ਤਾਹੀਏਂ) ਨਿਰਦਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਜੇ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਇਸ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ) ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੮ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗੁਣ-ਹੀਨ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਕੱਚਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ), (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਸਤੇ) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਖੁੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਹੀ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ੯ । ੨ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੀਨ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
ਸਾਰੰਗ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥੧॥ ਰੈਨਿ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲਿਓ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ੧ ॥

ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਲਟੈ ਕਬਹੂ ਜੋ ਤੈ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ॥੨॥
 ਨੀਂਦ ਗਈ ਹਉਮੈ ਤਨਿ ਥਾਕੀ ਸਚ ਮਤਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਰੁਖੀ
 ਬਿਰਖੀ ਉਡਉ ਭੂਖਾ ਪੀਵਾ ਨਾਮੁ ਸੁਭਾਈ ॥ ੪ ॥ ਲੋਚਨ ਪਾਰ ਲਲਤਾ
 ਬਿਲਲਾਤੀ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਰਜਾਈ ॥੫॥ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੀ
 ਤੇਤਾ ਤਨੁ ਤਾਪੈ ਕਾਪਰੁ ਅੰਗਿ ਨ ਸੁਹਾਈ ॥ ੬ ॥ ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਨੁ
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਮਿਲੇ ਨਾਂਦੀ ਨ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥ ਪਿਰ
 ਨਜੀਕਿ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੁੜੀ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਦੀ ॥ ੮ ॥ ਸਹਜਿ
 ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੯ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੦ ॥ ੩ ॥
 [ਪੰਨਾ ੧੨੭੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਚਾਤ੍ਰਕ-ਬਬੀਹਾ । ਮੀਨ-ਮੱਛੀ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਸਾਰੰਗ-ਹਰਨ ।
 ਸਬਦਿ-ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਦੇ ਨਾਦ ਵਿਚ । ਸੁਹਾਈ-ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਰੇਨਿ-ਰਾਤ (ਵੇਲੇ) । ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ ! ੧ । ਰਹਾਉ ।
 ਸਿਉ-ਨਾਲੋਂ । ਤੈ-ਤੈਨੂੰ । ਸਾਈ-ਉਹੀ (ਪ੍ਰੀਤ) । ੨ ।

ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ (ਦੀ) । ਨੀਂਦ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ । ਸਚ ਮਤਿ-
 ਸਦਾ ਬਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੀ ਮਤਿ । ੩ ।

ਉਡਉ-ਮੈਂ ਉਡਦਾ ਹਾਂ । ਪੀਵਾ-ਮੈਂ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ । ਸੁਭਾਈ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ੪ ।
 ਲੋਚਨ ਤਾਰ-ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ । ਲਲਤਾ-ਜੀਭ । ਰਜਾਈ-ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਮਾਲਕ
 । ੫ ।

ਤੇਤਾ-ਉਤਨਾ ਹੀ । ਤਾਪੈ-ਤਪਦਾ ਹੈ । ਕਾਪਰੁ-ਕੱਪੜਾ । ਅੰਗਿ-ਸਰੀਰ
 ਉਤੇ । ੬ ।

ਨ ਪਾਈ-ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । ੭ ।

ਨਜੀਕਿ-ਨੇੜੇ [ਲਫਜ਼ 'ਨਜੀਕਿ' ਸੰਬੰਧਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲਫਜ਼
 'ਪਿਰੁ' ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੇਖੋ :-'ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ ਰਾਖੁ ਰਹਮਾਨਾ'-ਕਬੀਰ ਜੀ] ।
 ਬਪੁੜੀ-ਭਾਗ-ਹੀਣ । ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ੮ ।

ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੯ ।

ਤੇ-ਤੋਂ । ਤੁਝ ਤੇ-ਤੈਥੋਂ, ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਨਾਲ । ੧੦ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ! (ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ) ਰਾਤੀਂ ਬਬੀਹਾ (ਬੜੇ
 ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ) ਬੋਲਿਆ (ਉਸ ਦੀ ਵਿਲਕਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਧੂਹ ਪਈ) ।
 ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਬਬੀਹੇ ਦੀ ਕੂਕ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ) ਬਬੀਹਾ ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰਨ ਭੀ (ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਦੇ) ਸਬਦ ਤੋਂ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ?) । ੧ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਬਬੀਹੇ ਮੱਛੀ ਹਰਨ ਆਦਿਕ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤਿ (ਆਪੋ ਆਪਣੇ) ਪਿਆਰੇ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਪਰਤਦੀ ਨਹੀਂ । (ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇਹ) । ੨ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੋਹਰ ਕੀਤੀ) ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੀ ਮਤਿ ਆ ਟਿਕੀ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਾਲੀ ਨੀਂਦ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦੀ ਹਉਮੈ ਭੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ੩ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਬਬੀਹੇ ਦੀ ਵਿਲਕਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਉਂ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ—) ਮੈਂ ਗੁੱਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ ਉੱਡ ਉੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ (ਸ੍ਵਾਤੀ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਭੁੱਖਾ (ਪਿਆਸਾ) ਹੀ ਹਾਂ ! (ਬਬੀਹੇ ਦੀ ਵਿਲਕਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੁਣ) ਮੈਂ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਰਹੀ ਹਾਂ । ੪ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਰਜਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਬੜੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜੀਭ (ਉਸ ਦੇ ਦਰਸਨ ਲਈ) ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ, (ਉਡੀਕ ਵਿਚ) ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । ੫ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਉਤਨਾ ਹੀ (ਵਧੀਕ) ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ (ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਤਪਦਾ ਹੈ । (ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਭੀ) ਕੱਪੜਾ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਸੁਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੬ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ (ਇਕ) ਪਲ ਭਰ ਭੀ (ਸਾਂਤ-ਚਿੱਤ) ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ) । ੭ ।

(ਹੇ ਮਾਂ ! ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤਾਂ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ) ਨੇੜੇ (ਵੱਸਦਾ) ਹੈ; ਪਰ ਭਾਗ-ਹੀਣ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । (ਸੁਭਾਗਣ) ਨੂੰ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੮ ।

(ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜੇਹੜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ) ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਗਈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ) ਮਿਲ ਪਿਆ (ਉਸ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਦੀ ਅੱਗ) ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ । ੯ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਆਖ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ) ਗਿੱਝ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਜੇਹਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ) ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧੦।੩।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਅਖਲੀ ਊਂਡੀ ਜਲੁ ਭਰਨਾਲਿ ॥
ਛੁਗਰੁ ਉਚਉ ਗੜੁ ਪਾਤਾਲਿ ॥ ਸਾਗਰੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਮਾਰਗੁ ਮੁਕਤਾ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਵੈ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥ ਨਾਮ
ਅਧਾਰਿ ਚਲਾ ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਭੇਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ
ਪਾਧਰੁ ਜਾਣਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਤਕੀਐ ਸਾਚੈ ਤਾਣਿ ॥ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਸਿ ਰੂੜੀ
ਬਾਣਿ ॥ ਥੈ ਭਾਵੈ ਦਰੁ ਲਹਸਿ ਪਿਰਾਣਿ ॥ ੨ ॥ ਊਡਾ ਬੈਸਾ ਏਕ ਲਿਵ
ਤਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਾਮ ਆਧਾਰ ॥ ਨਾ ਜਲੁ ਛੁੰਗਰੁ ਨ ਊਚੀ ਧਾਰ ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਤਹ ਮਗੁ ਨ ਚਾਲਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਵਸਹਿ
ਤੂ ਹੋ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹਿ ਬੀਜਉ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਸਮਝ ਨ
ਹੋਵੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਦਬਿਆ ਛਾਪੈ ॥ ਕਰਣ ਪਲਾਵ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਤਉ ਬਿਨੁ
ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥ ਪਲ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਛਡਾਏ ਜੇ ਗੁਰ ਸਬਦੁ
ਸਿਵਾਪੈ ॥ ੪ ॥ ਇਕਿ ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਇਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ
ਭੇ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਮੀਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰ ॥ ਜਿਨਿ ਪੀਤੀ
ਤਿਸੁ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਭੈ ਭਾਇ ਰਿਦੈ ਵਸਾਹੀ ਗੁਰ ਕਰਣੀ
ਸਚੁ ਬਾਣੀ ॥ ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ ਨੀਸਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਬਾਝਹੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰਾ ਭੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ
ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਰਜਾਇ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹੁਕਮੇ ਬਾਧਾ
ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਏਕ ਸਬਦਿ ਰਾਚੈ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ਚਹੁ ਦਿਸਿ

ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਨਾਮ ਪਤਾਲੰ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਸਬਦੁ
ਵਰਤੈ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਬੇਅਾਲੰ ॥ ਜਾਮਣੁ ਮਰਣਾ ਦੀਸੈ ਸਿਰਿ
ਉਭੈ ਖੁਧਿਆ ਨਿਦਾ ਕਾਲੰ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਸਾਚੀ
ਨਦਰਿ ਰਸਾਲੰ ॥੮॥੧॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੫]

ਪਦ ਅਰਥ —ਅਖਲੀ—ਲਮ-ਫੀਂਗ । ਉਂਡੀ—ਉਂਚੀ (ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਉਂਡੀ
ਹੈ) । ਭਰਨਾਲਿ—[ਸਰਧਾਲਯ] A receptacle of nutriment, ਸਮੁੰਦਰ] ਸਮੁੰਦਰ
ਵਿਚ ।

ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ, ਤ੍ਰੈਤੈ ਜਗੀ, ਦੁਆਪਰਿ ਪੂਜਾ ਬਾਹਲੀ ਘਾਲਾ ॥
ਕਲਿਜੁਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਲੈ, ਪਾਰਿ ਪਵੈ ਭਵਜਲ ਭਰਨਾਲਾ ॥੮॥੨੬॥

—ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ।

ਭੂਗਰੁ—ਪਹਾੜ । ਪਾਤਾਲਿ—ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ । ਸਾਗਰੁ—ਸਮੁੰਦਰ । ਵੀਚਾਰਿ—ਵਿਚਾਰ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮੁਕਤਾ—ਖੁਲ੍ਹਾ । ਮਾਰਿ—ਮਾਰ ਕੇ । ੧ ।

ਜੋਤਿ—ਚਾਨਣ । ਅਧਾਰਿ—ਆਸਰੇ ਨਾਲ । ਚਲਾ—ਸੈਂ (ਜੀਵਨ-ਪੰਥ ਵਿਚ)
ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ । ਭੈ—ਡਰ, ਵਿਚ, ਅਦਬ ਵਿਚ । ਭੋਤਿ—ਭੋਤ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।
ਪਾਧਰੁ—(ਸਿੱਧਾ) ਰਸਤਾ । ਤਕੀਐ—ਆਸਰੇ ਨਾਲ । ਤਾਣਿ—ਤਾਕਤ ਨਾਲ । ਸਮਾਲਸਿ
—ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ । ਰੂੜੀ—ਸੁੰਦਰ । ਬੈਂ—ਤੈਨੂੰ । ਪਿਰਾਣਿ ਲਹਸਿ—ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।
੨ ।

ਉਭਾਂ—(ਜੇ) ਮੈਂ ਉਂਡਾਂ । ਬੈਸਾ—(ਜੇ) ਮੈਂ ਬੈਠਾਂ । ਨਿਜ ਘਰਿ—ਆਪਣੇ ਘਰ
ਵਿਚ । ਤਹ—ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, (ਟਿਕਿਆ) । ਮਗੁ—ਰਸਤਾ, ਪੈਂਡਾ । ੩ ।

ਜਿਤੁ ਘਰਿ—ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ । ਬਿਧਿ—ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ । ਬੀਜਉ—
ਦੂਜਾ । ਨ ਜਾਪੈ—ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ । ਦੁਬਿਧਾ—ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ।
ਛਾਪੈ—ਛਾਪ ਵਿਚ, ਅਸਰ ਹੇਠ । ਕਰਣ ਪਲਾਵ—[ਕਰਣਾਸ਼ਰਾਯ] ਤਰਸ-ਭਰੇ ਕੀਰਨੇ,
ਤਰਲੇ । ਪੰਕਜ—ਕਮਲ, ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਅੱਖ । ਪੰਕਜ ਮਹਿ—ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ
। ੪ ।

ਇਕਿ—[ਲਵਜ਼ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਅਨੇਕਾਂ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ ਨੇ । ੫ ।

ਭੈ—ਅਦਬ ਵਿਚ । ਭਾਇ—ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ । ਇੰਦੁ—ਇੰਦ੍ਰ-ਦੇਵਤਾ, ਬੱਦਲ, ਗੁਰੂ-
ਬੱਦਲ । ਧਰਤਿ—ਹਿਰਦਾ-ਧਰਤੀ । ਕਾਲਰਿ—ਕੱਲਰ ਵਿਚ । ਘੋਰ—ਘੁੱਪ, ਬਹੁਤ । ੬ ।

ਏਕ ਸਬਦਿ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ । ਸਚਿ—ਸਦਾ-ਬਿਰ
ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ੭ ।

ਦਿਸਿ-ਪਾਸੇ ! ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪਤਾਲੀ-ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ । ਕਰਮਿ-ਮੋਹਰ ਨਾਲ । ਬੈਆਲੀ-[ਭਵਯ ਭਾਲਯ] ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਨਾਸ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਥਿਨਾਸੀ । ਜਾਮਣੁ-ਜੰਮਣ । ਸਿਰਿ ਉਤੇ । ਉਭੋ-ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ, ਤਿਆਰ । ਖੁਧਿਆ-ਭੁੱਖ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਵੈ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਰਸਾਲੀ-ਰਸਾ ਦਾ ਘਰ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੮ ।

ਅਰਥ :- ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ (ਜੀਵਨ-ਪੰਥ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ, (ਜੀਵਨ-ਔਕੜਾਂ ਬਾਰੇ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਝਾਏ ਹੋਏ ਭੇਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੇ ਲਮਵੀਂਗ (ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ) ਉੱਚੇ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਉੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਥੇ ਉੱਡਦੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ) ਪਾਣੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੈ (ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀਤਲਤਾ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਹੈ) । ਇਹ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਮਾਇਆ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਕਿਲ੍ਹਾ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਾੜ (ਦਾ ਪੈਂਡਾ) ਉੱਚਾ ਹੈ (ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਤਸੰਗ ਆਦਿਕ ਆਸਰਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉਤੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਹੇ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ) ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ (ਜੋ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ) ਹਉਮੈ ਮਾਰਿਆਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ) । ੧ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਰਸਤਾ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਇਸ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰਾ ਦਰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ (ਜੀਵ-ਪੰਛੀ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ-ਰਸ ਸੁਰਤਿ

ਜੋੜ ਕੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਲਗਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ-ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਨਾਹ ਸੰਸਾਰ-ਸੰਮੁਦਰ ਦਾ (ਵਿਕਾਰ-) ਜਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ (ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ) ਪਹਾੜ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਚਾ ਲੰਮਾ ਪਹਾੜੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਆ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾਹ (ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਾਲਾ) ਰਸਤਾ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਹੀ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਸੁੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। (ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਜਗਤ) ਤਰਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਜਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੇ ਇਕ ਫੋਰ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਦਬਾਉ ਤੋਂ) ਛਡਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੪।

(ਜਗਤ ਵਿਚ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮੂਰਖ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਐਸੇ ਭੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਥਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਪੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੫।

ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਭਾਵ,) ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਥਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ-ਬੱਦਲ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਹਮਤਿ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਦੀ ਨਿਸਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਲਗ ਕੇ (ਮਾਨੋ)

ਕੱਲਰ ਵਿਚ ਬੀ ਬੀਜਦਾ ਰਹਿਦਾ ਹੈ । ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ (ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ), ਨਾਮ-ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੬ ।

ਜੋ ਭੀ ਖੋਡ ਰਚੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ । (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਜੋ ਲੇਖ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ) ਪੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ) ਮਿਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵ੍ਰਤ-ਭਾਰੀ ਜੀਵ) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਰੋ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਅਭਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

(ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਖੜਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵੀ ਨੀਂਦ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਖੜੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਭ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਉਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੮ । ੧ । ੪ ।

ਨੋਟ—ਇਹ ਅਸਟਪਦੀ ‘ਘਰੁ ੨’ ਦੀ ਹੈ । ਕੁੱਲ ਜੋੜ ੪ ਹੈ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਮਰਣ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਕੈਸੇ ਆਇ ਫਾਬੀ ਜਾਲਿ ॥ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਚਹਿ ਰਿਦੈ ਸਮੁਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਏਕ ਜੀਅ ਕੈ ਜੀਆ ਖਾਹੀ ॥ ਜਲਿ ਤਰਤੀ ਬੁਝੀ ਜਲ ਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਕੀਏ ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ ॥ ਜਬ ਪਕੜੀ ਤਬ ਹੀ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਜਬ ਗਲਿ ਫਾਸ ਪੜੀ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਉਡਿ ਨ ਸਾਕੈ ਪੰਖ ਪਸਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਰਸਿ ਚੂਗਹਿ

ਮਨਮੁਖਿ ਗਾਵਾਰਿ॥ ਫਾਬੀ ਛੂਟਹਿ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰਿ॥ ੫॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਤੂਟੈ ਜਮਕਾਲੁ॥ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੁ॥ ੬॥
 ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ॥ ੭॥
 ਸੇ ਦੁਖ ਆਗੈ ਜਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੇ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਾਚੇ
 ॥ ੮॥ ੨॥ ੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਰਣ ਮੁਕਤਿ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ਗਤਿ ਸਾਰ-ਉੱਚੀ
 ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਕਦਰ। ਕੰਠੇ-ਕੰਢੇ ਉਤੇ, ਲਭਿ ਹੀ। ਪਛਾਣੈ-ਪਛਾਣਦੀ ਹੈ,
 ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧।

ਆਜਿ-[ਆਫਿ, ਆਟਿ] ਬਗਲੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ। ਜਾਲਿ-ਜਾਲ
 ਵਿਚ। ਅਲਖੁ-ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ। ਸਮਾਲਿ-ਸੰਭਾਲ ਕੇ, ਸਾਂਭ ਕੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੀਅ ਕੈ-ਜਿੰਦ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ। ਖਾਹੀ-ਤੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈਂ। ਤਰਤੀ-ਤਰਦੀ ਹੋਈ। ਬੂਝੀ
 -ਭੁੱਥ ਗਈ। ੨।

ਪ੍ਰਤਪਾਨੀ-[ਪ੍ਰ+ਤਪਾਨੀ] ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ। ੩।

ਗਲਿ-ਗਲ ਵਿਚ। ਪਸਾਰੀ-ਪਸਾਰਿ, ਖਿਲਾਰ ਕੇ। ਪੰਖ-ਖੰਡ। ੪।

ਰਸਿ-ਆਨੰਦ ਨਾਲ। ਗਾਵਾਰਿ-ਹੇ ਗਵਾਰ (ਅਮੋੜ ਜਿੰਦ)! ਮਨਮੁਖਿ-ਮਨ ਦੇ
 ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਕੇ। ੫।

ਜਮਕਾਲੁ-ਮੌਤ (ਦਾ ਸਹਮ), ਆਤਮਕ ਮੌਤ (ਦਾ ਜਾਲ)। ਸਾਚਾ-ਸਦਾਬਿਰ
 ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੧।

ਸਾਰੁ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਧਾਰਿ-ਟਿਕਾ ਕੇ। ੭।

ਸੇ ਦੁਖ-ਉਹ (ਭੋਗ ਜੋ ਭੋਗੇ) ਦੁੱਖ (ਬਣ ਕੇ)। ਮੁਕਤਿ-ਖਲਾਸੀ। ੮।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਆਜਿ ! (ਪੰਛੀ ਆਜਿ ਵਾਂਗ ਦੂਜਿਆਂ ਉਤੇ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
 ਹੋ ਜਿੰਦੇ!) ਤੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਜਾਲ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫਸ ਗਈ? ਤੂੰ ਆਪਣੇ
 ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ
 ਦਾਤ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀ? ੧। ਰਹਾਉ।

ਅੰਵਾਣ ਜਿੰਦ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ, ਆਤਮਕ
 ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਚਣ (ਦਾ ਉਪਾਉ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਣ ਦਾ
 ਜਤਨ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ (ਗੁਰ-ਸਬਦ ਤੋਂ) ਲਾਭਿ ਹੀ ਬੈਠੀ ਹੋਈ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ
 ਜੁੜਦੀ ਨਹੀਂ, ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)। ੧।

ਹੇ ਆਤਮਿ ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਇਕ ਜਿੰਦ ਦੀ ਖਾਤਰ (ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਚੁਗ ਚੁਗ ਕੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਖਾਂਦੀ ਹੈਂ (ਹੇ ਜਿੰਦੇ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ-ਠੌਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ) । ਤੂੰ (ਜਲ-ਜੰਤ ਵਫ਼ਨ ਵਾਸਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਰਦੀ ਤਰਦੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁੱਖ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ (ਹੇ ਜਿੰਦੇ ! ਮਾਇਆ-ਜਲ ਵਿਚ ਦੇੜ-ਭੱਜ ਕਰਦੀ ਆਖਰ ਇਸੇ ਮਾਇਆ-ਜਲ ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ) । ੨ ।

(ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ (ਮੌਤ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ) ਫੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ ਤਦੋਂ ਪਛੁਤਾਂਦੀ ਹੈਂ । ੩ ।

ਜਦੋਂ ਆਤਮਿ ਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਸਿਕਾਰੀ ਦੀ) ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਫਾਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਖੰਭ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਉੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ (ਜਦੋਂ ਜਿੰਦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਤਮਕ ਉਡਾਰੀ ਲਾਣ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ) । ੪ ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਹੇ ਅਮੋੜ ਜਿੰਦੇ ! ਤੂੰ ਬੜੀ ਮੌਜ ਨਾਲ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੋਗਾ) ਚੁਗਦੀ ਹੈਂ (ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ) । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭੁੱਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਤੋਂ) ਬਚ ਸਕੇਂਗੀ । ੫ ।

(ਹੇ ਜਿੰਦੇ !) ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਰਨ ਪਉ, ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਾਲਾ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਸੰਭਾਲ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਵਾਲਾ ਜਾਲ ਟੁੱਟ ਸਕੇਗਾ । ੬ ।

(ਹੇ ਜਿੰਦੇ !) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਮਤਿ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਦਾਰਥ ਹੈ (ਇਸ ਸਬਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਜੋਹੜੇ ਭੋਗ-ਬਿਲਾਸ ਕਰੀਦੇ ਹਨ (ਬੜੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਮਾਣੀਦੇ ਹਨ) ਉਹ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਬਣ ਬਣ ਕੇ ਆ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਹਨਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ੮ । ੨ । ੫ ।

ਨੋਟ :—‘ਘਰੁ ੨’ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਸਟਪਦੀਆ ਹਨ । ਕੁੱਲ ਜੋੜ ੫ ਹੈ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਵਿਣੁ
ਕਰਮੇ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਕੰਚਨੁ ਹੋਈਐ ਜਾਂ ਹਰਿ
ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਾਚਾ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ
ਬੁਝੀਐ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਨਹ ਪਾਇ ॥੩॥ ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਮਰਿ
ਜੀਵੈ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੋਈ ਪਾਏ ਜਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ
ਗਵਾਇ ॥੩॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਿਵ ਘਰਿ ਜੰਮੈ ਵਿਚਹੁ ਸਕਤਿ ਗਵਾਇ॥
ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਪਾਏ ਪੁਰਖੈ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਇ ॥੪॥ [੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਰਮ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਮਿਹਰ । ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਵਿਣੁ
ਕਰਮੈ—ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ—ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ । ਕੰਚਨੁ—ਸੋਨਾ ।
ਜਾਂ—ਜਦੋਂ । ਰਜਾਇ—ਮਰਜ਼ੀ । ੧ ।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਲਾਇ—ਜੋੜੀ ਰੱਖ । ਤੇ—ਤੋਂ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।
ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਰਹੈ ਸਮਾਇ—ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤੇ—ਤੋਂ । ਗਿਆਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ । ਸੰਸਾ—ਸੱਕ, ਸਹਮ, ਭਟਕਣਾ।
ਜਾਇ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬੁਝੀਐ—ਸਮਝ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗਰਭ
ਜੋਨੀ—ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ । ੨ ।

ਪਰਸਾਦੀ—ਪਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਜੀਵਤ ਮਰੈ—ਜੀਉਂਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ,
ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਰਿ—
ਮਰ ਕੇ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ । ਜੀਵੈ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਕਮਾਇ—ਕਮਾ ਕੇ, ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ, (ਸਬਦ ਅਨੁਸਾਰ) ਆਚਰਨ ਬਣਾ ਕੇ । ਮੁਕਤਿ—
ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਜਿ—ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ । ਆਪੁ—ਆਪਾ-ਭਾਵ । ੪ ।

ਸਿਵ ਘਰਿ—ਸਿਵ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਸਕਤਿ—ਮਾਇਆ
(ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ) । ਅਚਰੁ—ਅ-ਚਰੁ, ਨਾਹ ਚਰਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ
ਲਿਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਅਮੋੜ ਮਨ । ਚਰੈ—ਵੱਸ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।
ਬਿਬੇਕ—ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਰਖ । ਬੁਧਿ—ਅਕਲ, ਸੂਝ । ਪੁਰਖੈ—ਗੁਰੂ-ਪੁਰਖ ਦੀ

ਰਾਹੀਂ । ਪੁਰਖੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖ । ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ (ਸੁੱਧ) ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਪਰ ਇਹ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਨਵਾਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) । (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਅਮੋੜ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਸੂਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਧਾਤੁਰ ਬਾਜੀ ਸੰਸਾਰੁ, ਅਚੇਤੁ ਹੈ, ਚਲੈ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਕਰਮੀ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਣੁ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਭਵਜਲੁ ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ ॥ ੬ ॥ ਹਰਿਨਾਮਾਂ ਹਰਿ ਟੇਕ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਾਵਉ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੭ ॥

ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਟਣਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਸੇ ਜਨ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਜਿਨ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਧਾਤੁਰ-ਭੱਜ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਨਾਸਵੰਤ । ਬਾਜੀ-ਖੇਡ । ਅਚੇਤੁ-
ਗਾਵਿਲ, ਮੂਰਖ । ਚਲੈ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੂਲੁ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਸਰਮਾਇਆ ।
ਗਵਾਇ-ਗਵਾ ਕੇ । ਲਾਹਾ-ਲਾਭ, ਨਫਾ । ਪਾਈਐ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਕਰਮੀ-(ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ । ਪਲੈ ਪਾਇ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਬੀਚਾਰਿ-
ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ਵਡਭਾਗੀ-ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ । ਭਵਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਉਤਰੇ-ਪਾਰ
ਲੰਘ ਗਏ । ੬ ।

ਟੇਕ-ਸਹਾਰਾ । ਅਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ । ਹਰਿ ਜੀਉ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਪਾਵਉ-
ਪਾਵਉ, ਮੈਂ ਲੱਭ ਲਵਾਂ । ਮੋਖ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ-ਮਾਇਆ ਦੇ
ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । ੭ ।

ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਲਿਲਾਟਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਟੁਟਿ-ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ।
ਠਾਕੁਰਿ-ਠਾਕੁਰ ਨੇ, ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ, ਨੇ । ਸੇ ਜਨ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਪੂਰਨ-
ਮੁਕੰਮਲ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ) । ਭਾਣਾ-ਰਜਾ । ਭਾਇ-ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਜਗਤ ਨਾਸਵੰਤ ਖੇਡ (ਹੀ) ਹੈ । (ਉਹ ਮਨੁੱਖ)
ਮੂਰਖ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨਾਸਵੰਤ ਖੇਡ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਰਾ)
ਸਰਮਾਇਆ ਗਵਾ ਕੇ (ਇਥੋਂ) ਤੁਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਫਾ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ
ਹੈ, ਇਹ ਨਫਾ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ
ਹੀ (ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਨਫਾ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਕਿਸੇ ਭੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਲਾਭ) ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।
(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ) ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ
ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ) ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹੀ) ਸਹਾਰਾ ਹੈ,
ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰੋ, (ਮੈਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਓ,
ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ) ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਸਕਾਂ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ
(ਗੁਰੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, (ਉਹ ਲੇਖ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ) ਮਿਟਾਇਆ ਨਹੀਂ

ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ-ਸਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕੰਮਲ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ) ਬਣ ਗਏ । ੮ । ੧ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਜਗੁ ਵਰਤਦਾ ਤੂੰ ਗੁਣ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਹੈ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਦੇਇ ਅਧਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਕੀਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗਾ ਪਿਆਰੁ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਲਾਹੀਐ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਾਹਰੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਰਸੈ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਸਦਾ ਹਰੀਆਵਲੀ ਫਿਰਿ ਸੁਕੈ ਨਾ ਕੁਮਲਾਇ ॥੪॥ [੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬੇਦ ਬਾਣੀ—(ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ) ਵੇਦਾਂ ਦੀ (ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ) ਬਾਣੀ ਵਿਚ । ਵਰਤਦਾ—ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਗੁਣ ਬੀਚਾਰੁ—(ਮਾਇਆ ਦੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ । ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ—ਹਰਿ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਡੰਡੁ—ਸਜਾ । ਸਹੈ—ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ । ਮਰਿ—ਮਰ ਕੇ । ਵਾਰੋ ਵਾਰ—ਮੁੜ ਮੁੜ । ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ—(ਜਿਹੜਾ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਮੁਕਤਿ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਖਾਲਸੀ । ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ । ੧ ।

ਸੇਵਿ—ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਸਮਾਇ—(ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹੁ । ਵਡੈ ਭਾਗਿ—ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ਧਿਆਇ—ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ—ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਦੇਇ—ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ । ਨਿਰਮਲੁ—ਪਵਿੱਤਰ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਕੈ ਭਾਣੈ—ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ । ਭੇਟਿਆ—ਮਿਲਿਆ । ਸਭੁ—ਸਾਰਾ । ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ—ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ (ਗੁਰੂ) । ੨ ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਸਤਿ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ। ਕੋਇ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ। ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ, ਆਖ ਕੇ। ਸਾਲਾ—ਹੀਐ—ਸਾਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ—ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ। ਬਖਸੇ—ਬਖਸ਼ਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਮਿ—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ। ਪਰਾਪਤਿ—ਮਿਲਾਪ। ੩।

ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਹਰੋ—ਮਹਰ, ਚੌਧਰੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ। ਸਤਿ—ਗੁਰਿ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਸੰਤੋਖੀਐ—ਸੰਤੋਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਚਿ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਲਿਵ—ਲਾਇ—ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ। ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ, (-ਜਲ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਹਰੀਆਵਲੀ—(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ) ਹਰੀ-ਭਰੀ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹੁ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਉਹ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਗਤ (ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ) ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ (ਹੀ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ)। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਜਗਤ) ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੀ ਸਜਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਇਹ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲ ਪਿਆ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਹੀ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਇਹ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ) 'ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਅਸਚਰਜ ਹੈ'—ਇਹ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ) ਬਖਸ਼ਸ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀ) ਮਿਹਰ ਨਾਲ (ਹੀ ਉਸ ਦਾ) ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ) ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ; (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਮਨ ਸੰਤੋਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਹਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਸੁੱਕਦੀ ਹੈ ਨਾਹ ਕੁਮਲਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ; ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ (-ਜਲ) ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹਰੀ-ਭਰੀ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਕਦੇ ਸੁੱਕਦੀ ਹੈ (ਨਾਹ ਕਦੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੀ ਹੈ) ਨਾਹ ਕਦੇ ਕੁਮਲਾਂਦੀ ਹੈ (ਨਾਹ ਕਦੇ ਫੁੱਲਦੀ ਹੈ)। ੪।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਪਤੀਆਇ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਭੇਟੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ
ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਹਰਿ ਧਨੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ਤ੍ਰੈਗੁਣ
ਸਭਾ ਧਾਤੁ ਹੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹੁ
ਪਾਇਨ੍ਹ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਨ ਤੁਟਹਿ ਨਾਮਿ ਨ
ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥੬॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਬਕੇ ਬੇਦਾਂ ਕਾ ਅਭਿਆਸੁ
॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਹ ਨਿਜ ਘਰਿ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁ ॥ ਜਮ ਕਾਲੁ
ਸਿਰਹੁ ਨ ਉਤਰੈ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟ ਵਿਣਾਸੁ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ
ਪਰਤਾਪਦਾ ਵਿਣੁ ਭਾਗਾਂ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਭੇਟੀਐ
ਹਰਿਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਹੀ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਹਰਿ ਸਿਉ
ਰਹਾਂ ਸਮਾਇ ॥੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਕੋ-ਕੋਈ ਧਿਰ।
ਪਤਿਆਇ-ਪਰਤਾਪ ਕਰ ਕੇ, ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਕੇ। ਤੇ-ਤੋਂ, ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਪਾਈਐ-
ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭੇਟੈ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਵੇਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ
ਵਿਚ। ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ। ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ।
ਭੁਲਾਇਆ-ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫।

ਸਭਾ-ਸਾਰੀ। ਧਾਤੁ-ਮਾਇਆ। ਪੜਿ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ। ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ

ਵਚਨ]। ਮੁਕਤਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ਨਹੁ-ਨਹੀਂ। ਨਹੁ ਪਾਇਨਿ-
ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ। ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ।
ਤੁਟਹੀ-ਤੁਟਹਿ; ਟੁੱਟਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ੬।

ਪੰਡਿਤ-[ਬਹੁ ਵਚਨ। ਪੰਡਿਤ-ਇਕ ਵਚਨ]। ਮੋਨੀ-ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਣ ਵਾਲੇ,
ਮੁਨੀ ਲੋਕ। ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਨਿਜ ਘਰਿ-ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਘਰ ਵਿਚ। ਜਮ
ਕਾਲੁ-ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ। ਸਿਰਹੁ-ਸਿਰ ਤੋਂ। ਕਪਟ-
ਖੋਟ। ਵਿਣਾਸੁ-(ਆਤਮਕ) ਮੌਤ। ੭।

ਨਾਵੇ ਨੋ-ਨਾਮ ਵਾਸਤੇ। ਸਭੁ ਕੋ-ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ। ਪਰਤਾਪਦਾ-ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ।
ਨਦਰਿ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ। ਭੇਟੀਐ-ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਨਾਮੇ
-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ। ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ। ਰਹਾਂ-ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ੮।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੋਈ ਧਿਰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੇ,
ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ) ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ (ਭੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ
ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਟਕਣਾ ਨੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ। ੫।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਤਿੰਨਾਂ
ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੀ) ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ
ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰੀ ਮਾਇਆ ਹੀ ਹੈ। (ਇਸ ਉੱਦਮ ਨਾਲ) ਕਦੇ ਭੀ ਮਾਇਆ
ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, (ਉਹ ਲੋਕ) ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਣ ਦਾ
ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ
ਦੀਆਂ) ਫਾਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀਆਂ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਬਣ
ਸਕਦਾ। ੬।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਮੁਨੀ ਲੋਕ (ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ) ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
(ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ) ਵੇਦ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ
ਹੀ) ਅੰਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤ
ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਜਨਮ ਮਰਨ
ਦਾ ਗੇੜ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ, ਮਨ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ) ਠੱਗੀ (ਟਿਕੀ ਰਹਿਣ

ਕਰਕੇ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਦਾ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੮ । ੨ ।

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰੈ ਲਾਏ ॥ ਦੁਖੁ ਪਲਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ਸਾਚੀ ਗਤਿ ਸਾਚੈ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਵਿ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਾਈਐ ਅਨਦਿਨੁ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਕਾਮਣਿ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਦੁਹ ਚਾਰਣੀ ਕਹੀਐ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਇਹੁ ਬਾਦਿ ਆਚਾਰੁ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਮਣਿ ਬਣਿਆ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਬਦੇ ਪਿਰੁ ਰਖਿਆ ਉਰਧਾਰਿ ॥ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਕਹੀਐ ਨਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਦਾਤੇ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਲੋਭਿ ਦੂਜੇ ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਐਸੇ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਹੁ ਕੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਾਰੋ—ਕਾਰ (ਕਰਨ) ਵਿਚ । ਲਾਏ—ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਲਰਿ—ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਸਾਚੀ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਗਤਿ—ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਸਾਚੈ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸੁਣਾਏ—(ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ! ਸੇਵਿ—ਸੇਵਾ ਕਰ, ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ । ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜਾਨਾ । ਤੇ—ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਿਰ—ਪਤੀ, ਖਸਮ, ਕਾਮਣਿ—ਇਸਤ੍ਰੀ । ਦੁਹਚਾਰਣੀ—ਦੁਹਚਾਰਣੀ, ਭੈੜੇ ਆਚਰਨ

ਵਾਲੀ।ਕਹੀਐ—ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ। ਬਾਦਿ—
ਵਿਅਰਥ। ਆਚਾਰੁ—ਰਵਈਆ। ਕਰਮ—(ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ। ਦ੍ਰਿੜਾਵਹਿ
—ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਾਰਿ—ਭੁਲਾ ਕੇ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਮਣਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਪਿਰੁ—
ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ। ਉਰ—ਹਿਰਦਾ। ਧਾਰਿ—ਟਿਕਾ ਕੇ। ਮਾਰਿ—ਮਾਰ ਕੇ। ੩।

ਕਿਨੈ—ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ। ਲੋਭਿ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਦੂਜੈ—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ
ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਵਿਚ। ਲੋਭਾਇਆ—ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ—ਹੇ ਗਿਆਨਵਾਨ!
ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ—ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਮੁਕਤਿ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ੪।

ਅਰਥ :— ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ। ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹੁ (ਇਹੀ ਹੈ
ਅਸਲ ਖਜਾਨਾ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ (ਇਹ) ਧਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਤਮਕ ਅਭੇਦਤਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ) ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਰਪਾ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਆਪਣਾ
ਨਾਮ) ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਜੋੜਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜੀ) ਇਸਤਰੀ ਖਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਸਰੀਰਕ)
ਸੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਭੈੜੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੀ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਖੁਆਰ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰਵਈਆ
ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਕੇ ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ
ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਆਤਮਕ
ਸੁਹਜ ਫਥਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ (ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ) ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ
ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ (ਦੇ ਪਿਆਰ)
ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪਈ ਹੈ
ਤਾਂ ਇਉਂ ਸਮਝ ਰੱਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੪।

ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨ ਮੂਏ ਭਗਤਿ ਨ
ਹੋਇ ॥ ਗਿਆਨ ਮਤੀ ਕਮਲ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਨਾਮੈ ਨਾਮਿ
ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੫ ॥ ਹਉਮੈ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਨਾ ਸੁਖੁ
ਹੋਇ ॥ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਣੁ ਆਪੁ ਜਾਣਾਏ ॥ ਬਿਰਬੀ ਭਗਤਿ ਸਭੁ ਜਨਮੁ
ਗਵਾਏ ॥ ੬ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨਿ ਭਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮਿ ਰਹੇ
ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਸਦ ਹੀ ਨਾਮੁ ਵੇਖਹਿ ਹਜ਼ੂਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ
ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਦੇਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਏਹੁ ਰੋਗੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੮ ॥
॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹੈ-ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਫੜਾਂ
ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਭੁ ਕੋਇ-ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਗਿਆਨ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੀ ਸੂਝ। ਗਿਆਨ ਮਤੀ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਪਰ-
ਗਾਸੁ-ਖਿੜਾਉ। ਤਿਤੁ-ਉਸ ਵਿਚ। ਤਿਤੁ ਘਟਿ-ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਨਾਮੈ ਨਿਵਾਸੁ
-ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ੫।

ਸਭੁ ਕੋਇ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਭੀਜੈ-ਭਿੱਜਦਾ, ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਮ ਭਿੱਜਦਾ।
ਕਹਣੁ-ਇਹ ਫੜ ਕਿ ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿ-ਆਖ ਕੇ। ਆਪੁ ਜਾਣਾਏ-ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਜਤਾਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਸੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਭਾਏ-ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੇ। ਅਨਦਿਨੁ
-ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ। ਲਿਵ ਲਾਏ-ਲਿਵ ਲਾਇ, ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ। ਸਦ-ਸਦਾ।
ਵੇਖਹਿ-ਵੇਖਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਹਜ਼ੂਰਿ-ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜਰ, ਅੰਗ-ਸੰਗ। ਸਬਦਿ-
ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਭਰਪੂਰਿ-ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ। ੭।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਬਖਸ਼ੇ-ਬਖਸਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਿ-
ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਤੇ-ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਤੋਂ। ਜਾਇ-ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ-ਸਾਚਿ ਹੀ
ਸਾਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ੮।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! (ਇਹ) ਫੜ (ਕਿ ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਹਰ ਕੋਈ ਹਰ
ਵੇਲੇ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਗਤੀ ਹੋ ਨਹੀਂ
ਸਕਦੀ। ਹੋ ਭਾਈ ! ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ-
ਕੰਵਲ ਦਾ ਖਿੜਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ (ਜਪਣ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਸਦਾ
ਲਈ) ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਪਣੀ) ਹਉਮੈ ਦੇ ਆਸਰੇ
ਹਰ ਕੋਈ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਤਰ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ, ਨਾਹ ਹੀ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੜ (ਕਿ ਮੈਂ ਭਗਤੀ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਭਗਤ) ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਪਰ
ਇਹੋ ਜਿਹੀ) ਭਗਤੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ) ਜਨਮ ਗਵਾ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਅਸਲ) ਭਗਤ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ
ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰਿ-
ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ
ਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਬਾ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ੭।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਹੀ ਬਖਸ਼ਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ) ਪਿਆਰ (ਦੀ ਦਾਤ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੜਾ
ਭਾਰੀ ਰੋਗ ਹੈ। ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਇਹ
ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਯਾਦ)
ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੮। ੧। ੩। ੫। ੮

ਵੇਰਵਾ :-

ਮਹਲਾ ੧-੫

ਮਹਲਾ ੩ (ਘਰੂ ੧)-੨] ੩
,, (ਘਰੂ ੨)-੧]

ਕੁੱਲ ਜੋੜ-੮

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਦਾਤੇ ॥
ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ਜਨ ਸੰਤਿ ਰਾਤੇ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤੇ ਇਕ ਨਿਮਖ
ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ॥ ਗੋਪਾਲ ਗੁਣਨਿਧਿ ਸਦਾ ਸੰਗੇ ਸਰਬ ਗੁਣ ਜਗਦੀ-
ਸਰੈ ॥ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ਲੀਨਾ ਚਰਨ ਸੰਗੇ ਨਾਮ ਰਸਿ ਜਨ ਮਾਤੇ ॥ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਦ ਹੂੰ ਕਿਨੈ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਜਾਤੇ ॥੧॥ [੧੨੭੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਦਾਤੇ—ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਭਗਤਿ ਕੇ ਦਾਤੇ—
ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਸੰਗਿ—ਨਾਲ। ਰਾਤੇ—ਰੱਤੇ ਹੋਏ। ਦਿਨਸੁ ਰਾਤੇ—ਦਿਨ
ਰਾਤ। ਨਿਮਖ—[ਨਿਸੇਖ] ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ। ਮਨਹੁ—(ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਤੋਂ।
ਵੀਸਰੈ—ਭੁੱਲਦਾ। ਗੁਣਨਿਧਿ—(ਸਾਰੇ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਜਗਦੀਸਰੈ—ਜਗਤ ਦੇ
ਮਾਲਕ ਵਿਚ [ਜਗਤ-ਈਸਰੈ]। ਮੋਹਿ ਲੀਨਾ—ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਮਸਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
ਨਾਮ ਰਸਿ—ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ। ਮਾਤੇ—ਮਸਤ। ਸਦ ਹੂੰ—ਸਦਾ ਹੀ। ਕਿਨੈ—ਕਿਸੇ
ਵਿਹਲੇ ਨੇ। ਕੋਟਿ ਮਧੇ—ਕੁੱਝਾਂ ਵਿਚੋਂ। ਜਾਤੇ—ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੈ। ੧।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ (ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ) ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਾਤਿ
ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ
ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ
ਲਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ। ਜਗਤ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ,
ਸਦਾ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਨਾਲ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਜਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸਤ ਕਰੀ
ਰੱਖਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ) ਸੇਵਕ (ਉਸ ਦੇ) ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਹੀ ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੁੱਝਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਹਲੇ
ਨੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਹੈ। ੧।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥ ਮਹਾ ਪਤਿਤ ਤੁਮ੍ਹ ਤਾਰੇ ॥
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਕ੍ਰਿਆ ਸਿੰਧੁ ਸੁਆਮੀਆ ॥ ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਭਜੁ
ਨਿਸੰਗੇ ਰੰਉ ਸਦਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀਆ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮੰਤ ਜੋਨੀ ਤੇ ਨਾਮ

ਸਿਮਰਤ ਤਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ਲੇਹੁ ਸਮਾਰੇ
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰੀਤਮ-ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! [ਸੰਬੋਧਨ] । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਪਾਰੇ-ਅ-ਪਾਰ, ਬੇਅੰਤ । ਪਤਿਤ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਜੀਵ । ਤਾਰੇ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ ਹਨ । ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ-ਹੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਭਗਤਿ ਵਛਲ-ਹੇ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਾਰਨ ਵਾਲੇ ! ਸਿੰਧੁ-ਸਮੁੰਦਰ । ਸੁਆਮੀਆ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਸੰਗੇ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਭਜੁ-ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਨਿਸੰਗੇ-ਝਾਕਾ ਲਾ ਕੇ । ਰੰਉ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ਤੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਹਰਿ ਜੀਉ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਲੇਹੁ ਸਮਾਰੇ-ਸਮਾਰਿ ਲੇਹੁ, ਸੰਭਾਲ ਲਵੋ, ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਵੋ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ । ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਹੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ ਦਇਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ ।

(ਹੇ ਮਨ !) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਝਾਕਾ ਲਾਹ ਕੇ, ਉਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ ਸਿਮਰਿਨ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ (ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲਏ ਗਏ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! (ਮੈਨੂੰ) ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅਪਣਾ ਬਣਾ ਲਵੋ । ੨ ।

ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜਲ ਜਨ ਤੇਰੇ ਮੀਨਾ ॥
ਜਲ ਮੀਨ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਏਕੁ ਤੂਹੈ ਭਿੰਨ ਆਨ ਨ ਜਾਨੀਐ ॥ ਗਹਿ ਭੁਜਾ
ਲੇਵਹੁ ਨਾਮ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਮਾਨੀਐ ॥ ਭਜੁ ਸਾਧ ਸੰਗੇ ਏਕ ਰੰਗੇ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਬਿਦ ਦੀਨਾ ॥ ਅਨਾਥ ਨੀਚ ਸਰਣਾਇ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਮਦਿਆ
ਅਪੁਨਾ ਕੀਨਾ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੀਨ-ਮੱਛੀਆਂ । ਏਕੁ ਤੂ ਹੈ-ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ । ਭਿੰਨ-(ਤੋਥੇ) ਵੱਖਰਾ । ਆਨ-(ਕੋਈ) ਹੋਰ [ਕਾਨ੍ਧ] । ਜਾਨੀਐ-ਜਾਣਿਆ ਜਾ

ਸਕਦਾ । ਗਹਿ-ਫੜ ਕੇ । ਭੁਜਾ-ਬਾਂਹ । ਗਹਿ ਲੇਵਹੁ-ਫੜ ਲਵੇ । ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ-
ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ । ਮਾਨੀਐ-ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸੰਗੇ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਰੰਗੇ-
ਰੰਗਿ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਦੀਨਾ ਫ਼ਿਪਾਲ ਗੋਬਿਦ-ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਭੂ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਮਇਆ-ਦਇਆ । ੩।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੇਰਾ) ਮਨ ਤੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ
ਰਹੇ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ (ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ) ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ (ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੁੜ
ਕੇ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਪਾਣੀ ਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈਂ,
(ਤੈਥੋਂ) ਵਖਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੀ) ਬਾਂਹ ਫੜ
ਲੈ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਨਾਮ ਦੇਹ । ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ) ਆਦਰ ਪਾ
ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ (ਉਸਦਾ) ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਰਨ
ਆਏ ਨਿਖਸਮਿਆ ਤੇ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੩।

ਆਪਸ ਕਉ ਆਪੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥
ਆਚਰਜ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਿਲੇ ਗੁਣਨਿਧਿ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਮਹਾ
ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਉਪਜੇ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਨਿਤ ਸਰਿਆ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਸੋਹੇ ਦੇਖਿ
ਮੋਹੇ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਤਿਨ ਕੀ
ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥੪॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਆਪਸ ਕਉ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਆਪੁ-ਆਪਣਾ ਆਪ ।
ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ-(ਜੀਵਾਂ ਦੀ) ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰਿ ਰਾਇਆ-ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ।
ਗੁਣਨਿਧਿ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ । ਮੰਗਲ-ਖੁਸ਼ੀਆਂ । ਸਾਰਿਆ-ਸੰਭਾਲੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਵਸਾਏ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸੰਗਿ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਨਾਲ । ਸੋਹੇ-ਸੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਏ, ਸੋਹਣੇ
ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਗਏ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਮੋਹੇ-ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਪੁਰਬਿ-ਪੂਰਬਲੇ
ਜਨਮ ਵਿਚ । ਬਿਨਵੰਤਿ-ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ (ਜੀਵਾਂ ਦੀ) ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਹੈ (ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ
ਹੈ । ਸੋ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ
(ਹੀ) ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਚਰਜ-ਰੂਪ ਹੈ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ
ਸਦਾ ਉਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ, ਹੋ ਭਾਈ ! ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ) ਉੱਪਰ ਪਿਆ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ
ਗਏ, ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਗਏ ।

ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ
ਹੈ, ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ । ੪ । ੧ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧

ਪਉੜੀ ਵਾਰ ਭਾਵ—

(I) (੧) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ, ਮਾਨੋ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(੨) ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਗੁਪਤ; ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ 'ਸਰੂਪ' ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

(੩) ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਲੁਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ; ਜੋ ਵਡੇ ਵਡੇ ਭੀ ਆਏ ਉਹ ਭੀ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ।

(੪) ਇਹ ਜਗਤ, ਮਾਨੋ ਭਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਹੈ; ਭਲਾਈ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਇਥੇ ਘੋਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਇਹ ਛਿੱਬ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਪਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(੫) ਭਲਾਈ ਤੇ ਬੁਰਾਈ—ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਏ ਹਨ; ਝਗੜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਤੇ "ਧਰਮ" ਰਾਜ ਹੋ ਕੇ ਝਗੜੇ ਮਿਟਾਣ ਵਾਲਾ ਵਕੀਲ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

(੬) ਸੋ, ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਈ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ ਤਾ ਕਿ ਬੁਰਾਈ ਜ਼ੋਰ ਨਾਹ ਪਾ ਸਕੇ; ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੇਲੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

(੭) ਜਗਤ ਦੇ ਦੋਸਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਅੰਤਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਸੁਖੀ ਹਨ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

(II) (੮) ਜਗਤ-ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਇਸ ਛਿੱਬ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ; ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਘੋਲ ਵਿਚ ਹਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(੯) ਜੋ ਵਡੇ ਵਡੇ ਭੀ ਅਖਵਾ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਭੀ ਨਾਹ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਏ ਹਨ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ।

(੧੦) ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਆਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ; ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੇ ਆਇਆ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜੀਦਾ ਹੈ।

(੧੧) ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਗੁਰੂ-ਸਰਨ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਏ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੧੨) ਰਾਜ, ਹਕੂਮਤ, ਧਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਖ਼ਰ ਖ਼ੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਨਿਖੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੩) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ-ਆਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਅਉਗਣ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ, ਮਾਨੋਂ, ਜੂਏ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ-ਜਨਮ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਬੇ-ਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੪) ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨਮੁਖ ਬੇ-ਬਵਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਂਦੇ ਹਨ; ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਲੇ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ-ਸਮਾਨ ਹਨ।

(III) (੧੫) ਪਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਣਾ, ਨੰਗੀ ਪਿੰਡੇ ਪਾਲਾ ਕੱਕਰ ਸਹਾਰਨਾ, ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਣੀ, ਜਟਾਂ ਵਧਾ ਲੈਣੀਆਂ, ਸੂਣੀਆਂ ਤਪਾਣੀਆਂ,— ਇਹ ਭੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ।

(੧੬) ਸਰੋਵੜੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁਟਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੂਠਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਹੀ ਚਲਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੧੭) ਕੋਈ ਰਾਗ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਰਾਸਾਂ ਪਾਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਅਜੇਹੇ ਹਠ-ਕਰਮ ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੇ ਵਧਾਈ ਚੱਲੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਹਠ-ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(੧੮) ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਮਨ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ।

(੧੯) ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ-ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਤੋਰਦਾ ਹੈ।

(੨੦) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੨੧) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਸ (ਰਜਾ) ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ

ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆਦਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ॥

(੨੨) ਜਦ ਤਕ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਹਮ ਹੈ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਹੈ; ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਡਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਹਮ ਮੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਡਰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(IV) (੨੩) ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਵਿਚ ਵਿੱਦਵਤਾ ਭੀ ਸਹੀਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ; ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਭੀ ਕੂੜ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੀ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ 'ਨਾਮ' ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੨੪) ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ ਸਭ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ; ਸਗੋਂ, ਅਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਲਦੀ ਉੱਤੇ (ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ) ਤੇਲ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਸੱਚਾ ਵਪਾਰ ਹੈ।

(੨੫) ਭਗਵਾ ਵੇਸ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭੋਣਾ ਭੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਰੱਬ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ।

(੨੬) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੀਵ-ਪੰਛੀ ਚੋਗ ਚੁਗ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਹਾਜ਼ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮ: ੫ (੨੭) ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੈ।

(੨੮) ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਗਿਆਨ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਹੈ, ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਕਰੇ ਉਹ 'ਨਾਮ' ਸਿਮਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ—

(ੳ) (੧ ਤੋਂ ੭) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਇਕ ਅਖਾੜਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਲਾਈ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਘੋਲ ਦੀ ਛਿੱੜ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਰਾਜ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਖਰ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(ਅ) (੮ ਤੋਂ ੧੪) ਪਰ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਾਸ, ਜੀਵ-ਹੰਸਾ ਬਾਰੇ ਸਰੋਵਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਵਹਮ, ਅੰਨ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਜਾਂ, ਰਾਸਾਂ ਪਾਣੀਆਂ—ਇਹਨੀਂ ਕੰਮੀਂ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

(ਬ) (੧੫ ਤੋਂ ੨੨) ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਰੀਝਦਾ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਸੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਬੰਦਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਹਮ ਗਵਾਣੇ ਹਨ ।

(ਸ) (੨੩ ਤੋਂ ੨੮) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵਿੱਦਵਤਾ ਭੀ ਸਹੈਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ; ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ ਭੀ ਅਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸਗੋਂ ਬਲਦੀ ਉਤੇ ਤੇਲ ਹੀ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਭਗਵਾ ਵੇਸ ਤੇ ਦੇਸ-ਰਟਨ ਭੀ ਖੁਆਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇੱਕ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟਦੇ ਹਨ, ਅੰਗਿਆਨ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਪ ਮੋਹਰ ਕਰੇ ।

(ਪੁ.) 'ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਦੋਂ ਲਿਖੀ ?

(ਉ:) ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਰ' ਹੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ।

ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੋਧਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਮਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾ ਕੇ ਸੁਣਾਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਾਰ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੋ, 'ਵਾਰ' ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੰਗਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਸੰਨ ੧੫੨੧ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਐਮਨਾਬਾਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਈ ਤੇ ਸਹਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਤਲਾਮ ਭੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਵਾਰ' ਦਾ ਨਕਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਵਰਤਦਾ ਅੱਖੀਂ ਭੀ ਵੇਖਿਆ । ਹੋਰ ਵਾਢੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਸੂਰਮੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉੱਘੇ ਜੰਗੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ 'ਨਾਦਰ ਦੀ ਵਾਰ' ਲਿਖੀ ਹੈ; ਪਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਜੋਧਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਇਸਾਰੇ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਕਾਮਾਦਿਕ

ਵੇਰੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ । ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਕ ਜੰਗੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੇ ਹੀ 'ਵਾਰ' ਲਿਖੀ; ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ 'ਸਿਰੋਮਣੀ ਪਾਤ੍ਰ' (Hero) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ; ਭਾਵ, ਇਕ ਵਾਰ 'ਮਲਾਰ' ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੈ, ਦੂਜੀ 'ਮਾਝ' ਰਾਗ ਵਿਚ ਤੇ ਤੀਜੀ 'ਆਸਾ' ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ' ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਦਾ ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ,

‘ਆਪੇ ਛਿੰਝ ਪਵਾਇ ਮਲਾਖਾੜਾ ਰਚਿਆ ॥

ਲਥੇ ਭੜਥੁ ਪਾਇ.....॥

.....ਮਾਰੇ ਪਛਾੜਿ.....॥

ਆਪਿ ਭਿੜੈ ਮਾਰੇ.....॥ ੪ ॥

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ 'ਵਾਰ' ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਹੈ; ਐਮਨਾਬਾਦ ਦਾ ਜੰਗ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾ ਬਲੀ ਜੋਧੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਉਸ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ-ਰੂਪ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਦੀ ਘਟਨਾ ੧੫੨੧ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਖੀਰਲੀ ਤੀਜੀ 'ਉਦਾਸੀ' ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਐਮਨਾਬਾਦ ਆਏ । ਸੋ, ਇਹ 'ਵਾਰ' ੧੫੨੧ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ।

ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦੀਆਂ ੨੮ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਿਰਫ ੨੭ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰੋ 'ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ' ਨਾਲ; ਉਸ ਵਿਚ ਭੀ ੨੭ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਹਨ । ਮਜਸੂਨ ਭੀ ਦੋਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ—'ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ' । 'ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੜਹਾੜੁ ਅਨਦਿਨੁ ਭਖਸੀ'—੨੬; ਤੇ 'ਅਗਨਿ ਉਪਾਈ ਵਾਦੁ ਭੁਖ ਤਿਹਾਇਆ—੯ । 'ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਭੀ 'ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ' ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ—'ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅੰਦਰਿ ਅਗਨਿ ਹੈ ਨਾਹ ਤਿਪਤੈ ਭੁਖਾ ਤਿਹਾਇਆ'—੨ । 'ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗ

ਤੋਂ ਜੰਗਲ-ਵਾਸ, ਸਰੋਵੜਿਆ ਵਾਲੀ ਕੁਚੀਲਤਾ, ਅੰਨ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਵਿੱਦਵਤਾ ਤੇ ਭਗਵਾ ਵੇਸ ਆਦਿਕ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੫, ੧੬, ੧੭, ੨੩ ਤੇ ੨੫। ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ; ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੫ ਤੇ ੬।

ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਟਾਕਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ' ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬੌਝਾ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੂਜੀ 'ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ' ਲਿਖੀ ਸੰਨ ੧੫੨੧ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ। ਤੈਵੇਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਮੁਕਾ ਕੇ ਅਜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਟਿਕੇ ਹੀ ਸਨ; ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਕਈ ਜੋਗੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਸਰੋਵੜਿਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਖਿਆਲ ਅਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਸਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ, 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਇਹਨਾਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਤੁਕਾਂ ਭੀ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਨ। ਮਸ਼ਮੂਨ ਭੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਸਰੋਵੜਿਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤਾਂ ਵਲ ਇਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਉਦਾਸੀਆਂ' ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਇਕ ਐਸੇ 'ਜੀਵਨ' ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਇਥੇ ਚਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹਰੇਕ ਬਿਨਸਾਨ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ; ਸਾਇਦ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਨਿੱਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਕੀਹ ਹੈ? ਇਕ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਢਿਲਾ-ਸਫੀ। ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ, ਸਰੋਵੜਿਆਂ ਦੀ ਕੁਚੀਲਤਾ, ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਵਿੱਦਿਆ-ਅਹੰਕਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਿਛਾਂਹ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸੋ, ਇਹ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰੋਲ ਰੱਬੀ-ਇਕਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ।

‘ਵਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ’

ਪਉੜੀਆਂ—

ਇਸ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ੨੮ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ ੨੭ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ੨੭ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਸਨ।

ਸਲੋਕ—

ਇਸ 'ਵਾਰ' ਵੀਆਂ ੨੮ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁੱਲ ੫੮ ਸਲੋਕ ਹਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੧ ਦੇ ਨਾਲ ੪ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਬਾਕੀ ੨੭ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ। ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ—

ਮ: ੧-੨੪

ਮ: ੨- ੫

ਮ: ੩-੨੭

ਮ: ੫- ੨

ਜੋੜ-੫੮

ਸਲੋਕ ਮ: ੧-ਹੇਠ-ਲਿਖੀਆਂ ੮ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ .-੨, ੧੯, ੨੦, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੭, ੨੮=੧੬

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੧ ਦੇ ਨਾਲ = ੪

ਹੇਠ-ਲਿਖੀਆਂ ੪ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ

=:-੧, ੩, ੨੩, ੨੬ = ੪

ਜੋੜ=੨੪

ਸਲੋਕ ਮ: ੨-ਪਉੜੀ ਨੰ: ੪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ = ੨

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩, ੨੨, ੨੬ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ = ੩

ਜੋੜ-੫

ਸਲੋਕ ਮ: ੩-

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੫ ਤੋਂ ੧੩ (੯ ਪਉੜੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ =੧੮

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੫ ਤੋਂ ੧੮(੪ ਪਉੜੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ = ੮

ਪਉੜੀ ਨੰ:੧ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ = ੧

ਜੋੜ-੨੭

ਸਲੋਕ ਮ: ੫-ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ

= ੨

ਜੋੜ = ੨ = ੫੮ ਕੁੱਲ ਜੋੜ

ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ—

ਇਹ 'ਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤਦੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ੨੭ ਪਉੜੀਆਂ ਸਨ। ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਜ ਸਲੋਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਨ (੨੭)। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੨੪ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੫ ਹਨ।

ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਕੱਥ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਹੀ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ਇਕ-ਸਾਰਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ੯ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਕਰਦੇ, ੪ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ੧੪ ਪਉੜੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ।

ਇਹ ਮਿਥ ਭੀ ਉੱਕੀ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ੨੭ ਪਾਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੪ ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਛੱਡਣੀ ਸੀ? ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਅਪੌੜਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਪੂਰਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਪਾਏ—

ਇਹ ਨਿਰਨਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ 'ਵਾਰ' ਸਿਰਫ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚੋਂ ਇਹ 'ਵਾਰ' ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਸੀ। ਜੋ, ਇਹ ਪੂਰਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਪਾਏ ਕਿ ਪਹਿਲੇ 'ਵਾਰਾਂ' ਸਿਰਫ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਭ 'ਵਾਰਾਂ' ਦੇ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਕਿਥੋਂ ਲਏ? ਹਰੇਕ ਗੁਰ-ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਚੋਂ ਲਏ। ਜਿਹੜੇ ਸਲੋਕ ਇਸ ਚੋਣ ਤੋਂ ਵਧ ਗਏ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸਿਰ-ਲੇਖ 'ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ' ਦੇ ਹੇਠਾ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਮਹਲਾ ੧

ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ ਤਥਾ ਮਾਲ ਦੇ ਕੀ ਧੁਨਿ

ਕੈਲਾਸ ਦੇਉ ਤੇ ਮਾਲ ਦੇਉ ਦੋ ਸੱਕੇ ਭਰਾ ਸਨ, ਜੰਮੂ ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਜਹਾਂ-
ਗੀਰ ਦਾ ਹਾਲਾ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕਿਸੇ
ਭੇਤੀ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਾ ਦਿੱਤਾ; ਤਕੜਾ ਜੁੱਧ ਮਚਿਆ, ਮਾਲ
ਦੇਉ ਜਿੱਤ ਗਿਆ, ਕੈਲਾਸ ਦੇਉ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਸੁਲਹ
ਕਰ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਲ ਬੈਠੇ, ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਵੰਡ ਲਿਆ। ਢਾਢੀਆਂ ਨੇ ਇਸ
ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ। ਇਸ 'ਵਾਰ' ਵਿਚੋਂ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਪਉੜੀ :-

ਧਰਤ ਘੋੜਾ, ਪਰਬਤ ਪਲਾਣ, ਸਿਰ ਟੱਟਰ ਅੰਬਰ ॥ ਨੇ ਸੈ ਨਦੀ
ਨਕਿੰਨਵੇ ਰਾਣਾ ਜਲ ਕੰਬਰ॥ ਦੁਕਾ ਰਾਇ ਅਮੀਰ ਦੇਵ ਕਰਿ ਮੇਘ ਅੰਬਰ
॥ ਆਠਿਤ ਖੰਡਾ ਰਾਣਿਆਂ ਕੈਲਾਸੈ ਅੰਦਰ ॥ ਬਿਜਲੀ ਜਿਉਂ ਚਮਕਾਣੀਆਂ
ਤੇਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਬਰ ॥ ਮਾਲਦੇਉ ਕੈਲਾਸ ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਕਰਿ ਸੰਬਰ ॥ ਫਿਰ ਅੱਧਾ
ਧਨ ਮਾਲਦੇਉ ਛਡਿਆ ਗੜ੍ਹ ਅੰਦਰ ॥ ਮਾਲਦੇਉ ਜਸੁ ਖਟਿਆ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਹ
ਸਿਕੰਦਰ ॥

ਜਿਸ ਸੁਰ ਵਿਚ ਮਾਲਦੇਉ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰ ਲੋਕ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਸੁਰ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਜਿਉ ਵੁਠੈ
ਧਰਣਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਭ ਦਿਸੈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਸਰ ਭਰੇ ਸੁਭਰ ਤਾਲ ॥
ਅੰਦਰੁ ਰਚੈ ਸਚ ਰੰਗਿ ਜਿਉ ਮਜੀਠੈ ਲਾਲੁ ॥ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸੈ, ਸਚੁ ਮਨਿ
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਵੇਖਹੁ ਨਦਰਿ
ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਸਿਰਿ ਦਿਸੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥ ਖੁਧਿਆ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਿੰਦਾ ਬੁਰੀ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਕਰਾਲੁ ॥ ਏਨੀ ਅਖੀ ਨਦਰਿ ਨ
ਆਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਚੁਕੈ
ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਮੂਲੁ ਰਹੈ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਬੋਹਿਬੁ ॥ ਨਾਨਕ

ਲਗੀ ਤਤੁ ਲੈ ਤੂ ਸਚਾ ਮਨਿ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੮]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ-ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ। ਰਹਸੀਐ-ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੁਠੈ-(ਮੀਂਹ) ਵੱਸਿਆਂ। ਧਰਤਿ-ਧਰਤੀ। ਸਰ-ਸਰੋਵਰ। ਸੁਭਰ-ਸੁ-ਭਰ ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰੇ ਹੋਏ। ਤਾਲ-ਤਲਾ। ਅੰਦਰੁ-ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ। ਵਿਗਸੈ-ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਹਾਲੁ-ਪ੍ਰਸੰਨ। ਤਰਫ-ਪਾਸਾ। ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ-ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ। ਖੁਧਿਆ-ਭੁੱਖ। ਬੁਰੀ-ਭੈੜੀ, ਚੰਦਰੀ। ਵਿਕਰਾਲੁ-ਡਰਾਉਣਾ। ਆਲ ਜੰਜਾਲ-ਘਰ ਦਾ ਜੰਜਾਲ। ਮੂਲੁ ਰਹੇ-ਰਾਸ (ਮੂਲ) ਬਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੋਹਿਬੁ-ਜਹਾਜ਼। ਸਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਮਨ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪਿਆਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ (ਧਰਤੀ) ਹਰੀ ਹੀ ਹਰੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਤਲਾਬ ਨਕਾ ਨਕ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ) ਮਨ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਜੀਨ ਵਾਂਗ ਰੱਤਾ (ਪੱਕੇ ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਹੋ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ-ਕਉਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ, ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਰਨ ਵਾਂਗ ਜਮਕਾਲ (ਭਾਵ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ) ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ (ਖੜਾ) ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ; (ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ)। (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਚੰਦਰੀ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ, ਕਾਮ ਤੇ ਭਰਾਉਣਾ ਕ੍ਰੋਧ (ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਤਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਉਸ ਨੂੰ) ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਤਦ ਤਕ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ (ਇਹ ਅੱਖਾਂ) ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ, ਖੁਧਿਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਿਟਦੀ ਹੈ) ਤੇ ਘਰ ਦਾ ਜੰਜਾਲ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆਂ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆਂ) ਜੀਵ ਦੀ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਰਾਸਿ ਬਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਉੜੀ (ਭਾਵ, ਸਿਮਰਨ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਨਾਮ-ਰੂਪ) ਜਹਾਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੋ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ (ਇਸ ਸਿਮਰਨ-ਰੂਪ ਗੁਰ-ਪਉੜੀ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸਦਾ

ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ । ੧।

ਮ: ੧॥ ਦੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੇਕੁ ਦਰੁ ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਨਿਜ ਥਾਨੁ ॥ ਰੂੜਉ
ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕਾ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੯]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਪਾਧਰੁ—ਪੱਧਰਾ ਰਾਹ । ਹੇਕੋ—ਇਕੋ ਹੀ। ਗੁਰ ਪਉੜੀ—ਗੁਰੂ ਦੀ
ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਪਉੜੀ, (ਭਾਵ, ਸਿਮਰਨ) । ਨਿਜ—ਨਿਰੋਲ ਆਪਣਾ । ਰੂੜਉ—ਸੋਹਣਾ ।
ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਠਾਕੁਰ—ਪਾਲਣਹਾਰ ।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ) ਸੋਹਣਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਖਸਮ ਹੈ (ਉਸ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ) ਇੱਕ ਦਰ (ਜੀਵ ਦਾ) ਨਿਰੋਲ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਹੈ (ਜਿੱਥੋਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ
ਦੁਰਕਾਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ‘ਦਰ’ ਤਕ ਅੱਪੜਨ ਲਈ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਉੜੀ (ਭਾਵ, ਸਿਮਰਣ
ਹੀ) ਇਕੋ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਸੱਚਾ ਨਾਮ (ਸਿਮਰਨਾ) ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ (ਦਾ
ਮੂਲ) ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿ, ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ਅੰਬਰੁ
ਧਰਤੀ ਵਿਛੋੜਿ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆ ॥ ਵਿਣੁ ਬੀਮਾ ਗਗਨੁ ਰਹਾਇ ਸਬਦੁ
ਨੀਸਾਣਿਆ ॥ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਉਪਾਇ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥ ਕੀਏ ਰਾਤਿ
ਦਿਨੰਤੁ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਿਆ ॥ ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਵੀਚਾਰ ਨਾਵਣ ਪੁਰਬਾਣਿਆ ॥
ਤੁਧੁ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਕਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ
ਹੋਰ ਆਵਣ ਜਾਣਿਆ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੯]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਆਪੀਨੈ—[ਨੋਟ—ਅੱਖਰ ‘ਨ’ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਧ‘ਹ’ ਹੈ]“ ਆਪਿ ਹੀ
ਨੈ”, ਭਾਵ, (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਆਪ ਹੀ । ਲਵਜ ‘ਹੀ’ ਦਾ ‘ਹ’ ਇਥੋਂ ਹਟ ਕੇ ‘ਨੈ’ ਦੇ ਨਾਲ
ਮਿਲ ਕੇ “ਆਪਿ ਈ ਨੈ” ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ “ਆਪੀਨੈ” ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ; ਵੇਖੋ “ਆਸਾ ਦੀ
ਵਾਰ” ਪਉੜੀ ੧ । ਆਰੁ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਅੰਬਰੁ—ਆਕਾਸ਼ । ਰਹਾਇ—ਟਿਕਾ
ਕੇ । ਨੀਸਾਣਿਆ—‘ਨਿਸਾਣ’ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਨਗਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ਸਬਦੁ—ਹੁਕਮ।
ਚੋਜ—ਤਮਾਸ਼ੇ । ਵਿਡਾਣਿਆ—ਅਚਰਜ । ਪੁਰਬ—ਧਾਰਮਿਕ ਮੇਲੇ । ਸਰਿ—ਬਰਾਬਰ ।
ਕਿ—ਕੀਹ ? ਹੋਰ—ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ।

ਅਰਥ:—(ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ
ਅਸਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਖੋ-ਵਖ ਕਰ ਕੇ (ਇਹ ਆਕਾਸ਼ ਉਸ
ਨੇ ਮਾਨੋ, ਆਪਣੇ ਤਖਤ ਉਤੇ) ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; (ਸਾਰੇ ਜਗਤ-ਰੂਪ
ਦਰਬਾਰ ਉਤੇ) ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਬੀਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਟਿਕਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਗਾਰਾ ਬਣਾ-

ਇਆ ਹੈ; ਆਪਣੀ) ਜੋਤਿ ਟਿਕਾਈ ਹੈ; (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ-ਕਾਰ ਲਈ) ਰਾਤ ਤੋਂ ਦਿਨ (ਰੂਪ) ਅਚਰਜ ਤਮਾਸੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੁਰਖਾਂ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨ੍ਰਾਉਣ ਆਦਿਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ (ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ)।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) (ਤੇਰੀ ਇਸ ਅਚਰਜ ਖੇਡ ਦਾ) ਕੀਹ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ ? ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਤੇ ਹੋਰ (ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਜੰਮਦੀ ਹੈ (ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)। ੧।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ਚਹੁ ਓਮਾਹਾ ਹੋਇ ॥
ਨਾਗਾਂ ਮਿਰਗਾਂ ਮਛੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹੋਇ ॥੧॥ [੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਾਵਣਿ-ਸਾਵਣ (ਦੇ ਮਹੀਨੇ) ਵਿਚ। ਓਮਾਹਾ-ਚਾਉ। ਰਸੀਆ-ਰਸ ਦਾ ਆਸਕ। ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੀਂਹ ਪਏ ਤਾਂ ਚਾਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨਾਂ ਨੂੰ, ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਆਸਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ (ਰਸ ਮਾਨਣ ਲਈ) ਧਨ ਹੋਵੇ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ ॥ ਗਾਈਪੁਤਾ ਨਿਰਪਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗਾਈਪੁਤ-ਬਲਦ। ਪੰਥੀ-ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫਿਰ। ਚਾਕਰੁ-ਨੌਕਰ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਜੇ ਮੀਂਹ ਪਏ ਤਾਂ ਚਾਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ (ਉਮਾਰ ਤੋਂ) ਵੇਛੋੜਾ (ਭੀ, ਭਾਵ, ਦੁੱਖ ਭੀ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ (ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਂਹ ਪਿਆਂ ਇਹ ਹਲੀਂ ਜੋਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ (ਜਿੰਨਾਂ ਦੀ ਮੋਹਨਤਿ-ਮਸ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ), ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਨੌਕਰ ਸਖਸ ਨੂੰ। ੨।

ਨੋਟ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਉੱਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਚਿਆਰੁ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ ਲਾਇ ਕਵਲੁ ਛਪਾਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮੈ ਵਡਾ ਕਹਾਇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਇ ਕਿਨਿ ਤੂ ਜਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਵਰਨ ਸਬਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਪਿਆਸ ਰਜਾ ਧਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਸਚੇ ਹੀ ਪਤੀਆਇ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਵਲੁ—ਪੁਰਾਣਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ 'ਕਵਲ' ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ, ਸੋ, 'ਕਵਲ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ 'ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਮੂਲ'। ਕਵਲੁ ਛਪਾਇਆ—ਸ਼੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ, (ਭਾਵ,) ਅਜੇ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਕਿਨਿ—ਕਿਸ ਨੇ ? ਤੂ—ਤੈਨੂੰ। ਸਬਾਇਆ—ਸਾਰੇ। ਰਜਾ ਧਾਇਆ—ਰੱਜਿਆ—ਪੁੱਜਿਆ। ਪਤੀਆਇ—ਪਤੀਜ ਕੇ। ਸਚਿ—ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :-(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਐਸੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਸਚਿਆਰੁ) ਹੈਂ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ (ਆਪਣੀ ਇਹ) ਹਸਤੀ (ਹਰ ਥਾਂ) ਵਰਤਾਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਅਜੇ ਸ਼੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਤੂੰ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸੈਂ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ (ਭੀ ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਭੇਤ ਨਾਹ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡਾ ਅਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਨਾਹ ਆਈ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਕਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ? (ਭਾਵ, ਤੈਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ)।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਉ ਹੈ ਨਾ ਮਾਂ; ਨਾਹ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ (ਖਾਸ) ਸਰੂਪ ਹੈ ਨਾਹ ਨਿਸਾਨ; ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਉਸ ਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੱਜਿਆ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣਾ) ਸਬਦ (ਭਾਵ, ਸਨੇਹਾ) (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਪਤੀਜ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
੨।

ਸਲੋਕ ਮ:੧ ॥ ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥
ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਰਕ—ਪੀੜ, (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ) ਦੁੱਖ। ਵੈਦਗੀ—ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ।

ਅਰਥ :-ਹਕੀਮ (ਮਰੀਜ ਨੂੰ) ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਹੈ, ਉਹ (ਮਰੀਜ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ (ਨਾੜੀ) ਟੋਲਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਮਰਜ ਲੱਭਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪਰ) ਅੰਵਾਣ ਹਕੀਮ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ) ਪੀੜ (ਬਿਰਹੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੨ ॥ ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ
ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੈਦੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ॥ ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ, ਤਨਿ
ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ ॥ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ, ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ ॥
੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਵੈਦੈ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ । ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ-ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਘਾਣੀ, ਰੋਗਾਂ ਦਾ
ਫੋਰ । ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ-ਜਿਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ । ਉਠਿਅਹਿ-ਉਭਾਏ ਜਾ ਸਕਣ । ਤਨਿ--
ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਆਇ-ਆ ਕੇ । ਗਵਾਇਹਿ-ਜੇ ਤੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਏਂ ।

ਅਰਥ :- (ਹੋ ਭਾਈ) ! ਪਹਿਲਾਂ (ਆਪਣਾ ਹੀ ਆਤਮਕ) ਰੋਗ ਲੱਭ (ਤੇ ਉਸ
ਦੀ) ਅਜੇਹੀ ਦਵਾਈ ਭਾਲ ਲੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ (ਆਤਮਕ) ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਜਿਸ
ਦਵਾਈ ਨਾਲ (ਸਾਰੇ) ਰੋਗ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਵੱਸੇ । (ਹੋ
ਭਾਈ ! ਤਾਂ ਹੀ) ਤੂੰ ਹਕੀਮਾ ਦਾ ਹਕੀਮ ਹੈਂ (ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ- ਹਕੀਮ ਹੈਂ) (ਤਾਂ ਹੀ)
ਤੂੰ ਸਿਆਣਾ ਵੈਦ (ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ) ਹੈਂ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੋ ਭਾਈ !) ਜੇ ਤੂੰ (ਪਹਿਲਾਂ) ਆਪਣਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ
ਲਏਂ ਤਾਂ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਹਕੀਮ ਅਖਵਾ (ਅਖਵਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈਂ) ।

ਪਉੜੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਦੇਵ ਉਪਾਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਿਤੇ
ਵੇਦ ਪੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥ ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ ਰਾਮੁ ਰਾਜਾ ਆਇਆ ॥ ਦੈਤਾ
ਮਾਰੇ ਧਾਇ ਹੁਕਮ ਸਬਾਇਆ ॥ ਈਸ ਮਹੇਸੁਰ ਸੇਵ ਤਿਨ੍ਹੀ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਇਆ ॥ ਸਚੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ॥ ਦੁਨੀਆ ਧੰਧੈ
ਲਾਇ ਆਪੁ ਛਪਾਇਆ ॥ ਧਰਮੁ ਕਰਾਏ ਕਰਮ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥
੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੭੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ-(ਅਵਤਾਰੀ) ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ [ਦਸ ਅਵ-
ਤਾਰ-ਵਰਾਹ, ਨਰਸਿੰਘ, ਬਾਵਨ (ਵਾਮਨ), ਪਰਸ ਰਾਮ, ਮੱਛ, ਕੱਛ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ;
ਬੌਧ, ਤੇ ਕਲਕੀ-੧੦] । ਹੁਕਮਿ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ । ਈਸ ਮਹੇਸੁਰ-ਸਿਵ ਦੇ ੧੧ (ਰੁੱਦ੍ਰ)
ਅਵਤਾਰ । ਤਿਨ੍ਹੀ-ਉਹਨਾਂ ੧੧ ਸਿਵ-ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ।

ਅਰਥ :- (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੂ ਤੇ ਸਿਵ-(ਇਹ ਤਿੰਨ)
ਦੇਵਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਵੇਦ ਦੇ ਦਿੱਤੇ (ਭਾਵ, ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਬਣਾ-
ਇਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ) ਪੂਜਾ ਕਰਾਣ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁੰਨ ਦਿੱਤਾ ।
(ਵਿਸਨੂ) ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਰਾਮ (ਆਦਿਕ) ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੱਲੇ

ਕਰ ਕਰ ਦੋਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ (ਪਰ ਇਹ) ਸਾਰੇ (ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ) ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਏ। ਸਿਵ (ਦੇ ੧੧ ਰੁੱਖ) ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ (ਭਾਵ, ਤਪ ਸਾਧੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ।

(ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀ (ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ) ਪਾ ਕੇ (ਇਹ ਜਗਤ, ਮਾਨੋ, ਆਪਣਾ) ਤਖ਼ਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ (ਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ ਧੰਧੇ ਵਿਚ ਰੁੰਨ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। (ਇਹ ਭੀ) ਧੁਰੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ) ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਰਾਜ (ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ) ਕੰਮ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ॥ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ ਕੰਤੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਝੂਰਿ ਮਰਹਿ ਦੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ ਅਵਰੀ ਲਾਗਾ ਨੇਹੁ ॥੧॥[੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਚਿਤਿ—ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਨੇਹੁ—ਪਿਆਰ। ਕੰਤੈ—ਖਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਖੀ ! ਸਾਵਣ (ਦਾ ਮਹੀਨਾ) ਆਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ) ਖਸਮ(-ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇ ਲਉ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤਰੀਆਂ) ਦਾ ਪਿਆਰ (ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਉਹ ਮੰਦ-ਭਾਗਣਾਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੨ ॥ ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ ਜਲਹਰੁ ਬਰਸਨਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸਵਣੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ ਸਹ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥੨॥[੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਲਹਰੁ—ਜਲਧਰ, ਬੱਦਲ। ਸੁਖਿ—ਸੁਖ ਵਿਚ। ਸਵਣੁ—[ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਲਫਜ਼ 'ਹੁਕਮੀ ਭਵਿੱਖਤ' ਅੱਠ ਪੁਰਖ, ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਵੇਖੋ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ'] ਬੈਸੱਕ ਸਉਣ, ਪਈਆਂ ਸਉਣ ॥

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਖੀ ! ਸਾਵਣ (ਭਾਵ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਵਰਖਾ ਦਾ ਸਮਾਂ) ਆਇਆ ਹੈ, ਬੱਦਲ ਵਰਾਊ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ)। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੇ ਸਮੇਂ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤਰੀਆਂ ਦਾ) ਖਸਮ(-ਪ੍ਰਭੂ) ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਵਣ (ਭਾਵ, ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨ)। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਛਿੰਝ ਪਵਾਇ ਮਲਾਖਾੜਾ ਰਚਿਆ ॥ ਲਥੇ ਭੜਝੁ ਪਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਚਿਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮਾਰੇ ਪਛਾੜਿ ਮੂਰਖ ਕਚਿਆ ॥ ਆਪਿ ਭਿੜੈ ਮਾਰੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਕਾਰਜੁ ਰਚਿਆ ॥ ਸਭਨਾ ਖਸਮੁ ਏਕੁ ਹੈ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ॥ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੇ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ, ਵਿਣੁ ਕਲਮ ਮਸਵਾਣੀਐ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪੁ, ਜਿਥੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਾ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਾ
ਸਬਦੁ ਸਾਲਾਹਿ, ਸਦੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਲਾਖਾੜਾ-ਮੱਲ-ਅਖਾੜਾ, ਭਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘੁਲਣ ਦਾ ਥਾਂ ।
ਭੜਬੁ-ਰੋਲਾ । ਮਚਿਆ-ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ । ਮਸਵਾਣੀ-ਦਵਾਤ [ਮਸੁ-
ਸਿਆਹੀ] ।

ਅਰਥ :- (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਆਪ ਹੀ ਛਿੱਵ ਪਵਾ ਕੇ (ਭਾਵ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਕਰ ਕੇ)
(ਇਹ ਜਗਤ, ਮਾਨੋ) ਭਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘੁਲਣ ਦਾ ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ; (ਜੀਵ-ਰੂਪ
ਭਲਵਾਨ)ਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ (ਇਥੇ) ਆ ਉਤਰੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਬੇਅੰਤ ਜੀਵ ਦਬਾਦਬ ਜਗਤ
ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ) । (ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨ-
ਮੁਖ ਹਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ, (ਪਰ) ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਕੱਚੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ
ਪਟਕਾ ਕੇ (ਭਾਵ ਮੂੰਹ-ਭਾਰ) ਮਾਰਦਾ ਹੈ; (ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ
ਹੀ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ (ਇਹ ਛਿੱਵ ਦਾ) ਕਾਰਜ
ਰਚਿਆ ਹੈ ।

ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ
ਹੋਇਆਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ-ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕਲਮ
ਦਵਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ (ਰਚਾ ਦਾ) ਲੇਖ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਮਿਲਾਪ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ
ਕਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਗੁਰੂ ਦਾ) ਸੱਚਾ ਸਬਦ ਗਾ ਕੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜਾਣ-
ਪਛਾਣ ਬਣਦੀ ਹੈ) ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਊਨਵਿ ਊਨਵਿ ਆਇਆ ਅਵਰਿ ਕਰੇਂਦਾ ਵੰਨ ॥
ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤਿਸੁ ਸਾਹ ਸਿਉ ਕੇਵ ਰਹਸੀ ਰੰਗੁ ॥ ਰੰਗੁ ਰਹਿਆ ਤਿਨੁ
ਕਾਮਣੀ ਜਿਨ ਮਨਿ ਭਉ ਭਾਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭੈ ਭਾਇ ਬਾਹਰੀ ਤਿਨ
ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਊਨਵਿ-ਨਿਉਂ ਕੇ । ਅਵਰਿ-ਹੋਰ ਹੋਰ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ । ਵੰਨ-
ਰੰਗ । ਤਿਸੁ ਸਾਹ ਸਿਉ-ਉਸ ਸਾਹ ਨਾਲ (ਜੋ ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ) ।
ਕੇਵ-ਕਿਵੇ ? ਰੰਗੁ-ਪਿਆਰ । ਭਾਉ-ਪ੍ਰੇਮ । ਭਾਇ ਬਾਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਸਖਣੀਆਂ ।

ਭਉ-ਭਰ, ਅਦਬ ।

ਅਰਥ :- (ਗੁਰੂ-ਰੂਪ ਬੱਦਲ) ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮੋਹਰ ਕਰਨ ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ) ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਉਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈ); ਪਰ, ਕੀਹ ਪਤਾ ਮੇਰਾ ਉਸ (ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦੇ) ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ।

(ਉਸ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਨਾਲ) ਉਹਨਾਂ (ਜੀਵ-) ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਭਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਭਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ੧ ।

ਉਂਨਵਿ ਉਂਨਵਿ ਆਇਆ ਵਰਸੈ ਨੀਰੁ ਨਿਪੰਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਤਿਨ ਕਾਮਣੀ ਜਿਨ ਕੰਤੈ ਸਿਉ ਮਨਿ ਭੰਗੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਿਪੰਗੁ-[ਨਿ+ਪੰਗੁ; ਪੰਗੁ-ਪੰਕ, ਚਿੱਕੜ] ਚਿੱਕੜ-ਰਹਿਤ, ਸਾਫ਼ । ਭੰਗੁ-ਤੋਟ, ਵਿਛੋੜਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- (ਗੁਰੂ-ਬੱਦਲ) ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਜਲ ਵਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹਨਾਂ (ਜੀਵ-) ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਫਿਰ ਭੀ) ਦੁੱਖ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ । ੧ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਦੇਵੈ ਤਰਫਾ ਉਪਾਇ ਇਕੁ ਵਰਤਿਆ ॥ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਵਰਤਾਇ ਅੰਦਰਿ ਵਾਦੁ ਘਤਿਆ ॥ ਪਰਵਰਤਿ ਨਿਰਵਰਤਿ ਹਾਠਾ ਦੇਵੈ, ਵਿਚਿ ਧਰਮੁ ਫਿਰੈ ਰੈਬਾਰਿਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਚੇ ਕੂੜਿਆਰ, ਤਿਨ੍ਹੀ ਨਿਹਚਉ ਦਰਗਹ ਹਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੂਰ ਹੈ, ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਨ੍ਹੀ ਮਾਰਿਆ ॥ ਸਚੈ ਅੰਦਰਿ ਮਹਲਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਤੁਧੁ ਭਾਵਦੇ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਤਿਨ੍ਹਾ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ॥੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਨੋਟ :- ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੦ ਵਿਚ ਲਵਜ 'ਦੇਵੈ ਤਰਫਾ' ਵਰਤਦੇ ਹਨ । ਇਹ 'ਵਾਰ' ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ।

ਪਦ ਅਰਥ .-ਤਰਫਾ-ਧੜੇ ('ਗੁਰਮੁਖ' ਤੇ 'ਮਨਮੁਖ' ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਪਿਛਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ) । ਵਾਦੁ-ਬਗੜਾ । ਪਰਵਰਤਿ-ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ

ਫਸ ਜਾਣਾ । ਨਿਰਵਿਰਤਿ—ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਨ ਵੱਖਰਾ ਰਹਿਣਾ । ਹਾਠਾ—ਤਰਫਾਂ, ਪਾਸੇ।
ਰੈਬਾਰਿਆ—ਰਹਬਰ, ਵਿਚੋਲਾ । ਸੂਰ—ਸੂਰਮੇ । ਨਾਇ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਮਹਲਿ—ਹਜ਼ੂਰੀ
ਵਿਚ । ਸਵਾਰਿਆ—ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਗਏ ।

ਅਰਥ :—(‘ਗੁਰਮੁਖ’ ਤੇ ‘ਮਨਮੁਖ’) ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਹੋਣਾ ਕਰ ਕੇ
(ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਧਾਰਮਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ (=ਬੇਦ ਬਾਣੀ) ਭੀ ਉਸ ਨੇ
ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਗੁਰਮੁਖ’ ਤੇ ‘ਮਨਮੁਖ’ ਦੇ ਅੰਦਰ ‘ਵਿਚਾਰ’ ਵਖੋ-
ਵੱਖਰੇ ਪਾ ਕੇ, ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਝਗੜਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਜਗਤ ਦੇ
ਪੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ—ਇਹ ਦੋਵੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਨੇ
ਆਪ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ‘ਧਰਮ’ (-ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ) ਵਿਚੋਲਾ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪਰ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖ ਕੂੜ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ ਉਹ
ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਉਹ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ
ਨਾਲ ਸੂਰਮੇ ਬਣ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿੱਤ ਲਿਆ; ਉਹ ਗੁਰ-
ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਗਏ । (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਉਹ ਤੇਰੇ
ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ
ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹੇ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦੇ
ਹਨ), ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ । ਪ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਉਂਨਵਿ ਉਂਨਵਿ ਆਇਆ ਵਰਸੈ ਲਾਇ ਝੜੀ ॥
ਨਾਨਕ ਭਾਣੈ ਚਲੈ ਕੰਤ ਰੈ ਸੁ ਮਾਣੈ ਸਦਾ ਰਲੀ ॥੧॥ [ਮੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਲੀ—ਆਨੰਦ । ਲਾਇ—ਲਾ ਕੇ । ਕੈ ਭਾਣੈ—ਦੇ ਹੁਕਮ
ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :—(ਗੁਰੂ-ਬੱਦਲ) ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
(ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ‘ਨਾਮ’-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ); ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਸ
ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਖਸਮ (-ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ (ਉਸ
‘ਉਪਦੇਸ਼’-ਵਰਖਾ ਦਾ) ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਕਿਆ ਉਠਿ ਉਠਿ ਦੇਖਹੁ ਬਪੁੜੇਂ ਇਸੁ ਮੇਘੈ ਹਥਿ ਕਿਛੁ
ਨਾਹਿ ॥ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਮੇਘੁ ਪਠਾਇਆ ਤਿਸੁ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ਤਿਸ

ਨੈ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਸੀ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੀ
ਸਭ ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰੇਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਪੁੜੇ—ਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ਬੰਦਿਓ! ਮੇਘ—ਬੱਦਲ। ਮੇਘੋ ਹਥਿ—ਬੱਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ਪਠਾਇਆ—ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਮੰਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਨਦਰਿ—ਨਜ਼ਰ [ਅਰਥੀ ਦੇ 'ਜ਼' ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ 'ਦ' ਭੀ ਹੈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਾਗਜ਼' ਤੇ 'ਕਾਗਦ']। ਕਰਣਪਲਾਹ—[ਸੰ: ਕਰੁਣਾ-ਪ੍ਰਲਾਪ। ਕਰੁਣਾ—ਤਰਸ। ਪ੍ਰਲਾਪ—ਵਿਰਲਾਪ] ਉਹ ਵਿਰਲਾਪ ਜੋ ਤਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਤਰਲੇ, ਕੀਰਨੇ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ਬੰਦਿਓ! ਇਸ ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਉੱਠ ਉੱਠ ਕੇ ਕੀਹ ਵੇਖਦੇ ਹਉ, ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਇਹ ਵਰਖਾ ਕਰ ਸਕੇ)। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਨੇ ਇਹ ਬੱਦਲ ਘੱਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚੇਤੇ ਕਰੋ।

(ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ) ਜਿਸ ਜੀਵ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਆਪਣਾ ਆਪ) ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਰਲੀ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਸਦਾ ਸਰੇਵੀਐ ਜਿਸੁ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੈ ਵਾਰ ॥
ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ਕਰਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰਣਹਾਰ ॥ ਆਪੇ ਜਗਤੁ
ਉਪਾਇ ਕੈ, ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅਗੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ
ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੈ ਮਾਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਤਿ ਸਿਉ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜੈ, ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ
ਭੰਡਾਰ ॥ ਓਥੈ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥ ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ ਏਨ੍ਹਾਂ ਜੰਤਾ ਨੈ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਰਿ ਕਰਤਾਰ ॥੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਵਾਰ—ਦੌਰ (ਵੇਖੋ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ੧। ੧।)। ਆਡਾਣੇ—ਅੱਡੇ ਹੋਏ, ਤਣੇ ਹੋਏ। ਪਤਿ—ਝਿੱਜਤ। ਓਥੈ—ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ!) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਮਰੀਏ ਜਿਸ ਨੂੰ (ਜਗਤ) ਬਣਾ-ਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ; ਇਹ ਤਣੇ ਹੋਏ ਆਕਾਸ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਨਾਸ

ਕਰ ਕੇ (ਮੁੜ) ਬਨਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ (ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਅਗਾਂਹ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਲੇਖਾ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਨਿੱਬੜਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਕੂਕ-ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਭੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਮਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੬।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਪ੍ਰਕਾਰਦਾ ਤਿਸ ਨੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਸੀ, ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦ ਹੀ ਵਰਸਦਾ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਵੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੮੧]

ਖਦ ਅਰਥ :-ਬਾਬੀਹਾ—ਹੋ ਪਪੀਹੇ! [ਨੋਟ—ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ-ਬੂੰਦ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਸੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਕਰਦਾ ਹੈ]। ਵਸਸੀ—ਵਰਖਾ ਕਰੇਗਾ। ਵਣੁ—ਜੰਗਲ। ਤ੍ਰਿਣੁ—ਘਾਹ। ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ—ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਬਿਰਹੀ ਜੀਵ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤੂੰ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ('ਨਾਮ' ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ (ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ) ਹਰੀ ਹੋ ਜਾਇਗੀ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ('ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ') ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਬੈਠਦੇ ਉੱਠਦੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਏ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਹ ਦਾਤਿ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੇਦਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਸਚੈ ਸੁਣਿਆ ਕੰਨੁ ਦੇ ਧੀਰਕ ਦੇਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਇੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਵਰ-
ਮਾਇਆ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ਅਨੁ ਧਨੁ ਉਪਜੈ ਬਹੁ ਘਣਾ ਕੀਮਤਿ
ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਦੇਦਾ
ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਲਾਗੈ
ਆਇ ॥ ੨ ॥ [੧੨੮੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਲਮਲਿ-ਵਿਆਕੁਲ। ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ। ਸਚੈ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ। ਕੰਨੁ ਦੇ-ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ। ਧੀਰਕ-ਧੀਰਜ। ਵੁਠਾ-ਵੱਸਿਆ। ਛਹਬਰ-ਬੜੀ। ਅਨੁ-ਅੰਨ, ਅਨਾਜ। ਸੰਬਾਹਿ-ਅਪੜਾ ਕੇ, ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ। [ਨੋਟ-'ਭੂਤ-ਕਾਲ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਵਰਤਮਾਨ' ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ]।

ਅਰਥ :- (ਜਦੋਂ) ਧਰਤੀ (ਮੀਂਹ ਖੁਣੋਂ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ-ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਇਸ ਅਰਜ਼ੋਈ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਸੁਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਦੇ ਬਣੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ (ਧਰਤੀ ਨੂੰ) ਧੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਬੇਅੰਤ ਅਨਾਜ (-ਰੂਪ) ਧਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ ਦਾ) ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜਕ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਡਿਆਈ; ਇਸ ਨਾਮ-ਭੋਜਨ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਸੁਖ ਭੀ ਐਸਾ ਕਿ) ਫਿਰ ਕਦੇ ਦੁੱਖ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ੨।

ਪਉੜੀ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਸਚੇ ਲੈਹਿ ਮਿਲਾਇ॥ ਦੂਜੈ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਕੂੜਿ ਮਿਲੈ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿਐ, ਆਪੇ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਇ ਦਿਖਾਇ ॥ ਮੋਹੁ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਲਿਖਿਆ

ਕਮਾਇ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ਜੋ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਐਸੀ ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥ ਸੇ ਸੁਖੀਏ
ਸਦਾ ਸੋਹਣੇ ਜਿਨ੍ਹ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਤਿਨ੍ਹ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਕਦੇ ਨਹੀ,
ਜੋ ਹਰਿ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨ ੧੨੮੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੂਜੇ-(ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਹੋਰ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆਂ। ਕੂੜਿ-ਕੂੜ ਵਿਚ
ਲੱਗਿਆਂ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ। ਪੂਰਬਿ-ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ਅੰਕਿ-
ਗੋਦ ਵਿਚ। ਵਿਛੋੜਿਐ-ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਸਮਾਇ-ਲੀਨ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਵਿਚ
ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ (ਸੱਚ ਦੇ ਉਲਟ) ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਹੈ (ਭਾਵ; ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ,
ਕੂੜ ਵਲ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤੇ) ਕੂੜ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਭਾਵ, ਕੂੜ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ) ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ
ਮਿਲਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਕੂੜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ) ਮੋਹ ਚਿੰਤਾ
ਵਿਛੋੜਾ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਮੁੜ) ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ
ਅਨੁਸਾਰ (ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਪਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪ
ਹੀ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਵਿਖਾਂਦਾ
ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ
ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਬਣਤਰ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਹੈ (ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ
ਵਾਲੇ ਇਉਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਉਲ ਫੁੱਲ
ਅਛੋਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ
ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ (ਸੋਹਣੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਜੋ
ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਵਿਆਪਦਾ
ਨਹੀਂ। ੭।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਸੁ ਵਸਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
ਹੋਇ ॥ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਿਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹਿ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਸਹਸਾ ਮੂਲਿ ਨ
ਹੋਵਈ ਸਭ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ਸੁ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਕਹਣਾ
ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾਂ ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ

ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕਾ ਆਖਿਆ ਆਪਿ ਸੁਣੇ, ਜਿ ਲਇਅਨੁ ਪੰਨੈ
ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੮੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਹਸਾ—ਤੋਖਲਾ । ਚਿੰਦਿਆ—ਚਿਤਵਿਆ ਹੋਇਆ । ਲਇਅਨੁ—ਲਏ ਹਨ ਉਸ ਨੇ [ਵੇਖੋ, 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ] । ਪੰਨੈ—ਲੇਖੇ ਵਿਚ । ਵਸਿ—ਵੱਸ ਵਿਚ । ਸਰੋਵਿਹੁ—ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੇ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ । ਮੂਲਿ ਨ—ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ । ਹੋਵਈ—ਹੋਵੇ; ਹੁੰਦਾ । ਸਹਜੈ—ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ । ਜਿ—ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਦਾ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਉਸ ਵਰਗਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਹੇ ਬੰਦਿਓ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰੋ ।

(ਜੋ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸੇ ਤਾਂ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੋਖਲਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ (ਮਨ ਵਿਚ) ਉੱਠਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵਿਆ ਹੋਇਆ (ਹਰੇਕ) ਫਲ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਵਰਸਦਾ ਬੁਝਨਿ ਬੁਝਣਹਾਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਬੁਝਿਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹਿ ਸਦਾ ਰੀਗਿ ਰਾਤੇ ਹਉਮੈ ਝ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਵਰਸੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਹਰਿ ਆਤਮਰਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੨ ॥ [੧੨੮੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬੁਝਣਹਾਰ—ਸਮਝਣ-ਜੋਗੀ; ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹਨ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਧਾਰਿ—ਸਾਂਭ ਕੇ । ਆਤਮਰਾਮੁ—ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਆਤਮਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ਮੁਰਾਰਿ—[ਮੁਰ+ਅਰਿ] 'ਮੁਰ' ਦੈਤ ਦਾ ਵੇਰੀ (ਝਿਸਨ), ਪ੍ਰਭੂ । ਬੁਝਨਿ—ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ

ਨਾਮ-ਜਲ । ਪੀਵਹਿ-ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ।

ਅਰਥ :- ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ (ਪਰ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਉਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮਝਣ-ਜੋਗੇ ਹਨ; ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਇਹ ਭੇਤ) ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਰੱਖਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਤੇ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਦਾ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । (ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀਹ ਹੈ ?) ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ‘ਨਾਮ’ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਮੁਰਾਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਅਤੁਲੁ ਕਿਉ ਤੋਲੀਐ, ਵਿਣੁ ਤੋਲੇ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀਐ ਗੁਣ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ
ਆਪਿ ਤੋਲਸੀ, ਆਪੇ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ
ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਜਿਨਿ ਸਚੀ ਬੂਝ
ਦਿਤੀ ਬੁਝਾਇ ॥ ਜਗਤੁ ਮੁਸੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟੀਐ, ਮਨਮੁਖ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਸੀ ਜਾਸੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਗੇ,
ਤਿਨ੍ਹੀ ਘਰੁ ਰਖਿਆ, ਦੂਤਾ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਵਸਾਇ ॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੨]

[ਨੋਟ ! ‘ਆਪੁ’ ਤੇ ‘ਆਪਿ’ ਦਾ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਜੋਗ ਹੈ। ਵੇਖੋ, “ਗੁਰਗਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ”]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕੇ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਹਉ-ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਨੇ) । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਮੁਸੈ-ਠੱਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬੂਝ-ਸਮਝ । ਜਾਸੀ-ਜਾਇਗਾ । ਵਸਾਇ-ਵੱਸ, ਜੋਰ ।

ਅਰਥ :- ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੁੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜਾਚੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ; ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ) ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਤੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ

ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਮਿਲਾਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ; (ਉਹ ਕੋਢਾ ਵਡਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ) ਕੋਈ ਗੱਲ ਆਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸੂਝ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਜਗਤ ਠੱਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਇਗੀ (ਸੋ, 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ) ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਕੇ ਜਾਇਗਾ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ) ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਘਰ (ਭਾਵ, ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੂਤਾਂ (ਵਿਕਾਰਾਂ) ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ੮।

ਮਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ, ਨਾ ਬਿਲਲਾਇ, ਨਾ ਤਰਸਾਇ ਏਹੁ ਮਨੁ, ਖਸਮ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨੀਐ ਤਿਖ ਉਤਰੈ ਚੜੈ ਚਵਗਲਿ ਵੰਨੁ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਤਿਖ-ਤ੍ਰੇਹ। ਚਵਗਲਿ-ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ। ਵੰਨੁ-ਰੰਗ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪਪੀਹੇ! ਨਾਹ ਵਿਲਕ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਾਹ ਤਰਸਾ ਤੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ (ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇ ਗੀ) ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਟੁਰਿਆਂ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੌਗੁਣਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ)। ੧।

ਮ:੩॥ਬਾਬੀਹਾ ਜਲ ਮਹਿ ਤੇਰਾ ਵਾਸੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ ਮਾਹਿ ਫਿਰਾਹਿ॥ ਜਲ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੂਕਣ ਪਾਹਿ ॥ ਜਲ ਬਲ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਵਰਸਦਾ ਖਾਲੀ ਕੇ ਥਾਉ ਨਾਹਿ॥ ਏਤੇ ਜਲਿ ਵਰਸਦੈ ਤਿਖ ਮਰਹਿ, ਭਾਗ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕੇ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਨ ਸੋਝੀ ਪਈ ਜਿਨ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੂਕਣ ਪਾਹਿ-ਤੂੰ ਵਿਲਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਹੁ ਦਿਸਿ-ਚਾਰ ਪਾਸੀਂ ਫਿਰਾਹਿ-ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਸਾਰ-ਕਦਰ। ਨ ਜਾਣਹੀ-ਨ ਜਾਣਹਿ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਏਤੇ ਜਲਿ ਵਰਸਦੈ-ਇਤਨਾਂ ਪਾਣੀ ਵਰ੍ਹਦਿਆਂ। ਤਿਖ-ਤ੍ਰੇਹ ਨਾਲ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪਪੀਹੇ! ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੂੰ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਤੂੰ ਤੁਰਦਾ

ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ (ਭਾਵ, ਹੇ ਜੀਵ ! ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਤੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਵੱਸਦਾ, ਹੈਂ ਪਰ, ਉਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਕਦਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਵਿਲਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਚੰਦੀ ਪਾਸੀਂ ਹੀ ਜਲਾਂ ਵਿਚ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਵਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਇਤਨੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੋ ਤ੍ਰਿਹਾਏ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਚੰਗੇ) ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਵਾਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ)। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਾਥ ਜਤੀ ਸਿਧ ਪੀਰ, ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੁਝੇ ਸਮਾਇਆ ॥ ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰੁ ਤਿਸ
ਹੀ ਭਾਇਆ ॥ ਜਲਾ ਬਿੰਬੁ ਅਸਰਾਲੁ ਤਿਨੈ ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਨੀਲੁ ਅਨੀਲੁ
ਅਰੀਮੁ ਸਰਜੀਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਅਗਨਿ ਉਪਾਈ ਵਾਦੁ ਭੁਖ ਤਿਹਾਇਆ ॥
ਦੁਨੀਆ ਕੈ ਸਿਰਿ ਕਾਲੁ ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥ ਰਖੈ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਜਿਨਿ
ਸਬਦੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਿਧ—ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ। ਜੁਗ ਛਤੀਹ—(ਭਾਵ,) ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗ। ਗੁਬਾਰੁ—ਹਨੇਰਾ। ਬਿੰਬੁ—ਜਲ। ਅਸਰਾਲੁ—ਭਿਆਨਕ। ਨੀਲੁ ਅਨੀਲ—(ਭਾਵ,) ਬੇਅੰਤ। ਸਰਜੀਤੁ—ਸਦਾ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉਤੇ। ਭਾਇਆ—ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਤਿਸ ਹੀ—[ਜ਼ਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਹੀ। ਵਾਦੁ—ਬਗੜਾ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਨਾਥ, ਜਤੀ, ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ, ਪੀਰ (ਕਈ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ, ਪਰ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ (ਭਾਵ, ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਹੈਂ, ਕੇਡਾ ਹੈ—ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ, ਕਈ ਜਤਨ ਕਰ ਚੁਕੇ)। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਅਜੇਹੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਉਦਮ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੇਵਲ ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਤੇਰੇ (ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ (ਭਾਵ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਤਦੋਂ ਕੀਹ ਸੀ); ਫਿਰ ਭਿਆਨਕ ਜਲ ਹੀ ਜਲ—ਇਹ ਖੇਡ ਭੀ ਉਸੇ ਨੇ ਵਰਤਾਈ; ਤੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ !

(ਹੇ ਭਾਈ !) (ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਦੋਂ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ, ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਤੇ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਹ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਦੁਨੀਆ (ਭਾਵ, ਜੀਵਾਂ) ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮੌਤ (ਦਾ ਡਰ ਭੀ ਉਸੇ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਇਹ ਦੂਜਾ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ) ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਰ, ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਭਦ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ (ਇਹਨਾਂ ਅਗਨਿ, ਵਾਦ, ਭੁਖ, ਤ੍ਰਿਹ ਤੇ ਕਾਲ ਆਦਿਕ ਤੋਂ) ਰੱਖਦਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ । ੯ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਇਹੁ ਜਲੁ ਸਭਤੈ ਵਰਸਦਾ ਵਰਸੈ ਭਾਇ ਸੁਭਾਇ॥
ਸੇ ਬਿਰਖਾ ਹਰੀਆਵਲੇ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਸੁਖੁ
ਹੋਇ ਏਨ੍ਹਾ ਜੰਤਾ ਕਾ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਭਤੈ—ਹਰ ਥਾਂ । ਭਾਇ—ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਭਾਉ—ਪ੍ਰੇਮ)। ਸੁਆਇ—ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਵਰਸੈ—ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਸੇ—ਉਹੀ। ਨਦਰਿ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ :- (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪ) ਇਹ ਜਲ (ਭਾਵ, ਮੀਂਹ) ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਭੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ (ਭਾਵ, ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ), ਪਰ, ਕੇਵਲ ਉਹੀ (ਜੀਵ-ਰੂਪ) ਰੁੱਖ ਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਇਸ 'ਨਾਮ' ਵਰਖਾ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਚਮਕਿਆ, ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ਜਿਤੁ
ਵੁਠੈ ਅਨੁ ਧਨੁ ਬਹੁਤੁ ਉਪਜੈ, ਜਾਂ ਸਹੁ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ
ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ ਜੀਆਂ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਇਹੁ ਧਨੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਖੇਲੁ
ਹੈ, ਕਦੇ ਆਵੈ ਕਦੇ ਜਾਇ ॥ ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ
ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਇਹੁ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਿੰਨੀ—ਭਿੰਜੀ ਹੋਈ । ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ—ਸੁਹਾਵਣੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ । ਕਰੇ ਰਜਾਇ—ਮਰਜੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਜੁਗਤਿ—ਜੀਉਣ-ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਇ—ਆ ਵੱਸਦੀ ਹੈ । ਖੇਲੁ—ਤਮਾਸਾ । ਪਲੈ ਪਾਇ—ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਵੁਠਾ—

ਵੱਸਿਆ। ਛਹਬਰ-ਬੜੀ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਿਤੁ ਫੁਠੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਵਰ੍ਹਨ ਨਾਲ।
ਗਿਆਨ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।

ਅਰਥ :-ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਤਦੋਂ) ਸੁਹਾਵਣੀ ਰਾਤੋ (ਬੱਦਲ) ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵੱਸਣ ਨਾਲ ਬੜਾ ਅੰਨ (-ਰੂਪ) ਧਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਨ ਦੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਮਨ ਰੱਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਅੰਨ ਖਾਧਿਆਂ ਜੀਵ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ)। ਪਰ, ਇਹ (ਅੰਨ-ਰੂਪ) ਧਨ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇਕ ਤਮਾਸਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਧਨ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ, ਹਉ ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥
ਆਪੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗਸੀ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਾਰ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਹੁਕਮੁ
ਕਰੇ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਆਪਿ ਛਡਾਏ ਛੁਟੀਐ ਆਪੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ਆਪੇ
ਵੇਖੈ ਸੁਣੇ ਆਪਿ ਸਭਸੈ ਦੇ ਆਧਾਰੁ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਸਿਰਿ
ਸਿਰਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਵੀਚਾਰੀਐ ਲਗੈ ਸਚਿ ਪਿਆਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੧੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗਾਵਾਰੁ-ਮੂਰਖ। ਸਭਸੈ-ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ। ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ-ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ। [ਨੋਟ-ਲਵਜ 'ਆਪਿ' ਤੇ 'ਆਪੁ' ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝਣ-ਜੋਗ ਹੈ। ਆਪੁ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ]। ਹਉ-ਮੈਂ। ਕੈ ਸਿਉ-ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸ? ਪੁਕਾਰ-ਫਰੀਆਦ। ਥੀਐ-ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਗੁਰ-ਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਕਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਕਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ]। ਸਚਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :-ਪ੍ਰਭੂ (ਸਭ ਕੁਝ) ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਆਪ ਹੀ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜੋ, ਇਸ ਅਗਨਿ, ਵਾਦੁ, ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰੇਹ, ਕਾਲ ਆਦਿਕ ਬਾਰੇ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸ ਵਰਿਆਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਆਪ ਹੀ (ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ

ਆਦਿਕ ਵਾਲੇ) ਕੰਮ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ (ਇਹਨਾਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਜੀਵ (ਐਵੇਂ ਹੀ) ਹੈਂਕੜ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। (ਇਹਨਾਂ ਅਗਨਿ ਭੁੱਖ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ) ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾਏ ਤਾਂ ਬਚੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ (ਇਹਨਾਂ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਹ ਆਦਿਕ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਬਾਂ) ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਦਾਤਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।
੧੦।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਹੈ ਮਤ ਕੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥
ਇਹੁ ਬਾਬੀਹਾ ਪਸੂ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਬੂਝਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਹੈ ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨ ਪੀਆ ਤਿਨ ਬਹੁੜਿ
ਨ ਲਾਗੀ ਆਇ ॥੧॥ [੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬੂਝਣੁ-ਸਮਝ। ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਪੀਤਿਆਂ। ਭਰਮਿ-
ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ, ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ। ਭੁਲਾਇ-ਖੁੰਝ ਜਾਏ। ਇਸ ਨੇ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੇ' ਦੇ
ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਇਸ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ]। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਜਲ। ਤਿਖ-ਤ੍ਰਿਹ। ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਤਿਆਂ। ਜਿਨ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ-
ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ।

ਅਰਥ :- (ਲਫਜ਼ ਪਪੀਹਾ ਸੁਣ ਕੇ) ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਏ, ਪਪੀਹਾ ਇਹ
ਜਗਤ ਹੈ, ਇਹ ਪਪੀਹਾ (-ਜੀਵ) ਪਸੂ (-ਸੁਭਾਉ) ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ (ਕਿ)
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਐਸਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਤਿਆਂ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਹ
ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਪੀਤਾ
ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਮਲਾਰੁ ਸੀਤਲ ਰਾਗੁ ਹੈ ਹਰਿ ਧਿਆਇਐ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ॥

ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਣੀ ਭ੍ਰਿਖਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਰਤੇ ਸਭ ਲੋਇ। ਫੁਨੈ ਜੀਆ ਜੁਗਤਿ
ਹੋਇ ਧਰਣੀ ਨੇ ਸੀਗਾਰੁ ਹੋਇ। ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਜਲੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ
ਤੇ ਸਭੇ ਕੋਇ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਸੋ ਜਨੁ ਮੁਕਤੁ ਸਦਾ ਹੋਇ
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਲੋਇ-ਲੋਕਿ, ਜਗਤ ਵਿਚ। ਫੁਨੈ-ਮੀਂਹ ਪਿਆਂ। ਜੁਗਤਿ-
ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ। ਧਰਣੀ-ਧਰਤੀ। ਸੀਗਾਰੁ-ਸੁਹੱਪਣ। ਜਲੁ-(ਭਾਵ,) ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ
ਮੂਲ, ਪ੍ਰਭੂ। ਸਭੁ ਕੋਇ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਪਰਸਾਦੀ-ਪਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਮੁਕਤੁ-
(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਆਜ਼ਾਦ।

ਅਰਥ :- (ਭਾਵੇਂ) 'ਮਲਾਰ' ਠੰਢਾ ਰਾਗ ਹੈ (ਭਾਵ, ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ), ਪਰ
(ਅਸਲ) ਸਾਂਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ (ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ
ਕਰੀਏ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਦਇਆ ਕਰੇ ਤਾਂ (ਇਹ ਸਾਂਤੀ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਇਉਂ)
ਵਰਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤੀ (ਭਾਵ, ਸੱਤਿਆ) ਆਉਂਦੀ
ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹਰਿਆਵਲ ਰੂਪ ਸੁਹੱਪਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਇਹ ਜਗਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ)
ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ (ਇਹ ਗੱਲ)
ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਜੋ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਦਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਇਕੋ ਤੂ ਧਣੀ ॥ ਤੂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ
ਆਪਿ ਦੂਜੇ ਕਿਸੁ ਗਣੀ ॥ ਮਾਣਸ ਕੂੜਾ ਗਰਬੁ ਸਚੀ ਤੁਧੁ ਮਣੀ ॥
ਆਵਾਗਉਣ ਰਚਾਇ ਉਪਾਇ ਮੇਦਨੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਆਪਣਾ
ਆਇਆ ਤਿਸੁ ਗਣੀ ॥ ਜੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ਤ ਕੇਹੀ ਗਣਤ ਗਣੀ ॥
ਮਨਮੁਖ ਮੋਹਿ ਗੁਬਾਰਿ ਜਿਉ ਭੁਲਾ ਮੰਝਿ ਵਣੀ ॥ ਕਟੇ ਪਾਪ ਅਸੰਖ ਨਾਵੇ
ਇਕ ਕਣੀ ॥ ੧੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਣੀ-ਵਡਿਆਈ। ਵਣੀ-ਵਣਾਂ ਵਿਚ। ਧਣੀ-ਮਾਲਕ।
ਗਣੀ-ਗਣੀ, ਮੈਂ ਗਿਣਾਂ। ਗਰਬੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਕੂੜਾ-ਵਿਅਰਥ। ਸਚੀ-ਸਦਾ
ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ। ਆਵਾਗਉਣ-ਜਨਮ ਮਰਨ।
ਗਣੀ-ਮੈਂ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਗੁਬਾਰਿ-ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ। ਅਸੰਖ-

ਅਣਗਿਣਤ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵੇਪਰਵਾਹ (ਬੇ-ਮੁਥਾਜ) ਮਾਲਕ ਹੈ; ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ (ਕਰਨ ਕਰਾਨ ਜੋਗਾ) ਹੈਂ, ਕੇਹੜੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮਿਥਾਂ ? (ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ ਦਾ (ਕੋਈ) ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਤੂੰ ਹੀ 'ਜਨਮ ਮਰਨ' (ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ) ਬਣਾ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹੇ ਉਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ । ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ) ਤੋੜਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ।

(ਪਰ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮੋਹ-ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ (ਇਉਂ) ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ (ਰਾਹੋਂ) ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ (ਭਟਕਦਾ ਹੈ) । ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਦੇ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਪਾਪ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧੧ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਹੀ, ਮਹਲੁ ਦੇਖਿ ਅਰਦਾਸਿ ਪਾਇ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਹਿ ਬੋਲਿਆ ਥਾਇ ਨਾ ਪਾਇ ॥ ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਕਿਆ ਬਪੁੜਾ ਜਗਤੈ ਕੀ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ [੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨ ਜਾਣਹੀ-ਨ ਜਾਣਹਿ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ । ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ-ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਬਪੁੜਾ-ਵਿਚਾਰਾ । ਤਿਖ-ਤ੍ਰੇਹ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਜੀਵ) ਪਪੀਹੇ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ (ਤਾਹੀਂਏ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਆਤੁਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ), (ਮਾਲਕ ਦਾ) ਘਰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰ । (ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ) ਤੂੰ ਆਪਣੇ (ਮਨ ਦੀ) ਮਰਜ਼ੀ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਬੋਲਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । (ਹੇ ਜੀਵ !) ਮਾਲਕ ਬੜੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਿਆ) ਜੋ ਮੰਗੀਏ ਸੋ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ (ਜੀਵ) ਪਪੀਹਾ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀਹ ਹੈ? (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤਿਆਂ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਮੜ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਬੋਲਿਆ ਸਹਜੇ ਸਚਿ ਸੁਭਾਇ॥
ਇਹ ਜਲੁ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਇ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਲੁ
ਪਾਈਐ ਵਿਚਹੁ ਆਪਿ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ ਚਸਾ ਨ ਜੀਵਦੀ
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ-(ਤੋਲ)- ਭਿੰਨੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ।
ਸਹਜੇ-ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) । ਸੁਭਾਇ-
ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ, ਜੁੜੇ-ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ । ਜਲੁ-(ਭਾਵ) ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ । ਚਸਾ-(ਭਾਵ)
ਪਲਕ ਭਰ ਭੀ । ਜੀਉ-ਜਿੰਦ । ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ ।
ਗਵਾਇ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ ।

ਅਰਥ :- (ਜਦੋਂ) (ਜੀਵ-) ਪਾਪੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-
ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ (ਜੁੜੇ) ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਅਰਜੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, (ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ
ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਪਲਕ ਭਰ ਭੀ ਜੀਵਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ (ਅਰਜੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਿਲਾ
ਦੇਵਾ ਹੈ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਅਸੰਖ, ਮੈ ਗਣਤ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ
ਗੋਵਿੰਦ, ਤੁਧੁ ਸਿਰਜੀ, ਤੁਧੈ ਗੋਈ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ ਤੁਝ ਹੀ
ਤੇ ਹੋਈ ॥ ਇਕਿ ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਕਹਹਿ ਕਹਾਵਹਿ ਕੋਈ॥ ਇਕਿ ਸਾਹ
ਸਦਾਵਹਿ ਸੰਚਿ ਧਨੁ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਖੋਈ॥ ਇਕਿ ਦਾਤੇ ਇਕਿ ਮੰਗਤੇ ਸਭਨਾ
ਸਿਰਿ ਸੋਈ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਬਾਜਾਰੀਆ ਭੀਹਾਵਲਿ ਹੋਈ ॥ ਕੂੜ
ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਸਚੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥੧੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਖੰਡ-ਹਿੱਸੇ । ਅਸੰਖ-ਬੇਅੰਤ । ਸਿਰਜੀ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ । ਤੇ-ਤੋਂ ।
ਇਕਿ-[ਲਫਜ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਕਈ । ਸਦਾਵਹਿ-ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਜੈ-
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹਿ ਵਿਚ । ਪਤਿ-ਇੱਜਤ । ਸਿਰਿ-ਸਿਰ ਉੱਤੇ । ਸਦੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ
ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਕੂੜ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੋਢੇ । ਗੋਵਿੰਦੁ-ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ
ਵਾਲਾ । ਗੋਈ-ਨਾਸ ਕੀਤੀ । ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਸੰਚਿ-ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ।
ਬਾਜਾਰੀਆ-ਮਸ਼ਰੋਰ, ਬਹੁ-ਰੂਪੀਏ । ਭੀਹਾਵਲਿ-ਡਰਾਉਣੀ (ਧਰਤੀ) ।

ਅਰਥ :- (ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ) ਬੇਅੰਤ ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਹਨ, ਮੈਥੋਂ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ । (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੂੰ (ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੂੰ ਹੀ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ।

(ਇਥੋਂ) ਕਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਖ਼ਾਨ ਤੇ ਮਲਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸਾਹ ਸਦਾਂਦੇ ਹਨ, (ਪਰ) ਇਸ ਦੂਜੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇੱਜਤ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਕਈ ਦਾਤੇ ਹਨ ਕਈ ਮੰਗਤੇ ਹਨ (ਪਰ ਕੀਹ ਦਾਤੇ ਤੇ ਕੀਹ ਮੰਗਤੇ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਖਸਮ ਹੈ ।

(ਭਾਵੇਂ ਰਾਜੇ ਸਦਾਣ ਭਾਵੇਂ ਸਾਹ ਅਖਵਾਣ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵ (ਮਾਨੋ) ਬਹੁ-ਰੁਪੀਏ ਹਨ (ਧਰਤੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ) ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਇਹ ਰਾਜੇ ਤੇ ਸਾਹੁਕਾਰ ਆਦਿਕ) ਕੂੜ ਦੇ ਸੋਢੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਧਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਾਣ ਕੂੜਾ ਹੈ) ਜੋ ਕੁੜ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੈ । ੧੨ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩॥ ਬਾਬੀਹਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ ਅਉਗਣਵੰਤੀ
ਦੁਰਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ ਹਰਿ ਵਸੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨ
ਹੋਵਈ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਹਜੈ ਮਿਲੇ
ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਘਾਲ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਹਜੂਰਿ-ਅੰਗ-ਸੰਗ । ਘਾਲ-ਮਿਹਨਤ । ਮਹਲੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜੂਰੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਿਹਾਂ । ਹੋਵਈ-ਹੋਵਏ, ਹੋਵੈ, ਹੁੰਦੀ । ਨਦਰੀ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਰਤੇ-ਰੰਗੀ ਹੋਏ । ਸਹਜੈ-ਸਹਜਿ, ਆਤਮਕ ਅਫ਼ੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) ।

ਅਰਥ :- ਹੇ (ਜੀਵ-) ਪਪੀਹੇ ! ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ (ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਉਗਣਿਆਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਚ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਹੇ (ਜੀਵ-) ਪਪੀਹੇ ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਬ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਸਦਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ) ਕਿਸੇ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਦ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) ਘਾਲ-ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਫ਼ੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ, ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ॥
ਜਲ ਬਿਨੁ ਪਿਆਸਾ ਨ ਉਤਰੈ, ਛੁਟਕਿ ਜਾਂਹਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਤੂ ਸੁਖਦਾਤਾ
ਬੇਅੰਤੁ ਹੈ ਗੁਣਦਾਤਾ ਨੇਧਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਖਸਿ ਲਏ ਅੰਤਿ
ਬੇਲੀ ਹੋਇ ਭਗਵਾਨੁ ॥੨॥ [੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜੀਅ ਦਾਨ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ । ਨੇਧਾਨੁ-ਨਿਧਾਨ,
ਖਜ਼ਾਨਾ। ਜਲ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ਪਿਆਸ-ਤ੍ਰਿਸਨਾ।
ਛੁਟਕਿ ਜਾਂਹਿ-ਘਾਬਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਾਨ-ਜਿੰਦ । -

ਅਰਥ :- (ਜਦੋਂ) (ਜੀਵ-) ਪਪੀਹਾ (ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ) ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ-‘(ਹੋ
ਪ੍ਰਭੂ !) ਮੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼; ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮੇਰੀ)
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ, (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ
ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈ; ਤੂੰ ਗੁਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ
ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈਂ-ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ) ਭਗਵਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋਏ
ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਈ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ, ਗੁਣ ਅਉਗਣ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ ਹੈ, ਨਾਮਿ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਣ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ
ਕਮਾਵਦੇ, ਦਰਗਹ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਤਿਨੀ ਹਾਰਿਆ, ਕਿਤੁ
ਆਏ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰਿ॥
ਜਿਨੀ ਪੁਰਖੀ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ, ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥ ਤੂ ਗੁਣ ਦਾਤਾ
ਨਿਧਾਨੁ ਹਹਿ, ਅਸੀ ਅਵਗਣਿਆਰ ॥ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਸੋ ਪਾਇਸੀ ਗੁਰ
ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੧੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਉਪਾਇ ਕੈ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ । ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ-ਨਿਰਾ ਜੰਜਾਲ,
ਨਿਰਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਣ ਦਾ ਮੂਲ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਛੋਡਿ-ਛੱਡ ਕੇ । ਹੋਹਿ-
ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤਿਨੀ-ਉਹਨਾਂ ਨੇ । ਕਿਤੁ-ਕਾਹਦੇ ਲਈ ? ਸੰਸਾਰਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ।
ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਾਰਿਆ-ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ । ਅਹਿ-ਦਿਨ । ਨਿਸਿ-
ਰਾਤ । ਪਿਆਰਿ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ)। ਪੁਰਖੀ-ਪੁਰਖੀ, ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ।
ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਿਧਾਨੁ-(ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ । ਹਹਿ-ਤੂੰ ਹੈਂ । ਗੁਰ
ਸਬਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।

ਅਰਥ :-(ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਬਣਾ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਔਗਣਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਤਿੰਨ ਗੁਣ (ਭੀ ਜੋ) ਨਿਰਾ ਜੰਜਾਲ (ਭਾਵ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਣ ਵਾਲਾ) ਹੀ ਹੈ (ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜਗਤ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ; (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ) ਗੁਣ ਛੱਡ ਕੇ ਅਉਗਣ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਆਖਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਜੀਵ (ਮਾਨੋਂ) ਜੂਏ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ-ਜਨਮ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਪਰ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਾਇਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ)—“ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਅਉਗਣੀ ਹਾਂ।”

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਅਜੇਹੀ ਸੁਅੱਛ) ਵਿਚਾਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ) ਮੋਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੫॥ ਰਾਤਿ ਨ ਵਿਹਾਵੀ ਸਾਕਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥
ਰਾਤੀ ਦਿਨਸ ਸੁਹੇਲੀਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਾਕਤ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ। ਵਿਹਾਵੀ-ਬੀਤਈ। ਸੁਹੇਲੀਆ-ਸੁਖੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ।

ਅਰਥ :-ਜੋ ਬੰਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਤਿ ਬੀਤਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ-ਰੂਪ ਰਾਤ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਇਤਨੇ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਭਾਰੂ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ)। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਭਾਵ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ) ਸੁਖੀ ਗੁਜਰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੫॥ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕਾ ਹਭੇ ਮਣੀ ਮਬੰਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ ਸਚੈ ਦਰਿ ਸੋਹੰਨਿ ॥੨॥ [੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਹਭੇ-ਸਾਰੇ। ਮਬੰਨਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ-ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਗਏ ਹਨ। ਦਰਿ-ਦਰ ਤੇ। ਸਚੈ ਦਰਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ਸੋਹੰਨਿ-

ਸੋਢਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ .—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ (ਮਾਨੋ) ਸਾਰੇ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮੋਤੀ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ, ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿਆ ॥ ਅੰਤਿ ਖਲੋਆ ਆਇ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਘਾਲਿਆ ॥ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ਸਚਾ ਰਖਵਾਲਿਆ ॥ ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰ ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲਿਆ ॥ ਪਸੂ, ਮਾਣਸ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ, ਅੰਦਰਹੁ ਕਾਲਿਆ ॥ ਸਭੇ ਵਰਤੈ ਸਚੁ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਦੇਖਾਲਿਆ ॥ ੧੪ ॥ [੧੨੮੪] ।

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਿ—ਜੋ ਕੁਝ । ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ਘਾਲਿਆ—ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਸਭੇ—ਹਰ ਥਾਂ । ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜਾਨਾ । ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਸਾਖੀ—ਸਿੱਖਿਆ, ਬਾਣੀ । ਕੂੜਿਆਰ—ਕੂੜ ਦੇ ਵਪਾਰੀ । ਬੇਤਾਲਿਆ—ਬੇਤਾਲ, ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ, ਬੇ-ਬਵੇ, ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਚਾਲ ਤੋਂ ਉੱਖੜੇ ਹੋਏ । ਚੰਮਿ—ਚੰਮ ਨਾਲ । ਨਿਹਾਲਿਆ—ਵੇਖਿਆ, ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ ।

ਅਰਥ :—ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਰਾਧਿਆ, ਜੋ ਕਮਾਈ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਅੰਤ ਵੇਲੇ (ਜਦੋਂ-ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਾਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ-ਰੂਪ ਜੋਤਿ (ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਜਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਾਣੀ-ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਪਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕੂੜ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ, ਬੇ-ਬਵੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ; ਉਹ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਪਸੂ ਹਨ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਲੇ ਹਨ (ਵੇਖਣ ਨੂੰ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਚੰਮ ਨਾਲ ਵਲ੍ਹੇਟੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਭਾਵ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ) ।

(ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ) ਹਰ ਥਾਂ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਵੱਸਦਾ ਹੈ—ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਹੀ (ਅਸਲ) ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਕਿਸੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ੧੪।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹੈ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਮੇਘੁ ਵਰਸੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਗੂੜੀ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥ ਬਾਬੀਹੈ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਰਹਿ ਗਈ ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਾਲਾ-ਹੀਐ ਜਿ ਦੇਂਦਾ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਇ ॥੧॥ [੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਬਾਬੀਹੈ—ਬਾਬੀਹੇ ਨੇ। ਬਾਬੀਹੈ—ਬਾਬੀਹੇ ਦੀ [ਨੋਟ—ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਛਣਾਂ ਤੇ 'ਜੋੜ' ਤੇ 'ਅਰਥ' ਵਿਚ ਫਰਕ ਵੇਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ]। ਸਮਾਇ—ਸੰਬਾਹਿ, ਅਪੜਾ ਕੇ, ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ। ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ। ਗੁਰ ਕੈ ਸੁਭਾਇ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰ ਕੇ। ਛਹਬਰ—ਝੜੀ। ਰਹਿ ਗਈ—ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਜਿ—ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ।

ਜਿਸ (ਜਿਵ-) ਪਪੀਹੇ ਨੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, (ਸਤਿਗੁਰੂ-) ਬੱਦਲ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਲੰਮੀ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ (ਉਸ ਉਤੇ 'ਨਾਮ'-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ (ਜੀਵ-) ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੩ ॥ ਚਾਤ੍ਰਕ ਤੂ ਨਾ ਜਾਣਹੀ, ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਿਖਾ ਹੈ, ਕਿਤੁ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਭਰੰਮਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਜਲੁ ਪਲੈ ਨਾ ਪਾਇ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਜਲੁ ਪਾਇਆ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਿਤੁ ਪੀਤੈ—ਕੀਹ ਪੀਤਿਆਂ ? [‘ਸਤਿਗੁਰੁ’ ਅਤੇ ‘ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ’ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਣਨਾਂ ਦੇ ‘ਜੋੜ’ ਅਤੇ ‘ਅਰਥ’ ਵਿਚ ਫਰਕ ਵੇਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ]। ਸਹਜੇ—ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਨ ਜਾਣਹੀ—ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਦੂਜੈ ਭਾਇ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ—ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ।
ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ—ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸੁਭਾਇ—ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪਾਪੀਹੇ (ਜੀਵ) ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਤੇਧੇ ਅੰਦਰ ਕੇਹੜੀ ਤ੍ਰੇਹ ਹੈ
(ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ; ਨਾਹ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ) ਕੀਹ ਪੀਤਿਆਂ
ਇਹ ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟੇਗੀ; ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ (ਤ੍ਰੇਹ ਮਿਟਾਣ
ਲਈ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਅਭੌਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ
। ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਿ ਵਣਖੰਡੀ ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ, ਸਦੁ ਨ ਦੇਵਹਿ ॥
ਇਕਿ ਪਾਲਾ ਕਕਰੁ ਭੰਨਿ, ਸੀਤਲੁ ਜਲੁ ਹੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਭਸਮ ਚੜਾਵਹਿ
ਅੰਗਿ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਜਟਾ ਬਿਕਟ ਬਿਕਰਾਲ ਕੁਲੁ ਘਰੁ
ਖੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ ਨਗਨ ਫਿਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਨੀਂਦ ਨ ਸੋਵਹੀ ॥ ਇਕਿ
ਅਗਨਿ ਜਲਾਵਹਿ ਅੰਗੁ ਆਪੁ ਵਿਗੋਵਹੀ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਤਨੁ ਛਾਰੁ
ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੋਵਹੀ ॥ ਸੋਹਨਿ ਖਸਮ ਦੁਆਰਿ, ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹੀ
॥ ੧੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਵਣਖੰਡਿ—ਵਣ ਦੇ ਖੰਡ ਵਿਚ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ।
ਸਦੁ—ਵਾਜਾ ਹੋਵਹੀ—ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ [‘ਜਲੁ ਹੋਵਤ ਭੂਖ ਅਰੁ ਨੰਗਾ’—ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫]।
ਇਕਿ—ਕਈ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਜਾਇ—ਜਾ ਕੇ। ਅੰਗਿ—ਸਰੀਰ ਉਤੇ [ਨੋਟ—ਲਵਜ਼ ‘ਅੰਗਿ’
ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਤੁਕ ਦੇ ‘ਅੰਗੁ’ ਦਾ ਜੋੜ ਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰਨ-ਜੋਗ ਹਨ]। ਬਿਕਟ—ਔਖੀਆਂ।
ਬਿਕਰਾਲ—ਭਰਾਉਣੀ । ਆਪੁ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਵਿਗੋਵਹੀ—ਖੁਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
ਛਾਰੁ—ਸੁਆਹ ।

ਅਰਥ .—ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਜੰਗਲ ਦੇ ਗੋਸੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੋਨ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ
ਹਨ; ਕਈ ਪਾਲਾ-ਕੱਕਰ ਭੰਨ ਕੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਸ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੱਕਰ ਜੰਮਿਆ ਪਿਆ ਹੈ); ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਪਿੰਡੇ ਤੇ
ਸੁਆਹ ਮਲਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਪਿੰਡੇ ਦੀ) ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਧੋਂਦੇ (ਭਾਵ, ਇਸਨਾਨ ਨਹੀਂ
ਕਰਦੇ); ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਔਖੀਆਂ ਭਰਾਉਣੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਧਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਫਕੀਰ

ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀ) ਕੁਲ ਤੋ ਅਪਣਾ ਘਰ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਕਈ ਬੰਦੇ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਨੰਗੇ ਪਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਸੌਂਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਅੱਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ(ਭਾਵ; ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ)ਆਪਣਾ ਆਪ ਖੁਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖ-ਸਰੀਰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਇਆ, ਹੁਣ ਉਹ ਕੀਹ ਆਖ ਕੇ ਰੋਣ ? (ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਗਵਾ ਕੇ ਪਛੁਤਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ।

ਕੇਵਲ ਉਹ ਜੀਵ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਦੇ ਹਨ । ੧੫ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ॥ ਮੇਘੈ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨੁ ਹੋਆ ਵਰਸਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰੀਆਵਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਦਰਿ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਦਰ ਤੇ । ਮੇਘੈ-(ਗੁਰੂ) ਬੱਦਲ ਨੂੰ । ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । [ਨੋਟ-‘ਭੂਤਕਾਲ ਛਿਆ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਵਰਤਮਾਨ’ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ] ।

ਅਰਥ :- (ਜਦੋਂ ਜੀਵ-) ਪਪੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਰਜੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ-) ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਇਸ ਅਰਜੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਤੇ) ਮੇਹਰ ਕਰ ਕੇ (‘ਨਾਮ’ ਦੀ) ਵਰਖਾ ਕਰੇ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (‘ਨਾਮ’ ਦੀ) ਵੀਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ (ਭਾਵ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ) ‘ਨਾਮ’ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩॥ਬਾਬੀਹਾ ਇਵ ਤੇਰੀ ਤਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ॥ ਨਦਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਨਦਰੀ ਉਪਜੈ ਪਿਆਰੁ ॥ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਇਵ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਤਿਖਾ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ਸਉ-ਸੌ

ਵਾਰੀ। ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ-ਤੂੰ ਤਰਲੇ ਕਰੇਂ । ਨਦਰੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ । ਪਾਈਐ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਪਜੈ-ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਜਾਹਿ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ(ਜੀਵ-) ਪਪੀਹੇ ! ਜੇ ਤੂੰ ਸੌ ਵਾਰੀ ਤਰਲੇ ਲਏਂ ਤਾਂ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, (ਕੇਵਲ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀਵ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਿ ਜੈਨੀ ਉਬੜ ਪਾਇ ਧੁਰਹੁ ਖੁਆਇਆ ॥ ਤਿਨੁ ਮੁਖਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ, ਨ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇਆ ॥ ਹਥੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇ ਨ ਭਦੁ ਕਰਾਇਆ ॥ ਕੁਚਿਲ ਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਸਬਦੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਤਿਨ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਕਰਮੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ ਵੇਜਾਤਿ ਜੂਠਾ ਖਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਆਚਾਰੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥੧੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਧੁਰਹੁ-ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ । ਭਦੁ-ਸਿਰ ਮੁਨਾਠਾ । ਵੇਜਾਤਿ-ਕੁਜਾਤਿ ਮਨੁੱਖ । ਆਚਾਰੁ-ਚੰਗੀ ਰਹਣੀ । ਓਅੰਕਾਰਿ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ । ਤੀਰਥਿ-ਪ੍ਰਭੂ-ਤੀਰਥ ਉਤੇ[ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ੧੮, ਸਤਰ ੪]। ਉਬੜ-ਉਜੜ ਵਾਲੇ ਰਾਹੇ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਉਤੇ । ਖੁਆਇਆ-ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਹਥੀ-ਹੱਥਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ । ਕੁਚਿਲ-ਗੰਦੇ । ਭਾਇਆ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ । ਪਤਿ-ਇੱਜਤ । ਮਨਿ ਜੂਠੈ-ਜੂਠੇ ਮਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਾਮ-ਹੀਣ ਮਨ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਕਿਨ ਹੀ-ਕਿਨਿ ਹੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਕਿਨਿ' ਦੀ ਿਉਂਡ ਗਈ] । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :-ਕੋਈ ਬੰਦੇ (ਜੋ) ਜੈਨੀ (ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਔੜੜੇ ਪਾ ਕੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ) ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਸਿਰ ਮੁਨਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ (ਦੇ ਵਾਲ) ਪੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ਇਹ ਲੋਕ ਜਨਮ (ਵਿਅਰਥ ਹੀ) ਗਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸਮਝੇ ਜਾ ਸਕਣ

ਜਾਂ ਇੰਜਤ ਪਾ ਸਕਣ; ਇਹ ਕੁਜਾਤੀ ਲੋਕ ਮਨੋਂ ਭੀ ਜੂਠੇ ਹਨ ਤੇ ਜੂਠਾ ਭੋਜਨ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ।

(ਹੋ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਚੰਗੀ ਰਹਣੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੩॥ ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥੧॥ [੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਰਸੀ—ਸ-ਰਸੀ—ਰਸ ਵਾਲੀ । ਸਾਵਣਿ—ਸਾਵਣ (ਦੇ ਮਹੀਨੇ) ਵਿਚ । ਕਾਮਣੀ—ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਸਬਦੀ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਵੀਚਾਰਿ—ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ । ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ—ਅਪਾਰ ਹਿਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ।

ਅਰਥ :- (ਜਿਵੇਂ) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ (ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੂਟੇ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਤਿਵੇਂ) ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ('ਨਾਮ'-ਵਰਖਾ ਨਾਲ) ਰਸ ਵਾਲੀ (ਰਸੀਏ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਿਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩॥ ਸਾਵਣਿ ਦਝੈ ਗੁਣ ਬਾਹਰੀ ਜਿਸੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ ਸਭੁ ਸੀਗਾਰੁ ਖੁਆਰੁ ॥੨॥ [੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਝੈ—ਸੜਦੀ ਹੈ । ਗੁਣ ਬਾਹਰੀ—ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ । ਦੂਜੈ ਭਾਇ—ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਲ, ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ । ਸਾਰ—ਕਦਰ । ਜਾਣਈ—ਜਾਣਦੇ, ਜਾਣੇ, ਜਾਣਦੀ ।

ਅਰਥ :- (ਜਿਵੇਂ) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ (ਮੀਂਹ ਪਿਆਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਣ-ਭ੍ਰਿਣ ਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਕ ਤੇ ਜਿਵਾਹ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਇਆਂ) ਗੁਣ-ਵਿਹੂਣੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ (ਸਗੋਂ) ਸੜਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਉਸ ਦਾ (ਹੋਰ) ਸਾਰਾ ਸਿੰਗਾਰ (ਉਸ ਨੂੰ) ਖੁਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਭੇਉ, ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜਈ॥ ਇਕ ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਪਰੀਆ, ਰਾਗਿ ਨ ਭੀਜਈ ॥ ਇਕਿ ਨਚਿ ਨਚਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜਈ॥ ਇਕ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹਿ ਮੂਰਖ, ਤਿਨਾ ਕਿਆ ਕੀਜਈ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਈ ਬਹੁਤੁ ਕਿਵੈ ਨ ਧੀਜਈ ॥ ਕਰਮ ਵਧਹਿ ਕੈ ਲੋਅ ਖਪਿ
ਮਰੀਜਈ ॥ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਸੰਸਾਰਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜਈ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤੀ
ਅਸਨੇਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ ॥ ੧੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਭੇਉ—ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਤੀਜਈ
—ਪਤੀਜਏ, ਪਤੀਜੈ, ਪਤੀਜਦਾ, ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ। ਇਕਿ—ਕਈ [ਲਵਜ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ
ਵਚਨ]। ਗਾਵਹਿ—ਗਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਚਿ—ਨੱਚ ਕੇ। ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ—ਤਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋਤੀ
ਦੇ ਤਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਤਾਲ ਮਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਵੈ—ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ। ਸੰਸਾਰਿ
—ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਪਰੀਆ—
ਰਾਗਣੀਆਂ। ਧੀਜਈ—ਧੀਰਜ ਆਉਂਦੀ। ਕੈ ਲੋਅ—ਕਈ ਲੋਕਾਂ (ਧਰਤੀਆਂ) ਦੇ।
ਘੀਜਈ—ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ। ਵਧਹਿ—ਵਧਦੇ ਹਨ [ਲਵਜ "ਵਧਹਿ" ਦਾ ਅਰਥ 'ਬੰਧੇ ਹਨ'
ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ। "ਵਧਹਿ" ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ, ਅੱਠ ਪੁਰਖ, ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ
ਏਸੇ ਹੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਲਵਜ 'ਗਾਵਹਿ', 'ਪੂਰਹਿ', 'ਖਾਹਿ' ਹਨ]। ਅਸਨੇਹਿ—ਅਸਨੇਹ
ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ [ਲਵਜ 'ਅਸਨੇਹਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪਿਆਰ' ਗਲਤ ਹੈ; ਇਸੇ
ਹੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਵੇਖੋ 'ਹਠਿ'—ਹਠ ਨਾਲ; 'ਰਾਗਿ'—ਰਾਗ ਨਾਲ]।

ਅਰਥ :—(ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਹਠ ਨਾਲ (ਭਾਵ, ਕਿਸੇ ਹਠ-ਕਰਮ ਨਾਲ) ਉਹ ਸੱਚਾ
ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
ਕਈ ਲੋਕ ਰਾਗ ਰਾਗਣੀਆਂ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਗ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੁੰਦਾ; ਕਈ ਬੰਦੇ ਨੱਚ ਨੱਚ ਕੇ ਤਾਲ ਪੂਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ
ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ; ਕਈ ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਪਰ (ਦੱਸੋ) ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀਹ
ਕੀਤਾ ਜਾਏ? (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਈਏ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
ਜਾ ਸਕਦਾ)। (ਜੀਵ ਦੀ) ਵਧੀ ਹੋਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਇਹਨਾਂ ਹਠ-ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ) ਕਿਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ; ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਹੋਰ ਧਰਤੀਆਂ (ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ)
ਕਰਮ-ਕਾਂਡ (ਇਥੇ) ਵਧ ਜਾਣ (ਤਾਂ ਭੀ) ਖਪ ਕੇ ਹੀ ਮਰੀਦਾ ਹੈ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਖੱਟੀ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-
ਜਲ ਹੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ
ਨਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ ॥੧੭॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੩॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਲਾਰ ਰਾਗੁ ਜੋ ਕਰਹਿ ਤਿਨ ਮਨੁ ਤਨੁ
ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਏਕੁ ਪਛਾਣਿਆ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਮਨੁ

ਤਨੁ ਸਚਾ, ਸਚੁ ਮਨਿ, ਸਚੇ ਸਚੀ ਸੋਇ॥ ਅੰਦਰਿ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਹੈ, ਸਹਜੇ
ਹੀ ਪਤਿ ਹੋਇ॥ ਕਲਿ ਜੁਗ ਮਹਿ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਇ॥
ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥੧॥ [੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ਸੋਇ—ਸੋਭਾ । ਸਹਜੇ—
ਸਹਜਿ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :—[ਆਮ ਪਰਚਲਤ ਖਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਮਲਾਰ
ਰਾਗ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ ਘਟਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ] ਜਿਹੜੇ
ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਗਾਂਦੇ ਹਨ (ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ)
ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇ
ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ
ਉਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦੇ ਹਨ) ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ
ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਸੱਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਤੇ
ਸਰੀਰ ਸੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ-ਟਿਕਵੀਂ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ
ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ (ਭਾਵ, ਇਸ ਵਿਕਾਰਾਂ-ਭਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ) ਘੁੱਪ
ਹਨੇਰਾ ਹੈ, (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ (ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ
ਨਿਕਲਣ ਲਈ) ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੩॥ ਇੰਦੁ ਵਰਸੈ ਕਰਿ ਦਇਆ, ਲੋਕਾਂ ਮਨਿ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥
ਜਿਸ ਕੈ ਹੁਕਮਿ ਇੰਦੁ ਵਰਸਦਾ, ਜਿਸ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਂਉ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਸਬਦੁ ਸਮੁਲੀਐ, ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲੇ,
ਸਹਜੇ ਸੋਚਿ ਸਮਾਉ ॥ ੨ ॥ [੧੨੮੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਇੰਦੁ—ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ, (ਭਾਵ,) ਬੱਦਲ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਮਨਿ—
ਮਨ ਵਿਚ । ਕੈ ਹੁਕਮਿ—ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ । ਜਿਸ ਕੈ—ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੈ' ਦੇ ਕਾਰਨ
ਲਵਜ 'ਜਿਸ' ਦਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਦ—ਸਦਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ

ਕੇ । ਸਮਾਲੀਐ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਮਿ-ਵਿਚ । ਸਹਜੇ-ਸਹਜਿ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ। ਸਚਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ । ਸਮਾਉ-ਲੀਨਤਾ ।

ਅਰਥ:-ਜਦੋਂ ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦਰ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣਮ ਨਾਲ ਇੰਦਰ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ) ਸ਼ਬਦ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਕਰਮਿ ਧਿਆਇ ਪੂਰਾ ਸਬਦੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਗਿਆਨਿ ਧਿਆਨਿ ਮੇਲੁ ਬੁਕਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਜਾਣਿ ਮਨੂਆ ਨਾਇਆ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੁ ਸਚਾ ਆਇਆ ॥ ਪੁਛਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਜਾਂ ਖਸਮੈ ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਲਾਹਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥੧੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਰਮਿ-ਬਖਸ਼ਸ ਦੁਆਰਾ। ਮੰਨਿ-ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ। ਗਿਆਨ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਣੇਦੀ-ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ। ਮਾਇਆ-ਮਾਂ। ਸਲਾਹਿ-ਸਿਫਤਿ ਕਰ ਕੇ। ਹਰਿ ਸਰਿ-ਪ੍ਰਭੂ-ਰੂਪ ਤਲਾਬ ਵਿਚ, ਹਰਿ-ਨਾਮ (ਦੇ) ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ। ਜਾਣਿ-ਸਮਝ ਕੇ। ਮਨੂਆ-ਸੋਹਣਾ ਮਨ। ਗਿਆਨੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ। ਗਿਆਨਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਯੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਧਿਆਨਿ-ਅਭੋਲ ਜੁੜੀ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਤੀਰਥਿ-ਤੀਰਥ ਉਤੇ। ਜਾਣਿ-ਜਾਣ ਕੇ, ਸੂਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ। ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ। ਦਰਿ ਸਚੈ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ਸਚਿਆਰੁ-ਸੁਰਖਰੂ।

ਅਰਥ :-ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਪੂਰੇ (ਭਾਵ, ਅਭੋਲ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਸਿਫਤਿ

ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ; ਪੂਰਨ ਆਤਮਕ ਸਮਝ ਤੇ ਅਡੋਲ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ) ਸੋਹਣਾ (ਹੋਇਆ) ਮਨ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ, ਮਾਨੋਂ) ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਉਹ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ-ਰੂਪ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ) ਲਿਖਿਆ (ਭਾਗ) ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧੮ ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਹਰਿ ਸਰਿ’ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ । ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਦੀ ਬਾਣੀ ‘ਸਦੁ’ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹੀ ਲਫਜ਼ ਹੈ ‘ਹਰਿ ਸਰਿ ਪਾਵਏ’ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਂਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ ॥
ਚੂਹਾ ਖਡ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨੈ ਛਜ ॥ ਦੇਨਿ ਦੁਆਈ ਸੇ ਮਰਹਿ
ਜਿਨ ਕਉ ਦੇਨਿ ਸਿ ਜਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇ
ਸਮਾਹਿ ॥ ਫਸਲਿ ਅਹਾੜੀ ਏਕੁ ਨਾਮੁ, ਸਾਵਣੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਮੈ ਮਹਦੂਦੁ
ਲਿਖਾਇਆ ਖਸਮੈ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਦਰ ਕੇਤੜੇ ਕੇਤੇ
ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥ ਕੇਤੇ ਮੰਗਹਿ ਮੰਗਤੇ ਕੇਤੇ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਜਾਹਿ ॥੧॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੮੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕੁਲਹ—ਟੋਤੀ (ਭਾਵ, ਉਹ ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ ਜੋ ਇਕ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਣ ਵੇਲੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ) [ਨੋਟ—ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿਚ ‘ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ’ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਦੱਸਣਾ ਨਿਗੀ ਬਣੇਟ ਹੈ] ਤਿਕਲਿ—ਲੱਕ ਨਾਲ । ਦੁਆਈ—ਅਸੀਸਾਂ । ਸਮਾਹਿ—[ਇਥੇ ਪਾਠ ‘ਸਮਾਇ’ ਨਹੀਂ ਹੈ, ‘ਸਮਾਇ’ ਅਤੇ ‘ਸਮਾਹਿ’ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਮਝਣ-ਜੋਗ ਹੈ] ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਮਹਦੂਦੁ—ਹੱਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼, ਇਕ ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ ਪਰਵਾਨਾ । ਦਰ—(ਪੀਰਾਂ ਮੁਰਿਸਦਾਂ ਦੇ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ । ਬਾਵਲੇ—ਮੂਰਖ । ਨਿਲਜ—ਬੇ-

ਸਰਮ । ਨ ਮਾਵਈ-ਵੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਨ ਮਾਵਏ, ਨ ਮਾਵੈ । ਦੇਨ੍ਹਿ-ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਸਿ-
-ਸੇ, ਉਹ ਬੰਦੇ ਭੀ । ਨ ਜਾਪਈ-ਨ ਜਾਪਏ, ਨ ਜਾਪੇ; ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
ਜਾਇ-ਜਾ ਕੇ । ਕੈ ਦਰਿ-ਦੇ ਦਰ ਤੇ ।

ਅਰਥ :-ਉਹ ਲੋਕ ਮੂਰਖ ਕਮਲੇ ਹਨ ਜੋ (ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ) (ਸੋਹਲੀ-) ਟੋਪੀ
ਵੇਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਸਹੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਗੱਦੀ ਵੇਂਦੇ ਹਨ;
ਇਹ ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਬਦੀਦ ਹਨ (ਜੋ ਨਿਰੀ ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ ਨਾਲ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਰਕਤਿ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ) (ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ
ਇਉਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਬੂਹਾ (ਆਪ ਹੀ) ਖੁੰਡ ਵਿਚ ਸਮਾ (ਵੜ) ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, (ਤੇ
ਉਤੋਂ) ਲੋਕ ਨਾਲ ਛੱਜ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ । (ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਥਾਪ ਕੇ) ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਵੇਂਦੇ
ਹਨ ਉਹ ਭੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ (ਮਰ ਕੇ) ਕਿਥੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ
ਹਨ (ਭਾਵ, ਨਿਰੀਆਂ ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕਬੂਲ ਪੈਣ ਲਈ
ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਮੁਰਸਿਦ ਦੀ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਤੇ ਸੋਹਲੀ-ਟੋਪੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ
ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ) ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਹਾੜੀ ਦੀ ਫਸਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੀ
ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ, (ਭਾਵ, 'ਨਾਮ' ਹੀ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ), ਇਹ
ਮੈਂ ਇਕ ਐਸਾ ਪਟਾ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਅੱਪੜਦਾ
ਹੈ [ਨੋਟ-ਪੀਰ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹਾੜੀ ਤੇ ਸਾਵਣੀ ਦੇ ਫਸਲ ਸਮੇਂ ਜਾ ਕੇ ਕਾਰ-ਭੇਟ
ਲੈਂਦੇ ਹਨ] ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ (ਪੀਰਾਂ ਮੁਰਸਿਦਾਂ ਦੇ ਤਾਂ) ਬੜੇ ਅੱਡੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਕਈ ਮੰਗਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਮੰਗ ਮੰਗ ਕੇ ਤੁਰ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ 'ਨਾਮ'-ਰੂਪ ਪਟਾ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ)
। ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਸਉ ਮਣੁ ਹਸਤੀ ਘਿਉ ਗੁੜੁ ਖਾਵੈ ਪੰਜਿ ਸੈ ਦਾਣਾ
ਖਾਇ ॥ ਡਕੈ ਫੂਕੈ ਖੇਹ ਉਡਾਵੈ ਸਾਹਿ ਗਇਐ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਫੂਕਿ
ਮੁਈ ਦੇਵਾਨੀ ॥ ਖਸਮ ਮਿਟੀ ਫਿਰਿ ਭਾਨੀ ॥ ਅਧੁ ਗੁਲਾ ਚੜੀ ਕਾ
ਬੁਗਣੁ ਗੈਣਿ ਚੜੀ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਖਸਮੇ ਭਾਵੈ ਓਹਾ ਚੰਗੀ ਜਿ ਕਰੇ

ਖੁਦਾਇ ਖੁਦਾਇ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਸੈ ਮਿਰਿਆ ਸਭ ਪਿਛੈ ਪੈ ਖਾਇ॥
ਹੋਇ ਸਤਾਣਾ ਘੁਰੈ ਨ ਮਾਵੈ ਸਾਹਿ ਗਇਐ ਪਛੁਤਾਹਿ ॥ ਅੰਧਾ ਕਿਸ ਨੋ
ਬੁਕਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਖਸਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਭਾਵੈ॥ ਅਕ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਅਕਤਿਭਾ
ਅਕਭਾਲੀ ਬਹਿ ਖਾਇ ॥ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ਓਹੋ ਚੰਗਾ ਜਿ ਕਰੇ ਖੁਦਾਇ
ਖੁਦਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਚਾਰਿ ਦਿਹਾੜੇ ਸੁਖਿ ਕੀਤੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥
ਗਲਾ ਵਾਲਿ ਹੈਨਿ ਘਣੇਰੇ ਛਡਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ਮਖੀ ਮਿਠੈ
ਮਰਣਾ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਨ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਤਿਨ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰਣਾ
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਉ ਮਣੁ, ਪੰਜਿ ਸੈ (ਮਣ)- (ਭਾਵ,) ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ, ਕਈ ਮਣਾਂ
ਭਕੈ-ਭਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਫੂਕੈ-ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੂਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿ ਗਇਐ-ਜਦੋਂ ਜਿੰਦ
ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਛੁਤਾਇ-(ਭਾਵ,) ਉਹ ਭਕਾਰਨਾ ਸੂਕਣਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੂਕਿ
-ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ, (ਭਾਵ,) ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਮਿਟੀ-ਸਮਾਈ। ਭਾਨੀ-ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ।
ਗੁਲਾ-ਗੁੱਲੀ। ਗੈਣਿ-ਆਕਾਸ ਵਿਚ। ਸਕਤਾ-ਬਲਵਾਨ। ਸੀਹੁ-ਸੋਰ। ਮਿਰਿਆ-
ਮਿਰਗਾਂ ਨੂੰ। ਸਤਾਣਾ-ਤਕੜਾ। ਘੁਰੈ-ਘੁਰਨੇ ਵਿਚ। ਬੁਕਿ-ਬੁੱਕ ਕੇ, ਗੱਜ ਕੇ। ਓਹਾ-
ਉਹ ਚਿੜੀ ਹੀ। ਓਹੋ-ਉਹ ਅਕ-ਤਿੱਭਾ ਹੀ [‘ਓਹਾ’ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ ‘ਓਹੋ’
ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ]। ਸੁਖਿ ਕੀਤੇ-ਮੌਜ ਮਾਣਿਆਂ। ਮਖੀ-ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ। ਮਿਠੈ-
ਮਿਠਾਸ ਵਿਚ। ਕਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ ‘ਨੋ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ ‘ਕਿਸੁ’ ਦਾ ਉੱਡ
ਗਿਆ ਹੈ]। ਭਉ ਸਾਗਰੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਪਿਛੈ ਪੈ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਕੇ। ਖਾਇ-ਖਾਂਦੀ
ਹੈ। ਸੈ-ਸੈਂਕੜੇ।

ਅਰਥ :- ਹਾਥੀ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਘਿਉ ਗੁੜ ਤੇ ਕਈ ਮਣਾਂ ਦਾਣਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ; (ਗੱਜ
ਕੇ) ਭਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੂਕਦਾ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ (ਸ਼ੁੱਭ ਨਾਲ) ਉਡਾਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਹ ਨਿਕਲ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭਕਾਰਨਾ ਸੂਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਮਾਣ
ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਕਮਲੀ (ਹੋਈ ਦੁਨੀਆ ਭੀ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ) ਫੂਕਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰਦੀ ਹੈ:
(ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੀ ਹੈ)। ਜੇ (ਅਹੰਕਾਰ ਗਵਾ ਕੇ) ਖਸਮ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਤਾਂ ਹੀ
ਖਸਮ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਚਿੜੀ ਦੀ ਚੋਗ ਹੀ ਅੱਧਾ ਦਾਣਾ (ਭਾਵ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ), (ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ
ਚੋਗ ਚੁਗ ਕੇ) ਉਹ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਉੱਡਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ; ਜੇ ਉਹ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿੜੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ (ਭਕਾਰਣ ਤੇ

ਛੂਕਰਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਚਿੜੀ ਚੰਗੀ ਹੈ) ।

ਇਕ ਬਲੀ ਸੇਰ ਸੈਂਕੜੇ ਮਿਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੇਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂ ਭੀ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ; ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਉਹ ਸੇਰ ਆਪਣੇ ਘੁਰਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾਂਦਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ ? ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਕਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । (ਇਸ ਸੇਰ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ, ਵੇਖੋ,) ਅਕ-ਤਿੱਭਾ ਅੱਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਕ ਦੀ ਭਾਲੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅੱਕ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾਣ ਵਾਲੇ ਸੇਰ ਨਾਲੋਂ) ਉਹ ਅਕ-ਤਿੱਭਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਦੁਨੀਆ (ਵਿਚ ਜੀਉਣ) ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਮੌਜ ਮਾਣਿਆਂ ਦੁੱਖ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, (ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜਬਾਨੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹਨ ਪਰ (ਇਸ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ) ਕੋਈ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਮੱਖੀਆਂ ਇਸ ਮਿਠਾਸ ਉਤੇ ਮਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬਚਾਏਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਮਿਠਾਸ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ (ਸਾਫ਼)ਤਰ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਤੂ ਧਣੀ ਸਚਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ਸਭਿ ਮੰਗਤੇ ਇਕੋ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨੀ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਇਕਨਾ ਨੋ ਤੁਧੁ ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ ਮਾਇਆ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀਐ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਵਿਣੁ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਤੂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਸੇਵਦੇ ਇਕ ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰੁ ॥ ਏਹਿ ਦਾਨੁ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਮਿਲੇ ਆਧਾਰੁ ॥ ੧੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੬]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਅਗੋਚਰੁ—[ਗੋ-ਇੰਦ੍ਰੇ। ਚਰੁ—ਪਹੁੰਚ। ਗੋਚਰੁ—ਜਿਸ ਤਕ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਸਕੇ] ਜਿਸ ਤਕ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਹ ਹੋ ਸਕੇ । ਧਣੀ—ਮਾਲਕ । ਵੀਚਾਰੁ—ਸਮਝ । ਇਕਨਾ ਨੋ—ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ । ਇਕ ਪੁਕਾਰ—ਇਕ ਇਹੀ ਅਰਜੋਈ । ਸੰਤੋਖੀਆ—ਮੈਂ ਸੰਤੋਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਆਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ—ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਤੁਧੁ—ਤੂੰ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਮਾਨੁਖੀ) ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹੈਂ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈਂ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਮੰਗਤੇ ਹਨ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣ-ਜੋਗਾ ਹੈਂ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉੱਚੀ) ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਪਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਤੂੰ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ; ਮੈਂ (ਤੇਰਾ) ਢਾਢੀ (ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ) ਇਕ ਇਹੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ‘ਨਾਮ’ ਬਖਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਹੀ (ਸ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਮਿਲੇ, (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ੧੯।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਰਾਤੀ ਕਾਲੁ ਘਟੈ ਦਿਨਿ ਕਾਲੁ ॥ ਛਿਜੈ ਕਾਇਆ ਹੋਇ ਪਰਾਲੁ ॥ ਵਰਤਣਿ ਵਰਤਿਆ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਭੁਲਿਆ ਚੁਕਿ ਗਇਆ ਤਪ ਤਾਲੁ ॥ ਅੰਧਾ ਝਖਿ ਝਖਿ ਪਇਆ ਝੋਰਿ ॥ ਪਿਛੈ ਰੋਵਹਿ ਲਿਆਵਹਿ ਫੇਰਿ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ॥ ਮੁਇਆ ਰੋਹਿ ਰੋਦੇ ਮਰਿ ਜਾਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਵੈ ॥ ਸੇਈ ਮੁਏ ਜਿਨ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਾਤੀ ਦਿਨਿ—ਰਾਤਿ ਤੇ ਦਿਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ; (ਭਾਵ) ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਬੀਤਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੁ—ਸ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮਾ। ਕਾਇਆ—ਸਰੀਰ। ਛਿਜੈ—ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਰਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੁ—ਪਰਾਲੀ ਵਾਂਗ ਫੋਕਾ ਕਮਜ਼ੋਰ। ਵਰਤਣਿ—ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਣ-ਵਲੇਵਾ। ਜੰਜਾਲੁ—ਫਾਹੀ। ਤਪ ਤਾਲੁ—ਤਪ ਦੀ ਜਾਚ, ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਵੱਲ। ਝੋਰਿ—ਝੋੜੇ ਵਿਚ, ਗੋੜ ਵਿਚ। ਲਿਆਵਹਿ ਫੇਰਿ—ਮੌੜ ਲਿਆਈਏ। ਰੋਹਿ—ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਮਰਿ ਜਾਹੀ—ਖਪਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ :-ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਾਤਿ ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਹਨ ਉਮਰ ਦਾ ਸਮਾ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬੁੱਢਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਣਿ-ਵਲੇਵਾ

(ਜੀਵ ਲਈ) ਸਾਰਾ ਵਾਹੀ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਵਿਚ) ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਜਾਚ ਵਿੱਸਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਜਗਤ ਦੇ ਵਰਤਣਿ-ਵਲੋਵੇ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ (ਇਸ ਵਿਚ) ਝਖਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਕਿਸੇ ਲੰਮੇ) ਝੰਬੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, (ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ) ਪਿਛੋਂ (ਉਸ ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ) ਰੋਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਵੈਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ) ਮੋੜ ਲਿਆਈਏ।

ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਨੂੰ (ਵਰਤਣਿ-ਵਲੋਵੇ ਵਿਚ) ਕੁਝ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ ; (ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ) ਮਰ ਗਿਆ, (ਪਿਛਲੇ) ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੋ ਕੇ ਖਪਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਖਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਜੀਵ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਏ ਖਪਣ)।

(ਅਸਲ ਵਿਚ) ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ।

ਮ: ੧ ॥ ਮੁਆ ਪਿਆਰੁ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਈ, ਮੁਆ ਵੈਰੁ ਵਾਦੀ ॥ ਵੰਨੁ ਗਾਇਆ, ਰੂਪੁ ਵਿਣਸਿਆ, ਦੁਖੀ ਦੇਹੁ ਰੁਲੀ ॥ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ, ਕਹ ਗਾਇਆ, ਕਿਹੁ ਨ ਸੀਓ, ਕਿਹੁ ਸੀ ॥ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਗਲਾ ਗੋਈਆ ਕੀਤਾ ਚਾਉ ਰਲੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਤਿ ਪਾਟੀ ॥ ੨ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਵਾਦੀ-ਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [ਵਾਦੁ-ਝਗੜਾ] ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ (ਜਿਵੇਂ ‘ਧਨ’ ਤੋਂ ‘ਧਨੀ’)। ਵੰਨੁ-ਰੰਗ। ਦੁਖੀ ਦੇਹ-ਵਿਚਾਰਾ ਸਰੀਰ। ਕਹ-ਕਿਥੇ ? ਕਿਹੁ ਨ ਸੀਓ-ਇਹ ਕੁਝ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਨਾਲ। ਗੋਈਆਂ-ਆਖੀਆਂ। ਰਲੀ-ਰਲੀਆਂ। ਸਿਰ ਖੁਰ-ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ, ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ। ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ। [ਨੋਟ : ਇਉਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਨ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜੇ ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤਾਜਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇ-ਪਤੀ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਦਰਦ-ਭਰੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਸਨ-‘ਇਕਨ੍ਹਾ ਪੋਰਣ ਸਿਰਖੁਰ ਪਾਟੇ ਇਕਨ੍ਹਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ’]।

ਅਰਥ :- (ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਹ) ਪ੍ਰੀਤ-ਪਿਆਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ) ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਵੈਰ ਭੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ; (ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੋਹਣਾ) ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਾ ਸਰੀਰ ਭੀ ਰੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅੱਗ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। (ਉਸ

ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬੰਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿਥੇ ਤੁਰ ਗਿਆ (ਭਾਵ, ਜਿਥੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਓਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ) ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਸੀ (ਭਾਵ ਉਸ ਵਿਚ ਫਲਾਣੇ ਐਥ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਫਲਾਣੇ ਗੁਣ ਸਨ), ਉਹ ਬੜੇ ਚਾਉ ਤੇ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਲੋਕ ਜੋ ਚਾਹੇ ਆਖੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਹੋਈ) ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਇੱਛਤ ਲੀਰਾਂ ਹੋ ਗਈ (ਸਮਝੋ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਅੰਤੇ ਹੋਇ ਸਖਾਈ ॥
ਬਾਬੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੁ ਬਉਰਾਨਾ ਨਾਵੈ ਸਾਰ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ
ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਸੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇ ਸੇਵਕੁ ਤੇਹਾ ਜਿਸੁ
ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਅੰਧਾ
ਅੰਧੁ ਕਮਾਈ ॥ ਬਿਖਿਆ ਕਦੇ ਹੀ ਰਜੈ ਨਾਹੀ ਮੂਰਖ ਭੁਖ ਨ ਜਾਈ ॥
ਦੂਜੈ ਸਭੁ ਕੇ ਲਗਿ ਵਿਗੁਤਾ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬੂਝ ਨਾ ਪਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਸੇਵੇ ਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥੨੦॥ [੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਖਾਈ—ਸਖਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ । ਬਉਰਾਨਾ—ਕਮਲਾ ਜਿਹਾ । ਸਾਰ—ਕਦਰ, ਸੂਝ । ਜੋਤਿ—ਜੀਵ, ਸੁਰਤਿ । ਮੰਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਕਹੁ ਕਿਨਿ—ਦੱਸ, ਕਿਸ ਨੇ? (ਭਾਵ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ । ਅੰਧੁ—ਅੰਨ੍ਹ-ਪੁਣਾ, ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ । ਬਿਖਿਆ—ਮਾਇਆ । ਵਿਗੁਤਾ—ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਰਜਾਈ—ਰਜਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਨਾਵੈ—ਨਾਮ ਦੀ । ਜਿਸੁ ਮੰਨਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਸਭੁ ਕੋ—ਹਰੇਕ ਜੀਵ । ਲਗਿ—ਲੱਗ ਕੇ । ਦੂਜੈ—(ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ (ਦੇ ਪਿਆਰ) ਵਿਚ । ਬੂਝ—ਸਮਝ । ਜਿਸ ਨੋ—[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਜੋਤੀ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ .—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਖਰ ('ਨਾਮ' ਹੀ) ਮਿੱਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਗਤ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਮਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਨੂੰ) ਨਾਮ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ।

ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਜੋਤੀ ਹੈ ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ) ਕਬੂਲ ਹਨ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ

ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ (ਮਿੱਠਾ ਕਰ) ਮਨਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੇਵਕ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਾਲਕ ਹੈ ।

ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰ ਕੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਸਦਾ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ; ਮੂਰਖ ਦੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਕਦੇ ਉਹ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਹਰ ਕੋਈ ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਖੁਆਰੀ ਦਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ) ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੋਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੦ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਨਾਨਕਾ, ਜੇ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ॥
ਸੇ ਧਨੁ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕਾਂਢੀਐ, ਜਿਤੁ ਸਿਰਿ ਚੋਟਾਂ ਖਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ
ਧਨੁ ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਵਸਹਿ ਤੇ ਨਰ
ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥ ੧ ॥ [੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਲੈ ਪਾਇ—ਮਿਲ ਜਾਏ [ਨੋਟ : ‘ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ’ ਅਤੇ ‘ਪਲੈ ਧਨੁ ਵਸੈ’ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਪੱਲਾ’ ਸਾਂਝਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਫਜ਼ ‘ਧਨੁ’ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋਹਾਂ ਥਾਈਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ । ਸੇ ‘ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ’ ਵਿਚ ‘ਨਾਮ-ਧਨ’ ਦਾ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ‘ਸਰਮ ਧਰਮੁ ਦੁਇ’—ਇਹ ਲਫਜ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਘਟਨਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ ‘ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ’ । ਸੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰ ਐਮਨਾਵਾਦ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਤੋਂ ਛੋਤੀ ਹੀ ਪਿਛੋ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਸੁਆਦਲੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਲੋਕ ਭੀ ਐਸੇ ਇਥੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸੇ ਹੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ] । ਕਾਂਢੀਐ—ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰਮੁ—ਇੱਜ਼ਤ । ਦੁਇ—ਦੋਵੇਂ । ਜਿਤੁ—ਜਿਸ (ਧਨ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉਤੇ । ਖਾਇ—ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ । ਕੈ ਪਲੈ—ਦੇ ਪੱਲੇ ਵਿਚ । ਹਿਰਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ—ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਗਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਜੇ ਧਨ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਕਮਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ, ਜਿਸ (ਧਨ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੋਟਾਂ ਪੈਣ ਉਹ ਧਨ ਮਿੱਤ੍ਰ (ਭਾਵ, ਸਰਮ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਹਾਈ) ਨਹੀਂ

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਧਨ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕੰਗਾਲ' ਹੈ; (ਉਹ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੰਗਾਲ ਹਨ); ਤੇ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਹਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਦੁਖੀ ਦੁਨੀ ਸਹੇੜੀਐ ਜਾਇ ਤ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਸੈ ਨ ਲਥੀ ਭੁਖ ॥ ਰੂਪੀ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਜਾਂ ਦੇਖਾ ਤਾਂ ਭੁਖ ॥ ਜੇਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਤੇਤੇ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥ ੨ ॥ [੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦੁਨੀ—ਦੁਨੀਆ, ਮਾਇਆ । ਰੂਪੀ—ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਰੂਪ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ । ਰਸ—ਚਸਕੇ । ਦੁਖੀ—ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ । ਸਹੇੜੀਐ—ਜੋੜੀਦੀ ਹੈ । ਲਗਹਿ—ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ਤੇਤੇ—ਉਤਨੇ ਹੀ ।

ਅਰਥ :—ਦੁੱਖ ਸਹਿ ਸਹਿ ਕੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਗੁਆਚ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ । 'ਰੂਪ' ਵੇਖਣ ਨਾਲ (ਰੂਪ ਵੇਖਣ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ (ਸਗੋਂ) ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੇਖੀਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਵਧਦੀ ਹੈ) । ਜਿਸਮ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਵਧੀਕ ਚਸਕੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਵਧੀਕ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਮ: ੧ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧੁ ਮਨੁ ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਤਨੁ ਅੰਧੁ ॥ ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਪਥਰ ਬੰਧੁ ॥ ਬੰਧੁ ਤੁਟਾ ਬੇੜੀ ਨਹੀ ਨਾ ਤੁਲਹਾ ਨਾ ਹਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕੇਤੇ ਭੁਬੇ ਸਾਥ ॥੩॥ [੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ—ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਅੰਧੁ—ਅੰਨ੍ਹਾ, ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ । ਤਨੁ—(ਭਾਵ), ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ । ਪਥਰ ਬੰਧੁ—ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ; (ਭਾਵ), ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ । ਤੁਲਹਾ—ਹੌਲੀਆਂ ਹੌਲੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਗੱਠਾ ਜੋ ਦਰੀਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬੇੜੀ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ । ਹਾਥ—ਛੁੰਘਾਈ, ਬਾਹ । ਸਾਥ—ਕਾਫਲੇ, ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ । ਮਨਿ ਅੰਧੈ—ਜੇ ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਏ । ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ—ਜੇ ਚਿੱਕੜ ਲਾਇਆ ਜਾਏ । ਕੇਤੇ—ਅਨੇਕਾਂ ।

ਅਰਥ :—ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾ (ਭਾਵ, ਵਿਚਾਰੋਂ ਸੱਖਣਾ) ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਮਨ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਣ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਅੱਖਾਂ ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਭੀ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਤੁਰਦੇ ਹਨ) । ਸੋ, ਜਦੋਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ

ਪੱਕਾ ਆਸਰਾ) ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੱਕੜ ਲਾਇਆਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ (ਭਾਵ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਛੁੰਵਿਆਂ)। (ਜਦੋਂ) ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਨਾਹ ਬੇੜੀ ਰਹੀ, ਨਾਹ ਤੁਲਹਾ ਰਿਹਾ, ਨਾਹ (ਪਾਣੀ ਦੀ) ਹਾਥ ਪੈ ਸਕੀ (ਭਾਵ, ਪਾਣੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਛੁੰਘਾ ਹੋਇਆ), (ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ) ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਪੁਛੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ (-ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਬੇੜੀ ਤੁਲਹੇ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਈ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਭੁੱਬਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਮ: ੧ ॥ ਲਖ ਮਣ ਸੁਇਨਾ, ਲਖ ਮਣ ਰੁਪਾ, ਲਖ ਸਾਹਾ ਸਿਰਿ ਸਾਹ ॥ ਲਖ ਲਸਕਰ, ਲਖ ਵਾਜੇ ਨੇਜੇ, ਲਖੀ ਘੋੜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਜਿਥੈ ਸਾਇਰੁ ਲੰਘਣਾ ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਅਸਗਾਹ ॥ ਕੰਧੀ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਧਾਹੀ ਪਵੈ ਕਹਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਓਥੈ ਜਾਣੀਅਹਿ ਸਾਹ ਕੇਈ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰੁਪਾ-ਚਾਂਦੀ । ਘੋੜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ-ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ, (ਭਾਵ,) ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਸਾਇਰੁ-ਸਮੁੰਦਰ । ਅਸਗਾਹ-ਬਹੁਤ ਛੁੰਘਾ, ਅਥਾਹ । ਕੰਧੀ-ਕੰਢਾ । ਧਾਹੀ-ਧਾਹੀਂ । ਕਹਾਹ-ਸੋਚ, ਰੋਲਾ । ਧਾਹੀ ਕਹਾਹ-ਵਾਹਾਂ ਦਾ ਰੋਲਾ, ਹਾਏ ਹਾਏ ਦਾ ਸੋਚ । ਸਿਰਿ-ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਤੋਂ ਵਫ਼ੇ ।

ਅਰਥ :-ਲੱਖਾਂ ਮਣਾਂ ਸੋਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਮਣਾਂ ਚਾਂਦੀ-ਅਜੇਹੇ ਲੱਖਾਂ ਧਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਜੇ ਵਫ਼ੇ ਧਨੀ ਹੋਣ, ਲੱਖਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਹੋਣ ਲੱਖਾਂ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹੋਣ, ਨੇਜੇ-ਬਰਦਾਰ ਲੱਖਾਂ ਫੌਜੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਣ; ਪਰ, ਜਿੱਥੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਅੱਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ) ਕੰਢਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, ਹਾਏ ਹਾਏ ਦਾ ਕੁਰਲਾਟ ਭੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਥੇ, ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਪਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੌਣ ਧਨੀ ਹਨ ਤੇ ਕੌਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਭਾਵ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਧਨ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬਣੇ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ; ਪਰ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ 'ਹਾਏ ਹਾਏ' ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ) । ੪ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਗਲੀ ਜੀਜੀਰ ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ ॥ ਬਧੇ ਛੁਟਹਿ ਸਚਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ਲਿਖਿਆ ਪਲੈ ਪਾਇ ਸੋ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੀ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ॥ ਭਉਜਲ ਤਾਰਣਹਾਰੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ॥ ਚੋਰ ਜਾਰ ਜੁਆਰ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀਐ ॥ ਨਿੰਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ ਮਿਲੈ ਹਜ਼ੁ-ਵਾਣੀਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ਸੁ ਦਰਗਹ ਜਾਣੀਐ ॥੨੧॥ [੧੨੮੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗਲੀ-ਗਲਾਂ ਵਿਚ। ਜੀਜੀਰ-'ਬਿਖਿਆ' ਦੇ ਬੰਧਨ (ਵੇਖੋ ਪਿਛਲੀ

ਪਉੜੀ “ਬਿਖਿਆ ਕਦੇ ਹੀ ਰਜੈ ਨਾਹੀ”। ਬੰਦਿ-ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ। ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ-ਇਥੋਂ ਤੁਰਿਆਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਪੱਕੇ ਜੰਜੀਰ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ)। ਨਿਬੋੜੁ-ਨਿਰਨਾ, ਨਿਆਂ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ਜਾਰ-ਵਿਭਚਾਰੀ। ਲਾਇਤਬਾਰ-ਚੁਗਲਖੋਰ। ਹੜਵਾਣੀ-ਹੱਥ-ਕੜੀ, ਕਾਠ। ਸਰਿ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਪਲੈ ਪਾਇ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਇ-ਲੀਣ ਹੋ ਕੇ।

ਅਰਥ :- (ਜੋ ‘ਬਿਖਿਆ’ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨ-ਰੂਪ) ਜੰਜੀਰ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ, (ਮਾਨੋ,) ਹੱਥ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ (ਕੈਦ) ਹਨ; ਜੋ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆ ਜਾਏ (ਜੋ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣ ਜਾਏ) ਤਾਂ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਇਹਨਾਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ) ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਛੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈਏ, ਤਦੋਂ ਹੀ (ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਰੂਪ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ (ਲੇਖ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਿਰਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ (ਇਥੋਂ ਜਗਤ ਤੋਂ) ਤੁਰਿਆਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। (ਸੋ,) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ।

ਚੋਰਾਂ ਵਿਭਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜੂਏ-ਬਾਜ਼ (ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਉਂ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਕੋਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪੀੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੇ ਚੁਗਲਖੋਰਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਨੋ, ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਦੀ) ਹਥਕੜੀ ਵੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਭਾਵ, ਇਸ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਢ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ)।

ਪਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਸ਼ਰੀ ਵਿਚ ਆਵਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ੨੧।

ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ॥ ਨਾਉ ਫਕੀਰੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤੁ ਨਾਉ ॥
ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ ਏਵੈ ਕਰੇ ਗੁਆਉ ॥ ਇਲਤਿ ਕਾ ਨਾਉ
ਚਉਧਰੀ ਕੂੜੀ ਪੂਰੇ ਥਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ
ਨਿਆਉ ॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਏਵੈ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਗੁਆਉ...ਗੁਫਤਗੁ, ਬਚਨ। ਇਲਤਿ-ਇਲਤਿ, ਸਰਾਰਤ। ਕੂੜੀ-ਬੂਠੀ ਜ਼ਨਾਨੀ। ਪੂਰੇ ਥਾਉ-ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਥਾਂ ਮੱਲਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਉ-ਨਿਆਂ। ਪਾਰਖੂ-ਚੰਗੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ :—ਕੰਗਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਦਸਾਹ (ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਮੂਰਖ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਨਾਮ (ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪਾਰਖੂ (ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)—(ਬੱਸ ! ਜਗਤ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਉਲਟੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਰਤਿ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦਾ ਨਾਮ ਚੌਧਰੀ (ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਝੂਠੀ ਜਨਾਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਥਾਂ ਮੱਲਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ)। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਹੀ ਨਿਆਂ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ (ਭਾਵ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰਵਈਆ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਓਥੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਪਹਰਾ ਜਾਣੇ)। ਪਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਕਿ ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਰਵਈਏ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ, ਏਨ੍ਹਾ ਪੜਿਆ ਨਾਉ ॥
ਫਾਂਧੀ ਲਗੀ ਜਾਤਿ ਫਹਾਇਨਿ ਅਗੈ ਨਾਹੀ ਬਾਉ ॥ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ
ਬੀਨਾ ਜਿਨ੍ਹੀ ਕਮਾਣਾ ਨਾਉ ॥ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ ਉਪਰਿ
ਹੋਵੈ ਛਾਉ ॥ ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੂਤੇ ॥ ਜਾਇ ਜਗਾਇਨਿ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ ॥
ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨ੍ਹ ਘਾਉ ॥ ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ ॥ ਜਿਥੈ
ਜੀਆ ਹੋਸੀ ਸਾਰ ॥ ਨਕੰੀ ਵੰਢੀ ਲਾਇਤਬਾਰ ॥ ੨ ॥ [੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਭੈ-ਅਤੇ। ਸਿਕਦਾਰ-ਅਹਲਕਾਰ। ਏਨ੍ਹਾ ਪੜਿਆ ਨਾਉ-ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ “ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ।” [ਨੋਟ ! ਗਿਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਰਨ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜਾਤਿ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਫਸਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਹਲਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਮ-ਜਿਨਸ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ]। ਫਾਂਧੀ-ਫਾਹੀ। ਅਗੈ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਬਾਉ ਨਾਹੀ-ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬੀਨਾ-ਸਿਆਣਾ। ਪਹਿਲੇ ਦੇ-ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ। ਮੁਕਦਮ-ਮੁਕੱਦਮ, ਮੁਸਾਹਿਬ। ਨਹਦਾ-ਨਹਦ੍ਦ੍ਹਾਂ। ਘਾਉ-ਜ਼ਖਮ। ਰਤੁ ਪਿਤੁ-ਲਹੂ ਤੇ ਪਿੱਤਾ। ਕੁਤਿਹੋ-(ਮੁਕੱਦਮ) ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਲਾਇਤਬਾਰ-ਬੇ-ਇਤ-ਬਾਰੇ। ਸਾਰ-ਪਰਖ, ਕਦਰ। ਨਕੰੀ ਵੰਢੀ-ਵੱਢੇ ਨੱਕਾ ਨਾਲ, ਨੱਕ-ਵੱਢੇ।

ਅਰਥ :—ਹਰਨ, ਬਾਜ ਤੇ ਅਹਲਕਾਰ-ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੋਕ “ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ” ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਕਾਹਦੀ ਹੈ ? ਇਹ ਤਾਂ) ਫਾਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜਾਤਿ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਂਦੇ ਹਨ; ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ‘ਨਾਮ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਹੈ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਰੁੱਖ ਦੀ) ਜੜ੍ਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਜੰਮਦੀ ਹੈ

ਤਾਂ ਹੀ (ਰੁੱਖ ਉੱਗ ਕੇ) ਬਾਹਰ ਛਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ (ਸੋ, ਸੁਖਦਾਤੀ ਵਿੱਦਿਆ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ 'ਨਾਮ' ਬੀਜੇ) ।

(‘ਨਾਮ’ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਹਾਲ ਤੱਕੋ), ਰਾਜੇ (ਮਾਨੋ) ਸੇਰ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ, ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ) ਅਹਲਕਾਰ (ਮਾਨੋ) ਕੁੱਤੇ ਹਨ, ਬੈਠੇ-ਸੁੱਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ (ਭਾਵ, ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ) ਜਾ ਜਗਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ)। ਇਹ ਅਹਲਕਾਰ (ਮਾਨੋ) ਸੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੋ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਘਾਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, (ਰਾਜੇ-ਸੀਂਹ ਇਹਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮ) ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ (ਕਰਣੀ ਦੀ) ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ ਅਜੇਹੇ (ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ) ਬੇ-ਇਤਬਾਰੇ ਨੌਕ-ਵੱਢੇ (ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਮੇਦਨੀ, ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਸਾਰ ॥ ਭੈ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਨ ਕਟੀਐ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਭਉ ਉਪਜੈ ਪਾਈਐ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ਭੈ ਤੇ ਸਹਜੁ ਪਾਈਐ ਮਿਲਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰੁ ॥ ਭੈ ਤੇ ਭੈਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਪਾਈਐ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭੈ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ, ਗੁਰਮਤੀ ਉਰਿਧਾਰ ॥ ੨੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮੇਦਨੀ—ਧਰਤੀ । ਸਾਰ—ਸੰਭਾਲ । ਭਰਮੁ—ਭਟਕਣਾ (-ਰੂਪ ਜੰਜੀਰ, ਵੇਖੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੧) । ਮੋਖ ਦੁਆਰ—(ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ । ਸਹਜੁ—ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ । ਜੋਤੀ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ । ਭੈਜਲੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਪਾਰਾਵਾਰੁ—ਪਾਰ-ਅਵਾਰੁ, ਪਾਰਲਾ ਉਰਲਾ ਬੰਨ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ । ਸਾਰ—ਕਦਰ । ਨ ਜਾਣਨੀ—ਨ ਜਾਣਨਿ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਜਲਤੇ—ਸੜਦੇ । ਕਰਹਿ—ਕਰਦੇ ਹਨ । ਤੇ—ਤੋਂ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ : (ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਭਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮਾਇਆ ਪਿੱਛੇ) ਭਟਕਣ (-ਰੂਪ ਬੰਧਨ) ਕੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਹ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣ ਪਿਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ('ਰਬਾਣੀ ਬੰਦ' ਵਿਚੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਭਰ ਰੱਖਿਆਂ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੋਤਿ

ਮਿਲਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਡਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉੱਚੀ) ਵੀਚਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਡਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਡਰ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰਲਾ ਉਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਡਰ (ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ) ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ (-ਅੱਗ) ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਵਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਇਹ 'ਨਾਮ') ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ੨੨।

ਸਲੋਕ ਮ. ੧॥ ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ, ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥ ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ, ਉਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘੁ ॥ ਭਉਕੈ ਕੋਪੁ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕਤੁ ਪਿਟੈ ਅੰਧੁ॥ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ॥੧॥[੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਾਦੈ-ਸੁਆਦ ਦਾ। ਗੰਢੁ-ਸੰਬੰਧ। ਲਬੈ-ਲੱਥ ਦਾ। ਮਾਲੈ-ਮਾਲ (-ਧਨ) ਨਾਲ। ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਵਾਂ। ਮਿਚਲਿ-ਮੇਲ, ਇਕ-ਮਿਕਤਾ; ਤਦਾਕਾਰਤਾ। ਉਘੈ-ਉੱਘਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਨੀਂਦ੍ਰਾਲੇ ਨੂੰ। ਸਉੜਿ-ਸਉੜੀ ਥਾਂ। ਭਉਕੈ-ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਕੋਪੁ-ਫ਼ੋਧ। ਫਕਤੁ ਪਿਟੈ-ਬਦ-ਜਬਾਨੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਮੁਹਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :-ਰੂਪ ਦੀ ਕਾਮ (-ਵਾਸਨਾ) ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਲੱਥ ਦੀ ਧਨ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਵੀਂ ਇਕ-ਮਿਕਤਾ ਹੈ, (ਨੀਂਦਰ ਨਾਲ) ਉੱਘ ਰਹੇ ਨੂੰ ਸਉੜੀ ਥਾਂ ਹੀ ਪਲੰਘ ਹੈ। ਫ਼ੋਧ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, (ਫ਼ੋਧ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹਾ (ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ) ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਬਦ-ਜਬਾਨੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ (ਬਦ-ਕਲਾਮੀ ਦੀ) ਬੋ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਬੋਲਣ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦਾ) ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ੧।

ਭਾਵ : ਜਿਥੇ ਨਾਮ-ਹੀਣਤਾ ਹੈ ਓਥੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਬਦਕਲਾਮੀ ਹੈ।

ਮ: ੧ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ, ਪੰਜੇ ਠਗੁ ॥ ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ, ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥ ਏਨਾ ਠਗਨਿ ਠਗੁ ਸੇ ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਮੁਠੇ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ (ਭੀ)। ਲਜ-ਇੱਜਤ। ਮੁਠੇ-ਠੱਗ। ਏਨੀ ਠਗੀ-ਇਹਨਾਂ (ਪੰਜ) ਠੱਗਾਂ ਨੇ। ਰਖੀ-ਰੱਖੀ, ਬਚਾਈ। ਸੇ ਠਗ-ਉਹ ਠੱਗ, ਉਹ ਸਿਆਣੇ

ਬੰਦੇ । ਨਗਨਿ-ਨੱਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਚਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਜਿ-ਜਿਹੜੇ । ਪਹਿ-ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਹੋਰਿ-[ਬਹੁ ਵਚਨ ਲਵਜ 'ਹੋਰ' ਤੋਂ] । ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ-ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ । ਮੁਠੇ ਜਾਹਿ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਵਲੋਂ) ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ-ਭਾਗ-ਹੀਣ ਬੰਦੇ ।

ਅਰਥ :-ਰਾਜ, ਧਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ, (ਉੱਚੀ) ਜਾਤਿ, ਤੇ ਜੁਆਨੀ-ਇਹ ਪੰਜੇ ਹੀ (ਮਾਨੋਂ) ਨੱਗ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੱਗਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨੱਗ ਲਿਆ ਹੈ (ਜੋ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਡੇ ਚੜ੍ਹਿਆ) ਕਿਸੇ ਨੇ (ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ) ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਬਚਾਈ ।

ਇਹਨਾਂ (ਨੱਗਾਂ) ਨੂੰ ਭੀ ਉਹ ਨੱਗ (ਭਾਵ, ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ) ਦਾਉ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹ ਬੰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ) ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । (ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਹੋਰ ਬੜੇ ਭਾਗ-ਹੀਣ (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲੇਖੇਦਾਰੁ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰੁ
ਅਉਖਾ-ਤੰਗੀਐ॥ ਅਉਘਟ ਰੁਧੇ ਰਾਹ-ਗਲੀਆਂ ਰੋਕੀਆਂ ॥ ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ
ਸਬਦਿ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ॥ ਗਹਿਰ ਗਭੀਰ ਅਬਾਹੁ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ॥ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ
ਚੋਟਾ ਖਾਹੁ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਕੋਇ ਨ ਛੁਟਸੀ ॥ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹੁ ਨਾਮੁ
ਵਖਾਣੀਐ॥ਹੁਕਮੀ ਸਾਹ ਗਿਰਾਹ ਦੇਂਦਾ ਜਾਣੀਐ॥੨੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਲੇਖੇਦਾਰੁ-ਲੇਖਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਘੁੰਤਰਾਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ, ਚਤੁਰਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਕੂੜਿਆਰੁ-ਕੂੜ ਦਾ ਵਪਾਰੀ । ਤੰਗੀਐ-ਔਖਿਆਈ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਉਘਟ-ਔਖੇ । ਰੁਧੇ-ਰੋਕੇ ਹੋਏ । ਮੁਹੇ-ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਹੀ । ਮੁਹਿ-ਮੂੰਹ ਉਤੇ । ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ-ਮੂੰਹ ਮੂੰਹ । ਸਾਹ-(ਭਾਵ,) ਜਿੰਦਗੀ । ਗਿਰਾਹ-ਗਿਰਾਹੀ, (ਭਾਵ,) ਰੋਜ਼ੀ । ਸਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਵੇਪਰਵਾਹੁ-ਬੇ-ਮੁਬਾਜ਼ । ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਹਾਥ-ਭੁੰਘਾਈ । ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ । ਸੇਤੀ-ਨਾਲ । ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਜਾਣੀਐ-ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਕਰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ('ਤ੍ਰਿਸਨਾ' ਬਾਰੇ) ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਲੇਖਾ ਲਈਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, 'ਤ੍ਰਿਸਨਾ' ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਲੇਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਨਿਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ 'ਤ੍ਰਿਸਨਾ' ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ), (ਕਿਉਂਕਿ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਭੀ) ਕੂੜ ਦਾ ਹੀ ਵਪਾਰੀ ਹੈ; ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਖਿਆਈ ਹੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ (ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ) ਗਲੀਆਂ

ਤੇ ਰਸਤੇ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਰੁਕੇ ਪਏ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਣਾ) ਔਖਾ ਹੈ। ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਤੋਖੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੇ-ਮੁਖਾਜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ (ਮਾਨੋ) ਬੜਾ ਭੂੰਘਾ (ਸਮੀਦਰ) ਹੈ, (ਵਿੱਦਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ ਆਸਰੇ) ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। (ਸਗੋਂ 'ਪੜ੍ਹਿਆ ਕੂੜਿਆਰੁ' ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਦਬਾਦਬ ਖਾਂਦਾ ਹੈ; (ਪਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੋਂ) ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਜੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰੀਏ) ਤਾਂ ਬੇਸਕ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅੱਪੜੇ। (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਜੀਉ ॥ ਤਿਨ ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ ਕਿਆ ਪੀੜ ॥ ਧਰਤੀ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਇਕਿ ਦਰਿ ਰਹਿਨਿ ਵਜੀਰ ॥ ਇਕਨਾ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਇਕ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਜਹੀਰ ॥ ਇਕਿ ਦੇ ਖਾਇ, ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ, ਇਕਿ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਫਕੀਰ ॥ ਹੁਕਮੀ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੀ ਢਾਹੇ ਏਕ ਚਸੇ ਮਹਿ ਲਖ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਨਥੈ ਨਥਿਆ ਬਖਸੈ ਤੇੜੇ ਨਥ ॥ ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ ਲੇਖੇ ਬਾਝੁ ਅਲਖੁ ॥ ਕਿਉ ਕਥੀਐ ਕਿਉ ਆਖੀਐ ਜਾਪੈ ਸਚੇ ਸਚੁ ॥ ਕਰਨਾ ਕਥਨਾ ਕਾਰ ਸਭ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਕਥੁ ॥ ਅਕਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣੋਇ ॥ ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਿਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੧॥ [੧੨੮੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਉਣੈ—ਪਉਣ ਦਾ, ਹਵਾ ਦਾ। ਜੀਉ—ਜੀਵ। ਤਿਨ—ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। ਕਿਆ—ਕੀਹ? ਕਿਆ ਖੁਸੀਆ ਕਿਆ ਪੀੜ—ਕੀਹ ਸੁਖ ਤੇ ਕੀਹ ਦੁੱਖ? [ਭਾਵ, ਜੇ ਤੱਤਾਂ ਵਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਭ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਵੱਖ ਵੱਖਰੇ ਹਨ?। ਆਕਾਸੀ—ਆਕਾਸਾਂ ਵਿਚ ਹਨ, (ਭਾਵ,) ਹੁਕਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕਿ—ਕਈ ਬੰਦੇ। ਦਰਿ—(ਗਜਿਆਂ ਦੇ) ਦਰ ਤੇ। ਆਰਜਾ—ਉਮਰ। ਜਹੀਰ—(ਅ:) ਦੁਖੀ। ਫਕੀਰ—ਕੰਗਾਲ। ਨਥੈ ਨਥਿਆ—ਨੱਥ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਾਪੈ—ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਕਰਨਾ—ਜੀਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਆਦਿਕ ਕਰਨਾ। ਕਥਨਾ—ਕਹਣਾ, ਬੋਲਣਾ। ਕਾਰ—ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤਿ। ਸੁਣੋਇ—ਸੁਣਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ:—ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਗ(ਆਦਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਜੀਵ ਬਣਾਇਆ, (ਤੱਤ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਚਰਜ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ) ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ (ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ)। ਕਈ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ) ਕਈ (ਮਾਨੋ) ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ (ਭਾਵ, ਕਈ ਨਿੱਘਰੇ ਹੋਏ ਹਨ) ਕਈ (ਮਾਨੋ) ਅਕਾਸ ਵਿਚ ਹਨ (ਭਾਵ, ਕਈ ਹੁਕਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ), ਤੇ ਕਈ(ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ)ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਉਮਰ ਹੈ,ਕਈ(ਘਟ ਉਮਰੇ)ਮਰ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਬੰਦੇ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ) ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਨ)ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਸਦਾ ਕੰਗਾਲ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਪਲਕ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੱਖਾਂ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਜੀਵ (ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜ਼ਾ-ਰੂਪ) ਨੱਥ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਚਿਹਨ ਚੱਕ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਂਵ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੀਵ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਕਾਰ ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ) ਉਸ ਨੂੰ ਉਂਚੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਮਾਨੋ) ਉਸ ਨੂੰ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਤ ਨਉ ਕੁਲ ਬੰਧੁ ॥ ਪੂਜੈ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਵੈ ਬਿਰੁ ਕੰਧੁ ॥ ਕਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਕਹਾਂ ਏਹੁ ਜਾਣੁ॥ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਰਹੈ ਪਰਵਾਣੁ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਤਤੁ ਪਛਾਨੈ॥ਇਹੁ ਪਰਸਾਦੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੈ ॥ਹੋਂਦਾ ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ ਜੂਨੀ ਪਾਣੁ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਜਰੁ—ਜੋ ਜਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਹ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਉਹ ਵੇਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ [ਨੋਟ—ਕਈ ਸੱਜਣ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—‘ਆਤਮ ਰਸ ਜੋ ਅਜਰ ਵਸਤੂ ਹੈ’। ਪਰ ਪ੍ਰਸਨ ਉਂਠਦਾ ਹੈ

ਨਹੀਂ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਪੜ੍ਹੀਐ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਹੋਰਿ ਬੁਧੀ ਮਿਥਿਆ ॥ ਬਿਨੁ
ਸਚੇ ਵਾਪਾਰ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਿਆ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ
ਪਾਇਆ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਗਰਬਿ ਗੁਬਾਰੁ, ਤਿਨ ਸਚੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਚਲੇ
ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਤਾਵਣਿ ਤਤਿਆ ॥ ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ ਘਤਿਆ ॥
ਆਇਆ ਉਠੀ ਖੇਲੁ ਫਿਰੈ ਉਵਤਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੈ ਮੇਲੁ ਸਚੈ ਰਤਿਆ
॥ ੨੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹੋਰਿ ਬੁਧੀ—ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ। ਗਰਬਿ—ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਗੁਬਾਰੁ—
ਅੰਨ੍ਹਾ। ਤਾਵਣਿ—ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ। ਉਠੀ ਖੇਲੁ—ਖੇਡ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਉਵਤਿਆ—ਅਵੇੜਾ। ਸਚੈ ਰਤਿਆ—ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਮਿਥਿਆ—
ਵਿਅਰਥ। ਕਿਨ ਹੀ—ਕਿਨਿ ਹੀ [ਕੁਝਿਆ ਵਿਸੇਸਣ ‘ਹੀ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ ‘ਕਿਨਿ’ ਦੀ
ਿ ਉਂਡ ਗਈ ਹੈ] ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀ। ਪਾਰਾਵਾਰੁ—ਪਾਰ-ਅਵਾਰੁ, ਪਾਰਲਾ ਉਰਲਾ ਬੰਨਾ।
ਸਚੁ—ਸੱਚੁ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ। ਭਾਇਆ—ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਤਤਿਆ—ਤਲੀਂਦੇ ਹਨ।
ਸਚੈ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਭਾਈ !) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ‘ਨਾਮ’ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ
ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ‘ਨਾਮ’ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ; (‘ਨਾਮ’ ਹੀ ਸੱਚਾ
ਵਪਾਰ ਹੈ, ਇਸ) ਸੱਚੇ ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵਨ ਆਜ਼ਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਇਹਨਾਂ ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਲਾਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ) ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਉਸਦਾ ਪਾਰਲਾ ਉਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, (ਹਾਂ,
ਇਹਨਾਂ ਅਕਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ
(ਨਾਮ-ਹੀਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ) ਨੂੰ ‘ਸਚੁ’ (ਭਾਵ, ‘ਨਾਮ’ ਸਿਮਰਨਾ) ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
(ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ) ਇਹ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ (‘ਹਉਮੈ’ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮਾਨੋਂ,)
ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਤਲੀਂਦੇ ਹਨ। (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੋਈ) ਦੁਬਿਧਾ,
ਮਾਨੋਂ, ਬਲਦੀ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ‘ਦੁਬਿਧਾ’ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿੱਦਿਆ
ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਹੰਕਾਰ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਦੁੱਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ) (ਅਜੇਹਾ ਬੰਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ)
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਵਿਅਰਥ ਜੀਵਨ ਗੁਜਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ) ਅਵੇੜਾ ਹੀ ਭੋਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸੱਚੇ (ਦੇ ਪਿਆਰ) ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ॥
ਜੀਉ ਪਾਇ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਛੁ ਚੰਮੁ ਤਨੁ ਮਾਸੁ ॥ ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ
ਕਢਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ॥ ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ ਜੀਭ ਮਾਸੈ ਕੀ ਮਾਸੈ
ਅੰਦਰਿ ਸਾਸੁ ॥ ਵਡਾ ਹੋਇਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਮਾਸੁ ॥
ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਉਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੇ ਸਾਕੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ
ਬੁਝੀਐ ਤਾਂ ਕੇ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਨਹ ਛੁਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ
ਬਿਣਾਸੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੮੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- (ਨਿੰਮਿਆ-ਨਿਰਮਿਆ, ਬਣਿਆ, ਮੁਢ ਬੱਝਾ । ਜੀਉ ਪਾਇ-
ਜਿੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ, ਭਾਵ, ਜਦੋਂ ਜਾਨ ਪਈ। ਗਿਰਾਸੁ-ਗਿਰਾਹੀ, ਖੁਰਾਕ । ਸਾਸੁ-
ਸਾਹ । ਕੋ-ਕੋਈ (ਭਾਵ,) ਜੀਵ । ਆਵੈ ਰਾਸਿ-ਰਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ,
ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਿ ਛੁਟੇ-ਆਪਣੇ ਬੋਰ ਨਾਲ ਬਚਿਆਂ । ਬਚਨਿ-ਬਚਨ ਨਾਲ,
(ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ) ਚਰਚਾ ਨਾਲ । ਬਿਣਾਸੁ-ਹਾਨੀ ।

ਅਰਥ :- ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸ (ਭਾਵ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ) ਤੋਂ ਹੀ (ਜੀਵ ਦੀ
ਹਸਤੀ ਦਾ) ਮੁੱਢ ਬੱਝਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਮਾਸ (ਭਾਵ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ) ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਦਾ
ਵਸੋਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ (ਪੁਤਲੇ ਵਿਚ) ਜਾਨ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ (ਜੀਭ-ਰੂਪ) ਮਾਸ ਮੂੰਹ
ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਘਾੜਤ) ਹੱਥ ਚੰਮ ਸਰੀਰ ਸਭ ਕੁਝ
ਮਾਸ (ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ) ।

ਜਦੋਂ (ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ-ਰੂਪ) ਮਾਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਭੋਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਮੰਮਾ
(-ਰੂਪ) ਮਾਸ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭੀ ਮਾਸ ਦਾ ਹੈ ਜੀਭ ਭੀ ਮਾਸ
ਦੀ ਹੈ, ਮਾਸ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਜੁਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਆਹਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰੂਪ) ਮਾਸ ਹੀ ਘਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; (ਫਿਰ) ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ
(ਬੱਚ-ਰੂਪ) ਮਾਸ ਜੰਮਦਾ ਹੈ; (ਜੋ, ਜਗਤ ਦਾ ਸਾਰਾ) ਸਾਕ-ਸੰਬੰਧ ਮਾਸ ਤੋਂ
ਹੀ ਹੈ ।

(ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾਹ ਖਾਣ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਸਮਝਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਮਿਲ ਪਏ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਜੀਵ (ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ)
ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਾਲ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ

ਤਕ ਇਤਨਾ ਭੁੰਘਾ ਵਾਸਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਆਪਣੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆਂ
ਖ਼ਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਤੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! (ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ) ਚਰਚਾ ਨਾਲ (ਨਿਰੀ) ਹਾਨੀ
ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ
ਜਾਣੇ ॥ ਕਉਨੁ ਮਾਸੁ ਕਉਨੁ ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪੁ ਸਮਾਣੇ ॥
ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੀ ਬਾਣੇ ॥ ਮਾਸੁ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ
ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ॥ ਫੜੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਿਖਲਾਵਹਿ
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਹੈ
ਨ ਕਹਿਆ ਬੂਝੈ ॥ ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ
ਨਾਹੀ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਂਹੀ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਪੁਰਖੇ ਜਾਂ ਨਿਸਿ ਮੇਲਾ ਓਥੈ ਮੰਧੁ ਕਮਾਹੀ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ
ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ
ਪਾਂਡੇ ॥ ਬਾਹਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਮੰਦਾ ਸੁਆਮੀ ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭਿ ਮਾਸਹੁ ਹੋਏ ਜੀਇ ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ ॥ ਅਭਖੁ ਭਖਹਿ
ਭਖੁ ਤਜਿ ਛੋਡਹਿ ਅੰਧੁ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੇਰਾ ॥ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ
ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰੁ ਕਹਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ ॥ ਜਜਿ ਕਾਜਿ
ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਸਹੁ
ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ॥ ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ ਕਾ
ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥ ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਛਾਣਾ ॥
ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ਖਰਾ ਸਿਆਨਾ ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੂੰ ਜਾਣੈ ਹੀ
ਨਾਹੀ ਕਿਬਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ ॥ ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦੁ ਕਪਾਹਾਂ ਤੋਇਅਹੁ
ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ ॥ ਤੋਆ ਆਖੈ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤ ਬਿਕਾਰਾ ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹੋਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥੨॥ [੧੨੮੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਝਗੜੇ-ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੁ-ਉੱਚੀ ਸਮਝ, ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ। ਧਿਆਨੁ-ਉੱਚੀ ਸੁਰਤਿ। ਬਾਣੇ-ਬਾਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ।

ਫੜੁ-ਪਖੰਡ। ਸਿ ਲੋਚਨ-ਉਹ ਅੱਖਾਂ। ਰਕਤ-ਰੱਤ, ਲਹੂ। ਨਿਪੰਨੇ-ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ ਵੇਲੇ। ਮੰਧੁ-ਮੰਦ। ਬਾਹਰ ਕਾ ਮਾਸੁ-ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ਜੀਵਿ-ਜੀਵ ਨੇ। ਅਭਖੁ-ਨਾਹ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਸੈ। ਕੇਰਾ-ਦਾ। ਕਤਬੰਧੀ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ। ਕਮਾਣਾ-ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਜਿ-ਜੱਗ ਵਿਚ। ਕਾਜਿ-ਵਿਆਹ ਵਿਚ। ਤੋਇਅਹੁ-ਪਾਣੀ ਤੋਂ। ਬਿਕਾਰਾ-ਤਬਦੀਲੀਆਂ। ਸੰਨਿਆਸੀ-ਤਿਆਗੀ। ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ। ਛੋਡਿ ਛੱਡ ਕੇ। ਬੈਸਿ-ਬੈਠ ਕੇ। ਨਕੁ ਪੜ੍ਹਹਿ-ਨੌਕ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਤੀ-ਰਾਤ ਨੂੰ, ਲੁਕ ਕੇ। ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ-ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਸੂਬੈ-ਸੁੱਝਦਾ (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ)। ਕਿਆ ਕਹੀਐ-ਸਮਝਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਕਹੈ-(ਜੇ ਕੋਈ) ਆਖੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਝਾਏ। ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਲਇਆ ਵਾਸੇਰਾ-ਭੇਰਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਖੁ-ਖਾਣ-ਜੋਗ ਚੀਜ਼। ਚਤੁਰੁ-ਸਿਆਣਾ। ਸੁਹਾਵੈ-ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਇ- [ਲਫਜ਼ 'ਓਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਉਹ ਸਾਰੇ। ਨਰਕਿ-ਨਰਕ ਵਿਚ। ਸੁਰਗਿ-ਸੁਰਗ ਵਿਚ। ਧਿਕਾਣਾ-ਧੌਂਕੇ ਦੀ ਗੱਲ। ਰਸ-ਚਸਕੇ। ਏਤੇ ਰਸ-ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਸਕੇ। ਛੋਡਿ-ਛੱਡ ਕੇ। ਵਿਚਾਰਾ-ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ। ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ।

ਅਰਥ:- (ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗੀ) ਮੂਰਖ (ਪੰਡਿਤ) ਮਾਸ ਮਾਸ ਆਖ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਹ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤਿ ਹੈ (ਨਹੀਂ) ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ ਕਿ ਮਾਸ ਤੇ ਸਾਗ ਵਿਚ ਕੀਹ ਫਰਕ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸ (ਦੇ ਖਾਣ) ਵਿਚ ਪਾਪ ਹੈ। (ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭੀ, ਲੋਕ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ (ਭਾਵ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ) ਗ੍ਰੀੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੋਮ ਤੇ ਜੱਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ) ਮਾਸ ਤਿਆਗ ਕੇ (ਜਦ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਮਾਸ ਵੇਖਣ ਤਾਂ) ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੌਕ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋ ਆ ਗਈ ਹੈ) ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏ ਹਨ (ਭਾਵ, ਲੁਕ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ); (ਮਾਸਨਾਹ ਖਾਣ ਦਾ ਇਹ) ਪਖੰਡ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਂਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨਾਹ ਸਮਝ ਹੈ ਨਾਹ ਸੁਰਤਿ ਹੈ। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਕਿਸੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, (ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ) ਸਮਝਾਵੇ (ਭੀ), ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਜੇ ਕਹੋ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਤਾਂ) ਅੰਨ੍ਹਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ

ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਭਾਵ, ਜੋ ਸਮਝ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ), (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਭੀ ਤਾਂ) ਮਾਂ ਤੇ ਪਿਉ ਦੀ ਰੱਤ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਮੱਛੀ (ਆਦਿਕ) ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਹ ਭਾਵ? ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਪਲਿਆ ਹੈ)। (ਫਿਰ), ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਨਾਨੀ ਤੇ ਮਰਦ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਭੀ (ਮਾਸ ਨਾਲ ਹੀ) ਮੰਦ (ਭਾਵ, ਭੋਗ) ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਹਾਂ, ਸਾਢਾ ਮੁੱਢ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਝਾ, ਅਸੀਂ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, (ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗੀ) ਪੰਡਿਤ (ਮਾਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਕੇ ਐਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸਿਆਣਾ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਹ ਸਮਝ ਹੈ ਨਾਹ ਸੁਰਤਿ ਹੈ। (ਭਲਾ ਦੱਸੋ,) ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! (ਇਹ ਕੀਹ ਕਿ) ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਮਾੜਾ ਤੇ ਘਰ ਦਾ (ਵਰਤਿਆ) ਮਾਸ ਚੰਗਾ? (ਫਿਰ) ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਮਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿੰਦ ਨੇ (ਮਾਸ ਵਿਚ ਹੀ) ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; (ਸੋ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਹ ਖਾਣ-ਜੋਗ ਚੀਜ਼ (ਭਾਵ, ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ) ਤਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਣ-ਜੋਗ ਚੀਜ਼ (ਭਾਵ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੀ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਹਾਂ, ਅਸਾਡਾ ਮੁੱਢ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਝਾ, ਅਸੀਂ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, (ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗੀ) ਪੰਡਿਤ (ਮਾਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਕੇ ਐਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸਿਆਣਾ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਹ ਸਮਝ ਹੈ ਨਾਹ ਸੁਰਤਿ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ (ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ), ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਮਾਸ (ਵਰਤਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ); ਜਗਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਸ ਵਰਤੀਦਾ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਜੰਗ ਵਿਚ, ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਕਾਜ ਵਿਚ (ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ) ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਉਹਨੀਂ ਬਾਈਂ ਮਾਸ ਵਰਤੀਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਨਾਨੀ, ਮਰਦ, ਸਾਹ, ਪਾਤਿਸਾਹ...ਸਾਰੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਰੇ (ਮਾਸ ਤੋਂ ਬਣਨ ਕਰਕੇ) ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ (ਮਾਸ-ਤਿਆਗੀ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ) ਦਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਵੇਖੋ, ਇਹ ਅਚਰਜ ਧੱਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਰਕੇ ਪੈਣ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰਗ ਵਿਚ। (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਤੂੰ ਡਾਢਾ ਚਤੁਰ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਨੂੰ (ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ) ਸਮਝ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈਂ।

ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾਸ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

(ਵੇਖ,) ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਮਾਦ ਗੰਨਾ ਉੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਪਾਹ ਉੱਗਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ-ਪੁਸ਼ਾਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ), ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (ਭਾਵ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਸੋ, ਨਾਨਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਜੇ ਸੱਚਾ ਤਿਆਗੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ) ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਸਕੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤਿਆਗੀ ਬਣੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਭੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਅੰਨ ਕਮਾਦ ਆਦਿਕ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਭੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ)। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਆਖਾ ਇਕ ਜੀਭ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਸੇ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਇਕਿ ਭਗਵਾ ਵੇਸੁ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਭਵਿ ਥਕੇ ਤੁਪੁ ਅੰਦਰਿ ਆਪਿ ਲੁਕਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ਗੁਰਮਤੀ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਆਵਾਗਉਣੁ ਬਜਾਰੀਆ ਬਾਜਾਰੁ ਜਿਨੀ ਰਚਾਇਆ ॥ ਇਕੁ ਬਿਰੁ ਸਚਾ ਸਾਲਾਹਣਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਭਾਇਆ ॥੨੫॥[ਪੰਨਾ ੧੨੯੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਿਸੰਤਰ-ਦੇਸ਼+ਅੰਤਰ, ਦੇਸਾਂਤਰ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਦੇਸ। ਆਪੁ-ਆਪਣਾ ਆਪ [ਨੋਟ :-ਲਫਜ਼ 'ਆਪੁ' ਤੇ 'ਆਪਿ' ਦੇ ਜੋੜ ਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਫਟਕ ਸਮਝਣ-ਜੋਗ ਹੈ]। ਬਾਜਾਰੁ-ਵਿਖਾਵਾ। ਆਵਾਗਉਣੁ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਆਖਾ-ਆਖਾਂ, ਮੈਂ ਦਸਾਂ। ਕਿਨ ਹੀ-ਕਿਨਿ ਹੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ ਕਿਨਿ ਦੀ ਿਉਂਡ ਗਈ ਹੈ]। ਇਕਿ-ਕਈ [ਲਫਜ਼ 'ਇਕ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਭਵਿ-ਭੋ ਕੇ। ਸਚਿ-ਸਚਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ। ਬਜਾਰੀ-ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਢੋਂਗ ਰਚਾਣ ਵਾਲਾ, ਪਖੰਡੀ। ਜਿਨ ਮਨਿ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਮੇਰੀ ਇਕ ਜੀਭ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ ? ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ; ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਭਗਵਾ ਭੇਖ ਬਣਾ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ

ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਇਹ ਲੋਕ (ਬਾਹਰ) ਦੇਸਾਂ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਉਂਦੇ ਖਪ ਗਏ, ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਜੀਵ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਲੁਕਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦੁ (ਮਾਨੋ,) ਇਕ ਚਮਕਦਾ ਮੋਤੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਮੋਤੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਆਪ ਚਾਨਣ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ; (ਉਹ-ਵਡਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ) ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਰ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਭੇਖੀਆਂ ਨੇ) ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ (ਦਾ ਗੋੜ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਤੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ।
੨੫।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਕਰਮ ਬਿਰਖੁ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਵਿਸੁ ॥ ਸਭ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਖਵਾਲੇ ਤਿਸੁ॥੧॥[ਪੰਨਾ ੧੨੯੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਰਮ-ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਬਿਰਖੁ—(ਸਰੀਰ-ਰੂਪ) ਰੁੱਖ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ। ਵਿਸੁ—(ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮੋਹ-ਰੂਪ) ਜ਼ਹਰ। ਕਾਰਣ-ਵਸੀਲੇ, ਸਬਬ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ! (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ-ਰੂਪ) ਮਾਇਆ ਦਾ (ਰਚਿਆ) ਰੁੱਖ (ਉੱਗਦਾ) ਹੈ (ਇਸ ਨੂੰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਭਾਵ, ਨਾਮ ਸੁਖ) ਤੇ ਜ਼ਹਰ (ਭਾਵ, ਮੋਹ-ਦੁੱਖ) ਦੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਰਤਾਰ ਆਪ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਵਿਹੁ ਦੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਖਵਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਉਹੀ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। ੧।

ਮ: ੨॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲਿ ॥ ਏਨੀ ਜਲੀਈਂ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਇਕ ਨ ਚਲੀਆ ਨਾਲਿ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਲਈਂ—ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਚੰਦਰੀਆਂ ਨੇ। ਅਗੀ ਸੇਤੀ—ਅੱਗ ਨਾਲ। ਜਾਲਿ—ਸਾੜ ਦੇ। ਏਨੀ—ਇਹਨਾਂ ਨੇ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜ ਦੇਹ। ਇਹਨਾਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਨੇ (ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਇੱਕ ਭੀ (ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਇਆ ॥ ਤੇਰੈ

ਹਥਿ ਨਿਬੇੜੁ ਤੂ ਹੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਕਾਲੁ ਚਲਾਏ ਬੰਨਿ ਕੋਇ ਨ ਰਖਸੀ
॥ ਜਰੁ ਜਰਵਾਣਾ ਕੰਨਿ ਚੜਿਆ ਨਚਸੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਬੇੜੁ ਸਚਾ
ਰਖਸੀ ॥ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਭੜਹਾੜੁ ਅਨਦਿਨੁ ਭਖਸੀ ॥ ਫਾਥਾ ਚੁਗੈ ਚੋਗ
ਹੁਕਮੀ ਛੁਟਸੀ ॥ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੁ ਕੂੜੁ ਨਿਖੁਟਸੀ॥੨੬॥[੧੨੬੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਿਰਿ-ਸਿਰ ਉਤੇ । ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ-ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਹਰੇਕ
ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ । ਨਿਬੇੜ-ਨਿਰਨਾ, ਫੈਸਲਾ । ਜਰਵਾਣਾ-ਜਾਲਮ [ਨੋਟ : ਲਫਜ
'ਜਰਵਾਣਾ' ਬਾਬਰ ਦੀ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।
'ਜਰਵਾਣਾ ਕੰਨਿ ਚੜਿਆ ਨਚਸੀ'-ਇਹ ਲਫਜ ਮੁਗਲ ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਅਤਿਆ-
ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ] । ਬੋਹਿਬੁ-ਜਹਾਜ਼ । ਭੜਹਾੜੁ-ਭਾਂਬੜ ।
ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਚੋਗੁ-ਹੋਵੇਗਾ । ਤੇਰੈ ਹਥਿ-ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ ।
ਭਾਇਆ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ । ਕਾਲੁ-ਮੌਤ । ਬੰਨਿ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ । ਜਰੁ-ਝੁਝੇਪਾ । ਕੰਨਿ-
ਮੌਢੇ ਉਤੇ । ਸਚਾ-ਸਚਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਭਖੈ-ਭਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਹੁਕਮੀ-ਹੁਕਮਿ ਹੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ
(ਕਿਤੇ ਭੇਖੀ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇਰੀ
ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਵਾਗਾਉਣ' ਅਤੇ
ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ) ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਫੈਸਲਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਸਾਰਾ ਫੈਸਲਾ
ਤੇਰੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੀ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਤੋਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ;
ਜਾਲਮ ਬੁਢੇਪਾ (ਹਰੇਕ ਦੇ) ਮੌਢੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮੌਤ ਦਾ ਸਨੇਹਾ ਦੇ
ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਵੀ) । ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੱਚਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ
ਸੱਚਾ ਬੇੜਾ ਹੈ ਜੋ (ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ) ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ ।

(ਜਗਤ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ) ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਚਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ) ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਚੋਗਾ ਚੁਗ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ
ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕੂੜ (ਦਾ ਵਪਾਰ, ਭਾਵ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਪਿਛੇ ਦੌੜਨਾ) ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ । ੨੬ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਘਰੁ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦਿਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ

ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥
 ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੋਰਾਨੁ ॥ ਤਾਰਿ ਘੋਰ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਤਹ,
 ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ, ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ
 ਲਿਵ ਲਾਇ॥ ਅਕਬ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ਉਲਟਿ
 ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨਾ ਜਾਇ ॥ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ
 ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥ ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ
 ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਘਰੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਹਣ ਦਾ ਥਾਂ। ਸੁਜਾਣੁ-ਸਿਆਣਾ। ਪੰਚ ਸਬਦ-ਪੰਜ
 ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ (ਤਾਰ, ਧਾਤ, ਘੜਾ, ਚੰਮ, ਤੇ ਫੂਕ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ
 ਸਾਜ਼)। ਧੁਨਿ-ਸੁਰ, ਆਵਾਜ਼। ਧੁਨਿਕਾਰ-ਇਕ-ਰਸ ਸੁਰ [ਨੋਟ : ਲਫਜ਼ 'ਕਾਰ'
 ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੇਖੋ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ'] ਨੀਸਾਣੁ-ਨਗਾਰਾ। ਤਾਰ-
 ਉੱਚੀ ਸੁਰ। ਘੋਰ-ਘਨਘੋਰ। ਬਾਜੰਤ੍ਰ-ਵਾਜੇ। ਤਹ-ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ਸੁਖਮਨ
 ਕੈ-ਘਰਿ-(ਭਾਵ) ਮਿਲਾਪ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ (ਸੁਖਮਨ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਜੋਗੀ ਪ੍ਰਾਣ
 ਟਿਕਾਂਦੇ ਹਨ)। ਸੁੰਨਿ-ਸੁੰਵ ਵਿਚ, ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਿਥੇ
 ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੁੰਵ ਹੋਵੇ। ਮਨਸਾ-ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ। ਕਮਲੁ-ਹਿਰਦਾ
 ਕਉਲ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ-ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ। ਸਖੀਆ-ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ। ਪੰਚੇ-ਸਤ,
 ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ,। ਨਿਜ ਘਰਿ-ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਘਰ
 ਮਹਿ-ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ। ਤਖਤਿ-ਤਖਤ ਉਤੇ। ਸਾਚਿ ਤਖਤ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ
 ਵਾਲੇ ਤਖਤ ਉਤੇ। ਸੁਨਿ-ਸੁਣ ਕੇ। ਲਿਵ ਲਾਇ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਨਹਿ
 -ਮਨਿ ਹੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ [ਜ਼ਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਮਨਿ' ਦੀ
 ਉੱਭ ਗਈ ਹੈ]। ਸਭਿ-ਸਾਰੀਆਂ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਚੱਜੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ
 ਮਨੁੱਖ। ਖੋਜਿ-ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ; ਸਮਝ ਕੇ। ਲਹੈ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਾ ਕਾ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ)
 ਦਾ।

ਅਰਥ :- ਉਹ ਹੈ ਸਿਆਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਜੋ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ
 ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; (ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ) ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ (ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ)
 ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਤਨਾ

ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਿੱਚ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਤਦੋਂ ਮਾਨੋਂ) ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਇਕ-ਰਸ ਸੰਗੀਤਕ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਮਸਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ) । ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ (ਅੱਪੜ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ (ਬੇਅੰਤ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕੋਤਕ) ਦੀਪਾਂ, ਲੋਕਾਂ, ਪਾਤਾਲਾਂ, ਖੰਡਾਂ ਤੇ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; (ਇਸ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ) ਪਾਤਸਾਹ ਸੱਚੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅੱਪੜਿਆਂ; ਮਾਨੋਂ, ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਲੱਗੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਰੱਬੀ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਮਨੁੱਖ (ਮਾਨੋਂ) ਰਾਗ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅਫ਼ੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਰੱਬੀ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ) । ਇਥੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਯਾਰਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਮਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦਾ-ਰੂਪ ਕਉਲ ਫੁੱਲ (ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ) ਪਰਤ ਕੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਇਉਂ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ (ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ) ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੀ, ਜੀਭ ਹਿਲਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇ-ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੇ ਪੰਜ (ਦੇਵੀ ਗੁਣ ਭਾਵ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮ ਧੀਰਜ) ਸੰਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਸ (ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੇ) ਘਰ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੧ ॥ ਚਿਲਿਮਿਲਿ ਬਿਸੀਆਰ ਦੁਨੀਆ ਫਾਨੀ ॥ ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ ਮਨ ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੀ ॥ ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ, ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਏਕੁ ਚੀਜੁ ਮੁਝੈ ਦੇਹਿ, ਅਵਰ ਜਹਰ ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ ਹਿਕਮਤਿ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਮਨ, ਤੁਆਨਾ ਤੂ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਇਆ ॥ ਸਗ ਨਾਨਕ ਦੀਬਾਨ ਮਸਤਾਨਾ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥ ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ, ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥੨॥ [੧੨੯੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਚਿਲਿਮਿਲਿ-ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸਕ। ਬਿਸੀਆਰ-ਬਹੁਤ। ਫਾਨੀ-ਫਾਨੀ, ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀ । ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ-ਅਕਲ ਦਾ ਕਾਲਬ, ਅਕਲ ਦਾ ਪੁਤਲਾ,

(ਭਾਵ), ਮੂਰਖ । ਮਨ-(ਵਾ:) ਮੈਂ । ਗੋਰ-ਕਬਰ (ਭਾਵ, ਮੌਤ) । ਕਮਤਰੀਨ-ਮਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾੜਾ । ਪੁਰਾਬ-ਪੁਰਾ-ਆਬ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੁਰ । ਖਾਮ-ਕੱਚਾ । ਹਿਕ-ਮਤਿ-ਕਾਰੀਗਰੀ । ਸਗ-ਕੁੱਤਾ । ਦੀਬਾਨ-ਦਰਬਾਰ ਦਾ । ਆਤਸ-ਆਤਸ, ਅੱਗ । ਖੁਨਕ-ਖੁਨਕ, ਠੰਢਾ । ਮਨ ਨ ਮਾਨੀ-ਮੈਂ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਾਹ ਰੱਖਿਆ । ਏਕੁ ਚੀਜ਼-ਇੱਕ ਚੀਜ਼, ਆਪਣਾ ਨਾਮ। ਅਵਰ-ਹੋਰ। ਨ ਭਾਇਆ-ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਕੂਜੈ-ਕੂਜੈ, ਕੂੜਾ, ਕੁੱਜਾ, ਪਿਆਲਾ । ਖੁਦਾਇਆ-ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਤੁਆਨਾ ਤੂ-ਤੂ ਬਲਵਾਨ ਹੈਂ। ਮਨ ਕੁਦਰਤੀ ਆਇਆ-ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮਸਤਾਨਾ-ਮਸਤ । ਚੜ੍ਹੈ ਸਵਾਇਆ-ਵਧਦੀ ਰਹੇ ।

ਅਰਥ :-ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸਕ (ਵਾਂਗ) ਦੁਨੀਆ (ਦੀ ਚਮਕ) ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, (ਜਿਸ ਚਮਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਮੌਤ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਾਹ ਰੱਖਿਆ । ਮੈਂ ਕਮੀਨਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਤੂੰ ਦਰੀਆ (-ਦਿਲ) ਹੈਂ; ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਕ 'ਨਾਮ' ਦੇਹ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਹਰ (ਵਰਗੀਆਂ) ਹਨ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ।

ਹੇ ਖੁਦਾ ! (ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ) ਕੱਚਾ ਕੂੜਾ (ਪਿਆਲਾ) ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੀ (ਅਜਬ) ਕਾਰੀਗਰੀ ਹੈ, (ਹੇ ਖੁਦਾ !) ਤੂੰ ਤੁਆਨਾ (ਬਲਵਾਨ) ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤਿਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਇਆ ਹਾਂ। ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਸਤਾਨਾ ਹੈ (ਮੇਹਰ ਕਰ, ਇਹ ਮਸਤੀ) ਨਿੱਤ ਵਧਦੀ ਰਹੇ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਦੁਨੀਆ ਅੱਗ (ਵਾਂਗ) ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੨।

ਪਉੜੀ ਨਵੀ ਮ: ੫ ॥ ਸਭੇ ਵਰਤੈ ਚਲਤੁ, ਚਲਤੁ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ॥ ਲਬੇ ਸਭਿ ਵਿਕਾਰ ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਭਏ ਨਿਕਾਣਿਆ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦਾਤਾਰੁ ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ ॥ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ ਸੰਸਾਰਿ ਮਿਹਰ ਛਾਵਾਣਿਆ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਏ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਖਸਮੈ ਭਾਣਿਆ ॥੨੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੧]

ਨੋਟ ! ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਵਾਰ' ਉਚਾਰੀ; ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ "ਪਉੜੀਆਂ" ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਭੀ ਉਚਾਰੇ । ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ; 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਮਾਥ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਇਹ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ । ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਪਉੜੀਆਂ ੨੭ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪਉੜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ “ਨਵੀ” ਰਲਾਈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੀ ਹਨ; ਕੀ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ‘ਪਉੜੀ’ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ? ‘ਕਾਵਜ-ਰਚਨਾ’ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ‘ਮੂਲ’ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾਹ, ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ‘ਸਾਖ’ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਵਾਰ” ਨਿਰੀਆਂ “ਪਉੜੀਆਂ” ਹੈ। “ਸਲੋਕਾਂ” ਤੇ ‘ਵਾਰ’ ਦੀਆਂ “ਪਉੜੀਆਂ” ਦੇ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੋਕਾ ਇੱਕੋ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਰ ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਦਾ ਹੈ—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ “ਨਵੀ ਪਉੜੀ” ਕਿਉਂ ਰਲਾਈ? ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਰੀਦ ਜੀ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਲੋਕ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਲੱਗਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਣਤਾ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਤਨਾ ਕੋਝਾ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਬੇ-ਅਦਬੀ-ਭਰਿਆ ਖਿਆਲ ਹੈ; ਬਾਣੀ ਦੇ ਜਿਸ ‘ਸੰਗ੍ਰਹ’ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ‘ਗੁਰੂ’ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਅੰਗ ‘ਉਣੇ’ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ‘ਸੁੰਦਰਤਾ’ ਕਾਹਦੀ ਜਿਥੇ ਕੋਝ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਹਿੰਦੂ ਭਰਾ ਦੇ ਇਸੇ ਕੱਚ-ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭੰਡਿਆ ਸੀ। ਵੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੋਂਡ ਵਿਚ “ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਨੁਲ ਦੇਖਿਆ”; ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਸਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ‘ਇਸਟ’ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁੱਝ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਭੀ ਸਰਾਪ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਭੀ ਇਸੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਹੀ ਅੜਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਈ ਦਰਜ ਕਰਨੀ ਪਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ‘ਵਾਰ’ ਵਿਚ ਕੋਈ ‘ਉਣਤਾ’ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ? ਇੱਕੋ ਹੀ ‘ਸੰਗ੍ਰਹ’ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਦਲਾਇਆਂ ਬਿੜਕਣਾ ਹੀ ਪਏਗਾ।

ਫਿਰ, ਇਹ ‘ਪਉੜੀ’ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੩, ੨੪, ੨੫ ਅਤੇ ੨੬। ਇਹਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਤਾ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਅਕਲਾਂ, ਭਗਵਾ ਵੇਸ ਅਤੇ ਦੇਸ-ਰਟਨ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ‘ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਬੇੜੁ’ ਹੈ ਜੋ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੰਗ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੬ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਨੋਂ ਇਸਾਰੇ-ਮਾਤ੍ਰ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਦ ਅਰਥ:—ਸਭੋ—ਸਾਰਾ । ਚਲਤੁ—ਤਮਾਸਾ। ਸਬਦਿ—ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨੀਸਾਣੁ—ਨਗਾਰਾ । ਨਿਕਾਣਿਆ—ਬੇ-ਮੁਥਾਜ। ਛਾਵਾਣਿਆ—ਸਾਇਬਾਨ । ਵਖਾਣਿਆ—ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਜਾਣਿਆ—ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਉਧਾਰੁ—ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ, ਬਚਾਉ । ਪਰਗਟੁ—ਉੱਘਾ । ਸੰਸਾਰਿ—ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ਬਖਸਿ—ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ । ਖਸਮੋ—ਖਸਮ ਨੂੰ । ਭਾਣਿਆ—ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ:—ਇਹ ਸਾਰਾ (ਜਗਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਤਮਾਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਮਾਸਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤਮਾਸੇ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ (-ਰੂਪ) ਨਗਾਰੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਰਿਹਾਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੇ-ਮੁਥਾਜ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । (ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ, (ਮਾਨੋਂ) ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਮਾਣ ਲਈਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰੰਗ ਫਿੱਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) (ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੀ ਉੱਘਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਾਇਬਾਨ ਉਸ ਉਤੇ, ਮਾਨੋਂ, ਤਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਉਹ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੋ ਬੰਦੇ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨੭ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਕਾਗਦੁ, ਕਲਮ ਧੰਨੁ, ਧਨੁ ਭਾਂਡਾ ਧਨੁ
ਮਸੁ ॥ ਧਨੁ ਲੇਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਇਆ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੨੯੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਭਾਂਡਾ—ਦਵਾਤ । ਮਸੁ—ਸਿਆਹੀ । ਧਨੁ—ਧੰਨ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਮੁਬਾਰਿਕ । ਸੁ—ਉਹ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ :—ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੈ ਉਹ ਕਾਗਜ ਤੇ ਕਲਮ, ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੈ ਉਹ ਦਵਾਤ ਤੇ ਸਿਆਹੀ; ਤੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਲਿਖਾਇਆ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖਾਈ) । ੧ ।

ਮ: ੧॥ ਆਪੇ ਪਟੀ, ਕਲਮ ਆਪਿ, ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥ ਏਕੋ
ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥ ੨ ॥

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪੱਟੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਲਮ ਹੈਂ, (ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦਾ) ਲੇਖ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਕਾਰਣ ਵਾਲਾ) ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ, ਆਪਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਤੁਧੁ
ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੇ ਨਹੀ, ਤੂ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੂ ਹੈ
ਜਾਣਦਾ, ਤੁਧੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਤੂ ਅਲਖ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਮੁ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ
ਦਿਖਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਦੁਖੁ ਭਰਮੁ ਹੈ, ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਗਵਾਈ ॥
ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਿਸੁ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ, ਸੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ
ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ, ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ॥ ਜਿਤੁ ਤੂ ਲਾਇਹਿ ਸਚਿਆ,
ਤਿਤੁ ਕੇ ਲਗੈ, ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥੨੮॥੧॥ ਸੁਧੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗਤਿ—ਹਾਲਤ । ਮਿਤਿ—ਮਾਪ । ਗਤਿ ਮਿਤਿ—ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ
ਤੇ ਕੋਭਾ ਵ੍ਯਾ ਹੈਂ । ਅਗੋਚਰੁ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ
ਬਖਸ਼ੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਵਿਆ—ਵਿਆਪਕ । ਜਿਤੁ—ਜਿਸ (ਕੰਮ) ਵਿਚ ।
ਅਗਿਆਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ । ਭਰਮੁ—ਭਟਕਣਾ। ਪੁਰਖ—ਵਿਆਪਕ।
ਸਚਿਆ—ਹੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ! ਲਾਇਹਿ—ਤੂੰ ਲਾਂਦਾ ਹੈਂ । ਕੇ—ਕੋਈ ਜੀਵ ।
ਤਿਤੁ—ਉਸ (ਕੰਮ) ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਗਤ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤੂੰ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ
ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ; ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਹਰ
ਥਾਂ ਗੁਪਤ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕੋਭਾ ਵ੍ਯਾ ਹੈਂ—ਇਹ ਗੱਲ ਤੂੰ
ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈਂ,
ਤੂੰ (ਮਾਨੁਖੀ) ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈਂ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਤੇਰਾ
ਦੀਦਾਰ ਕਰਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਉਤੇ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਸਭ ਦਾ ਬਣਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਸਭ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ (ਵਿਰ ਭੀ) ਅਪਹੁੰਚ ਹੈਂ, ਤੇ ਹੈਂ ਸਭ ਬਾਈਂ ਵਿਆਪਕ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਧਰ ਤੂੰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲਾਂਦਾ ਹੈਂ ਓਧਰ ਹੀ ਉਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੂੰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈਂ) ਉਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੮।੧। ਸੁਧੁ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ

ਸੇਵੀਲੇ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ॥ ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ
ਜਾਚਹਿ ਸੰਤ ਜਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ, ਦਿਗ ਦਿਸੈ
ਸਰਾਇਚਾ, ਬੈਕੁੰਠ ਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ, ਸਪਤ ਲੋਕ ਸਾਮਾਨਿ ਪੂਰੀਅਲੇ ॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਲਛਿਮੀ ਕੁਮਾਰੀ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੀਵੜੇ, ਕਉਤਕੁ ਕਾਲੁ
ਬਪੁੜਾ, ਕੋਟਵਾਲੁ ਸੁ ਕਰਾ ਸਿਰੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰੀ ॥੧॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ, ਕੁਲਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚਤੁਰਮੁਖ ਡਾਂਵੜਾ, ਜਿਨਿ ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰੁ
ਰਾਚੀਲੇ ॥ ਜਾਂ ਕੈ ਘਰਿ ਈਸਰੁ ਬਾਵਲਾ ਜਗਤਗੁਰੂ, ਤਤ ਸਾਰਖਾ
ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਜਾਂ ਚੈ ਡਾਂਗੀਆ ਦੁਆਰੈ, ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ
ਲੇਖੀਆ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰੁ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ
॥੨॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਰਿਖਿ ਬਪੁੜੇ ਢਾਢੀਆ ਗਾਵੰਤ ਆਛੈ॥
ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਰੂਪੀਆ, ਅਨਗੁਣਾ ਆਖਾੜਾ, ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ
ਬੋਲਹਿ ਕਾਛੈ ॥ ਚਉਰ ਢੂਲ ਜਾਂ ਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ ॥ ਚੇਰੀ ਸਕਤਿ ਜੀਤਿ ਲੇ
ਭਵਨੁ ॥ ਅੰਡ ਟੂਕ ਜਾਂ ਚੈ ਭਸਮਤੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਪਤੀ ॥
੩ ॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਕੁਰਮਾ ਪਾਲੁ, ਸਹਸ੍ਰਵਨੀ ਬਾਸਕੁ ਸੇਜ ਵਾਲੂਆ ॥
ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਮਾਲਣੀ, ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਮੇਘਮਾਲਾ
ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ ॥ ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਜਾਂ ਚੈ ਸੁਰਸਰੀ ॥ ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂ ਚੈ
ਘੜਬਲੀ ॥ ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ ਵਰਤਣੀ ॥ ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਭਵਨ
ਧਣੀ ॥੪॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਰਜਨੁ ਧ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ
ਨਾਰਦੁ ਨੇਜੈ ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੋਲਾ ॥ ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ
ਹਹਿ ਘਰੀ ॥ ਸਰਬ ਬਿਆਪਿਕ ਅੰਤਰ ਹਰੀ ॥ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾਂ ਚੀ
ਆਣਿ ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਂ ਚੈ ਨੀਸਾਣਿ ॥੫॥੧॥[ਪੰਨਾ ੧੨੯੨]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਸੇਵੀਲੇ—ਸੇ ਤੇਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ । ਗੋਪਾਲ—[ਗੋ—ਧਰਤੀ ।

ਪਾਲ-ਪਾਲਣਹਾਰ] ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਅਕੁਲ-ਅ-
ਕੁਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੁਲ ਨਹੀਂ । ਨਿਰੰਜਨ-ਨਿਰ-ਅੰਜਨ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ
ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਦੀਜੇ-
ਕਿਰਪਾ ਕਰ-ਕੇ ਦੇਹ । ਜਾਚਹਿ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਚ-ਦਾ । ਚੋ-ਦਾ । ਚੀ-ਦੀ । ਚੇ-ਦੇ । ਜਾਂ ਚੇ ਘਰਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ [ਨੋਟ
-ਲਫਜ਼ 'ਘਰਿ' ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਕਰਣ ਕਾਰਕ ਹੈ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਫਜ਼
'ਚੇ' ਭੀ 'ਚੇ' ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । 'ਚੇ' ਅਤੇ 'ਕੇ' ਅਤੇ 'ਦੇ' ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਇਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਚੇ' 'ਦੇ' ਅਤੇ 'ਕੇ' ਦਾ ਭੀ ਇਕੋ ਹੀ ਅਰਥ ਹੈ । ਇਸੇ ਹੀ ਸਬਦ ਦੇ ਬੰਦ ਨੰ: ੨
ਵਿਚ 'ਚੇ' ਦੇ ਥਾਂ ਲਫਜ਼ 'ਕੇ' ਹੈ] । ਕੁਆਰੀ-ਸਦਾ-ਜੁਆਨ, ਕਦੇ ਬੁੱਢੀ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ,
ਸਦਾ ਸੁੰਦਰ ਟਿਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਦੀਵੜੇ-ਸੁਹਣੇ ਦੀਵੇ । ਦਿਗ ਦਿਸੇ-[ਲਫਜ਼
'ਦਿਸ' ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ 'ਦਿਕ' 'ਦਿਗ' ਬਣ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਦਿਸ' ਅਤੇ 'ਦਿਗ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ], ਸਾਰੀਆਂ
ਦਿਸਾਂ, ਚਹੁਆਂ ਦਿਸਾਂ ਦੀ । ਸਰਾਇਚਾ-ਕਨਾਤ । ਚਿਤ੍ਰ-ਤਸਵੀਰ । ਸਾਲਾ-ਸਾਲਾ,
ਘਰ । ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ-ਤਸਵੀਰ-ਘਰ । ਸਪਤ ਲੋਕ-(ਭਾਵ), ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਸਮਾਨਿ-
ਇਕੋ ਜਿਹਾ । ਪੂਰੀਅਲੇ-ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਕਉਤਕੁ-ਖਿਡੌਣਾ ।
ਬਪੁਜਾ-ਵਿਚਾਰਾ । ਕੋਟਵਾਲ-ਕੋਤਵਾਲ, ਸਹਿਰ ਦਾ ਰਾਖਾ । ਸੁ-ਉਹ ਕਾਲ । ਕਰਾ-
ਕਰ, ਹਾਲਾ । ਸਿਰਿ-ਸਭ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ । ਨਰਹਰੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧ ।

ਕੁਲਾਲ-ਕੁੰਭਿਆਰ, ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ । ਚਤੁਰਮੁਖ-ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ।
ਭਾਂਵੜਾ-ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਵਾਲਣ ਵਾਲਾ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਨੇ । ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰ-
ਸਾਰਾ ਜਗਤ । ਰਾਚੀਲੇ-ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ । ਜਾਂ ਕੈ ਘਰਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ
ਵਿਚ । ਈਸਰੁ-ਸਿਵ । ਬਾਵਲਾ-ਕਮਲਾ । ਸਾਰਖਾ-[Skt ਸਾਭਿੰ Possessing
the same station, condition or rank] ਵਰਗਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ । ਭਾਖੀਲੇ-
(ਜਿਸ ਨੇ) ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ । ਤਤ ਸਾਰਖਾ ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ-ਜਿਸ ਨੇ ਅਸਲੀਅਤ
ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਚੇ ਦੁਆਰੇ-ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ।
ਭਾਂਗੀਆ-ਚੋਬਦਾਰ । ਲੇਖੀਆ-ਮੁਨੀਮ, ਲੇਖਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ । ਪ੍ਰਤਿਹਾਰੁ-ਦਰਬਾਰ
ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ-[one of the beings in yama's world recording the vices
and virtues of mankind] ਜਮਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਦੂਤ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ
ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ । ਪਰੁਲੀ-ਪਰਲੋ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ । ਸੁ-[ਅਸਲ
ਲਫਜ਼ 'ਜੋ' ਹੈ, ਇਥੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੁ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਾਸਤੇ () ਅਤੇ () ਦੋਵੇਂ

ਲਗਾਂ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ] । ੨ ।

ਗਣ—ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ ਖਾਸ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ, ਜੋ ਗਣੇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੰਧਰਬ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ । ਗਾਵੰਤ ਆਛੈ—ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਗਰੂਆ—ਵੱਡਾ । ਅਨਗਰੂਆ—ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ । ਕਾਛੇ—[ਕਾਂਝਿਤ] ਮਨ-ਇੱਛਤ, ਸੁੰਦਰ । ਮੰਡਲੀਕ—[ਸੰਡਲੀਕ—A tributary king] ਉਹ ਰਾਜੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅੱਗੇ ਹਾਲਾ ਭਰਦੇ ਹੋਣ । ਜਾਂ ਚੈ—ਜਾਂ ਚੈ (ਘਰਿ), ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ । ਚੇਰੀ—ਦਾਸੀ । ਸਕਤਿ—ਮਾਇਆ । ਜੀਤਿ ਲੇ—(ਜਿਸ ਨੇ) ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ । ਅੰਡ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਅੰਡ ਟੂਕ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਧਰਤੀ । ਭਸਮਤੀ—ਦੁਲਾ । ੩ ।

ਕੂਰਮਾ—[ਕ੍ਰੋਯਲੋ ਕ੍ਰਮਿ ਕੇਗੋ ਽ਸ੍ਯ] ਵਿਸਨੂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਵਤਾਰ, ਕੱਛੂ-ਕੁੱਮਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਮੂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਖੀਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਮੰਦਰਾਚਲ ਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ । ਪਰ ਮਧਾਣੀ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਥੱਲੇ ਧਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਵਿਸਨੂ ਨੇ ਕੱਛੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮੰਦਰਾਚਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ । ਪਾਲੁ—ਪਲੰਘ । ਸਹਸ੍ਰ—ਹਜ਼ਾਰ । ਫਨੀ—ਫਣਾਂ ਵਾਲਾ । ਬਾਸਕੁ—ਸੋਸ ਨਾਗ । ਵਾਲੂਆ—ਤਣੀਆਂ । ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ—ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ । ਨਖ—ਨਹੁ । ਪ੍ਰਸੇਵ—ਪਸੀਨਾ । ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ—ਨਹੁਆਂ ਦਾ ਪਸੀਨਾ । ਜਾ ਚੈ—ਜਾ ਚੈ (ਘਰਿ) । ਸੁਰਸਰੀ—ਦੇਵ-ਨਦੀ, ਗੰਗਾ । ਸਪਤ—ਸੱਤ । ਘੜਥਲੀ—ਘੜਵੰਜੀ । ਵਰਤਣੀ—ਬਰਤਨ, ਭਾਂਡੇ । ੪ ।

ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ—ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਿੱਜ ਦਾ ਸੇਵਕ । ਨੇਜੈ—ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਹੇਲਾ—ਖੇਡ । ਬਾਨਵੇ—ਬਾਵਨ, ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ । ਹਹਿ—ਹਨ । ਘਰੀ—ਘਰ ਵਿਚ । ਜਾ ਚੈ ਘਰੀ—ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਤਾਂ ਚੀ—ਉਸ ਦੀ । ਆਣਿ—ਓਟ । ਜਾ ਚੈ ਨੀਸਾਣਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਨੀਸਾਣ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੋਣ ਹਨ ।

ਨੋਟ :-ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਸਨ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਉਹ ਸਦਾ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਗੌੜ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

‘ਹਉ ਤਉ ਏਕੁ ਰਮਈਆ ਲੈ ਹਉ ॥

ਆਨ ਦੇਵ ਬਦਲਾਵਨਿ ਦੈ ਹਉ ॥’

ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਚਿਰ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਭਗਤ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਨ-ਪੂਜਾ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪੂਜਾ ਤੋਂ

ਵਰਜਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੋ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਸੇਵਕ ਹਨ ।

ਅਰਥ :—ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ) ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਦਾਤਾ ! ਅਸਾਨੂੰ) ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼ । ੧ । ਰਹਾਉ।

ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਮਾਨੋ) ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਸਾਮੀਆਨਾ ਹੈ ਕਿ) ਇਹ ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਂ (ਉਸ ਸਾਮੀਆਨੇ ਦੀ ਮਾਨੋ) ਕਨਾਤ ਹੈ, (ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ-ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਤਸਵੀਰ-ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਾਰਾ ਬੈਕੁਨ ਉਸ ਦਾ (ਮਾਨੋ) ਤਸਵੀਰ-ਘਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਕ-ਸਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜੋਬਨ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ ਲੱਛਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾ ਜੁਆਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ ਜੋਬਨ ਕਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ), ਇਹ ਚੰਦ ਸੂਰਜ (ਉਸ ਦੇ ਮਹਲ ਦੇ, ਮਾਨੋ) ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਦੀਵੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਲ ਦਾ ਹਾਲਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੈ (ਜਿਸ ਕਾਲ ਦਾ ਹਾਲਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਬਰ-ਬਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਜੋ ਕਾਲ (ਇਸ ਜਗਤ-ਰੂਪ ਸਹਿਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ) ਕੋਤਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਵਿਚਾਰਾ (ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਮਾਨੋ, ਇਕ) ਖਿਡੌਣਾ ਹੈ । ੧ ।

ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਕਿ (ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ) ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕੁੰਭਿਆਰ ਹੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਇਤਨੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗਰੀਬ ਕੁੰਭਿਆਰ) । (ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਸਿਵ ਜੀ ਜਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ(ਹੈ), ਜਿਸ ਨੇ (ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ) ਅਸਲ ਸਮਝਣ-ਜੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ

ਕਰਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਇਹ ਸਿਵ ਜੀ (ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ) ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ (ਮਾਨੋ) ਇਕ ਕਮਲਾ ਮਸਖਰਾ ਹੈ। (ਰਾਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ-ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਚੋਬਦਾਰ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਜਾਂ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਐਸਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦਾ ਕੀਤਾ) ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਕੰਮ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਹਲ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਚੋਬਦਾਰ ਹੈ (ਭਾਵ, ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿੱਥ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। ਜਿਸ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਸਹਿਮ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ) ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਮੁਨੀਮ (ਦੀ ਹਸਤੀ ਰੱਖਦਾ) ਹੈ। (ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ) ਪਰਲੋ (ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮਰਾਜ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਹਲ ਦਾ ਇਕ (ਮਮੂਲੀ) ਦਰਬਾਨ ਹੈ। ੨।

ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ (ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ) ਗੁਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸੀ-ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਢਾਢੀ (ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ) ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਾਸਤ੍ਰ (ਮਾਨੋ) ਬਹੁ-ਰੂਪੀਏ ਹਨ, (ਇਹ ਜਗਤ, ਮਾਨੋ, ਉਸ ਦਾ) ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, (ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ) ਰਾਜੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲਾ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਦੇ) ਸ਼ੁੱਦਰ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਵਣ ਚਉਰ ਬਰਦਾਰ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਧਰਤੀ ਉਸ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ, ਮਾਨੋ, ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ)। ੩।

ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਨੂ ਦਾ ਕੱਛ-ਅਵਤਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਮਾਨੋ, ਇਕ ਪਲੰਘ ਹੈ; ਹਜ਼ਾਰ ਫਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸੋਸਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਜ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ (ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦਾ) ਹੈ; ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਨਾਸਪਤੀ (ਉਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਮਾਲਣ ਹੈ, ਛਿਆਨਵੇ ਕਰੋੜ ਬੱਦਲ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ (ਨੌਕਰ) ਹਨ; ਗੰਗਾ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਹੁਆਂ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੱਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਘੜਵੰਜੀ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਆ-ਜੰਤ ਉਸ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਹਨ। ੪।

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨੌੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਰਜਨ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਨਾਰਦ, ਨੌਜੇ, (ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ) ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ,

ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ, ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ ਗਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ, ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ ਆਦਿਕ ਉਸ ਦੀ (ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਜਿਹੀ) ਖੇਡ ਹਨ। ਜਗਤ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਆ-ਜੰਤ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮਦੇਵ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਓਟ ਆਸਰਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ (ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ) ਹਨ। ਪ।੧।

ਮਲਾਰ ॥ ਮੋ ਕਉ ਤੂੰ ਨ ਬਿਸਾਰਿ, ਤੂ ਨ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ਤੂ ਨ ਬਿਸਾਰੇ ਰਾਮਈਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਲਾਵੰਤੀ ਇਹੁ ਭ੍ਰਮੁ ਜੋ ਹੈ, ਮੁਝ ਉਪਰਿ ਸਭ ਕੋਪਿਲਾ ॥ ਸੂਦੁ ਸੂਦੁ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਉਠਾਇਓ, ਕਹਾ ਕਰਉ ਬਾਪ ਬੀਨੁਲਾ ॥ ੧ ॥ ਮੂਏ ਹੂਏ ਜਉ ਮੁਕਤਿ ਦੇਹੁਗੇ, ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇਲਾ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਜੁ ਦਇਆਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ, ਅਤਿਭੁਜ ਭਇਓ ਅਪਾਰਲਾ ॥ ਫੇਰਿ ਦੀਆ ਦੇਹੁਰਾ ਨਾਮੇ ਕਉ, ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ ਪਿਛਵਾਰਲਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੨]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਨ ਬਿਸਾਰੇ—ਨ ਬਿਸਾਰਿ। ਰਾਮਈਆ—ਹੋ ਸੁਹਣੇ ਰਾਮ! ਰਹਾਉ।

ਆਲਾਵੰਤੀ—[ਆਲਾਜ—ਘਰ, ਉੱਚਾ ਘਰ, ਉੱਚੀ ਜਾਤ] ਅਸੀਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉੱਚੇ ਘਰਾਣੇ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਭ੍ਰਮੁ—ਵਹਿਮ, ਭੁਲੇਖਾ। ਕੋਪਿਲਾ—ਕੋਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੂਦੁ—ਸੂਦਰ। ਸੂਦੁ ਸੂਦੁ ਕਰਿ—ਸੂਦਰ ਆ ਗਿਆ, ਸੂਦਰ ਆ ਗਿਆ—ਇਹ ਆਖ ਆਖ ਕੇ। ਮਾਰਿ—ਮਾਰ ਟੁਟਾਈ ਕਰ ਕੇ। ਕਹਾ ਕਰਉ—ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਰਾਂ? ਇਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਪੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਬਾਪ ਬੀਨੁਲਾ—ਹੋ ਬੀਨੁਲਾ—[Skt ਕਿਠਲ One situated at a distance] ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੧।

ਜਉ—ਜੇ। ਕੋਇਲਾ—ਕੋਈ ਭੀ। ਪੰਡੀਆ—ਪਾਂਡੇ, ਪੁਜਾਰੀ। ਮੋ ਕਉ—ਮੈਨੂੰ। ਵੇਵ—ਨੀਚ। ਪੈਜ—ਇੱਜਤ। ਪਿਛੋਉਡੀ ਹੋਇਲਾ—ਪਿਛੋਤਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ੨।

ਅਤਿਭੁਜ—ਵੱਡੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲਾ, ਬਹੁਤ ਬਲੀ। ਅਪਾਰਲਾ—ਬੇਅੰਤ। ਨਾਮੇ ਕਉ—ਨਾਮਦੇਵ ਵਲ। ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ—ਪਾਂਡਿਆਂ ਵਲ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਲ। ਪਿਛਵਾਰਲਾ—

ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ, ਪਿੱਠ । ੩ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਸੁਹਣੇ ਰਾਮ ! ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਨਾ ਵਿਸਾਰੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਨ ਭੁਲਾਈਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਨਾ ਵਿਸਾਰੀਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਇਹਨਾਂ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ) ਇਹ ਵਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ) ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ; ਸੂਦਰ ਸੂਦਰ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਤੇ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਉਠਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ; ਹੋ ਮੇਰੇ ਬੀਨੁਲ ਪਿਤਾ ! ਇਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ੧ ।

ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਤੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ; ਇਹ ਪਾਂਡੇ ਮੈਨੂੰ ਨੀਚ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਦਿੱਲਜ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ (ਕੀ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨੀਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ?) । ੨ ।

(ਹੋ ਸੁਹਣੇ ਰਾਮ !) ਤੂੰ ਤਾਂ (ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਨੀਚ ਕੁਲ ਦਾ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ) ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਫਿਰ ਤੂੰ) ਹੈਂ ਭੀ ਬੜਾ ਬਲੀ ਤੇ ਬੇਅੰਤ । (ਕੀ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਧੱਕਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?) (ਮੇਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਦੇਹੁਰਾ ਮੈਂ ਨਾਮਦੇਵ ਵਲ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਵਲ ਪਿੱਠ ਹੋ ਗਈ । ੩ । ੨ ।

ਨੋਟ :-ਜੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਿਸੇ ਬੀਨੁਲ-ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਜਾ ਆਖ਼ਰ ਤਾਂ ਬੀਨੁਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਬੀਨੁਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਂਡੇ ਧੱਕੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ ? ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕੇ ਖਾ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਬੀਨੁਲ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਦਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੀਨੁਲ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਥੋਂ ਧੱਕੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਧਰੀ ਕਿਸੇ ਬੀਨੁਲ-ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ । ਬੀਨੁਲ-ਮੂਰਤੀ ਫ਼ਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ 'ਰਹਾਉ' ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਨਾਮਦੇਵ ਆਪਣੇ 'ਬੀਨੁਲ' ਨੂੰ 'ਰਮਈਆ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੇ ਇਸਟ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਸੋ, ਇੱਥੇ ਨਾਮਦੇਵ ਉਸੇ ਮਹਾਨ 'ਬਾਪ' ਨੂੰ ਸੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮ, ਬੀਨੁਲ, ਮੁਕੰਦ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ—ਨਿਰਭੈਤਾ ਅਤੇ ਅਣਖ-ਸੰਮਾਨ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੀ

ਨਾਗਰ ਜਨਾਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੀ ॥ ਰਿਦੈ ਰਾਮ
ਕੋਬੰਦ ਗੁਨ ਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਰਸਰੀ ਸਲਲ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਰੁਨੀ ਰੇ,
ਸੰਤ ਜਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਪਾਨੀ ॥ ਸੁਰਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਤ ਅਵਰ ਜਲ ਰੇ,
ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਆਨੀ ॥ ੧ ॥ ਤਰ ਤਾਰਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ
ਮਾਨੀਐ ਰੇ, ਜੈਸੇ ਕਾਗਰਾ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਭਗਤਿ ਭਗਉਤੁ ਲਿਖੀਐ
ਤਿਹ ਉਪਰੇ, ਪ੍ਰਜਾਐ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੀ ॥੨॥ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟ ਬਾਂਢਲਾ
ਢੋਰ ਢੋਵੀਤਾ, ਨਿਤਹਿ ਬਾਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥ ਅਬ ਬਿਪ੍ਰ ਪਰਧਾਨ
ਤਿਹਿ ਕਰਹਿ ਡੰਡਉਤਿ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਰਣਾਇ ਰਵਿਦਾਸੁ ਦਾਸਾ ॥੩॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਾਗਰ-ਨਗਰ ਦੇ । ਬਿਖਿਆਤ-[ਵਿਯਾਤ-well-known
avowed] ਮਸਹੂਰ, ਪ੍ਰਤੱਖ, ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ । ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਸਾਰੀ-ਮੈਂ ਸੰਭਾਲਦਾ
ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੁਰਸਰੀ-[Skt. ਸੁਰਸਰਿਕ੍] ਗੰਗਾ । ਸਲਲ-ਪਾਣੀ । ਕ੍ਰਿਤ-ਬਣਾਇਆ
ਹੋਇਆ । ਬਾਰੁਨੀ-[Skt. ਕਾਰੁਣੀ] ਸਰਾਬ । ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਾਨੀ ਨਹੀ ਕਰਤ-
ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ । ਸੁਰਾ-ਸਰਾਬ । ਨਤ-ਭਾਵੇਂ । ਅਵਰ-ਹੋਰ । ਆਨੀ-ਹੋਰ ਵੱਖਰੇ । ੧ ।

ਤਰ-ਰੁੱਖ । ਤਰ ਤਾਰਿ-ਤਾੜੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਨਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਸ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਕਾਗਰਾ-ਕਾਗਜ਼ । ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੀ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਕੁਟ ਬਾਂਢਲਾ-(ਚੰਮ) ਕੁੱਟਣ ਤੇ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ । ਢੋਰ-ਮੋਢੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ । ਨਿਤਹਿ
-ਸਦਾ । ਬਿਪ੍ਰ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ਤਿਹਿ-ਉਸ ਨੂੰ । ਡੰਡਉਤਿ-ਨਮਸਕਾਰ । ਨਾਮ ਸਰਣਾਇ
-ਨਾਮ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ । ਤਿਹਿ-ਉਸ ਕੁਲ ਵਿਚ । ੩ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕੋ ! ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਾਤ
ਹੈ ਚਮਿਆਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਬੜੀ ਨੀਵੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਪਰ) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ
ਗਿਆ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੰਗਾ ਦੇ (ਭੀ) ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਰਾਬ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ (ਭਾਵ, ਉਹ ਸਰਾਬ ਗ੍ਰਹਿਣ-ਕਰਨ-ਜੋਗ ਨਹੀਂ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਅਹੰਕਾਰ ਭੀ ਅਉਗਣ ਹੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਉੱਚੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਤ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਪਰ ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰਾਬ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ (ਗੰਦੇ) ਪਾਣੀ ਭੀ ਹੋਣ ਉਹ ਗੰਗਾ (ਦੇ ਪਾਣੀ) ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਉਸ ਤੋਂ) ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਵੀਂ ਕੁਲ ਦਾ ਬੰਦਾ ਭੀ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ)। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤਾੜੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ), ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕ (ਚੰਮ) ਕੁੱਟਣ ਤੇ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ (ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ) ਨਿੱਤ ਮੋਢੇ ਪਸ਼ੂ ਢੋਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਉਸੇ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਰਵਿਦਾਸ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੩ । ੧ ।

ਨੋਟ :—ਇਸ ਸਥਵ ਦੀ ਰਹਾਉ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—“ਮੈਂ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹਾਂ” ਪਰ ਜੇ ਅਵਤਾਰ-ਪੂਜਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ‘ਰਾਮ’ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤੇ, ‘ਗੋਬਿੰਦ’ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਵਜਾਂ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਉਹ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲਵਜ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਵਰਤੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ :—ਸਿਮਰਨ ਨੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਲਾਰ ॥ ਹਰਿ ਜਪਤ ਤੇਉ ਜਨਾਂ ਪਦਮ ਕਵਲਾਸਪਤਿ ਤਾਸ ਸਮ
ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਆਨ ਕੋਊ ॥ ਏਕ ਹੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਬਿਸਥਰਿਓ, ਆਨ
ਰੇ ਆਨ ਭਰਪੂਰਿ ਸੋਊ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗਵਤੁ ਲੇਖੀਐ, ਅਵਰੁ ਨਹੀ
ਪੇਖੀਐ, ਤਾਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਆਛੇਪ ਛੀਪਾ ॥ ਬਿਆਸ ਮਹਿ ਲੇਖੀਐ, ਸਨਕ
ਮਹਿ ਪੇਖੀਐ, ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ ਦੀਪਾ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਈਦਿ
ਬਕਰੀਦਿ ਕੁਲ ਗਊ ਰੇ ਬਧੁ ਕਰਹਿ, ਮਾਨੀਅਹਿ ਸੇਖ ਸਹੀਦ ਪੀਰਾ ॥
ਜਾ ਕੈ ਬਾਪ ਵੈਸੀ ਕਰੀ, ਪੂਤ ਐਸੀ ਸਰੀ, ਤਿਹੁ ਰੇ ਲੋਕ ਪਰਸਿਧ ਕਬੀਰਾ
॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਢੇਢ ਸਭ ਢੇਰ ਢੇਵੰਤ ਫਿਰਹਿ, ਅਜਹੁ ਬੰਨਾਰਸੀ

ਆਸ ਪਾਸਾ॥ਆਚਾਰ ਸਹਿਤ ਬਿਪ੍ਰ ਕਰਹਿ ਭੰਡਉਤਿ, ਤਿਨ ਤਨੈ ਰਵਿਦਾਸ
ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤੇਉ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ । ਜਨਾਂ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਸੇਵਕ । ਪਦਮ ਕਵਲਾਸ-
ਪਤਿ-[ਧਵਾਪਤਿ ਕਸਲਾਪਤਿ] ਪਦਮਾਪਤਿ, ਕਮਲਾਪਤਿ। ਪਦਮਾ-ਲੱਛਮੀ, ਮਾਇਆ।
ਕਮਲਾ-ਲੱਛਮੀ, ਮਾਇਆ । ਪਦਮਾਪਤਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ਕਵਲਾਸਪਤਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ,
ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ । ਤਾਸ ਸਮ-ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਗਾ । ਤਾਸ ਤੁਲਿ
-ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ । ਕੋਊ ਆਨ-ਕੋਈ ਹੋਰ । ਹੋਇ-ਹੋ ਕੇ, ਬਣ ਕੇ ।
ਬਿਸਥਰਿਓ-ਖਿਲਾਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਆਪਕ । ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਨ ਆਨ-[Skt.
ਅਯਨ ਅਯਨ] ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ । ਸੋਊ-ਉਹੀ ਪ੍ਰਭੂ । ਰਹਾਉ ।

ਜਾ ਕੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਭਾਗਵਤੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਾਲਾਹ ।
ਅਵਰੁ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਹੋਰ । ਆਛੋਪ-ਅਛੋਹ, ਅਛੂਤ । ਛੀਪਾ-ਛੀਂਬਾ ।
ਪੇਖੀਐ-ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮਨਾ-ਵਡਿਆਈ । ਸਪਤ ਦੀਪਾ-ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ
ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ੧ ।

ਜਾ ਕੈ-ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ । ਬਕਰੀਦਿ-ਉਹ ਈਦ ਜਿਸ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਕੁਰ-
ਬਾਨੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ [ਬਕਰ-ਗਊ] । ਬਧੁ ਕਰਹਿ-ਜਬਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਂਦੇ
ਹਨ । ਮਾਨੀਅਹਿ-ਮੰਨਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਾ ਕੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਨਦਾਨ
ਵਿਚ । ਬਾਪ-ਪਿਉ ਦਾਦਿਆਂ, ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ । ਐਸੀ ਸਰੀ-ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰ ਆਈ,
ਅਜਿਹੀ ਹੋ ਸਕੀ । ਤਿਹੁ ਲੋਕ-ਤਿੰਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ । ਪਰਸਿਧ-
ਮਸਹੂਰ । ੨ ।

ਵੇਵ-ਨੀਚ ਜਾਤ ਦੇ ਬੰਦੇ । ਅਜਹੁ-ਅਜੇ ਤਕ । ਆਚਾਰ-ਕਰਮ-ਕਾਂਡ । ਆਚਾਰ
ਸਹਿਤ-ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ, ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ । ਤਿਨ ਤਨੈ-ਉਹਨਾਂ ਦੇ
ਪੁੱਤਰ (ਰਵਿਦਾਸ) ਨੂੰ । ਦਾਸਾਨ ਦਾਸਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ । ੩ ।

ਅਰਥ :- ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ
ਦੇ (ਅਨੰਨ) ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਗਾ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ
ਬਰਾਬਰ ਦਾ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬੋ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਦੇ) ਹੋ ਭਾਈ ! ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ,
ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਸ (ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ,
(ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਉਂਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆਂ

ਦੇ ਭਾਣੇ) ਉਸ ਦੀ ਜਾਤ ਛੀਂਬਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਛੂਤ ਹੈ (ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ); ਬਿਆਸ (ਦੇ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਨਕ (ਆਦਿਕ ਦੇ ਪੁਸਤਕ) ਵਿਚ ਭੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧।

[ਨੋਟ—ਬੂੰਕਿ ਇਹ ਬਹਿਸ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਬਿਆਸ ਸਨਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਖੁਦ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਨਹੀਂ ਹਨ ।]

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਕਬੀਰ) ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕ (ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਕੇ) ਈਦ ਬਕਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਹੁਣ) ਗਊਆਂ ਹਲਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰੀਂ ਹੁਣ ਸੇਖਾਂ ਸਹੀਦਾ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ (ਕਬੀਰ) ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਰ ਵਿਖਾਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰ ਆਈ (ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਦਬਾ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਸਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੨ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਨੀਚ ਲੋਕ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ (ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ) ਅਜੇ ਤਕ ਮੋਢੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਪੁੱਤਰ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੩। ੨।

ਨੋਟ—ਫਰੀਦ ਜੀ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਫ ਪ੍ਰਤੱਖ ਟਿੱਸਦੀ ਹੈ । ਫਰੀਦ ਜੀ ਹਰ ਥਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹਨ—ਮਲਕੁਲਮੌਤ, ਪੁਰਸਲਾਤ (=ਪੁਲਸਿਰਾਤ), ਅਕਲਿ ਲਤੀਫ, ਗਿਰੀਵਾਨ, ਮਰਗ ਆਦਿਕ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਲਫਜ਼ ਹੀ ਹਨ; ਖਿਆਲ ਭੀ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ 'ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਸੀ ਮਿਤੁ' ; ਇਥੇ ਮੁਰਦੇ ਦੱਬਣ ਵਲ ਇਸਾਰਾ ਹੈ । ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ, ਸਭ ਲਫਜ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਉੱਚੇ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਲਫਜ਼ ਮਿਲਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹੀ ਨਾਮ ਵਰਤੇ ਹਨ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਜੋ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਵਰਤੇ ਹਨ—ਪੀਤਾਂਬਰ, ਰਾਮ, ਹਰਿ, ਨਾਰਾਇਣ, ਸਾਰੰਗਧਰ, ਠਾਕੁਰ ਆਦਿਕ ।

ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦ

ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਘਰ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਿਅਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਲੇ ਸਨ; ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿਚ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਿੰਦੂ। ਹਾਂ, ਹਿੰਦੂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁ-ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਸਰ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਇਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਲਣ ਕਰਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਸਮਾਂ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਸੱਸਣ ਟਪਲਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਪਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ; ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

“ਸਕਤਿ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ, ਮੈ ਨ ਬਦਉਗਾ ਭਾਈ॥ਜਉ
ਰੇ ਖੁਦਾਇ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕੁ ਕਰੇਗਾ, ਆਪਨ ਹੀ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥
ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ, ਅਉਰਤਿ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ॥ ਅਰਧ
ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ ਛਡੈ, ਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥ ੩ ॥”

ਇੱਥੇ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਜੋ ਉਹ ਮੁਸਲ-ਮਾਨੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪਲਦੇ, ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਮਾਪੇ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲ-ਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਰਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੱਖ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਰ ਦੀ ਸਾਬਣ ਵਾਸਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਲਫਜ਼ ‘ਅਉਰਤਿ’ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਿੰਦੂ-ਲਫਜ਼ “ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ” ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਪਰ, ਕੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ? ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ। “ਰਹਾਉ” ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰਿ-ਰਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ; ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਡਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ, ਕਬੀਰ ਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਸੋਭਾ ਉਹ ਹੋਈ ਜੋ ਸਨਕ ਤੇ ਵਿਆਸ ਵਰਗੇ ਰਿਸੀ ਲਿਖ ਗਏ, ਕਬੀਰ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੇ ਦਬਾ ਤੋਂ ਨਿੱਡਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਉੱਘਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਫੁਲ ਦੇ ਹੋਰ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ; ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨੇ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ
ਕਿ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚਰਨੀ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੋਖ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਲਵਜ 'ਸੋਖ' ਮੁਸਲਮਾਨੀ
ਹੈ, ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ 'ਭਗਤ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ, 'ਭਗਤ' ਲਵਜ਼ ਹੋਂਦਕਾ ਹੈ।

ਸੋ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਬਦ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ
ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ, ਭਾਰਾ ਟਪਲਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਭਾਵ : ਸਿਮਰਨ ਨੀਵਿਆ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮਲਾਰ॥

ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥੁ, ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਪਾਈ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ਰਹਾਉ॥ ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾ ਲਉ ਧੋਵਉ ॥ ਆਵੈਗੀ
ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੋਵਉ ॥ ੧॥ ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ ਸੋਈ ਸੋਈ ਫਾਟਿਓ॥
ਬੂਠੇ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ ॥ ੨॥ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਭਇਓ ਜਬ
ਲੇਖੋ ॥ ਜੋਈ ਜੋਈ ਕੀਨੋ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਖਿਓ ॥ ੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ—ਜਿੰਦ ਦਾ ਸਾਈਂ । ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ—ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ
ਭਗਤੀ ਨਾਲ ? ਹੋਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਕੀਤਿਆਂ ? ਭਾਵ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ । ਪਰਮ ਗਤਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਰਹਾਉ ।

ਕਹਾ ਲਉ—ਕਦੋਂ ਤੱਕ ? ਭਾਵ, ਬੱਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ।
ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਧੋਵਉ—ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਧੋਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦਿਆ
ਕਰਾਂਗਾ । ਆਵੈਗੀ.....ਸੋਵਉ—ਕਹਾ ਲਗੁ ਆਵੈਗੀ ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੋਵਉ—ਕਦੋਂ
ਤੱਕ ਨੀਂਦ ਆਵੈਗੀ ਅਤੇ ਕਦ ਤੱਕ ਸਵਾਂਗਾ ? ਨਾਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ
ਆਵੈਗੀ ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਸਵਾਂਗਾ । ੧ ।

ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ—ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਜੋੜਿਆ ਸੀ, ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਮੰਦ-ਕਰਮਾਂ ਦੀ
ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਸੋਈ ਸੋਈ—ਉਹ ਸਾਰਾ (ਲੇਖਾ)। ਬੂਠੇ ਬਨਜਿ—ਬੂਠੇ ਵਣਜ ਵਿਚ
(ਲੱਗ ਕੇ ਜੋ ਹੱਟੀ ਪਾਈ ਸੀ) । ੨ ।

ਕਹੁ—ਆਖ । ਰਵਿਦਾਸ—ਹੇ ਰਵਿਦਾਸ । ਭਇਓ ਜਬ ਲੇਖੋ—(ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਵਿਚ) ਜਦੋਂ (ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਹੋਇਆ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ
ਆਪੇ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ । ੩ ।

ਅਰਥ :- ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ
ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, (ਨਹੀਂ ਤਾਂ) ਜਿੰਦ ਦਾ ਸਾਈਂ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ । ਰਹਾਉ ।

(ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਰਾਈ ਨੀਂਦਿਆ ਕਰਨੀ ਛੱਡ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ, (ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ) ਨਾਹ ਮੈਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਆਵੈਗੀ
ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਮੈਂ ਗ਼ਾਫਲ ਹੋਵਾਂਗਾ । ੧ ।

(ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਮੈਂ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਮੰਦ-ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ (ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ) ਉਸ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਥੂਠੇ ਵਣਜ ਵਿਚ (ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਜੋ ਹੱਟੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਉਹ ਹੱਟੀ ਹੀ ਉੱਠ ਗਈ ਹੈ । ੨ ।

(ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਵੇਂ ਆਈ ?) ਹੇ ਰਵਿਦਾਸ ! ਆਖ—(ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ ਕੇ) ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸ ਪਿਆ (ਤੇ ਮੈਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸਰਮਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਗਿਆ) । ੩ । ੩ ।

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ : ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਥੂਠੇ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤਰਕ ਕਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਫਾ ਹੀ ਮੁਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩ ।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲੁ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਮਿਲਿ ਹਰਿਆ ॥ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ
ਬਲਿ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕਉ, ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਪਗ ਪਰਿਆ ॥
ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪਤਿਤ ਉਧਰਿਆ
॥ ੧ ॥ ਮਨੁਆ ਚਲੈ ਚਲੈ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਵਸਗਤਿ
ਕਰਿਆ ॥ ਜਿਉਂ ਜਲ ਤੰਤੁ ਪਸਾਰਿਓ ਬਧਕਿ ਗ੍ਰਸਿ ਮੀਨਾ ਵਸਗਤਿ
ਖਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਭਲ ਨੀਕੇ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਲੁ
ਲਹੀਆ ॥ ਹਉਮੈ ਦੁਰਤੁ ਗਇਆ ਸਭੁ ਨੀਕਰਿ ਜਿਉ ਸਾਬੁਨਿ ਕਾਪਰੁ
ਕਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ, ਗੁਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਉਰ ਧਰਿਆ ॥ ਸਭੁ ਦਾਲਦੁ ਦੂਖੁ ਭੰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਨਾਨਕੁ ਨਾਮਿ ਉਧਰਿਆ ॥੪॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਹਰਿਆ—ਹਰਾ-ਭਰਾ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ।
ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ। ਬਲਿ ਬਲਿ—ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹਰਿ—ਹੇ ਹਰੀ! ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਪਗ—ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ। ਪਰਿਆ—ਪਿਆ ਰਹਾਂ।
ਹਮ—ਅਸੀਂ, ਮੈਂ। ਧਨੁ ਧਨੁ—ਧੰਨ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ। ਪਤਿਤ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ
ਮਨੁੱਖ। ਉਧਰਿਆ—(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਚਲੈ ਚਲੈ—ਮੁੜ ਮੁੜ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਵਸਗਤਿ—ਵੱਸ ਵਿਚ। ਜਲ ਤੰਤੁ—
(ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ) ਜਾਲ। ਬਧਕਿ—ਬੱਧਕ ਨੇ, ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ। ਗ੍ਰਸਿ—ਫੜ ਕੇ।
ਮੀਨਾ—ਮੱਛੀ। ਖਰਿਆ—ਲੈ ਗਿਆ। ੨।

ਭਲ—ਭਲੇ। ਨੀਕੇ—ਚੰਗੇ। ਲਹੀਆ—ਲਾਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਰ—ਪਾਪ। ਗਇਆ।
ਨੀਕਰਿ—ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸਾਬੁਨਿ—ਸਾਬਣ ਨਾਲ। ਕਾਪਰੁ—ਕੱਪੜਾ। ਕਰਿਆ—(ਮਲ-
ਰਹਿਤ) ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੩।

ਮਸਤਕਿ—ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਲਿਲਾਟਿ—ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਧੁਰਿ—ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ।

ਠਾਕੁਰਿ—ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਉਰ—ਹਿਰਦਾ । ਸਭੁ—ਸਾਰਾ । ਦਾਲਦੁ—ਗਰੀਬੀ । ਦਾਲਦੁ
ਦੁਖ ਭੰਜ—ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।
ਉਧਰਿਆ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ
ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । (ਸੰਤ
ਜਨਾਂ ਦੀ) ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੇ ਉਤੇ) ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ
ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਾ ਰਹਾਂ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਬਾਸ ਹੈ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ
ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ) ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਦਾ
ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਇਉਂ) ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈਦਾ
ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਿਕਾਰੀ ਨੇ ਜਾਲ ਖਿਲਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ (ਕੁੰਡੇ ਵਿਚ) ਫਸਾ ਕੇ
ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੰਤ ਜਨ ਭਲੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ
ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ (ਸਾਫ਼) ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਸਾਰਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਠਾਕੁਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ
(ਗੁਰੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਵਸਾ ਲਏ । ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਗਰੀਬੀ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ
ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ
ਲੰਘ ਗਿਆ । ੪ । ੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੰਤ ਜਨਾ ਪਗ ਰੇਨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਨੁ ਕੋਰਾ ਹਰਿ ਚੰਗਿ ਭੇਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਮ ਅਚਿਤ ਅਚੇਤ ਨ ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ, ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਸੁਚਿਤ ਚਿਤੇਨ ॥
ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ ਕੀਓ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇਨ ॥

੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲਹਿ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਮ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵੇਨ ॥ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਉਤਮ ਜਗਿ ਕਹੀਅਹਿ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਪਾਥਰ ਸੇਨ ॥
 ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਓਇ ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇਨ ॥
 ੩ ॥ ਤੁਮ੍ਹ ਹਰਿ ਸਾਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਰਾਸਿ ਦੇਨ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਲਇ ਵਾਖਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲੇਨ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪਗ ਰੇਨ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ। ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਰੰਗਿ-ਰੰਗ ਨਾਲ। ਭੇਨ-ਭਿੰਜ ਗਿਆ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਅਚਿਤ-[ਅ-ਚਿਤ] ਬੇ-ਧਿਆਨੇ। ਅਚੇਤ-ਗਾਫਿਲ। ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਮਿਤਿ-ਮਾਪ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਸੁਚਿਤ-ਸਿਆਣਾ। ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ-ਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਅੰਗੀਕਾਰੁ-ਪੱਖਾ ਕੀਓ ਅੰਗੀਕ੍ਰਿਤੁ-ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ੧।

ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੰਤ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ। ਮਿਲਹਿ-ਜੇ ਮਿਲ ਪੈਣ। ਕਟਿ-ਕੱਟ ਕੇ। ਦੇਵਉ-ਦੇਵਉਂ, ਮੈਂ ਦੇ ਦਿਆਂ। ਹੀਅਰਾ-ਹਿਰਦਾ। ਤੇਨ-ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਪਤਿਤ ਪਵੇਨ-ਪਤਿਤਾ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ। ੨।

ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਕਹੀਅਹਿ-ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੇਨ-ਸਿੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਿੰਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ-[ਸਾਕਉਂ] ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਓਇ-[ਲਫਜ਼ 'ਓਹ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਕੇਨ-ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩।

ਸਾਹ-ਸਾਹ, ਨਾਮ-ਖ਼ਜਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਰਾਸਿ-ਸਰਮਾਇਆ, ਪੂੰਜੀ। ਦੇਨ-ਦੇਹ। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਲਇ ਲੇਨ-ਲੱਢ ਲਵਾਂ। ਵਾਖਰੁ-ਵੱਖਰ, ਸੋਦਾ। ੪।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ (ਮੰਗਦਾ ਹੈ)। ਹੇ ਭਾਈ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ(ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਰਾ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਭਿੰਜ ਗਿਆ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ) ਬੇ-ਧਿਆਨੇ ਗਾਫਿਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ-ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਕੋਢਾ ਬੇਅੰਤ ਵਡਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿਆਣੇ ਰਿੱਤ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਬਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪੱਖ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਨ (ਸੰਨ੍ਹ) ਮਿਲ ਪੈਣ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ) ਹਿਰਦਾ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇ ਦਿਆਂ । (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਤ ਮਿਲ ਪਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪਿਆ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਿਤਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਪੱਥਰ (ਭੀ ਅੰਦਰੋਂ) ਸਿੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪੱਥਰ-ਦਿਲ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਨਰਮ-ਦਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ (ਆਪ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਉਸ ਨਾਮ-ਧਨ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ-ਸਰਮਾਇਆ ਦੇਹ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਸੋਦਾ ਲੱਭ ਸਕਾਂ । ੪ । ੨ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਗਾਸ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ ਉਦਾਸ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਬਿਗਸਿਆ ਉਦਮ ਭਏ ਮਿਲਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਜਿਤਨੇ ਸਾਸ ਲੀਏ ਹਮ ਗ੍ਰਾਸ ॥ ਕਿਲਬਿਖ ਦਹਨ ਭਏ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਤੂਟਿ ਗਏ ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਸ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਰਖੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਸ ॥ ਅਵਗਨੀਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਤਰੇ ਤਰਾਸ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ ਤੇ ਸਭਿ ਉਚ ਹਮ ਨੀਚ ਬਿਖਿਆਸ ॥ ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਸੰਗਿ ਗੁਰ ਮੇਟੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲੀਏ

ਪ੍ਰਭ ਪਾਸ ॥ ੪ ॥ ੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਗਾਸ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਗਿਰਹ-ਗ੍ਰਿਹਸਤ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਮ-ਅਸੀ ਜੀਵ, ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ । ਹਿਰਵੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਰਹਰਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਕਿਰਪਾਸ-[ਕ੍ਰਪਾਸ਼ਯ] ਕਿਰਪਾਲ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਵੇਲੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ [ਅਨੁਦਿਨ] । ਬਿਗਸਿਆ-ਖਿੜ ਪਿਆ । ੧ ।

ਸਾਸ-ਸਾਹ । ਗ੍ਰਾਸ-ਗਿਰਾਹੀਆਂ । ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ । ਦਹਨ ਭਏ-ਸੜ ਗਏ । ਫਾਸ-ਫਾਹੀਆਂ । ੨ ।

ਕਿਰਮ-ਕੀੜੇ । ਮੁਰਖ-ਮੂਰਖ । ਪ੍ਰਭ ਤਾਸ-ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਤਰਾਸ-ਉਸ ਨੇ ਤਾਰ ਲਿਆ । ੩ ।

ਜਗਦੀਸਰਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਈਸਰ ਨੇ । ਤੇ ਸਭਿ-ਉਹ ਸਾਰੇ । ਬਿਖਿਆਸ-ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ । ਸੰਗਿ-ਨਾਲ । ਸੰਗਿ ਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ॥ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਰਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ) ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਅਸਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ । (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਹਰ ਵੇਲੇ (ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ) ਆਨੰਦ ਬਣ ਗਿਆ, (ਸਾਡਾ) ਮਨ ਖਿੜ ਪਿਆ, (ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੋਰ) ਉੱਦਮ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਮਿਤਣ ਦੀ ਆਸ ਬਣਦੀ ਗਈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ (ਤੇ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਗਿਰਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ (ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਸੜ ਗਏ, ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ । ੨ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੀਹ ਪਾਂਇਆਂ ਹੈ ? ਅਸੀ ਤਾਂ ਕੀੜੇ ਹਾਂ । ਅਸੀ ਕੀਹ ਕਰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਸਾਡੀ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ (ਆਪ ਹੀ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਸੀ ਔਗਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, (ਔਗਣਾਂ ਦੇ ਭਾਰ

ਨਾਲ) ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਹਾਂ (ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਤਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, (ਉਹ ਮਾਲਕ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਸ਼ਿਸਟੀ ਰਚੀ ਹੈ (ਇਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤ (ਅਸਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ) ਉੱਚੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਨੀਵੇਂ ਹਾਂ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ! ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਔਗੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਟਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ । ੩ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿਓ ਗੁਰ ਵਾਕ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਗਇਓ ਸਭ
ਝਾਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹਰਿ ਕੇਰੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ
ਰਵਿਓ ਗੁਪਲਾਕ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਉਘਰਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ
ਕੇ ਤਾਕ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਜਿਨ ਉਰਿ ਧਾਰਿਓ
ਹਰਿ ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਜੈਸੇ ਗਊ ਦੇਖਿ
ਬਛਰਾਕ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇ ਜਨ ਉਤਮ
ਜਨਕ ਜਨਾਕ ॥ ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਬਾਸੁ ਬਸਾਨੀ ਛੂਟਿ ਗਈ ਮੁਸਕੀ
ਮੁਸਕਾਕ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਜਨ ਤੁਮ੍ਹ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀਏ ਹਰਿ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ
ਅਪਨਾਕ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸਖਾ ਹਰਿ ਭਾਈ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬੰਧ ਹਰਿ
ਸਾਕ ॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੇਰੇ ਮਨਿ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ । ਗੁਰ ਵਾਕ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ । ਜਗਦੀਸਰਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਈਸਰ (ਮਾਲਕ) ਨੇ । ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ ਅਕਲ ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ । ਝਾਕ-ਤੱਕ, ਲਾਲਸਾ । ਸਭ-ਸਾਰੀ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਾਨਾ-ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ । ਕੇਰੇ-ਦੇ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਰਵਿਓ
-ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਗੁਪਲਾਕ-ਗੁਪਤ । ਪ੍ਰਗਟੇ-ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਦਿੱਸ ਪਏ । ਤਾਕ-
ਭਿੱਤ । ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ੧ ।

ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਰਸਿਕ ਰਸਾਕ-ਰਸੀਏ, ਪ੍ਰੇਮੀ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਬਛਰਾਕ
-ਵੱਛਾ । ੨ ।

ਮਹਿ-ਵਿਚ । ਤੇ ਜਨ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜਨਕ ਜਨਾਕ-ਜਨ, ਸੰਤ ਜਨ । ਹਿਰਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਬਾਸੁ-ਸੁਗੰਧੀ । ਛੂਟਿ ਗਈ-ਮੁੱਕ ਗਈ । ਮੁਸਕ ਮੁਸਕਾਕ-ਬਦਬੂ, ਦੁਰਗੰਧ । ੩ ।

ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ । ਆਪਨ ਅਪਨਾਕ-ਆਪਣੇ ਅਪਣਾ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ । ਸਖਾ-ਮਿੱਤਰ । ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ (ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮੁੱਕ ਗਿਆ, (ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ) ਸਾਰੀ ਬਾਕ ਖ਼ਤਮ ਹੋਈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ (ਭੀ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਪਤ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਦੇ (ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਬੰਦ) ਭਿੱਤ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਰਸੀਏ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਸਾ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਹੋ (ਜਿਹੋ) ਸੰਤ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਇਉਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਗਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੱਸਦਾ ਹੈ), ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ ਹੋਰ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਸਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਬਦਬੂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਚੰਗੇ) ਬਣਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ, ਭਰਾ ਹਨ, ਮਾਂ ਹਨ, ਪਿਉ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ । ੪ । ੪ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਚੀਤਿ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਗੜ੍ਹਿ ਵੇੜ੍ਹੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਲੀਓ ਗੜ੍ਹ ਜੀਤਿ॥

੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਥਿਆ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਿਆ ਲੁਬਧੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ
ਮੋਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਜੈਸੇ ਤਰਵਰ ਕੀ ਤੁਛ ਛਾਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ
ਦੇਹ ਭੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨ ਉਤਮ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ
ਮਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥ ਪਰਚੈ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਅਸਥਿਰੁ ਰਾਮੁ
ਰਵਿਆ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੨॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਜਨ ਨੀਕੇ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ
ਮਨੁ ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਹੈ ਨ ਉਤਰੈ ਕਬਹੂ, ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਇ
ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਰਿ ਕਾਟੇ
ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀਓ ਮੁਖਿ ਅਉਖਧੁ ਜਨ ਨਾਨਕ
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਿ ॥੪॥੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ਚੀਤਿ—ਚਿੱਤ ਵਿਚ,
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ । ਵਸਤੁ—ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ । ਗਤ੍ਰਿ—ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ । ਵੇੜੀ—ਘਿਰੀ ਹੋਈ । ਕੈ
ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਗਤ੍ਰੁ—ਕਿਲ੍ਹਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਿਥਿਆ—ਨਾਸਵੰਤ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ) । ਭਰਮਿ—ਭਟਕ ਕੇ । ਭਰਮਿ
ਭਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਆ—ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਲੁਬਧੋ—ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ । ਕਲਤ੍ਰ—
ਇਸਤ੍ਰੀ । ਤਰਵਰ—ਰੁੱਖ । ਛਾਇਆ—ਛਾਂ । ਤੁਛ—ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ । ਦੇਹ—ਸਰੀਰ
ਭੀਤਿ—ਕੰਧ । ੧ ।

ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ—ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਤੀਤਿ—ਸਰਧਾ । ਪਰਚੈ
—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਰਵਿਆ—ਵਿਆਪਕਾ ਘਟ ਅੰਤਰਿ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਅਸਥਿਰੁ—ਸਦਾ
ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ । ੨ ।

ਨੀਕੇ—ਚੰਗੇ । ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਤਿ—ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰੰਗੁ—ਪ੍ਰੇਮ-
ਰੰਗ । ਜਾਇ—ਜਾ ਕੇ । ੩ ।

ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ—ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ । ਕਾਟੇ ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ—ਪੂਰਨ
ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ । ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਅਉਖਧੁ—ਦਵਾਈ । ਪਤਿਤ—ਵਿਕਾਰੀ ।
ਪੁਨੀਤਿ—ਪਵਿੱਤਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਪਿਆ
ਕਰ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ (ਹੈ, ਪਰ
ਉਹ) ਮਾਇਆ ਦੇ (ਮੋਹ ਦੇ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਪਈ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੀਵ) ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਬੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਢਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕੱਚੀ) ਕੰਧ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ) ਸਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਉਹ ਰੰਗ ਕਦੇ ਭੀ ਲਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਭੀ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਬੜੇ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਮੰਦ-ਕਰਮੀ ਹਾਂ (ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਜਾ ਪਏ) ਗੁਰੂ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ) ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਦਾਰੂ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ੪ । ੫ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮਨਾਮ ਜਗੰਨਾਥ ॥ ਘੁਮਨ ਘੇਰ ਪਰੇ ਬਿਖੁ ਬਿਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਵਿ ਲੀਏ ਦੇ ਹਾਥ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਆਮੀ ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਨਰਹਰਿ ਤੁਮ੍ਹ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਤੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਤਰੇ ਸੰਗਿ ਸਾਥ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ੍ਹ ਵਡ ਪੁਰਖ ਬਡ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹਮ ਛੂਢਿ ਰਹੇ ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ ॥ ਤੂ ਪਰੈ ਪਰੈ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ ਤੂ ਆਪਨ ਜਾਨਹਿ ਆਪ ਜਗੰਨਾਥ ॥ ੨ ॥ ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ਅਗੋਚਰ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਾਥ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ ॥ ੩ ॥ ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਹਮ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਜਗੰਨਾਥ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਖਹੁ ਜਨ ਸਾਥ ॥

॥ੳ॥੬॥[ਪੰਨਾ ੧੨੯੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਜਗੰਨਾਥ-ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ । ਪਰੇ-ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਬਿਖੁ-ਜਹਰ, ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ । ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ਦੇ-ਦੇ ਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਅਭੈ-ਅ-ਭੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਨਿਰੰਜਨ-[ਨਿਰ-ਅੰਜਨ । ਅੰਜਨ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ] ਨਿਰਲੇਪ । ਨਰਹਰਿ-ਪਰ-ਮਾਤਮਾ । ਪਾਬ-ਪੱਥਰ । ਪਾਪੀ ਪਾਬ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਭਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ । ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ । ਲੁਭਤੇ-ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ । ਕਾਸਟ-ਕਾਨ, ਲੱਕੜ । ਕਾਸਟ ਸੰਗਿ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਨਾਲ । ਲੋਹ-ਲੋਹਾ । ਤਰੇ-(ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰ-[ਅ-ਗੋ-ਚਰ। ਗੋ-ਇਆਨ-ਇੰ-ਦ੍ਰੇ। ਚਰ-ਪਹੁੰਚ] ਜੋ ਗਿਆਨ-ਇੰ-ਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ । ਹਾਥ-ਭੁੰਘਾਈ, ਬਾਹ । ਅਪਹੰਪਰੁ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਤੂ ਜਾਨਹਿ-ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ਆਪਨ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ਜਗੰਨਾਥ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ । ੨ ।

ਅਦ੍ਰਿਸਟ-ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਧਿਆਏ-ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸਾਧੂ ਪਾਬ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਰਸਤਾ [ਧਯ-ਰਸਤਾ] । ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ-ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ । ੩ ।

ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਗਦੀਸ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ (ਮਾਲਕ) ! ਹਮ-ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ । ਜਗੰਨਾਥ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ! ਕੋ-ਦਾ । ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭ ! ਜਨ ਸਾਥ-ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮਨ ! ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਗੁਰੂ (ਆਪਣਾ) ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ (ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ (ਸਾਡੇ) ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਪੱਥਰ (ਹੋ ਚੁਕੇ) ਹਾਂ; ਕਾਮ ਰੋਧ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, (ਮਿਹਰ ਕਰ) ਸਾਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣੋਂ)

ਬਚਾ ਲੈ (ਜਿਵੇਂ) ਕਾਠ (ਬੋੜੀ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਲੋਹਾ (ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ (ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਲੋਂ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਪ-ਹ੍ਰਿਚ ਹੈਂ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਤੇਰੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਭੁੰਘਾਈ ਅਸੀਂ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ! ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । (ਮਨੁੱਖ) ਉਸ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਿਆ ਰਸਤਾ ਫੜ ਕੇ ਹੀ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ੩ ।

ਹੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਖਸਮ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਤੋਂ) ਬਚਾਈ ਰੱਖ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ । ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਮੈਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰੱਖ । ੪ । ੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਨ ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲ ॥ ਹਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੜਿ ਟਕਸਾਲ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਲ ॥
੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਏਕ ਜੀਹ ਕਿਆ ਕਥੇ ਬਿਚਾਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਲਾਲ ॥ ਤੁਮਰੀ ਜੀ ਅਕਬ ਕਥਾ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਹੀ ਜਾਨਹਿ ਹਉ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਮੀਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜੀਹ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਰਾਮਨਾਮ ਧਨੁ ਮਾਲ ॥ ਜਾ ਕੋ ਭਾਗੁ ਤਿਨਿ ਲੀਓ ਰੀ ਸੁਹਾਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੈ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥੨॥੧॥੭ [੧੨੬੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਪਾਲ—ਗੋਪਾਲ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਹੋ—ਹੇ (ਮਨ) ! ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਗਮ—ਅਪਹ੍ਰਿਚ । ਅਗੋਚਰ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ

ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੀਹ-ਜੀਭ। ਕਿਆ ਕਬੈ-ਕੀਹ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
 ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਲਾਲ-ਹੋ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ। ਜੀ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਅਕਬ-ਜੋ ਪੂਰਨ
 ਤੋਰ ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਉ-ਹਉ, ਮੈਂ। ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ। ਨਿਹਾਲ
 -ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ। ੧।

ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾ-ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ। ਜੀਹ-ਜੀਭ।
 ਕੋ-ਦਾ। ਤਿਨਿ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ। ਰੀ-ਹੋ ਸਖੀ ! ਲੀਓ ਸੁਹਾਗੁ-ਸੁਹਾਗ ਲੱਭ
 ਲਿਆ, ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਹਉ-ਹਉ, ਮੈਂ। ਬਲਿ ਬਲੇ-ਕੁਰਬਾਨ। ੨।

ਅਰਥ :-ਹੋ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ)
 ਜਪਿਆ ਕਰ। ਹੋ ਮਨ ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਤਨ ਹਨ, ਜਵਾਹਰ ਹਨ, ਲਾਲ ਹਨ। ਹੋ
 ਮਨ ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ
 ਪੈ ਕੇ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ) ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਘੜਿਆ ਕਰ। ਹੋ ਮਨ ! ਹਰੀ ਸਦਾ ਦਇਆ-
 ਵਾਨ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੋ ਸੋਹਣੇ ਲਾਲ ! ਤੇਰੇ ਰੁਣਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਗਿਆਨ-
 ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, (ਜੀਵ ਦੀ) ਵਿਚਾਰੀ ਇੱਕ ਜੀਭ (ਤੇਰੇ ਗੁਣਾ
 ਨੂੰ) ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਬਿਆਨ ਤੋਂ
 ਪਰੇ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ) ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। ਹੋ ਹਰੀ ! ਮੈਂ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ)
 ਜਪ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ੧।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਮਾਲਕ ਹਨ,
 ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ। ਹੋ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ, ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਵਾਸਤੇ
 ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਧਨ ਹੈ ਨਾਮ ਹੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ। ਹੋ ਸਹੇਲੀ ! ਜਿਸ ਦੇ
 ਮੱਥੇ ਦਾ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ
 ਮਤਿ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਮੈਂ
 ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿੜਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨। ੧। ੭।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਜਗਦੀਸ ॥ ਏਕਾ ਜੀਹ
 ਕੀਚੈ ਲਖ ਬੀਸ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਬਦਿ ਜਪੀਸ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ
 ਕਿਰਪੀਸ ॥੧ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰਿ
 ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪੇ ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਜਗਦੀਸ ॥ ਤੁਮਰੇ ਜਨ
 ਰਾਮੁ ਜਪਹਿ ਤੇ ਉਤਮ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਘੁਮਿ ਘੁਮੇ ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜੀਸ ॥੧॥

ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਡ ਉਚੇ ਸੋ ਕਰਹਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਭਾਵੀਸ ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ਗੁਰਮਤੀ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਸਾਬੀਸ
॥੨॥੨॥੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਨ ਜਗਦੀਸ-ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ । ਜੀਹ-ਜੀਭ ।
ਕੀਚੈ-ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਜਪੀਸ-ਜਪਣ-
ਯੋਗ । ਹੋ-ਹੋ ਭਾਈ ! ਕਿਰਪੀਸ-ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਈਸ, ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਮਾਲਕ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਸੁਆਮੀ-ਹੋ ਸੁਆਮੀ ! ਹਮ-ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ । ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ । ਜਪਿ ਜਪੇ
ਜਾਪਉ-ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ । ਜਪਹਿ-(ਜਿਹੜੇ) ਜਪਦੇ
ਹਨ । ਤੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਹਉ ਘੁਮਿ ਘੁਮੇ-ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ । ਜੀਸ-ਜਾਂਦਾ
ਹਾਂ । ੧ ।

ਸੋ ਕਰਹਿ-ਤੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਜਿ-ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ । ਭਾਵੀਸ-ਚੰਗਾ
ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਸਾਬੀਸ-ਸਾਬਾਸ-
ਯੋਗ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੋ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ਉਸ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ-
ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ ਗਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਜਪਣ-ਯੋਗ ਹਰੀ ਦਾ
ਨਾਮ ਸਦਾ ਜਪਿਆ ਕਰੋ, (ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ) ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਜੀਭ ਨੂੰ ਵੀਹ ਲੱਖ
ਜੀਭਾਂ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੋ ਸੁਆਮੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ
ਲਾਈ ਰੱਖ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸਵਰ ! ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ।
ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਤੇਰਾ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ
ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੧ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ
ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਉਹ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹੈ, ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਪੀ ਲਈਦਾ
ਹੈ । ੨।੨।੮।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਭਜੁ ਰਾਮੋ ਮਨਿ ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ
ਵਡਾਮ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੁ ਭਜੁ ਰਾਮ ॥ ਬਡ ਹੋ ਹੋ ਭਾਗ ਮਥਾਮ ॥੧॥

ਰਹਾਉ॥ ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤੁ ਜਾਸੁ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਆਨਦੇ ਆਨੰਦੁ
ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਉਪਦੇਸਿ
ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾ, ਸੁਖੁ ਹੋਤੁ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ
ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਧਾਰ ਹਰਿ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਕਰਤਾ ਸਭੁ
ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੋ ਸਰਣਾਗਤੀ ਦੇਹੁ ਗੁਰਮਤੀ ਭਜੁ
ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੬੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਜੁ-ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਰੂਪ-ਸਕਲ ।
ਰੇਖ-ਚਿਹਨ-ਚੱਕਰ । ਵਡਾਮ-(ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡਾ । ਮਿਲੁ-ਮਿਲਿਆ ਰਹੁ। ਹੋ-ਹੇ ਭਾਈ।
ਮਥਾਮ-ਮੱਥੇ ਦੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਵਿਚ । ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ-ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ । ਜਿਤੁ ਮੰਦਰਿ-ਜਿਸ ਮੰਦਰ
ਵਿਚ । ਹਰਿ ਜਾਸੁ-ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ । ਤਿਤੁ-ਉਸ ਵਿਚ । ਤਿਤੁ ਘਰਿ-ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ।
ਆਨੰਦ ਆਨੰਦੁ-ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ । ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਨ-ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਗੁਣ ।
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੧ ।

ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਧਾਰ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਆਸਰਾ । ਨਾਨਕੋ-ਨਾਨਕੁ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਰਾਮ ਦੀ ਸਕਲ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿਹਨ-ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ
ਜਾ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਰਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ
ਕਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ, ਤੇਰੇ
ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹੁ, ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ
ਰਹੁ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਰਹੁ, ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਭ
ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੈਂ । ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ
ਹੈ, (ਦਾਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਖਸ਼ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ
ਕਰਦਾ ਰਹੁ । ੨ । ੩ । ੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਟਉ ਪਗ ਚਾਟ ॥ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ
ਹਰਿ ਪਾਧਰ ਬਾਟ ॥ ਭਜੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸ ਹਰਿ ਗਾਟ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖੇ
ਲਿਲਾਟ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਖਟ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ ।
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਗੀਆ ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ ॥ ਕਰਿ ਭੇਖ ਨ
ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ, ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਤਸੰਗਤੀ, ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ
ਸੰਤ ਜਨਾ ਖੋਲਿ ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ ਅਤਿ
ਅਗਾਹੁ ਤੂ ਭਰਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਜਲ ਬਲੇ ਹਰਿ ਇਕੁ ਇਕੋ ਇਕ ਏਕੈ ਹਰਿ
ਬਾਟੁ ॥ ਤੂ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਬਿਧਿ ਬੁਝਹਿ ਆਪੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਘਟਿ
ਘਟੇ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ ॥੨॥੪॥੧੦॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਤਿਗੁਰ ਪਗ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ। ਚਾਟਉ-ਚਾਟਉਂ, ਮੈਂ ਚੱਟਦਾ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਚੁੰਮਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਮਿਲ। ਪਾਧਰ-ਪੱਧਰਾ, ਸਿੱਧਾ।
ਹਰਿ ਘਾਟ-ਹਰੀ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਰਸਤਾ। ਗਾਟ-ਗਟ ਗਟ ਕਰ ਕੇ। ਹੋ-ਹੋ ਭਾਈ !
ਲਿਲਾਟ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਖਟ ਕਰਮ-ਛੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ। ਕਰਿ-ਕਰ। ਬਿਸਥਾਰ-ਖਿਲਾਰਾ। ਸਿਧ-
ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ। ਸਾਧਿਕ-ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ
-ਜਟਾਂ ਧਾਰ ਕੇ। ਭੇਖ-ਧਾਰਮਿਕ ਬਾਣਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ।
ਖੋਲਿ ਕਪਾਟ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਕਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈ। ੧।

ਅਪਰੰਪਰੁ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਅਗਾਹੁ-ਅਥਾਹ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੁੰਘਾ। ਭਰਪੁਰਿ
ਰਹਿਆ-ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਬਾਟ-ਬਣਾਵਟ, ਪੈਦਾਇਸ਼, ਉਤਪੱਤੀ। ਆਪੇ-
ਆਪ ਹੀ। ਸਭ ਬਿਧਿ-ਸਾਰੇ ਢੰਗ। ਘਟਿ ਘਟੇ-ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ। ੨।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਿੱਧਾ
ਰਾਹ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਚੁੰਮਦਾ ਹਾਂ। ਹੋ ਭਾਈ ! (ਤੂੰ ਭੀ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਗਟ
ਗਟ ਕਰ ਕੇ ਪੀਆ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਲੇਖ ਉੱਘੜ ਪੈਣਗੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਪੰਡਿਤਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ) ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰ
ਕੇ (ਇਹੋ ਜਿਹੇ) ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਖਿਲਾਰੇ ਕਰ ਕੇ, ਸਿੱਧਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਸਾਧਿਕਾਂ ਵਾਂਗ ਜਟਾਂ
ਧਾਰ ਕੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਾਣ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕੀਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। (ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਹੋ ਭਾਈ !)

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਕਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ। ੧।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਤੂੰ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਅਥਾਹ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਗਤ-ਉਤਪੱਤੀ ਸਿਰਫ ਤੇਰੀ ਹੀ ਹੈ। (ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ) ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਵੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ। ੨। ੪। ੧੦।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪॥ ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਧੋ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧੋ ॥ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਲਾਧੋ ॥ ਧੁਰਿ ਹੋ ਹੋ ਲਿਖੇ ਲਿਲਾਧੋ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਸੰਚਿ ਬਹੁ ਚਿਤੇ ਬਿਕਾਰ, ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਭਜੁ ਸੰਤ ਸੰਤ ਸੰਗਤੀ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੋ ॥ ਜਿਉ ਛੁਹਿ ਪਾਰਸ ਮਨੂਰ ਭਏ ਕੰਚਨ ਤਿਉ ਪਤਿਤ ਜਨ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ ਸੁਖ ਹੋਵਤ ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧਹਾਧੋ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਕਾਸਟ ਸੰਗਿ ਲੋਹਾ ਬਹੁ ਤਰਤਾ ਤਿਉ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰੇ ਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੋ ॥ ਚਾਰਿ ਬਚਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੇ ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਧੋ ॥੨॥੫॥੧੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ। ਹੇ ਮਨ ! ਮਾਧੋ—ਮਾਧਵ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ [ਮਾ—ਧਵ—ਧਵ—ਪਤੀ। ਮਾ—ਮਾਇਆ]। ਅਗਮ—ਅਪਹੁੰਚ। ਅਗਾਧੋ—ਅਥਾਹ। ਲਾਧੋ—ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ—ਹੋ ਭਾਈ ! ਧੁਰਿ—ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ। ਲਿਲਾਧੋ—ਲਿਲਾਟ ਉੱਤੇ, ਮੱਥ ਉੱਤੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬਿਖੁ—ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਬਹਰਾ। ਸੰਚਿ—ਫਿਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ। ਚਿਤੇ—ਚਿਤਵੇ, ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਛੁਹਿ—ਛੂਹ ਕੇ। ਮਨੂਰ—ਸਜ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ। ਕੰਚਨ—ਸੋਨਾ। ਪਤਿਤ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ। ਸੁਖ—ਪਵਿੱਤਰ। ਸੁਧ ਹਾਥੋ—ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਕਾਸਟ ਸੰਗਿ—ਕਾਠ ਨਾਲ, ਬੇੜੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਚਾਰਿ ਬਚਨ—ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦਰ। ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ—ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਵਾਨਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨਿਆਸ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮਨ ! ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ, ਜੋ

ਅਪਹ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ! ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਚਿਤਵਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ) ਸੁਖ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ, ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਵੇਂ ਕਾਠ (ਬੋਝੀ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੋਹਾ (ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਨਾਨਕ! (ਬ੍ਰਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ) ਚਾਰ ਵਰਨ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹਨ, (ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਜ ਆਦਿਕ) ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹਨ, (ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨। ੫। ੧੧।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੮॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ ਭਗਵਾਨ॥ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਪਾਪ ਲਹਾਨ ॥ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕਾਨ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੇ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਜਨਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਸੁਆਮੀ ਤੇ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਵਹਿ ਤੇ ਤਰੇ ਭਵਸੰਧੁ ਤੇ ਭਗਤ ਹਰਿ ਜਾਨ ॥ ਤਿਨ ਸੇਵਾ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਹਰਿ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨॥ ੬॥ ੧੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਸੁ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਗਾਵਤ—ਗਾਂਦਿਆਂ। ਲਹਾਨ—ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਨਿ—ਸੁਣਿਆ ਕਰ। ਕਾਨ—ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ। ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ! ਕਿਰਪਾਲ—ਦਇਆਵਾਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਧਿਆਵਹਿ—ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਇਕ ਮਨਿ—ਇਕ ਮਨ ਨਾਲ।

ਇਕ ਚਿਤਿ—ਇਕ ਚਿੱਤ ਨਾਲ। ਤੇ ਸਾਧੂ—ਉਹ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਜਪਿ—ਜਪ ਕੇ। ਨਿਧਾਨ—(ਸੁਖਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ। ਕਰਹਿ—ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਭਗਵਾਨ—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ੧।

ਕੈ ਹਿਰਦੈ—ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਭਵ ਸਿੰਧੂ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਜਾਨ—ਜਾਣੇ। ਹਮ—ਅਸਾਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰੋ। (ਹਰੀ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਇਆਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਿਆ ਕਰ, ਹਰਿ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਇਕ-ਮਨ ਇਕ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦਾ ਫਲ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਜਾਣੋ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮੈਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖ, ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਈ ਰੱਖ। ੨। ੬। ੧੨।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗਾਈਐ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ॥
ਦੁਖ ਬਿਦਾਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾ ਕਉ ਭੇਟਤ ਹੋਇ ਸਗਲ ਸਿਧਿ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਸਾਧਾਰੈ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਖਿਨ
ਮਹਿ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕਉ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਦੂਖੁ
ਨਹੀ ਤਿਲੁ ਸੁਪਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਰਾਖੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ
ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਚਾਖੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨ੍ਹੀ ਮਇਆ ॥
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਭਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗਾਈਐ—ਆਓ ਰਲ ਕੇ ਗਾਇਆ ਕਰੀਏ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਗੁਣ—ਦਇਆ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ। ਦੁਖ ਬਿਦਾਰਨ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਾ

ਕਉ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੂੰ । ਭੇਟਤ-ਮਿਲਿਆਂ । ਹੋਇ-ਹੁੰਦੀ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਸਿਧਿ-
ਕਾਮਯਾਬੀ, ਸਫਲਤਾ । ਸਗਲ-ਸਾਰੀ, ਮੁਕੰਮਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਨਹਿ-ਮਨ ਨੂੰ । ਸਾਧਾਰੈ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ) ਸਹਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।
ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ । ਪਰਾਧੀ-ਅਪਰਾਧੀ, ਪਾਪੀ । ਤਾਰੈ-(ਨਾਮ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
। ੧ ।

ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ । ਚੀਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ਤਿਲੁ-ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ
। ੨ ।

ਰਾਖੈ-ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਰਸਨਾ-ਜੀਭ ਨਾਲ । ਚਾਖੈ-ਚੱਖਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਕਹੁ-ਆਖ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮਇਆ-ਦਇਆ । ਹਲਤਿ-ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ।
ਪਲਤਿ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ਮੁਖ-ਮੂੰਹ । ਉਜਲ-ਬੇ-ਦਾਗ਼ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ) ਸਾਰੀ ਸਫਲਤਾ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ,
ਆਓ, ਰਲ ਕੇ ਮਾਇਆ-ਦੇ-ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਿਆ ਕਰੀਏ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਨਾਮ(ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਨੂੰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ)
ਸਹਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਹਰਿ-ਨਾਮ ਕੋੜਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ(ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ)
ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚੇਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ
ਸਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਰਤਾ
ਭਰ ਭੀ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ
(ਆਪਣੀ) ਜੀਭ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਚੱਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਤੇ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉਜਲੇ ਹੋ ਗਏ । ੪ । ੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਰਾਧਉ ਤੁਝਹਿ ਸੁਆਮੀ ਅਪਨੇ ॥ ਊਠਤ
ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਜਾਗਤ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਜਪਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾ ਕੈ
ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਓ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸੁਆਮੀ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥੧॥ ਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ
ਆਈ ਸਾਂਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂਤਿ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੋਈ

ਪਰਬੀਨ ॥ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥੩॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ
ਬਲਿ ਜਾਉ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਜਿਨਿ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥੨॥ [੧੨੯੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਆਰਾਧਉ-ਆਰਾਧਉ, ਮੈਂ ਆਰਾਧਦਾ ਹਾਂ, ਯਾਦ ਕਰਦਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਥਹਿ-ਤੈਨੂੰ ਹੀ। ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ-ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ
ਨਾਲ। ੧।

ਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ
। ੧।

ਨਾਕੁਰ ਭੇਟੇ-ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਚਨਾਂਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ। ੨।

ਕਲਾ-ਆਤਮਕ ਤਾਕਤ। ਪਰਬੀਨ-ਸਿਆਣਾ। ਮੰਤ੍ਰ-ਉਤਦੇਸ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ
ਨੇ। ੩।

ਬਲਿ ਜਾਉ-ਬਲਿ ਜਾਉ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ-ਬਗੜਿਆਂ-
ਭਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ [ਨੋਟ-ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ]। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ(ਮਨੁੱਖ)
ਨੇ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ! ਮੈਂ(ਸਦਾ)ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਹਾਂ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਉਠਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਸੁੱਤਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ
ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਨਾਮ ਦੀ) ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ
ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ) ਨਾਮ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਲੋਂ) ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ,
ਉਹੀ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਆਤਮਕ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਣਾ। ੩।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਬਖੇੜਿਆਂ-ਭਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਖਜਾਨਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਮੈਂ ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੪। ੭।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾਂ ॥
ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੰਤਨ ਉਹਾ ਚਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਬਸਨਾ ॥

੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਦੁਆਰੁ ਨ ਪਾਵਉ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
ਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਉ ॥ ੧ ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਦੇਹ ਨ ਸੋਧਾ ॥ ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਾ ॥੨॥ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੀ ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਉ ਛੁਟੇ ਜੰਜਾਲ ॥੪॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੮]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਗਾਉ—ਗਾਇਆ ਕਰ। ਰਸਨਾਂ—ਹੇ
ਜੀਭ। ਕਰਿ—ਕਰਿਆ ਕਰ। ਬੰਦਨ—ਨਮਸਕਾਰ। ਉਹਾਂ—ਉਥੇ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ। ਬਸਨਾ—ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ—ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗ ਵਰਤ ਕੇ ! ਨ ਪਾਵਉ—ਨ ਪਾਵਉਂ, ਮੈਂ
ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ। ਧਿਆਵਉ—ਧਿਆਵਉਂ, ਮੈਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ੧।

ਕੋਟਿ—ਕੋੜ੍ਹਾਂ। ਕਰਮ—ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ। ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ। ਦੇਹ—ਸਰੀਰ।
ਨ ਸੋਧਾ—ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰਬੋਧਾ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ) ਜਾਗ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਤ੍ਰਿਸਨ—ਤ੍ਰੇਹ, ਲਾਲਚ। ਲੈਤ—ਲੈਂਦਿਆਂ, ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ਸਰਬ—ਸਾਰੇ। ੩।
ਦਇਆਲ—ਦਇਆਵਾਨ। ਕਹੁ—ਆਖ। ਜੰਜਾਲ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ
ਫਾਹੀਆਂ। ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੀ ਜੀਭ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਇਆ
ਕਰ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰ,
ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗ ਵਰਤ ਕੇ ਭੀ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ
ਸਕਦਾ। ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਦਇਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ
ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ) ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਹੀ (ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ
ਕਰ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਵਿਚ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ) ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਇਸ) ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ। ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਦੋਂ (ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉੱਤੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਇਆ-

ਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ (ਸਾਰੀਆਂ) ਫਾਹੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੪ । ੩ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ॥ ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ ਸਾਧੂ ਕਾ ਹਰਿਨਾਮਾਂ ਜਪਿ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਜਾ ਚਰਨਾ ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਾ ॥ ਸੋਈ ਕੁਸਲੁ ਜੁ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸਫਲ ਹੋਤ ਇਸ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹੀ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਇਆ ਕਰੇਹੀ ॥ ੨ ॥ ਅਗਿਆਨ ਭਰਮੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਹਿ ਗੁਰ ਪੈਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਐਸੀ—ਇਹੋ ਜਿਹੀ (ਦਾਤਿ) । ਤੇ—ਤੋਂ । ਸੰਗੁ ਸਾਧੂ ਕਾ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਥ । ਜਪਿ—ਜਪ ਕੇ । ਪਰਮ ਗਤੇ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪੂਜਾ—ਭਗਤੀ, ਪਿਆਰ । ਕੁਸਲੁ—ਸੁਖ । ਜੁ—ਜਿਹੜਾ । ੧ ।

ਸਫਲ—ਕਾਮਯਾਬ । ਦੁਰਲਭ—ਬੜੀ ਮੁਸਕਿਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ । ਦੇਹੀ—ਕਾਂਇਆਂ; ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ । ਜਾ ਕਉ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਉੱਤੇ । ਮਇਆ—ਮਿਹਰ, ਦਇਆ । ਕਰੇਹੀ—ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅਗਿਆਨ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ । ਭਰਮੁ—ਭਟਕਣਾ । ਦੁਖ ਡੇਰਾ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ । ਜਾ ਕੈ ਹ੍ਰਿਦੈ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਬਸਹਿ—ਵੱਸਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਰੰਗਿ—ਪਿਆਰ ਨਾਲ । ਤਿਨਿ—ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ । ਪੂਰਾ—ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ (ਦਾਤਿ) ਮੰਗ (ਕਿ ਮੈਨੂੰ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਟਹਲ (ਕਰਨ ਦਾ ਮੋਕਾ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ, ਮੈਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਥ (ਮਿਲਿਆ ਰਹੇ, ਅਤੇ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ (ਮੈਂ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਮੰਗ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਿ ਮੈਂ) ਪ੍ਰਭੁ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂ, ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਾਂ (ਇਹ ਮੰਗ ਕਿ) ਜੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੁਖ ਸਮਝਾਂ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ,

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭੋਰਾ ਹੀ ਉੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ੪। ੪।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਭਗਤਿ ਭਗਤਨ ਹੂੰ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਤਨ ਮਨ ਗਲਤ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਆਪਨ ਲੀਏ ਮਿਲਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਨਹਾਰੀ ਗਾਵੈ ਗੀਤ ॥ ਤੇ ਉਧਰੇ ਬਸੇ ਜਿਹ ਚੀਤ ॥ ੧ ॥ ਪੇਖੇ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ ॥ ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ਅਨਿਕ ਸ੍ਰਾਂਗ ਕਾਛੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਜੈਸੇ ਸਾ ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਸਗਲ ਜੰਜਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰ ॥੪॥੫॥ [੧੨੯੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਭਗਤਨ ਹੂੰ—ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ । ਬਨਿ ਆਈ—ਫਬਦੀ ਹੈ। ਗਲਤ—ਗਲਤਾਨ, ਮਸਤ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਆਪਨ—ਆਪਣੇ ਨਾਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗਾਵਨਹਾਰੀ—ਰਿਵਾਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗਾਵਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ। ਤੇ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜਿਹ ਚੀਤ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ੧ ।

ਬਿੰਜਨ—ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ । ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ—ਪਰੋਸਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਅੱਗੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ । ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ—ਰੱਜਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਕਾਛੇ—[ਕਾਂਞਿਯ] ਮਨ-ਬਾਂਛਤ । ਭੇਖਧਾਰੀ—ਸ੍ਰਾਂਗ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ! ਸਾ—ਸੀ । ਤੈਸੇ—ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ । ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ—ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ—ਹੋਰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਆਖਣੀਆਂ ਅਖਵਾਉਣੀਆਂ। ਜੰਜਾਰ—ਜੰਜਾਲ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ (ਦਾ ਕਾਰਨ) । ਸਚੁ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ । ਸਾਰ—ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ । ਕਰਣੀ—ਕਰਤੱਬ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਲੋਕਾਈ ਰਿਵਾਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ) ਗੀਤ ਗਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਪਰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਹੀ ਲੰਘਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ
। ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹੋਰਨਾਂ ਅੱਗੇ (ਖਾਣੇ) ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ (ਤਾਂ ਸਦਾ) ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ
ਵੇਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਰੱਜਦੇ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਖਾਣੇ ਖਾਏ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸ੍ਰਾਂਗੀ ਮਨੁੱਖ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਅਨੇਕਾਂ ਮਨ-ਬਾਂਛਤ ਸ੍ਰਾਂਗ
ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਉਹ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ)
ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ) । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਆਖਣੀਆਂ
ਅਖਵਾਣੀਆਂ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਦਮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਢਾਹੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ ।
ਹੇ ਵਾਸ ਨਾਨਕ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬ ਹੈ ।
। ੪ । ੫ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ਤੇਰੇ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਤ ਉਮਾਹਿਰਿ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੋਭਾ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਆਹਿਰਿ ॥
੧ ॥ ਸਭ ਤੇ ਪਰੈ ਪਰੈ, ਤੇ ਊਚਾ, ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਬਾਹਿਰਿ ॥ ੨ ॥ ਓਤਿ
ਪੋਤਿ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ ਜਨ ਸਿਉ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਰਿ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਰਿ ॥੪॥੬॥[੧੨੯੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਨੁ—ਦਾਸ, ਸੇਵਕ । ਜਸੁ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਸੁਨਤ—ਸੁਣ-
ਦਿਆਂ । ਉਮਾਹਿਰਿ—ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਮਨਹਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਗਾਸੁ—(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਚਾਨਣ । ਪੇਖਿ—ਵੇਖ ਕੇ।
ਸੋਭਾ—ਵਡਿਆਈ । ਜਤ ਕਤ—ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਹਰ ਥਾਂ । ਪੇਖਉ—ਪੇਖਉ, ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ
ਹਾਂ । ਆਹਿਰਿ—ਮੋੜਦਾ । ੧ ।

ਤੇ—ਤੋਂ । ਤੇ ਊਚਾ—(ਸਭ) ਤੇ ਊਚਾ । ਗਹਿਰ—ਭੂੰਘਾ । ਗੰਭੀਰ—ਵੱਡੇ ਜਿਹਰੇ
ਵਾਲਾ । ੨ ।

ਓਤਿ—ਉਠੇ ਹੋਏ ਵਿਚ । ਪੋਤਿ—ਪ੍ਰੋਤੇ ਹੋਏ ਵਿਚ । ਪਰਦਾ—ਵਿੱਥ । ਲਾਹਿਰਿ—
ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੩ ।

ਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਸਹਜ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ । ਸਮਾਹਿਰਿ—ਲੀਨ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ .—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਉਮਾਹ ਵਿਚ
ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖ ਕੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, (ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਪਾਸੇ)
ਮੌਜੂਦ (ਦਿੱਸਦਾ) ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਭ੍ਰੰਘਾ
(ਸਮੁੰਦਰ) ਹੈ, ਵੱਡੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ । (ਜਿਵੇਂ) ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਪੋਟੇ ਵਿਚ (ਧਾਗਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਤਿਵੇਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ
ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹਲਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ
ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੪ ੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਪਿ ਉਧਾਰਨ ਆਇਓ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਪੁਨੀਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥ ੧ ॥
ਕਾਟੇ ਰੋਗ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਖਾਇਓ ॥ ੨ ॥
ਅਸਥਿਤ ਪਏ ਬਸੇ ਸੁਖ ਬਾਨਾ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਰੇ ਕੁਲ ਲੋਗਾ ਨਾਨਕ ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਓ ॥੪॥੭॥ [੧੨੯੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਹਿ—ਪਾਸ, ਕੋਲ, ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਉਧਾਰਨ—(ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ
ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਲਈ । ੧ ।

ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ—(ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਦਿਆਂ । ਪੁਨੀਤਾ—
ਪਵਿੱਤਰ, ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ । ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਨਿਰਮਲ—ਸਾਫ਼ । ਅਉਖਧੁ—ਦਵਾਈ । ੨ ।

ਅਸਥਿਤ—ਅਭੋਲ-ਚਿੱਤ । ਸੁਖ ਬਾਨਾ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਬਹੁਰਿ
—ਫਿਰ, ਮੁੜ । ਕਤਹੂ—ਕਿਤੇ ਭੀ । ਧਾਇਓ—ਭਟਕਦਾ, ਦੌੜਦਾ । ੩ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।ਕੁਲ ਲੋਗਾ—(ਉਸ ਦੀ)ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ।
ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਓ—ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ
ਪੈਂਦਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਆਪ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ (ਲੈ ਕੇ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ-ਦਵਾਈ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਅਭੱਲ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ) ਮੁੜ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਭੀ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ । ੩ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਨਾਮ-ਦਵਾਈ) ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਨਿਰੋ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਰਦੇ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ) ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ੪ । ੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪੰਗਾਈ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ ॥੩॥੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਬਿਸਰਿ ਗਈ-ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ । ਸਭ-ਸਾਰੀ । ਤਾਤਿ-ਬੀਰਖਾ, ਸਾੜਾ । ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ-ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਸੁਖ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਸਕਨ ਦੀ ਆਦਤ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਜਬ ਤੇ-ਜਦੋਂ ਤੋਂ । ਮੋਹਿ-ਮੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕੋ-ਕੋਈ (ਮਨੁੱਖ) । ਸਗਲ ਸੰਗਿ-ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ । ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ-ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧ ।

ਭਲ-ਭਲਾ, ਚੰਗਾ । ਸੁਮਤਿ-ਚੰਗੀ ਅਕਲ । ਸਾਧੂ ਤੇ-ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ । ੨ ।

ਰਵਿ ਰਹਿਆ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਬਿਗਸਾਈ-ਬਿਗਸਾਈ; ਮੈਂ

ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਤਦੋਂ ਤੋਂ) ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਸੁਖ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਸੜਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਦਤ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਹੁਣ) ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ, ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ; ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਹੁਣ) ਜੋ ਕੁਝ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਲਈ) ਭਲਾ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਮੈਂ (ਆਪਣੇ) ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ (ਤਾਹੀਏਂ ਸਭ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ੩ । ੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੇ ਪਰਨਾ ॥ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਊਪਰ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਓਟ ਤੁਮਾਰੀ ਸਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਤੁਮਰਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਧਰਨਾ ॥ ਤੁਮਰੇ ਬਲੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਸੁਹੇਲੇ ਜੋ ਜੋ ਕਹਹੁ ਸੋਈ ਸੋਈ ਕਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਦਇਆ ਮਇਆ ਸੁਖ ਪਾਵਉ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ ਭਉਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥ ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੨੯੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਪਰਨਾ—ਆਸਰਾ । ਮਹਤੁ—ਮਹੱਤ੍ਵ, ਵਡਿਆਈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਰਿਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਸੰਗਿ—ਨਾਲ । ਸੁਹੇਲੇ—ਸੁਖੀ । ਕਹਹੁ—ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ । ੧ ।

ਮਇਆ—ਕਿਰਪਾ । ਪਾਵਉ—ਪਾਵਉਂ, ਮੈਂ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਣਦਾ ਹਾਂ । ਕ੍ਰਿਪਾਲ—ਦਇਆਵਾਨ । ਤ—ਤਾਂ । ਭਉਜਲੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਅਭੈ ਦਾਨੁ—ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਡਾਰਿਓ—ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ .—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! (ਮੈਨੂੰ) ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹੀ ਮਾਣ ਹੈ; ਫ਼ਖਰ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਓਟ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਰਨ ਆ ਪਿਆ ਹਾਂ । ੧ ।

ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਆਸ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਤਾਣ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਜੇ ਕੁਝ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ, ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਵੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਣ, ਵਾਲਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੨ । ੯ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਚਰਨ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਸੁਪਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ, ਪੇਖੀ ਸੁਪਨਾ, ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ ਰਾਜ ਜੋਬਿਨ ਧਨਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਧਾਇਆ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਬੁਝੀ ਹੈ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੂ ਕੀ ਨਿਆਈ ਭ੍ਰਮਿ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਿਓ ਮਾਇਆ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਮ ਜੇਵਰੀ ਕਾਟੀ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ [ਪੈਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਾਧ-ਗੁਰੂ । ਪੇਖੀ-ਵੇਖ ਲਈ । ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ-ਰੱਜਦਾ । ਜੋਬਿਨ-ਜੁਆਨੀ ਨਾਲ । ਧਨਿ-ਧਨ ਨਾਲ । ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ । ਧਾਇਆ-ਭਟਕਦਾ ਹੈ । ਬੁਝੀ ਹੈ-ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ । ੧ ।

ਕੀ ਨਿਆਈ-ਵਰਗਾ । ਭ੍ਰਮਿ-ਭਟਕ ਕੇ । ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ । ਬਿਆਪਿਓ-ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ । ਸਾਧ ਸੰਗਿ-ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਜੇਵਰੀ-ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ । ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, (ਜਦੋਂ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਮੰਤ੍ਰ (ਮੋਹੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ (ਤਦੋਂ ਤੋਂ) ਉਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਹੀ (ਅਖੀ) ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਮਨ) ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਧਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ, ਮੁੜ ਮੁੜ (ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ) ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਸੂਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਪਸੂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ, ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆਂ ਜਮਾਂ ਵਾਲੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ । ੧੦ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਗਾਇ ॥ ਸੀਤਲਾ !
ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਮੂਰਤਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਿਤ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਗਲ ਆਸ ਹੋਤ ਪੂਰਨ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ
ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਇ ॥ ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ ਮਿਟੇ ਨਾਨਕ
ਬਹੁੜਿ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਹਿਰਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਗਾਇ—ਗਾਇਆ ਕਰ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਸੀਤਲਾ ਮੂਰਤਿ—ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੈ । ਸੁਖ ਮੂਰਤਿ—ਸੁਖ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ । ਸਾਂਤਿ ਮੂਰਤਿ—ਸਾਂਤੀ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ । ਧਿਆਇ—ਧਿਆਇਆ ਕਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਗਲ—ਸਾਰੀ । ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੁਖ—ਕੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ।

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਸਮਾਇ—ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹੁ । ਕਾਲੁ—ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਟਿਕਾ ਕੇ; ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ) ਗਾਇਆ ਕਰ । ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਕਰ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰ ਜੋ ਠੰਢ-ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸੁਖ-ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸਾਂਤੀ-ਸਰੂਪ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੋ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ—ਇਹੀ ਹੈ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮ । (ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਰੇ) ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ

ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਮੋਤ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੀ । ੨ ।
 । ੧੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਬੀਐ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਗਿਆਨੁ ॥
 ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਤ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੇ ਸ੍ਰਮ ਨਾਸੇ ਸਿਮਰਤ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਹੋਹਿ
 ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੧॥ ਜੋ ਜੋ ਕਥੈ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ
 ਤਾਂ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਸ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪਾਵੈ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ
 ॥੨॥੧॥੧੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਬੀਐ—ਕਬਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗੱਲ ਤੋਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਭ
 ਗਿਆਨੁ ਕਬੀਐ—ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਬਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
 ਕਬਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਸੰਗਿ—ਸੰਤ
 ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਪੂਰਨ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਪਰਮ ਜੋਤਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ
 ਜੋਤਿ । ਸਿਮਰਤ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਪਾਈਐ—ਪਾਈਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਰਹੀ—ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਆਵਤ ਜਾਤ—ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ, ਜਨਮ
 ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ । ਸ੍ਰਮ—ਥਕੇਵੇਂ । ਸਾਧੂ—ਗੁਰੂ । ਪਤਿਤ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ।
 ਹੋਹਿ—ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕੈ ਰੰਗਿ—ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ । ੧ ।

ਜੋ ਜੋ—ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ । ਕਥੈ—ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੁਰਮਤਿ—ਬੋਟੀ
 ਮਤਿ । ਸਗਲ—ਸਾਰੇ । ਪਾਵੈ—ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
 ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਨੂਰ
 ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ (ਨਾਮ) ਸਿਮਰਦਿਆਂ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਇਜਤ ਹਾਸਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ।
 ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਹਰਿ-ਨਾਮ) ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ
 ਗੇੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਟਕਣਾਂ ਦੇ) ਥਕੇਵੇਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
 ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ
 ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਉਚਾਰਦਾ

ਹੈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਰੇਕ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨। ੧। ੧੨।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜੀਅ ਕੈ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਨਿਤਿ ਮਜਨੁ ਕਰੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰੈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਉਚੀ ਬਾਨੀ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਨਿਧਿ—ਖਜ਼ਾਨਾ। ਕੋ—ਦਾ। ਸੰਗਿ—(ਹਰ ਵੇਲੇ) ਨਾਲ। ਸਹਾਈ—ਸਾਥੀ। ਕੈ ਕਾਮ—ਦੇ ਕੰਮ (ਆਉਂਦਾ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਰੇਨੁ—ਚਰਨ-ਧੂੜ। ਨਿਤਿ—ਸਦਾ। ਮਜਨੁ—ਇਸਨਾਨ। ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ। ਹਰੈ—ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਉਚੀ ਬਾਨੀ—ਉੱਚਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ। ਸਿਮਰਿ—ਸਿਮਰ ਕੇ। ਤਾਰੇ—ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ। ੨।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਰਿਹਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਖਜ਼ਾਨਾ (ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵ ਦੇ) ਨਾਲ (ਸਦਾ) ਸਾਥੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਿੰਦ ਦੇ (ਸਦਾ) ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਵਿਚ ਸਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ (ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ੨। ੨। ੧੩।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ਮਾਨ ਤਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਈਤ ਉਤ ਕਹਾ ਲੋਭਾਵਹਿ ਏਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੰਤ ਆਸਨੁ ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਗੋਬਿਦੁ ਧਿਆਇ ॥ ੨ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ੧੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਸਾਧੂ—ਗੁਰੂ(ਦੀ ਰਾਹੀਂ)। ਗਾਇ—ਗਾਇਆ ਕਰ। ਮਾਨ—ਮਨ। ਸਿਮਰਤ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਈਤ ਉਤ-ਇਧਰ ਉਧਰ, ਇਥੇ ਉਥੇ । ਕਹਾ-ਕਿੱਥੇ? ਲੁੱਭਾਵਹਿ-[ਅੱਖਰ 'ਲ'
ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ- ਅਤੇ । ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਲੁੱਭਾਵਹਿ' ਹੈ । ਇਥੇ 'ਲੁੱਭਾਵਹਿ'
ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] ਤੂੰ ਲੋਭ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਸਿਉ-ਨਾਲ । ੧ ।

ਸੰਤ ਆਸਨੁ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ । ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ-(ਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ
। ੨ ।

ਤਿਆਗਿ-ਛੱਡ ਕੇ । ੩ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਮਨ, ਇਹ ਤਨ, ਇਹ ਧਨ, ਇਹ ਜਿੰਦ, (ਜਿਸ)
ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ (ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰਦਿਆਂ (ਹਰੇਕ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਤੂੰ) ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਿਉਂ ਲੋਭ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਕ ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਜੋੜ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ (ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਸੁੱਚਾ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਧਿਆਇਆ ਕਰ । ੨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਸਾਰੇ(ਆਸਰੇ)ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ
ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖ । ੩ । ੩ । ੧੪ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਬਿਗਸਾਉ ਸਾਜਨ ॥ ਪ੍ਰਭੂ
ਆਪਨਾ ਇਕਾਂਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਨਦਾ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੂਰਤਿ ਤਿਸੁ
ਆਨ ਨਾਹੀ ਭਾਂਤਿ ॥ ੧ ॥ ਸਿਮਰਤ ਇਕ ਬਾਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਟਿ ਕੋਟਿ
ਕਸਮਲ ਜਾਂਤਿ ॥ ੨ ॥ ਗੁਣ ਰਮੰਤ ਦੂਖ ਨਾਸਹਿ ਰਿਦ ਭਇਅੰਤ ਸਾਂਤਿ
॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰਸੁ ਪੀਉ ਰਸਨਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
੧੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ-(ਹਰ ਥਾਂ ਵੇਖਦਾ) ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ । ਬਿਗਸਾਉ-
ਬਿਗਸਾਉਂ, ਬਿਗਸਾਉਂ, ਮੈਂ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਇਕਾਂਤ-(ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਿਆਂ
ਭੀ) ਵੱਖਰਾ, ਨਿਰਲੇਪ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਿਸੁ ਆਨ ਨਾਹੀ ਭਾਂਤਿ-ਤਿਸੁ ਭਾਂਤਿ ਆਨ ਨਾਹੀ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ । ਮੂਰਤਿ-ਸਰੂਪ । ੧ ।

ਸਿਮਰਤ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਇਕ ਬਾਰ-ਸਦਾ, ਲਗਾਤਾਰ । ਮਿਟਿ ਜਾਂਤਿ-ਮਿਟ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਸਮਲ—ਪਾਪ । ੨ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰਸੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ—ਰਸ । ਰਸਨਾ—ਜੀਭ ਨਾਲ ।
ਰੰਗਿ—ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ । ਰਾਤ—ਰੱਤਾ ਰਹੁ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ (ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ) ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ
ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, (ਉਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ) ਵੱਖਰਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਆਨੰਦ-ਰੂਪ ਹੈ, ਸੁਖ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ
ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਕੁੜਾਂ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਸੱਜਣ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ (ਸਾਰੇ) ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਉਸ ਸੱਜਣ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ
(ਆਪਣੀ) ਜੀਭ ਨਾਲ ਪੀਂਦਾ ਰਹੁ, ਅਤੇ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹੁ।
੪ । ੪ । ੧੫ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਜਨਾ ਸੰਤ ਆਉ ਮੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਆਨਦਾ ਗੁਨ ਗਾਇ ਮੰਗਲ ਕਸਮਲਾ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ਪਰੇਰੈ ॥੧॥ ਸੰਤ
ਚਰਨ ਧਰਉ ਮਾਥੈ ਚਾਂਦਨਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਹੋਇ ਅੰਧੇਰੈ ॥੨॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਕਮਲੁ ਬਿਗਸੈ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਉ ਪੇਖਿ ਨੈਰੈ ॥੩॥ ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੰਤ
ਪਾਇ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਨਾਨਕ ਉਹ ਬੇਰੈ ॥੪॥੫॥੧੬॥[ਪੰਨਾ ੧੩੦੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਾਜਨਾ—ਹੋ ਸੱਜਣੇ । ਸੰਤ—ਹੋ ਸੰਤ ਜਨ ! ਮੇਰੇ—ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ,
ਮੇਰੇ ਕੋਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗੁਨ ਗਾਇ—(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ । ਮੰਗਲ—ਖੁਸ਼ੀਆਂ । ਕਸਮਲਾ—
ਪਾਪ । ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ—ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰੇਰੈ—ਦੂਰ (ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੧ ।

ਧਰਉ—ਧਰਉਂ, ਮੈਂ ਧਰਦਾ ਹਾਂ । ਮਾਥੈ—(ਆਪਣੇ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਚਾਂਦਨਾ—
ਚਾਨਣ । ਗ੍ਰਿਹਿ ਅੰਧੇਰੈ—(ਮੇਰੇ) ਹਨੇਰੇ (ਹਿਰਦੇ-ਏ) ਘਰ ਵਿਚ । ਹੋਇ—ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
। ੨ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਕਮਲੁ—ਹਿਰਦਾ-ਕੋਲ-ਵੱਲ ।

ਬਿਗਸੈ-ਖਿੜ ਪੈਦਾ ਹੈ । ਭਜਉ-ਭਜਉ, ਮੈਂ ਭਜਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।
ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ੩ ।

ਤੇ-ਤੋਂ, ਵੀ ਰਾਹੀਂ । ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ-ਕੁਰਬਾਨ ਕੁਰਬਾਨ (ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ) । ਉਹ ਬੇਰੈ
-ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਹੇ ਸੱਜਣੋ ! ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਓ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਸੱਜਣੋ ! (ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ । (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ) ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਸਾਰੇ
ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ (ਆਪਣੇ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ,
ਮੇਰੇ ਹਨੇਰੇ (ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ-) ਕੋਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ,
ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਨੇੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ
ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ । ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ (ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ) । ੪ । ੫ । ੧੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰੀ ॥ ਮੋਹ ਮਾਨ
ਧੋਹ ਭਰਮ ਰਾਖਿ ਲੀਜੈ ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੁਭਤ ਸੰਸਾਰ
ਸਾਗਰ ॥ ਉਧਰੇ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗਰ ॥ ੧ ॥ ਸੀਤਲਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਤੇਰਾ ॥ ਪੂਰਨੋ ਨਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ ਤਾਰਨ ॥
ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ॥ ੩ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੁਖ ਕਰਿ
ਪਾਇਓ ॥ ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੭ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੦੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗੋਪਾਲ-[ਗੋ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ] ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ! ਧੋਹ-
ਠੱਗੀ । ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ-ਬੇੜੀ ਕੱਟ ਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਬੁਭਤ-ਭੁੱਖ ਰਹੇ । ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਉਧਰੇ-ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਿਮਰਿ-
ਸਿਮਰ ਕੇ । ਰਤਨਾਗਰ-[ਰਤਨ-ਆਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਪ੍ਰਭੂ । ੧ ।

ਸੀਤਲਾ-ਸੀਤਲ, ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ । ਪੂਰਨੋ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਨਾਕੁਰ-ਹੇ
ਨਾਕੁਰ ! ੨ ।

ਦੀਨ ਦਰਦ-ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ । ਨਿਵਾਰਿ-ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ਤਾਰਨ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ

ਵਾਲਾ । ਨਿਧਿ-ਜਜਾਨਾ । ਪਤਿਤ-ਵਿਕਾਰੀ । ਉਧਾਰਨ-ਬਚਾਣ ਵਾਲਾ । ੧ ।

ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ । ਕਰਿ-ਸਹਾਰ ਕੇ । ਪਾਇਓ-(ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ) ਲੱਭਾ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ । (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਨੱਗੀ, ਭਟਕਣਾ (ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ) ਫਾਹੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ (ਮੇਰੀ) ਰੱਖਿਆ ਕਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਰੀ ! ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਰਹੇ ਜੀਵ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰ ਕੇ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਨੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਤੂੰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈਂ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦਇਆ ਦਾ ਮਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਬਚਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਮਨੁੱਖ) ਕੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰ ਕੇ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਸੁਖੀ (ਉਹੀ) ਹੈ (ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਗੁਰੂ ਨੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੪ । ੬ । ੧੭ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਧਨਿ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ਲਾਗੀ ॥
ਕੋਟਿ ਜਾਪ ਤਾਪ ਸੁਖ ਪਾਏ ਆਇ ਮਿਲੇ ਪੂਰਨ ਬਡਭਾਗੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੋਹਿ ਅਨਾਥੁ ਦਾਸੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਅਵਰ ਓਟ ਸਗਲੀ ਮੋਹਿ ਤਿਆਗੀ ॥
ਭੋਰ ਭਰਮ ਕਾਟੇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਮਿਲਿ ਸੇਵਤ ਜਾਗੀ ॥
੧ ॥ ਤੂ ਅਥਾਹੁ ਅਤਿ ਬਡੇ ਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਪੂਰਨ ਰਤਨਾਗੀ ॥
ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਾਂਗੈ ਮਸਤਕੁ ਆਨਿ ਧਰਿਓ ਪ੍ਰਭ ਪਾਗੀ
॥੨॥ ੭ ॥ ੧੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਧਨਿ-[ਥਨ੍ਧ] ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ । ਸੰਗਿ-ਨਾਲ । ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ । ਆਇ-ਆ ਕੇ । ਬਡਭਾਗੀ-ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮੋਹਿ-ਮੈਂ । ਅਨਾਥੁ-ਨਿਮਾਣਾ । ਅਵਰ ਓਟ-ਹੋਰ ਆਸਰਾ । ਮੋਹਿ-ਮੈਂ । ਭੋਰ ਭਰਮ-ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਭਰਮ ਭੀ । ਅੰਜਨ-ਸੁਰਮਾ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ੧ ।

ਅਤਿ ਬਡੇ-ਬਹੁਤ ਵਡਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ-ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ । ਰਤਨਾਗੀ-

[ਰਤਨ-ਆਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ । ਜਾਚਕੁ-ਮੰਗਤਾ । ਮਾਂਗੈ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਮਸਤਕੁ-ਮੱਥਾ । ਆਨਿ-ਲਿਆ ਕੇ [ਆਇ-ਆ ਕੇ] । ਪ੍ਰਭ ਪਾਰੀ-ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਪਗਾਂ (ਪੈਰਾਂ) ਵਿਚ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਪ੍ਰੀਤ ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ ਹੈ ਜਿਹੜੀ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । (ਉਸ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਮਾਨੋ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਪਾਂ ਤਪਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ (ਤੋਥੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਓਟ ਛੱਡ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾਇਆਂ ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਭਰਮ ਭੀ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ, (ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ) ਸੁੱਤੀ ਜਗ ਪਈ ਹਾਂ । ੧ ।

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਅਥਾਹ ਦਇਆ-ਦਾ-ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈਂ । (ਤੇਰੇ ਦਰ ਦਾ) ਮੰਗਤਾ ਨਾਨਕ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, (ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣਾ) ਮੱਥਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੨ । ੧ । ੧੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੁਚਿਲ ਕਠੌਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਨਾਹੀ ਇਨ ਬਿਧੇ ਛੁਟਕਾਰ ॥ ਗਰਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੁਚਿਲ-ਗੰਦੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ । ਕਠੌਰ-ਨਿਰਦਈ । ਕਪਟ-ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਕਾਮੀ-ਵਿਸਈ । ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ-ਜਿਸ ਭੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਤੂੰ (ਪਾਰ ਲੰਘਾਣਾ ਠੀਕ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਤਿਉ-ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਮਰਥੁ-ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ-ਸਰਨ-ਪਏ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਜੋਗਾ । ਕਲ-ਸੱਤਿਆ, ਤਾਕਤ । ਧਾਰਿ-ਧਾਰ ਕੇ, ਵਰਤ ਕੇ। ੧।

ਜਾਪ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ । ਤਾਪ—ਧੂਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣੇ । ਸੁਚਿ—ਸਰੀਰਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ । ਸੰਜਮ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਚਾਣ ਦੇ ਜਤਨ । ਇਨ ਬਿਧੋ—ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ । ਛੁਟਕਾਰ—(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ । ਗਰਤ—[ਗਰ੍ਹ] ਟੋਆ । ਘੋਰ ਅੰਧ—ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ (ਜਿੱਥੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਰਤਾ ਭੀ ਚਾਨਣ ਨਾਹ ਮਿਲੇ) । ਤੇ—ਤੋਂ, ਵਿਚੋਂ । ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿ—ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ । ਨਿਹਾਰਿ—ਵੇਖ ਕੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਗੰਦੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਿਰਦਈ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਵਿਸਥੀ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਭੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੂੰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣਾ ਠੀਕ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਰਨ-ਪਏ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ-ਜੋਗ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਰਤ ਕੇ ਬਚਾਂਦਾ (ਆ ਰਿਹਾ) ਹੈਂ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਜਪ, ਤਪ, ਵਰਤ-ਨੇਮ; ਸਰੀਰਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਸੰਜਮ—ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ) ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ (ਆਪ ਹੀ) ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਟੋਏ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ । ੨ । ੮ । ੧੯ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹੱਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥
ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਪਾਰੈ ॥ ਲਾਖ
ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ ਕੋ ਹੈ ਐਸੇ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ
ਹੀ ਭਈ ਹੈ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ
ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨਰਪਤਿ—ਨਰਾਂ ਦਾ ਪਤੀ, ਪਾਤਿਸਾਹ । ਨਮਸਕਾਰੈ—ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਨਿਵਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਉ—ਤੋਂ । ਬਲਿ ਜਾਈਐ—ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੁਕਤੁ—(ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ) ਸੁਤੰਤਰ । ਮੋਹਿ—ਮੈਨੂੰ । ਤਾਰੈ—

(ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ) । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ—ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ? ਕਹੀਐ—ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ।
ਪਾਰੈ—ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ । ਕਈ ਕੋਰੈ—ਕਈ ਕੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ । ਕੋ ਹੈ—ਕੋਈ (ਵਿਰਲਾ) ਹੈ ।
ਐਸੇ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਬੀਚਾਰੈ—ਬੀਚਾਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਬਿਸਮ—ਹੈਰਾਨ । ਭਈ ਹੈ—ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ—ਸੋਹਣੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ । ਕਹੁ—ਆਖ । ਨਾਨਕ—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਰਸੁ—(ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦਾ) ਸੁਆਦ । ਆਈ ਹੈ—ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਚਾਖਿ—
ਚੱਖ ਕੇ । ਮੁਸਕਾਰੈ—ਮੁਸਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਰੰਗ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ) ਪ੍ਰਭੂ-
ਪਾਤਿਸਾਹ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਰ ਨਿਵਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ)
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ) ਆਪ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ, ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ
ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋੜਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ (ਅਜਿਹਾ
ਮਨੁੱਖ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਉਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ (ਅਸਚਰਜ) ਕੋਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ
ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦਾ) ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਇਸ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਉਹ
ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ) ਜਿਵੇਂ (ਕੋਈ) ਗੁੰਗਾ ਮਨੁੱਖ (ਕੋਈ ਸੁਆਦਲਾ ਪਦਾਰਥ)
ਚੱਖ ਕੇ (ਸਿਰਫ) ਮੁਸਕਰਾ ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ
੨ । ੧ । ੨੦ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਆਨ ॥ ਉਚ
ਨੀਚ ਸਭ ਪੇਖਿ ਸਮਾਨੋ ਮੁਖਿ ਬਕਨੋ ਮਨਿ ਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਭੈ ਭੀਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
ਭਇਓ ਭ੍ਰਮੁ ਨਾਸਿਓ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਗੁਰ ਕਾਨ ॥ ੧ ॥ ਕਰਤ ਰਹੇ ਕ੍ਰਤਗੁ
ਕਰੁਣਾਮੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ॥ ਆਨ ਪਹਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਮਾਂਗਨ

ਕਉ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥੨॥੨॥੨੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਆਨ-[ਅਨ੍ਯ] ਹੋਰ । ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਸਮਾਨੋ-ਸਮਾਨ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ (ਵੱਸਦਾ) । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਨਾਲ । ਬਕਨੋ-ਉਚਾਰਨਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਮਾਨ-ਮੰਨਣਾ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਘਟਿ-ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਪੂਰਿ ਰਹੇ-ਵਿਆਪਕ ਹਨ । ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ। ਭੈ ਭੰਜਨ-ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ । ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ-ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ । ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਗਾਸੁ -(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ । ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ । ਈਓ ਕਾਨ-ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਢਿੱਤਾ, (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ । ੧ ।

ਕਨਥ ਰਹੇ-ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੁਤਗੁ-[ਕ੍ਰੁਤਜ] । ਕੁਤੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉਪਕਾਰ ਜ-ਜਾਨਣਾ] ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ । ਕਰੁਣਾਮੈ-[ਕਰੁਣਾ-ਤਰਸ] ਤਰਸ-ਭਰਪੂਰ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ-ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਗਿਆਨ-ਗਿਆਨ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ। ਗਾਵੈ-ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਮਾਂਗਨ ਕਉ-ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ । ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ (ਕਿਤੇ ਵੱਸਦਾ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ । ਸੰਤ ਜਨ ਉੱਚੇ ਨੀਂਵੇਂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ (ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਇੱਕ-ਸਮਾਨ (ਵੱਸਦਾ) ਵੇਖ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ, ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ (ਸੰਤ ਜਨ) ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤਰਸ-ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਨਾਨਕ (ਭੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਨਾਮ) ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਅੱਡੇ ਪਹਰ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨ । ੨ । ੨੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ ਕਈ ਕੇਤੇ ॥ ਐਸੇ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੇ ॥ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ

ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥੧॥ ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ
ਲੇਤੈ॥ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੈ ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਰਮਤੈ ॥੨॥
॥ ੩ ॥ ੨੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੨]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕੋਈ-ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦੇ। ਕੋਤੈ-ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬੰਦੇ। ਜੋ-ਜਿਹੜਾ(ਸੇਵਕ)
ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ-ਤੱਤ ਦੇ ਜੋਗ ਨੂੰ, ਜਗਤ-ਦੇ-ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ । ਬੋਤੈ-ਜਾਣਦਾ
ਹੈ, ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਏਕੈ ਏਕੀ-ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ । ਨੇਤੈ-ਨੇਤ੍ਰੀ,ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ
(ਵਸੋਂਦਾ ਹੈ), ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਵੇਖਦਾ ਹੈ) । ਜੇਤੈ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ) ਜਿੱਤ । ੧।

ਸੋਗੁ-ਚਿੰਤਾ, ਗ਼ਮ । ਹਰਖੀ-ਹਰਖ ਹੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ । ਛੋਡਿ-(ਉਸ ਹਰਖ ਨੂੰ)
ਛੱਡ ਕੇ । ਕਤ ਆਵੈ-ਕਿੱਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ (ਮੁੜ ਮੁੜ) ਜੰਮਦਾ । ਕਤ ਰਮਤੈ-ਮੁੜ
ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ-ਜਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ
ਸੇਵਕ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜਗਤ-ਦੇ-ਮੂਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਬਾਨੀ
ਆਖਣ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ-ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ
ਨੂੰ) ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ) ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ,
ਉਹ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ (ਹਰ ਥਾਂ) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਨੂੰ
ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਹਰੇਕ ਭਲਾ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ
ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ
ਕਦੇ) ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ) ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਇਸ
ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਨੂੰ) ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ !
ਆਖ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੇਵਕ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੰਮਣ
ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ । ੨ । ੩ । ੨੨ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹੀਏ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤਨ
ਮਨ ਗਲਤ ਭਏ ਤਿਹ ਸੰਗੇ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਮੋਰੀ ਮਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੈ ਜੈ ਪਹਿ ਕਹਉ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹਉ ਅਪੁਨੀ ਤੇਉ ਤੇਉ ਗਹੇ ਰਹੇ ਅਟਕਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਏਕੈ ਜਾਲੀ ਤਾ ਕੀ ਗੰਠਿ ਨਹੀ ਛੋਰਾਇ ॥੧॥ ਵਿਰਤ

ਵਿਰਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਆਇਓ ਸੰਤਨ ਹੀ ਸਰਨਾਇ ॥ ਕਾਟੇ ਅਗਿਆਨ
ਭਰਮ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਲੀਓ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ॥ ੨ ॥੪ ॥ ੨੪ ॥ [੧੩੦੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੋ-ਦਾ । ਹੀਏ ਕੋ-ਹਿਰਦੇ ਦਾ । ਗਲਤ-ਗਲਤਾਨ, ਮਸਤ,
ਗਰਕ । ਤਿਹ ਸੰਗੀ-ਉਸ (ਮੋਹਨੀ ਦੇ) ਨਾਲ ਹੀ । ਮੋਹਨੀ-ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ
ਮਾਇਆ । ਮੇਰੀ ਮਾਇ-ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ! ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੈਂ ਜੈਂ ਪਹਿ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦੇ ਕੋਲ । ਕਹਉ-ਕਹਉਂ, ਮੈਂ ਆਖਦਾ
ਹਾਂ । ਬ੍ਰਿਥਾ-ਤਕਲੀਫ, ਔਖਿਆਈ । ਹਉ-ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਗਹੇ-ਫੜੇ ਹੋਏ । ਰਹੇ
ਅਟਕਾਇ-ਜੀਵਨ-ਪੰਧ ਵਿਚ ਰੁਕੇ ਪਏ ਹਨ । ਜਾਲੀ-ਫਾਹੀ । ਗੰਠਿ-ਗੰਢ । ਨਹੀ
ਛੋਰਾਇ-ਕੋਈ ਛੁੜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੧ ।

ਅਗਿਆਨ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਬੇ-ਸਮਝੀ । ਭਰਮ-ਭਟਕਣਾ । ਕੰਠਿ-
ਗਲ ਨਾਲ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ! (ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ)
ਦਿਲ ਦਾ ਜਾਨੀ ਪ੍ਰਭੂ (ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ) ਨਾਹ ਭੁੱਲੇ । (ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆਂ) ਮਨ ਨੂੰ
ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ
(ਦੋਵੇਂ ਹੀ) ਉਸ (ਮੋਹਨੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮਾਂ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਹ ਔਖਿਆਈ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ
ਭੀ ਸਾਰੇ (ਇਸ ਮੋਹਨੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ) ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ (ਜੀਵਨ-ਪੰਧ ਵਿਚ) ਰੁਕੇ
ਹੋਏ ਹਨ । (ਇਹ ਮੋਹਨੀ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਜਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ (ਪਈ
ਹੋਈ) ਗੰਢ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਛੁੜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ) ਭਟਕਦਾ ਭਟਕਦਾ ਜਿਹੜਾ
(ਮਨੁੱਖ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ) ਦਾਸ (ਬਣ ਕੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ
ਅੰਦਰੋਂ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ, ਭਟਕਣਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ (ਦੀਆਂ
ਗੰਢਾਂ) ਕੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ
ਹਨ । ੨ । ੪ । ੨੩ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਨਦ ਰੰਗ ਬਿਨੋਦ ਹਮਾਰੈ ॥ ਨਾਮੋ ਗਾਵਨੁ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਨੁ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੋ
ਗਿਆਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੋ
ਸੋਭਾ ਨਾਮੁ ਬਡਾਈ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਅਗਮ

ਪਦਾਰਥ ਲਾਲ ਅਮੋਲਾ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਚਰਨਾਰੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਮਗਨ ਭਏ ਹੀਅਰੇ ਦਰਸਾਰੈ ॥੨॥੫॥੨੪॥[੧੩੦੨]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਰੰਗ—ਸੁਸੀਆਂ । ਬਿਨੋਦ—ਸੁਸੀ, ਆਨੰਦ। ਹਮਾਰੈ—ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ,
ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਾਮੋ—ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ । ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੈ—ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ॥੧॥
ਰਹਾਉ ।

ਸਵਾਰੈ—ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਭਉਜਲ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ।
ਬਿਖਮੁ—ਕਠਨ, ਔਖਾ । ਤਾਰੈ—ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਅਗਮ—ਅ-ਗਮ, ਜਿਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਹ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਪਹੁੰਚ । ਅਮੋਲਾ—ਜਿਹੜਾ
ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਨਾਹ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਗੁਰ ਚਰਨਾਰੈ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ।
ਕਹੁ—ਆਖ । ਮਗਨ—ਮਸਤ । ਹੀਅਰੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੨ ।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਆਤਮਕ
ਆਨੰਦ ਤੇ ਚਾਉ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ
ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ (ਮੇਰਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ) ਗੀਤ ਹੈ, ਹਰਿ-ਨਾਮ
ਹੀ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ (ਬਣ ਚੁਕਾ) ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਹੀ (ਮੇਰੇ
ਵਾਸਤੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਹੈ, ਨਾਮ (ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਹਰਿ
ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਮੇਰੇ)
ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ) ਸੋਭਾ-ਵਡਿਆਈ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹੀ)
ਇਸ ਔਖੇ ਤਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਇਕ ਐਸਾ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਤਕ (ਆਪਣੇ
ਉੱਦਮ ਨਾਲ) ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਇਕ ਐਸਾ ਲਾਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ
ਮਿਲਦਾ । ਪਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆਂ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ !
ਆਖ—(ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਇਆਵਾਨ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
੨ । ੫ । ੨੪ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸੁਆਮੀ ਨੇਰੇ ॥ ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ
ਸਭਨ ਕੈ ਸੰਗੇ ਬੋਰੇ ਕਾਜ ਬੁਰੇ ਕਹ ਵੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ
ਜੇਤੇ ਲਪਟਾਇਓ ਕਛੂ ਨਹੀ ਨਾਹੀ ਕਹੁ ਤੇਰੇ ॥ ਆਗੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵਤ

ਸਭ ਪਰਗਟ ਈਹਾ ਮੋਹਿਓ ਭਰਮ ਅੰਧੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਅਟਕਿਓ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ
ਸੰਗ ਮਾਇਆ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਬਿਸੇਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ਭਾਰੋਸੁ
ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੨੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨੇਰੋ—(ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਨੇੜੇ । ਪੇਖਤ—ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਕੈ ਸੰਗੇ—ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ । ਬੋਰੈ ਕਾਜ—ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ । ਬੁਰੇ ਫੇਰੇ—ਬੁਰੇ
ਫੇੜ, ਮੰਦੇ ਕੰਮ । ਕਾਹ—ਕਿਉਂ ? ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੋਤੋ—ਜਿਤਨਾ ਭੀ । ਲਪਟਾਇਓ—ਤੂੰ ਬੰਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵਤ—ਦਿੱਸ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਆਗੈ—ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਗਟ—ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ । ਈਹਾ—ਇੱਥੇ, ਇਸ ਲੋਕ
ਵਿਚ । ਮੋਹਿਓ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ੧ ।

ਸੁਤ—ਪੁੱਤਰ । ਬਨਿਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ । ਦੇਵਨਹਾਰੁ—ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ
ਵਾਲਾ । ਬਿਸੇਰੇ—ਭੁਲਾ ਚਿੱਤਾ ਹੈ । ਏਕੈ ਭਾਰੋਸੁ—ਇਕੋ ਦਾ ਭਰੋਸਾ । ਕਾਟਨਹਾਰੁ—
ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਸੱਜਣ ਮਿੱਤਰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ)
ਨੇੜੇ (ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ) । ਉਹ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ (ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮ) ਵੇਖਦਾ
ਹੈ (ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮੰਦੇ
ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ? ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ
ਚੰਬੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰਾ (ਆਖਰ) ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ । ਇਥੇ ਤੂੰ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ (ਠੇਢੇ ਖਾ' ਰਿਹਾ ਹੈਂ)
ਪਰ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਇਥੋਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ
ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਪੁੱਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੇ ਪੰਥ ਵਲੋਂ) ਰੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ
ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਰਫ ਇੱਕ (ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ) ਭਰੋਸਾ
(ਰੱਖ) । ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ
(ਉਸ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ) । ੨ । ੬ । ੨੫ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਿਖੈ ਦਲੁ ਸੰਤਨਿ ਤੁਮ੍ਹਰੈ ਗਾਹਿਓ । ਤੁਮਰੀ
ਟੇਕ ਭਰੋਸਾ ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਿ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਆਹਿਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ

ਜਨਮ ਕੇ ਮਹਾ ਪਰਾਛਤ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਿ ਮਿਟਾਹਿਓ ॥ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
ਅਨਦ ਉਜੀਆਰਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥੧॥ ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਤੁਮ ਤੇ
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਅਥਾਹਿਓ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ
ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਲੈ ਲਾਹਿਓ ॥੨॥੧॥੨੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਿਥੈ ਦਲੁ-ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਦਲ, ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ। ਸੰਤਨਿ
ਤੁਮ੍ਹਰੈ-ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਗਾਹਿਓ-ਗਾਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ
ਹੈ। ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਆਹਿਓ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਪਰਾਛਤ-ਪਾਪ। ਭੇਟਿ-ਭੇਟ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ। ਮਿਟਾਹਿਓ-ਮਿਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਪ੍ਰਗਾਸੁ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ। ਉਜੀਆਰਾ-ਉਜਿਆਲਾ, ਰੌਸਨੀ।
ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸਮਾਹਿਓ-ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਤੁਮ ਤੇ-ਤੈਥੋਂ। ਸਮਰਥ-ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਅਥਾਹਿਓ-
ਅਥਾਹ, ਬੇਅੰਤ ਭੁੰਘਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ-ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ! ਲਾਹਿਓ-ਲਾਹਾ,
ਲਾਭ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਠਾਕੁਰ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ (ਹੀ) ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਮੈਂ
(ਸਮਾਜ) ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਰਨ ਲੋੜਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ (ਸੰਗਤਿ ਦੀ) ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ
(ਸਾਰੇ) ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ! (ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਵਡ-ਭਾਗੀ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ) ਤੇਰਾ
ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦੀ
ਰੌਸਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ! ਕੌਣ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਕੁਝ ਭੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? ਤੂੰ
ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ (ਸੁਖਾਂ ਦਾ) ਅਥਾਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਹੈਂ। ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਆਖ-) ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੇ
ਦਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ) ਨਾਮ-ਲਾਭ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆ
ਦੇ) ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਹਨ। ੨। ੧। ੨੬।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬੁਝਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਜਪਿ ਧੀਰੈ ॥
ਬਿਨਸੈ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ ਦੁਖੁ ਪੀਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰੋਨਿ

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨਾ ॥ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥੨॥੮
॥੨੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬੂਡਤ ਪ੍ਰਾਨੀ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਭੁੱਖ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ । ਜਪਿ-ਜਪ
ਕੇ । ਧੀਰੈ-(ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਣ ਲਈ) ਹੌਸਲਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਿਨਸੈ-ਨਾਸ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ । ਪੀਰੈ-ਪੀੜ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਿਮਰਉ-ਸਿਮਰਉਂ, ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ਰੈਨਿ-ਰਾਤ । ਜਤ ਕਤ-ਜਿਧਰ
ਕਿਧਰ । ਪੇਖਉ-ਪੇਖਉਂ, ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । ੧ ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਗੁਰ ਭੇਟਤ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ
। ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਭੁੱਖ ਰਿਹਾ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ)
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ (ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਣ ਲਈ) ਹੌਸਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,
(ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੁੱਖ-
ਦਰਦ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ (ਭੀ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ
ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ
ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ
ਲੱਗ ਪਿਆ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ । ੨ ।
੮ । ੨੭ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਸੁਖ ਪਾਈਐ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਰਿਦੈ ਬਸੇਰੈ ॥ ਚਰਨ ਸੰਤਨ ਕੈ ਮਾਥਾ ਮੇਰੈ ॥ ੧ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਉ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਾ ॥੨॥
੯॥੨੮॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਿਮਰਤ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਗਾਈਐ-ਗਾਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਬਸੇਰੋ-ਟਿਕਾਣਾ । ਚਰਨ ਸੰਤਨ ਕੈ-ਸੰਤ
ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ । ੧ ।

ਕਉ-ਨੂੰ । ਮਨਾਂ-ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਸੁਨ-ਸੁਣਾਂ
। ੧ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ(ਮੇਰੇ)ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਆਪਣਾ)ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ।
ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ (ਤੋਰੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ
ਰਹੁ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਸੁਣਿਆ ਕਰ
। ੨ । ੬ । ੨੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭ ਪਰਸਨ ॥
ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭੋਜਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ ਅਖੀਅਨ ਕਉ ਸੰਤੋਖੁ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ
॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਨਨਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਜਸੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਲਮਲ ਦੇਖ
ਸਗਲ ਮਲ ਹਰਸਨ ॥ ਪਾਵਨ ਧਾਵਨ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖ ਪੰਥਾ ਅੰਗ ਸੰਗ
ਕਾਇਆ ਸੰਤ ਸਰਸਨ ॥ ੧ ॥ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ ਆਨ
ਉਪਾਵ ਥਕਤਿ ਨਹੀ ਕਰਸਨ ॥ ਕਲੁ ਗਹਿ ਲੀਏ ਨਾਨਕ ਜਨ ਅਪਨੇ ਅੰਧ
ਘੋਰ ਸਾਗਰ ਨਹੀ ਮਰਸਨ ॥੨॥੧੦॥੨੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਸਨ-ਛੁਹਣਾ । ਰਸਨਾ-ਜੀਭ । ਭੋਜਨਿ-
ਭੋਜਨ ਨਾਲ । ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ-ਰੱਜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਅਖੀਅਨ ਕਉ-ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ । ਸੰਤੋਖੁ-
ਸਾਂਤੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਰਨਨਿ-ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ । ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ-ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ । ਕਲਮਲ-ਪਾਪ । ਮਲ-ਮੈਲ । ਹਰਸਨ-ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਪਾਵਨ ਧਾਵਨ
-ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਦੌੜ-ਭੱਜ। ਪੰਥਾ-ਰਸਤਾ। ਸੁਖ ਪੰਥਾ-ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ। ਕਾਇਆ
-ਸਰੀਰ । ਸਰਸਨ-ਸ-ਰਸਨ, ਰਸ-ਸਹਿਤ, ਹੁਲਾਰੇ ਵਾਲੇ । ੧ ।

ਗਹੀ-ਫੜੀ । ਉਪਾਵ-[ਲਫਜ਼ 'ਉਪਾਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਚੀਲੇ । ਆਨ-
[ਅਯ] ਹੋਰ । ਕਰੁ-ਹੱਥ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਗਹਿ ਲੀਏ-ਫੜ ਲਏ । ਅੰਧ ਘੋਰ-

ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ । ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਮਰਜਨ-(ਆਤਮਕ) ਮੌਤ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਛੁਹਣ ਲਈ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ (ਆਤਮਕ) ਖੁਰਾਕ ਨਾਲ ਰੱਜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਠੰਢ ਮਿਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਛੁਹਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਸਾਰੇ ਐਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗ ਸੰਤ ਜਨਾਂ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਨਾਲ (ਛੁਹ ਕੇ) ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਨਾਸ-ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਫੜ ਲਈ, ਉਹ (ਇਸ ਸਰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਹੀਲੇ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦੇ ਫਿਰਦੇ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਕ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਸਹੇੜਦੇ । ੨ । ੧੦ । ੨੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ ਮਰਜਤ
ਮੀਚੁ ਅਨਿਕ ਬਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਹੀ ਮਤ ਅਨ ਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੇਖਤ ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਅਨਿਤ ਬਿਹੁਹਾਰ ਅਚਾਰ
ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ ॥ ਕਰੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗ੍ਰੇਪਾਲ
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਾਨਕ ਉਧਰੁ ਸਰਨਿ ਪਰੀਆ ॥੨॥੧੧॥੩੦॥[੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੁਹਕਤ-ਕੁਹਕਦੇ ਹਨ(ਮੋਹਾਂ ਵਾਂਗ), ਮੱਚਦੇ ਹਨ । ਖਪਟ-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਕਪਟ-ਖੋਟ । ਖਲ-ਦੁਸਟ (ਕਾਮਾਦਿਕ) । ਗਰਜਤ-ਗੱਜਦੇ ਹਨ । ਮੀਚੁ-ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ਮਰਜਤ-ਮਾਰੀ ਹੈ । ਬਰੀਆ-ਵਾਰੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਹੀ-ਅਹੰਕਾਰ । ਮਤ-ਮੱਤੇ ਹੋਏ । ਅਨ-[ਅਨ੍ਯ] ਹੋਰ ਹੋਰ (ਰਸ) । ਰਤ-ਰੱਤੇ ਹੋਏ । ਕੁਮਿਤ-ਖੋਟੇ ਮਿੱਤਰ । ਹਿਤ-ਪਿਆਰ । ਪੇਖਤ-ਵੇਖਦੇ । ਭ੍ਰਮਤ-

ਭਟਕਦੇ । ਗਰੀ-ਗਲੀ। ਲਾਖ ਗਰੀਆ-(ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ)ਲੱਖਾਂ ਗਲੀਆਂ
। ੧ ।

ਅਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰ-ਨਾਹ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ।
ਅਚਾਰ-ਆਚਰਨ । ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ । ਮਮ-ਮਮਤਾ । ਮਦ-
ਨਸ਼ਾ । ਮਾਤ-ਮੱਤੋ ਹੋਏ । ਕੋਪ-ਕ੍ਰੋਧ । ਜਰੀਆ-ਸੜਦੇ । ਕਰੁਣ-[ਕਰੁਣਾ-ਤਰਸ]
ਹੇ ਤਰਸ-ਰੂਪ ! ਕ੍ਰਿਪਾਲ-ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ! ਗੁੱਪਾਲ-ਹੇ ਗੁਪਾਲ ! [ਅੱਖਰ
'ਗ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ- ਅਤੇ । ਅਸਨ ਲਫਜ਼ 'ਗੋਪਾਲ' ਹੈ, ਇਥੇ
'ਗੁਪਾਲ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] । ਦੀਨ ਬੰਧੁ-ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਹਿਤੂ। ਉਪਰੁ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਈ
ਰੱਖ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਨਾਸ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੋਟ ਭੜਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਦੁਸ਼ਟ
ਗੱਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਮੌਤ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਮਾਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੱਤੋ ਹੋਏ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ) ਹੋਰ ਹੋਰ
(ਰਸਾਂ) ਵਿਚ ਰੱਤੋ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਖੋਟੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਂਦੇ
ਹਨ, ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ, (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ
ਦੀਆਂ) ਲੱਖਾਂ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਝਾਕਦੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਹੀ
ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਚਰਨ ਚੰਗੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
(ਮਾਇਆ ਦੀ) ਮਮਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ
ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਤਰਸ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ
ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ! ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈਂ, (ਮੈਂ ਤੇਰੀ) ਸਰਨ ਆ ਪਿਆ
ਹਾਂ, (ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਈ ਰੱਖ । ੨।੧੧।੩੦।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਦਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤੇ
ਹੀ ਹਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਲਾਗਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੇ
ਭਾਰਿ ਭੂਮਿ ਪਾਗਹਿ ॥ ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ ਆਸਕਤ ਮੂੜੇ ਕਾਹੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥
੧ ॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਬਿਆਪਿਓ ਜਨਮ ਹੀ ਕੀ ਖਾਨਿ ॥ ਪਤਿਤ

ਪਾਵਨ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨਿ ॥੨॥੧੨॥੩੧॥ [੧੩੦੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜੀਅ ਦਾਤਾ-ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਾਨ ਦਾਤਾ-ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਨ ਦਾਤਾ-ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਬਿਸਰਤੇ-ਭੁੱਲਦਿਆਂ। ਹਾਨਿ-ਹਾਨੀ, ਘਾਟਾ, ਆਤਮਕ ਘਾਟ। ਰਹਾਉ।

ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ, ਭੁਲਾ ਕੇ। ਆਨ-[ਅਨ੍ਯ] ਹੋਰ ਹੋਰ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਿਚ। ਲਾਗਿ-ਤੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੋ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਡਾਰਿ-ਡੋਲੂ ਕੇ। ਭੂਮਿ ਪਾਗਹਿ-ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ-ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ। ਆਸਕਤ-ਲੰਪਟ, ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਮੂੜੇ-ਹੇ ਮੂਰਖ! ਕਾਹੇ-ਕਿਵੇਂ? ਮਾਨਿ-ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ੧।

ਕਾਮਿ-ਕਾਮ (-ਵਾਸਨਾ) ਵਿਚ। ਬਿਆਪਿਓ-ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ। ਖਾਨਿ-ਖਾਣ, ਸੋਮਾ। ਜਨਮ ਹੀ ਕੀ ਖਾਨਿ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਹੀ ਸੋਮਾ। ਪਤਿਤ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ। ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ-ਹੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਉਧਰੁ-ਬਚਾ ਲੈ। ਜਾਨਿ-(ਆਪਣਾ) ਜਾਣ ਕੇ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਤੈਨੂੰ) ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਅਜਿਹੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦਿਆਂ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ) ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਮੂਰਖ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਯਾਦ) ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ ਹੋਰ ਹੋਰ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਡੋਲੂ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਵਿਸੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈਂ? ੧।

ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ (ਸਦਾ) ਕਾਮ ਵਿਚ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ, ਲੋਭ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, (ਇਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਤਾਂ) ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਹੀ ਵਸੀਲਾ ਹਨ।

ਹੇ ਨਾਨਕ! (ਆਖ-) ਹੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ। (ਮੈਂ ਤੇਰੀ) ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰ ਤੇ ਡਿਗਾ) ਜਾਣ ਕੇ (ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਈ ਰੱਖ। ੨। ੧੨। ੩੧।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਵਿਲੋਕਉ ਰਾਮ ਕੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਰਤਨੁ ਪਾਇਓ ਬਿਸਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ

ਮਿਲਾਸਿ ॥੧॥ ਅਵਰ ਓਟ ਮੈ ਕੋਇ ਨ ਸੂਝੈ ਇਕ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ਮੈ
ਆਸ ॥ ਕਿਆ ਦੀਨੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜਉ ਸਭ ਘਟਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਵਾਸ ॥
ਪ੍ਰਭ ਚਰਨਨ ਕੀ ਮਨਿ ਪਿਆਸ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ
ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਸ ॥੨॥੧॥੩੩॥ [੧੩੦੪]

ਪਦ ਅਰਥ.—ਪੂਜਹੋ—ਪੂਜਹੁ, ਪੂਜਾ-ਭਗਤੀ ਕਰੋ। ਆਰਾਧਿ—ਆਰਾਧ ਕੇ, ਸਿਮਰ
ਕੇ। ਲਾਗਿ—ਲੱਗ ਕੇ। ਪਾਵਹੁ—ਲੱਭ ਲਵੋਗੇ, ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੋਗੇ। ਅਗਾਧਿ—
ਅਥਾਹ। ਜੀਤੋ—ਜਿੱਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਹੋ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਧਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ—ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਸਾ—ਉਹੀ। ਜਿ—ਜਿਹੜੀ। ਹਰਿ ਭਾਵਾਸਿ—ਹਰੀ ਨੂੰ
ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪੁਤਰੀ—ਪੁਤਲੀ। ਜੋਰੀ—ਜੋੜੀ, ਬਣਾਈ। ਏਹ—ਇਹ ਪੁਤਲੀ।
ਕਿਆ ਕਰਮ—ਕਿਹੜੇ ਕਰਮ? ਕਮਾਸਿ—ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਪਕਰਿ—ਫੜ ਕੇ
ਮਾਰਗਿ—ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ। ਤੁਧੁ—ਤੈਨੂੰ। ਮਿਲਾਸਿ—ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮੈ—ਮੈਨੂੰ। ਦੀਨੁ—ਨਿਮਾਣਾ, ਗਰੀਬ। ਜਉ—ਜਦੋਂ। ਘਟਿ—ਘਟ ਵਿਚ, ਸਰੀਰ
ਵਿਚ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ—ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਉ—ਹਉਂ,
ਮੈਂ। ਬਲਿ ਬਲਿ—ਸਦਕੇ। ਸਦ—ਸਦਾ। ਜਾਸ—ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ
ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪੂਜਾ-ਭਗਤੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ) ਅਥਾਹ
ਮਨ (ਦੇ ਮਾਲਕ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੋਗੇ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ
ਨਾਲ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ) ਜਗਤ (ਦਾ ਮੋਹ) ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਅਨੇਕਾਂ ਪੂਜਾ (ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ) ਮੈਂ (ਇਹਨਾਂ ਦੀ)
ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ-ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਪਰ) ਉਹੀ ਪੂਜਾ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ
ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। (ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਪੂਜਾ
ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ)। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ) ਮਿੱਟੀ
ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ (ਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪੁਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨਚਾਂਦਾ ਹੈ),
ਇਹ ਜੀਵ-ਪੁਤਲੀ (ਪੁਤਲੀਆਂ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਕੰਮ
ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਤੂੰ (ਜੀਵਨ ਦੇ
ਸਹੀ) ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ! (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਓਟ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ (ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ) ਆਸ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਜਦੋਂ ਹਟੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੁਰਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਕੋਈ ਅਰਦਾਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਭਾਈ! (ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖ)। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ॥੨॥੧॥੩੩॥

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥
ਨਵਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਕੇਰੈ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਅਨੂਪੇਰੈ ॥
ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਮੋਹਿ ਮਗਨੇਰੈ ॥ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧ ਦਰਸੇਰੈ ॥ ਸੇ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ
ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ ॥ ਬਾਂਛਉ
ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ ॥ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਮੈਲੁ ਕਟੇਰੈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
ਧਿਆਵਹੁ ਮੁਖੁ ਨਹੀ ਮੋਰੈ ॥ ਕਿਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਲਾਖ ਕਰੇਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ
ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਤਿ ਪੁਕਰੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਮਨਸਾ ਮਾਨਿ ਏਕ ਨਿਰੰਕੇਰੈ ॥
ਸਗਲ ਤਿਆਗਹੁ ਭਾਉ ਦੂਜੇ ਰੈ ॥ ਕਵਨ ਕਹਾਂ ਹਉ ਗੁਨ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥
ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕੁ ਟੁਝੇਰੈ ॥ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਮਨਿ ਮੋਰੈ ॥
ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੇਰੈ ॥੨॥੧॥੩੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਿਅ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ। ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ-ਜਗਤ (ਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ। ਤੇਰੈ-ਤੇਰੇ (ਹੱਥ) ਵਿਚ। ਨਵਨਿਧਿ-(ਧਰਤੀ ਦੇ) ਨੌਂ (ਜੀ) ਖਜਾਨੇ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਹਰਿ ਕੇਰੈ-ਹਰੀ ਦੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ-ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੰਗ। ਹਰਿ ਅਨੂਪੇਰੈ-ਸੋਹਣੇ ਹਰੀ। ਅਨੂਪ-[ਅਨ-ਉਪ] ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਮਗਨੇਰੈ-ਮਗਨ, ਮਸਤ। ਨੈਨਹੁ-ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਸਾਧ ਦਰਸੇਰੈ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ। ਜਿਸੁ ਲਿਲੇਰੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ [ਲਿਲਾਰ-ਲਿਲਾਟ, ਮੱਥਾ]। ੧। ਰਹਾਉ।

ਸੇਵਉ-ਸੇਵਉਂ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਂਛਉ-ਬਾਂਛਉਂ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਰੋਰੇ-ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਠਸਠਿ-ਅਠਾਹਠ। ਮਜਨੁ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਕਟੋਰੇ-ਕੱਟਦੀ ਹੈ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ-ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ। ਨਹੀ ਮੋਰੇ-ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ। ਸੰਗਿ ਨਾਲ। ਕਰੋਰੇ-ਕੁੜ੍ਹਾਂ। ਕੋ-ਦਾ। ਅੰਤਿ-ਆਖ਼ਰ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵੇਲੇ (ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਪੁਕਰੋਰੇ-ਪੁੱਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮਨਸਾ-[ਸਜੀਥਾ] ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ। ਮਾਨਿ-ਸਾਂਤਿ ਕਰ। ਨਿਰੰਕੋਰੇ-ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਭਾਉ-ਪਿਆਰ। ਦੂਜੇਰੈ-ਦੂਜੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ। ਕਹਾਂ-ਮੈਂ ਆਖਾਂ। ਪ੍ਰਿਅ-ਹੋ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਕਉ-ਸਾਕਉ। ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ-ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਟੁਲੋਰੈ-ਟੋਲ, (ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ) ਪਦਾਰਥ, ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਕਾਰ। ਮਨਿ ਮੋਟੈ-ਮੋਟੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ-ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲ। ਦੇਵ ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੋਰੈ-ਹੋ ਜਗਤ ਕੋਰੇ ਗੁਰਦੇਵ! ੨।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਗਤ (ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਵਣ ਵਾਲਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਤੇਰੇ (ਹੀ ਹੱਥ) ਵਿਚ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ (ਮਾਨੋ, ਧਰਤੀ ਦੇ) ਨੇਂ ਹੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਹੈ। ਹੋ ਮਨ! ਸੋਹਣੇ ਹਰੀ ਦੇ (ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਹਨ, ਤੂ (ਇਹਨਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ) ਮੋਹ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਹੋ ਭਾਈ! (ਆਪਣੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, (ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ? ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ (ਇਸ ਦਰਸਨ ਦਾ) ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੋ ਭਾਈ! ਮੈਂ (ਤਾਂ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਇਹ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ) ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, (ਇਹ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਹੀ) ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ) ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ! (ਆਪਣੇ) ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣਾ) ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ। ਹੋ ਭਾਈ! (ਜਸ੍ਹਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਲੱਖਾਂ ਕੁੜ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਭੀ (ਅਖ਼ੀਰ ਵੇਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅਖ਼ੀਰ ਵੇਲੇ (ਜਦੋਂ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੋ ਭਾਈ! (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨਿਰੰਕਾਰ (ਦੀ ਯਾਦ) ਵਿਚ

ਸਾਂਤ ਕਰ ਲੈ । (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ (ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ) ਪਿਆਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇ ।

ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ (ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ) ਗੁਣ (ਹਨ), ਮੈਂ (ਤੇਰੇ) ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰਦੇਵ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਾਂਘ ਹੈ, (ਮੈਨੂੰ) ਨਾਨਕੇ ਨੂੰ ਮਿਲ । ੨ । ੧ । ੩੪ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਐਸੀ ਕਉਨ ਬਿਧੇ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨਾ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਸ ਪਿਆਸ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਉਮਗਿ ਹੀਉ ਤਰਸਨਾ ॥
੧ ॥ ਦੀਨ ਲੀਨ ਪਿਆਸ ਮੀਨ ਸੰਤਨਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰੇਨ ॥ ਹੀਉ ਅਰਪਿ ਦੇਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਹੈ ਕਿਰਪੇਨ ॥ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਤਿਆਗਿ ਛੋਡਿਓ ਤਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀਉ ਭੇਟਨਾ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੩੫ ॥ [੧੩੦੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਿਧੇ—ਬਿਧਿ, ਤਰੀਕਾ, ਵੰਗ । ਪਰਸਨਾ—(ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਛੁਹ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਿਆਸ—ਤਾਂਘ । ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ—ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ) ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਉਮਗਿ—ਉਮੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ । ਹੀਉ—ਹਿਰਦਾ । ੧ ।

ਦੀਨ—ਨਿਮਾਣਾ । ਮੀਨ—ਮੱਛੀ । ਰੇਨ—ਚਰਨ-ਧੂੜ । ਅਰਪਿ ਦੇਨ—ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ । ਕਿਰਪੇਨ—ਕਿਰਪਾਲ । ਤਿਆਗਿ ਛੋਡਿਓ—ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ । ਭੇਟਨਾ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ) ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ (ਹੋ ਜਾਏ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਛੁਹ ਮਿਲ ਜਾਏ ? ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂਘ ਹੈ ਉਡੀਕ ਹੈ । ਉਮੰਗ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ (ਦਰਸਨ ਨੂੰ) ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ ।

(ਉੱਤਰ) : ਜੇ ਨਿਮਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਈਏ (ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਇਤਨੀ ਤਾਂਘ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ) ਮੱਛੀ ਨੂੰ (ਪਾਣੀ ਦੀ) ਪਿਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਆਪਣਾ ਹਿਰਦਾ ਭੇਟ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਤਦੋਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

੨ । ੩੫ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ ਰੰਗਾ ॥ ਕੀਟ ਹਸਤ
ਪੂਰਨ ਸਭ ਸੰਗਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥ ਸਹਿਤ ਗੰਗਾ ॥
ਜਲੁ ਹੇਵਤ ਭੂਖ ਅਰੁ ਨੰਗਾ ॥ ਪੂਜਾਚਾਰ ਕਰਤ ਮੇਲੰਗਾ ॥ ਚਕ੍ਰ ਕਰਮ
ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ ॥ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗਾ ॥ ੧ ॥ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ
ਅਤਿ ਰਹਤ ਬਿਟੰਗਾ ॥ ਹਉ ਰੋਗੁ ਬਿਆਪੈ ਚੁਕੈ ਨ ਭੰਗਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਜਰੰਗਾ ॥ ਸੋ ਮੁਕਤੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ ॥ ੨ ॥
੩ ॥ ੩੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕੀਟ-ਕੀੜਾ । ਹਸਤ-ਹਸਤਿ, ਹਾਥੀ । ਪੂਰਨ-ਵਿਆਪਕ ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਹਿਤ-ਸਮੇਤ । ਹੇਵਤ-ਬਰਫ । ਅਰੁ-ਅਤੇ । ਪੂਜਾਚਾਰ-ਪੂਜਾ-ਆਚਾਰ, ਪੂਜਾ
ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਰਮ । ਮੇਲੰਗਾ-ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ, ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ । ਖਾਟੰਗਾ-ਖਟ
ਅੰਗਾ ਤੇ, (ਦੋਵੇ ਲੱਤਾਂ, ਦੋਵੇ ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ, ਸਿਰ-ਬਿਹਨਾਂ) ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ । ਦਰਸਨੁ
ਸਤ ਸੰਗਾ-ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਦਰਸਨ । ੧ ।

ਹਠਿ-ਹਠ ਨਾਲ । ਨਿਗ੍ਰਹਿ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ । ਬਿਟੰਗਾ-
ਟੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਸਿਰ ਭਾਰ, ਸਿਰ-ਪਰਨੇ । ਹਉ ਰੋਗੁ-ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ । ਬਿਆਪੈ-
ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਚੁਕੈ ਨ-ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ । ਭੰਗਾ-ਤੋਟ, ਵਿੱਥ । ਤ੍ਰਿਸਨ-ਤ੍ਰਿਸਨਾ ।
ਜਰੰਗਾ-ਜਲਦੇ ਹਨ ਅੰਗ । ਮੁਕਤੁ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਸੁਤੰਤਰ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਇਸ ਜਗਤ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿਚ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੰਗਾਂ
ਵਿਚ (ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤਕ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਲਈ) ਕੋਈ ਵਰਤ ਨੇਮ ਰੱਖ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੰਗਾ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ; ਕੋਈ (ਠੰਢੇ)
ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਰਫ (ਦੀ ਠੰਢ ਸਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਕੋਈ ਭੁੱਖਾਂ ਕੱਟਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਨੰਗਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ; ਕੋਈ ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕੋਈ ਆਪਣੇ
ਸਰੀਰ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਕਰ ਤਿਲਕ ਆਦਿਕ ਲਾਣ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਵਿਅਰਥ ਹਨ) ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਲਈ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਜਤਨ ਨਾਲ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਗੋਂ) ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ (ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ) ਜੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਤੋਟ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਾਮ ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾਂ (ਦੀ ਅੱਗ) ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਕਾਮ ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆਦਿਕ ਤੋਂ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨। ੩। ੩੧।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੭

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤਿਖ ਬੁਝਿ ਗਈ ਗਈ ਮਿਲ ਸਾਧ ਜਨਾ ॥ ਪੰਚ ਭਾਗੇ ਚੋਰ ਸਹਜੇ ਸੁਖੈਨੋ, ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤੀ ਗਾਵਤੀ ਗਾਵਤੀ ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮੇ ਸਿਉ ਮੇ ਸਿਉ ਐਸੀ ਹਉ ਕੈਸੇ ਕਰਉ ॥ ਹੀਉ ਤੁਮਾਰੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਗਈ ॥ ੧ ॥ ਪਹਿਲੇ ਪੈ ਸੰਤ ਪਾਇ ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ਤੇਰੇ ਕੇਹਰੇ ਜਿਤੁ ਜੰਤਨ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅਨਿਕ ਦਾਸ ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਸੋਈ ਮਿਲਿਓ ਜੋ ਭਾਵਤੋ ਜਨ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਏਕ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ॥੨॥੧॥੩੭॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਤਿਖ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼। ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਪੰਚ ਚੋਰ—(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਚੁਰਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ ਚੋਰ। ਹਰੇ ਗੁਨ—ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ। ਸਹਜੇ ਸੁਖੈਨੋ—ਬੜੇ ਸੌਖ ਨਾਲ। ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ—ਦਰਸਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੇ ਸਿਉ—ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ। ਕਰਉ—ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਹੀਉ—ਹਿਰਦਾ [ਅੱਖਰ 'ਓ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ—ਅਤੇ—ਅਸਲ ਲਵਜ 'ਹੀਉ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਹੀਓ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ]। ਬਲਿ ਬਲੇ—ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ। ੧।

ਪੈ—ਪੈ ਕੇ। ਸੰਤ ਪਾਇ—ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ। ਧਿਆਇ—(ਤੋਰਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰ ਕੇ। ਕੇਹਰੇ—ਕਿਹੜਾ ? ਜਿਤੁ—ਜਿਸ (ਥਾਂ) ਵਿਚ। ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਕਰਹਿ—ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਭਾਵਤੋ—ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਠਾਕੁਰ—ਹੇ ਠਾਕੁਰ। ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ—ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ

ਉੱਕੀ ਹੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ ਗਾਂਦਿਆਂ ਬੜੇ ਹੀ ਸੌਖ ਨਾਲ (ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜੇ ਚੋਰ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਿਹਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਵੱਟੇ ਵਿਚ) ਉਹੋ ਜਿਹੀ (ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ) ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ? ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਤੈਥੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਪਹਿਲਾਂ (ਤੇਰੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ (ਤੇ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਮੈਂ (ਤੇਰੇ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੀਤ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਉਹ ਥਾਂ ਬੜਾ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ (ਬੈਠ ਕੇ) ਤੂੰ (ਸਾਰੇ) ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਤੈਨੂੰ ਉਹੀ (ਦਾਸ) ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ। ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਤੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਹਰ ਥਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ੨। ੧। ੩੭।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੮

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤਿਆਗੀਐ ਗੁਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਪੇਖਤਾ
ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਹਾਂ ਹਾਂ ਮਨ ਚਰਨ ਰੇਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤ
ਮੰਤ ਗੁਪਾਲ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥ ੧ ॥ ਹਿਰਦੈ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ, ਚਰਨ
ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ, ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਮੋਹਨਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆ
ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ॥ ਤਜਿ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ ਸਗਲ
ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਤਿਆਗੀਐ—ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੇਖਤਾ—ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਇਆਲ—ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਪ੍ਰਭੂ। ਹਾਂ ਹਾਂ ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਰੇਨ—ਧੂੜ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੰਤ—ਉਪਦੇਸ਼। ਗਿਆਨ—ਬੁੱਧੀ ਸਾਂਝ। ਧਿਆਨ—ਸੁਰਤਿ। ੧।

ਹਿਰਦੈ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਲਾਇ—ਜੋੜੀ ਰੱਖ। ਮੋਹਨਾ—ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਕ੍ਰਿਪਾਲ—ਹੇ ਕਿਰਪਾਲ ! ਮਇਆ ਧਾਰਿ—ਮਿਹਰ ਕਰ। ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ—ਨਾਨਕ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਤਜਿ—ਤਿਆਗ ਕੇ। ਭਰਮੁ—ਭਟਕਣਾ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮਾਣ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਦਇਆ-ਦਾ-ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਸਾਡੇ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ !
(ਸਭਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂਤ (ਬਣਿਆ ਰਹੁ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਭੁੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ
ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਗਾਇਆ ਕਰ,
ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੋਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣਾਈ
ਰੱਖ ।

ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਸਦਾ) ਮਿਹਰ ਕਰ (ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ
(ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੋਹ ਭਰਮ ਤੇ ਸਾਰਾ ਮਾਣ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ) ਨਾਮ-
ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ੨ । ੧ । ੩੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ ਲਹਨ ਗੁਰ ਮਿਲੇ
ਆਨ ਨਹੀ ਉਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਟਨ ਖਟਨ ਜਟਨ ਹੋਮਨ ਨਾਹੀ
ਡੰਡ ਧਾਰ ਸੁਆਉ ॥ ੧ ॥ ਜਤਨ ਭਾਂਤਨ ਤਪਨ ਭ੍ਰਮਨ ਅਨਿਕ ਕਥਨ
ਕਥਤੇ ਨਹੀ ਬਾਹ ਪਾਈ ਠਾਉ ॥ ਸੋਧਿ ਸਗਰ ਸੋਧਨਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ
ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਮਲਨ ਦਹਨ—(ਵਿਕਾਰਾਂ
ਦੀ) ਮੈਲ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) । ਲਹਨ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ । ਗੁਰ ਮਿਲੇ—
ਗੁਰ ਮਿਲਿ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਆਨ—[ਅਨ੍ਯ] ਕੋਈ ਹੋਰ । ਉਪਾਉ—ਤਰੀਕਾਂ, ਢੰਗ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਟਨ—[ਤਟ—ਤੀਰਥ ਦਾ ਕੰਢਾ] ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਖਟਨ—[ਖਟ—ਛੇ] ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਛੇ
ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ (ਦਾਨ ਦੇਣ ਤੇ ਲੈਣ, ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਣੀ, ਜੱਗ
ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਰਾਣਾ) । ਜਟਨ—ਜਟਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀਆਂ । ਹੋਮਨ—ਹੋਮ-ਜੱਗ
ਕਰਨੇ । ਡੰਡ ਧਾਰ—ਡੰਡਾ-ਧਾਰੀ ਜੋਗੀ ਬਣਨਾ । ਸੁਆਉ—ਸੁਆਰਥ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ । ੧ ।

ਭਾਂਤਨ—ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਂਤ ਦੇ । ਤਪਨ—ਤਪ ਸਾਧਣੇ । ਭ੍ਰਮਨ—ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਭ੍ਰੋਂਦੇ
ਫਿਰਨਾ । ਕਥਤੇ—ਕਥਦਿਆਂ । ਬਾਹ—ਭੁੰਘਾਈ । ਠਾਉ—ਥਾਂ । ਸੋਧਿ—ਸੋਧ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ
ਕੇ । ਸੋਧਨਾ—ਵਿਚਾਰਾਂ । ਸਗਰ—ਸਗਲ, ਸਾਰੀਆਂ । ਭਜੁ ਨਾਉ—ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ
ਕਰ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਹੀ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੀ

ਸਮਰਥਾ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਵਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੀਲਾ (ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਲੇ ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅੱਭਿਆਸ, ਜਦਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀਆਂ, ਹੋਮ-ਜੋਗ ਕਰਨੇ, ਡੰਡਾ ਧਾਰੀ ਜੋਗੀ ਬਣਨਾ—(ਮੇਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ) ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਧੂਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਤਪਾ ਕੇ) ਤਪ ਕਰਨੇ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ—ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਅਨੇਕਾ ਵਖਿਆਨ ਕੀਤਿਆਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ (ਸੁਖ-ਸਾਂਤੀ ਦਾ) ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ (ਇਹੀ ਗੱਲ ਲੱਭੀ ਹੈ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ (ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ) ਆਨੰਦ ਹੈ । ੨ । ੨ । ੩੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੂ ੯

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ ਭੈ ਹਰਨ
ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨੈਨ ਤਿਪਤੇ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ਜਸੁ ਤੋਖਿ
ਸੁਨਤ ਕਰਨ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਅਨਾਥ ਦਾਤੇ ਦੀਨ ਗੋਬਿਦ ਸਰਨ ॥
ਆਸ ਪੂਰਨ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸਨ ਗਹੀ ਓਟ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
॥ ੪੦ ॥ [੧੩੦੬]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਪਤਿਤ—(ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ । ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ—ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ—ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਭੈ ਹਰਨ—ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਤਰਨ—ਬੋਝੀ, ਜਹਾਜ਼ । ਤਾਰਨ—(ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨੈਨ—ਅੱਖਾਂ । ਤਿਪਤੇ—ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪੇਖਿ—ਵੇਖ ਕੇ । ਸੁਨਤ—ਸੁਣਦਿਆਂ । ਕਰਨ—ਕੰਨ । ਤੋਖਿ—ਸੰਤੋਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ—ਹੇ (ਜੀਵਾ ਦੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ! ਅਨਾਥ ਦਾਤੇ—ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ! ਦੀਨ ਦਾਤੇ—ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ! ਆਸ ਪੂਰਨ—ਹੇ (ਸਭ ਦੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਗਹੀ—ਫੜੀ ਹੈ । ਹਰਿ—ਹੇ ਹਰੀ ! ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਹੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ (ਮੇਰੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਮੇਰੇ) ਕੰਨ ਤੇਰਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਠੰਢ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ! ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ! ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ! ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਹੇ (ਸਭ ਦੇ) ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੋਂ । ੨ । ੧ । ੪੦ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਦਇਆਲ ਠਾਕੁਰ ਆਨ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਉਧਰਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੈਸਾਰ ਗਾਰ ਬਿਕਾਰ ਸਾਗਰ ਪਤਿਤ ਮੋਹ ਮਾਨ ਅੰਧ ॥ ਬਿਕਲ ਮਾਇਆ ਸੀਗਿ ਧੰਧ ॥ ਕਰੁ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਕਾਢਹੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ॥੧॥ ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਸਨਾਥ ਸੰਤਨ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸ ॥ ਮਨਿ ਦਰਸਨੈ ਕੀ ਪਿਆਸ ॥ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਗੁਨ ਤਾਸ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੁਪਾਲ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥੨॥੨॥੪੧॥ [੧੩੦੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਇਆਲ ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਨ-[ਅਨਧ] ਹੋਰ । ਜਾਇ-ਥਾਂ । ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ-ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬਿਰਦੁ-ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ । ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਉਧਰਤੇ-(ਸੈਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਏ ਹਨ । ਧਿਆਇ-ਸਿਮਰ ਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗਾਰ-ਜਿੱਲਣ । ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ਪਤਿਤ-ਭਿੱਗੇ ਹੋਏ । ਅੰਧ-ਅੰਨ੍ਹਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ । ਬਿਕਲ-ਵਿਆਕੁਲ, ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ । ਸੀਗਿ-ਨਾਲ । ਮਾਇਆ ਧੰਧ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ । ਕਰੁ-ਹੱਥ । ਗਹੇ-ਗਹਿ, ਫੜ ਕੇ । ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ! ੧ ।

ਅਨਾਥ ਨਾਥ-ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ! ਸਨਾਥ ਸੰਤਨ-ਹੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ! ਕੋਟਿ-ਫ਼ੌਜ਼ਾਂ । ਮਨਿ-(ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ । ਪਿਆਸ-ਤਾਂਘ । ਗੁਨ ਤਾਸ-ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ! ਕ੍ਰਿਪਾਲ-ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ ! ਰਸਨਾ-ਜੀਭ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਦਇਆ-ਦੇ-ਘਰ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੈਂ ਤੇਰੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ (ਆਇਆ ਹਾਂ) । ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ । ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ

ਹੈ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ (ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਜਗਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਲ੍ਹਣ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜੀਵ (ਇਸ ਵਿਚ) ਡਿੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਝੰਬੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਇਹਨਾਂ ਦਾ) ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਿੱਲ੍ਹਣ ਵਿਚੋਂ) ਕੱਢ, ਤੂੰ ਆਪ (ਇਹਨਾਂ ਦੀ) ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ੧।

ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ! ਹੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ! ਹੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਕੋੜਾਂ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਤੇਰੇ) ਚਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ। ਹੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ! ਹੇ ਫ਼ਿਪਾਲ ! ਹੇ ਦਇਆਲ ! ਹੇ ਗੁਪਾਲ ! ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮਿਹਰ ਕਰ) ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੀਭ (ਤੇਰੇ) ਗੁਣ ਗਾਂਦੀ ਰਹੇ। ੨। ੨। ੪੧।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਵਾਰਿ ਵਾਰਉ ਅਨਿਕ ਡਾਰਉ ॥ ਸੁਖ ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਹਾਗ ਪਲਕ ਰਾਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਨਿਕ ਮੰਦਰ ਪਾਟ ਸੋਜ ਸਖੀ ਮੋਹਿ ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ ਤਾਤ ॥ ੧ ॥ ਮੁਕਤ ਲਾਲ ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ ॥ ਰੂਖੋ ਭੋਜਨ ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ [੧੩੦੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਵਾਰਿ ਡਾਰਿ—ਵਾਰਿ ਡਾਰਉ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਵਾਰਉ—ਵਾਰਉ, ਮੈਂ ਵਾਰਦੀ ਹਾਂ। ਅਨਿਕ—ਅਨੇਕਾਂ (ਹੋਰ ਸੁਖ)। ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ—ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਰਾਤ। ਸੁਖ ਪਲਕ—ਪਲ ਭਰ ਦਾ ਸੁਖ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਕਨਿਕ—ਸੋਨਾ। ਕਨਿਕ ਮੰਦਰ—ਸੋਨੇ ਦੇ ਮਹਲ। ਪਾਟ—ਫੱਟ, ਰੇਸਮ। ਪਾਟ ਸੋਜ—ਫੱਟ ਦੀ ਸੋਜ। ਸਖੀ—ਹੇ ਸਖੀ ! ਮੋਹਿ—ਮੈਨੂੰ। ਤਾਤ—ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ੧।

ਮੁਕਤ—ਮੋਤੀ। ਹਾਤ—(ਆਤਮਕ) ਮੌਤ। ਸੈਨ—ਸੈਣਾ। ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ—ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ। ਸੂਖਿ—ਸੁਖ ਵਿਚ। ਬਿਹਾਤਿ—(ਉਮਰ) ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਖੀ ! (ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ) ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਖ ਤੋਂ (ਹੋਰ) ਅਨੇਕਾਂ (ਸੁਖ) ਵਾਰਦੀ ਹਾਂ, ਸਦਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਸਹੇਲੀਏ ! ਸੋਨੇ ਦੇ ਮਹਲ ਅਤੇ ਰੇਸਮੀ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸੋਜ—ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲਗਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੋਤੀ, ਹੀਰੇ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਭੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਆਤਮਕ) ਮੌਤ (ਦਾ ਕਾਰਨ) ਹਨ। (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਹੇ ਸਹੇਲੀਏ! ਕੁੱਖੀ ਰੋਟੀ (ਖਾਣੀ, ਅਤੇ) ਭੁੱਖੇ ਸੋਣਾ (ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ) ਪਿਆਰੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ੨। ੩। ੪੨।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਹੰ ਤੋਰੇ ਮੁਖੁ ਜੋਰੇ ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਮਨੁ ਲੋਰੇ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਮੋਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਆਗਨਿ ਚੈਨਾ, ਤੋਰੇ ਰੀ ਤੋਰੇ ਪੰਚ ਦੂਤਨ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਤੋਰੇ ॥ ੧ ॥ ਆਇ ਨ ਜਾਇ ਬਸੇ ਨਿਜ ਆਸਨਿ ਉੱਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸੋਰੇ ॥ ਛੁਟਕੀ ਹਉਮੈ ਸੋਰੇ ॥ ਗਾਇਓ ਰੀ ਗਾਈਓ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਗੁਨੀ ਗਹੇਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੪੩ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਹੰ-ਅਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ। ਤੋਰੇ-ਤੋਰ, ਤੋੜ, ਨਾਸ ਕਰ। ਜੋਰੇ-ਜੋੜ। ਮੁਖੁ ਜੋਰੇ-(ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ) ਮੂੰਹ ਜੋੜ, ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠਿਆ ਕਰ। ਕਰਤ-ਕਰਦਿਆਂ। ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ-ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਿਆਂ। ਲੋਰੇ-ਲੋੜ, ਭਾਲ, ਖੋਜ। ਮਨੁ ਲੋਰੇ-ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆ ਕਰ। ਮੋਰੇ-ਮੌੜ, ਸੁਰਤਿ ਪਰਤਾਇਆ ਕਰ। ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ-ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਗ੍ਰਿਹਿ-(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ। ਸੁਹਾਵੀ-ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸੋਹਣੀ। ਆਗਨਿ-ਆਂਗਨ ਵਿਚ, (ਹਿਰਦੇ-) ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ। ਚੈਨਾ-ਚੈਨ, ਸੁਖ, ਸਾਂਤੀ। ਤੋਰੇ-ਤੋੜ। ਰੀ-ਹੇ ਸਖੀ! ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਸੰਗੁ-ਸਾਥ। ੧।

ਆਇ ਨ ਜਾਇ-ਨ ਆਇ ਨ ਜਾਇ, ਨਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਿਜ ਆਸਨਿ-ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਉੱਤੇ। ਉੱਧ-(ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ) ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ। ਕਮਲ-(ਹਿਰਦਾ-) ਕੌਲ-ਫੁੱਲ। ਬਿਗਸੋਰੇ-ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਰੇ-ਸੋਰ, ਰੌਲਾ। ਰੀ-ਹੇ ਸਖੀ! ਗਾਇਓ-(ਜਿਸ ਨੇ) ਗਾਇਆ। ਗੁਨੀ ਗਹੇਰੇ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਨਾ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਸਖੀ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਮਿਲ ਬੈਠਿਆ ਕਰ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰ। ਹੇ ਸਹੇਲੀ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਂਦਿਆ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆ ਕਰ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਲ ਪਰਤਾਇਆ ਕਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਸਹੇਲੀ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) (ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ (ਆਪਣਾ) ਸਾਥ ਤੋੜਨ ਦਾ ਸਦਾ ਜਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ) ਸੋਹਣੀ ਸੋਜ ਬਣ ਜਾਇਗੀ, ਤੇਰੇ (ਹਿਰਦੇ ਦੇ) ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਟਿਕੇਗੀ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਸਖੀ ! ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਲਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ) ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿਰਦਾ-ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਅਭੋਲ-ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ), ਉਸ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ । ੪ । ੪੩ ।

ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫ ਘਰੁ ੯ ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਜਪਿ ਮਨਾ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ਜੋ ਸੰਤ ਬੇਦ ਕਹਤ ਪੰਥੁ ਗਾਖਰੇ ਮੋਹ ਮਗਨ ਅਹੰ ਤਾਪ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਰਾਤੇ ਮਾਤੇ ਸੰਗਿ ਬਪੁਰੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸੰਤਾਪ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੋਊ ਜਨੁ ਉਧਰੈ ਜਿਸਹਿ ਉਧਾਰਹੁ ਆਪ ॥ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਮੋਹ ਭੈ ਭਰਮਾ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੪੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤਾਂ ਤੇ-ਇਸ ਵਾਸਤੇ । ਮਨਾ-ਹੇ ਮਨ ! ਜਾਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਸੰਤ ਬੇਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ । ਪੰਥੁ-(ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਰਸਤਾ । ਗਾਖਰੇ-ਔਖਾ, ਕਠਨ । ਮਗਨ-ਮਸਤ । ਅਹੰ-ਹਉਮੈ । ਰਹਾਉ ।

ਰਾਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ । ਮਾਤੇ-ਮਸਤ । ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ-ਮਾਇਆ ਨਾਲ । ਬਪੁਰੀ-ਵਿਚਾਰੀ, ਭੈੜੀ । ਸੰਤਾਪ-ਕਲੇਸ । ੧ ।

ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆਂ । ਜਿਸਹਿ-ਜਿਸ ਨੂੰ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਉਧਾਰਹੁ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈਂ । ਭੈ-(ਸਾਰੇ) ਭਰ । ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨਾਲ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! (ਜੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਤਾਪ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, ਸਦਾ ਜਪਿਆ ਕਰ, ਇਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੋਹ ਵਿਚ ਭੁੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮਨ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਭੈੜੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਮੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਅਨੇਕਾਂ) ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈਂ,
ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਤੋਰਾ) ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਪਾਰ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਤਾਪ
ਨਾਲ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ) ਮੋਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਭਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ, ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨।੫।੪੪।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੦

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਐਸੇ ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ ਜੀ ਸੰਤਹੁ ਜਾਤ ਜੀਉ
ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ਮਾਨ ਮੋਹਿ ਪੰਚ ਦੋਹੀ ਉਰਝਿ ਨਿਕਟਿ ਬਸਿਓ, ਤਾਕੀ
ਸਰਨਿ ਸਾਧੂਆ, ਦੂਤ ਸੰਗੁ ਨਿਵਾਰਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਜੋਨਿ
ਭ੍ਰਮਿਓ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਦੁਆਰਿ ॥੧॥ ਕਿਰਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਈ ਮਿਲਿਓ ਨਾਮੁ
ਅਧਾਰੁ ॥ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਨਾਨਕੁ ਭਵ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੧
॥ ੪੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਾਨੁ—(ਨਾਮਿ ਦੀ) ਦਾਤਿ। ਸੰਤਹੁ—ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਜਾਤ—ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ਜੀਉ—ਜਿੰਦ। ਬਲਿਹਾਰਿ—ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ। ਮਾਨ—ਅਹੰਕਾਰ। ਪੰਚ—(ਕਾਮਾ-
ਦਿਕ) ਪੰਜ (ਚੋਰ)। ਦੋਹੀ—ਠੱਗੀ ਹੋਈ। ਉਰਝਿ—(ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਚ) ਫਸ ਕੇ।
ਨਿਕਟਿ—(ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ। ਤਾਕੀ—(ਹੁਣ) ਤੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਧੂਆ—ਸੰਤ
ਜਨਾਂ ਦੀ। ਦੂਤ ਸੰਗੁ—(ਕਾਮਾਦਿਕ) ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ। ਨਿਵਾਰਿ—ਦੂਰ ਕਰੋ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਕੋਟਿ—ਕੋੜਾਂ। ਭ੍ਰਮਿਓ—ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ। ਦੁਆਰਿ—(ਤੁਹਾਡੇ) ਦਰ ਤੇ
। ੧।

ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ। ਦੁਲਭ—ਮੁਸਕਿਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ। ਸਫਲੁ—
ਕਾਮਯਾਬ। ਭਵ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਾਨ ਦੇਹੋ (ਜੋ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ
ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰੱਖੇ, ਮੇਰੀ) ਜਿੰਦ (ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਤੋਂ) ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਇਹ
ਜਿੰਦ) ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ (ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ) ਠੱਗੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ) ਫਸ ਕੇ (ਉਹਨਾ ਦੇ ਹੀ) ਨੇੜੇ ਟਿਕੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ (ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਬਈ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੱਕੀ ਹੈ।
(ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਮੇਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਵੈਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਾਥ ਦੂਰ ਕਰੋ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! (ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ !) ਮੈਂ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ (ਮਨੁੱਖ) ਜਨਮ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਤੇ ਆਖ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ । ੨। ੧। ੪੫।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਆਪਨ ਆਏ ॥ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੈ ਕਛੁ ਦਿਖਾਏ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਸੁਖ ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਜੋਗਿ ਮਿਲਾਏ ਸਾਧ ਸੰਗਾਏ ॥ ਕਤਹੂ ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਬਸਾਏ ॥ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ਇਹ ਚੋਲੇ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਲੁਭਾਏ ਆਨ ਤਜਾਏ ॥ ਥਾਨ ਬਨਾਏ ਸਰਬ ਸਮਾਏ ॥ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਨ ਬੋਲੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੪੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਹਜ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ । ਸੁਭਾਏ-ਸੁਭਾਇ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ । ਆਪਨ-ਆਪਣੇ ਆਪ । ਜਾਨੈ-ਜਾਨਉਂ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ । ਨ ਕਛੁ ਜਾਨੈ (ਨ)ਕਛੁ ਦਿਖਾਏ-ਨਾਹ ਮੈਂ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਹ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ (ਨਾਹ ਮੇਰੀ ਮਤਿ-ਬੁਧਿ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਮੇਰੀ ਕਰਣੀ ਉੱਚੀ ਹੈ) । ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ-ਭੋਲੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਜੋਗਿ-ਸੰਜੋਗ ਨੇ । ਸਾਧ ਸੰਗਾਏ-ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਕਤਹੂ-ਕਿਸੇ ਭੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ । ਘਰਹਿ-ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ । ਗੁਨ ਨਿਧਾਨੁ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਇਹ ਚੋਲੇ-ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ੧ ।

ਲੁਭਾਏ-ਖਿੱਚ ਪਾ ਲਈ ਹੈ । ਆਨ-ਹੋਰ (ਪਿਆਰ, ਆਸਰੇ ।) ਤਜਾਏ-ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਥਾਨ ਬਨਾਏ-ਥਾਨ ਥਾਨ ਵਿਚ, ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ । ਸਰਬ-ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ । ਰਸਕਿ-ਸੁਆਦ ਨਾਲ, ਆਨੰਦ ਨਾਲ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਕਿਸੇ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ (ਮੈਨੂੰ) ਆ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਹ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ-

ਬੁੱਝਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਹ ਮੈਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਕਰਣੀ ਵਿਖਾ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਭੋਲੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਉਹ
ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ (ਆਪ ਹੀ) ਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ! (ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੇ) ਸੰਜੋਗ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ,
(ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ) ਕਿਸੇ ਭੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, (ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਮੇਰੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਗਟ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ
। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ! (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ) ਖਿੱਚ ਪਾ ਲਈ ਹੈ,
ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ ਛੱਡ ਲਏ ਹਨ, (ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਵਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ
ਪ੍ਰਭੂ) ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ ਬੜੇ
ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨। ੧। ੪੬।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲਨ ਦੁਰਾਬੰ ॥ ਪਰਮਿਤਿ
ਰੂਪ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਹਨਿ ਭਵਨਿ ਨਾਹੀ ਪਾਇਓ ਪਾਇਓ ਅਨਿਕ ਉਕਤਿ ਚਤੁਰਾਈ ॥
੧ ॥ ਜਤਨ ਜਤਨ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਰੇ ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ ॥
ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਰ ਕ੍ਰਿਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਰੇਨਾਈ ॥ ੨ ॥
੨ ॥ ੪੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੁਰਾਬੰ—ਕਠਨ, ਔਖਾ। ਪਰਮਿਤਿ—ਮਿਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਅੰਦਾਜ਼ੇ
ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜਿਸਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ। ਅਗੰਮ—ਅਪਹੁੰਚ।
ਅਗੋਚਰ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰ। ਗੋ—ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ
ਨ ਹੋ ਸਕੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਕਹਿਨ—ਕਹਣ ਨਾਲ, ਆਖਣ ਨਾਲ, (ਨਿਰਾ) ਜਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ।
ਭਵਨਿ—ਭੋਣ ਨਾਲ, ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਉਕਤਿ—ਦਲੀਲ, ਯੁਕਤੀ
। ੧।

ਉਪਾਵ—ਲਫਜ਼ 'ਉਪਾਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਹੀਲੇ। ਰੇ—ਹੇ ਭਾਈ! ਤਉ—ਤਦੋਂ।
ਜਉ—ਜਦੋਂ। ਦਇਆਰ—ਦਇਆਲ। ਕ੍ਰਿਪਾਰ—ਕਿਰਪਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ—ਕਿਰਪਾ ਦਾ
ਖਜ਼ਾਨਾ। ਰੇਨਾਈ—ਚਰਨ-ਧੂੜ। ੨।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ! ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਉਹ
ਪਰਮਾਤਮਾ (ਉੰਵ ਤਾਂ) ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਪਰ) ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ

ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਨਿਰਾ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ, (ਤੀਰਥ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ) ਭੈਣ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਉਹ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਦਇਆਲ, ਕਿਰਪਾਲ, ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਵਿਚ ਰਿਹਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੨ । ੨ । ੪੭ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਈ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ ॥ ਚਿਤਵਉ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਸਾਸਨ ਨਿਸਿ ਭੋਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਆਪਨ ਤੂਟਨ ਨਹੀ ਜੋਰੁ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਰਬਸੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਿਧੇ ਸੁਖ ਮੋਰ ॥ ੧ ॥ ਈਤ ਉਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨੁ ਨਿਰਖਤ ਰਿਦ ਖੋਰਿ ॥ ਸੰਤ ਸਰਨ ਤਰਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨਸਿਓ ਦੁਖੁ ਘੋਰ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮਾਈ—ਹੇ ਮਾਂ ! ਸਿਮਰਹ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਚਿਤਵਉ—ਚਿਤਵਉਂ ਮੈਂ ਚਿਤਵਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ—[ਚਰਨ—ਅਰਬਿੰਦ। ਅਰਬਿੰਦ—ਕੌਲ ਛੁੱਲ] ਕੌਲ-ਛੁੱਲ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ । ਸਾਸਨ—ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਭੋਰ—ਦਿਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਲਾਇ—ਲਾ ਕੇ, ਜੋੜ ਕੇ । ਕੀਨ ਆਪਨ—ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਜੋਰੁ—ਜੋੜ, ਮਿਲਾਪ । ਸਰਬਸੁ [ਸਰਬੰਸ] । ਅੱਖਰ 'ਸ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ—ਅਤੇ । ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਸਰਬਸੁ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਸਰਬਸੋ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ । ਸਾਰਾ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ, ਸਭ ਕੁਝ । ਗੁਨ ਨਿਧੇ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਰੀ । ਮੋਰ—ਮੋਰਾ । ੧ ।

ਈਤ—ਇਥੇ । ਉਤ—ਉਥੇ । ਨਿਰਖਤ—(ਮੈਂ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । ਰਿਦ ਖੋਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਖੋੜ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਵਿਚ । ਤਰਨ—ਬੋੜੀ, ਜਹਾਜ਼ । ਘੋਰ—ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮਾਂ ! ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮੇਰਾ) ਕੋਈ ਹੋਰ (ਆਸਰਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ

ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮਾਂ ! (ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ) ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ (ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਹੁਣ ਇਹ) ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਗੰਢ ਟੁੱਟੇਗੀ ਨਹੀਂ । ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਰੀ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਜਿੰਦ ਹੈ, ਮਨ ਹੈ, ਧਨ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਥੇ ਉਥੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਥਾਂ ਵਿਚ (ਬੈਠਾ) ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਲਈ ਉਹ) ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਵ੍ਰੱਥੇ ਤੋਂ ਵ੍ਰੱਥਾ ਉੱਖ ਭੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨।੩।੪੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਗੇ ਅਸਨੇਹੁ ॥ ਸਾਜਨੋ ਤੂ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਸਭ ਕੇਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਨੁ ਮਾਗਉ ਤਾਨੁ ਮਾਗਉ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਸੁਤ ਦੇਹ ॥ ੧ ॥ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੁਗਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ॥ ਭੈ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ॥੨॥੪॥੪੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੋ-ਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ-ਮਾਲਕ । ਸੰਗੇ-(ਤੇਰੇ) ਨਾਲ । ਅਸਨੇਹੁ-ਨੇਹੁ, ਪਿਆਰ । ਸਾਜਨੋ-ਸਾਜਨੁ, ਸੱਜਣ । ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ-ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਸਭ ਕੇਹੁ-ਸਭ ਕੁਝ, ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਾਨੁ-ਇੱਜ਼ਤ । ਮਾਗਉ-ਮਾਗਉਂ, ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਤਾਨੁ-ਤਾਕਤ, ਆਸਰਾ । ਲਖਮੀ-ਮਾਇਆ । ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ । ਦੇਹ-ਸਰੀਰ, ਸਰੀਰ-ਅਰੋਗਤਾ । ੧ ।

ਮੁਕਤਿ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ । ਜੁਗਤਿ-ਜੀਵਨ-ਜਾਚ । ਭੁਗਤਿ-ਮੁਰਾਕ, ਭੋਜਨ । ਪਰਮਾਨੰਦ-ਪਰਮ ਆਨੰਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਨਿਧਾਨ-ਖਜ਼ਾਨਾ । ਭੈ-ਫਰ ਵਿਚ, ਅਦਬ ਵਿਚ । ਭਾਇ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਨਿਹਾਲ-ਪਰਸੰਨ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਾਖਾ ਹੈਂ, (ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਤੇਰੇ) ਨਾਲ ਪਿਆਰ (ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ (ਹੀ) ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਹੀ) ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ) ਇੱਜਤ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, (ਤੇਰਾ) ਆਸਰਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਪੁੱਤਰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਸਿਖਾਵਾਂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਾਨਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ) ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਰੇ) ਭਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ ਤੇਰੀ) ਭਗਤੀ (ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ) ਨਿਹਾਲ (ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੨ । ੪ । ੪੬ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ ॥ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਭੇਖ ਗਿਆਨ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਧਰਤ ਧਰਤ ਧਰਚਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਹੰ ਅਹੰ ਅਹੈ ਅਵਰ ਮੂੜ ਮੂੜ ਮੂੜ ਬਵਰਈ ॥ ਜਤਿ ਜਾਤ ਜਾਤ ਜਾਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗੁ ਮਿਰਤੁ ਮਿਰਤੁਨਿਕ ਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ ਹਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਾਜੁ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਮੂੜ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਭਜਨ ਭਜਨ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਈ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੫੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਰਤ ਕਰਤ—ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ—ਚਰਚਾ ਹੀ ਚਰਚਾ । ਜੋਗ ਧਿਆਨ—ਜੋਗ-ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਣ ਵਾਲੇ । ਭੇਖ—(ਛੇ) ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ । ਗਿਆਨ—(ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ) ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ । ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ—ਸਦਾ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ । ਧਰਤ—ਧਰਤੀ । ਧਰਚਰੀ—ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਹੰ ਅਹੰ—ਹਉਮੈ ਹੀ ਹਉਮੈ । ਅਵਰ—ਹੋਰ । ਅਹੈ—ਹੈ । ਮੂੜ—ਮੂਰਖ । ਬਵਰਈ—ਬਵਰੇ, ਝੱਲੇ । ਜਤਿ—[ਯਤ] ਜਿੱਥੇ (ਭੀ) । ਜਾਤ—ਜਾਂਦੇ । ਕਾਲ—ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ਹਈ—(ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ) ਹੈ । ੧ ।

ਮਾਨੁ—ਅੰਕਾਰ । ਤਿਆਗੁ—ਛੱਡ । ਮਿਰਤੁ—ਮੌਤ । ਨਿਕਟਿ—ਨੇੜੇ । ਹਈ—ਹੈ । ਭਾਜੁ—ਭਜਨ ਕਰ । ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ—ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ । ਅਹਿਲਾ—ਕੀਮਤੀ । ਗਈ—(ਵਿਆਰਥ) ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਜੋਗ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਣ ਵਾਲੇ (ਛੇ) ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ (ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇ) ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਦਾ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਚਰਚਾ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਆਰਥ ਹੈ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ) ਹੋਰ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਹਉਮੈ ਹੀ ਹਉਮੈ, (ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਉਹ) ਮੂਰਖ ਹਨ, ਮੂਰਖ ਹਨ, ਝੱਲੇ ਹਨ । (ਉਹ ਧਰਤੀ

ਉੱਤੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ) ਜਿੱਥੇ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਹੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ (ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਰਹਿੰਦੀ) ਹੈ ।

ਹੇ ਮੂਰਖ ! (ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਦਾ) ਮਾਣ, (ਭੇਖ ਦਾ) ਮਾਣ (ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ) ਅਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦੇਹ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਕ) ਮੌਤ ਸਦਾ (ਤੇਰੇ) ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸਦਾ (ਤੇਰੇ) ਨੇੜੇ ਹੈ । (ਤੈਨੂੰ) ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ, ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ । ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ (ਵਿਅਰਥ) ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ । ੫ । ੫੦ ।

ਕਾਨੜਾ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥
ਜਿਉ ਜਿਉ ਜਪੈ ਤਿਵੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਲੋਚਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਅਨ ਰਸ
ਸਾਦ ਗਏ ਸਭ ਨੀਕਰਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਨਾ ਸੁਖਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੀਠਾ ਲਾਗਾ ਗੁਰੁ ਮੀਠੇ ਬਚਨ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਬਾਣੀ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖੋਤਮ ਬਾਣੀ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਸੁਨਤ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਦੁਵਿਆ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਵੈਗੋ ॥ ਤਹ ਅਨਹਤ
ਧੁਨੀ ਬਾਜਹਿ ਨਿਤ ਬਾਜੇ ਨੀਝਰ ਧਾਰ ਚੁਆਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
ਇਕੁ ਤਿਲ ਤਿਲ ਗਾਵੈ ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਣੈ
ਨਾਮੇ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਨਾਮੇ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਪਾਵੈਗੋ—ਪਾਵੈ, ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਪੈ—ਜਪਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਿ—ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਸਮਾਵੈਗੋ—ਸਮਾਵੈ, ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ—ਹਰ ਵੇਲੇ । ਲੋਚਾ—ਤਾਂਘ । ਜਪਤ—ਜਪਦਿਆਂ । ਅਨ ਰਸ ਸਾਦ—ਹੋਰ ਰਸਾ ਦੇ ਸੁਆਦ । ਨੀਕਰਿ ਗਏ—ਨਿਕਲ ਗਏ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ੧ ।

ਗੁਰੁ ਕਢਾਵੈਗੋ,—ਗੁਰੁ ਕਢਾਵੈ, ਗੁਰੁ ਕਢਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਖੋਤਮ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ (ਅਕਾਲ)—ਪੁਰਖ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਲਾਵੈਗੋ—ਲਾਵੈ, ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਦੁਵਿਆ—ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਭੀਨਾ—ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੈ । ਨਿਜ ਘਰਿ—ਆਪਣੇ

(ਅਸਲ) ਘਰ ਵਿਚ। ਤਹ-ਉਸ (ਹਿਰਦੇ-ਘਰ) ਵਿਚ। ਅਨਹਤ-ਇਕ-ਰਸ, ਲਗਾ-ਤਾਰ। ਧੁਨੀ-ਸੁਰ। ਬਾਜਹਿ-ਵੱਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨੀਬਰ-[ਜਿਅੰਰ] ਚਸਮਾ। ਚੁਆਵੈਗੋ-ਚੁਆਵੈ, ਚੌਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩।

ਤਿਲ ਤਿਲ-ਹਰ ਵੇਲੇ। ਗਾਵੈ-ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਨਾਮੋ-ਨਾਮ ਹੀ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਭਾਵੇ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਨਾਮੋ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈਗੋ-ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ (ਸਦਾ) ਜਪਿਆ ਕਰ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਸੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ (ਮਨੁੱਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ) ਜਪਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਮਨ ! ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ) ਤਾਂਘ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਭਗਤ ਨੂੰ) ਹੋਰ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ੧।

ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਭਗਤ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ (ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ) ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ) ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ (ਹੀ) ਕਢਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਭਗਤ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ (ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤ ਸਦਾ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ (ਆਪਣਾ) ਚਿੱਤ ਪੱਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਮਨ (ਨਾਮ-ਰਸ ਨਾਲ) ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਬਾਹਰ ਭਟਕਣ ਦੇ ਬਾਂ) ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਉਂ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ-ਰਸ ਸੁਰ ਨਾਲ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਹਨ (ਮਾਨੋਂ,) ਚਸਮੇ (ਦੇ ਪਾਣੀ) ਦੀ ਧਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਮਨ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ (ਭਗਤ ਦਾ) ਮਨ (ਸਦਾ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੀ (ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਭਗਤ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਲੋਂ) ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਕਨਿਕ ਕਨਿਕ ਪਹਿਰੇ ਬਹੁ ਕੰਗਨਾ ਕਾਪਰੁ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾਵੈਗੋ ॥
 ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਫੀਕ ਫਿਕਾਨੇ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥
 ਮਾਇਆ ਪਟਲ ਪਟਲ ਹੈ ਭਾਰੀ ਘਰੁ ਘੁਮਨਿ ਘੋਰਿ ਘੁਲਾਵੈਗੋ ॥ ਪਾਪ
 ਬਿਕਾਰ ਮਨੂਰ ਸਭਿ ਭਾਰੇ ਦੁਤਰੁ ਤਰਿਓ ਨ ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ਭਉ
 ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ ਹੈ ਬੋਹਿਬੁ ਗੁਰੁ ਖੇਵਟੁ ਸਬਦਿ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥ ਰਾਮਨਾਮੁ ਹਰਿ
 ਭੇਟੀਐ ਹਰਿ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਅਗਿਆਨਿ ਲਾਇ ਸਵਾਲਿਆ
 ਗੁਰ ਗਿਆਨੈ ਲਾਇ ਜਗਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਣੈ ਆਪਣੈ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ
 ਚਲਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਨਿਕ-ਸੋਨਾ । ਕਾਪਰੁ-ਕਪੜਾ । ਭਾਂਤਿ-ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ।
 ਬਨਾਵੈਗੋ-ਬਨਾਵੇ, ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਫੀਕ ਫਿਕਾਨੈ-ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਿੱਕੇ ।
 ਜਨਮਿ-ਜੰਮ ਕੇ । ੫ ।

ਪਟਲ-ਪਰਦਾ । ਘੁਮਨਿ ਘੋਰਿ-ਘੁੰਮਣਘੋਰੀ । ਘੁਲਾਵੈਗੋ-ਘੁਲਦਾ ਹੈ, ਢੁੱਖੀ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨੂਰ-ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ । ਬਿਖੁ-(ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣੀ ਵਾਲੀ)
 ਜ਼ਹਰ । ਦੁਤਰੁ-ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਭਉ-ਭਰ, ਅਦਬ । ਬੈਰਾਗੁ-ਪਿਆਰ, ਲਗਨ । ਬੋਹਿਬੁ-ਜਹਾਜ਼ । ਖੇਵਟੁ-
 ਮਲਾਹ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਤਰਾਵੈਗੋ-ਤਰਾਵੇ, ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।
 ਭੇਟੀਐ-ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ੭ ।

ਅਗਿਆਨਿ-ਅੱਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ । ਲਾਇ-ਜੋੜ ਕੇ । ਗੁਰ ਗਿਆਨੈ-ਗੁਰੂ ਦੇ
 ਦੱਸੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ । ਭਾਣੈ-ਰਜਾ ਵਿਚ । ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਮਾਇਆ-ਵੇਡਿਆ ਮਨੁੱਖ) ਸੌਨੇ (ਆਦਿਕ ਕੀਮਤੀ
 ਧਾਤਾਂ) ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਗਣ (ਆਦਿਕ ਗਹਿਣੇ) ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, (ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੂੰ ਸਜਾਣ
 ਲਈ) ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
 (ਇਹ) ਸਾਰੇ (ਉੱਦਮ) ਬਿਲਕੁਲ ਬੇ-ਸੁਆਦੇ ਹਨ । (ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ) ਜੰਮਣ
 ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਮਾਇਆ (ਦੇ ਮੌਹ) ਦਾ ਪਰਦਾ ਬੜਾ ਕਰੜਾ ਪਰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ
 ਮੌਹ ਦੇ ਪਰਦੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਉਸ ਦਾ) ਘਰ ਘੁੰਮਣ-ਘੋਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸ
 ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਨੁੱਖ) ਘੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਮੌਹ ਵਿਚ ਫਸ
 ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਪਾਪ ਵਿਕਾਰ ਸੜੇ ਹੋਏ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ (ਬੋਝ) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
 (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਰ-ਰੂਪ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ

ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਮਾਇਆ-ਵੇਰੇ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ) ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੬ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਅਦਬ ਅਤੇ ਪਿਆਰ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ) ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਹੈ ਡਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਮਲਾਹ (ਆਪਣੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਜਪ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ; (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਬ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ) ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਤੇ) ਤੋਰਦਾ ਹੈ, (ਕਦੇ ਜੀਵ ਨੂੰ) ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ) ਸੰਵਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਆਤਮਕ ਸੂਝ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੀਂਦ ਤੋਂ) ਜਗਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੮ । ੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾਂ ੪ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਰਾਵੈਗੇ ॥
ਜੇ ਜੇ ਜਪੈ ਸੋਈ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ਜਿਉ ਧ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਸਮਾਵੈਗੇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮਿ
ਲਗਾਵੈਗੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੇ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਮਿਲਿ
ਸੰਗਤਿ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈਗੇ ॥ ਜਿਉ ਲੋਹਾ ਤਰਿਓ ਸੰਗਿ ਕਾਸਟ ਲਗਿ
ਸਬਦਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਪਾਵੈਗੇ ॥ ੨ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਸਤਸੰਗਤਿ
ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਵੈਗੇ ॥ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਭਿਮਾਨੀ
ਕਢਿ ਪਾਣੀ ਚੀਕੜੁ ਪਾਵੈਗੇ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਹਰਿ ਰਖਵਾਰੇ ਜਨ
ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠ ਲਗਾਵੈਗੇ ॥ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਦੇਇ ਵਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਉਪਦੇਸਿ ਸਮਾਵੈਗੇ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੦੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਤਰਾਵੈਗੇ-ਤਰਾਵੇ, ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਜੇ-ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ । ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਸਮਾਵੈਗੇ-ਸਮਾਵੇ, ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਰਿ ਜੀਉ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਲਗਾਵੈਗੇ-ਜੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਧਿਆਵੈ, ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਲੁ-ਮੈਲ। ਕਾਸਟ-ਕਾਠ, ਲੱਕੜੀ, ਬੋੜੀ। ਲਗਿ ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਵਿਚ ਲੱਗ
ਕੇ। ੨।

ਹਰਿ ਰਸੁ-ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ। ਕਰਮ-(ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ) ਕਰਮ।
ਕਥਿ-ਕੱਥ ਕੇ। ੩।

ਰਖਵਾਰੇ-ਰਾਖੇ। ਮੀਠ-ਮਿੱਠਾ, ਸੁਆਦਲਾ। ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ-ਹਰੇਕ ਖਿਨ, ਹਰ
ਵੇਲੇ। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਦੇਸਿ-ਉਪਦੇਸ ਵਿਚ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, ਹਰਿ-ਨਾਮ
(ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ
ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ,
ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਧੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਆਪੋ ਆਪਣੇ
ਸਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧। ਰਹੈਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਤੇ, ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਜੋੜੀ ਰੱਖ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ)
ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ
ਹੀ (ਜੀਵ ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਚੰਬੜੀ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਲੋਹਾ ਕਾਠ (ਦੀ
ਬੋੜੀ) ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ (ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ
ਜੁੜ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠਿਆ ਕਰੋ, ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ
ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿ ਕੇ (ਹੋਰ ਹੋਰ) ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ,
(ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ) ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਚਿੱਕੜ ਪਾਈ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਆਪ ਰਾਖੇ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਤਾਹੀਏਂ)
ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ (ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ)
ਹਰੇਕ ਖਿਨ (ਜਪਣ ਲਈ ਆਪਣਾ) ਨਾਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਨਾਮ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ। ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ (ਸਬਦ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਸਦਾ ਨਿਵਿ ਰਹੀਐ ਜਨ ਨਿਵਹਿ ਤਾ ਫਲ ਗੁਨ

ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟ ਕਰਹਿ ਭਗਤਾ ਕੀ ਹਰਨਾਖਸ ਜਿਉ ਪਚਿ
ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਪੁਤ੍ਰ ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ ਤਪੁ ਤਾਪਨ ਪੂਜ
ਕਰਾਵੈਗੋ ॥ ਜੋ ਜੋ ਭਗਤੁ ਹੋਇ ਸੋ ਪੂਜਹੁ ਭਰਮਨ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈਗੋ ॥੬॥
ਜਾਤਨ ਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭਰਮਹੁ ਸੁਕ ਜਨਕ ਪਗੀਂ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥
ਜੂਠਨ ਜੂਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਖਿਨੁ ਮਨੂਆ ਤਿਲੁ ਨ ਡੁਲਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥
ਜਨਕ ਜਨਕ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਨਉ ਮੁਨੀ ਧੂਰਿ ਲੈ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਮੈ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕਰਾਵੈਗੋ ॥੮॥੨॥ [੧੩੦੯]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਉ-ਦੇ ਅੱਗੇ, ਨੂੰ । ਨਿਵਿ-ਨਿਉਂ ਕੇ । ਰਹੀਐ-ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਨ ਨਿਵਹਿ-ਭਗਤ ਜਨ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ । ਤਾ-ਤਦੋਂ । ਫਲ ਗੁਨ-
ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫਲ । ਪਾਵੈਗੋ-ਪਾਵੈ, ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਉ-
ਵਾਂਗ । ਪਚਿ ਜਾਵੈਗੋ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਬ੍ਰਹਮ-ਬ੍ਰਹਮਾ । ਕਮਲ ਪੁਤ੍ਰ-ਕੋਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ [ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚੋਂ
ਜੰਮਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] । ਮੀਨ-ਮੱਛੀ, [ਮਛੋਦਰੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਬਿਆਸ ਨੂੰ] । ਪੂਜਹੁ-ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਕਰੋ । ਭਰਮਨ ਭਰਮੁ-ਵਡੀ ਤੋਂ ਵਡੀ ਭਟ-
ਕਣਾ । ਚੁਕਾਵੈਗੋ-ਚੁਕਾਵੈ, ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਜਾਤਨ ਜਾਤਿ-ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਮਤ ਭਰਮਹੁ-
ਭੁਲੇਖਾ ਨਾਹ ਖਾਓ । ਸੁਕ-ਸੁਕਦੇਵ [ਜਾਤੀ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ] । ਪਗੀਂ-ਪੈਰੀਂ ।
ਲਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ । ਜੂਠਨ ਜੂਠਿ-ਭੈੜੀ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਜੂਠ । ੭ ।

ਜਨਕ ਜਨਕ-ਕਈ ਜਨਕ, (ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਕਈ ਜਨਕ) । ਬੈਠੇ-
ਬੈਠਦੇ ਆਏ । ਸਿੰਘਾਸਨਿ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਤੇ, ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ । ਲੈ-ਲੈ ਕੇ । ਧੂਰਿ-
ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ । ਲਾਵੈਗੋ-ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਮੈ-ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ
ਨੂੰ । ਕਰਾਵੈਗੋ-ਕਰਾਵੈ, ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸਦਾ ਸਿਰ ਨਿਵਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,
ਭਗਤ ਜਨ (ਆਪ ਭੀ) ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨਿਉਂਦਾ ਹੈ) ਤਦੋਂ
(ਹੀ) ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਭੈੜੇ ਮਨੁੱਖ ਭਗਤ ਜਨਾਂ
ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਨਿੰਦਕ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ)ਹਰਨਾ-
ਖਸ ਵਾਂਗ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੋਲ-ਨਾਭੀ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਆਸ ਮੱਛੀ (ਮਛੋਦਰੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਬਿਤਨੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਮੰਨੇ ਜਾ ਕੇ ਭੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ) ਤਪ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੀ ਤੇ ਬਿਆਸ ਭੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ) ਪੂਜਾ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਕੋਈ ਭਗਤ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਕਰੋ । (ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ) ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਵੇਖ ਕੇ (ਭੀ) ਭੁਲੇਖਾ ਨਾਹ ਖਾ ਜਾਓ (ਕਿ ਭਗਤੀ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ । ਵੇਖੋ) ਸੁਕਦੇਵ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜਾ) ਜਨਕ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ) । ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਨਕ ਪਾਸ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਆਇਆ, ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਸੁਕਦੇਵ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਲੰਗਰ ਛਕ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜੂਠ (ਸੁਕਦੇਵ ਦੇ) ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪਈ (ਵੇਖੋ, ਫਿਰ ਭੀ ਸੁਕਦੇਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਡੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਕ (ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਜਿਸ) ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਆ ਰਹੇ ਸਨ (ਉਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਮਾਨਦਾਨ ਦਾ ਭਗਤ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਨੇ ਰਿਸੀਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ (ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ) ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਭਗਤ ਮਿਲਾ ਦੇਹ, ਜਿਹੜਾ) ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਏ । ੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਹੋਇ ਲਖ ਕੋਟੀ ਲਖ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਸ ਫਨੀ ਜਪਿਓ ਸੇਖਨਾਗੈ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਤੂ ਅਥਾਹੁ ਅਤਿ ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈਹੋ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਜਪਿਓ ਤੇਈ ਜਨ ਨੀਕੇ ਹਰਿ ਜਪਤਿਅਹੁ ਕਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਬਿਦਰ ਦਾਸੀ ਸੁਤੁ ਛੋਕ ਛੋਹਰਾ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਅੰਕਿ ਗਲਿ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਜਲ ਤੇ ਓਪਤਿ ਭਈ ਹੈ ਕਾਸਟ ਕਾਸਟ ਅੰਗਿ ਤਰਾਵੈਗੋ ॥ ਰਾਮ ਜਨਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਾਖਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਪਾਬਰ ਲੋਹ

ਲੋਹ ਬਡ ਪਾਥਰ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਨਾਵ ਤਰਾਵੈਗੋ॥ ਜਿਉ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਤਰਿਓ
ਜੁਲਾਹੋ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਨਿ ਭਾਵੈਗੋ ॥੪॥ [੧੩੦੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਸਿ ਰਸ ਨਾਲ, ਆਨੰਦ ਨਾਲ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ । ਮਨੁ ਗਾਵੈਗੋ
—(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਗਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਹਵਾ—(ਉਸ ਦੀ) ਜੀਭ । ਹੋਇ—ਹੋ ਕੇ, ਬਣ
ਕੇ । ਕੋਟੀ—ਕੋਟਿ, ਕੁੱਝਾਂ । ਧਿਆਵੈਗੋ—ਧਿਆਵੈ, ਜਪਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਹਸ ਫਨੀ—ਹਜ਼ਾਰ ਫਣਾਂ ਨਾਲ । ਸੇਖਨਾਗੀ—ਸੋਸਨਾਗ ਨੇ । ਅਗਮੁ—ਅਪਹੰਚ ।
ਠਹਰਾਵੈਗੋ—ਠਹਰਾਵੈ, ਠਹਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਣੇਂ ਹਟਾਂਦਾ
ਨੂੰ । ੧ ।

ਤੂ—ਤੈਨੂੰ । ਨੀਕੇ—ਚੰਗੇ (ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ) । ਜਪਤਿਅਹੁ ਕਉ—ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ
ਨੂੰ । ਦਾਸੀ ਸੁਤੁ—ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ । ਛੋਕ ਛੋਹਰਾ—ਛੋਕਰਾ । ਅੰਕਿ—ਅੰਕ ਨਾਲ, ਛਾਤੀ
ਨਾਲ । ਗਲਿ—ਗਲ ਨਾਲ । ੨ ।

ਤੋ—ਤੋਂ । ਓਪਤਿ—ਉਤਪੱਤੀ । ਕਾਸਟ—ਕਾਠ, ਲੱਕੜ । ਅੰਗਿ—(ਆਪਣੇ)
ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ । ਤਰਾਵੈ—ਤਰਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਿਰਦੁ—ਮੁੱਢ ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ । ਰਖਾਵੈਗੋ—
ਰਖਾਵੈ, ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹਮ—ਅਸੀਂ ਜੀਵ । ਲੋਹ—ਲੋਹਾ । ਨਾਵ—ਬੋਝੀ । ਤਰਾਵੈਗੋ—ਤਰਾਵੈ, ਪਾਰ
ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਵੈਗੋ—ਭਾਵੈ, ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ (ਲੇ ਕੇ) ਸੁਆਦ
ਨਾਲ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ
ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ) ਜੀਭ ਇਕ ਤੋਂ (ਮਾਨੋਂ) ਲੱਖਾਂ ਕੁੱਝਾਂ ਬਣ ਕੇ (ਨਾਮ) ਜਪਣ
ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਬੱਕਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ) । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਸ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਹੀ) ਸੋਸਨਾਗ ਨੇ (ਆਪਣੀ
ਹਜ਼ਾਰ ਫਨ ਨਾਲ (ਸਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਹੇ, ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਕੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !
ਤੂੰ ਅਥਾਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਅਪਹੰਚ ਹੈਂ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਭਟਕਣੇਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ (ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ
ਬਣੇ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ (ਆਤਮਕ) ਆਨੰਦ ਬਖਸ਼ਦਾ
ਹੈ । (ਵੇਖੋ, ਇਕ) ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਿਦਰ ਛੋਕਰਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ, (ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣ

ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਫ਼ਿਸਨ ਉਸ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਕਾਠ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਲਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਉਸ) ਕਾਠ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਰੱਖੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ) ਤਰਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਭੁੱਖਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ) । (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸੋਹਣੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਪੱਥਰ(ਵਾਂਗ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੇ)ਹਾਂ,ਲੋਹੇ(ਵਾਂਗ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੇ) ਹਾਂ, (ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ) ਬੇੜੀ (ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦੀ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਕਬੀਰ) ਜੁਲਾਹਾ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਖਰੇ ਖਰੋਏ ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥੫॥ ਸਾਸਨਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਬਲੁ ਪਾਈ ਹੈ ਨਿਹਸਾਸਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੋ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਉਮੈ ਬੂਝੈ ਤੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਜੀਅ ਜੀਅਨ ਕੋ ਭਾਗਹੀਨ ਨਹੀ ਭਾਵੈਗੋ ॥ ਫਿਰਿ ਏਹ ਵੇਲਾ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ ਪਰਤਾਪੈ ਪਛੁਤਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਜੇ ਕੋ ਭਲਾ ਲੋੜੈ ਭਲ ਅਪਨਾ ਗੁਰ ਆਗੈ ਢਹਿ ਢਹਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਦਇਆ ਕਰਿ ਠਾਕੁਰ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥੮॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਖਰੇ ਖਰੋਏ-ਖਲੇ-ਖਲੋਤੇ । ਮਾਰਗਿ-ਰਸਤੇ ਵਿਚ । ਪੰਥਿ-ਰਸਤੇ ਵਿਚ । ਧਿਆਵੈਗੋ-ਧਿਆਵੈ, ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ (ਮਗਨ) । ਪਾਧਰੁ-ਪੱਧਰਾ ਰਸਤਾ । ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ-ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪੱਧਰਾ ਰਸਤਾ । ਮੁਕਤਿ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਜਨਾਵੈਗੋ-ਜਨਾਵੈ, ਜਤਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੱਸਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਸਾਸਨਿ-ਸਾਹ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ । ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ-ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ । ਬਲੁ-

(ਆਤਮਕ) ਤਾਕਤ । ਨਿਹ ਸਾਸਨਿ-ਸਾਹ ਨਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਭੀ, ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਤੇ ਭੀ । ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਬੁਝੈ-(ਅੱਗ) ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤੋ-ਤਵੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ੬ ।

ਜੀਅ ਕੋ-(ਆਤਮਕ) ਜੀਵਨ ਦਾ । ਜੀਅਨ ਕੋ-ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ । ਭਾਵੈਗੋ-ਭਾਵੈ, ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ । ਹਾਥਿ-ਹੱਥ ਵਿਚ । ਪਰਤਾਪੈ-ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਕੋ-ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ । ਭਲ-ਭਲਾ । ਲੋੜੈ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਢਹਿ-ਢਹਿ ਕੇ । ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਮੈ-ਮੈਨੂੰ । ਭਸਮ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਹਰਿ-ਗੁਣ ਗਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਖਲੋ-ਖਲੋਤਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਉੱਠਦਿਆਂ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ (ਤੁਰਦਿਆਂ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ (ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ (ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਾਹ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ (ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਆਤਮਕ) ਤਾਕਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਜਦੋਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) (ਹਉਮੈ ਦੀ ਅੱਗ) ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਦ-ਕਿਸਮਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । (ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ । ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮੁੜ ਇਹ ਸਮਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤਦੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਪਿਆ ਰਹੇ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਤੂੰ ਭੀ ਆਖ-) ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ! (ਮੇਰੇ ਉਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲੱਗੀ ਰਹੇ । ੮ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ਭੈ ਭੈ ਤ੍ਰਾਸ ਭਏ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰਮਤਿ ਲਾਗਿ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ

ਰਾਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਘਰਿ ਆਵੈਗੋ ॥ ਤਿਨ੍ਹ ਕੀ ਪੰਕ
ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਦਿਵਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਲੋਭਿ
ਲਗੇ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਆਵੈਗੋ ॥ ਫਿਰਿ ਉਲਟਿਓ ਜਨਮੁ
ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲੈ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦਸੇ ਦਸੇ
ਫੁਨਿ ਧਾਵਤ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀਆ ਖਿਨੁ ਨ ਟਿਕਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਚੈ ਵਸਗਤਿ
ਆਵੈ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ । ਰਾਤਾ-ਰੱਤਾ, ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ।
ਗਾਵੈਗੋ-ਗਾਵੇ, ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਭੈ-[ਲਫਜ਼ 'ਭਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਸਾਰੇ ਡਰਾ
ਡਾਸ-ਡਰ, ਸਹਮ । ਨਿਰਮਲ-ਮਲ-ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ । ਲਾਗਿ-ਪਾਹ (ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ
ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪਾਹ' ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਲੂਣ ਜਾਂ ਸੋਡੇ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਰਿੰਨੀਦਾ ਹੈ) ।
ਲਗਾਵੈਗੋ-ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਗਾਵੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਦ-ਸਦਾ । ਬੈਰਾਗੀ-ਵਿਰਕਤ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ । ਨਿਕਟਿ-
ਨੇੜੇ । ਘਰਿ-(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ । ਪੰਕ-ਚਰਨ-ਧੂੜ । ਜੀਵਾ-ਜੀਵਾਂ, ਮੈਂ ਜੀਉ
ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ੧ ।

ਦੁਬਿਧਾ-ਮੋਹ-ਤੇਰੇ । ਲੋਭਿ-ਲੋਭ ਵਿਚ ਮਨਿ ਕੋਰੈ-ਕੋਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ । ਰੰਗਿ-
ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ । ਫਿਰਿ-ਮੁੜ । ਉਲਟਿਓ-(ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਮਨ) ਪਰਤਦਾ ਹੈ ।
ਜਨਮੁ-ਨਵਾਂ ਜਨਮ । ਬਚਨੀ-ਬਚਨੀ, ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਲਾਵੈਗੋ-ਲਾਵੇ, ਲਾਂਦਾ
ਹੈ, ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਫੁਨਿ-ਮੁੜ, ਮੁੜ ਮੁੜ । ਧਾਵਤ-ਭਟਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਤ੍ਰੈਗੁਣੀਆ-ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ
ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ । ਪਰਚੈ-ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਸਗਤਿ-ਵੱਸ
ਵਿਚ । ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ਸੋ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ । ੩ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ
ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਪਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ
ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ) ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਮਲੀਨ) ਡਰ ਤੇ ਸਹਮ ਪਵਿੱਤਰ
(ਅਦਬ-ਸਤਕਾਰ) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ (ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ

ਸਦਾ) ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ (ਵਡ-ਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। (ਪਰ ਇਹ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਵਿਚ ਲੋਭ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ-) ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਦੁਬਿਧਾ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ) ਪਰਤਦਾ ਹੈ, (ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਆਤਮਕ) ਜਨਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਦਾ) ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ! ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦਸੇ ਹੀ ਬਿੰਦੀਆਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਭਟਕਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਮਨ ਰਤਾ-ਭਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ (ਇੱਕ ਥਾਂ) ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ (ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਤੁਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ) ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲੀਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਓਅੰਕਾਰਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭੁ ਏਕਸ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ਏਕੋ ਗੁਪੁ ਏਕੋ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭੁ ਏਕਤੁ ਬਚਨਿ ਚਲਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਪਛਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਲਖਾਵੈਗੋ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਨਿਜ ਮਹਲੀ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਤਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਕੋ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਵਿਛੁੜੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੁ ਮਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਤ ਮਹਾ ਸੁਖਿ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਮਲੀਨ ਬਿਗਸਾਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਜਗਜੀਵਨ ਮੇ ਸਰਧਾ ਨਾਮਿ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਨਿ ਮਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਓਅੰਕਾਰਿ—ਓਅੰਕਾਰ ਵਿਚ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਸਭੁ—ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ਏਕਸ ਮਾਹਿ—ਇੱਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਵਿਚ ਹੀ। ਏਕਸੁ ਬਚਨਿ—ਇਕ (ਆਪਣੇ ਹੀ) ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਬਚਨਿ—ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਲਖਾਵੈਗੋ-ਲਖਾਵੈ, ਲਖੈ, ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਾਇ-ਜਾ ਜਾ ਕੇ। ਨਿਜ ਮਹਲੀ-ਨਿਜ ਮਹਲਿ, ਆਪਣੇ (ਅਸਲ) ਟਿਕਾਣੇ ਵਿਚ । ਅਨਹਦ-[ਅਨ-ਆਹਤ । ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ ਵੱਜ ਰਿਹਾ] ਇਕ-ਰਸ । ਸਬਦੁ ਬਜਾਵੈਗੋ-ਸਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਇਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਸਭ ਸਿਸਟ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਬਿਨ ਗੁਰ ਭੇਟੇ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਕੋ-ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ । ਮਹਲੁ-ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ । ਆਇ ਜਾਇ-ਆ ਕੇ ਜਾ ਕੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ । ੬ ।

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਤ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਦਿਆਂ । ਮਲੀਨ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ । ਬਿਗਸਾਵੈਗੋ-ਖਿੜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਜਗਜੀਵਨ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈ ਸਰਧਾ-ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ । ਨਾਮਿ-(ਤੇਰੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ । ਮੈ-ਮੈਨੂੰ । ਸਰਨਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ । ੮ ।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਭਾਈ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਇਕੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਕਦੇ) ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ (ਜਗਤ ਰਚ ਕੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੯ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਹਰ ਥਾਂ) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ (ਵੱਸਦਾ) ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ) ਇਹ ਭੇਤ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਇਕ-ਰਸ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧੦ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ), ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੀ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, (ਪਰ) ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਵਡਿਆਈ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ

(ਸਗੋਂ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਜੀਵ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਨਮ (ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ) ਵਿਛੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ (ਹੀ) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ (ਹੀ ਮਨੁੱਖ) ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । (ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਮੈਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਮਤਿ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ) ਖੋੜੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹਰੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਗੁਰੂ) ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ (ਤੇਰੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ) ਗੁਰੂ ਹੀ (ਵਸੀਲਾ) ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ (ਵਿਚੋਲਾ) ਹੈ । ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੮ । ੪ ।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮਨ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਲ ਚਲਾਵੈਗੋ ॥ ਜਿਉ ਮੈਗਲੁ ਮਸਤੁ ਦੀਜੈ ਤਲਿ ਕੁੰਡੇ ਗੁਰ ਅੰਕਸੁ ਸਬਦੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਲਤੋ ਚਲੈ ਚਲੈ ਦਹ ਦਹ ਦਿਸਿ ਗੁਰੁ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਦੇਇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਚੁਆਵੈਗੋ ॥ ੧ ॥ ਬਿਸੀਅਰ ਬਿਸੁ ਭਰੇ ਹੈ ਪੂਰਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗ ਤਿਸੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਖੁ ਝਾਰਿ ਝਾਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈਗੋ ॥ ੨ ॥ ਸੁਆਨੁ ਲੋਭੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਬਲਾ ਗੁਰੁ ਖਿਨ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਮੁ ਆਨਿ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਨਗਰੀ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਨਿਘਰਤੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ਗੁਰੁ ਨਿਘਰਤ ਕਾਢਿ ਕਢਾਵੈਗੋ ॥ ਝਾਹਿ ਝਾਹਿ ਸਗਨਿ ਜਨ ਆਏ ਗੁਰੁ ਹਾਥੀ ਦੇ ਨਿਕਲਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਹੀ) । ਚਾਲ-(ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਚਾਲ । ਮੈਗਲੁ-ਹਾਥੀ । ਦੀਜੈ-ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਲਿ ਕੁੰਡੇ-ਕੁੰਡੇ ਦੇ ਹੇਠ । ਅੰਕਸੁ-(ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ) ਕੁੰਡਾ । ਦ੍ਰਿੜਾਵੈਗੋ-ਦ੍ਰਿੜਾਵੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਚਲਤੋ ਚਲੈ ਚਲੈ-ਮੁੜ ਮੁੜ ਭਟਕਦਾ ਹੈ । ਦਹ ਦਿਸਿ-ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ । ਦਿਸਿ-ਪਾਸਾ । ਰਾਖੈ-ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ਲਾਵੈਗੋ-ਲਾਵੇ, ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਇ-

ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ । ੧ ।

ਬਿਸੀਅਰ-ਸੱਪ । ਬਿਸੁ-ਜਹਰ । ਗਰੁੜ-ਗਾਰੁੜ ਮੰਤ੍ਰ ! ਭੁਇਅੰਗ-ਸੱਪਣੀ ।
ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ । ਝਾਰਿ-ਝਾੜ ਕੇ । ੨ ।

ਸੁਆਨੁ-ਕੁੱਤਾ । ਨਗਰ-ਸਰੀਰ-ਨਗਰ । ਸਬਲਾ-[ਸ-ਬਲ] ਬਲ ਵਾਲਾ ।
ਮਾਰਿ-ਮਾਰਿ ਕੇ । ਆਨਿ-ਲਿਆ ਕੇ । ਹਰਿ ਨਗਰੀ-ਹਰੀ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ, ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੩ ।

ਪੰਕਜ-ਚਿੱਕੜ । ਨਿਘਰਤੁ ਹੈ-ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਢਿ-ਕੱਢ ਕੇ । ਕਢਾਵੈਗੋ-
ਬੰਨੇ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਝਾਹਿ ਝਾਹਿ-ਬਚਾ ਲੈ ਬਚਾ ਲੈ । ਹਾਥੀ-ਹੱਥ । ਦੇ-ਦੇ ਕੇ
। ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮਨ! (ਤੈਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਹੀਸ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਚਾਲ ਚਲਾ
ਸਕਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ (ਮਾਨੋ, ਉਹ) ਕੁੰਡਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਨੂੰ
ਤੋਰੀਦਾ ਹੈ) । ਜਿਵੇਂ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਹੇਠ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਆਪਣਾ)
ਸਬਦ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਾਸੀਂ ਦਸੀਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ,
ਗੁਰੂ (ਇਸ ਨੂੰ) ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ
ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ (ਆਪਣਾ) ਸਬਦ (ਮਨੁੱਖ ਹੋ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਜਲ ਚੋਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੱਪ ਜਹਰ ਨਾਲ ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ
ਬਚਣ ਲਈ) ਗਾਰੁੜ ਮੰਤਰ ਹੈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਗੁਰੂ (ਆਪਣਾ) ਸਬਦ (-ਮੰਤ੍ਰ ਜਿਸ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਸਪਣੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ ।
(ਗੁਰੂ ਸਬਦ-ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ) ਜਹਰ ਝਾੜ ਝਾੜ ਕੇ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ)
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਲੋਭ-ਕੁੱਤਾ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚ ਬਲਵਾਨ ਹੋਇਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ (ਇਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ)
ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਧਰਮ (ਇਹ ਗੁਣ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ-ਨਗਰੀ
ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਲੋਭ-ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨੁੱਖ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਮੋਹ ਦੇ ਖੋਭੇ ਵਿਚ ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ (ਇਸ ਖੋਭੇ ਵਿਚ) ਖੁੱਭ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਖੋਭੇ ਵਿਚੋਂ) ਕੱਢ ਕੇ ਬੰਨੇ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । 'ਬਚਾ ਲੈ ਬਚਾ ਲੈ'—ਇਹ ਆਖਦੇ (ਜਿਹੜੇ) ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਸਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚੋਂ) ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭੁ ਬਾਜੀ ਸਭੁ ਬਾਜੀ ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਵੈਗੋ ॥ ਲਾਹਾ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮਤਿ ਲੈ ਚਾਲਹੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਵੈਗੋ ॥ ੫ ॥ ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਹਉਮੈ ਪਾਪ ਕੋਇਲੇ ਆਨਿ ਜਮਾਵੈਗੋ ॥ ਆਇਆ ਕਾਲੁ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਏ ਜੋ ਬੀਜੇ ਸੋ ਖਵਲਾਵੈਗੋ ॥ ੬ ॥ ਸੰਤਹੁ ਰਾਮਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਲੈ ਖਰਚੁ ਚਲੇ ਪਤਿ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਦੇਵਹਿ ਬਹੁਤੇਰਾ ਹਰਿ ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾ ਆਵੈਗੋ ॥ ੭ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਹੈ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਨੁ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਪਾਵੈਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਦੁਖੁ ਦਾਲਦੁ ਭੰਜਿ ਸਮਾਵੈਗੋ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੁਪਨੰਤਰੁ—[ਸੁਪਨ-ਅੰਤਰ । ਨੋਟ—ਲਫੜ 'ਅੰਤਰ' ਅਤੇ 'ਅੰਤਰਿ' ਦਾ ਫਰਕ ਚਿਤੇ ਰੱਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ [ਵੇਖੋ ਬੰਦ ਨੰ: ੮ ਵਿਚ 'ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ'] ਅੰਦਰਲਾ ਸੁਪਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ, ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣ । ਸਭੁ—ਸਾਰਾ (ਸੰਸਾਰ) । ਖਿਲਾਵੈਗੋ—ਖਿਲਾਵੈ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ) ਖਿਡਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਲਾਹਾ—ਲਾਭ, ਖੱਟੀ । ਲੈ—ਲੈ ਕੇ । (ਚਾਲਹੁ—ਜਗਤ ਤੋਂ) ਤੁਰੋ । ਪੈਧਾ—ਸਰੋਪਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ, ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ । ਜਾਵੈਗੋ—ਜਾਵੇ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ—ਕਰਦਾ ਕਰਾਂਦਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰਦਾ । ਆਨਿ—ਲਿਆ ਕੇ । ਜਮਾਵੈਗੋ—ਜਮਾਵੈ, ਜਮਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਜਦਾ ਹੈ । ਕਾਲੁ—ਮੌਤ । ਜੋ—ਜਿਹੜੇ । ਕੋਇਲੇ—ਪਾਪ । ਬੀਜੇ—ਬੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਖਵਲਾਵੈਗੋ—ਫਲ ਭੁਗਤਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਸੰਤਹੁ—ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਸੰਚਹੁ—ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ । ਲੈ—ਲੈ ਕੇ । ਚਲੇ—ਤੁਰਦੇ ਹਨ । ਪਤਿ—ਇੱਜ਼ਤ । ਪਾਵੈਗੋ—ਪੋਲੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਖਾਇ—(ਆਪ) ਖਾ ਕੇ । ਖਰਚ—ਖਰਚ ਕੇ, (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਵੰਡ ਕੇ । ਦੇਵਹਿ—(ਸੰਤ ਜਨ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਦੇਦੇ—ਦੇਂਦਿਆਂ । ਤੋਟਿ—ਕਮੀ, ਘਾਟ । ੭ ।

ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਦੀਨੀ—(ਨਾਮ-ਧਨ ਦੀ ਦਾਤਿ) ਦਿੱਤੀ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਦਾਲਦੁ—ਗਰੀਬੀ । ਭੰਜਿ—ਭੇੜ ਕੇ, ਨਾਸ ਕਰ ਕੇ, ਮੁਕਾ ਕੇ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸੰਸਾਰ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ (ਦਾ ਮੂਲ) ਹੈ, (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾਣ ਲਈ) ਸਾਰਾ ਜਗਤ (ਇਕ) ਖੇਡ (ਜਿਹੀ ਹੀ) ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ) ਖਿਡਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ (ਹੀ) ਲਾਭ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਵੇ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਇਥੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇੱਜਤ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਹਉ, ਹਉ' ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਖੇਤੀ ਵਿਚ) ਪਾਪ ਕੋਲੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬੀਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, (ਉਹ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਪਾਪ) ਦੁਖਦਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?) ਜਿਹੜੇ ਕੋਲੇ-ਪਾਪ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਇੱਕਠਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਨਾਮ-) ਖਰਚ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਇੱਜ਼ਤ-ਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ ਆਪ) ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਰਤ ਕੇ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ) ਬਹੁਤ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਇਸ 'ਹਰਿ-ਨਾਮ ਧਨ ਦੇ ਵੰਡਦਿਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੭।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੋ ਭਾਈ !) ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਤਮਕ) ਗਰੀਬੀ ਮੁਕਾ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੮। ੫।

ਕਾਨੜਾ ਮਹਨਾ ੪ ॥ ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਧਿਆਵੈਗੈ ॥ ਲੋਹਾਂ ਹਿਰਨੁ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ ਗੁਨੁ ਪਾਰਸ ਕੋ ਹੋਇ ਆਵੈਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਾਰਸੁ ਜੋ ਲਾਗੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੈਗੈ ॥ ਜਿਉ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਤਰੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਾ ਗੁਰੁ ਸੇਵਕ ਪੈਜ ਰਖਾਵੈਗੈ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨੁ ਬਚਨੁ ਹੈ ਨੀਕੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈਗੈ ॥ ਜਿਉ ਅੰਬਰੀਕਿ ਅਮਰਾਪਦ ਪਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਧਿਆਵੈਗੈ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ਸੁਧਾ ਸੁਧਾ ਕਰਿ ਧਿਆਵੈਗੈ ॥ ਦਇਆਲ

ਦੀਨ ਭਏ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਦਿਖਾਵੈਗੋ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਸਰਨਿ ਪਏ ਸੇ ਥਾਪੇ ਤਿਨ ਰਾਖਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈਗੋ ॥ ਜੇ ਕੋ ਸਰੁ ਸੰਪੈ
ਜਨ ਉਪਰਿ ਫਿਰਿ ਉਲਟੇ ਤਿਸੈ ਲਗਾਵੈਗੋ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨੁ—(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ । ਧਿਆਵੈਗੋ—(ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ)
ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹਿਰਨੁ—[ਹਿਰਣਯ] ਸੋਨਾ । ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ—ਪਾਰਸ ਦੇ ਨਾਲ (ਛੁਹ
ਕੇ) । ਗੁਨੁ ਪਾਰਸ ਕੋ—ਪਾਰਸ ਦਾ ਗੁਣ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੋ ਲਾਗੈ—ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਛੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਪਦੇਸਿ—ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਤਰੇ
ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ—ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਆਦਿਕ ਕਈ ਤਰ ਗਏ । ਪੈਸ—ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ । ੨ ।

ਨੀਕੋ—ਚੰਗਾ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਉੱਤਮ। ਗੁਰ ਬਚਨੀ—ਗੁਰ ਬਚਨੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਅੰਬਰੀਕ—ਅੰਬਰੀਕ ਨੇ।
ਅਮਰਾਪਦ—ਅਮਰ ਪਦ, ਉਹ ਦਰਜਾ ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਹੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਮੁਖ
ਬਚਨ—ਮੂੰਹ ਦੇ ਬਚਨ । ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਬਚਨ । ਧਿਆਵੈਗੋ—
ਧਿਆਵੈ, ਉਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਭਾਈ—ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ । ਸੁਧਾ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ਸੁਧਾ ਸੁਧਾ ਕਰਿ—
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ । ਦਇਆਲ ਦੀਨ—ਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ।
ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਸਤਾ । ੩ ।

ਸੇ—ਉਹ ਬੰਦੇ । ਥਾਪੇ—ਥਾਪਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੋ—ਕੋਈ।
ਸਰੁ—ਤੀਰ । ਸੰਪੈ—ਨਿਸਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਉਲਟੇ—ਪਰਤਿਆ ਹੋਇਆ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ) ਪਾਰਸ ਨਾਲ (ਛੁਹ ਕੇ) ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਸ ਦੀ
ਛੁਹ ਦਾ ਗੁਣ ਉਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਭੀ) ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਭੀ) ਪਾਰਸ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ
ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ) ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ) ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਆਦਿਕ ਕਈ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ ।
ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ (ਸੇਵਕ) ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ (ਜ਼ਰੂਰ) ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਯਕੀਨ ਜਾਣ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ (ਬੜਾ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ
ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਮਨੁੱਖ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰ

ਲੈਂਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਸਬਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਅੰਬਰੀਕ ਨੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਪੈਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣਾ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰ ਕੇ (ਉਸਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਬਹੁੜਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਹਨਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਉੱਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੀਰ ਪਰਤ ਕੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰੁ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਦਿਵਾਵੈਗੇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈਗੇ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੁ ਬੇਦੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਹਰਿ ਰੂਪੇ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਪੂਜ ਕਰਾਵੈਗੇ ॥ ੬ ॥ ਸਾਕਤ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੀਆ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹਰਿ ਭਰਮਾਵੈਗੇ ॥ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਸੁਆਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਰੀਗਿ ਲਗਾਵੈਗੇ ॥ ੭ ॥ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਸਭ ਜਗ ਕਾ ਤਾਰਕੁ ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈਗੇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੈ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਰਾਖਿ ਸਮਾਵੈਗੇ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਰੁ-ਸਰੋਵਰ, ਤਾਲਾਬ । ਹਰਿ ਸਰੁ-ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ । ਹਰਿ ਸਰੁ ਸੇਵਹਿ- (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮਾਨੁ-ਆਦਰ । ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ । ਗਲਿ-ਗਲ ਨਾਲ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਮੇਲਿ-ਮੇਲ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ । ੫ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ । ਗੁਰ ਪਰਚੈ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰੂਪੇ-ਰੂਪ ਹੀ । ਹੋਵੈ-ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੂਜ-ਪੂਜਾ,

ਆਦਰ । ੬ ।

ਸਾਕਤ ਨਰ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ । ਕੀਆ-ਬਣਾਇਆ । ਤੇ-
ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਬੇਮੁਖ-ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਭਵਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। ਭਰਮਾਵੈਗੋ
-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਸੁਆਨ-ਕੁੱਤਾ । ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ
ਵਾਲੀ ਜ਼ਹਰ । ਕਰੰਗਿ-ਕਰੰਗ ਉੱਤੇ, ਮੁਰਦਾਰ ਉੱਤੇ । ੭ ।

ਤਾਰਕੁ-ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ । ਲਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ । ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਰਾਖਿ-
ਰੱਖ ਕੇ । ਸਮਾਵੈਗੋ-(ਆਪਣੇ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਈ
ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ
ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ,
ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਰ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਹੀ
ਨਾਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਹੀ ਵੇਦ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ (ਭੀ ਹਰ ਥਾਂ) ਉਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ
। ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ)
ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਦੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਭਵਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਟਕਣਾ
ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
(ਇਹ ਲਹਰ) ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਰਗੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤਾ) ਮੁਰਦਾਰ ਉੱਤੇ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ (ਮੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਲੋਭ-ਲਹਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਮਨੁੱਖ) ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ-ਜ਼ਹਰ ਨੂੰ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
। ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।
(ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਸੰਸਾਰ-
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਤੇ ਆਖ-)
ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਰੱਖੀ ਰੱਖ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ
ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੮ ।

। ਛਕਾ ੧ ।

ਕਾਨੜਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸੇ ਉਧਰੇ ਜਿਨ ਰਾਮ ਧਿਆਏ ॥
ਜਤਨ ਮਾਇਆ ਕੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਏ ॥ ਰਾਮ ਧਿਆਏ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਸੇ
ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਬਡਭਾਗੀਆ ॥ ਸਤਸੰਗਿ ਜਾਗੇ ਨਾਮਿ ਲਾਗੇ ਏਕ ਸਿਉ
ਲਿਵ ਲਾਗੀਆ ॥ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ਸਾਧੂ, ਲਗਿ ਤਰਉ ਤਿਨ ਕੈ
ਪਾਏ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਬਡਭਾਗਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਏ
॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸੇ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜਿਨ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ । ਕਾਮਿ-ਕੰਮ
ਵਿਚ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਧਨਿ ਧੰਨਿ-ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ । ਤੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ । ਸਤ ਸੰਗਿ-
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਜਾਗੇ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਏ । ਨਾਮਿ-
ਨਾਮ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ । ਏਕ ਸਿਉ-ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ । ਲਿਵ-
ਲਗਨ, ਪਿਆਰ । ਤਜਿ-ਤਜ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ । ਸਾਧੂ-ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਤਰਉ-ਤਰਉਂ,
ਮੈਂ ਤਰਦਾ ਹਾਂ । ਲਗਿ ਤਿਨ ਕੈ ਪਾਏ-ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ । ਬਿਨਵੰਤਿ-ਬੇਨਤੀ
ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਡਭਾਗਿ-ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ੧ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹ
(ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ) ਬਚ ਗਏ (ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਭੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ
ਬਣਿਆ) । ਮਾਇਆ (ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ) ਦੇ ਜਤਨ (ਤਾਂ) ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ
(ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ
ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹਨਾਂ (ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ
ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੋਭਾ ਖੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਦੂਰ ਰਹੇ, ਉਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ
ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਰਤਿ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ।

ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ
ਅੰਦਰੋਂ) ਮਾਣ ਮੋਹ ਵਿਕਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਮੈਨੂੰ
ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਸਰਨ ਵਿਚ (ਰੱਖ), ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ (ਭੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਾਂ । ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ (ਅਜਿਹੇ ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਨਿਤ ਭਜਹ ਨਾਰਾਇਣ ॥ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਸੁਆਮੀ
ਗੁਣ ਗਾਇਣ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਜੀਵਹ ਹਰਿ ਅਮਿਉ ਪੀਵਹ ਜਨਮ ਮਰਣਾ
ਭਾਗਏ ॥ ਸਤਸੰਗਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਬਹੁੜਿ ਦੁਖੁ ਨ
ਲਾਗਏ ॥ ਕਰਿ ਦਇਆ ਦਾਤੇ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸੰਤ ਸੇਵ ਕਮਾਇਣ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਜਨ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛਹਿ ਹਰ ਦਰਸਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਣ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਭਜਹ-ਆਓ ਅਸੀ
ਭਜਨ ਕਰੀਏ । ਨਾਰਾਇਣ-ਪਰਮਾਤਮਾ [ਨਾਰ-ਜਲ । ਅਯਨ-ਘਰ । ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ
ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਵਿਸਠੂ] । ਰਸਕਿ-ਸੁਆਦ ਨਾਲ । ਸੁਆਮੀ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ । ਗਾਇ
-ਗਾ ਕੇ । ਜੀਵਹ-ਅਸੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ । ਅਮਿਉ-ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ਪੀਵਹ-ਆਓ ਅਸੀ ਪੀਵਏ । ਭਾਗਏ-
ਭਾਗੀ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਤ ਸੰਗਿ-ਸਾਥ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਪਾਈਐ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
ਧਿਆਈਐ-ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਿਧਾਤੇ-ਹੇ ਸਿਰਜਣ ਹਾਰ ! ਦਾਤੇ-ਹੇ ਦਾਤਾਰ !
ਕਮਾਇਣ-ਕਮਾਣ ਦਾ ਅਵਸਰ । ਜਨ ਧੂਰਿ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ । ਬਾਂਛਹਿ
-(ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਦਰਸਿ-ਦਰਸਨ ਵਿਚ । ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ
ਵਿਚ । ਸਮਾਇਣ-ਲੀਨਤਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਓ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅਸੀ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰੀਏ, ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ
ਕਰੀਏ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਗਾ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ
ਅਸੀ ਪੀਂਦੇ ਰਹੀਏ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰੀਏ । (ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ
ਬਰਕਤਿ ਨਾਨ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ (ਹੀ)
ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਦਾਤਾਰ ! ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ,
ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਦੇਹ । ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜੇ
ਮਨੁੱਖ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਵਿਚ
ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਸਗਲੇ ਜੰਤ ਭਜਹੁ ਗੋਪਾਲੈ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪੂਰਨ ਘਾਲੈ ॥ ਨਿਤ
ਭਜਹੁ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਸਬਾਇਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਈਐ

ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਪਰਵਾਣੁ ਸੋਈ ਆਇਆ ॥ ਜਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਧਨੁ ਸੰਗਿ ਚਾਲੈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕਰਿ
ਦਇਆ ਦੀਜੈ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਬਾਧਉ ਪਾਲੈ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਗਲੇ ਜੰਤ—ਹੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਗੋਪਾਲੇ—ਗੋਪਾਲ ਨੂੰ, ਸ੍ਰਿਸਟੀ
ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨੂੰ। ਸੰਜਮ—ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਜਤਨ। ਘਾਲ—ਮਿਹ-
ਨਤ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ—ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਸਬਾਇਆ—ਸਾਰਾ ਹੀ। ਗਾਈਐ
—ਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਈਐ—ਸਿਮਰਨਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਇਆ—ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ। ਨਿਰੰਜਨ [ਨਿਰ-ਅੰਜਨ। ਅੰਜਨ—
ਕਾਲਖ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਕਾਲਖ] ਨਿਰਲੇਪ। ਸੰਗਿ—(ਜੀਵ ਦੇ) ਨਾਲ। ਕਰਿ-
ਕਰ ਕੇ। ਦੀਜੈ—ਦੇਹ। ਬਾਧਉ—ਬਾਧਉਂ; ਮੈਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵਾਂ। ਪਾਲੈ—(ਆਪਣੇ) ਪੱਲੇ
। ੩ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ
ਕਰੋ। (ਇਹ ਭਜਨ ਹੀ) ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ !
ਸਦਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ (ਭਜਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ)
ਸਾਰਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ
ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ ਸਿਮਰਨ-ਭਜਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ) ਉਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ ਕਬੂਲ ਸਮਝੋ।

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ (ਆਦਿਕ
ਉੱਦਮ) ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ (ਨਾਮ-) ਧਨ ਹੀ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ
ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਨਾਮ-
ਰਤਨ ਦੇਹ ਮੈਂ (ਆਪਣੇ) ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵਾਂ। ੩ ।

ਮੰਗਲਚਾਰ ਚੋਜ ਆਨੰਦਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਿਲੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਹਰਾਮੀ ਇਛ ਮਨ ਕੀ ਪੁੰਨੀਆ ॥ ਬਜੀ
ਬਧਾਈ ਸਹਜੇ ਸਮਾਈ ਬਹੁੜਿ ਦੂਖਿ ਨਾ ਰੁੰਨੀਆ ॥ ਲੇ ਕੰਠਿ ਲਾਏ
ਸੁਖ ਦਿਖਾਏ ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਸੇ ਮੰਦਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ
ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਮੰਗਲਚਾਰ—ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਚੋਜ—ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕੇਂਤਕ।
ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ। ਪਰਮਾਨੰਦ—ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ

ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ-ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਿਲ ਪਏ । ਸੁਖਹਰਾਮੀ-ਸੁਖ ਅਪੜਾਣ ਵਾਲੇ । ਇਛ-ਇੱਛਾ । ਪੁੰਨੀਆ-ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬਜੀ ਬਧਾਈ-ਵਧਾਈ ਵੱਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਹਜੇ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਸਮਾਈ-ਲੀਨਤਾ । ਬਹੁੜਿ-ਮੁੜ । ਮੰਦਾ-ਭੈੜ, ਵਿਕਾਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, (ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭ ਜੀ (ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, (ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਦੀ (ਹਰੇਕ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰਾ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਬਰਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ।

ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭ ਜੀ (ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਸੁਖ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਸਾਰੇ ਭੈੜ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪ । ੧ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਵਾਰ ਦਾ ਭਾਵ

ਪਉੜੀ-ਵਾਰ—

੧. ਤਿਆਗੀ ਕੀਹ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੀਹ ?—ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੨. ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਹੈ ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਕੀਹ ਤੇ ਅਮੀਰ ਕੀਹ ? ਸਭ ਉਸੇ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਹਨ।

੩. ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਤੇ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੀ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

੪. ਇਸ ਜਗਤ-ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹੀ ਵਣਜ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਣਜ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਨਾਮ-ਵਣਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੫. ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ।

੬. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਅਚਰਜ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਭੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

੭. ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

੮. ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਾਠਸਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਠਸਾਲਾ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਪਾਠਸਾਲਾ ਵਿਚ ਆਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੯. ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੧੦. ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਹੀ ਵਕਤ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।

੧੧. ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

੧੨. ਇਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਭੀ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

੧੩. ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਰਬ-ਪਾਲਕ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

੧੪. ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੧੫. ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ

ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਲੜੀ-ਵਾਰ ਭਾਵ—

੧. (੧ ਤੋਂ ੫) ਇਹ ਰੰਗਾ-ਰੰਗ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਉਹ ਆਪ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨. (੬ ਤੋਂ ੧੦) ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰਲੋਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।

੩. (੧੧ ਤੋਂ ੧੫) ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਭੀ ਸਮਾ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ-ਭਾਵ—

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਜਗਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਉਹੀ ਘੜੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰੇ।

ਵਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਇਹ 'ਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ੧੫ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ੮੦ ਸਲੋਕ ਹਨ; ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਭੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਵੀਂ, ਦਸਵੀਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ 'ਨਾਨਕ' ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੜੀ-ਵਾਰ ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ।

ਹਰੇਕ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕੋ ਜਿਤਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ 'ਵਾਰ' ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਦੇ ਸਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ—

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਠ 'ਵਾਰਾਂ' ਹਨ; ਹੇਠ-ਲਿਖੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ :—
ਸਿਰੀਰਾਗ, ਰਾਉੜੀ, ਬਿਹਾਗਾੜਾ, ਵਡਹੰਸ, ਸੋਰਠਿ, ਬਿਲਾਵਲ, ਸਾਰਗ ਅਤੇ ਕਾਨੜਾ ।

ਸਿਰੀ ਰਾਗ—ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ੨੧ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ । ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੫ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਲੋਕ ਭੀ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੫ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ ਹੀ ਦਰਜ ਕਰਦੇ । ਅਧੂਰੀ ਨਾਹ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ ।

ਰਾਉੜੀ—ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਭੀ ਉਹੀ ਦਲੀਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ।

ਬਿਹਾਗਾੜਾ—ਇਸ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ੨੧ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ । ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ।

ਸਾਰਗ—ਇਸ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ੩੬ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ । ਨੰ: ੩੫ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੬ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩੬ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ । ਉਪਰਲੀ ਹੀ ਦਲੀਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ ।

ਅੱਠ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ 'ਵਾਰਾਂ' ਪਰਤੱਖ ਐਸੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ 'ਵਾਰਾਂ'—ਵਡਹੰਸ, ਸੋਰਠਿ, ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਕਾਨੜਾ—ਵਿਚ ਭੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਤੋਂ ਉਹੀ ਨਿਯਮ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ । ਇਹਨਾਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚ ਭੀ ਸ਼ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ ।

ਇਹ ਨਿਯਮ ਬੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ—

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ 'ਵਾਰ' ਮਲਾਰ ਰਾਗ

ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ 'ਵਾਰ' ਦੀਆਂ ੨੮ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੨੭ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ੨੭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ।

ਪਉੜੀ ਨੰ: ੫, ੬, ੭, ੮, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨ ਅਤੇ ੧੩ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੫, ੧੬, ੧੭ ਅਤੇ ੧੮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ। ਬੜੀ ਸਿੱਧੀ ਸਾਫ਼ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚ ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਮੂਸੇ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਮੂਸੇ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸੁਰ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮੂਸਾ ਇਕ ਸੂਰਮਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਮੰਗੋੜ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ। ਮੂਸੇ ਨੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਆਪਣੀ ਮੰਗੋੜ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਂਦਾ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਰਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੂਸੇ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਸੇ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਤੇ ਵਾਢੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਲਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਇਉਂ ਹੈ—

ਤੈ ਸੈ ਸੱਠ ਮਰਾਤਬਾ ਇਕ ਗੁਰੀਏ ਭੱਗੈ॥ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੂਸਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਸਭ ਜੱਗ ਪਰੱਖੈ॥ ਚੰਦ ਚਿਟੇ ਬਡ ਹਾਥੀਆਂ ਕਹੁ ਕਿਤ ਵਰੱਗੈ॥ ਰੁਤ
ਪਛਾਤੀ ਬਗਲਿਆਂ ਘਟ ਕਾਲੀ ਅੱਗੈ॥ ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਮੂਸਿਆ ਕਿਨ ਕਰੀ
ਨ ਅੱਗੈ॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੪॥ ਰਾਮ ਰਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ, ਗੁਰਮਤਿ ਰਖੁ ਉਰ ਧਾਰਿ॥
ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ ਹੋਇ ਰਹੁ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ ਮਾਰਿ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ
ਜੀਤਿਆ ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ ਹਾਰਿ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ
ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਸਾਰਿ ॥ ੧ ॥ [੧੩੧੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਿਧਾਨੁ—ਖਜ਼ਾਨਾ । ਉਰ—ਹਿਰਦਾ । ਧਾਰਿ—ਧਾਰ ਕੇ, ਟਿਕਾ ਕੇ।
ਬਿਖਿਆ—ਮਾਇਆ । ਮਾਰਿ—ਮਾਰ ਕੇ, ਮੁਕਾ ਕੇ । ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ—ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ
ਜਨਮ । ਹਾਰਿ—ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ । ਨ ਆਵੈ—ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਜਿਨ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ।
ਰਸੁ—ਸੁਆਦ । ਸਾਰਿ—ਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ, ਚੱਖਿਆ ਹੈ । ੧ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਅਸਲ) ਖਜ਼ਾਨਾ (ਹੈ) ਸਤਿਗੁਰੂ
ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ (ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰੋ ਰੱਖ । (ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ
ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਹਉਮੈ—(ਰੂਪ) ਮਾਇਆ (ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ) ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੁਕਾ ਕੇ
(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਿਆ ਰਹੁ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਉਦਮ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਮਨੋਰਥ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ (ਜਗਤ ਤੋਂ
ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਾਜ਼ੀ) ਹਾਰ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ; ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ
ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖਿਆ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨ ॥
ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰਮਤਿ ਧਿਆਈਐ ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥
ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਜਪਿ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ
ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ॥੨॥ [੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ । ਗੁਰਮਤਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰਿਆ । ਮਾਨੁ—ਆਦਰ । ਜਪਿ—ਜਪ ਕੇ । ਉਜਲਾ—ਰੌਸ਼ਨ । ਪਰ-
ਧਾਨੁ—ਮੰਨਿਆ-ਪਰਮੰਨਿਆ । ਜਿਤੁ—ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਵਿਚ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ !) ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ।
ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ
(ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਰੂਪ) ਹੈ; ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਵਿਚ ਮਿਲ

ਕੇ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕੇ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗ ਜੋਗੀਆ ॥
ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਰਸ ਰਸੀਅੜਾ ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਭੋਗ ਭੋਗੀਆ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ
ਵਰਤਦਾ ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਗੀਆ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਧਨੇ
ਧੰਨ ਧੰਨ ਧਨੇ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਬੁਲਗ ਬੁਲੋਗੀਆ ॥ ਸਭਿ ਕਹਹੁ
ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਪਾਪ ਲਹੋਗੀਆ
॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸਿਧ-(ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ) ਪੁੱਗਾ ਹੋਇਆ ਜੋਗੀ । ਸਾਧਿਕੋ-
ਸਾਧਿਕ, ਜੋਗ-ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਜੁਗ ਜੋਗੀਆ-ਜੋਗ ਜੋਗੀਆ, ਜੋਗ ਵਿਚ
ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ । ਰਸੀਅੜਾ-ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ । ਭੋਗ-ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ । ਵਰਤਦਾ-
ਮੌਜੂਦ । ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ-ਜਿਸ (ਸਤਸੰਗਤਿ) ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ । ਬੁਲਗ-(ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ
ਦੇ) ਬੋਲ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ੧ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ) ਪੁੱਗਾ ਹੋਇਆ ਜੋਗੀ
ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ
ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਰਸ ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਮਾਇਕ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਭੋਗ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, (ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ
ਵਿਚ ਭੀ ਹਰ ਥਾਂ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਧੰਨ ਹੈ ਧੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸਾਰੇ
ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ) ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ
ਕੋਇ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਨਾਸੁ ਹੋਇ ਦੁਰਮਤਿ ਕਵੈ ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਨ-
ਦਿਨੁ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇ ॥੧॥ [੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਕੋਇ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ।
ਮਮਤਾ-ਅਪਣਤ । ਧੋਇ-ਧੋ ਕੇ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ
ਤੋਂ ।

ਅਰਥ :-(ਹੇ ਭਾਈ !) ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤਿ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਭੈੜੀ ਮਤਿ (ਦੀ ਮੈਲ) ਧੋ ਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਹਰ ਵੇਲੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧੁਰ ਤੋਂ (ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥
ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨਾ ਕੋਇ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ
ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨਾ ਪਾਈਆ
ਬੇਅੰਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ
ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥੨॥ [੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਦਇਆਲੁ—[ਦਇਆ-ਆਲਯ] ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ, ਦਇਆ ਦਾ ਸੌਮਾ । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਵਰਤਦਾ-ਮੌਜੂਦ । ਜੇਵਡੁ-ਜੇਡਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ । ਅਵਰੁ-ਹੋਰ । ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਥੀਐ-ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ (ਭੀ) । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤੇ ਤੁਰ-ਕੇ । ਸੀਤਲੁ—(ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ।

ਅਰਥ :-(ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਦਇਆ ਦਾ ਸੌਮਾ ਹੈ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ (ਹੋਰ ਥਾਂ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਜਗਜੀਵਨਾ ਤੂ ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ ਰੰਗ
ਰੰਗਨਾ ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਤੂ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ

ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀਆ ਹਰਿ ਜਾਚਹਿ ਸਭ
ਮੰਗ ਮੰਗਨਾ॥ ਸੇਵਕੁ ਠਾਕੁਰੁ ਸਭੁ ਤੂ ਹੈ ਤੂ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ॥
ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ ਰਿਖੀਕੇਸੁ ਹਰੇ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸਭ ਫਲ
ਫਲਨਾ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਭ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ। ਜੋਤਿ-ਨੂਰ। ਜਗਜੀਵਨਾ-ਹੇ ਜਗਤ
ਦੇ ਜੀਵਨ-ਦਾਤੇ। ਘਟਿ-ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ-(ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ) ਰੰਗਣ
ਚਾਨ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ਸਤਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਖ-ਹੇ
ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਨਿਰੰਜਨ-ਹੇ ਨਿਰਲੇਪ ! ਸਭੁ-ਸਾਰਾ। ਜਾਚਹਿ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
ਸਭ ਮੰਗ-ਹਰੇਕ ਮੰਗ, ਹਰੇਕ ਲੋੜ। ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ-ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ
ਪਿਆਰਾ। ਰਿਖੀਕੇਸੁ [ਰਿਖੀਕ-ਈਸ] ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ(ਹਰਿ-
ਨਾਮ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨੂਰ
(ਚਾਨਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ)
ਰੰਗਣ ਚਾਨ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ (ਹੀ) ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।
ਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ (ਤੇ ਫਿਰ ਭੀ) ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਹੈ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਦਾਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਹੈਂ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ (ਤੇਰੇ ਦਰ-ਦਾ) ਮੰਗਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਹਰੇਕ ਮੰਗ(ਜੀਵ ਤੈਥੋਂ ਹੀ)
ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈਂ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰਿਆ ਤੂੰ
ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈਂ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਸਾਰੇ) ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ
ਮੂੰਹੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰੋ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ
ਨਾਲ ਹੀ (ਜੀਵ) ਸਾਰੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਮਨ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ॥ ਜੋ ਇਛਹਿ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਲਗੈ ਧਿਆਨੁ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਸਭਿ ਕਟੀਅਹਿ ਹਉਮੈ ਚੁਕੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਮਲੁ
ਵਿਗਸਿਆ ਸਭੁ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਪਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਂਗਾ। ਇਛਹਿ-ਤੂੰ

ਚਾਹੇਂਗਾ । ਪਾਇਸੀ—ਦੇਵੇਗਾ । ਸਬਦੀ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਕਿਲਵਿਖ—ਪਾਪ । ਸਭਿ ਸਾਰੇ । ਕਟੀਅਹਿ—ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਚੁਕੈ—ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨ-ਮੁਖ ਰਿਹਾਂ । ਕਮਲੁ—(ਹਿਰਦੇ ਦਾ) ਕੋਲ ਫੁੱਲ । ਵਿਗਸਿਆ—ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਭੁ—ਹਰ ਥਾਂ । ਪਛਾਨੁ—ਪਛਾਣੂ, ਪਛਾਣਨ ਜੋਗ । ਜਪਿ—ਜਪੀਂ, ਮੈਂ ਜਪਾਂ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਂਗਾ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ) ਜੋ ਤੂੰ ਮੰਗੇਗਾ, ਉਹੀ ਫਲ (ਉਹ) ਦੇਵੇਗਾ । (ਪਰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ) ਸੁਰਤਿ ਜੁੜ ਸਕਦੀ ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵਿਕਾਰ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ-ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੱਸਦਾ ਪਛਾਣਨ-ਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਤੇ ਆਖ-) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾਸ (ਨਾਨਕ) ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਭੀ) ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੈ ਚਲੈ ਤਿਨ ਦਾਲਦੁ ਦੁਖੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਜਨ ਵੇਖਹੁ ਮਨ ਪਤੀਆਇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਗੇ ਪਾਏ ॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪਵਿਤ੍ਰ—(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਸੁੱਚਾ (ਬਨਾਣ ਵਾਲਾ)। ਪੂਰਬਿ—ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਆਇ—ਆਕੇ । ਕੈ ਭਾਣੈ—ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ । ਦਾਲਦੁ—ਦਲੇਂਦੁ, ਗਰੀਬੀ। ਜਨ—ਹੇ ਜਨੋਂ ! ਪਤੀਆਇ—ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਕੇ । ਲਾਗੇ ਪਾਏ—ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਸੁੱਚਾ ਬਨਾਣ-ਜੋਗ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ (ਹਰੇਕ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ) ਉਹਨਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਿੰਦ੍ਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਕੇ

ਵੇਖ ਲਵੋ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂੰ ਬਾਨ ਬਨੰਤਿਰ ਭਰਪੂਰੁ ਹਹਿ ਕਰਤੇ ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਵਣੀ ॥ ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਉਪਾਵਣੀ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਵਰਤਹਿ ਗੁਰਮਤੀ ਤੁਧੈ ਲਾਵਣੀ ॥ ਜਿਨ ਹੋਹਿ ਦਇਆਲੁ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹਿ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਮਝਾਵਣੀ ॥ ਸਭਿ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਰਮੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਮੇ ਜਿਤੁ ਦਾਲਦੁ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਵਣੀ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਨੰਤਿਰ-ਬਾਨ ਅੰਤਰਿ । ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ-ਬਾਨ ਬਾਨ ਅੰਤਰਿ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ। ਕਰਤੇ-ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਰੰਗ ਪਰੰਗ-ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵੀ। ਸਿਸਟਿ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ। ਸਾਜੀ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ । ਬਹੁ ਬਿਧਿ-ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ । ਜੋਤਿ-ਚਾਨਣ । ਵਰਤਹਿ-ਤੂੰ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ । ਤੁਧੈ-ਤੂੰ ਹੀ। ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਣਤਰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਤੂੰ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ, ਤੇ ਨੂਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈਂ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੂੰ ਦਇਆਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਭੁੱਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ ਰਸੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿ ॥ ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤਦਾ ਬੁਝਹੁ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਕਵੀ ਮਾਰਿ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਤਿਨ ਜੁਐ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਹਾਰਿ ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਹਰਿ

ਚੇਤਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿ॥ਜਨ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ
ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ । ਰਸੁ-ਸੁਆਦ ।
ਉਰ-ਹਿਰਦਾ । ਧਾਰਿ-ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ । ਵੀਚਾਰਿ-ਵਚੀਾਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਨਿ-ਮਨ
ਵਿਚ । ਬਿਖੁ-ਹਉਮੈ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੁਕਾਣ ਵਾਲੀ) ਹਉਮੈ-ਜਹਰ । ਮਾਰਿ-
ਮਾਰ ਕੇ । ਜੂਐ-ਜੂਏ (ਦੀ ਖੇਡ) ਵਿਚ । ਹਾਰਿ-ਹਾਰਿਆ, ਹਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਜ਼ਾਈਂ
ਗਵਾ ਲਿਆ । ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ-ਤੁੱਠੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਤੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ । ਮੁਖ ਉਜਲੇ-ਉਜਲ
ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ, ਸੁਰਖਰੂ । ਤਿਤੁ ਦਰਬਾਰਿ-ਉਸ ਦਰਬਾਰਿ ਵਿਚ । ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ-ਸਦਾ
ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਜਲ ਹੈ; ਇਸ ਨਾਮ-ਜਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਰੱਖ ।
(ਪਰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਇਹ ਗੱਲ) ਸਮਝ ਲਵੋ (ਕਿ) ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, (ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆ-
ਉਣ ਵਾਲੀ) ਹਉਮੈ-ਜਹਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ (ਆਪਣਾ) ਸਾਰਾ (ਮਨੁੱਖਾ) ਜੀਵਨ
(ਮਾਨੋ) ਜੂਏ (ਦੀ ਖੇਡ) ਵਿਚ ਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਮਨੁੱਖ
ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਿਖਾਇਆ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਉਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ ਕਰਣੀ
ਸਾਰੁ ॥ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿਨਾਮਾ ਹਰਿ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥
ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਸਉਪਿਆ ਹਰਿ ਭੰਡਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ
ਨਾਵੈ ਜਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਨਿਤ ਹਉਮੈ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਲਿ ਹਸਤੀ ਮਲਿ
ਨਾਵਾਲੀਐ ਸਿਰਿ ਭੀ ਵਿਚਿ ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਇਆ
ਕਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿਆ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ । ਕਰਣੀ-[ਕਰਾਣੀਯ] ਕਰਨ-ਜੋਗ

ਕੰਮ । ਸਾਰੁ—ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਵਿਚਿ ਕਲਿਜੁਗ—ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ, ਕਲਿਜੁਗੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਵਿਕਾਰਾਂ-ਵੇੜੇ ਜਗਤ ਵਿਚ । ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਭੰਡਾਰੁ—ਖਜ਼ਾਨਾ । ਜਿ—ਜਿਹੜੇ । ਕਰਮ—(ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕੰਮ । ਹੋਇ—ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਲਿ—ਪਾਣੀ ਵਿਚ । ਮਲਿ—ਮਲ ਮਲ ਕੇ । ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉਤੇ । ਛਾਰੁ—ਸੁਆਹ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਮੰਨਿਆ—ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ । ਜੈਕਾਰੁ—ਸਦਾ ਸੋਭਾ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਵਿਕਾਰਾਂ-ਵੇੜੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਨ-ਜੋਗ ਕੰਮ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਪ੍ਰੇ ਰੱਖਣ ਲਈ) ਹਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਹੋਰ (ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ ਕਰੀਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਹਉਮੈ ਵਿਚ (ਵਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਵੇਖੋ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਨਵਾਈਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ (ਆਪਣੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੁਆਹ (ਹੀ) ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨੁਣ ਕੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੋਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਉਤਮੁ ਹਰਿ - ਨਾਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ਹਰਿ ਆਪੇ ਵਰਤੈ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਕੀਆ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ਸਭ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਕਰਤੇ ਸਭੁ ਸਚੁ ਤੇਰਾ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਸਫਲ ਸੇ ਗਾਵਹਿ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਸਭਿ ਚਵਹੁ ਮੁਖਹੁ ਜਗੀਨਾਥੁ ਜਗੀਨਾਥੁ ਜਗਜੀਵਨੇ ਜਿਤੁ ਭਵਜਲ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਵਖਰੁ—ਸੌਂਦਰ, ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਥੈ । ਨਾਇਕੁ—ਸਰਦਾਰ । ਵਰਤੈ—ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਕਰਤੇ—ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਸਚੁ—ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ । ਪਾਸਾਰਾ—ਜਗਤ-

ਖਿਲਾਰਾ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ । ਸਫਲ-ਕਾਮਯਾਬ । ਚਵਹੁ-ਬੋਲਹੁ । ਮੁਖਹੁ-
ਮੂੰਹ ਤੋਂ । ਜਗਜੀਵਨੋ-ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਭਵਜਲ-
ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਗਤ ਦਾ ਇਹ) ਖੇਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, (ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ (ਹਰ ਥਾਂ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ । (ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਲ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ) ਵਧੀਆ ਸੌਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਇਸ ਸੌਦੇ ਦਾ) ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਅਸਾਂ ਵਣ-ਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ।

ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੇਰਾ (ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਗਤ-) ਖਿਲਾਰਾ ਸਚ-ਮੁਚ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ । ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ (ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ) ਗਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਖਸਮ ਹੈ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ ਜਗਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਦਾ ਸਹਾਰਾ) ਹੈ ਸਾਰੇ (ਆਪਣੇ) ਮੂੰਹੋਂ (ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ) ਬੋਲੇ । ਉਸ (ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ) ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਹਮਰੀ ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਅਗਮ ਅਥਾਹ ॥ ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਪਹ ਇਆਣਿਆ ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ ਅਗਮ ਅਗਾਹ ॥ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਮਤਿ ਉਤਮਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਗਿ ਪਾਹ ॥ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰਾਹ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਲੇਹੁ ਹਰਿ ਤੁਨੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਪਾਪੀ ਕਿਰਮ ਤਰਾਹ ॥ ੧ ॥ [੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਗੁਣ । ਅਥਾਹ-(ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ) ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਥ ਨ ਪੈ ਸਕੇ । ਅਗਮ-(ਬਿਤਨੇ ਬੇਅੰਤ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਕਿਉ ਕਰਿ-ਕਿਵੇਂ ? ਜਪਹ-ਅਸੀਂ ਜਪੀਏ । ਇਆਣਿਆ-ਅੰਵਾਣੇ । ਅਗਾਹ-ਅਗਾਧ, (ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ) ਜਿਸ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਹ ਲੱਭ ਸਕੇ । ਕੇ ਪਗਿ-ਦੇ ਕਦਮ ਤੇ । ਪਾਹ-ਅਸੀਂ ਪੈ ਜਾਈਏ । ਹਮ ਤਰਾਹ-ਅਸੀਂ ਤਰ ਸਕੀਏ ਕਉ-ਨੂੰ। ਤੁਨੈ-ਜੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਂ । ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹ-(ਤੇਰੇ)ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਅਸੀਂ

ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਕਿਰਮ-ਕੀੜੇ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ (ਸਿਰਫ) ਇੱਕ ਜੀਭ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ (ਇਕ ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ) ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਤੇ ਭੂਘਾ ਹੈਂ ਅਸੀਂ ਅੰਞਾਣ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਕਲ ਬਖਸ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਉਤੇ ਵਹਿ ਪਈਏ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਾਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾ ਕਿ (ਸਤ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ) ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਏ । ਹੇ ਹਰੀ ! (ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਜੋ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਹੇ ਹਰੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ, (ਅਸਾਡੀ) ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ, ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਅਸੀਂ ਕੀੜੇ (ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕੀਏ । ੧ ।

ਹਰਿ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਗਜੀਵਨਾ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਦਇਆਲੁ ॥
ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਹਮ ਭਾਈਆ ਹਰਿ ਹੋਆ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾਲੁ ॥
ਸਭ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਵਿਸਰੀ ਮਨਿ ਚੂਕਾ ਆਲ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਨੈ ਨਾਮੁ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹਮ ਕੀਏ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕਿ ਅਤੁਟੁ ਧਨੁ
ਪਾਇਆ ਹਰਿਨਾਮਾ ਹਰਿ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ੨ ॥ [੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਗਜੀਵਨਾ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ! ਦਇਆਲੁ-ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ । ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਭਾਈਆ-ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ । ਕਿਰਪਾ-ਦਇਆਵਾਨ । ਮਨਸਾ-ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ) । ਆਲ-[ਆਲਯ] ਘਰ । ਆਲ ਜੰਜਾਲ-ਘਰ ਦਾ ਬੰਧਨ, ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਗੁਰਿ ਤੁਨੈ-ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ-(ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਹਮ-ਅਸਾਨੂੰ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨਾਨਕਿ-ਨਾਨਕ ਨੇ । ਅਤੁਟੁ -ਕਦੇ ਨਾਹ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ । ਪਾਇਆ-ਲੱਭ ਲਿਆ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਜਗਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹਰੀ ! ਮਿਹਰ ਕਰ (ਸਾਨੂੰ) ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਆਪ(ਸਾਡੇ ਉਤੇ)ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਇਆ, ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ (ਦੱਸੀ ਹੋਈ) ਸੇਵਾ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਸਾਰੀ ਆਸਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿੱਸਰ ਗਈ, ਮਨ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ) ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ (ਭੀ) ਖੁਕ ਗਿਆ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ)

ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ (ਉਸ ਨੇ) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।
(ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰ
ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਤੁਮ੍ਹ ਵਡ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਡ ਉਚੇ ਸਭ ਉਪਰਿ ਵਡੇ
ਵਡੋਨਾ ॥ ਜੋ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਅਪਰੰਪਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਹਰੇ
ਤੇ ਹੋਨਾ ॥ ਜੋ ਗਾਵਹਿ ਸੁਣਹਿ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਕਾਟੈ ਪਾਪ
ਕਟੋਨਾ ॥ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਜਾਨੈ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਖਿ ਵਡ ਵਡਭਾਗ
ਵਡੋਨਾ ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹੁ ਆਇ ਸਤੇ ਜੁਗਾਇ ਸਤੇ ਪਰਤਖਿ ਸਤੇ ਸਦਾ
ਸਦਾ ਸਤੇ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਦਸੋਨਾ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਪਰੰਪਰ—ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਬੇਅੰਤ । ਤੇ—ਉਹ ਬੰਦੇ । ਹਰੇ ਹੋਨਾ
—ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੁਆਮੀ—ਹੋ ਸੁਆਮੀ ! ਕਟੋਨਾ—ਕੋਟਾਂ, ਕੁੱਝਾਂ । ਤੁਮ
ਜੈਸੇ—ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ । ਹਰਿ—ਹੋ ਹਰੀ ! ਪੁਰਖ—ਹੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਜਾਨੇ—
ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮੁਖਿ—ਮੁਖੀ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਸਤੇ—ਸਤਿ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ
ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ [ਅਸ੍ to exist], ਦਾਸ ਦਸੋਨਾ—ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈਂ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਹੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵੱਡਾ
ਹੈਂ । (ਹੋ ਭਾਈ !) ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ
ਧਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੰਦੇ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਿਮਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੋ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਹਨ ਸੁਣਦੇ
ਹਨ, ਉਹ (ਆਪਣੇ) ਕੁੱਝਾਂ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਹੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ !
ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ) ਮੁਖੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ
(ਹੁਣ ਭੀ) ਪਰਤੱਖ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ
ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਸ (ਹਰੀ ਦੇ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ । ੫ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਜਗ ਜੀਵਨਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ
ਗੁਰਮੰਤ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਆਇ
ਅਚਿੰਤ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਰਤਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਬਿਅੰਤ ॥

ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਭ ਰਸ ਭੋਗਦਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਵਲਾਕੰਤ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ
ਭਿਖਿਆ ਪਾਇਦਾ ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ਜੀਅ ਜੰਤ ॥ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ
ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਮਾਂਗਹਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ
ਪ੍ਰਭ ਆਇ ਮਿਲੁ ਹਮ ਗਾਵਹ ਹਰਿ ਗੁਣ ਛੰਤ ॥੧॥ [੧੩੧੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਗ ਜੀਵਨਾ—ਜਗਤ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ । ਮੰਤ—ਉਪਦੇਸ਼ ।
ਅਗਮੁ—ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰ] ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ।
ਆਇ-ਆ ਕੇ । ਅਚਿੰਤ—ਅਚਨਚੇਤ; ਆਪਣੇ ਆਪ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਘਟਿ
ਘਟਿ—ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਕਵਲਾਕੰਤ—ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ । ਭਿਖਿਆ—ਖੈਰ, ਦਾਨ ।
ਸਿਸਟਿ—ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠੀ । ਮਾਂਗਹਿ—ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਗਾਵਹ—ਅਸੀਂ ਗਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਛੰਤ—ਗੀਤ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ) ਹਰੀ (ਸਾਰੇ) ਜਗਤ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ
(ਹੈ ਉਹ) ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ; ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ
ਜਪਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰ
ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਉਹ ਹਰੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ
ਹੈ, (ਹਰ ਥਾਂ) ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ
ਜਾ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਰਸ ਭੋਗ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ
ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ
ਹਨ, ਤੇ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜਕ ਦਾ) ਖੈਰ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਉਹ ਨਾਮ-) ਦਾਨ ਦੇਹ ਜਿਹੜਾ
(ਤੋਰੇ) ਸੰਤ ਜਨ (ਸਦਾ ਤੈਥੋਂ) ਮੰਗਦੇ (ਰਹਿੰਦੇ) ਹਨ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ (ਮਾਲਕ)
ਪ੍ਰਭੂ ! (ਸਾਨੂੰ) ਆ ਮਿਲ, (ਮਿਹਰ ਕਰ) ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ
ਰਹੀਏ । ੧ ।

ਮ: ੳ॥ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਸਰੀਰਿ॥
ਸਭਿ ਆਸਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰੀਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਧੀਰ॥੨॥[੧੩੧੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੈਂ—ਮੈਂ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਰੀਰਿ—ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਨ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਵਿਚ
ਸਭਿ ਆਸਾ—ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ । ਸੁਣਿ—ਸੁਣ
ਕੇ । ਧੀਰ—ਧੀਰਜ, ਸਾਂਤੀ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ (ਹੀ ਅਸਲ) ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ (ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ) ਮਿੱਤਰ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਹਰੀ ਦਾ) ਨਾਮ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿਆ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ
ਮਉਲਾ ॥ ਜੇ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਤਿਨ ਸੇਵੇ ਚਰਨ ਨਿਤ
ਕਉਲਾ ॥ ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਸਭ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹਰਿ ਵਸੈ ਨਿਕਟਿ ਸਭ
ਜਉਲਾ ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਸੀ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਭੂ
ਸਉਲਾ ॥ ਸਭਿ ਗਾਵਹੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਤ
ਗੁਣੀ ਸਮਉਲਾ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹਰਿਆ—ਹਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੀਵਨ-ਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਖੁ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ। ਨਿਰੰਜਨੁ—ਨਿਰਲੇਪ। ਮਉਲਾ—
ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਕਉਲਾ—ਲੱਛਮੀ। ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ
ਹੈ। ਨਿਕਟਿ—ਨੇੜੇ। ਜਉਲਾ—ਵੱਖਰਾ। ਸਉਲਾ—ਸਵੱਲਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸਭਿ—ਸਾਰੇ।
ਸਮਉਲਾ—ਸਮਾ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਗੁਣੀ—ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ
ਵਿਚ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਸਭ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ (ਭੀ) ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ (ਉਂਚਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ
ਵਾਲਾ ਹੈ) ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰ ਵੇਲੇ
ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਦੇ ਹਨ, ਲੱਛਮੀ (ਭੀ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ)।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
(ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ (ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ) ਵੱਖਰਾ (ਭੀ) ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ
ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸਮਝ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ
ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ
ਗਾਂਦੇ ਰਹੋ, ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ ਗਾਂਦਿਆਂ ਉਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ

ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਸੁਤਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੇਤਿ ਮਨਿ ਹਰਿ ਸਹਜਿ
ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਾਉ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਮੇਲੇ
ਸਾਇ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਚੇਤਿ-ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੁ, ਸਿਮਰ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਸਹਜਿ-
ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਇ-ਸਮਾਧੀ ਭੂਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹੁ, ਸਦਾ
ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ । ਚਾਉ-ਤਾਂਘ, ਉਤਸ਼ਾਹ । ਤੁਠਾ-ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਂ !

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਾਗਦਿਆਂ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਇਹੋ
ਜਿਹੀ ਆਵੇਤ ਬਣਾ ਕਿ) ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਭੀ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ
ਕਰ (ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੇ), (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਆਤਮਕ
ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ) ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ । ਹੇ ਮਾਂ ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ
ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਗੁਰੂ (ਹੀ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ
। ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਇਕਸੁ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ ਹਰਿ ਇਕੋ ਮੇਰੈ ਚਿਤਿ
॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਕੁ ਅਧਾਰੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕਸ ਤੇ ਗਤਿ ਪਤਿ ॥ ੨ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :-ਇਕਸੁ ਸੇਤੀ-ਇੱਕ ਨਾਲ ਹੀ । ਪਿਰਹੜੀ-ਸੋਹਣਾ ਪਿਆਰ ।
ਮੇਰੈ ਚਿਤਿ-ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ । ਅਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ । ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ।
ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਸਦਾ) ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ
ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਚੀ
ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ) ਇੱਜ਼ਤ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
। ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਵਜੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਡਭਾਗੀ ਅਨਹਦੁ
ਵਜਿਆ ॥ ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਰਾਮੁ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗਜਿਆ
॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਵੇਸੁ ਹਰਿ ਏਕੋ ਮਤਿ, ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਜਿਆ ॥
ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਜਿਆ ॥ ਸਭਿ
ਧੰਨੁ ਕਹਹੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪੜਦਾ

ਕਜਿਆ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪੰਚੇ ਸਬਦ-ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜ ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਅਸ-
ਚਰਜ ਸੁਰੀਲਾ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਅਨਹਦ-
ਉਹ ਰਾਗ ਜੋ ਬਿਨਾ ਸਾਜ ਵਜਾਏ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਇਕ-ਰਸ ਰਾਗ। ਆਨੰਦ ਮੂਲ-
ਆਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ। ਸਭੁ-ਹਰ ਥਾਂ। ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਗਜਿਆ-ਗੱਜਿਆ,
ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਰਗਟ ਹੋ ਪਿਆ (ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਗੱਜਣ ਤੇ ਹੋਰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ
ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ) ਵੇਸੁ-ਸਰੂਪ, ਹਸਤੀ। ਜੁਗਾਦਿ-ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ। ਭਜਿਆ-
ਸਿਮਰਿਆ। ਹਰਿ-ਹੋ ਹਰੀ। ਜਨ ਲਜਿਆ-(ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਦੀ ਲਾਜ। ਸਭਿ-
ਸਾਰੇ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਮਿਲਿ ਹਰਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ। ਪੜਦਾ
ਕਜਿਆ-ਬਿੱਜ਼ਤ ਬਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਵੁਡੇ ਵਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ
ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦਾ) ਇਕ-ਰਸ ਵਾਜਾ ਵੱਜ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਾਨੋ) ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜ ਵੱਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ
ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੱਜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ
ਥਾਂ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ (ਵੱਸਦਾ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ)
ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਲੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ) ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ
ਅਟੱਲ ਹਸਤੀ ਹੈ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਵਧਿਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ)
ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ
ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਆਖੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਆਖੋ
ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ) ਇੱਜਤ ਬਚ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ। ੭।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਭਗਤਿ ਸਰੋਵਰੁ ਉਛਲੈ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਵਹੰਨਿ ॥
ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗ ਲਹੰਨਿ ॥੧॥ [੧੩੧੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਉਛਲੈ-ਉਛਾਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਭਰ ਭਰੇ-ਨਕ-ਨਕ ਭਰੇ
ਹੋਏ। ਵਹੰਨਿ-ਵਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੰਨਿਆ-ਸਰਧਾ ਲਿਆਂਦੀ। ਲਹੰਨਿ

—ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਇਕ ਐਸਾ) ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਉਛਾਲ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਇਕ ਐਸਾ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਨਾਲ ਨਕਾ-ਨਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਵਹਣ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਹੇ ਵਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਰਧਾ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵ੍ਰਭ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮੋਤੀ) ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਸੰਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗਾਧਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲਾਹਿ ਮਿਲਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਜਪਤ ਜਪੰਤ ਜਨ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅਗਮ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਮੋਲਿ ਲੈਹੁ ਲਾਇ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੬]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਸੰਖ—ਅਣਗਿਣਤ । ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਹਿ—ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਅਗਮੁ—ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗਾਧਿ—ਅਥਾਹ (ਸਮੁੰਦਰ) । ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ—ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ? ਮਿਲਾਹਿ—(ਆਪ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਮਿਲਾਹਿ—(ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਲਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਸੁ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ । ਜਪਤੁ—ਜਪਾਇਆਂ । ਜਪੰਤ—(ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ) ਜਪਾਇਆਂ । ਨ ਪਾਇ—ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । ਅਗਮ—ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ! ਲਾਇ ਲਾਇ—(ਆਪਣੇ) ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ (ਭੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ) ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, (ਮਾਨੋ) ਅਥਾਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ? (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਂਦੇ ਹਨ ? ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆਂ (ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ) ਜਪਾਇਆਂ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂਦੇ ਹਨ) । (ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਕੀਮਤ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਵਾਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਮੁ ਹਰਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ ॥ ਕਿਛੁ ਵਖਰੁ ਹੋਇ ਸੁ ਵਰਨੀਐ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰਿਖਾ ॥

ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇ ਦੇਇ ਸੋਈ ਜਨੁ ਦਿਖਾ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਚਟਸਾਲ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਿਖਾ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਸੁ ਰਸਨਾ
ਧੰਨੁ ਕਰ ਧੰਨੁ ਸੁ ਪਾਧਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਲੇਖਾ ਲਿਖਾ
॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਗੋਚਰੁ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ] ਜਿਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ—ਕਿਵੇਂ? ਪਿਖਾ—ਪਿਖਾਂ, ਮੈਂ ਵੇਖਾਂ। ਵਖਰੁ—(ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਵਾਲੀ ਕੋਈ) ਚੀਜ਼। ਸੁ—ਉਹ। ਵਰਨੀਐ—ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਖਾ—ਰੇਖਾ। ਬੁਝਾਏ—ਸਮਝਾਏ। ਬੁਝਾਇ—ਸਮਝ। ਦੇਇ—ਦੇ ਕੇ। ਦਿਖਾ—ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਚਟਸਾਲ—ਪਾਠਸਾਲਾ। ਜਿਤੁ—ਜਿਸ ਵਿਚ। ਸਿਖਾ—ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਸਨਾ—ਜੀਭ। ਕਰ—ਹੱਥ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਪਾਧਾ—ਅਧਿਆਪਕ। ਜਿਤੁ—ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਮਿਲਿ ਹਰਿ—ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ। ਲਿਖਾ—ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਉਹ ਤਾਂ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਸ ਤਕ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ) ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਹ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ ਨਾਹ ਰੇਖਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਤਿ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਦਾ ਹੈ। (ਤੇ, ਇਹ ਮਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਾਠਸਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਧੰਨ ਹੈ ਉਹ ਜੀਭ (ਜਿਹੜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ) ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਹੱਥ (ਜਿਹੜੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪੱਖੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਧੰਨ ਹੈ ਉਹ ਪਾਧਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੮।

ਸਲੋਕ ਮ:੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਾਇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ ਹਰਿ ਜਪਤ ਸੁਨਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥
ਹਰਿਨਾਮੁ ਤਿਨ੍ਹੀ ਆਰਾਧਿਆ ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਪਾਇ ॥
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਜਨ ਪੈਨਾਈਅਨਿ ਜਿਨ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਆਇ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਸੁਣਿਆ ਮਨਿ ਭਾਇ ॥ ੧ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ। ਭਾਇ—ਪ੍ਰੇਮ

ਵਿਚ । ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ (ਰਹਿ ਕੇ) । ਪਵਿਤ੍ਰ-(ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਸੁੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਜਾਇ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ । ਜਿਨ ਪਾਇ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ । ਪੈਨਾਈਅਨਿ-[ਵਰਤ-ਮਾਨ ਕਾਲ, ਕਰਮ ਵਾਰ, ਅੰਨ ਪੁਰਖ, ਬਹੁ ਵਚਨ] ਪੈਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਤਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਆਇ-ਆ ਕੇ । ਤੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ । ਮੁਖ ਉਜਲੇ-ਉੱਜਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ, ਸੁਰਖਰੂ । ਭਾਇ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ ਹੈ (ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ (ਹਰੇਕ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਇਹ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੪॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇਆ ਸਾਂਤਿ ਵਸੀ ਮਨਿ ਆਇ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ ਸਭੁ ਦਾਲਦੁ ਦੁਖੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ । ਮਸ-ਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ । ਸੀਤਲੁ-ਠੰਢਾ-ਠਾਰ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਚਉਦਿਆ-ਉਚਾਰਦਿਆਂ, ਸਿਮਰਦਿਆਂ, ਜਪਦਿਆਂ । ਦਾਲਦੁ-ਦਰਿੱਦ੍ਰ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ । ਤੇ, ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ) ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾ ਦਾ ਮਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਨ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ) ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ ਹਰੇਕ ਦਰਿਦ੍ਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਿਆ ॥ ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮਤੀ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੇਖਿਆ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨਾ ਅਗਮੁ ਹਰਿ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਕ ਰਲਿ ਏਕਿਆ ॥ ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ਨਰ ਨਰਹਰੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਵਿਸੇਖਿਆ ॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੬੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਵਾਰਿਆ—ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ । ਧੁਰਿ—ਧੁਰ ਤੋਂ । ਮਸਤਕਿ—ਮੱਥੇ ਉਤੇ । ਲੇਖਿਆ—ਲਿਖਿਆ । ਅਗਮੁ—ਅਪਹੁੰਚ । ਗੁਰਮਤੀ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰੇਖਿਆ—ਰੇਖਾ, ਚਿਹਨ, ਨਿਸ਼ਾਨ । ਗੁਰ ਬਚਨਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ । ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਸੇਵਕ—ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਉਹ ਸੇਵਕ । ਰਲਿ—(ਠਾਕੁਰ ਵਿਚ) ਮਿਲ ਕੇ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਨਰਹਰੇ—ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਲਾਹਾ—ਲਾਭ, ਨਫਾ । ਵਿਸੇਖਿਆ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਉਚੇਚਾ, ਵਧੀਆ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਤੋਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ (ਸਦਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ) ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਸ ਅਪਹੁੰਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ-ਰੇਖ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਉਸ ਅਪਹੁੰਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਉਹ ਸੇਵਕ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ) ਮਿਲ ਕੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ (ਆਪਣੇ) ਮੂੰਹੋਂ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੋ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਇਹ ਨਫਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਨਵਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ । ੯ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਮੁ ਰਵਿ ਰਹੇ ਰਮੁ ਰਾਮੇ ਰਾਮੁ

ਰਮੀਤਿ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਹੈ ਪ੍ਰਭਿ ਖੇਲੁ ਕੀਓ ਰੰਗਿ
ਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਜਗ ਜੀਵਨਾ ਪਰਗਾਸੁ ਕੀਓ ਗੁਰ ਮੀਤਿ ॥
ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਮਿਲੇ ਜਿਨ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਹਰਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਜਪਿਓ ਮਨਿ ਚੀਤਿ
॥੧॥ [੧੩੧੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਮੁ-ਸਿਮਰ । ਰਵਿ ਰਹੇ-ਜੋ (ਹਰ ਥਾਂ) ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
ਰਮੀਤਿ-ਜੋ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਆਤਮ ਰਾਮੁ-
ਪਰਮਾਤਮਾ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਖੇਲੁ-ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ । ਰੰਗਿ-(ਆਪਣੀ) ਮੌਜ
ਵਿਚ । ਰੀਤਿ-(ਆਪਣੇ ਹੀ) ਢੰਗ ਨਾਲ । ਨਿਕਟਿ-ਨੇੜੇ । ਜਗਜੀਵਨਾ-ਜਗਤ ਦੀ
ਜੀਵਗਤੀ (ਦਾ ਸਹਾਰਾ) । ਪਰਗਾਸੁ-ਚਾਨਣ, ਸੂਝ-ਬੂਝ । ਮੀਤਿ-ਮਿੱਤਰ ਨੇ । ਧੁਰਿ-
ਧੁਰ ਤੋਂ । ਗੁਰ ਬਚਨਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਚੀਤਿ-
ਚਿੱਤ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਇਹ ਜਗਤ-ਖੇਡ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ
ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰ, ਸਦਾ ਸਿਮਰ । (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਮਿੱਤਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ (ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ-ਆ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਕਿ) ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ (ਹਰੇਕ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । (ਪਰ) ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੂ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਧੁਰੋਂ
ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ !
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਕੇ)
ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ (ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ) ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ
ਹੈ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਭਾਗਿ ਵਸੈ ਵਡਭਾਗਿ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੇਖਾਲਿਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗਿ ॥੨॥ [੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਲੋੜਿ ਲਹੁ-ਲੱਭ ਲਵੇ । ਭਾਗਿ-ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ।
ਵਡਭਾਗਿ-ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਲਿਵ ਲਾਗਨ,
ਸੁਰਤਿ ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈ, (ਉਹ ਮਿੱਤਰ-ਪ੍ਰਭੂ) ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ) ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਉਸ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਹਾਵੀ ਸਫਲ ਘੜੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ
ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਭ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ
ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੀ ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਦਿਖਾਏ ਆਪਿ ਹਰਿ ਗੁਰਬਚਨੀ ਨਾਮਿ
ਸਮਾਣੀ ॥ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੀ
॥ ੧੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਧਨੁ ਧਨੁ—ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ। ਸੁਹਾਵੀ—ਸੁਖਾਵੀ, ਸੁਲੱਖਣੀ, ਸੋਹਣੀ। ਜਿਤੁ—ਜਿਸ (ਘੜੀ) ਵਿਚ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਭਾਣੀ—ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੀ। ਪ੍ਰਭ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ—ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਗੱਲ। ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਿਉ—ਕਿਵੇਂ ? ਸੁਘੜੁ—ਸੋਹਣੀ ਘਾੜਤ ਵਾਲਾ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਵਿਟਹੁ—ਤੋਂ। ਵਾਰਿਆ—ਕੁਰਬਾਨ। ਨਿਰਬਾਣੀ—ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ।

ਅਰਥ :—(ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਉਹ) ਘੜੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋਹਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖੋ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਵੋ (ਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ) ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਸਿਆਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੋੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਰਸਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਲੇਪ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਵੇਲੇ) ਜਪਦੇ ਹਨ। ੧੦।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਰਤੇ ਲੋਇਣਾ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਦੇਇ॥

ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇਇ ॥੧॥ [੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਤੇ—ਰੰਗੀ ਹੋਏ। ਲੋਇਣਾ—ਅੱਖਾਂ। ਗਿਆਨ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ। ਅੰਜਨ—ਸੁਰਮਾ। ਦੇਇ—ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ—ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ, ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਸਹਜਿ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੰਗੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਹੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥
ਨਾਮੁ ਚਿਤਵੈ ਨਾਮੇ ਪਕੈ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ
ਪਾਈਐ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਬਿਲਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਮੁ ਉਪਜੈ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਰਤਿਆ ਨਾਮੇ ਪਲੈ ਪਾਇ
॥ ੨ ॥ [੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਗੁਰਮੁਖਿ—ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਿ—ਅੰਦਰ। ਮਨਿ ਤਨਿ—ਮਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ; ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਚਿਤਵੈ—ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲਿਵ—ਲਗਨ। ਲਾਇ—ਲਾ ਕੇ। ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗਈ ਬਿਲਾਇ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ—ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ। ਨਾਮੇ—ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ। ਨਾਮੋ—ਨਾਮ ਹੀ। ਪਲੈ ਪਾਇ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਂਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨੋਂ ਤਨੋਂ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਸਦਾ) ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਨਾਮ (ਦਾ ਬੂਟਾ) ਉੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰੇਹ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਸਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਗੰਨਾਥ-ਹੋ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ! ਜਗਦੀਸਰ-ਹੋ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸਰ ! ਕਰਤੇ-ਹੋ ਕਰਤਾਰ ! ਅਪਰੰਪਰ-ਹੋ ਬੇਅੰਤ ! ਪੁਰਖ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਅਤੋਲੁ-ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾਹ ਲੱਗ ਸਕੇ । ਉਤਮੁ-ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਬਨਾਣ ਵਾਲਾ । ਅਮੋਲੁ-ਜੋ ਕਿਸੇ (ਮਾਇਕ) ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਨਾਹ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਹਿਰਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਰੋਲੁ-ਸੱਕ । ਮਿਲੈ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪੂਰਾ ਬੋਲੁ-ਪੂਰਨ ਉਪਦੇਸ਼ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਸਿਮਰਨ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਝਗੜੁ ਝਗੜੋਲੁ-ਝਗੜਾ ਰਗੜਾ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ! ਹੋ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੋ ਬੇਅੰਤ ਕਰਤਾਰ ! ਤੂੰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ।

ਹੋ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਪਰ) ਉਹ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਪਰ) ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ) ।

(ਸੋ, ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਮ ਦਾ ਰਗੜਾ-ਝਗੜਾ ਮੁੱਕ ਜਾਵਾ ਹੈ । ੧੨ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ ਸਰੁ ਸੰਧਿਆ ਗਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਲਿਵ ਉਬਰੇ ਜਿਨਿ ਸੰਧਿਆ ਤਿਸੁ ਫਿਰਿ ਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੪ ॥ ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਖੰਨਿ ॥ ਜੇਕਰਿ ਦੂਜਾ ਦੇਖਦੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਢਿ ਦਿਚੰਨਿ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੭]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਚਉਦਿਆ-ਉਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ । ਸਰੁ-ਤੀਰ । ਸੰਧਿਆ-ਚਲਾ-ਇਆ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ । ਗਾਵਾਰ-ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ । ਲਿਵ-ਸੁਰਤਿ । ਉਬਰੇ-ਬਚ ਗਏ । ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਮੂਰਖ) ਨੇ । ਫਿਰਿ-ਪਰਤ ਕੇ । ਮਾਰ-ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ੧ ।

ਮ: ੪। ਪ੍ਰੇਮਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ। ਕਸਾਈਆ-ਖਿੱਚ ਪਾਈ। ਪਿਖੰਨਿ-ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
ਦੁਜਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਹੋਰ। ਕਵਿ ਦਿਰੰਨਿ-ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
। ੨।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ
ਉਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ ਬਚ
ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ; ਜਿਸ (ਮੂਰਖ) ਨੇ (ਤੀਰ) ਚਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਤ ਕੇ
ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਸੰਤ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਮੌਤ
ਸਹੇੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)। ੧।

ਮ: ੪। (ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਹਰ ਥਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵੇਖਦੇ ਹਨ,
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਮ ਨੇ ਖਿੱਚ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ
ਮਨੁੱਖ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਰੱਦੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨।

੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਨੋ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੋਈ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ
ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜਪਿਅਹੁ
ਜਨ ਕੋਈ ॥ ਸਗਲ ਜਪਹੁ ਗੋਪਾਲ ਗੁਨ ਪਰਗਟੁ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ੧੩ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੧੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਲਿ-ਜਲ ਵਿਚ। ਥਲਿ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ। ਮਹੀਅਲਿ-ਮਹੀ
ਤਲਿ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲ ਉਤੇ, ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ, ਅਕਾਸ ਵਿਚ। ਅਪਰੰਪਰੁ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ,
ਬੇਅੰਤ। ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ। ਭ੍ਰਾਤ-ਭਰਾ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ। ਰਵਿ ਰਹਿਆ
-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਜਨ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਸਗਲ-ਸਾਰੇ। ਲੋਈ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ !) ਉਹ ਬੇਅੰਤ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਹੀ ਜਲ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ
ਅਕਾਸ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾਂ) ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ) ਮਾਂ
ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਭਰਾ ਮਿੱਤਰ ਉਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਸੰਤ
ਜਨੋ ! ਕੋਈ ਧਿਰ ਭੀ ਜਪ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੇ (ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਸਭ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਵਿਆਪਕ
ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਉਸ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀ
ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਪਰਤੱਖ (ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ) ਹੈ। ੧੩।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਸਜਣਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਰੰਗੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਲੁਭਿ ਲੁਭਿ ਦਰਗਹਿ ਵੰਞੁ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ।
ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ । ਸਜਣਾ-ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਪ੍ਰਭ ਰੰਗੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਪਿਆਰ । ਸਲਾਹਿ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਲੁਭਿ ਲੁਭਿ-ਲੁੱਭੀ ਪਾ ਪਾ ਕੇ,
ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ । ਵੰਞੁ-ਜਾਹ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ) ਜੁੜੇ ਰਹਿਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ
ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਸਦਾ) ਕਰਦਾ ਰਹੁ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਜਾਇੰਗਾ । ੧ ।

ਮ: ੪ ॥ ਹਰਿ ਤੂ ਹੈ ਦਾਤਾ ਸਭਸ ਦਾ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ॥
ਸਭਿ ਤੁਧੈ ਨੋ ਆਰਾਧਦੇ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਹਰਿ ਦਾਤੇ ਦਾਤਾਰਿ
ਹਥੁ ਕਢਿਆ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸੈਸਾਰੇ ॥ ਅੰਨੁ ਜੰਮਿਆ ਖੇਤੀ ਭਾਉ ਕਰਿ
ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਮੁਾਰੇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਭਸ ਦਾ-ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਜੀਅ-[ਲਫੜਾ 'ਜੀਉ'
ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਦੇਹਿ-ਤੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ । ਪਿਆਰੇ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਦਾਤੇ-ਦਾਤੇ ਨੇ ।
ਦਾਤਾਰਿ-ਦਾਤਾਰ ਨੇ । ਵੁਠਾ-ਵੱਸਿਆ । ਸੈਸਾਰੇ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ । ਜੰਮਿਆ-ਪੈਦਾ
ਹੋਇਆ । ਖੇਤੀ ਭਾਉ-ਪ੍ਰੇਮ-ਰੂਪ ਵਾਹੀ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ, ਕਰਨ ਨਾਲ । ਸਮੁਾਰੇ-ਸੰਭਾਲੇ
ਅਧਾਰੇ-ਆਸਰਾ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ
ਤੇਰੇ ਹੀ (ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਹਨ । ਸਾਰੇ ਜੀਵ (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਸਤੇ) ਤੇਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ! ਤੂੰ (ਸਭ ਨੂੰ) ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਹਰਿ ਦਾਤੇ
ਨੇ ਹਰਿ ਦਾਤਾਰ ਨੇ (ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਹੱਥ ਕੱਢਿਆ ਤਦੋਂ ਜਗਤ ਵਿਚ
(ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ) ਮੀਂਹ ਵੱਸਿਆ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ) ਪ੍ਰੇਮ (-ਰੂਪ) ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-) ਫਸਲ
ਉੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾਂਦਾ

ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੋਰਾ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ (ਭੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ) ਖੈਰ (ਤੈਥੋਂ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ,
ਤੋਰਾ ਨਾਮ (ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੀਵਗਤੀ ਦਾ) ਆਸਰਾ (ਬਣਿਆ ਰਹੇ) । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਛਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੀਐ ਜਪੀਐ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ॥ ਹਰਿ
ਕੇ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀਅਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਰਤਨਾਗਰੁ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ
ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ ਫਾਟੈ ਜਮ ਕਾਗਰੁ ॥ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤੀਐ ਜਪਿ ਹਰਿ
ਬੈਰਾਗਰੁ ॥ ਸਭਿ ਪਵਹੁ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰੁ ॥
੧੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪੂਰੀਐ—ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਪੀਐ—ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ—ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਅਰਾਧੀਅਹਿ—ਆਰਾਧਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।
ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਤਨਾਗਰੁ—ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ ।
ਉਧਾਰੁ—ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ । ਫਾਟੈ—ਪਾਟ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਗਰੁ—(ਲੇਖੇ ਦਾ) ਕਾਗਜ਼ ।
ਜੀਤੀਐ—ਜਿੱਤ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਜਪਿ—ਜਪ ਕੇ । ਬੈਰਾਗਰੁ—ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਮਾ ।
ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਬਿਨਸੈ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਾਗਰੁ—ਦਾਗ, ਨਿਸ਼ਾਨ ।

ਅਰਥ:- (ਹੇ ਭਾਈ!) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਸਿਮਰਨ-ਆਰਾਧਨ ਦੀ ਬਰ-
ਕਤਿ ਨਾਲ) ਮਨ ਦੀ (ਹਰੇਕ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਮੁੱਕ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਸੰਸਾਰ-
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਮਰਾਜ ਦਾ (ਲੇਖੇ ਵਾਲਾ) ਕਾਗਜ਼ ਪਾਟ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ
ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਲਈਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹੋ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ
ਮਨ ਵਿਚੋਂ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੪ ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੪॥ ਹਉ ਚੂੰਢੋਂਦੀ ਸਜਣਾ ਸਜਣੁ ਮੈਭੈ ਨਾਲਿ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਲਿ ॥ ੧ ॥
ਮ: ੪॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਤਿਨਿ ਸਚੈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ॥੨॥[੧੩੧੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਅਲਖੁ—ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਨ ਲਖੀਐ—ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ । ਦੇਹਿ ਦਿਖਾਲਿ—ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਨੋਟ :-ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨੰ : ੧੨੧ ਤੇ ਇਹੀ ਸਲੋਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਫਰਕ ਹੈ ।

ਮ: ੪ । ਤਿਨਿ ਸਚੈ—ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ (ਆਪ (ਹੀ) । ਪਾਈਐ—ਲੱਭ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਰਸਿ—ਰਸ ਵਿਚ । ਰਸਨ—ਜੀਭ । ਰਸਾਈ—ਰਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :- (ਹੋ ਸਹੇਲੀਏ !) ਮੈਂ ਸੱਜਣ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ (ਬਾਹਰ) ਭੁੰਢ ਰਹੀ ਸਾਂ (ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ) ਸੱਜਣ (ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੋ ਸਹੇਲੀਏ !) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਲੱਖ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ (ਸੰਤ ਜਨ ਉਸ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਮ: ੪ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਉਸ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਪਿਆਰ (ਆਪ ਹੀ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਉਸ (ਦੀ ਯਾਦ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । (ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ) ਜੀਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਉਹ) ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਭੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਉੜੀ ॥ ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਕੋ ਸੁਣੈ ਕੋ ਉਚਰਿ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਵੈ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣ ਮੇਟੀਐ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸੰਗੀ ਤਰਾਹਿ ਸਭ ਕੁਟੰਬੁ ਤਰਾਵੈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ੧੫ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕੋਈ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ । ਗਾਵੈ—ਗਾਂਦਾ ਹੈ । ਕੋ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ । ਉਚਰਿ—ਉਚਾਰ ਕੇ, ਬੋਲ ਕੇ । ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ—ਮਨ-ਇੱਛਤ (ਫਲ) । ਆਵਣੁ ਜਾਣ—ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ । ਤਰਹਿ—(ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੰਗੀ—ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ । ਤਰਾਹਿ—ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦੇ ਹਨ । ਕੁਟੰਬੁ—ਪਰਵਾਰ । ਤਰਾਵੈ—ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ) ਗਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ

ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਆਪ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ੧੫।
੧। ਸੁਧੁ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਜੀ

ਐਸੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਐਸੇ ਦਰਪਨ ਮਾਹਿ ਬਦਨ
ਪਰਵਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਸੈ ਘਟਾ ਘਟ, ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ ॥ ਬੰਧਨ
ਮੁਕਤਾ, ਜਾਤੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥੧॥ ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖੁ ਜੈਸਾ ॥ ਨਾਮੇ ਕੇ
ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੁ ਐਸਾ ॥੨॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਰਾਮ ਰਾਇ—ਪਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ—[ਅन्तर + या । ਯਾ—ਜਾਣਾ, ਪਹੁੰਚਣਾ । ਅੰਤਰ—ਅੰਦਰ] ਹਰੇਕ ਜੀਵ
ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਅਪੜਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ । ਦਰਪਨ—ਸ਼ੀਸਾ ।
ਬਦਨ—ਮੂੰਹ । ਪਰਵਾਨੀ—ਪ੍ਰਤੱਖ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਘਟਾ ਘਟ—ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ । ਲੀਪ—ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੇਪ, ਮਾਇਆ ਦਾ
ਅਸਰ । ਛੀਪੈ—[Skt. क्षीय painting, besmearing] ਲੇਪ, ਦਾਗ । ਜਾਤੁ—
(ਨੋਟ ! ਇਸ ਲਵਜ਼ ਦਾ ਜੋੜ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੱਕੋ, ਅਖੀਰ ਤੇ (_) ਹੈ । ਜਿਸ ਲਵਜ਼
'ਜਾਤਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਕੁਲ', ਉਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ (f) ਹੈ । ਜੋ, ਲਵਜ਼ 'ਜਾਤੁ' ਤੇ
'ਜਾਤਿ' ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ"[Skt. ਯਾਤੁ—at all, ever, at any time, possibly.
ਨ ਯਾਤੁ—not at all, never, not at any time] ਕਦੇ ਭੀ, ਕਿਸੇ ਵਕਤ । ਨ
ਜਾਤੁ—ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ । ੧ ।

ਬੀਠਲੁ—ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਰੇ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਮਲਾਰ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ
ਸ਼ਬਦ ਨੰ: ੧) ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ : ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰਲੇਪ ਭੀ ਹੈ ।

ਅਰਥ :—ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਪਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਭੀ ਇਉਂ) ਪ੍ਰਤੱਖ (ਨਿਰਲੇਪ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸੀਸੇ ਵਿਚ (ਸੀਸਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ) ਮੂੰਹ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਉਹ ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਉਹ (ਸਦਾ ਮਾਇਆ
ਦੇ) ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਭੀ ਉਹ (ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ

ਤੁਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ(ਆਪਣਾ)ਮੂੰਹ ਵੇਖਦੇ ਹੋ, (ਮੂੰਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ), ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਨਾਮੇ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮਾ) ਬੀਠਲ (ਆਖਦਾ) ਹੈ। ੨। ੧।

ਨੋਟ :—ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੁਣ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਫਸਿਆ। ਅਖੀਰ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ‘ਰਾਮ’ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਬੀਠਲੁ’ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਟਿਕਾਏ ਬੀਠਲ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇੱਟ ਤੇ ਬੈਠਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਰੇਕ ਕਵੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਵਿਚ ਭੀ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਲਏ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਫਜ਼ ‘ਭਗੋਤੀ’ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਬੀਠਲ’ ਦਾ ਅਰਥ “ਇੱਟ ਤੇ ਬੈਠਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ” ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ “ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਰੇ ਹੈ”। ਦੂਜੀ ਸਵਾਦਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਫਜ਼ ‘ਰਾਮ’ ਤੇ ‘ਬੀਠਲ’ ਨੂੰ ਇਕੋ ਭਾਵ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੀਠਲ-ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਪੂਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਰਾਮ’ ਨਾ ਆਖਦੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਰਹਾਉ’ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚ “ਰਾਮ ਰਾਇ” ਆਖਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਖੀਰਲੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ‘ਬੀਠਲੁ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਭੀ ਵਕਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਆਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਸਮਝੀਏ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਟਪਲੇ ਨਾ ਖਾਈਏ।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ
ਤੁਮਰੇ ਤੂ ਬਡ ਪੁਰਖੁ ਪਿਤਾ ਮੇਰਾ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ
ਨਾਮ ਅਸੰਖ ਅਗਮ ਹਹਿ ਅਗਮ ਅਗਮ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ
ਸੁਰਤਿ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਯਾ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿਦ
ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਸਦ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਤੂ ਅਮਿਤਿ
ਅਤੋਲੁ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਬਹੁ ਜਪੀਐ ਬਾਹ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਉਸਤਤਿ
ਕਰਹਿ ਤੁਮਰੀ ਜਨ ਮਾਧੋ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਤੁਮ੍ਹ
ਜਲਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨੇ ਤੁਮਰੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥
ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮਧਸੂਦਨ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
ਮੈ ਮੂਰਖ ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਮੁ ਟੇਕ ਹੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪
॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਰਮ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਹਸਤੀ)
ਦਾ ਅੰਤ । ਹਮ-ਅਸੀ ਜੀਵ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ-ਪਾਲੇ ਹੋਏ । ਬਡ-ਵਡਾ । ਮਾਇਆ-ਮਾਂ ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਸੰਖ-[ਸੰਖਿਆ-ਗਿਣਤੀ] ਅਣਗਿਣਤ । ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਹਹਿ-ਹਨ
[ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਰਾਇਆ-ਰਾਜਾ, ਪਾਤਿਸਾਹ । ਸੁਰਤਿ-ਸੋਚ, ਵਿਚਾਰ । ਬਹੁ-ਬਹੁਤ ।
ਪਾਯਾ-ਪਾਈ, ਪਾ ਕੇ । ੧ ।

ਸਦ-ਸਦਾ । ਗਾਵਹਿ-ਗਾਂਢੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਅੰਤੁ-ਗੋਬਿੰਦ
ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ । ਅਮਿਤਿ-[ਮਿਤਿ-ਮਰਯਾਦਾ, ਹੱਦ-ਬੰਦੀ] ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ
ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾਹ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਪਰੰਪਰ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਬਹੁ ਜਪੀਐ-(ਤੇਰਾ
ਨਾਮ) ਬਹੁਤ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਹ-ਭੁੰਘਾਈ । ੨ ।

ਉਸਤਤਿ-ਵਡਿਆਈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]

ਮਾਧੋ—[ਮਾਧਵ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਧਵ । ਧਵ—ਪਤੀ] ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਰਿ ਰਾਇਆ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਜਲ ਨਿਧਿ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸਮੁੰਦਰ । ਮੀਨੇ—ਮੱਛੀਆਂ । ਕਤਹੁ—ਕਿਤੇ ਭੀ । ੩ ।

ਕਉ—ਨੂੰ, ਉਂਤੇ । ਮਧ ਸੂਦਨ—[‘ਮਧੁ’ ਰਾਖਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ] ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਜਪਾਇਆ—ਜਪਣ ਲਈ । ਅੰਧੁਲੇ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਸਤੇ । ਟੇਕ—ਸਹਾਰਾ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਅੰਤ (ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ) ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਬਚੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੁਰਖ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਹੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਕ) ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਦੇ ਭੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜੀਵ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਭੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ ਤੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ) ਭੂੰਘਾਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ੨ ।

ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ (ਮਾਨੋ, ਇਕ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤੇਰੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਾਂ (ਮੱਛੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਲਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਦੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੀ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਤੇ ਭੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ । ੩ ।

ਹੇ ਦੌਂਤ-ਦਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਆਪਣੇ) ਸੇਵਕ (ਨਾਨਕ) ਉਂਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ । ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਨਾਮ ਦੇਹ (ਮੈਂ ਨਿਤ) ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ । ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਸਤੇ (ਤੇਰਾ) ਨਾਮ ਸਹਾਰਾ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ

ਪਿਆਂ ਹੀ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੪ । ੧ ।

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਹਸਿਆ ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਨੀ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਿਖਿਆ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਬਸਿਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਸਾਰੀ ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ
ਘਸਿਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਣੀ ਸਭਿ ਸਾਕਤ
ਬੋਲਿ ਪਇਆ ॥ ਜਿਉ ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗਿ ਚਲਿਓ ਨਰ ਨਿੰਦਕੁ ਪਗੁ ਨਾਗਨਿ
ਛੁਹਿ ਜਲਿਆ ॥ ੨ ॥ ਜਨ ਕੇ ਤੁਮ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ
ਜਨ ਰਖਿਆ ॥ ਕਹਾ ਭਇਆ ਦੈਤਿ ਕਰੀ ਬਖੀਲੀ ਸਭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਰਿ
ਪਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਏ ਸਭਿ ਕਾਲੈ ਮੁਖਿ ਗੁਸਿਆ
ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਖੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਇਆ ॥ ੪
॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੧੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਹਰਿ ਜਨੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਹਸਿਆ-
ਖਿਡਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬਨੀ-ਫੜਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰੀ ਲੱਭਦੀ
ਹੈ । ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਤੋਂ, ਧੁਰ ਦਰਜਾਹ ਤੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ । ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਪ੍ਰੀਤਿ
-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਗ-ਪੈਰ, ਚਰਨ [ਰਹੁ ਵਚਨ] । ਸਿਮਰਉ-ਸਿਮਰਉਂ, ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ ।
ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ਸਾਰੀ-ਸੁੰਢਟ ।
ਘਸਿ-ਘਸ ਕੇ, ਰਗੜ ਖਾ ਕੇ (ਦੁਰੀਧੀ ਦੋਂਦਾ ਹੈ) । ਜਨੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ।
ਘਸਿਆ-(ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ) ਰਗੜ ਖਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਦੁਰੀਧੀ ਖਿਲਾਵਦਾ
ਹੈ) । ੧ ।

ਹਰਿ ਜਨ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਲਿਵ ਲਾਣੀ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ।
ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਸਾਕਤ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ । ਬੋਲਿ ਪਇਆ-ਖਹਿਓ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਿੰਦਾ-ਬੀਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਿਰਤ-ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ । ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗਿ-
ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ, ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ
ਹੇਠ । ਚਲਿਓ-ਜੀਵਨ-ਤੌਰ ਤੁਰਦਾ ਹੈ । ਪਗੁ-ਪੈਰ । ਨਾਗਨਿ-ਸਪਟੀ, (ਮਾਇਆ)
ਸਪਟੀ । ਜਲਿਆ-ਸੜ ਗਿਆ । ੨ ।

ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ—ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਹੀ । ਕਹਾ
ਭਇਆ—ਕੀਹ ਹੋਇਆ ? ਕੁਝ ਨਾਹ ਵਿਗਾੜ ਸਕਿਆ । ਦੋਤਿ—ਦੋਤ ਨੇ ।
ਬਖੀਲੀ—ਈਰਖਾ । ਝਰਿ ਪਰਿਆ—ਝੜ ਪਿਆ, ਝਿੰਗ ਪਿਆ, ਆਤਮਕ ਮੌਤਿ ਮਰ
ਗਿਆ । ੩ ।

ਜੋਤਿ—ਜਿਤਨੇ ਭੀ । ਪ੍ਰਭਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਕਾਲੇ ਮੁਖਿ—ਕਾਲ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਗੁਸਿਆ—ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਰਾਖੇ—ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ।
੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ
ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਸ ਨੂੰ
ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਹੀ) ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਲੇਖ
ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹਾਂ, (ਗੁਰੂ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਪਦਾਰਥ) ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਚੰਦਨ
ਰਗੜ ਖਾ ਕੇ (ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਜਸ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ)
ਰਗੜ ਖਾਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦੇ
ਹਨ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
(ਪਰ ਸਾਕਤ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭੀ ਕੀਹ ਵੱਸ ?) ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ
ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਨਿੰਦਕ ਮਨੁੱਖ (ਨਿੰਦਾ ਵਾਲੀ) ਜੀਵਨ ਤੌਰ ਤੁਰਦਾ ਹੈ (ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ
ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਛੁਹ ਕੇ ਸੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ
ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਪੈਰ ਸਖਣੀ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ (ਸਪਣੀ ਦੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ) ਮੌਤ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਰਾਖੇ ਹੋ, ਹਰੇਕ
ਜੁਗ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ (ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹੋ । (ਹਰਨਾਖਸ)
ਦੋਤ ਨੇ (ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨਾਲ) ਈਰਖਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ (ਉਹ ਦੋਤ ਭਗਤ ਦਾ) ਕੁਝ
ਵਿਗਾੜ ਨਾਹ ਸਕਿਆ । ਉਹ ਸਾਰੀ (ਦੋਤ-ਸਭਾ ਹੀ) ਈਰਖਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ
ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੀ ਗਈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ

(ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜ ਕੇ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪। ੨।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੁ ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥੇ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਓ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ ਦੁਖ ਲਾਥੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਸਨਾ ਏਕ ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ ਬਹੁ ਕੀਜੈ ਰਸੁਨਥੇ ॥ ਬਾਰ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਪਲ ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਨਥੇ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਲੋਚਹ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਨਥੇ ॥ ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਜੀਅ ਜੀਅਨ ਕੇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਬਿਰਥੇ ॥ ੨ ॥ ਕੋਈ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਤਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕਹੁ ਤਿਨੁ ਕਉ ਕਿਆ ਦਿਨਥੈ ॥ ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਅਰਪਿ ਅਰਾਪਉ ਕੋਈ ਮੇਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਥੇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਹਮ ਤੁਛ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਥੇ ॥ ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਵਸਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਰੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਮਰਥੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਜਪੁ ਜਗੰਨਾਥੇ-ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ (ਦੇ ਨਾਮ) ਦਾ ਜਾਪ। ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ। ਉਪਦੇਸਿ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਕਿਲ-ਬਿਖ-ਪਾਪ। ਦੁਖ-(ਸਾਰੇ) ਦੁੱਖ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਰਸਨਾ-ਜੀਭ। ਜਸੁ-ਗੁਣ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਕੀਜੈ-ਬਣਾ ਦੇਹ। ਬਹੁ ਰਸੁਨਥੇ-ਬਹੁਤੀਆਂ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਥ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਵਾਲੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ-ਮੁੜ ਮੁੜ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ (ਜੀਵ)। ਗਾਵਹਿ-ਗਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਮਨਥੇ-ਤੇਰੇ। ੧।

ਹਮ ਲੋਚਹ-ਅਸੀਂ ਤਾਂਘ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦਿਖਨਥੇ-ਵੇਖਣ ਲਈ। ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤੇ-ਜਿੰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਜੀਅਨ ਕੇ ਦਾਤੇ-ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਬਿਰਥੇ-[ਬਿਥਾ] ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜ। ੨।

ਮਾਰਗੁ-ਰਸਤਾ। ਪੰਥੁ-ਰਸਤਾ। ਤਿਨੁ ਕਉ-ਉਹਨਾਂ (ਸੰਤ ਜਨਾਂ) ਨੂੰ। ਕਿਆ ਦਿਨਥੈ-ਕੀਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ? ਅਰਪਉ-ਅਰਪਉਂ, ਮੈਂ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਅਰਪਿ-ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ। ਅਰਾਪਉ-ਅਰਾਪਉਂ, ਅਰਪਉਂ, ਮੈਂ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਥੇ-

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ।੩।

ਤੁਛ—ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਹਮ ਬਰਨਬੇ—ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਵਸਗਤਿ—ਵੱਸ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਭ—ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਮਰਥ—ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ।੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ (ਦੇ ਨਾਮ) ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਿਆ ਕਰ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਮਨੁੱਖ ਦੀ) ਇੱਕ ਜੀਭ (ਤੋਰਾ) ਜਸ (ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ) ਗਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਜੀਭਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਹ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਮੁੜ ਮੁੜ ਹਰੇਕ ਪਲ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੇਰੇ (ਸਾਰੇ) ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ੧ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ; ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤਾਂਘ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਕੋਈ (ਸੰਤ ਜਨ ਮੈਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ (ਸੰਤ) ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤਨ ਸਾਰਾ ਮਨ ਸਦਾ ਲਈ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਆਂ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਬਹੁਤੇ ਹੀ ਥੋੜੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ) । ਹੇ ਵਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਤੇਰੇ ਹੀ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ (ਜਿਤਨੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ਉਤਨਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸੋਭਾ ਅਸੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ)।੪।
। ੩ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਅਕਥ ਸੁਨਬਈ॥
ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸਭੁ ਕਾਮੁ ਮੋਖੁ ਹੈ ਜਨ ਪੀਛੈ ਲਗਿ ਫਿਰਬਈ ॥ ੧ ॥
ਚਹਾਉ ॥ ਸੇ ਹਰਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਹਰਿ ਜਨੁ ਜਿਸੁ ਬਡਭਾਗੁ ਮਥਈ ॥
ਜਹ ਦਰਗਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ ਤਹ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਬਈ ॥ ੧ ॥
ਹਮਰੇ ਦੋਖ ਬਹੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਲਗਬਈ ॥ ਗੁਰਿ

ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰਿ ਜਲਿ ਨਾਵਾਏ ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਪਾਪ ਗਬਈ ॥ ੨ ॥
 ਜਨ ਕੈ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਜਬਈ ॥
 ਜਹ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰੁ ਆਇ ਬਨਤੁ ਹੈ ਤਹ ਰਾਖੈ ਨਾਮੁ ਸਾਬਈ ॥ ੩ ॥
 ਜਨ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਬਈ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਪਾਥਰ ਰਖੁ ਬੁਭਬਈ ॥ ੪ ॥
 ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਅਕੱਥ-ਅ-ਕੱਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਾਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ । ਸੁਨਬਈ-ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਭੁ-ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ । ਲਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ । ਜਨ ਪੀਛੈ-ਭਗਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ । ਫਿਰਬਈ--ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਧਿਆਵੈ-ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸੁ ਮਬਈ-ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਜਹ-ਜਿੱਥੇ । ਮਾਰੀ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਛੁਟੈ-ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਧਿਆਇਬਈ-ਧਿਆਇ, ਸਿਮਰ ਕੇ । ੧ ।

ਦੋਖ-ਐਬ, ਪਾਪ । ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ-ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ । ਲਗਬਈ-ਲੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਹਰਿ ਜਲਿ-ਹਰੀ-ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ । ਨਾਵਾਏ-ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆ । ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ । ਗਬਈ-ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੨ ।

ਰਿਦ-ਹਿਰਦਾ । ਕੈ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ-ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਭਜਬਈ-ਭਜਦਾ ਹੈ, ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਅਉਸਰੁ-ਮੌਕਾ । ਅੰਤੀ-ਅਖੀਰਲੀ । ਤਹ-ਉਥੇ । ਸਾਬਈ-ਸਾਥੀ (ਬਣ ਕੇ) । ੩ ।

ਗਾਵਹਿ-ਗਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰਿ ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ । ਜਗੰਨਬਈ-ਜਗੰਨਾਥ, ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ । ਪ੍ਰਭੁ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਰਾਖੈ ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਆਮੀ ! ਰਖੁ-ਰੱਖਿਆ ਕਰ । ਬੁਭਬਈ-ਬੁੱਝ ਰਿਹਾ ਨੂੰ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ ਜੋ ਅਕੱਥ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ-(ਇਹੀ ਹੈ) ਸਾਰਾ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਿਸਾਨਾ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਭਗਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਵਡਾ ਭਾਗ (ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ) ਹੈ, ਉਹ ਭਗਤ-ਜਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ (ਆਪਣੀ) ਦਰਗਾਹ

ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੀਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਹੀ ਉਥੇ ਮਨੁੱਖ ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ (ਅੰਦਰ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਐਬ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ, (ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ) ਦੁੱਖ (ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ), ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗੀਆਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਪਾਪਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਮੈਲ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਭਗਤ ਜਨਾ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਅਖੀਰਲਾ ਵਕਤ ਆ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਥੀ (ਬਣ ਕੇ) ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! (ਤੇਰੇ) ਭਗਤ ਤੇਰਾ ਜਸ (ਸਦਾ) ਗਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ) ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ । ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸਾਂ ਪੱਥਰ (ਵਾਂਗ) ਭੁੱਥਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ । ੪ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨੈ ॥
ਅਉਰੁ ਕੋਈ ਨਿੰਦ ਕਰੈ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਇਕੁ ਤਿਲੁ
ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਉਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਅਚੁਤ ਜੋ
ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਠਾਕੁਰੁ ਭਗਵਾਨੈ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕਾਲੁ ਜੋਹਿ ਨਾ ਸਾਕੈ
ਚਰਨੀ ਆਇ ਪਵੈ ਹਰਿ ਜਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕਉ ਰਾਖਿ ਲੇਇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਾ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਦੇਇ ਪੈ ਕਾਨੈ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕੋਈ ਅਪਰਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾ ਕੀ
ਭਗਤਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਨ ਦੇਖੁ ਜਨਜੋ
ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਇਕ ਨਿਮਖ ਪਛਾਨੈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਜਨ ਕਉ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਹੈ
ਰਿਦ ਸੁਧ ਮਿਲੇ ਖੋਟੇ ਪਛੁਤਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਹਰਿ ਦਾਤੇ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ
ਇਕ ਮਗਉ ਤੁਝ ਪਾਸਹੁ ਹਰਿ ਦਾਨੈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਬਸਹਿ ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਚਰਾਨੈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਚਿਤਵਨੀ—ਸੋਚ, ਭਾਵਨੀ । ਜਾਨੈ—ਜਾਣਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] ।
ਅਉਰੁ ਕੋਈ—ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ । ਕਹਿਆ—ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ । ਇਕੁ ਤਿਲੁ—ਰਤਾ

ਭਰ ਭੀ । ਮਾਨੈ-ਮੰਨਦਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਿਆਗਿ-ਛੱਡ ਕੇ । ਅਚੁਤ-[ਅ-ਚੁਤ । ਅ-ਚਯੁਤ] ਅਥਿਨਾਸੀ । ਸਭ ਤੇ
ਉਚ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ । ਸੇਵਾ ਤੇ-ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਤੋਂ । ਕਾਲੁ-ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ।
ਜੋਹਿ ਨ ਸਕੈ-ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਹਰਿ ਜਾਨੈ ਚਰਨੀ-ਜਨ-ਜਨ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ
। ੧ ।

ਕਉ-ਨੂੰ । ਰਾਖਿ ਲੇਇ-ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪੈ ਕਾਨੈ-ਕੰਨ
ਵਿਚ, ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ । ਅਪਰਿ ਨਾ ਸਾਕੈ-ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਮਾਨੈ-
ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਚੋਜ-ਕੌਤਕ ਤਮਾਸੇ । ਵਿਡਾਨ-ਅਸਚਰਜ । ਜਨ-ਹੇ ਜਨ ! ਨਿਮਖ-[ਨਿਸੇਖ]
ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ । ਤਾ ਤੇ-ਇਸ ਵਾਸਤੇ । ਰਿਦ ਸੁਧ-ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ
। ੩ ।

ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਸਮਰਥ-ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਮਾਗਉ-ਮਾਗਉਂ, ਮੈਂ
ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ਸਦ-ਸਦਾ । ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ-ਮੋਹੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ । ਚਰਾਨੈ-ਚਰਨ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ (ਹਰੇਕ) ਭਾਵਨੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਆਪ)
ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ (ਨਿੰਦਕ ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ (ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਬਚਨ) ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਦਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹੋਰ ਹਰੇਕ (ਆਸ) ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਅਥਿਨਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਭਗਤੀ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਾਲਕ ਭਗਵਾਨ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ !
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਮੌਤ (ਭਗਤ ਵਲ) ਤੱਕ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਭਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ (ਭਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ
ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਹੇ ਸੱਜਣ ! ਵੇਖ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕੌਤਕ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ
ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਥੋੜੇ ਖਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੁੱਧ

ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਖੋਟੇ ਮਨੁੱਖ ਪਛੁਤਾਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਹੀਏਂ ਭਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ)। ੩।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਚਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੁਆਮੀ ਹੋ। ਹੇ ਹਰੀ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ (ਇਹ ਦਾਨ) ਦੇਹ ਕਿ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ। ੪। ੫।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਹਮ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਗੇ ॥ ਹਉ ਤੁਮਰੀ ਕਰਉ ਨਿਤ ਆਸ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਕਰ ਗਲਿ ਲਾਵਹਗੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਮੁਗਧ ਇਆਨ ਪਿਤਾ ਸਮਝਾਵਹਗੇ ॥ ਸੁਤੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿ ਜਗਤ ਪਿਤ ਭਾਵਹਗੇ ॥ ੧ ॥ ਜੇ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੋਈ ਹਮ ਪਾਵਹਗੇ ॥ ਮੋਹਿ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਠਉਰ ਜਿਸੁ ਪਹਿ ਹਮ ਜਾਵਹਗੇ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਹਰਿ ਭਾਵਹਿ ਭਗਤ ਤਿਨਾ ਹਰਿ ਭਾਵਹਗੇ ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਵਹਗੇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਆਪਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹਗੇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰਿ ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਵਹਗੇ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੧]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ-ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜਾਨੇ। ਹਮ-ਅਸੀਂ ਜੀਵ। ਗੁਨ ਗਾਵਹਗੇ-ਗੁਨ ਗਾਵਹ, ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਰਹੀਏ। ਹਉ-ਹਉਂ, ਮੈਂ। ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਤ-ਸਦਾ। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਗਲਿ-ਗਲ ਨਾਲ। ਲਾਵਹਗੇ-ਲਾਣਗੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬਾਰਿਕ-ਬਾਲਕ, ਬੱਚੇ। ਮੁਗਧ-ਮੂਰਖ। ਇਆਨ-ਅੰਵਾਣੇ। ਸੁਤੁ-ਪੁੱਤਰ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਭੂਲਿ-ਭੁਲੇ, ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਬਿਗਾਰਿ-ਬਿਗਾਰੈ, ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ। ਭਾਵਹਗੇ-(ਬੱਚੇ) ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਹਮ ਪਾਵਹਗੇ-ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਠਉਰ-ਥਾਂ, ਆਸਰਾ। ਪਹਿ-ਪਾਸ, ਕੋਲ। ੨।

ਜੇ ਭਗਤ-ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਹਰਿ ਭਾਵਹਿ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਤਿਨਾ-ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਹਰਿ ਭਾਵਹਗੇ-ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਜੋਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ । ਜੋਤਿ-ਜਿੰਦ । ਮਿਲਾਇ-ਮਿਲਾ ਕੇ । ਰਲਿ ਜਾਵਹਰੇ-
ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਹੋਇ-ਹੋ ਕੇ । ਲਿਵ ਲਾਵਹਿਗੇ-ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
(੬) ਦੁਆਰਿ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਦਰ ਤੇ । ਲਾਜ-ਇੱਜ਼ਤ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਅਸੀ (ਜੀਵ) ਤੇਰੇ ਗੁਣ
ਗਾਂਦੇ ਰਹੀਏ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਸਦਾ ਤੇਰੀ (ਮਿਹਰ ਦੀ ਹੀ) ਆਸ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਦੋਂ (ਆਪਣੇ) ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਣਗੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀ ਜੀਵ ਮੂਰਖ ਅੰਞਾਣ ਬੱਚੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਤਾ ਜੀ (ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ)
ਸਮਝਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪੁੱਤਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ ਵਿਗਾੜ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਪਰ ਜਗਤ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ (ਜੀਵ ਬੱਚੇ ਫਿਰ ਭੀ) ਪਿਆਰੇ (ਹੀ) ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ (ਆਪ) ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਅਸੀ ਲੈ
ਸਕਦੇ ਹਾਂ । (ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਅਸੀ ਜੀਵ
ਜਾ ਸਕੀਏ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ
ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । (ਉਹ ਭਗਤ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਮਿਲਾ ਕੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਪ (ਹੀ
ਆਪਣਾ) ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ (ਭਿੱਗਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਰ ਪਏ ਦੀ) ਆਪ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਦੇ
ਹਨ । ੪ । ੬ । ਛਕਾ । ੧ ।

ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਮਹਲਾ ੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਦੂਖ
ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਾਰਾਇਣੇ ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਚਹਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਭਵਨਿਧਿ
ਤਰਣ ਹਰਿ ਚਿੰਤਾਮਣੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜਗਦੀਸ
ਦਮੋਦਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੋਬਿੰਦੇ ॥ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ੍ ਸ੍ਰੀਰਾਮੁ
ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ਹਰਿ ਮੁਕੰਦੇ ॥ ੧ ॥ ਜਗਦੀਸੁਰ ਚਰਨ
ਸਰਨ ਜੋ ਆਏ ਤੇ ਜਨ ਭਵਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪੈਸ

ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ॥੧॥੭॥[ਪੰਨਾ ੧੩੨੧]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਪਰਮੇਸਰ—[ਪਰਮ-ਈਸ਼ਰ] ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਾਲਕ। ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਣ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਾਚਹਿ—ਮੰਗਦੇ ਹਨ[ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਸੁਖ ਸਾਗਰ—ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ! ਭਵਨਿਧਿ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਤਰਣ—ਜਹਾਜ਼। ਭਵਨਿਧਿ ਤਰਣ—ਹੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼! ਚਿੰਤਾਮਣੇ—ਹੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਗਦੀਸ—ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ! ਦਮੋਦਰ—[ਦਾਮ-ਉਦਰ। ਦਾਮ—ਰੱਸੀ। ਉਧਰ—ਪੈਣ, ਲੱਕ। ਜਿਸ ਦੇ ਲਕ ਦੁਆਲੇ ਤੜਾਗੀ ਹੈ] ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਗੁਰਮਤਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ। ਮੁਰਾਰਿ—[ਮੁਰ-ਅਰਿ। ਮੁਰ ਦੈਂਤ ਦਾ ਵੈਰੀ] ਹੇ ਵੈਂਤ-ਦਮਨ! ਮੁਕੰਦੇ—ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ! ੧।

ਪੈਜ—ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ। ੨।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਨਾਰਾਇਣ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ! ਤੂੰ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈਂ। ਹੇ ਹਰੀ! ਹੇ ਸਭ ਦੀ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ! ਹੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਹਾਜ਼! ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਗਤ(ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਦਾਤਾਂ) ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਦੀਨਾ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ! ਹੇ ਦਮੋਦਰ! ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰੀ! ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ। ਹੇ ਮੁਰਾਰੀ! ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹਰੀ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ (ਤੈਨੂੰ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੧।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ! (ਆਖ ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੨। ੧। ੧੭।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਹਮਾਰੈ ਏਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਅਲਿ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਮਨੁ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਰੀਝੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਆਨ ਜਲਾ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੁਐ ਹਰਿ ਬੁੰਦ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕਉ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਬਿਨੁ ਮਿਲਬੇ ਨਾਹੀ ਸੰਤੋਖਾ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੨੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਹਮਾਰੈ-ਸਾਢੇ ਉੱਤੇ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ । ਕੀਜੈ-ਕਰੋ ਅਲਿ-ਭੋਰਾ ।
ਮਕਰੰਦ-[Pollen dust] ਫੁੱਲ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਧੂੜੀ, ਫੁੱਲ ਦਾ ਰਸ । ਕਮਲ-ਕੋਲ
ਫੁੱਲ । ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ-ਮੁੜ ਮੁੜ । ਰੀਝੈ-ਲਪਟਿਆ ਰਹੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਆਨ-ਹੋਰ ਹੋਰ । ਜਲਾ ਸਿਉ-ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ । ਕਾਜੂ-ਗਰਜ਼ । ਕਛੁਐ-ਕੋਈ
ਭੀ । ਚਾੜ੍ਹਕ-ਪਪੀਹਾ । ੧ ।

ਬਿਨੁ ਮਿਲਬੈ-ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ । ਸੰਤੋਖਾ-ਸਾਂਤੀ । ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਜੀਜੈ-
ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕਿ (ਜਿਵੇਂ) ਭੋਰਾ ਫੁੱਲ ਦੇ
ਰਸ ਨਾਲ ਰੀਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਮਨ) (ਤੇਰੇ) ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ
ਮੁੜ ਲਪਟਿਆ ਰਹੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਜਿਵੇਂ) ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ (ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ
ਕੋਈ ਗਰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ) ਬੂੰਦ
ਦੇਹ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, (ਮਿਹਰ
ਕਰ; ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ (ਤੇਰਾ) ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ
ਰਹੇ । ੨ । ੧ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਾਚਿਕੁ ਨਾਮੁ ਜਾਚੈ ਜਾਚੈ ॥ ਸਰਬਧਾਰ
ਸਰਬ ਕੇ ਨਾਇਕ ਸੁਖ ਸਮੂਹ ਕੇ ਦਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੇਤੀ ਕੇਤੀ
ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਗੈ ਭਾਵਨੀਆ ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਸਫਲ ਸਫਲ ਸਫਲ
ਦਰਸੁ ਰੇ ਪਰਸਿ ਪਰਸਿ ਗੁਨ ਗਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਤਤ ਤਤ ਸਿਉ ਮਿਲੀਐ
ਹੀਰੈ ਹੀਰੁ ਬਿਧਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਾਚਿਕੁ-ਮੰਗਤਾ। ਜਾਚੈ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਜਾਚੈ ਜਾਚੈ-ਨਿੱਤ ਮੰਗਦਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਰਬ ਧਾਰ-ਹੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ! ਨਾਇਕ-ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਸਮੂਹ
ਸੁਖ-ਸਾਰੇ ਸੁਖ । ਦਾਤੇ-ਹੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ! ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕੇਤੀ ਕੇਤੀ-ਬੇਅੰਤ ਲੁਕਾਈ । ਮਾਂਗਨਿ ਮਾਗੈ-ਹਰੇਕ ਮੰਗ ਮੰਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ । ਭਾਵਨੀਆ-ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ । ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਸਫਲ ਦਰਸੁ-ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਾਰੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਸਿ
-ਛੁਹ ਕੇ। ਪਰਸਿ ਪਰਸਿ-ਨਿਤ ਛੁਹ ਕੇ। ਗਾਈਐ-ਆਓ ਗਾਂਦੇ ਰਹੀਏ। ਮਿਲੀਐ-ਮਿਲ

ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਤਤ ਤਤ ਸਿਉ—(ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ) ਤੱਤ (ਪਾਣੀ) ਤਤ ਨਾਲ।
ਹੀਰੇ—ਹੀਰੇ ਨਾਲ। ਹੀਰ ਬਿਧਾਈਐ—ਹੀਰਾ ਵਿੰਨ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਸਾਰੇ
ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ! (ਤੋਰੇ ਦਰ ਦਾ) ਮੰਗਤਾ (ਤੋਰੇ ਦਰ ਤੋਂ) ਨਿੱਤ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬੇਅੰਤ ਲੁਕਾਈ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ) ਹਰੇਕ ਮੰਗ ਮੰਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
ਜਿਹੜੀ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਆਓ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਸਦਾ ਛੂਹ ਛੂਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਰਹਿਓ। ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ) ਤੱਤ (ਪਾਣੀ) ਤੱਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਗੁਣ ਗਾਵਣ
ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮਨ-ਹੀਰਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੨। ੨।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ॥ ਸਦ ਨਵਤਨ
ਮਨ ਰੰਗੀ ਸੋਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਭਗਤਿ
ਦਾਨੁ ਜਸੁ ਮੰਗੀ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸੇਖਨਾਰੈ ਸਗਲ ਜਪਹਿ
ਤਰੰਗੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਦ ਸੰਗੀ ॥ ੨ ॥
੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਲਾਲਨ ਕੀ—ਸੋਹਣੇ ਲਾਲ ਦੀ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ। ਸਦ—ਸਦਾ।
ਨਵਤਨ—ਨਵੀਂ। ਮਨ ਰੰਗੀ—ਮਨ ਨੂੰ (ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ) ਰੰਗ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮਹੇਸ—ਸਿਵ। ਸਿਧ—ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ। ਜਸੁ—ਸਿਫਤਿ
ਸਾਲਾਹ। ੧।

ਸੇਖਨਾਰੈ—ਸੋਸਨਾਰਾ। ਸਗਲ—(ਇਹ) ਸਾਰੇ। ਜਪਹਿ—ਜਪਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ
ਵਚਨ]। ਤਰੰਗੀ—ਤਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਹਰੀ ਨੂੰ। ਸਦ—ਸਦਾ।
ਸੰਗੀ—ਸਾਥੀ। ੨।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੋਭਾ-ਵਡਿਆਈ ਸਦਾ ਹੀ ਨਵੀਂ
(ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਪਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ) ਸਦਾ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ (ਪਿਆਰ ਦਾ) ਰੰਗ
ਚਾੜ੍ਹਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸਿਵ, ਸਿੱਧ, ਮੁਨੀ, ਇੰਦ੍ਰ (ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੋਂ)—ਇਹ ਸਾਰੇ
(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਦੀ ਦਾਤਿ ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੋਗੀ, ਗਿਆਨੀ, ਧਿਆਨੀ, ਸੋਸ਼ਨਾਗ (ਆਦਿਕ ਇਹ) ਸਾਰੇ ਉਸ ਅਨੇਕਾਂ ਚੋਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੨ । ੩ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹੱਲਾ ੫ ਘਰੂ ੨

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਾਨਿ ॥ ਨੈਨ ਬੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਐ ਅੰਗ ਅੰਗੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਤ ਉਤ ਦਸ ਦਿਸਿ ਰਵਿਓ ਮੇਰ ਤਿਨਹਿ ਸਮਾਨਿ ॥ ੧ ॥ ਜਤ ਕਤਾ ਤਤ ਪੇਖੀਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਪਤਿ ਪਰਧਾਨ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਮਿਟੇ ਕਥੇ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥੨॥੧॥੩॥ [੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਤੇਰੇ ਮਾਨਿ—ਤੇਰੇ(ਵਿੱਤੇ) ਮਾਣ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਾਨਿ—ਮਾਣ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ । ਹਰਿ—ਹੇ ਹਰੀ ! ਮਾਨਿ—(ਤੇਰੇ) ਮਾਨਿ, ਤੇਰੇ ਬਖਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨੈਨ—ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ) । ਬੈਨ—ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ (ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਐ—ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ (ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅੰਗ ਅੰਗੇ—ਅੰਗਿ ਅੰਗਿ; ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਾਨਿ—(ਹਰੇਕ) ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਇਤ—ਇਥੇ । ਉਤ—ਉਥੇ । ਇਤ ਉਤ—ਇਥੇ ਉਥੇ, ਹਰ ਥਾਂ । ਦਸ ਦਿਸਿ—ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ । ਰਵਿਓ—ਵਿਆਪਕ (ਜਾਪਦਾ ਹੈ) । ਮੇਰ—ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ । ਤਿਨਹਿ—ਤ੍ਰਿਣ ਵਿਚ, ਤਿਨਕੇ ਵਿਚ । ਸਮਾਨਿ—ਇਕੋ ਜਿਹਾ । ੧ ।

ਜਤ—ਜਿੱਥੇ । ਕਤਾ—ਕਿੱਥੇ । ਤਤ—ਤਿੱਥੇ । ਜਤ ਕਤਾ ਤਤ—ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਤਿੱਥੇ, ਹਰ ਥਾਂ । ਪੇਖੀਐ—ਵੇਖ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਪੁਰਖ ਪਤਿ—ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਪਤੀ । ਸਾਧ ਸੰਗਿ—ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ । ਭੈ—[ਲਫਜ਼ 'ਭਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ਸਾਰੇ ਡਰ । ਕਥੇ—ਕਥਿ, ਕਥ ਕੇ, ਆਖ ਕੇ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਦੇ ਬਚਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ । ੨ ।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ (ਬਖਸ਼ੇ) ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੇਰੇ ਵਿੱਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ; ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਹਰ ਥਾਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ) ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ

(ਤੋਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰੀਦੀ ਹੈ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ (ਤੋਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਆਨੰਦ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ) ਹਰ ਥਾਂ ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ ਵਿਆਪਕ ਵਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਤੀਲੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਸਾਰੇ ਭਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਧਾਨ ਪੁਰਖ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਵਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ । ੧ । ੪ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਨ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬੇਦ ॥ ਕਬਤ ਸੁਨਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮਾਨ ਦਾਨ ਮਨ ਰਸਿਕ ਰਸਨ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਹ ਪਾਪ ਖੰਡਲੀ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ ਸੁਗਤਿ ਸਬਦ ਤਤ ਬੇਤੇ ਜਪੁ ਤਪੁ ਅਖੰਡਲੀ ॥ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਨਾਨਕ ਕਛੂ ਦੁਖੁ ਨ ਭੰਡਲੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਨ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ (ਗਾਵਣੇ) । ਨਾਦ-(ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ) ਨਾਦ (ਵਜਾਣੇ ਹਨ) । ਧੁਨਿ-ਰੋਂ । ਧੁਨਿ ਅਨੰਦ-(ਗੁਣ ਗਾਵਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਆਨੰਦ ਦੀ ਰੋਂ । ਕਬਤ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ) ਕਬਦੇ ਹਨ । ਮੁਨਿ ਜਨਾ-ਉਹ ਸੇਵਕ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ-ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗਿਆਨ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ । ਧਿਆਨ-(ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ) ਸੁਗਤਿ । ਮਾਨ-ਆਦਰ, (ਨਾਮ ਨਾਲ) ਪਿਆਰ । ਦਾਨ-(ਨਾਮ ਦੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਵੰਡ । ਰਸਿਕ-ਰਸੀਏ [ਨੌਟ-ਲਵਜ 'ਰਸਿਕ' ਅਤੇ 'ਰਸਿਕ ਦਾ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ । 'ਰਸਿਕ'-ਰਸੀਏ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) । ਰਸਕਿ-ਰਸ ਨਾਲ] । ਮਨ ਰਸਿਕ-ਰਸੀਏ ਮਨ । ਜਪਤ-ਜਪਦੇ ਹਨ । ਤਹ-ਉਥੇ, ਉਸ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਖੰਡਲੀ-ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਜੋਗ-(ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਪ । ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਢੰਗ । ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਤ ਬੇਤੇ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ । ਗਿਆਨ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ । ਭੁਗਤਿ-(ਆਤਮਕ) ਖੁਰਾਕ । ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ

—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ । ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ ਤਤ ਬੇਤਿ—
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ । ਸੁਰਤਿ
ਸਬਦ ਤਤ ਬੇਤਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਲਗਨ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ । ਅਖੰਡਲੀ—
ਇੱਕ-ਸਾਰ, ਸਦਾ । ਓਤਿ—[ਓਤ—ਉਣਿਆ ਹੋਇਆ] ਉਣੇ ਹੋਏ ਵਿਚ । ਪੋਤ—[ਪ੍ਰੋਤ—
ਪ੍ਰੋਤਾ ਹੋਇਆ] ਪ੍ਰੋਤੇ ਹੋਏ ਵਿਚ । ਓਤਿ ਪੋਤਿ—ਉਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਤੇ ਵਿਚ, ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ
ਵਾਂਗ । ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ । ਨ ਭੰਡਲੀ—ਭੰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ ਭਾਈ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਗੁਣ (ਗਾਵਣੇ, ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ) ਨਾਦ
(ਵਜਾਣੇ ਹਨ), (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਆਨੰਦ ਦੀ ਰੋ (ਹੀ) ਵੇਦ ਹਨ ।
ਹੋ ਭਾਈ ! ਉਹ ਸੇਵਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹੀ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਦਾ ਹੈ,
ਜਿੱਥੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਚੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਰਸੀਏ ਮਨ (ਆਪਣੀ) ਜੀਭ
ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ
ਲਗਨ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਇਹੀ ਨਾਮ-
ਸਿਮਰਨ ਦਾ) ਜਪ ਅਤੇ ਤਪ ਸਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ
ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ (ਉਸ ਨਾਲ) ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਕੋਈ ਭੀ ਦੁੱਖ
ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੨ । ੨ । ੫ ।

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਉਨ ਬਿਧਿ ਤਾ ਕੀ ਕਹਾ ਕਰਉ ॥
ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਸਤ੍ਰੰਗਿਆ ਅਜਰ ਪਦੁ ਕੈਸੇ ਜਰਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਕੈ ਦਰਿ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ॥ ੧ ॥ ਕਾਹੂ ਪਹਿ
ਰਾਜੁ ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਸੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਮੁਕਤਿ ਕਹਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਰਸੁ
ਪਾਈਐ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਗਹਉ ॥੨॥੩॥੬॥ [੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਉਨ ਬਿਧਿ—ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ? ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ? ਤਾ ਕੀ
—ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦੀ । ਕਹਾ ਕਰਉ—ਕਹਾਂ ਕਰਉ, ਮੈਂ ਕੀਹ ਕਹਾਂ ? ਧਰਤ—

ਧਰਦੇ ਹਨ । ਧਿਆਨੁ—ਸਮਾਧੀ । ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ—ਕਈ ਸਮਾਧੀ ਲਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ—ਸਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆ, ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ । ਗਿਆਨੁ—ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ । ਅਜਰ—ਨਾਹ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਪਦੁ—ਦਰਜਾ । ਅਜਰ ਪਦੁ—ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਜਰਉ—ਜਰਉਂ, ਮੈਂ ਸਹਾਰਾਂ । ਰਹਾਉ ।

ਮਹੇਸ—ਮਹੇਸ, ਸਿਵ । ਸਿਧ—ਸਿੱਧ, ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ । ਕੈ ਦਰਿ—ਕਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ? ਪਰਉ—ਪਰਉਂ, ਮੈਂ ਪਵਾਂ । ੧ ।

ਕਾਹੂ ਪਹਿ—ਕਿਸੇ ਪਾਸ । ਕੋਟਿ ਮਧੋ—ਕੁਝਾਂ ਵਿਚੋਂ (ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ) । ਮੁਕਤਿ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਕਹਉ—ਕਹਉਂ, ਮੈਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਨਾਨਕ—ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਾਈਐ—ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਧੂ—ਗੁਰੂ । ਗਹਉ—ਗਹਉਂ, ਮੈਂ ਫੜਦਾ ਹਾਂ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੋ,) ਉਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਉਦਮ ਕਰਾਂ ? (ਅਨੇਕਾਂ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ) ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਏ ਹਨ, (ਅਨੇਕਾਂ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ) ਸਾਸਤ੍ਰ-ਵੇਤਾ ਸਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਬਾਉ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਹ) ਇਕ ਅਜਿਹੀ (ਨਿਘਰੀ ਹੋਈ) ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ (ਹੁਣ) ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਕਦਾ) । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਿਸਨੂੰ, ਸਿਵ, ਸਿੱਧ, ਮੁਨੀ, ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ (ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਣੀਏ ਹਨ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ਪੁਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾਵਾਂ ? ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੀ ਸਰਨ ਪਵਾਂ ? ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਰਾਜ (ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੁਣੀਦੀ) ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਸੁਰਗ (ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ) ਹੈ । ਪਰ ਕੁਝਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ (ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ) ਮੈਂ (ਇਹ) ਆਖਾਂ (ਕਿ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ (ਮਿਲ ਜਾਏ) । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਮੁਕਤੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤੇ) ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ (ਤਦੋਂ ਹੀ) ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਜਦੋਂ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ (ਜਾਂ) ਫੜਾਂ । ੨ । ੩ । ੬ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਸਖੇ ॥

ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਜਾਲ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸਨੁ ਹਰਿ ਰਖੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾਮ ਧਾਰੀ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ਟੇਕ ਮੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਅਨਾਥ
 ਦੀਨ ਆਸਵੰਤ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਆਮੀ ਮਨਹਿ ਮੰਤ ॥ ੨ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ
 ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨੂ ॥ ਸਰਬ ਜੁਗ ਮਹਿ ਤੁਮ ਪਛਾਨੂ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸੇ
 ਨਿਸਿ ਬਾਸਰੇ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਨਕ ਆਸਰੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ [੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ—ਹੇ ਜਿੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ—ਹੇ ਦਇਆ
 ਦੇ ਘਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਸਖੇ—ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਕਾਲ—ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ਕਾਲ ਜਾਲ—
 ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ । ਰਖੇ—ਰਾਖਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਧਾਰੀ—ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ । ਨਾਮ ਧਾਰੀ—ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ
 ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਟੇਕ—ਸਹਾਰਾ । ੧ ।

ਅਨਾਥ—ਨਿਮਾਣੇ । ਦੀਨ—ਗ਼ਰੀਬ । ਆਸਵੰਤ—(ਤੇਰੇ ਸਹਾਰੇ ਦੀ) ਆਸ ਰੱਖਣ
 ਵਾਲੇ । ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਮਨਹਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਮੰਤ—ਮੰਤ੍ਰ, ਉਪਦੇਸ਼ । ੨ ।

ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਾਨੂ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਪਛਾਨੂ—ਮਿੱਤਰ । ੩ ।

ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਨਿਸਿ—ਰਾਤ । ਬਾਸਰੇ—ਦਿਨ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੀ) ਜਿੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ !
 ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਤੂੰ ਹੀ ਗਰਭ-ਜੋਨਿ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ (ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੰਝ
 ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ), ਤੂੰ ਹੀ ਬਗ਼ੜੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ
 ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ
 ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ)
 ਨਾਮ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਵਸਾਈ ਰੱਖਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਨਿਮਾਣੇ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ (ਇਕ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ) ਆਸ ਰੱਖਦੇ
 ਹਨ । (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇਰਾ) ਨਾਮ-ਮੰਤ੍ਰ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ) । ੨ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ।
 ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹੀ (ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਮਿੱਤਰ ਹੈਂ । ੩ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਦਿਨ ਰਾਤ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ । ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ! ਤੂੰ ਹੀ
 ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈਂ । ੪ । ੪ । ੭ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪੀਐ ਭਗਵਾਨ ॥ ਰ

ਪੂਰੇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸਦਾ ਸੁਖ ਕਲਿਆਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਰਬ ਕਾਰਜ
ਸਿਧਿ ਭਏ ਗਾਇ ਗੁਨ ਗੁਪਾਲ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰੇ
ਨਾਨਿਆ ਦੁਖ ਕਾਲ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਿਆ ਕਰਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ
ਸੇਵ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾਗਤੀ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਦੇਵ ॥੨॥੫॥
॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੨]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਜਾਪੀਐ-
ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ-ਬਹੁਤ ਦਿਆਲ । ਕਲਿਆਨ-ਸੁਖ, ਆਨੰਦ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਸਿਧਿ-ਸਫਲਤਾ । ਗਾਇ-ਗਾ ਕੇ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਨਾਨਿਆ-ਨੌਸ ਗਏ ।
ਦੁਖ ਕਾਲ-ਮੌਤ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੇ ਦੁੱਖ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ । ਰੈਨਿ-ਰਾਤ । ਸੇਵ-ਸੇਵਾ-
ਭਗਤੀ । ਸਰਣਾਗਤੀ-ਸਰਨ ਆਇਆ ਹੈ । ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਪੂਰਨ ਦੇਵ-ਹੇ ਸਰਬ-
ਗੁਣ-ਭਰਪੂਰ ਦੇਵ ! ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨ ਵਿਚ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਭਗਵਾਨ (ਦਾ ਨਾਮ)
ਜਪਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਦਿਆਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ
ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਆਨੰਦ (ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ)
ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ
ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ
ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਪੁਰਖ ! ਹੇ ਸਰਬ-
ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਦੇਵ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ; ਮਿਹਰ ਕਰ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੈਂ ਤੇਰੀ
ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ ॥੨॥੫॥੮॥

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ ॥ ਕਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੋਈ ਸਮਰਥੁ ਤੇਰੀ ਆਸ ਤੇਰਾ ਮਨਿ ਤਾਣੁ ॥ ਸਰਬ
ਘਟਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਹਿਰਣੁ ਖਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ

ਚਤੁਰਾਈ ਸੋਭਾ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਧਨੁ ਮਾਣੁ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਨਾਨਕ ਜਪਿ
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਲਿਆਣੁ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੯ ॥ [੧੩੨੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅੰਤਰਜਾਮੀ—ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ਜਾਣੁ—ਜਾਣਨਹਾਰ । ਪਰਮੇਸਰ—ਹੇ ਪਰਮੇਸਰ ! ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਨੀਸਾਣੁ—ਪਰਵਾਨਾ, ਰਾਹਦਾਰੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਮਰਥ—ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਤਾਣੁ—ਸਹਾਰਾ । ਘਟ—ਸਰੀਰ । ਦਾਤੇ—ਹੇ ਦਾਤਾਰ ! ਦੇਹਿ—ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਚਤੁਰਾਈ—ਸਿਆਣਪ । ਮਾਣੁ—ਇੱਜ਼ਤ । ਸਰਬ—ਸਾਰੇ । ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ਕਲਿਆਣੁ—ਸੁਖ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਸਰਬ-ਗੁਣ-ਭਰਪੂਰ ਪਰਮੇਸਰ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ) ਸਬਦ (ਬਖਸ਼ । ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇਹ ਸਬਦ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਪਰਵਾਨਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੁਆਮੀ ! ਖਾਣ ਅਤੇ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਹੀ ਅਸੀਂ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ । ਤੇਥੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੇ ਹਰੀ ! ਕੋਈ ਹੋਰ (ਇਤਨੀ) ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ) ਤੇਰੀ (ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਹੀ) ਆਸ (ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਸਦਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ, (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਚੀ) ਸੁਰਤਿ (ਉੱਚੀ) ਮਤਿ, (ਸੁਚੱਜੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ) ਸਿਆਣਪ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ, (ਸੋਹਣਾ ਆਤਮਕ) ਰੂਪ ਰੰਗ, ਧਨ, ਇੱਜ਼ਤ, ਸਾਰੇ ਸੁਖ, ਆਨੰਦ (ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ) । ੨ । ੬ । ੯ ।

ਕਲਿਆਣੁ ਮਹਲਾ ੫॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਪਿ ਨਿਸੰਗ ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਸੁ ਨ ਖਾਵਨੋ ॥੧॥ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨਿਕ ਸੂਖ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਨੋ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਲੁਬਧ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਧਾਵਨੋ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੩]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਲਿਆਨ—ਸੁਖ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ । ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ—ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ । ਪਤਿਤ—

ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ । ਪਾਵਨ-ਪਵਿੱਤਰ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ) । ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ-
ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ-ਸਾਧ-ਸੰਗ ਵਿਚ । ਜਪਿ-ਜਪੈ, ਜੋ ਜਪਦਾ ਹੈ । ਨਿਸੰਗ-ਝਾਕਾ
ਲਾਹ ਕੇ । ਜਮਕਾਲੁ-ਮੌਤ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ । ੧ ।

ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨਿਕ-ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ।
ਅਨਿਕ ਸੁਖ-ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ । ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਨੋ-ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਲੁਬਧ-
[ਲੁਭਾ] ਪ੍ਰੇਮੀ, ਤਾਂਘ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਬਹੁੜਿ-ਮੁੜ । ਧਾਵਨੋ-ਭਟਕਣਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ (ਸਾਰੇ) ਸੁਖ ਪੈਦਾ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾਣ
ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦਾ
ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਭੈ-ਭੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ (ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ
ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ) । ੧ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ
ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਮਤਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮੁੜ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ
। ੨ । ੧ । ੧੦ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੇ ਸੁਨਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜੇ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਸਟ ਮਹਿ ਜਿਉ ਹੈ ਬੇਸੰਤਰੁ ਮਥਿ ਸੰਜਮਿ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥
ਰਾਮਨਾਮੁ ਹੈ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਤਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਢਿ ਲਈਜੈ ॥ ੧ ॥ ਨਉ
ਦਰਵਾਜੇ ਨਵੇ ਦਰ ਫੀਕੇ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੈ ਚੁਈਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਕਾਇਆ
ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਹੈ ਨੀਕੋ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥ ਰਤਨ ਲਾਲ
ਅਮੋਲ ਅਮੋਲਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਲੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ
ਹੈ ਠਾਕੁਰੁ ਭਰਿ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਨ ਹਮ

ਸਾਰਿੰਗ ਇਕ ਬੁੰਦ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਦੀਜੈ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਮ-ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਸੁਨਿ-ਸੁਣ ਕੇ । ਭੀਜੈ-(ਪ੍ਰੇਮ-ਜਲ ਨਾਲ) ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਸਹਜੇ-ਸਹਜਿ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ । ਪੀਜੈ-ਪੀ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਾਸਟ-ਲੱਕੜ । ਮਹਿ-ਵਿਚ । ਬੈਸੰਤਰੁ-ਅੱਗ । ਮਥਿ-ਰਿੜਕ ਕੇ । ਸੰਜਮਿ-ਸਜਮ ਨਾਲ, ਵਿਓਂਤ ਨਾਲ । ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ-ਕੱਢ ਸਕੀਦੀ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ । ਸਬਾਈ-ਸਾਰੀ (ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ) । ਤਤੁ-ਨਿਚੋੜ, ਭੇਤ, ਅਸਲੀਅਤ । ੧ ।

ਨਵੇ-ਨੌਂ ਹੀ । ਦਸਵੈ-ਦਸਵੇਂ (ਦਰਵਾਜੇ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਚੁਈਜੈ-ਚੋਈਦਾ ਹੈ । ਪਿਆਰੇ-ਹੋ ਪਿਆਰੇ ! ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਪੀਜੈ-ਪੀ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ । ਨੀਕੋ-ਚੰਗਾ, ਸੋਹਣਾ । ਵਿਚਿ-(ਕਾਇਆ ਦੇ) ਅੰਦਰ । ਕੀਜੈ-ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਮੋਲ-ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ । ਲੀਜੈ-ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਅਗਮੁ-ਅਪਹੁੰਚ । ਭਰਿ-ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਅਮੋਲਕ ਰਤਨਾਂ ਲਾਲਾਂ ਨਾਲ) । ਭਰਿ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ-(ਅਮੋਲਕ ਲਾਲਾਂ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਮੁੰਦਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ । ਕਰੀਜੈ-ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਦੀਨ-ਨਿਮਾਣੇ । ਸਾਰਿੰਗ-ਪਪੀਹੇ । ਮੁਖਿ-(ਮੇਰੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਸੁਣ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਪ੍ਰੇਮ-ਜਲ ਨਾਲ) ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਆਦਲਾ ਹੈ । ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਜਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪੀ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਵੇਂ (ਹਰੇਕ) ਲੱਕੜੀ ਵਿਚ ਅੱਗ (ਲੁਕੀ ਰਹਿੰਦੀ) ਹੈ, (ਪਰ) ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਉੱਦਮ ਕਰ ਕੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਸਕੀਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਐਸਾ) ਹੈ (ਕਿ ਇਸ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ (ਗੁਪਤ) ਹੈ, ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ) ਨੌਂ ਦਰਵਾਜੇ ਹਨ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ) ਇਹ ਨੌਂ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

(ਨਾਮ-ਰਸ ਵਲੋਂ) ਹੁੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ ਦਸਵੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ (ਦਿਮਾਗ਼) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਰਕ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਚੌਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਆਪਣੇ ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ) ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਜੋ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰੇਂ, ਤਾਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ (ਮਾਨੋ, ਇਕ) ਸਹਰ ਹੈ, ਇਸ (ਸਰੀਰ-ਸਹਿਰ) ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ (ਵਿਹਾੜਣ ਦਾ) ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ, ਮਾਨੋ) ਅਮੁੱਲੇ ਰਤਨ ਲਾਲ ਹਨ, (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਅਪਹ੍ਰਿੰਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਰੂਪ) ਹੈ। (ਅਮੋਲਕ ਰਤਨਾਂ ਲਾਲਾਂ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਮੁੰਦਰ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਭਗਤੀ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਹੀ) ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਦੇ) ਨਿਮਾਣੇ ਪਪੀਹੇ ਹਾਂ। ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ (ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਦੀ) ਇਕ ਬੂੰਦ (ਦੀ ਪਿਆਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੈ, ਮੇਰੇ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ (ਆਪਣਾ) ਨਾਮ (-ਜਲ) ਦੇਹ। ੪।

ਲਾਲਨੁ ਲਾਲੁ ਲਾਲੁ ਹੈ ਰੰਗਨੁ ਮਨੁ ਰੰਗਨ ਕਉ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥
ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਰਸ ਰਸਿਕ ਗਟਕ ਨਿਤ ਪੀਜੈ ॥੫॥ ਬਸੁਧਾ
ਸਪਤ ਦੀਪ ਹੈ ਸਾਗਰ ਕਵਿ ਕੰਚਨੁ ਕਾਵਿ ਧਰੀਜੈ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ
ਜਨ ਇਨਹੁ ਨ ਬਾਛਹਿ ਹਰਿ ਮਾਗਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਾਕਤ ਨਰ
ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਦ ਭੂਖੇ ਨਿਤ ਭੂਖਨ ਭੂਖ ਕਰੀਜੈ ॥ ਧਾਵਤੁ ਧਾਇ ਧਾਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਮਾਇਆ ਲਖ ਕੋਸਨ ਕਉ ਬਿਥਿ ਦੀਜੈ ॥੭॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਜਨ ਉਤਮ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਤਿਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ਰਾਮਨਾਮ ਤੁਲਿ ਅਉਰ ਨ
ਉਪਮਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੩]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਲਾਲਨੁ-ਸੋਹਣਾ ਲਾਲ, ਸੋਹਣਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ। ਰੰਗਨੁ-ਸੋਹਣਾ ਰੰਗ। ਗੁਰ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਦੀਜੈ-ਦੇਹ। ਰੰਗਿ-ਰੰਗ ਵਿਚ। ਰਾਤੇ-ਰੰਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਸ ਰਸਿਕ-ਨਾਮ-ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਏ। ਗਟਕ-ਗਟ ਗਟ ਕਰ ਕੇ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ। ਪੀਜੈ-ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੫।

ਬਸੁਧਾ-ਧਰਤੀ । ਸਪਤ-ਸੱਤ । ਦੀਪ-[ਫੀਧ] ਜਜ਼ੀਰੇ, ਟਾਪੂ । ਸਾਗਰ-
(ਸੱਤ) ਸਮੁੰਦਰ । ਕੰਚਨੁ-ਸੋਨਾ । ਇਨਹੁ-ਇਹਨਾਂ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ । ਬਾਛਹਿ-
ਚਾਹੁੰਦੇ, ਲੋਚਦੇ, ਤਾਂਘ ਕਰਦੇ । ਮਾਗਹਿ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ੬ ।

ਸਾਕਤ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ! ਸਦ-ਸਦਾ । ਭੂਖੇ-ਮਾਇਆ
ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ । ਭੂਖਨ ਭੂਖ ਕਰੀਜੈ-(ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਦੀ ਹੀ ਰਟ
ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਧਾਵਤੁ-ਭਟਕਦਿਆਂ । ਧਾਇ-ਭਟਕ ਕੇ । ਧਾਵਹਿ-ਭਟਕਦੇ ਹਨ ।
ਧਾਵਤੁ ਧਾਇ ਧਾਵਹਿ-ਭਟਕਦਿਆਂ ਭਟਕ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਹਨ; ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ
ਹਨ । ਲਖ ਕੋਸਨ ਕਉ-ਲੱਖਾਂ ਕੋਹਾਂ ਨੂੰ । ਬਿਥਿ ਦੀਜੈ-ਵਿੱਥ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
। ੭ ।

ਹਰਿ ਜਨ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ। ਕਿਆ ਉਪਮਾ-ਕਿਹੜੀ ਵਡਿਆਈ ? ਦੀਜੈ-
ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ । ਤੁਲਿ-ਬਰਾਬਰ । ਅਉਰ ਉਪਮਾ-ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ । ਫ਼ਿਪਾ
ਕਰੀਜੈ-ਕਿਰਪਾ ਕਰ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੋਹਣਾ ਹਰਿ (-ਨਾਮ) ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਰੰਗ ਹੈ । ਹੇ
ਗੁਰੂ ! (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ) ਮਨ ਰੰਗਣ ਲਈ (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਰੰਗ) ਦੇਹ । ਹੇ ਭਾਈ !
(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਸਦਾ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦੇ (ਨਾਮ-) ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ-) ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਏ (ਬਣ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਨਾਮ-ਰਸ) ਗਫ ਗੁਫ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਤਨੀ ਭੀ) ਸੱਤ ਟਾਪੂਆਂ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਾਲੀ
ਧਰਤੀ ਹੈ (ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ) ਪੁੱਟ ਕੇ (ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਾ) ਸੋਨਾ ਕੱਢ ਕੇ (ਬਾਹਰ) ਰੱਖ
ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, (ਤਾਂ ਭੀ) ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤ-ਜਨ (ਸੋਨਾ ਆਦਿਕ) ਇਹਨਾਂ
(ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜਦੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ)
ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਗੁਰੂ ! (ਮੈਨੂੰ ਭੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸ ਹੀ ਬਖਸ਼
। ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ
ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਸਦਾ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ
ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਦੇ
ਫਿਰਦੇ ਹਨ । (ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ

ਵਿਚਕਾਰ) ਲੱਖਾਂ ਕੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਥ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੀ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ (ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼) । ੮ । ੧ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੮॥ ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਕਰੀਜੈ ॥ ਹਮ ਨਿਰਗੁਣੀ ਮਨੁਰ ਅਤਿ ਫੀਕੇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭਿ ਬਾਂਛਹਿ ਨਿਤਿ ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨੁ ਧੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਲੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਮੋਹੁ ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਲਗੀਜੈ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਮੁਕਤੇ ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ ਪੰਕੁ ਨ ਭੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਭੁਇਅੰਗਮ ਵੇੜੀ ਕਿਵ ਮਿਲੀਐ ਚੰਦਨੁ ਲੀਜੈ ॥ ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਕਰਾਰਾ ਬਿਖੁ ਛੇਦਿ ਛੇਦਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਆਨਿ ਆਨਿ ਸਮਧਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਪਲੁ ਬੈਸੰਤਰ ਭਸਮ ਕਰੀਜੈ ॥ ਮਹਾ ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ ਸਾਕਤ ਨਰ ਕੀਨੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਲੂਕੀ ਦੀਜੈ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਾਮ-ਹੇ ਰਾਮ ! ਹੇ ਹਰੀ ! ਪਾਰਸੁ-ਉਹ ਪੱਥਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਸੁ-(ਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਛੁਹ । ਕਰੀਜੈ-ਕਰ ਦੇਹ । ਹਮ-ਅਸੀ ਜੀਵ । ਨਿਰਗੁਣੀ-ਗੁਣ-ਹੀਨ । ਮਨੁਰ-ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ । ਅਤਿ ਫੀਕੇ-ਬਹੁਤ ਰੁੱਖੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ । ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਕੀਜੈ-(ਇਹ ਮਿਹਰ) ਕਰ । ਰਹਾਉ ।

ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ਲੋਕ । ਬਾਂਛਹਿ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਨਿਤਿ-ਸਦਾ । ਕਰੀਜੈ-ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮਿਲਿ-(ਹਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ । ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ-ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾਲ । ਧੀਜੈ-ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਸਬਲੁ-ਬਲਵਾਨ । ਕਾਲਖ ਦਾਗ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਦਾ ਦਾਗ । ਅਲਿਪਤ-ਨਿਰਲੇਪ । ਮੁਕਤੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ । ਪੰਕੁ-ਪੰਖ, ਖੰਭ । ੨ ।

ਵਾਸੁ-ਖੁਸ਼ਬੂ । ਭੁਇਅੰਗਮ-ਸੱਪ । ਵੇੜੀ-ਪਿਰੀ ਹੋਈ । ਕਿਵ-ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਮਿਲੀਐ—ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਲੀਜੈ—ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਖੜਗੁ—ਤਲਵਾਰ । ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ । ਗਿਆਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ । ਕਰਾਰਾ—ਤਕੜਾ । ਬਿਖੁ—ਜ਼ਹਰ । ਛੇਦਿ—ਕੱਟ ਕੇ । ਪੀਜੈ—ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਆਨਿ—ਲਿਆ ਕੇ । ਆਨਿ ਆਨਿ—ਲਿਆ ਲਿਆ ਕੇ । ਸਮਧਾ—ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਵੇਰ । ਬੈਸੰਤਰ—ਅੱਗ । ਭਸਮ—ਸੁਆਹ । ਕਰੀਜੈ—ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਗ੍ਰ—ਬੱਜਰ, ਵੱਡੇ । ਸਾਕਤ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ । ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਲੂਕੀ—ਚੁਆਤੀ । ਦੀਜੈ—ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਹਰੀ ! ਗੁਰੂ (ਹੀ ਅਸਲ) ਪਾਰਸ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਛੁਹ ਕਰ ਦੇਹ (ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਹ) । ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਗੁਣ-ਹੀਨ ਹਾਂ, ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ ਹਾਂ, ਬੜੇ ਰੁੱਖ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ । (ਇਹ ਮਿਹਰ) ਕਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਰਸ (ਹੋ ਜਾਈਏ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੁਰਗ ਮੁਕਤੀ ਬੈਕੁੰਠ (ਹੀ) ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ (ਸੁਰਗ ਮੁਕਤੀ ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਹੀ) ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਕੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਦਰਸਨ ਦੇ ਰਜੇਵੇਂ ਨਾਲ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਮਨ ਸਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦਾ) ਮੋਹ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੀ) ਕਾਲਖ ਦੇ ਦਾਗ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਗਾਈ ਦਾ ਖੰਭ (ਪਾਣੀ ਵਿਚ) ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸਬੂ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਚੰਦਨ ਨੂੰ) ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਚੰਦਨ ਕਿਵੇਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ) । ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸਿਆ ਹੋਇਆ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਤੇਜ਼ ਖੰਡਾ (ਹੈ, ਇਹ ਖੰਡਾ) ਕੱਢ ਕੇ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਣ ਵਾਲਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ) ਜਹਰ (ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਲੱਕੜਾਂ) ਲਿਆ ਲਿਆ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਵੇਰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ (ਉਸ ਨੂੰ) ਅੱਗ (ਦੀ ਇਕ ਚੰਗਿਆੜੀ) ਪਲ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਬੜੇ ਬੜੇ ਬੱਜਰ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਸਤੇ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ (ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਅੰਗ ਦੀ) ਬੁਆਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ੪।

ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਜਨ ਨੀਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਧਰੀਜੈ॥ ਪਰਸਨਿ ਪਰਸੁ ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ ਬਹੁ ਗੁਰਬੀ ਭਰਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਾਨੁ ਤਨੀਜੈ ॥ ਤੰਤੁ ਸੂਤੁ ਕਿਛੁ ਨਿਕਸੈ ਨਾਹੀ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ ਨੀਕੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲੀਜੈ ॥ ੭ ॥ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਵਡਾ ਵਡਾ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਹ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥੮॥੨॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੪]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਸਾਧੂ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਨੀਕੇ—ਭਲੇ, ਚੰਗੇ, ਨੇਕ। ਜਿਨ੍ਹ ਅੰਤਰਿ—ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਪਰਸਨਿ—(ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ) ਛੁਹ ਨਾਲ। ਪਰਸੁ—ਪਾਰਸ। ਜਨ—ਜਾਣੇ, ਮਾਨੇ [as if]। ਦਿਖੀਜੈ—(ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ। ੫।

ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਧਾਗਾ। ਗੁਰਬੀ—ਗੁਰਬੀ, ਗੁੰਬਲਾਂ ਨਾਲ। ਕਿਉਕਰਿ—ਕਿਵੇਂ? ਤਾਨੁ—ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਾਣਾ। ਤਨੀਜੈ—ਤਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੰਤੁ—ਤੰਦ। ਸੂਤੁ—ਧਾਗਾ। ਨਿਕਸੈ—ਨਿਕਲਦਾ। ਸੰਗੁ—ਸਾਥ। ੬।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ। ਨੀਕੀ—ਚੰਗੀ। ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਰਵੀਜੈ—ਸਿਮਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਿ—(ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਅੰਦਰ। ਮਾਣਕ—ਮੋਤੀ। ਤੇ—ਤੋਂ, ਨਾਲ। ਲੀਜੈ—ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੭।

ਠਾਕੁਰੁ—ਮਾਲਕ-ਪੁਰੂ। ਮਿਲਹ—ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਲੀਜੈ—ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਲਿ—(ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਕੇ। ਕਉ—ਨੂੰ। ਪੂਰਨੁ—ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ। ਦੀਜੈ—ਦੇਹ। ੮।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਨ ਸਾਧ ਜਨ ਉਹ ਹਨ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ। (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ) ਛੁਹ ਨਾਲ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧੂ-ਜਨ ਬਣੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ,) ਮਾਨੇ, (ਹਰ ਥਾਂ) ਹਰੀ

ਭਗਵਾਨ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਦੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ ਡੋਰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ-ਸੂਤਰ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਤਾਣਾ ਤਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਭੀ ਸਿੱਧੀ) ਤੰਦ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ, ਇੱਕ ਭੀ ਧਾਗਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ । (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਭਾਈ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਦੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਲੀ (ਸੁਹਬਤ) ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਅੰਦਰ (ਗੁਪਤ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰਿ-ਨਾਮ, ਮਾਨੋ) ਰਤਨ ਜਵਾਹਰਾਤ ਮੋਤੀ ਹਨ, (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ-ਸੁਆਮੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ (ਆਪਣੇ ਹੀ ਉਦਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ) ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ) ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ (ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਵਿਚ) ਜੋੜ ਕੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । (ਜੇ, ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ) ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਖਸ਼ । ੮ । ੨ ।

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪॥ ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ਸਾਧੂ
ਸਾਧ ਸਾਧ ਜਨ ਨੀਕੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਰੰਗ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੀਅ ਜੀਤ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹੈ ਜੇਤਾ ਮਨੁ ਭੋਲਤ ਭੋਲ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰਿ ਸਾਧੁ ਮਿਲਾਵਹੁ ਜਗੁ ਥੰਮਨ ਕਉ ਥੰਮੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਬਸੁਧਾ
ਤਲੈ ਤਲੈ ਸਭ ਉਪਰਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਰੁਲੀਜੈ ॥ ਅਤਿ ਉਤਮ ਅਤਿ
ਉਤਮ ਹੋਵਹੁ ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਚਰਨ ਤਲ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਤਿ
ਭਲੀ ਸਿਵ ਨੀਕੀ ਆਨਿ ਪਾਨੀ ਸਕਤਿ ਭਰੀਜੈ ॥ ਮੈਨ ਦੰਤ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰ
ਬਚਨੀ ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ ਹਰਿ ਪੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ
ਬਹੁ ਕੀਆ ਗੁਰ ਸਾਧੂ ਪੁਰਖ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਗੁਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਸਥੀਰਨ
ਕੀਏ ਹਰਿ ਸਗਲ ਭਵਨ ਜਸੁ ਦੀਜੈ ॥੪॥ [੧੩੨੪]

ਪਦ ਅਰਥ .-ਰਮ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ-ਰਾਮ ਹੀ ਰਾਮ । ਰਵੀਜੈ-

ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੀਕੀ-ਚੰਗੀ, ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ। ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਹਰਿ ਰੰਗੁ-ਹਰੀ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਆਨੰਦ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਭੁ ਜਗੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ । ਜੋਤਾ-ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਹੈ। ਭੋਲਤ ਭੋਲ ਕਰੀਜੈ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਸਾਧੁ-ਗੁਰੂ । ਬੰਮਨ ਕਉ-ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ । ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ੨ ।

ਬਸੁਧਾ-ਧਰਤੀ । ਤਲੈ ਤਲੈ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ । ਰੁਲੀਜੈ-ਰੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਤਮ-ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ । ਸਭ ਸਿਸਟਿ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ਦੀਜੈ-ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਸਿਵ ਜੋਤਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ । ਨੀਕੀ-ਚੰਗੀ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਿਹਾਂ । ਆਨਿ ਪਾਨੀ-ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ । ਸਕਤਿ-ਮਾਇਆ । ਮੈਨ ਦੰਤ-ਮੌਮ ਦੇ ਦੰਦ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਕੌਮਲਤਾ । ਸਾਰੁ-ਲੋਹਾ । ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ-ਬਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ । ਪੀਜੈ-ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ-ਕਿਰਪਾ, ਦਾਨ । ਮਿਲੀਜੈ-ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਸਥੀਰਨ ਕੀਏ-ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੇ । ਸਗਲ ਭਵਨ-ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ । ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਦੀਜੈ-ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਭਾਈ! ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ (ਦਾ ਨਾਮ)ਸਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ) ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਇਹ ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੈ (ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਭਾਵਾਂ-ਭੋਲ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ (ਗੁਰੂ ਜਗਤ ਲਈ ਬੰਮ ਹੈ), ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ (ਇਹ) ਬੰਮ ਦੇਹ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਧਰਤੀ ਸਦਾ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਆਖਰ)ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ(ਸਭਨਾਂ ਦੇ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਜੇ ਇਸ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰੋਗੇ ਤਾਂ) ਬੜੇ ਹੀ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਵੋਗੇ (ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ (ਆਪਣੇ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਲੀ ਸੋਹਣੀ ਜੋਤਿ(ਮਨੁੱਖ ਦੇ

ਅੰਦਰ ਜਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ) ਮਾਇਆ (ਭੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ) ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ ਹੈ (ਮਾਇਆ ਉਸ ਦੀ ਟਹਲਣ ਬਣਦੀ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਅਜਿਹੀ) ਕੋਮਲਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ(ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪।

ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਰਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ ॥
ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨ ਜਲੰ ਜਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਖਿਨੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਛੂਟਿ ਮਰੀਜੈ ॥
੫॥ ਮਹਾ ਅਭਾਗ ਅਭਾਗ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਤਿਨ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਨ ਪੀਜੈ ॥ ਤਿਨ੍ਹਾ
ਤਿਸਨਾ ਜਲਤ ਜਲਤ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ ਡੰਡੁ ਧਰਮਰਾਇ ਕਾ ਦੀਜੈ ॥੬॥
ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਜਗੁ ਪੁੰਨ ਕੀਏ ਹਿਵੈ ਗਾਲਿ ਗਾਲਿ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥
ਅਤੁਲਾ ਤੋਲੁ ਰਾਮਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪੁਜੈ ਨ ਤੋਲ ਤੁਲੀਜੈ ॥੭॥ ਤਵ
ਗੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮ ਤੂ ਜਾਨਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨ ਪਰੀਜੈ ॥ ਤੂ ਜਲਨਿਧਿ
ਮੀਨ ਹਮ ਤੇਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਗਿ ਰਖੀਜੈ ॥੮॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਾਧ ਮਨਿ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਰਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ-ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਲ ਮੀਨ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ। ਜਲੰ ਜਲ ਪ੍ਰੀਤਿ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਰ। ਛੂਟਿ-ਛੁੱਟ ਕੇ। ੫।

ਅਭਾਗ-ਮੰਦੇ ਭਾਗ। ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ-ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ। ਨਹੀਂ ਬੁਝਹਿ-ਸਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਡੰਡੁ-ਸਜ਼ਾ। ਦੀਜੈ-ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੬।

ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਹਿਵੈ-ਬਰਫ ਵਿਚ। ਗਾਲਿ-ਗਾਲ ਕੇ। ਤਨੁ ਛੀਜੈ-(ਜੇ) ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏ। ਅਤੁਲਾ-ਨਾਹ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ। ਕੋ-ਕੋਈ (ਭੀ ਉਂਦਮ)। ਪੁਜੈ ਨ-ਅੱਪੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੁਲੀਜੈ-ਜੇ ਤੋਲਿਆ ਜਾਏ। ੭।

ਬ੍ਰਹਮ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤਵ-ਤੇਰੇ। ਪਰੀਜੈ-ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਲਨਿਧਿ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸਮੁੰਦਰ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਸੰਗਿ-(ਆਪਣੇ) ਨਾਲ। ੮।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ ਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਤੜਪ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਉਸ ਅੱਗ ਵਿਚ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੜਦਿਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, (ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਰਤ, ਜੱਗ ਤੇ ਹੋਰ (ਇਹੋ ਜਿਹੇ) ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, (ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੰਦ੍ਰਾਂ ਵਿਚ) ਬਰਫ ਵਿਚ ਗਾਲ ਗਾਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, (ਤਾਂ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਭੀ ਸਾਧਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੀ ਤੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ । ੭ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਤੂੰ (ਆਪ ਹੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤੇਰੀ ਹੀ) ਸਰਨ ਪਏ ਰਹੀਏ । ਤੂੰ (ਸਾਡਾ) ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤੇਰੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖ । ੮ । ੩ ।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ਮਨ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਉ ਸਭੁ ਆਗੈ ਰਸੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੇਵਰ ਨਿਤ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ਆਤਮ ਦੇਉ ਦੇਉ ਹੈ ਆਤਮੁ ਰਸਿ ਲਾਗੈ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਬਿਚਰਿ ਬਿਚਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਅਤਿ ਹੀਰੋ ਨੀਕੋ ਹੀਰੋ ਹੀਰੁ ਬਿਧੀਜੈ ॥ ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਸਾਲੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਿਤੁ ਹੀਰਾ ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ ॥ ੩ ॥ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਸੀਗਿ ਲਾਗਿ ਉਚੇ ਜਿਉ ਪੀਪ ਖਲਾਸ ਖਾਇ ਲੀਜੈ ॥ ਸਭ ਨਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਉਤਮੁ ਹੋਵੈ ਰਾਮਨਾਮੈ

ਬਾਸੁ ਬਸੀਜੈ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਮ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ। ਪੂਜ-ਭਗਤੀ। ਕਰੀਜੈ-ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਰਪਿ-ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ। ਧਰਉ-ਧਰਉਂ, ਮੈਂ ਧਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਭੁ-ਸਭ ਕੁਝ। ਗਿਆਨੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ। ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ। ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਣ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ-ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਖਾਂ। ਰੁਨਿ ਰੁਨਿ-(ਇਹੀ) ਫੁੱਲ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ। ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ-ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਦੇਉ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਰਸਿ ਲਾਗੈ-ਰਸਿ ਲਾਗਿ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੀ ਨਾਮ-) ਰਸ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ। ੧।

ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ-ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਅਕਲ। ਬਿਚਰਿ ਬਿਚਰਿ-(ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ਪੀਜੈ-ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਪਦਾਰਥੁ-ਹਰਿ-ਨਾਮ। ਕਉ-ਨੂੰ। ਦੀਜੈ-ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੨।

ਅਤਿ ਨੀਕੋ-ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ। ਹੀਰੋ-ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਹੀਰਾ। ਹੀਰੋ-(ਇਸ) ਹੀਰੇ ਨਾਲ। ਹੀਰੁ-ਮਨ-ਹੀਰਾ। ਬਿਧੀਜੈ-ਵਿੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਲੁ-ਸਾਰੁ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਸਬਦ) ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ। ਹੀਰਾ-ਨਾਮ-ਹੀਰਾ। ੩।

ਸੰਗਿ-ਨਾਲ। ਲਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ। ਪੀਪ-ਪਿੱਪਲ। ਪਲਾਸ-ਛਿਛਰਾ। ਰਾਮ ਨਾਮੋ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ। ਬਾਸੁ-ਸੁਗੰਧੀ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ! ਸਦਾ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਆਪਣਾ ਤਨ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਦਿਆਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਪੂਜਣ-ਜੋਗ) ਦੇਵਤਾ ਹੈ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-) ਰਸ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਹੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖਾਂ ਹਨ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੀ) ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮ-ਦੇਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ

ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਹੋਰ ਸਭ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ । (ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਮਨ ਵਿਚ) ਵਸਾ ਵਸਾ ਕੇ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-) ਰਸ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਨਾਮ-ਪਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਹੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਇਹ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਹੀਰਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਮ-ਹੀਰੇ ਨਾਲ (ਆਪਣੇ ਮਨ-) ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਮਨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੋਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨਾਮ ਹੀਰੇ ਦੀ ਕਦਰ-ਕੀਮਤ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ-ਜਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਛਿਛਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਪਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰ (ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬਣਾ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਰੰਧੀ ਵੱਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਨਿਤ ਸਾਖਾ ਹਰੀ ਜੜੀਜੈ ॥
ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਬਹਕਾਰ ਬਾਸੁ ਜਗਿ ਦੀਜੈ ॥
੫ ॥ ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕੇ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਕੁ ਕੀਜੈ ॥
ਆਤਮਰਾਮੁ ਸਭ ਏਕੈ ਹੈ ਪਸਰੇ ਸਭ ਚਰਨ ਤਲੇ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ॥ ੬ ॥
ਨਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਰ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਾਕ ਵੇਢੀਜੈ ॥ ਸਾਕਤ
ਨਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਕਹੀਅਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵੀਜੈ ॥ ੭ ॥ ਜਬ ਲਗੁ
ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਤਤੁ ਬੇਗਲ ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਧਾਰਹੁ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖੀਜੈ ॥੮॥੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਿਰਮਲ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ, ਪਵਿੱਤਰ । ਸਾਖਾ-
ਸਾਖਾ । ਸਾਖਾ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਸਾਖ । ਜੜੀਜੈ-ਜੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਗਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਿ-
ਗੁਰੂ ਨੇ । ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਗਿਆਨੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੀ ਸੂਝ । ਬਹਕਾਰ-ਮਹਕਾਰ, ਸੁਰੰਧੀ । ਬਾਸੁ-ਸੁਰੰਧੀ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ਦੀਜੈ
-ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫ ।

ਏਕੋ—ਇਕ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਹੀ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਬ੍ਰਹਮ—ਪਰਮਾਤਮਾ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ—ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ। ਆਤਮਰਾਮ—ਪਰਮਾਤਮਾ। ਪਸਰੇ—ਵਿਆਪਰ। ਤਲੇ—
ਹੇਠ। ੬।

ਨਕਟੇ—ਨੱਕ-ਕੱਟੇ, ਆਦਰ-ਹੀਣ। ਤਿਨ ਨਾਕ—ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੱਕ। ਘਸਿ ਘਸਿ
—ਮੁੜ ਮੁੜ ਘਸ ਕੇ। ਵਢੀਜੈ—ਵੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਕਤ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ
ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ। ਕਹੀਅਹਿ—ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧ੍ਰਿਗੁ—ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ। ੭।

ਸਾਸੁ—ਸਾਹ। ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ—ਹਰੇਕ ਸਾਹ। ਜਬ ਲਗੁ—ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ। ਤਤੁ—
ਤੁਰਤ। ਬੇਗਲ—ਬੇ-ਗਲ, ਝਿਜਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਸਰਧਾ ਨਾਲ। ਪਰੀਜੈ—ਪਏ ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਖੀਜੈ—ਧੌਂਦਾ ਰਹਾਂ [ਪਖਾਲੀ]। ੮।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ
ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨਿੱਤ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ, (ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਰੁੱਖ ਉਤੇ,
ਮਾਨੋ, ਇਹ) ਹਰੀ ਸਾਖ ਸਦਾ ਉੱਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਧਰਮ-ਰੂਪ ਫੁੱਲ
ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ (ਦਾ)
ਫਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਫੁੱਲ ਦੀ) ਮਹਕਾਰ ਸੁਗੰਧੀ (ਸਾਰੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਖਿਲਰਦੀ
ਹੈ। ੫।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਇਕ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ ਜੋਤਿ (ਹੀ ਵੱਸਦੀ
ਹੈ), ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਸਭਨਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਵਿਚ
ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਨਿਗਾਹ ਹੀ ਬਣਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਹੇਠ (ਆਪਣਾ) ਸਿਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੬।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਵੇਖੋ, ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਉਹ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੀ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਨੱਕ-ਵੱਢੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੀ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਜੀਵਿਆ ਜੀਵਨ ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਵਿਚ (ਭਾਵ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ) ਇੱਕ ਸਾਹ ਭੀ ਆ ਰਿਹਾ
ਹੈ, ਤਦ ਤਕ ਪੂਰੀ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸੰਤ-
ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੌਂਦਾ ਰਹਾਂ। ੮। ੪।

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਰਾਮਾ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧੁਵੀਜੈ ॥
 ਕਿਲਬਿਖ ਦਹਨ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੰਗਤ ਜਨ ਦੀਨ ਖਰੇ ਦਰਿ ਠਾਵੇ ਅਤਿ ਤਰਸਨ ਕਉ ਦਾਨੁ
 ਦੀਜੈ ॥ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਮੇ ਕਉ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ
 ॥੧॥ ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਬਲਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਉਠਿ ਜੂਝ ਕਰੀਜੈ ॥
 ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕਰਹੁ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਕਾਢਿ ਕਵੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਅਗਨਿ ਸਬਲ ਅਤਿ ਬਿਖਿਆ ਹਿਵ ਸੀਤਲੁ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥ ਤਨਿ
 ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੋਗੁ ਕਾਟੈ ਸੁਖਿ ਸਵੀਜੈ ॥੩॥ ਜਿਉ ਸੂਰਜੁ
 ਕਿਰਣਿ ਰਵਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ ਸਭ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ ਸਾਧੂ
 ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਤਤੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਪੀਜੈ ॥੪॥ [੧੩੨੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਾਮਾ-ਹੇ ਰਾਮ ! ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ । ਧੁਵੀਜੈ-ਧੋਵੀ, ਧੋਂਦਾ ਰਹਾਂ।
 ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ । ਦਹਨ ਹੋਹਿ-ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ੧ ।
 ਰਹਾਉ ।

ਦੀਨ-ਨਿਮਾਣੇ । ਖਰੇ-ਖੜੇ ਹਨ । ਦਰਿ-(ਤੇਰੇ) ਦਰ ਤੇ । ਠਾਵੇ-ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ।
 ਅਤਿ ਤਰਸਨ ਕਉ-ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਰਿਹਾਂ ਨੂੰ । ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ਤ੍ਰਾਹਿ-ਬਚਾ ਲੈ । ਪ੍ਰਭ-ਹੇ
 ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇ ਕਉ-ਮੈਨੂੰ । ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ । ੧ ।

ਨਗਰ ਮਹਿ-ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚ । ਸਬਲਾ-[ਸ-ਬਲ] ਬਲਵਾਨ । ਉਠਿ-
 ਉੱਠ ਕੇ । ਜੂਝ-ਜੁੱਧ । ਕਰੀਜੈ-ਕਰੀ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਅੰਗੀਕਾਰੁ-ਪੱਖ, ਮਦਦ,
 ਸਹਾਇਤਾ । ਰਾਖਿ ਲੇਵਹੁ-ਬਚਾ ਲੈ । ਕਾਢਿ ਕਵੀਜੈ-ਸਦਾ ਲਈ ਕੱਢ ਦੇਹ । ੨ ।

ਸਬਲ ਅਤਿ-ਬਹੁਤ ਬਲ ਵਾਲੀ । ਬਿਖਿਆ ਅਗਨਿ-ਮਾਇਆ (ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ)
 ਦੀ ਅੱਗ । ਹਿਵ-ਬਰਫ । ਸਬਦੁ ਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ । ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ । ਮਨਿ-
 ਮਨ ਵਿਚ । ਅਧਿਕਾਈ-ਬਹੁਤ । ਸੁਖਿ-ਸੁਖ ਵਿਚ । ਸਵੀਜੈ-ਸੇਵਿਆ ਜਾ ਸਕੇ,
 ਲੀਨਤਾ ਹੋ ਜਾਏ । ੩ ।

ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਸਰਬ ਠਾਈ-ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ
 ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਰਵੀਜੈ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਰਸੁ-ਆਨੰਦ, ਸੁਆਦ । ਪਾਵੈ-ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।
 ਤਤੁ-ਨਿਚੋੜ । ਨਿਜ-ਆਪਣਾ । ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ । ਨਿਜ ਘਰਿ-ਆਪਣੇ ਅਸਲ
 ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ! (ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ (ਨਿੱਤ) ਧੌਂਦਾ ਰਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਿਹਾਂ) ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਦਰ ਦੇ) ਨਿਮਾਣੇ ਮੰਗਤੇ (ਤੇਰੇ) ਦਰ ਤੇ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਰਿਹਾਂ ਨੂੰ (ਇਹ) ਸ਼ੀਰ ਪਾ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਇਹਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲੈ, ਬਚਾ ਲੈ, (ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ) ਸਰਨ ਆ ਪਏ ਹਾਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਆਪਣਾ) ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੱਕਾ ਕਰ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ-) ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ (ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ ਵਿਕਾਰ) ਬਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਉੱਠ ਉੱਠ ਕੇ (ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ) ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ, (ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲੈ । ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ (ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ) ਕੱਢ ਲੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ (ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਦੀ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਭੜਕ ਯੀ ਹੈ । ਬਰਫ ਵਰਗਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਸਬਦ ਦੇਹ, (ਤਾਂ ਕਿ) ਤਨ ਵਿਚ ਮਨ ੮੮ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏ । (ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਹਰੇਕ) ਰੋਗ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ (ਆਪਣੀ) ਕਿਰਣ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤ-ਜਨ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਮਿਲਾਪ ਦੇ) ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਗੁਰ ਸੇਤੀ ਜਿਉ ਚਕਵੀ ਦੇਖਿ ਸੂਰੀਜੈ ॥
ਨਿਰੋਖਤ ਨਿਰਖਤ ਹੈਨਿ ਸਭ ਨਿਰਖੀ ਮੁਖੁ ਕਾਵੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥੫॥
ਸਾਕਤ ਸੁਆਨ ਕਹੀਅਹਿ ਬਹੁ ਲੋਭੀ ਬਹੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ।
ਆਪਨ ਸੁਆਇ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਬਾਤਾ ਤਿਨਾ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
੬॥ ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥
ਪਰਉਪਕਾਰ ਬੋਲਹਿ ਬਹੁਗੁਣੀਆ ਮੁਖਿ ਸੰਤ ਭਗਤ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ॥ ੭ ॥
ਤੂ ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਸਭ ਦਇਆ ਧਾਰਿ ਰਖਿ
ਲੀਜੈ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਜਗ ਜੀਵਨੁ ਏਕੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੀਜੈ ॥੮॥

੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਕਉ-ਨੂੰ । ਸਿਤੀ-ਨਾਲ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ, ਉਡੀਕ ਕੇ । ਸੂਰੀਜੈ-ਸੂਰਜ ਨੂੰ । ਨਿਰਖਤ-ਵੇਖਦਿਆਂ । ਰੈਨਿ ਸਭ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ । ਨਿਰਖੀ-ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਉਡੀਕਦੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ । ਮੁਖ ਕਾਵੈ-(ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ) ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ੫ ।

ਸਾਕਤ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ । ਸੁਆਨ-ਕੁੱਤੇ । ਕਹੀਅਹਿ-ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ ਮਤਿ । ਸੁਆਇ-ਗਰਜ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ । ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਵਿਸਾਹੁ-ਇਤਬਾਰ । ਕਿਆ ਕੀਜੈ-ਕੀਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੬ ।

ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਸੰਗਤਿ) ਵਿਚ । ਪਰ ਉਪਕਾਰ-ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ । ਬੋਲਹਿ ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ ! ਦੀਜੈ-ਦੇਹ । ਸੰਤ ਭਗਤ-ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ । ੭ ।

ਦਇਆ ਪਤਿ-ਮਿਹਰ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਦਇਆਵਾਨ । ਦਾਤਾ-ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ਸਭ-ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ । ਜੀਅ-[ਲਫਜ ਜੀਉ ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜਗ ਜੀਵਨੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ । ਕਰੀਜੈ-ਕਰ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਭਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ (ਇਉਂ) ਪ੍ਰੀਤ ਬਣੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ (ਦੇ ਚਕ੍ਰਨ) ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਉਡੀਕ ਕੇ ਚਕਵੀ (ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਹੈ) । ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ (ਚਕਵੀ) ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੀ ਵੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ) ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਦੋਂ ਚਕਵੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਸੇਵਕ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਪੀ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਲੋਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਤੇ (ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੀ ਸੈਲ (ਸਦਾ) ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । (ਸਾਕਤ ਮਨੁੱਖ) ਆਪਣੀ ਗਰਜ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ੬ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇਹ । ਸੰਤ ਜਨ (ਆਪਣੇ) ਮੂੰਹੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਜਨ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੰਤ ਜਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ

ਨਾਮ-ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈਂ, ਦਇਆ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈਂ, ਦਇਆ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈਂ । (ਸਭ ਦੀ) ਪਾਲਣਾ ਕਰ । ੮ । ੫ ।

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਰਾਮਾ ਹਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਕਰੀਜੈ ॥ ਜਬ ਲਗਿ ਸਾਸੁ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਪਿਵੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਕਰੁ ਨਾਰਦੁ ਸੇਖਨਾਗ ਮੁਨਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਲੋਚੀਜੈ ॥ ਭਵਨ ਭਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਜਹ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧਰੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਤਜਿ ਲਾਜ ਅਹੰਕਾਰੁ ਸਭੁ ਤਜੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਰਹੀਜੈ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਕਾਨਿ ਚੁਕਾਵੈ ਖੁ ਭੁਬਦਾ ਕਾਵਿ ਕਢੀਜੈ ॥੨॥ ਭਰਮਿ ਸੂਕੇ ਬਹੁ ਉਭਿ ਸੁਕ ਕਹੀਅਹਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਰਹੀਜੈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਬਿਲਮੁ ਪਲੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜੈ ਜਾਇ ਸਾਧੂ ਚਰਨਿ ਲਗੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਰਤਨ ਵਬੁ ਹਰਿ ਸਾਧੂ ਪਾਸਿ ਚਖੀਜੈ ॥ ਜੋ ਬਚਨੁ ਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਾਵਿ ਧਰੀਜੈ ॥ ੪ ॥ [੧੩੨੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਾਮ-ਹੇ ਰਾਮ ! ਹਮ-ਅਸਾਂ (ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ । ਕਰੀਜੈ-ਬਣਾਈ ਰੱਖ । ਜਬ ਲਗਿ-ਜਦੋਂ ਤਕ । ਸਾਸੁ-ਸਾਹ । ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ-ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ । ਪਿਵੀਜੈ-ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਕਰੁ-ਸਿਵ । ਸੇਖਨਾਗ-ਸੋਸਨਾਗ । ਲੋਚੀਜੈ-ਤਾਂਘ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੋਹਿ-ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ਜਹ-ਜਿੱਥੇ । ੧ ।

ਤਜਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ । ਸਭੁ-ਸਾਰਾ । ਤਜੀਐ-ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੰਗਿ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਕਾਨਿ-ਮੁਥਾਜੀ, ਸਹਮ । ਚੁਕਾਵੈ-ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਰੀਲੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ । ੨ ।

ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ । ਸੂਕੇ-ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ । ਉਭਿ ਸੁਕ-ਖੜੋ-ਖੜੋਤੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਹੁੱਖ । ਕਹੀਅਹਿ-ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰੀਜੈ-ਹਰੇ ਜੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਤਾ ਤੇ-ਇਸ ਵਾਸਤੇ । ਬਿਲਮੁ [ਕਿਲਮਕ] ਦੇਰ । ਨ ਕੀਜੈ-ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਾਇ-ਜਾ ਕੇ । ੩ ।

ਰਤਨ ਵਬੁ—ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ। ਰਖੀਜੈ—ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਚਨੁ ਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ। ਸਤਿ ਕਰਿ—ਸਰਧਾ ਨਾਲ। ਮਾਨੇ—ਮੰਨਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਧਰੀਜੈ—ਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਧਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਰਾਮ ! ਸਾਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣਾਈ ਰੱਖ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਾਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਵ, ਨਾਰਦ, ਸੇਸਨਾਗ (ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ ਰਿਸ਼ੀ-) ਮੁਨੀ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੀ ਤਾਂਘ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੱਥੇ ਸੰਤ-ਜਨ ਚਰਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਭਵਨ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਲੋਕ-ਲਾਜ ਛੱਡ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵਡੱਪਣ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਮਾਣ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿਦਾ ਹੈ, ਉਹ) ਧਰਮ-ਰਾਜ ਦਾ ਸਹਮ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਰੀਲੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੇ ਨੂੰ (ਸੰਤ-ਜਨ) ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਰਾਵਤ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉਹਨਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਖੜੋ-ਖਲੋਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਸੁੱਕੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਭੀ) ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ (ਹੇ ਭਾਈ !) ਇਕ ਪਲ ਭਰ ਭੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। (ਛੇਤੀ) ਜਾ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ) ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਸੰਤਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ਗੁਰਿ ਕਾਵੀ ਬਾਹ ਕੁਕੀਜੈ ॥ ਜੇ ਆਤਮ ਕਉ ਸੁਖੁ ਸੁਖੁ ਨਿਤ ਲੋੜਹੁ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪਵੀਜੈ ॥ ੫ ॥ ਜੇ ਵਡ ਭਾਗੁ ਹੋਇ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥ ਸਭੁ

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਬਿਖਮੁ ਜਗੁ ਤਰੀਐ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੬॥ ਮਾਇਆ
ਮਾਇਆ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਈ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ ॥ ਅਗਿਆਨੁ
ਅੰਧੇਰੁ ਮਹਾ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਅਹੰਕਾਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦਿ ਲੀਜੈ ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ
ਰਾਮ ਰਮ ਰਮੁ ਰਮ ਰਮ ਰਾਮੈ ਤੇ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ
ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਰਾਮ ਨਾਮੈ ਰਲੈ ਮਿਲੀਜੈ ॥੮॥੬॥ ਛਕਾ ੧॥[੧੩੨੬]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਜਨ-ਹੋ ਜਨੋ ! ਭਾਈ ! ਹੇ ਭਰਾਵੇ ! ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਕਾਵੀ-
ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਕੁਕੀਜੈ-ਕੂਕ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਆਤਮ ਕਉ-ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ । ਸੁਖ
ਸੁਖ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੁਖ । ਪਵੀਜੈ-ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ੫ ।

ਵਡ ਭਾਗੁ-ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ । ਨੀਕਾ-ਸੋਹਣਾ । ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ
ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਿਖਮੁ-ਔਖਾ । ਤਰੀਐ-ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਹਜੇ-ਆਤ-
ਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਪੀਜੈ-ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਅਧਿਕਾਈ-ਬਹੁਤ (ਪ੍ਰੇਮੀ) । ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੜਦਾ ਹੈ । ਅਗਿਆਨੁ-
ਆਤਮਕ ਜੀਵਲ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ । ਅੰਨੇਰੁ-ਹਨੇਰਾ । ਪੰਥੁ-(ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਰਸਤਾ ।
ਬਿਖੜਾ-ਔਖਾ । ਅਹੰਕਾਰ-ਅਹੰਕਾਰਿ ਨਾਲ । ਭਾਰਿ-ਭਾਰ ਨਾਲ । ਅਹੰਕਾਰਿ ਭਾਰਿ-
ਅਹੰਕਾਰ (-ਰੂਪ) ਭਾਰ ਨਾਲ । ਲਦਿ ਲੀਜੈ-ਲਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਰਮ-ਵਿਆਪਕ । ਰਮੁ-ਸਿਮਰ । ਰਾਮੈ ਤੇ-ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਨਾਮ) ਤੋਂ ਹੀ ।
ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਕੀਜੈ-ਬਣਾ ਲਈਦੀ ਹੈ । ਦ੍ਰਿੜਾਏ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮੈ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ । ਰਲੈ-ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਲੀਜੈ-
ਮਿਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਹੇ ਭਰਾਵੇ ! ਗੁਰੂ ਨੇ (ਆਪਣੀ) ਬਾਂਹ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ
ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਕੂਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ) ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ । ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਜੇ
ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਦਾ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਡੀ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ !
ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ-ਇਹ ਸਾਰਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ
ਨਾਲ ਇਹ) ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ
ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ (ਉਹ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ) ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ (ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ) ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਇਕ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ (ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਰਸਤਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਅਹੰਕਾਰ (-ਰੂਪ) ਭਾਰ ਨਾਲ (ਸਦਾ) ਲੱਦਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੭।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੁ। ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੮। ੬।

ਛਕਾ-ਛੱਕਾ, ਛੇ (ਅਸਟਪਦੀਆਂ) ਦਾ ਇਕੱਠ।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥

ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਤਰਣਾ ਨਾਇ ਪਤਿ ਪੂਜ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਗਹਣਾ ਮਤਿ
ਮਕਸੂਦੁ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਨਾਉ ਮੰਨੈ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਕਬਹੁ
ਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪੁ ਸਗਲੀ ਪਾਜੁ ॥ ਜੈ ਬਖਸੇ ਤੈਪੂਰਾ
ਕਾਜੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ਨਾਉ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ
ਲਸਕਰੁ ਨਾਉ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਮਾਣੁ ਮਹਤ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਤੇਰੀ
ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਸਹਜੁ ਨਾਇ ਸਾਲਾਹ ॥
ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖੁ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਇ ਤੇਰੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਵਸਹਿ
ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਰੀ ਬੇਰੀ
ਘਰ ਦਰ ਦੇਸ ॥ ਮਨ ਕੀਆ ਖੁਸੀਆ ਕੀਚਹਿ ਵੇਸ ॥ ਜਾਂ
ਸਦੇ ਤਾਂ ਢਿਲ ਨ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਕੂੜੇ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ੪
॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੭]

ਨੋਟ :-ਇਹ ਸਬਦ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਤੇ ਬਿਭਾਸ ਦੋਹਾਂ ਮਿਲਵੇਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਾਵਣ
ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ ।

ਪਦ ਅਰਥ :-ਨਾਇ-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਤੇਰੇ ਨਾਇ-ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ।
ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ । ਪੂਜ-ਪੂਜਾ, ਆਦਰ । ਮਕਸੂਦੁ-ਮਕਸਦ, ਮਨੋਰਥ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ । ਮਤਿ
ਮਕਸੂਦੁ-ਸਮਝ ਦਾ ਮਨੋਰਥ । ਨਾਉ ਮੰਨੈ-ਨਾਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।
ਸਭ ਕੋਈ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ । ੧ ।

ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ-(ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਛੱਡ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ)
ਹੋਰ ਹੋਰ ਚਤੁਰਾਈ (ਦਾ ਕੰਮ) । ਪਾਜੁ-ਲੋਕ-ਵਿਖਾਵਾ । ਜੈ-ਜਿਸ ਨੂੰ । ਤੈ ਕਾਜੁ-ਉਸ
ਦਾ ਕਾਰਜ, ਉਸ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ । ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ (ਕਰਦਾ ਹੈ),
ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਾਣੁ-ਬਲ, ਤਾਕਤ । ਦੀਬਾਣੁ-ਆਸਰਾ, ਹਕੂਮਤ । ਮਹਤ-ਮਹੱਤਤਾ, ਵਡਿਆਈ ।

ਪਰਵਾਣੁ-ਕਬੂਲ, ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ। ਨਦਰੀ-ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜਰ ਨਾਲ। ਕਰਮਿ-
ਬਖਸਸ ਨਾਲ। ਪਵੈ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨੀਸਾਣੁ-ਪਰਵਾਨਾ, ਰਾਹਦਾਰੀ। ੨।

ਸਹਜੁ-ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ, ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਤੀ। ਸਾਲਾਹ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਦੀ
ਆਦਤ)। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ। ਬਿਖੁ-(ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ
ਦਾ) ਜਹਰ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਜਮ ਪੁਰਿ-ਜਮਰਾਜ ਦੇ ਸਹਰ ਵਿਚ। ੩।

ਨਾਰੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦਾ ਮੋਹ)। ਬੇਰੀ-ਬੇੜੀ, ਬੰਧਨ। ਦੇਸ-ਮਿਲਖ, ਜਮੀਨ।
ਕੀਚਹਿ-ਕਰੀਦੇ ਹਨ। ਵੇਸ-ਪਹਿਰਾਵੇ। ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਕੂੜੁ-ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਹੀ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ
ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘੀਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ
ਨਾਮ (ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਨ ਵਾਸਤੇ) ਗਾਹਣਾ ਹੈ, ਇਨਸਾਨੀ ਅਕਲ ਦਾ
ਮਕਸਦ ਇਹੀ ਹੈ (ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ), ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਟਿਕਿਆਂ ਹੀ ਹਰ ਕੋਈ (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ) ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧।

(ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ) ਹੋਰ ਹੋਰ
ਚਤੁਰਾਈ (ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਰਾ) ਲੋਕ-ਵਿਖਾਵਾ ਹੈ (ਉਹ ਪਾਸ ਆਖਰ ਉੱਘੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਭੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ਜਿਸ ਜੀਵ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਸ਼ਸ
ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਢਾਤਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਜੀਵ ਦਾ) ਜਿੰਦਗੀ
ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆਵੀ ਤਾਕਤ, ਹਕੂਮਤ, ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਤੇ ਬਾਦਸਾਹੀ ਵਾਸਤੇ
ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ
(ਅਸਲ) ਤਾਕਤ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ (ਅਸਲ) ਹਕੂਮਤ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਫੌਜਾਂ (ਦੀ
ਸਰਦਾਰੀ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹੀ ਬਾਦਸਾਹ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ
ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੀ ਅਸਲ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੇ ਨਾਮ
ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ ਉਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਦੀ
ਨਜਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ਸ ਨਾਲ ਹੀ (ਜੀਵ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ)
ਇਹ ਪਰਵਾਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ
ਜੁੜਿਆਂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਤ-

ਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ) ਜ਼ਹਰ ਧੁਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਦੁਨੀਆ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗਲਾਂ ਵਿਚ) ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਜਮ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਸਤ੍ਰੀ (ਦਾ ਪਿਆਰ) ਘਰਾਂ ਤੇ ਮਿਲਖਾ ਦੀ ਮੁਲਕੀ—ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ (ਜੀਵ-ਰਾਹੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ) ਬੇੜੀਆਂ (ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਹਨ (ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ)। ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਚਾ ਭੀ ਬੇੜੀਆਂ ਹੀ ਹਨ)। ਜਦੋਂ (ਪਰਮਾ-ਤਮਾ ਜੀਵ ਨੂੰ) ਮੌਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਭੇਜਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਸੱਦੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਤਾ ਭੀ) ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। (ਤਦੋਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਝੂਠਾ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੪। ੧।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਕਰਮੁ ਚਾਨਣੁ ਸੁਰਤਿ ਤਿਥੈ ਲੋਇ ॥ ਅੰਧੇਰੁ ਅੰਧੀ ਵਾਪਰੈ ਸਗਲ ਲੀਜੈ ਖੋਇ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਸੈਸਾਰੁ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ ਅਵਰੁ ਨਾਸਤਿ ਕਰਣਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਭਾਰ ਹੋਵਹਿ ਲਾਖ ਕਰੋੜਿ ॥ ਤੇਰੇ ਲਾਲ ਕੀਮਤਿ ਤਾ ਪਵੈ ਜਾਂ ਸਿਰੈ ਹੋਵਹਿ ਹੋਰਿ ॥ ੨ ॥ ਦੂਖਾ ਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਹਿ ਸੂਖੀ ਹੋਵਹਿ ਦੂਖ ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੂ ਸਾਲਾਹੀਅਹਿ ਤਿਤੁ ਮੁਖਿ ਕੈਸੀ ਭੂਖ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਮੂਰਖੁ ਏਕੁ ਤੂ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੈਸਾਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੇ ਤਨ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕਰਮ—ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼। ਤਿਥੈ—ਉਸ (ਸੁਰਤਿ) ਵਿਚ। ਲੋਇ—(ਗਿਆਨ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅੰਧੇਰੁ—ਹਨੇਰਾ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ। ਅੰਧੀ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਉਤੇ। ਵਾਪਰੈ—ਜੋਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੋਇ ਲੀਜੈ—ਗਵਾ ਲਈਦਾ ਹੈ। ੧।

ਬਿਕਾਰੁ—ਮੰਦਾ ਕਰਮ, ਐਸ਼। ਨਾਸਤਿ—[ਨ ਅਸ਼ਿਤ] ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਣਹਾਰੁ—ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਏਕ ਭਾਰ ਹੋਵਹਿ—ਜੇ (ਇਕੱਠੀਆਂ ਬੱਝ ਕੇ) ਇਕ ਪੰਡ ਬਣ ਜਾਣ। ਲਾਲ—ਲਾਲ ਵਰਗੇ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਦੀ। ਤਾ—ਤਦੋਂ ਹੀ। ਜਾਂ—ਜਦੋਂ। ਸਿਰੈ—(ਤਕੜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ) ਛਾਬੇ ਵਿਚ। ਹੋਰਿ—(ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਕੋਈ ਹੋਰ

ਪਦਾਰਥ । ੨ ।

ਤੇ-ਤੋਂ । ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ-ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ । ਤਿਤੁ ਮੁਖਿ-ਉਸ ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਭੁਖ-
ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ । ੩ ।

ਬੇਕੁ ਤੂ-ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ । ਅਵਰੁ ਸੈਸਾਰੁ-ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ । ਜਿਤੁ ਤਨਿ-
ਜਿਸ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਸੇ ਤਨ-ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ) ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਵਿਕਾਰ ਹੀ
ਵਿਕਾਰ (ਸਹੋੜ ਰਿਹਾ) ਹੈ । (ਇਸ ਵਿਕਾਰ-ਰੋਗ ਦੀ) ਦਵਾਈ (ਸਿਰਫ) ਤੇਰਾ
ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਵਾ-ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਜਗਤ ਨੂੰ
ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਨੂੰ) ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ । ੧।
ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਜਿਸ(ਮਨੁੱਖੀ) ਸੁਰਤਿ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਰਤਨ (ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ)
ਹੈ, ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਚਾਨਣ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਦਾ)
ਪਰਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਉਤੇ ਅਗਿਆ-
ਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਜੋਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ) ਸਾਰੀ ਆਤਮਕ ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਸ਼ੀ
ਗਵਾ ਲਈਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਜੋ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਪੁਰੀਆਂ (ਬੱਝ ਕੇ) ਇਕ ਪੰਡ ਬਣ ਜਾਣ, ਤੇ ਜੋ
ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਹੋਰ ਲੱਖਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪੰਡਾਂ ਭੀ ਹੋ ਜਾਣ (ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭੀ ਪਰਮਾ-
ਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ
ਤਦੋਂ ਹੀ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਕੜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛਾਬੇ ਵਿਚ (ਸਾਰੀ
ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਹੋਣ (ਭਾਵ, ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ
ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਹੋਣ) । ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਰਗਾ ਕੀਮਤੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ, ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫਤਿ
ਸਾਲਾਹਾਂ ਹੀ ਹਨ) । ੨ ।

(ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ
ਇਹਨਾਂ) ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਇਹਨਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰਤਿਆ) ਆਤਮਕ
ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤੇ ਦੁਨੀਆਵੀ ਭੋਗਾਂ ਦੇ) ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ (ਆਤਮਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ)
ਰੋਗ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਉਸ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ (ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ
ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ-ਰੋਗ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ) ਸਿਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੀ ਮੂਰਖ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਰੀਰ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਬੁਝਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੪।੨।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮੈ ਉਚਰੇ ਸੰਕਰਿ ਛੋਡੀ ਮਾਇਆ ॥ ਜੈ ਕਾਰਣਿ ਸਿਧ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ਦੇਵੀ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਕਹੀਐ ਤਰੀਐ ਸਾਚਾ ਹੋਈ ॥ ਦੁਸਮਨੁ ਦੂਖੁ ਨਾ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਹਰਿ ਮਤਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਪਵਣੈ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੀਨਿ ਨਾਮ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥ ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਜੇ ਕੋ ਏਕ ਕਰੈ ਚੰਗਿਆਈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਬਹੁਤੁ ਬਢਾਵੈ ॥ ਏਤੇ ਗੁਣ ਏਤੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਦੇਇ ਨ ਪਛੋਤਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਨਿ ਤਿਨ੍ਹ ਧਨੁ ਪਲੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਧਨੁ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਹੈ ਓਨ੍ਹਾ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਈ ॥੩॥ [੧੩੨੮]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜੈ—ਜਿਸ। ਜੈ ਕਾਰਣਿ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ। ਬ੍ਰਹਮੈ—ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। ਸੰਕਰਿ—ਸੰਕਰ ਨੇ, ਸਿਵ ਨੇ। ਸਿਧ—ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ। ਦੇਵੀ—ਦੇਵੀਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। ਮਰਮੁ—ਭੇਦ। ੧।

ਬਾਬਾ—ਹੇ ਭਾਈ! ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ਤਰੀਐ—ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਹੋਈ—ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ—ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਹਰਿ ਮਤਿ—ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਕਲ। ਕੋਈ—ਜੋਹੜਾ ਕੋਈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਅਗਨਿ—ਅੱਗ, ਤਮੇ ਗੁਣ। ਬਿੰਬ—ਪਾਣੀ, ਸਤੋਗੁਣ। ਪਵਣ—ਹਵਾ, ਰਜੋਗੁਣ। ਬਾਣੀ—ਬਣਤਰ, ਬਨਾਵਟ। ਤੀਨਿ—ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣ। ਤਸਕਰ—ਚੋਰ। ਵਾਸਹਿ—ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਕੋਟ—ਕਿਲ੍ਹੇ। ਪੰਚਾਸਾ—[ਪੰਚ-ਅਸ਼ਯ : ਪੰਚਾਸ਼ਯ a lion] ਸੋਗ। ਕੋਟ ਪੰਚਾਸਾ—ਸੋਗਾਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਸੋਗਾਂ ਦੇ ਘੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ। ੨।

ਏਕ ਚੰਗਿਆਈ—ਇੱਕ ਭਲਾਈ, ਇੱਕ ਭਲਾ ਕੰਮ। ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ। ਚਿਤਿ—ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਬਢਾਵੈ—ਫੜਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਇ—(ਦਾਤਾਂ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਸਾਲਾਹਨਿ—(ਜੋ ਜੀਵ) ਸਾਲਾਹਦੇ ਹਨ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹ ਪਲੈ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸੋਈ—ਉਹੀ ਹੈ। ਕੋ—ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਜੀਉ ਕਹੈ—ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਤਲਬ—ਪੁੱਛ। ੪।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਸਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰ-ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਕਲ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੇਰੀ ਉਸ ਉਤੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਉਸ ਨੂੰ ਦਬਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰੇ, ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਮਾਇਆ ਤਿਆਗੀ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ (ਦੁਨੀਆ ਵਲੋਂ) ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਗਏ (ਉਹ ਬੜਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ), ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ (ਭੀ) ਉਸ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ੧।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਮੋ ਗੁਣ ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ (ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਬਿਹਨਾ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ), ਪਰ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਸ ਹਨ (ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ)। (ਪਰ ਹਾਂ) ਜੇਹੜੇ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ ਉਹ (ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਚੋਰ ਹਨ (ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਟ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਸਦਾ (ਕਾਮ-ਦਿਕ) ਸੇਰਾਂ ਦੇ ਘੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ੨।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਵੇਖੋ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ-ਦਿਲੀ !) ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ (ਕਿਸੇ ਨਾਲ) ਕੋਈ ਇੱਕ ਭਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਫੜਾਂ ਮਰਦਾ ਹੈ (ਬੜਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹ ਇਤਨੀਆਂ ਭਲਾਈਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਦੇ ਅਫਸੋਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਕਿ ਜੀਵ ਦਾਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ)। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਹੈ (ਉਹ ਅਸਲ ਧਨੀ ਹਨ), ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਨ ਭੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। (ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਮ-ਧਨ ਹੈ) ਜੇ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਬੋਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਮਰਾਜ (ਭੀ) ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ (ਭਾਵ, ਉਹ ਮੈਂਦੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ੪। ੩।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਰੂਪੁ ਨਾਹੀ ਜਾਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਮੁਖੁ ਮਾਸਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲੇ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਹੈ ਨਿਵਾਸਾ

੪ ॥੧॥ ਅਉਧੁ ਸਹਜੇ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਜਾ ਤੇ ਫਿਰਿ ਨ ਆਵਹੁ ਸੈਸਾਰਿ ॥
 ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਕਰਮੁ ਨਾਹੀ ਧਰਮੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸੁਚਿ ਮਾਲਾ ॥
 ਸਿਵ ਜੋਤਿ ਕੰਨਹੁ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੈ
 ਬਰਤੁ ਨਾਹੀ ਨੇਮੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਬਕਬਾਈ ॥ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਕੀ ਚਿੰਤ
 ਨਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਕੈ ਆਸ ਨਾਹੀ ਨਿਰਾਸ ਨਾਹੀ
 ਚਿਤਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਝਾਈ ॥ ਤੰਤ ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਿਆ ਨਾਨਕਾ ਬੁਧਿ
 ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਾ ਕੈ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। ਮਾਸਾ-(ਪਿੰਡੇ ਤੇ) ਮਾਸ
 (ਭਾਵ, ਸਰੀਰਕ ਬਲ)। ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਮਿਲੇ-
 ਜੁੜੇ। ਨਿਰੰਜਨ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ-
 (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ। ੧।

ਅਉਧੁ-(ਉਹ ਸਾਧ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜ ਕੇ ਪਰੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ
 ਹਨ, ਉਹ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧ ਜੋ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ), ਹੇ ਅਉਧੁ !
 ਸਹਜੇ-ਸਹਜਿ, ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ)। ਤਤੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ-ਪ੍ਰਭੂ। ਤਤੁ
 ਬੀਚਾਰਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ
 ਜੋੜ। ਜਾ ਤੇ-ਜਿਸ ਨਾਲ, ਜਿਸ (ਉੱਦਮ) ਤੋਂ। ਸੈਸਾਰਿ-ਸੈਸਾਰ ਵਿਚ, ਜਨਮ ਮਰਨ
 ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਕਰਮੁ-ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮ। ਧਰਮ-ਵਰਨ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਰਮ। ਸੁਚਿ-
 ਚੋਕੇ ਆਦਿਕ ਵਾਲੀ ਸੁੱਚ। ਸਿਵ ਜੋਤਿ-ਕੱਲਿਆਣ-ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ।
 ਕੰਨਹੁ-ਕੋਲੋਂ, ਪਾਸੋਂ। ਬੁਧਿ-(ਤੰਤ ਬੀਚਾਰਨ ਦੀ) ਅਕਲ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ
 ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸੂਝ। ੨।

ਨੇਮੁ-ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕੰਮ। ਬਕਬਾਈ-
 ਹਵਾਈ ਬੋਲ, ਵਿਅਰਥ ਬਚਨ, ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ ਬਚਨ। ਗਤਿ-ਮੁਕਤੀ। ਅਵਗਤਿ-
 (ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਉਲਟ) ਨਰਕ ਆਦਿਕ। ਚਿੰਤ-ਸਹਮ, ਫਿਕਰ। ਫੁਰਮਾਈ-ਹੁਕਮ,
 ਉਪਦੇਸ਼। ੩।

ਆਸ-ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ। ਨਿਰਾਸ-ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ
 ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਆਲ। ਜਾ ਕੈ ਚਿਤਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਸਮਝਾਈ-ਸਮਝ, ਸੂਝ।
 ਤੰਤ-ਜੀਵਾਤਮਾ। ਪਰਮ ਤੰਤੁ-ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ਬੁਧਿ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ

ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੀ) ਅਕਲ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਜੋਗੀ ! (ਤੂੰ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡਿ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।) ਅਭੋਲ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ । (ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੁੜ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਂਗਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਜੋਗੀ !) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਨਕਸ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪਿਆ । (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਗ ਨਾਲ) ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ । ੧ ।

(ਹੇ ਜੋਗੀ !) ਜੋ ਬੰਦੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਚੌਕੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ (ਤੁਲਸੀ ਆਦਿਕ ਦੀ) ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਗੁਰੂ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲਿਆਣ-ਰੂਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਪਾਸੋਂ (ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ) ਅਕਲ ਮਿਲ ਗਈ । ੨ ।

(ਹੇ ਜੋਗੀ !) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਕੋਈ (ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਰ) ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ, ਜੇਹੜੇ ਸਾਸਤ੍ਰ-ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੋਈ ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਨਰਕ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਸਹਮ ਨਾਹ ਰਹਿ ਗਿਆ । ੩ ।

ਹੈ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਜੀਵ ਪਾਸ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ, ਜਿਸ ਜੀਵ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ-ਤਿਆਗ ਦੇ ਖਿਆਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਉਠਦੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਸੁਰਤਿ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ) ਅਕਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਤਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੁਇ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਸਰਬੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਗਟ

ਜੋਤਿ ਚੂਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਕਲਿ
ਮਹਿ ਆਇਆ ਸੇ ਜਨੁ ਜਾਣੁ ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਕਹਣਾ
ਸੁਨਣਾ ਅਕਥ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਨਾਨਕ ਜਲਿ ਜਾਇ ॥
॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :—ਤਾ ਕਾ—ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ । ਕਹਿਆ—ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ।
ਦਰਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਪਰਵਾਣੁ—ਕਬੂਲ, ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਿਖੁ—ਜਹਰ
(ਭਾਵ, ਦੁੱਖ) । ਅੰਮ੍ਰਿਤ—(ਭਾਵ, ਸੁਖ) । ਸਮ—ਬਰਾਬਰ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ । ਜਾਣੁ—
ਜਾਣੁ, ਜੋ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧ ।

ਕਿਆ ਕਹੀਐ—ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਤਬੈ—ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ।
ਰਜਾਇ—ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਚੂਕਾ—ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰਿ—ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ । ੨ ।

ਕਲਿ ਮਹਿ—ਜਗਤ ਵਿਚ । ਜਾਣੁ—ਜਾਣੋ, ਸਮਝੋ । ਮਾਣੁ—ਇੱਜ਼ਤ । ੩ ।

ਅਕਥ ਘਰਿ—ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ । ਬਦਨੀ—[ਕਥ—ਬੋਲਣਾ] ਬੋਲਣਾ ।
ਜਲਿ ਜਾਇ—ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਤੋਰੇ ਹੁਕਮ
ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ
ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ) ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ
(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈਂ, ਤੇ
ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਸੁਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਹਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁਖ) ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਣ-ਜੋਗਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਬਾਰੇ) ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬਚਨ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) । ੧ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ
ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਚਾਨਣ ਦੀ
ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ
ਅੰਦਰੋਂ) ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਨਮਿਆ ਸਮਝੋ (ਭਾਵ, ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹੀ ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ ਤੇ ਸੁਣਨੇ ਸਫਲ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ) ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਹਣੀ ਕਥਨੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੪ । ੫ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੁ ਗਿਆਨਿ ਮਨ ਮਜਨੁ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸੰਗਿ ਰਹੇ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕ ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸ੍ਰੋ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ਤੀਰਥੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਰੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤਾਸੁ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪਾਇਐ ਪੂਰਾ ਨਾਵਣੁ ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰੈ ॥ ੨ ॥ ਰਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਤਲ ਹੀਅਲੁ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਮਲੁ ਕਹੀਐ ॥ ਜਾ ਕੀ ਵਾਸੁ ਬਨਾਸਪਤਿ ਸਉਰੈ ਤਾਸੁ ਚਰਣ ਲਿਵ ਰਹੀਐ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਉਪਜਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਵ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥੩॥੬॥[੧੩੨੮]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਅਟਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਰਸ । ਨੀਰੁ-ਪਾਣੀ । ਗਿਆਨਿ-ਗਿਆਨ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਵਿਚ । ਮਜਨੁ-ਢੁੱਭੀ, ਇਸਨਾਨ । ਅਠਸਠਿ-ਅਠਾਹਠ । ਸੰਗਿ-ਨਾਲ ਹੀ, ਗੁਰੂ-ਤੀਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ । ਰਹੇ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਪਦੇਸਿ-ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ । ਸ੍ਰੋ-ਉਹ (ਸਿੱਖ) [ਨੋਟ-ਅਸਲ ਲਵਜ਼ ਹੈ 'ਸੋ', ਪਰ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ 'ਸੁ'] । ਲਹੈ-ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਖੋਜਿ-ਖੋਜ ਕੇ । ੨ ।

ਸਮਾਨਿ-ਵਰਗਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ । ਸਰੁ-ਤਾਲਾਬ । ਤਾਸੁ-ਉਹੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਿਰਮਲੁ-ਮਲ-ਰਹਿਤ, ਸਾਫ । ਦੁਰਮਤਿ-ਭੈੜੀ ਅਕਲ । ਹਰੈ-ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰਿ ਪਾਇਐ-ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ । ਨਾਵਣੁ-ਇਸਨਾਨ । ਪਰੇਤਹੁ-ਪਰੇਤਾਂ ਤੋਂ । ਕਰੈ-ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਰਤਾ—ਰੱਤਾ, ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਚਿ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਤਲ—ਉਪਰਲਾ ਪਾਸਾ, (ਭਾਵ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰ)। ਹੀਅਲੁ—ਹੀਅਰਾ, ਹਿਰਦਾ। ਪਰਮਲੁ—ਸੁਗੰਧੀ, ਚੰਦਨ। ਜਾ ਕੀ—ਜਿਸ ਦੀ। ਵਾਸੁ—ਸੁਗੰਧੀ (ਨਾਲ)। ਸਉਰੇ—ਸੰਵਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਸੁ ਚਰਣ—ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਰਹੀਐ—ਟਿਕੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ੩।

ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ। ਉਪਜਹਿ—ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਵ ਘਰਿ—ਸਿਵ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੋ ਸਦਾ ਕਲਿਆਣ-ਰੂਪ ਹੈ। ਨਿਜ—ਆਪਣਾ। ਪਦੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਦਰਜਾ। ਨਿਜ ਪਦੁ—ਉਹ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਜੋ ਸਦਾ ਆਪਣਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪।

ਅਰਥ :—ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸੰਤੋਖ-ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ) ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ (ਗੁਰੂ-ਤੀਰਥ ਦਾ) ਜਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਚੁੱਭੀ (ਉਸ ਗੁਰ-ਤੀਰਥ ਦਾ) ਇਸਨਾਨ ਹੈ, (ਗੁਰੂ-ਤੀਰਥ ਦੇ) ਨਾਲ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ (ਦੇ ਇਸਨਾਨ) ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ (-ਰੂਪ ਭੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ) ਮੋਤੀ ਤੇ ਜਵਾਹਰ-ਹਨ। ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ (ਗੁਰੂ-ਤੀਰਥ ਨੂੰ) ਸੇਵਦਾ ਹੈ (ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਗੁਰੂ ਇਕ (ਐਸਾ) ਦਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਸ ਦਰਿਆ ਵਿਚ (ਐਸਾ) ਜਲ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਜਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ ਤਾਂ (ਉਸ ਗੁਰੂ-ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਇਸਨਾਨ) ਸਫਲ ਇਸਨਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇਤਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ (ਸਦਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਆਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ (ਨੇੜੇ ਉੱਗੀ) ਬਨਾਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਨ ਆਏ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ), ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ੩।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਰਹੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਆਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਹੈ ।
ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਬਣਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਅਟੱਲ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ੪।੬।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪੜਿ
ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ॥ ਆਪਾ ਮਧੇ ਆਪੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ॥
੧॥ ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ॥ ਇਕ ਦਿਖਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ
ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ ਚੂਕਾ ਮਨਿ
ਅਭਿਮਾਨੁ॥ ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ
॥ ੨॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ ਦਇਆ ਕਣਕ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ ਧਾਨੁ॥
ਦੂਧ ਕਰਮੁ ਸੰਤੋਖੁ ਘੀਉ ਕਰਿ ਐਸਾ ਮਾਂਗਉ ਦਾਨੁ॥ ੩॥ ਖਿਮਾ ਧੀਰਜੁ
ਕਰਿ ਗਉ ਲਵੇਰੀ ਸਹਜੇ ਬਛਰਾ ਖੀਰੁ ਪੀਐ॥ ਸਿਫਤਿ ਸਰਮ ਕਾ ਕਪੜਾ
ਮਾਂਗਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਰਵਤੁ ਰਹੈ॥ ੪॥ ੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ਪਰਸਾਦਿ । ਮਾਨੁ-ਆਦਰ । ਆਪਾ
ਮਧੇ-ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ । ਆਪੁ-ਆਪਣਾ ਆਪ । ਪਰਗਾਸਿਆ-ਰੋਸਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
। ੧ ।

ਕਰਤਾ-ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਜਜਮਾਨ-ਦਾਤਾ [ਨੋਟ-ਯਜਮਾਨ-ਉਹ ਜੋ ਯੱਗ ਆਦਿਕ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ] । ਦਿਖਣਾ-ਦੱਛਣਾ,
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਦਾਨ । ਤੈ ਪਹਿ-ਤੈਥੋਂ । ਮਾਗਉ-ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪੰਚ-ਪੰਜ । ਤਸਕਰ-ਚੋਰ । ਧਾਵਤ(ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ) ਦੌੜਦੇ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ
(ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ) । ਦਿਸਟਿ-ਨਿਗਾਹ, ਨਜਰ । ਬਿਕਾਰੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ।
ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ ਅਕਲ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ । ੨ ।

ਜਤੁ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਉੱਦਮ । ਸਤੁ-ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਨਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ
ਯੋਗਤਾ । ਧਾਨੁ-ਧਨ । ੩ ।

ਸਹਜੇ-ਸਹਜ, ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ਬਛਰਾ-ਵੱਛਾ (ਮਨ) । ਖੀਰੁ-ਦੁੱਧ ।
ਸਰਮ-ਉੱਦਮ (ਸੁਮ) । ਰਵਤੁ ਰਹੈ-ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖ਼ਸ਼ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੈਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ (ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਚਮਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗਿਆ-ਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

(ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਾਈ ਹੋਈ ਭੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਐਸੀ (ਬਰ-ਕਤਿ ਵਾਲੀ) ਹੈ ਕਿ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ) ਦੌੜਦੇ ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਏ ਰੋਕ ਲਈਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਵਿਚ (ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ) ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਨਿਗਾਹ ਤੇ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

(ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ ਜਜਮਾਨ ਪਾਸੋਂ ਚਾਵਲ, ਕਣਕ, ਧਨ, ਦੁੱਧ, ਘਿਉ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਦਾ ਤੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੱਗ ਰਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚਾਵਲਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਜਤ ਸਤ ਦੇਹ (ਮੈਨੂੰ ਸੱਚਾ ਆਚਰਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਸਕਾਂ), ਕਣਕ ਦੇ ਥਾਂ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦਇਆ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਧਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮ (ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ) ਬਖ਼ਸ਼, ਸੰਤੋਖ ਬਖ਼ਸ਼, ਇਹ ਹਨ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਘਿਉ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਜਿਗਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਇਹ ਹੈ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਵੇਰੀ ਗਾਂ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ-ਵੱਛਾ ਸਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ (ਇਹ ਸਾਂਤੀ ਦਾ) ਦੁੱਧ ਪੀ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹੇ । ੪ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ ਰਾਖਿਆ ਜਾਵਤੁ ਕਿਉ ਰਾਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਪਰੁਜਾਣੈ ਜਾਂ ਉਸ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੂਹੈ ਹੈ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਪਰੁਹੋਇਬਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਹਰਹਟ ਕੀ

ਮਾਲਾ ਟਿੰਡ ਲਗਤ ਹੈ ਇਕ ਸਖਨੀ ਹੋਰ ਫੇਰਿ ਭਰੀਅਤ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ
ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਖਸਮ ਕਾ ਜਿਉ ਉਸ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਸੁਰਤੀ ਕੈ
ਮਾਰਗਿ ਚਲਿ ਕੈ ਉਲਟੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ ॥ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖੁ ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ ਕਉਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਉਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਆਸਾ ਤਿਸ
ਹੀ ਸਉਪਿ ਕੈ ਏਹੁ ਰਹਿਆ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਕਰਿ
ਮਾਨਿਆ ਨਾਨਕ ਗਿਰਹੀ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ [੧੩੨੯]

ਪਦ ਅਰਥ .—ਆਵਤੁ—(ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਆਉਂਦਾ, ਜੰਮਦਾ । ਨ ਰਾਖਿਆ—
ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ । ਜਾਵਤੁ—ਜਗਤ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਰਦਾ । ਜਿਸ ਤੇ—ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ।
ਹੋਆ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੋਈ—ਉਹੀ, ਉਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਪਰੁਜਾਣੈ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਮਾਹਿ—ਵਿਚ । ੧ ।

ਵਾਹੁ—ਅਚਰਜ । ਪਰੁਹੋਇਬਾ—ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹਰਹਟ—ਹਰਟ । ਮਾਲਾ—ਮਾਹਲ । ਫੇਰਿ—ਮੁੜ । ਖੇਲੁ—ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਦਾ
ਤਮਾਸਾ । ੨ ।

ਮਾਰਗਿ—ਰਸਤੇ ਤੇ । ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਮਾਰਗ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟੁਰਤਿ
ਜੋੜਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ । ਉਲਟੀ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ) ਪਰਤਾਈ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ।
ਵੀਚਾਰਿ—ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ—ਹੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ! ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ
ਸਾਂਝ ਪਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਗਿਰਹੀ—ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ । ੩ ।

ਨਿਰਬਾਣੁ—ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ । ਸੋਈ—ਉਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ । ਕਰਿ—ਕਰ ਕੇ, (ਰਜਾ ਦਾ
ਮਾਲਕ) ਜਾਣ ਕੇ । ਮਾਨਿਆ—ਮੰਨਿਆ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਜੋੜਿਆ । ਪਰਵਾਣੁ—ਕਬੂਲ
। ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ (ਤੂੰ ਆਪ
ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਭੀ ਅਚਰਜ ਹੈ (ਭਾਵ,
ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਕੁਝ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜ਼ਰੂਰ ਉਹੀ ਕੁਝ
ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਦੇ ਉਲਟ (ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ) ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ
(ਜੀਵ ਦਾ ਇਹ ਅੰਞਾਣਪੁਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਰਥੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਵਰਤ ਕਰੇ, ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ
ਛੱਡ ਕੇ ਫਕੀਰ ਜਾ ਬਣੇ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਹੜਾ ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਣੋਂ
ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੋਹੜਾ (ਮਰ ਕੇ ਇਥੋਂ) ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਥੇ

੧ ਰੋਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਘੱਲ ਨਹੀਂ ਸੋਭਦੀ ਕਿ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਆਖ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰ ਕੇ ਪਰੇ ਹਟੇ)। ੧।

ਜਿਵੇਂ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮਾਹਲ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੱਧੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਖੂਹ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ) ਕੁਝ ਟਿੰਡਾਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ (ਟਿੰਡਾਂ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ) ਮੁੜ ਭਰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਦਾ ਇਹ ਤਮਾਸਾ ਹੈ ਜੋ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਕੁਝ ਇਥੋਂ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕੁਝ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਥਾਂ ਆ ਮੱਲਦੇ ਹਨ)। ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਤਮਾਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਸ ਤੋਂ ਨੱਕ ਵੱਟਣਾ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ)। ੨।

(ਪਰ ਹਾਂ) ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੇ (ਜਗਤ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ ਹਟਾਈ ਹੈ। ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕੇ (ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ) ਵੇਖ (ਜੇ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤਾਂ) ਨਾਹ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਠੀਕ ਰਾਹੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਵਿਰਕਤ (ਸਮਝਦਾ ਹੈ)। ੩।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਆਸਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ (ਇਹ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ) ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਨ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਵਿਰਕਤ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਬੂਲ ਹੈ। ੪। ੮।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨਿ ਬਾਂਧੈ ਹਉ ਤਿਸ
ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਅਜਾਈ ॥
੧ ॥ ਬੋਲਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ ॥ ਫੁਨਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਉਧਾ ਤੇ ਫੁਨਿ ਨੀਚੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਨੀਚ ਕਰੈ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ

ਜਾਣੁ ਸੁਜਾਣਿਆ ਜਗਿ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣੁ
ਜਾਈਐ ਜੇ ਕੋ ਭੂਲਾ ਹੋਈ ॥ ਆਪੇ ਖੇਲ ਕਰੇ ਸਭ ਕਰਤਾ ਐਸਾ ਬੂਝੈ
ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ਨਾਉ ਪ੍ਰਭਾਤੈ ਸਬਦਿ ਧਿਆਇਐ ਛੋਡਹੁ ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਜਗਿ ਹਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਜੀਤਾ ॥ ੪ ॥
੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੨੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦਿਸਟਿ-ਦ੍ਰਿਸਟੀ, ਨਿਗਾਹ, ਨਜਰ, ਸੁਰਤਿ । ਬਿਕਾਰੀ-
ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ । ਬੰਧਨਿ-ਬੰਧਨ ਨਾਲ, ਜਕੜ ਨਾਲ, ਰੱਸੀ ਨਾਲ । ਹਉ-ਮੈਂ । ਤਿਸ ਕੈ
-ਉਸ ਬੰਦੇ ਤੋਂ । ਬਲਿ ਜਾਇ-ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਰ-ਅਸਲੀਅਤ । ਅਜਾਈ
-ਵਿਅਰਥ । ੧ ।

ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਫੁਨਿ-ਮੁੜ । ਬਹੁੜਿ-ਮੁੜ । ਆਵਣ
ਫਾਰ-ਆਉਣ ਦੀ ਵਾਰੀ, ਜਨਮ ਲੈਣ ਦੀ ਵਾਰੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੁਲਤਾਨੁ-ਬਾਦਸਾਹ । ਜਾਣੁ-ਜਾਣਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ
। ੨ ।

ਤਾ ਕਉ-ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ । ਕੋ-ਕੋਈ । ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ । ੩ ।

ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) । ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ-ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ,
ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ । ਤਿਨਿ-ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਭਾਈ !) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ
(ਸਦਾ) ਸਿਮਰੋ । (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ
ਲੈਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮੈਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋਹੜਾ (ਆਪਣੀ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਜਾਂਦੀ
ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਡੋਰੀ ਲਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । (ਪਰ ਜੋਹੜਾ
ਮਨੁੱਖ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ) ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਉਹ (ਜੀਵਨ
ਦੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ) ਖੁੰਝਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਜੀਵਨ) ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੋ) ਜੋ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ
ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੀਵਿਆਂ (ਗਰੀਬਾਂ) ਨੂੰ ਬਾਦਸਾਹ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ
ਨੇ ਉਸ (ਘਟ ਘਟ ਦੀ) ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ
(ਭਾਵ, ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ ਹੈ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਸਫਲ ਹਨ
ਤੇ ਕਬੂਲ ਹਨ । ੨ ।

(ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ?) ਉਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਤਿ ਦੇਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਹੜਾ (ਆਪ) ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, (ਇਥੇ ਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਣ ਜਾਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਵਾਲਾ) ਸਾਰਾ ਹੀ ਤਮਾਸਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ—ਇਹ ਭੇਤ ਭੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। (ਤੇ ਉਹ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ)। ੩।

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ (ਉੱਠ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਹੇ ਭਾਈ !) ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗੋ (ਇਹ ਮੋਹ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾਂਦਾ ਹੈ)। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜਾ ਬੰਦਾ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਕੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੇ ਹਾਂ (ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਬੀ) ਜਿੱਤੀ ਹੈ। ੪। ੬।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਧਾਇਆ ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਆਕਾਸਿ ॥ ਤਸਕਰ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਨਗਰੁ ਵੁਠਾ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਜਾ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਰਾਖਿ ਲੈਹਿ ਸਾਬਤੁ ਹੋਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਨਿਧਿ ਮੇਰੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਹੁ ਲਗਉ ਪਗਿ ਤੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਭੋਗੀਆ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਦਾਤਾ ਮਨੁ ਮੰਗਤਾ ਮਨ ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕਹਉ ਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਖੋਟੇ ਪੂਠੇ ਰਾਲੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਜਾਇ ॥ ਜਾ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਤਾ ਮਿਲਿ ਰਹਾ ਜਾਂ ਤੇਰੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹ ਪੂਛੀਐ ਸਚ ਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥ ਸਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਾਟੀਐ ਨਾਨਕ ਛੂਟਿਸਿ ਨਾਇ ॥੪॥੧੦॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੦]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਧਾਇਆ—ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਪੰਖੀ—ਪੰਛੀ। ਆਕਾਸਿ—ਆਕਾਸ ਵਿਚ। ਤਸਕਰ—(ਕਾਮਾਦਿਕ) ਚੋਰ। ਸਬਦਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਨਿਵਾਰਿਆ—ਦੂਰ ਕੀਤੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢੇ। ਨਗਰੁ—ਸਰੀਰ-ਨਗਰ। ਵੁਠਾ—ਵੱਸ ਪਿਆ, (ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਮਨ ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕ ਗਿਆ)। ਰਾਸਿ—ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ। ੧।

ਨਿਧਿ—ਸ਼ਜਾਨਾਮੇਰੈ—ਮੇਰੇ ਪਾਸ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਦੇਹਿ—(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!

ਤੂੰ) ਦੇਹ । ਲਗਉ-ਮੈਂ ਲਗਦਾ ਹਾਂ । ਪਰਿ-ਪੈਰ ਵਿਚ । ਤੇਰੇ ਪਰਿ-ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਵਿਚ । ਲਗਉ ਪਰਿ ਤੇਰੇ-ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜੋਗੀ-ਵਿਰਕਤ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਦਾਸ । ਭੋਗੀਆ-ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ । ਮਨ ਸਿਰਿ-ਮਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ । ਪੰਚ ਮਾਰਿ-ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ । ਬ੍ਰਹਮ-ਰੱਬੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ੨ ।

ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਕਹਉ-ਮੈਂ (ਭੀ) ਆਖਦਾ ਹਾਂ। ਖੋਟੋ-ਖੋਟਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਹੈ। ਰਾਲੀਐ-ਰੁਲਾਈਦਾ ਹੈ । ਪੂਠੋ ਰਾਲੀਐ-(ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ) ਪੁੱਠਾ ਰੁਲਾਈਦਾ ਹੈ । ਪਤਿ-ਇੱਜਤ । ਰਜਾਇ-ਹੁਕਮ, ਮਰਜੀ । ੩ ।

ਸਚ ਘਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ । ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ-ਪੁੱਛ ਲਵੇ । ਜਾਤਿ ਪਤਿ-ਜਾਤਿ ਪਾਤ । ਨਾਇ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੋਸਟ ਰਤਨ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ । (ਮੇਹਰ ਕਰ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਨਾਮ) ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਖਜਾਨਾ ਬਣ ਜਾਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਖਜਾਨੇ ਤੋਂ ਸੱਖਨਾ) ਮਨ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਸਦਾ) ਮਾਇਆ ਹੀ ਮਾਇਆ (ਲੋੜਦਾ ਹੈ), (ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ) ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਉਡਾਰੀਆ ਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਪੰਛੀ ਆਕਾਸ ਵਿਚ (ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਸੁੰਵਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ-ਪੂੰਜੀ ਲੁੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਚੋਰ (ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚੋਂ) ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਹਨ, ਤਾਂ (ਸਰੀਰ-) ਨਗਰ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨ ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਛੇ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਕੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ) ਸੋਭਾ-ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । (ਪਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਪ (ਇਸ ਮਨ ਦੀ) ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, (ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾਦਾ ਹੈਂ, ਤਦੋਂ (ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਰਾਸਿ-ਮੂੜੀ, ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਬਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ ।

(ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਮਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ਤਦ ਤਕ) ਮਨ ਮੂਰਖ ਹੈ ਮਨ ਗੰਵਾਰ ਹੈ (ਆਪਣੇ ਮੂਰਖਪੁਣੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਇਹ) ਮਨ (ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਵਰਤ ਕਰ ਕੇ) ਵਿਰਕਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਨ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਦੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਦਾਨੀ ਸਮ-

ਝਦਾ ਹੈ (ਕਦੇ ਧਨ ਗਵਾਚਨ ਤੇ) ਕੰਗਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੱਬੀ ਸਿਫਤਿ ਰੱਬੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਇਹ ਆਖਦਾ ਤਾਂ ਹੈ) ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਭੀ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹਾਂ (ਪਰ ਨਿਰੇ ਆਖਣ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਵਿਚ) ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਟਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ (ਚੋਰਾਸੀ ਦੀ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ) ਪੁੱਠਾ (ਲਟਕਾ ਕੇ) ਰੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ-ਅਬਰੋਭੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈਂ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੁਤਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਦੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਹੈ। ਵਖੋਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ (ਫਲਾਣੇ ਦੀ) ਜਾਤਿ ਕੋਹੜੀ ਹੈ ਕਿਸ ਕੁਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। (ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ ਤਾਂ) ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਸ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਜੀਵ ਕਰਮ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਨਮ ਮਰਨ (ਦੇ ਗੋੜ)ਦਾ ਦੁਖ ਤਦੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਤਿਆਂ ਹੀ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੪ । ੧੦ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਾਗਤੁ ਬਿਗਸੈ ਮੂਠੇ ਅੰਧਾ ॥ ਗਲਿ ਫਾਹੀ ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਧੰਧਾ ॥ ਆਸਾ ਆਵੈ ਮਨਸਾ ਜਾਇ ॥ ਉਰਝੀ ਤਾਣੀ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਇ ॥ ੧ ॥ ਜਾਗਸਿ ਜੀਵਣ ਜਾਗਣਹਾਰਾ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਿਓ ਨ ਬੂਝੈ ਅੰਧੁ ਨ ਸੂਝੈ ਭੋਂਡੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥ ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਛੀਜੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਘਟਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੂਝੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵੈ ਜਬ ਲਗ ਦੂਜੀ ਰਾਈ ॥ ੩ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ

ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੈ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ ॥ ਕਰਮਹੀਨੁ ਸਚੁ ਭੀਖਿਆ
ਮਾਂਗੈ ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਾਗਤ—(ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ) ਜਾਗਦਾ, (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ) ਸੁਚੇਤ ਸਿਆਣਾ। ਬਿਗਸੈ—ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੂਠੋ—ਠਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਧਾ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹਾ। ਗਲਿ—ਗਲ ਵਿਚ। ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉਤੇ। ਮਾਰੇ—(ਚੋਟਾਂ) ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਧੰਧਾ—ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ। ਮਨਸਾ—ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ। ਉਰਥੀ—ਉਲਥੀ ਹੋਈ, ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ। ਬਸਾਇ—ਵੱਸ, ਜੋਰ, ਪੋਸ। ੧।

ਜੀਵਣ—ਹੇ (ਜਗਤ ਦੇ) ਜੀਵਨ ! ਜਾਗਣਹਾਰਾ—ਹੇ ਜਾਗਣਹਾਰ ! ਹੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ! ੧। ਰਹਾਉ।

ਬੂਝੈ—ਸਮਝਦਾ। ਅੰਧੁ—(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੀਵ। ਭੋਂਡੀ—ਭੈੜੀ। ਆਪੋ—ਆਪ ਹੀ। ਕਰਮੀ—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਮੋਹਰ ਨਾਲ। ੧।

ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਆਵੈ—ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਛੀਜੈ—(ਉਮਰ) ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਘਟਾਈ—ਘਟ ਗੀ, ਘਟਿ ਗੀ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ (ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)। ਠਉਰ—ਥਾਂ। ਦੂਜੀ—ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ। ਰਾਈ—ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ। ੩।

ਅਹਿ—ਦਿਨ। ਨਿਸਿ—ਰਾਤ। ਦੇਖਿ—ਵੇਖ ਕੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ। ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ—ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ। ਕਰਮ ਹੀਨੁ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੁਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ। ਵਡਾਈ—ਇੱਜਤ। ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈਂ; ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਗਦਾ ਹੈਂ, ਸਿਰਫ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ) ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ (ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਮੋਤੇ ਮਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਰਾਸ਼ਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ) ਪਰ ਇਹ ਖੁਸ ਖੁਸ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ (ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਧੁਰੀ ਫਿਰਦਾ

ਹੈ)। ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੋਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਫੁਰਨੇ ਲੈ ਕੇ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਚੋੜਾਂ ਨਾਲ ਪਿਲਚੀ ਪਈ ਹੈ। (ਇਸ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪੋਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ) ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ੧।

(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਖੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਚਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ) ਸੁੱਝਦੀ ਨਹੀਂ, ਨਿੱਤ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਪਰਮੇਸਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੨।

ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਕਰ ਕੇ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਡੁੱਬਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਹ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਦੀ) ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ੩।

(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਬਲੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਜਾਂ ਦੁਖ (ਭੋਗਣ ਨੂੰ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਚੰਗੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਭਿੱਛਿਆ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ੪। ੧੧।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਮਸਟਿ ਕਰਉ ਮੂਰਖੁ ਜਗਿ ਕਹੀਆ ॥ ਅਧਿਕ ਬਕਉ ਤੇਰੀ ਲਿਵ ਰਹੀਆ ॥ ਭੂਲ ਚੂਕ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਆਚਾਰ ॥ ੧ ॥ ਐਸੇ ਝੂਠਿ ਮੁਠੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਨਿੰਦੈ ਮੁਝੈ ਪਿਆਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਨਿੰਦਹਿ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦੇ ਦਰਿ ਨੀਸਾਣੈ ॥ ਕਾਰਣ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿਗਤਿ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਮੈਲੋ ਉਜਲੁ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥
 ਉਤਮੁ ਆਖਿ ਨ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਖੂਲਿ ਮਹਾ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਹੋਇ ਸੁ ਰਾਵੈ ਨਾਇ ॥ ੩ ॥ ਅੰਧੋ ਬੋਲੋ ਮੁਗਧੁ ਗਵਾਰੁ ॥ ਹੀਣੋ ਨੀਚੁ ਬੁਰੈ
 ਬੁਰਿਆਰੁ ॥ ਨੀਧਨ ਕੋ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸਾਰੁ ਹੋਰੁ
 ਬਿਖਿਆ ਛਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਜੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸ
 ਕਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਤੂ ਬਖਸਹਿ ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਕਹਾਵੈ ਸੋਇ
 ॥ ੫ ॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਸਟਿ-ਖਮੋਸੀ । ਮਸਟਿ ਕਰਉ-ਜੇ ਮੈਂ ਖਮੋਸੀ (ਇਖਤਿਆਰ)
 ਕਰਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਹਾਂ । ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ । ਕਹੀਆ-ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਧਿਕ
 -ਬਹੁਤ । ਬਕਉ-ਜੇ ਮੈਂ ਬੋਲਾਂ । ਰਹੀਆ-ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਭੂਲ ਚੁਕ
 -ਉਕਾਈਆਂ । ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰਿ-ਤੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ । ਆਚਾਰ-ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ।
 ਕੈਸੇ-ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । ੧ ।

ਅੰਸੇ-ਅਜੇਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ । ਬੁਠਿ-ਬੂਠ ਵਿਚ, ਵਿਅਰਥ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇ
 ਬੰਧਨ ਵਿਚ । ਮੁਠੇ-ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੰਸਾਰਾ-ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ । ਨਿੰਦਕੁ-(ਨਾਮ-
 ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਨਿੰਦੇ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦਾ ਹੈ, ਭਾਈ-
 ਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੧ ।
 ਰਹਾਉ ।

ਸਿਸੁ-ਜਿਸ (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) । ਸੋਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ । ਬਿਧਿ-ਜੀਵਨ
 ਦੀ ਬਿਧੀ, ਜੀਵਨ-ਸੁਗਤਿ । ਸਬਦੇ-ਸਬਦਿ, ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ । ਦਰਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ
 ਦਰ ਤੇ । ਨੀਸਾਨੈ-ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ-ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਜਾਣੈ-
 ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਨਦਰਿ-ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ । ੨ ।

ਮੈ ਮੈਲੋ-ਅਸੀ ਜੀਵ (ਨਾਮ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ । ਸਦੁ-ਸਦਾ
 ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਆਖਿ-(ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਆਖ ਕੇ । ਮਨਮੁਖੁ-ਆਪਣੇ
 ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ । ਖੂਲਿ-ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ, ਪਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ । ਬਿਖੁ-(ਵਿਸੇ
 ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ) ਜ਼ਹਰ । ਨਾਇ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ੩ ।

ਅੰਧੋ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ । ਬੋਲੋ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ
 ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਨਾਮ ਵਲੋਂ ਬੋਲਾ । ਮੁਗਧੁ-ਮੂਰਖ । ਬੁਰਿਆਰੁ-
 ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰਾ । ਨੀਧਨ-ਨਿਰਧਨ, ਕੰਗਾਲ । ਕੋ-ਵਾਸਤੇ । ਸਾਰੁ-ਸ੍ਰੇਸਟ । ਬਿਖਿਆ-

ਮਾਇਆ । ਛਾਰੁ—ਸੁਆਹ, ਨਿਕੰਮੀ । ੪ ।

ਤਿਸ ਕਉ—ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ । ਜੈਕਾਰੁ—ਨਮਸਕਾਰ । ਕਹਾਵੈ ਸੋਇ—ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਜੀਵ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ । ੫ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਵਿਅਰਥ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਵਹਮ ਵਿਚ ਵਸ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਜੇਹੇ ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਅਜੇਹੇ ਲੁਟਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ) । (ਨਿਰੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਮਾੜਾ ਆਖਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਮੈਨੂੰ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ) ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਦੁਨੀਆਵੀ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ) ਜੇ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਜੇ (ਇਹਨਾਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਉਕਾਈਆਂ ਸਮਝਾਣ ਵਾਸਤੇ) ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਘਟਦਾ ਹੈ । (ਇਹ ਲੋਕ ਨਿਰੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਕਾਈ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਕੋਹੜਾ ਹੈ ?) ਅਸਲ ਉਕਾਈਆਂ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਤੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਉਕਾਈਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ । ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਦੀਆਂ ਹਨ । ੧ ।

(ਇਹ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ, ਪਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾੜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਹੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ) ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਮਲੀਨ-ਮਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ) ਸਾਫ਼ ਹੈ । (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਨਿਰੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਉੱਤਮ ਆਖ ਕੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ

ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਤੋਂ ਖੁੰਬਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਥੱਕ ਹੋ ਕੇ (ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦਾ) ਝਗਰ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕਿਵੇਂ ?) । ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੈ) । ੩ ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਕੰਨ ਮੂੰਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਗੰਵਾਰ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ । ਨੀਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੰਦਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਧਨ ਹੈ । ਇਹੀ ਧਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਮਾਇਆ ਸੁਆਹ ਸਮਾਨ ਹੈ । ੪ ।

(ਪਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ? ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਜਾਂ ਇਸ ਵਲੋਂ ਨਫਰਤ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ-ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ), ਜੇਹੜਾ ਜੇਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਸਦਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਤੇ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਦੀ, ਮਾਨੋ, ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਥਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

(ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਬੋਲ ਤੋਂ ਹੀ) ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਅਖਵਾਏ । ੪ । ੧੨ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ ਪੈਧੈ ਘਰ ਕੀ ਹਾਣਿ ॥ ਬਕਿ ਬਕਿ ਵਾਦੁ ਚਲਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਿਖੁ ਜਾਣਿ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਐਸਾ ਬਿਖਮ ਜਾਲਿ ਮਨੁ ਵਾਸਿਆ ॥ ਬਿਬਲੁ ਝਾਗਿ ਸਹਜਿ ਪਰਗਾਸਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਖੁ ਖਾਣਾ ਬਿਖੁ ਬੋਲਣਾ ਬਿਖੁ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਾਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਛੂਟਸਿ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਵ ਆਇਆ ਤਿਵ ਜਾਇਸੀ ਕੀਆ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇਆ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਗੁ ਖੋਟੈ ਸਚੁ ਨਿਰਮਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਤੇ ਨਰ ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਨੀਝਰੁ ਝਰੈ ਅਮਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਲ ਕੈ ਮੀਨੁ ਸੈ ਬੇ ਭਾਵੈ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੫ ॥ ੧੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੧]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਪੈਧੇ-ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ, ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਿਹਾਂ ।
ਹਾਣਿ-ਨੁਕਸਾਨ । ਘਰ ਕੀ ਹਾਣਿ-ਘਰ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ,
ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹੀ ਘਾਟਾ । ਬਕਿ ਬਕਿ-ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ । ਵਾਦੁ-ਬਗੜਾ ।
ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ । ਜਾਣਿ-ਸਮਝ । ੧ ।

ਬਾਬਾ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਐਸਾ ਵਾਸਿਆ-ਅਜੇਹੀ ਭੈੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ,
ਅਜੇਹਾ ਬੁਰਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਿਖਮ ਜਾਲਿ-ਔਖੇ ਜਾਲ ਵਿਚ । ਬਿਬਲੁ-
ਹੜਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜੋ ਬੱਗ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬਾਗਿ-ਔਖਿਆਈ ਨਾਲ ਲੰਘ ਕੇ ।
ਸਹਜਿ-ਟਿਕਵੀਂ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਜਮ ਦਰਿ-ਜਮ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰ ਤੇ । ਮਾਰੀਅਹਿ-ਮਾਰੀਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਟੀਦੇ ਹਨ ।
ਸਾਚੈ ਨਾਇ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) । ੨ ।

ਕੀਆ-ਕੀਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ । ਲਿਖਿ-ਲਿਖ ਕੇ, (ਕੀਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ) ਸੰਸਕਾਰ
ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਕਰ ਕੇ । ਮੂਲੁ-ਅਸਲ ਰਾਸਿ ਪੂੰਜੀ । ੩ ।

ਮੁਰਾਰਿ ਗਿਆਨੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ । ੪ ।

ਅਜਰੁ-ਉਹ ਚੋਟ ਜੋ ਸਹਾਰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ । ਜਰੈ-ਸਹਾਰ ਲਏ । ਨੀਬਰੁ-ਚਸਮਾ
ਬਰੈ-ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਲ ਕੋ-ਪਾਣੀ ਨੂੰ । ਮੀਨੁ-ਮੱਛ, ਮੱਛੀ । ਸੈ-
ਹੈ । ਬੇ-ਤੈਨੂੰ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) । ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ । ੫ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਖਾਣ ਹੰਢਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਕਰਾਣ ਆਦਿਕ ਤੇ)
ਔਖੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਮਨ ਅਜੇਹਾ ਫਸਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ । ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਠਿੱਲਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ)
ਬਗੁਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਔਖਿਆਈ ਨਾਲ ਲੰਘ ਕੇ ਹੀ ਜਦੋਂ ਟਿਕਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਪ-
ਝੀਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ
ਤਿਉਂ ਖਾਣ ਦੇ ਚਸਕੇ ਦੀ ਮੈਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ, (ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ) ਪਹਿ-
ਨਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹੀ ਘਾਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।
(ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਦੇ) ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਭੀ (ਦੁਜਿਆਂ ਨਾਲ) ਬਗੜਾ
ਖੜਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । (ਜੇ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਇਹੀ) ਸਮਝ ਕਿ ਮਨੁੱਖ
ਜ਼ਹਰ (ਵਿਹਾੜਦਾ ਹੈ) । ੧ ।

(ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ) ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਲਈ) ਜਹਰ, ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਜਹਰ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਜ਼ਹਰ ਹੀ ਹੈ । (ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਆਖਿਰ) ਜਮ ਰਾਜ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ (ਮਾਨਸਕ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ) ਮਾਰ ਖਾਦੇ ਹਨ । (ਇਹਨਾਂ ਮਾਨਸਕ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ) ਉਹੀ ਖਲਾਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ।
੨ ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਜੀਵ ਨੰਗਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨੰਗਾ ਹੀ ਇਥੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਮੋਹ ਦੇ ਕਰਕੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿ ਕੇ, ਇਥੋਂ) ਕੀਤੀ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰਦਾ ਹੈ । (ਸਾਰੀ ਉਮਰ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਕੇ (ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਰਾਜਿ-ਪ੍ਰੀਤੀ (ਜੋ ਬੌਧੀ ਬਹੁਤ ਪੱਲੇ ਸੀ ਇਥੇ ਹੀ) ਗਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਜਗਤ (ਦਾ ਮੋਹ) ਬੋਟਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੋਟਾ ਮੈਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ), ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ (ਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ), ਇਹ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਪਰ) ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਪਾਈ ਹੈ । ੪ ।

(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਸੱਟ ਸਹਾਰਨੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਟ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ) ਇਸ ਨਾਹ ਸਹਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੱਟ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਤੇ ਆਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਪਿਆਰ) ਦਾ ਚਸਮਾ ਫੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ (ਵਧੀਕ ਵਧੀਕ) ਜਲ ਨੂੰ ਤਾਂਘਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ (ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ (ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੋੜਦਾ ਹੈ) ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਚੌਵੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ (ਤਾਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ-ਜਾਲ ਵਿਚ ਵਸਣੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ) । ੫ । ੧੩ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਗੀਤ ਨਾਨਕ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਰਹਸ ਰੰਗ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕਾਈ ॥ ਪੈਨੁਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਨਾਮਿ ਵਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਾਂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਮ

ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗ ਬਿਨੋਦ ਸ੍ਵਾਦ
ਆਨੰਦਾ ॥ ਮਤਿ ਸਤ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਾਰ
ਨਿਜ ਸੰਦਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੋ ਰਾਜ ਰਵੰਦਾ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਪ੍ਰੇਮਿ ਉਰਧਾਰੀ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਪੀਉ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ
ਬ੍ਰਤਕਾਰੀ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਤਰੰਗ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਅਕਥੋ ਕਥਉ ਕਿਆ ਮੈ
ਜੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਕਰਾਇਹਿ ਮੋਰੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਚੂਕੈ ਮੈ ਮੋਰੁ ॥ ਕਿਸੁ
ਸੇਵੀ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਹੋਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਨਾ ॥ ਐਸਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅੰਤਰਿ ਭੀਨਾ ॥ ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ ਪੂਰਾ ਪਦੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਧ੍ਰਾਪਿਓ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਨਾਦ—ਆਵਾਜ਼ । ਗੀਤ ਨਾਦ—ਗੀਤ ਗਾਣੇ । ਹਰਖ—ਸੁਖੀਆਂ
ਰਹਸ—ਅਨੰਦ, ਚਾਉ । ਫੁਰਮਾਇਸਿ—ਹਕੂਮਤ । ਕਾਈ—ਕੋਈ ਭੀ ਚੀਜ਼ । ਕਾਈ ਚੀਤ
ਨ ਪਾਈ—ਕੁਝ ਭੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਕੁਝ ਭੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ।
ਸਹਜੁ—ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ । ਵਸਾਈ—(ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ) ਮੈਂ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਵਸਾਂਦਾ
ਹਾਂ । ੧ ।

ਕਿਆ ਜਾਨਾਂ—ਮੈਂ ਕੀਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ? ਤਨਿ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਬਿਨੋਦ—ਕੋਤਕ । ਭਾਇ—ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਤ ਭਾਇ—ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ।
ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਕਰਮ ਕਾਰ—ਨਿੱਤ ਦੀ ਕਾਰ । ਨਿਜ ਸੰਦਾ—ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ।
ਸੰਦਾ—ਦਾ । ਰਵਤੋ—ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਰਾਜ—ਪ੍ਰਕਾਸ । ਰਾਜ
ਰਵੰਦਾ—ਚਾਨਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪ੍ਰੇਮਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਉਰ ਧਾਰੀ—ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਪੀਉ
—ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ । ਬਨਵਾਰੀ—ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਅਨਦਿਨੁ—ਹਰ ਰੋਜ਼ । ਬ੍ਰਤ ਕਾਰੀ—
ਬ੍ਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਨੇਮ ਨਿਬਾਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਤਰੰਗ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ
ਲਹਰਾਂ । ਤਤੁ—ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ । ੩ ।

ਅਕਥੋ—ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਕਥਉ—ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਾਂ।
ਮੋਰ—ਮੈਥੋਂ । ਕਰੀ—ਮੈਂ ਕਰਾਂ । ਮੈ ਮੋਰ—ਮੈਂ ਮੇਰੀ । ੪ ।

ਜਿਨਿ—ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ । ਪਦੁ—ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ । ਧ੍ਰਾਪਿਓ—ਰੱਜ ਗਿਆ

ਅਰਥ :- ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕਿ (ਮੇਰਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਕੀਹ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤੇ (ਮੈਥੋਂ) ਕੀ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਭੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
੧। ਰਹਾਉ।

ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਗਾਣੇ, ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ, ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਚਾਉ ਮਲ੍ਹਾਰ ਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਣੇ—(ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੁਝ ਭੀ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। (ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ) ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਵਸਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਟੱਲ ਅਭੇਦਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧।

(ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਭਗਤੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਕਾਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜੋਗ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਤੇ ਆਨੰਦ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੁਲਾਰੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ) ਮੈਂ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਨਿਤ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹਾਂ। (ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ) ਉਹ ਦੀਨਾ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ—ਇਹ ਨੇਮ ਮੈਂ ਸਦਾ ਨਿਬਾਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਗੁਣਾਂ) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਮੇਰੀ ਕੀਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰਾ ? ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ) 'ਮੈਂ ਮੇਰੀ' ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੋਵੇਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ੪।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਜੇਹਾ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ (ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)

ਮੈਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਰਸਾਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਚੱਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫। ੧੪।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਅੰਤਰਿ ਦੇਖਿ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
ਅਵਰੁ ਨ ਰਾਂਗਨਹਾਰਾ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮਾਲੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ
ਸਰਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਂਗਿ ਘਣੈ ਅਤਿ ਰੂੜੈ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨੁ ਅਤਿ ਰਸ ਲਾਲ ਸਗੂੜੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਊਪਰਿ ਕੂਪੁ
ਗਗਨ ਪਨਿਹਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਣਹਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਰਚਨਾ ਸੋ ਬਿਧਿ
ਜਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥੨॥ ਪਸਰੀ ਕਿਰਣਿ ਰਸਿ ਕਮਲ
ਬਿਗਾਸੇ ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰੁ ਸਮਾਇਆ ॥ ਕਾਲੁ ਬਿਧੁੰਸਿ ਮਨਸਾ ਮਨਿ ਮਾਰੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ॥੩॥ ਅਤਿ ਰਸਿ ਰੰਗਿ ਚਲੁਲੈ ਰਾਤੀ ਦੂਜਾ
ਰੰਗਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਸਨਿ ਰਸਾਏ ਰਾਤੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥
੪॥ ੧੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ। ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ)।
ਅਹਿ-ਦਿਨ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਸਮਾਲੇ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ-ਉਸ (ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ) ਦੀ ਹੀ। ਸਰਕਾਰ-ਹਕੂਮਤ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ੧।

ਰਾਂਗਿ-ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ਰਾਂਗਿ ਘਣੈ-ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ਰੂੜੈ-ਸੋਹਣਾ। ਲਾਲ
ਸਗੂੜੈ-ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ਅਤਿ ਰਸ-ਬਹੁਤ ਰਸ ਵਾਲਾ, ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਪ੍ਰੇਮ
ਦਾ ਸੋਮਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਊਪਰਿ-ਉਤਾਂਹ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ। ਕੂਪੁ-ਖੂਹ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਖੂਹ, ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਦਾ ਸੋਮਾ-ਪਰਮਾਤਮਾ। ਗਗਨ-ਆਕਾਸ, ਚਿਦਾਕਾਸ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ। ਗਗਨ ਪਨਿ-
ਹਾਰੀ-ਗਗਨ ਦਾ ਪਨਿਹਾਰੀ, ਗਗਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਚੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ।
ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕਾ, ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ।
ਗਿਆਨੁ-ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ। ੨।

ਪਸਾਰੀ-ਖਿਲਾਰੀ। ਰਸਿ-ਰਸ ਨਾਲ, ਆਨੰਦ ਨਾਲ। ਬਿਗਾਸੇ-ਖਿੜਦੇ ਹਨ।

ਸਸਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੀਤਲਤਾ; ਮਨ ਦੀ ਸਾਤ ਅਵਸਥਾ । ਸਸਿ ਘਰਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ
ਘਰ ਵਿਚ । ਸੂਰ-ਸੂਰਜ, ਤਪਸ, ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ । ਕਾਲੁ-ਮੌਤ (ਦਾ ਡਰ) ।
ਬਿਧ੍ਵਿਸਿ-ਮਾਰ ਕੇ । ਮਨਸਾ-ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ, ਮਾਇਕ ਫੁਰਨਾ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ
। ੩ ।

ਰਸਿ-ਰਸ ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਆਨੰਦ ਵਿਚ । ਚਲੂਲੇ ਰੰਗਿ-ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ
ਵਿਚ । ਰਾਤੀ-ਰੰਗੀ ਹੋਈ । ਰਸਨਿ-ਜੀਭ । ਰਸਾਏ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸ ਵਾਲੀ ਬਣਾਇਆ
ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਬੜੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਹੈ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ,
ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ
ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧।
ਰਹਾਉ ।

(ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ) ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਉਸੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਵੱਸਦਾ) ਵੇਖ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਨੂੰ
ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । (ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੋਮਾ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਬਾਦਸਾਹੀ ਹੈ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਉਸ ਦੇ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ) । ੧ ।

ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੋਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ; ਉੱਚੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ
ਜੀਵ ਹੀ (ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਪਿਲਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ (ਭੀ) ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ
ਇਹ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਹੈ । (ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ
ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
। ੨ ।

ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਖਿਲਰਿਆਂ ਕੋਲ ਫੁਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ
ਦੀ ਜੋਤਿ-ਕਿਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੋਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਖਿੜ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਮਨ ਸੱਤ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ) ਸਾਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਮਾਇਕ
ਫੁਰਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ
(ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ) ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਰੰਗ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਰਸ ਨਾਲ ਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।
੪ । ੧੫ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ ਚਹੁ
ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥ ਜੋਗੀ ਕਾਪੜੀਆ ਸਿਰਖੂਬੇ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਗਲਿ
ਫਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਪੂਰੇ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਅਉਹਨਿ ਹਸਤ ਮਹਿ
ਭੀਖਿਆ ਜਾਚੀ ਏਕ ਭਾਇ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਦੁ
ਪੜਹਿ ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਣੀ ਕਰਮ ਕਰਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ
ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖੁ ਵਿਛੁੜਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸਬਦਿ ਮਿਲੈ ਸੇ ਸੂਚਾਰੀ
ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਮਾਨੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮਿ ਰਤਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ
ਸਾਚਿ ਸਮਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ਸਗਲੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੂਚਿ ਸੰਜਮ ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ
ਸਬਦਿ ਵਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ ਦੂਖ ਪਰਾਛਤ ਕਾਲ
ਨਸੇ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਾਰਹ—ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ (ਹੇਤੂ, ਪਾਵ, ਆਈ, ਗਮਯ, ਪਾਗਲ, ਗੋਪਾਲ, ਕੰਥੜੀ, ਬਨ, ਧੂਜ, ਚੋਲੀ, ਰਾਵਲ ਅਤੇ ਦਾਸ) । ਰਾਵਲ—ਜੋਗੀ ਜੋ ਅਲੱਖ ਅਲੱਖ ਦੀ ਧੁਨਿ ਕਰ ਕੇ ਭਿੱਛਿਆ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਫਿਰਕਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੋਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ—ਦਸ (ਫਿਰਕਿਆਂ) ਵਿਚ (ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਦਸ ਫਿਰਕੇ :- ਤੀਰਥ, ਆਸ਼੍ਰਮ, ਵਨ, ਅਰਣਯ, ਗਿਰਿ, ਪਰਵਤ, ਸਾਗਰ, ਸਰਸੂਤੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੁਰੀ) । ਕਾਪੜੀਆ—ਟਾਕੀਆਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਜਾਂ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ । ਸਿਰਖੂਬਾ—ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ ਜੋ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਛੁੰਢੀਆ । ਗਲਿ—ਗਲ ਵਿਚ । ੧ ।

ਸਬਦਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ । ਬੈਰਾਗੀ—ਵਿਰਕਤ । ਅਉਹਨ—[ਅਕਬਟੁ] ਹਿਰਦਾ । ਅਉਹਨਿ ਹਸਤ—[ਅਕਬਟੁਸ੍ਥ] ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ । ਭੀਖਿਆ—ਭਿੱਛਿਆ, ਦਾਨ । ਜਾਚੀ—ਮੰਗੀ । ਏਕ ਭਾਇ—ਇੱਕ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ

। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਵਾਦੁ-ਬਗੜਾ, ਚਰਚਾ ਬਹਸ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ-ਕਰਮ
ਕਾਂਡ । ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ । ਵਿਛੁੜਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ
। ੨ ।

ਸੂਚਾ ਚਾਰੀ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ । ਨਾਮਿ ਰਤਨਿ-ਨਾਮ-ਰਤਨ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ
ਨਾਮ ਵਿਚ । ਜੁਗ ਜੁਗ-ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਹੀ । ੩ ।

ਸੁਚਿ-ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ । ਸੰਜਮ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ-(ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਾਛਤ-ਪਾਪ । ਕਾਲ-
ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਲੀ ਵਿਚ ਰੰਗੀ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ
ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ) ਵਿਚ (ਜੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ
ਨਾਮ ਦੀ) ਭਿੱਛਿਆ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਹੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇ
ਜੋਗੀ ਅਤੇ ਦਸਾਂ ਹੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਖਪਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਟਾਕੀਆਂ
ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਟਾਣ
ਵਾਲੇ ਭੂਢੀਏ ਜੈਨੀ ਭੀ (ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਤੋਂ
ਬਿਨਾ ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ) ਫਾਹੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
। ੧ ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ (ਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ
ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰ ਕੇ(ਇਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਚਰਚਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ
ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਆਤਮਕ ਦੁੱਖ
ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ) ਨਾਹ ਸਮਝਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ
ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੨ ।

ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਤੱਬ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ ਉਹ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜੋ (ਮਨੋਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ
ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ
ਨੂੰ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਯਾਦ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ

। ੩ ।

(ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ,) ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ, (ਬਾਹਰਲੀ) ਸੁੱਚ, (ਬਾਹਰਲੇ) ਸੰਜਮ, ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ) ।

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ, ਪਾਪ ਤੇ ਮੌਤ ਆਦਿਕ ਦੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪ । ੧੩ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਸੰਤਾ ਕੀ ਰੇਣੁ ਸਾਧ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁ ਤਾਰੀ ॥ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰਾ ਜਮੁ ਡਰਪੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਜਲਿ ਜਾਉ ਜੀਵਨੁ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਾਪੁ ਜਪਉ ਜਪਮਾਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਸਾਦੁ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਸਾਚੁ ਸੁਖੁ ਜਾ ਕਉ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਉਪਮਾ ਕਹੀਐ ॥ ਲਾਲ ਜਵੇਹਰ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਖੋਜਤ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੀਐ ॥ ੨ ॥ ਚੀਨੈ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਧਨੁ ਸਾਚੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥ ਨਿਰਾਲੰਬੁ ਨਿਰਹਾਰੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਸਾਇਰ ਸਪਤ ਭਰੇ ਜਲ ਨਿਰਮਲਿ ਉਲਟੀ ਨਾਵ ਤਰਾਵੈ ॥ ਬਾਹਿਰ ਜਾਤੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਸੋ ਦਾਸੁ ਉਦਾਸੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਅਵਰ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ਸਾਚਿ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੨]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰੇਣੁ-ਚਰਨ-ਸੂੜਾ ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਤਰੁ ਤਾਰੀ-ਤਾਰੀ ਤਰ, (ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ) ਇਹ ਤਾਰੀ ਲਾ । ਕਹਾ ਕਰੈ-ਕੀਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਬਪੁਰਾ-ਵਿਚਾਰਾ । ਡਰਪੈ-ਡਰਦਾ ਹੈ । ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੁਰਾਰੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧ ।

ਜਲਿ ਜਾਉ-ਸੜ ਜਾਏ । ਜਪਉ-ਮੈਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਜਪਮਾਲੀ-ਮਾਲਾ । ਸਾਦੁ-ਸੁਆਦ, ਰਸ । ਮਨਾ-ਹੇ ਮਨ ! ੧ ।

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਸੁਖੁ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦਾ ਆਨੰਦ । ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ)ਨੂੰ ।

ਉਪਮਾ—ਵਡਿਆਈ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ੨ ।

ਚੀਨ੍ਹ—ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੁ—(ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ) ਭੂੰਘੀ ਸਾਂਝ। ਸਾਚੋ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਵਿਚ। ਨਿਰਾਲੰਬੁ—[ਨਿਰ-ਆਲੰਬੁ] ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਹਾਰੁ—[ਨਿਰ-ਆਹਾਰੁ] ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਕੇਵਲੁ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਸਨਾ ਪੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਤਾੜੀ ਲਾਵੈ—ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਸਾਇਰ—ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ । ਸਪਤ—ਸੱਤ । ਸਾਇਰ ਸਪਤ—ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੱਤ ਸਰੋਵਰ(ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ)। ਜਲ ਨਿਰਮਲਿ—ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ। ਉਲਟੀ—ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਪਰਤਾਈ ਹੋਈ। ਨਾਵ—ਬੋੜੀ, ਜੀਵਨ-ਬੋੜੀ। ਜਾਤੋ—ਜਾਂਦਾ। ਠਾਕਿ—ਵਰਜ ਕੇ। ਸਹਜਿ—ਸਹਜ (ਅਵਸਥਾ) ਵਿਚ। ੪ ।

ਗਿਰਹੀ—ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ। ਉਦਾਸੀ—ਵਿਰਕਤ । ਜਿਨ੍ਹ—ਜਿਸ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਆਪੁ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਸਬਦਿ—ਸਬਦ ਵਿਚ। ੫ ।

ਅਰਥ :—ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਜੀਵਨ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ) ਪਿਆ ਸੜੇ (ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਦਮ ਇਸ ਨੂੰ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ)। (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਜਪਦਾ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਦਾ ਹਾਂ), ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਲਾ (ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਜਪਿਆਂ ਇਸ ਜਾਪ ਦਾ) ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ !) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ (ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਾ), ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰ, (ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਇਹ) ਤਾਰੀ ਲਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਆ ਵੱਸਦਾ) ਹੈ, ਵਿਚਾਰਾ ਜਮਰਾਜ(ਭੀ) ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਮਰਾਜ (ਉਸ ਪਾਸੋਂ) ਡਰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ) ਖੋਜਦਾ ਖੋਜਦਾ ਲਾਲ ਹੀਰੇ ਰਤਨ(ਆਦਿਕ ਪਰਦਾਰਥਾਂ ਵਰਗੇ ਕੀਮਤੀ ਆਤਮਕ ਗੁਣ) ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਣੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਸੁਰਤਿ ਉਸ ਦਾ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਵਿਚ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਸਨਾ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ੩ ।

(ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ ਇਹ ਸੱਤੇ ਹੀ ਮਾਨੋ, ਚਸਮੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ ਮੰਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਹ ਸੱਤੇ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਉਸ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਜਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ) ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਤਰਾਂਦਾ ਹੈ। (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਉਹ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਅਭੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ।

(ਜੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਾਂ ਵਿਰਕਤ ਅਖਵਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹੀ (ਅਸਲ) ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਸੇਵਕ ਵਿਰਕਤ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ) ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕਿਤੇ ਭੀ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ੫ । ੧੭ ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਬੂਝੈ ਸਬਦੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਸਾਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਨ ਭਾਈ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਨੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਵੈ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਹਿਆ ਅਘਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਇਸੁ ਜੁਗ ਕਾ ਲਾਹਾ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੁਖੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ਨਾਮਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਕਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਸਦਾ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਤਿਸੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਤੂ ਸਤਿਗੁਰਿ

ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ । ਬੁਝੈ-ਸਮਝਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਸਬਦੇ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ-(ਸਭ ਵਿਚ)ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਪਾਵੈ-ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਚਿ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ । ਰਹੈ ਲਾਈ-ਲਾਇ ਰਹੈ, ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਜਨ ਭਾਈ-ਹੇ ਜਨੋ ! ਹੇ ਭਰਾਵੇ ! ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਅਸਥਿਰੁ-ਅਭੋਲਾ ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ । ਰਸਿ-ਰਸ ਨਾਲ । ਰਹਿਆ ਅਘਾਈ-ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਇਸੁ ਜੁਗ ਕਾ-ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ । ਲਾਹਾ-ਲਾਭ । ਨਿਰਮਲ-ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰੀ ਵਿਚ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਸਚਿ ਨਾਮਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ੨ ।

ਸੀਗਾਰੁ-ਗਹਿਣਾ, (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਲਈ) ਗਹਿਣਾ । ਅਖੁਟ-ਕਦੇ ਨਾਹ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲੇ । ਭੰਡਾਰ-ਖਜਾਨੇ । ੩ ।

ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਜਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਤਿਸੁ ਮਨਿ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ਜਨੋ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ । (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੌਲਿਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੋਂ) ਅਭੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਮਨੁੱਖ) ਹਰ ਵੇਲੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਲੋਂ) ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਇਹ) ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਰਹਿ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ਇਹੀ ਹੈ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਭ । (ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ (ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ) ਗਹਿਣਾ ਹੈ ।
(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ (ਇਹ ਗਹਿਣਾ) ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ
ਦੂੜ ਕੇ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ) ਇੱਜ਼ਤ ਖੱਟ ਲਈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ-
ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ਸਦਾ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਿਹਾਂ ਇਹ) ਕਦੇ ਨਾਹ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲੇ
ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਇਹਨਾਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚ) ਕਦੇ ਰਾਜੀ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ੩ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ
ਰਹੁ । (ਭਗਤੀ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਇਹ ਰਸਤਾ) ਗੁਰੂ ਨੇ (ਹੀ) ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ (ਇਹ
ਰਸਤਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ) । ੪ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ ਕਉ ਬਖਸਿ ਲੈ ਸੁਆਮੀ
ਆਪੇ ਲੈਹੁ ਮਿਲਾਈ ॥ ਤੂ ਬਿਅੰਤੁ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨਾ ਪਾਇਆ ਸਬਦੇ ਦੇਹੁ
ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪੀ
ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਰਾਖਉ ਸਦਾ ਰਹਾਂ ਸਰਣਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ
ਵਿਚਿ ਸਦਾ ਰਖੁ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਦੇਹਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ
ਭਾਣਾ ਜਾਪੈ ਅਨਦਿਨੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਭਗਤਿ ਜੇ
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਵੈ ਕਰਤੇ ਅਵਰੁ ਨ
ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ
॥ ੪ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਉ-ਨੂੰ । ਸੁਆਮੀ-ਹੋ-ਸੁਆਮੀ ! ਆਪੋ-(ਤੂੰ) ਆਪ ਹੀ ।
ਸਬਦੇ-(ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੋੜ ਕੇ) । ਬੁਝਾਈ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਦੂੜ । ੧ ।

ਬਲਿ ਜਾਇ-ਕਲਿ ਜਾਈ, ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਰਪੀ-ਅਰਪੀ, ਮੈਂ ਭੇਟ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਰਾਖਉ-ਰਾਖਉ, ਮੈਂ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੁਆਮੀ-ਹੋ ਸੁਆਮੀ ! ਨਾਮੋ-ਨਾਮ ਹੀ । ਵਡਿਆਈ-ਇੱਜ਼ਤ । ਤੇ-ਤੋਂ, ਦੀ
ਰਾਹੀਂ । ਜਾਪੈ-ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਦੋੜ, ਹਰ
ਵੇਲੇ । ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਸਮਾਈ-ਲੀਨਤਾ । ੨ ।

ਭਾਣੈ-ਭਾਣੇ ਵਿਚ । ਤੁਧੁ-ਤੈਨੂੰ । ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ੩ ।
ਕਰਤੇ-ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਜੇਵਡੁ-ਬਰਾਬਰ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਪਾਈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

। ੪ ।

ਅਰਥ .-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ (ਆਪਣਾ) ਤਨ (ਆਪਣਾ ਮਨ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ (ਮਿਹਰ ਕਰ,) ਮੈਂ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ! (ਮੈਂ) ਗੁਣ-ਹੀਨ ਨੂੰ ਬਖਸ ਲੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖ । ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ । (ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਵਿਚ (ਜੋੜ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ) ਸੂਝ ਬਖਸ਼ । ੧ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ! ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰੱਖ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦੇਹ (ਇਹ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਇੱਜਤ (ਹੈ) । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਰਜਾ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈਂ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੇ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !) ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ । ੩ ।

ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ (ਆਪ) ਕਰਦਾ ਹੈਂ (ਤੇਰੀ ਮਰਜੀ ਦੇ ਉਲਟ) ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ (ਹੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੪ । ੨ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਤਿਨ੍ਹ ਸਲਾਹਿ ਹਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਹੈ ਦੂਜਾ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੂ ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਸੋਈ ॥ ਤੁਧੁ ਜਪੀ ਤੁਧੈ ਸਾਲਾਹੀ ਗਤਿ ਮਤਿ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਨਿ ਸੇ ਸਾਦੁ ਪਾਇਨਿ ਮੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੁ ॥ ਸਦਾ ਮੀਠਾ ਕਦੇ ਨ ਵੀਕਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ

ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ
ਗਵਾਈ ॥੩॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਹੈ ਦਾਤਾ ਜੇ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਚੁ ਪਾਏ॥੪॥[੧੩੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ । ਸਾਲਾਹਿਆ-ਸਿਫਤਿ-
ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ । ਸਲਾਹਿ ਜਾਤਾ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਈ । ਭਟਕੁ
ਦੂਜਾ-ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਭਟਕਣਾ । ਕੈ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੧ ।

ਸੋਈ-ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ । ਜਪੀ-ਜਪੀਂ, ਮੈਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਤੁਧੇ-ਤੂੰ ਹੀ ।
ਸਾਲਾਹੀ-ਸਾਲਾਹੀਂ, ਮੈਂ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਗਤਿ-ਉਂਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਰਾ । ਤੁਝ ਤੇ-
ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਾਲਾਹਨਿ-ਸਲਾਹੁਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸਾਦੁ-
ਸੁਆਦ । ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਸਾਦੁ-ਸੁਸ਼ਟ । ਗੁਣ
ਸਬਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੨ ।

ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਵਿਟਹੁ-ਤੋਂ । ਜਾਈ-ਜਾਈਂ,
ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ । ਗਵਾਈ-ਗਵਾਇ,
ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ । ੩ ।

ਇਛੈ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ
। ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਮੈਂ (ਸਦਾ)
ਤੈਨੂੰ (ਹੀ) ਜਪਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ (ਸਦਾ) ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਂਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਰਾ
ਤੇ ਉਂਚੀ ਅਕਲ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ
ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ
ਮਾਇਆ ਵਾਲੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਉਸ ਦਾ) ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ । ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ
ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (ਹੋਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ) ਸੁਸ਼ਟ
ਲੱਗਦਾ ਹੈ । (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ)

ਵਿਚਾਰ (ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਬੇ-
ਸੁਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ । ੨ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ (ਆਪਣਾ ਨਾਮ) ਮਿੱਠਾ ਮਹਿਸੂਸ
ਕਰਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ (ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਆਪਣੇ) ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ
ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਸੁਖ-ਦਾਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਦਾ (ਹਰੇਕ) ਚਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ
(ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫਲ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਇਹੀ ਹੈ ਅਸਲ) ਇੱਜ਼ਤ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ (ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ । ੩ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਤੂ
ਰਾਖਨ ਜੋਗੁ ॥ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥
੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੇ
ਸੁਆਮੀ ਏਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ
ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ
ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥੨॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਸਚੀ ਹਰਿ ਜੀਉ ਨ ਓਹ
ਘਟੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਛੇਡਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗੈ ਓਹੁ ਜੀਮੈ ਤੈ ਮਰਿ
ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਦੂਖ ਭੂਖ ਕਿਛੁ
ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਸਦਾ ਤੂ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੩੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਹਰਿ ਜੀਉ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਤਿਨ-ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ [ਬਹੁ ਵਚਨ] ।
ਰਾਖਨ ਜੋਗੁ-ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ । ਜੇਵਡੁ-ਬਰਾਬਰ ਦਾ । ਅਵਰੁ-ਕੋਈ
ਹੋਰ । ਕੋ-ਕੋਈ [ਪੜਨਾਵ] । ਹੋਗੁ-(ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ) ਹੋਵੇਗਾ । ੧ ।

ਭਾਵੈ-(ਤੈਨੂੰ) ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ । ਸੁਆਮੀ-ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਵਡਿਆਈ-ਵਡੱਪਣ, ਸਮ-
ਰਥਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਰਹਿ-ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ-ਪਾਲਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ ।
ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ-(ਆਪਣਾ) ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਸਚੀ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ । ਨ ਜਾਇ-ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਨਾਸ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦੀ। ਛੋਡਿ-ਛੱਡ ਕੇ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ-ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਤੈ-ਅਤੇ। ਮਰਿ ਜਾਇ-ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਚੈ ਸਬਦਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ। ਸਮਾਹਿ-ਤੂੰ ਲੀਨ ਰਹੇਂਗਾ। ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! (ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ) ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਾਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ (ਮੇਰੀ) ਰੱਖਿਆ ਕਰ(ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣਾ) ਇਹ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। (ਅਜੇ ਤਕ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ) ਨਾਹ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ) ਨਾਹ ਕੋਈ ਹੋਵੇਗਾ। ੧।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ (ਆਪ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਫਿਰ) ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਭੀ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੨।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਤੇਰੀ ਓਟ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਉਹ ਘਟਦੀ ਹੈ ਨਾਹ ਉਹ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੀ ਓਟ) ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਬਾ ਸਕਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਲਾਹਿਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੇਂਗਾ। ੪। ੪।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਧਿਆਵਹੁ ਜਬ ਲਗੁ ਜੀਅ ਪਰਾਨ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ਚੂਕਾ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇਰਾ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਨਿ ਤਿਨ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਉਮੈ

ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ ॥ ਸਭਨਾ ਮਹਿ ਏਕੋ ਸਚੁ ਵਰਤੈ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ ॥੨॥
ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਤੁ ਵਖਾਨੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਸਦਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਵਿਚਿ ਮਨ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ
ਅਪੁਨੇ ਵਿਟਹੁ ਜਿਤੁ ਆਤਮਰਾਮੁ ਪਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ਮਾਨਸ ਜਨਮਿ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨ ਸੇਵਿਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੈ
ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ
ਧਿਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਜਬ ਲਗੁ-ਜਦੋਂ ਤਕ । ਜੀਅ
ਪਰਾਨ-ਜਿੰਦ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਬਦੀ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨਿਰਮਲੁ-
ਪਵਿੱਤਰ । ਚੂਕਾ-ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਕੇਰਾ-ਦਾ । ਕੈ ਨਾਮਿ-ਦੇ ਨਾਮ
ਵਿਚ । ਸਮਾਨ-ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ । ਸਿਖ-ਸਿੱਖਿਆ । ਸੁਣੀਜੈ-ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਹਜੇ-ਆਤ-
ਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਪੀਜੈ-ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮੂਲੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ । ਨਿਜ ਘਰਿ-ਆਪਣੇ (ਅਸਲ) ਘਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ-
ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ । ਕੇ ਸਬਦਿ-ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਕਮਲੁ-ਹਿਰਦਾ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ । ਪਰ-
ਗਾਸਿਆ-ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ । ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਪਰਮਾਤਮਾ । ਵਰਤੈ-ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ [ਵ੍ਰਤੁ -to exist] । ੨ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ । ਵਖਾਨੈ-ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ [ਇਕ
ਵਚਨ] । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਵਿਚਿ ਮਨ ਹੀ-ਮਨ ਵਿਚਿ ਹੀ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ।
ਮਾਨੈ-ਪਤੀਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਦ-ਸਦਾ । ਵਿਟਹੁ-ਤੋਂ । ਜਿਤੁ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਦੀ
ਰਾਹੀਂ । ਆਤਮਰਾਮੁ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩ ।

ਜਨਮਿ-ਜਨਮ ਵਿਚ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ । ਬਿਰਥਾ-ਵਿਅਰਥ [ਕ੍ਰਥਾ] । ਨਦਰਿ-
ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ । ਮੇਲੈ-ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋ-
ਲਤਾ ਵਿਚ । ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ-ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦਾ (ਇਹ) ਉਪਦੇਸ਼ (ਸਦਾ) ਸੁਣਦੇ ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਆਤਮਕ
ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਦੋਂ ਤਕ ਜਿੰਦ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਸੁਆਸ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ
ਪੈ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੋ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ,
ਉਸ ਦਾ) ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ
ਮਨ ਵਿਚ (ਵੱਸਦਾ) ਅਹੰਕਾਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ
ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਸਦਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ। ੧।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ
ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪ੍ਰਭੂ-ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ
ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹਨਾਂ ਦੇ
ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ ! (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਸਭ
ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ
ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਅਸਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਤੀਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ
ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਨਹੀਂ
ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਂਦਗੀ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਈ। (ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਭੀ ਕੀਹ
ਵੱਸ ?) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਫਿਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ। ਹੋ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ (ਜਪਣ ਦੀ) ਵਡਿਆਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਡੀ
ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੪। ੫।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਆਪੇ ਭਾਂਤਿ ਬਣਾਏ ਬਹੁਰੰਗੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
ਉਪਾਇ ਪ੍ਰਭਿ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਸਰਬ ਜੀਆ
ਨੇ ਰਿਜਕੁ ਦੀਆ ॥ ੧ ॥ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਰਵਿਆ ਰਾਮੁ ॥ ਘਟਿ

ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥੧॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਪਤਾ ਨਾਮੁ ਵਰਤੈ ਵਿਚਿ ਕਲਜੁਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ ਭਰਪੂਰਿ
 ਰਹਿਆ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਤਿਨਾ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਜੋ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ
 ਭਜਿ ਪਇਆ ॥ ੨ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪੰਚ ਪੰਚੇ ਵਸਿ ਆਣੈ ਖਿਮਾ ਸੰਤੋਖੁ
 ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਸੋ ਧਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਜਨੁ ਵਡ ਪੂਰਾ ਜੋ ਭੈ ਬੈਰਾਗਿ ਹਰਿ
 ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹੁ ਫੇਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਚਿਤਿ
 ਧਰੈ ॥ ਕਰਿ ਆਚਾਰ ਬਹੁ ਸੰਪਉ ਸੰਚੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਨਰਕਿ ਪਰੈ ॥
 ੪ ॥ ਏਕੋ ਸਬਦਿ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਏਕਸੁ ਤੇ ਉਤਪਤਿ ਚਲੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਇ ਰਲੈ ॥ ੫
 ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਆਪੋ-(ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਹੀ । ਭਾਂਤਿ-ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ । ਬਹੁ
 ਰੰਗੀ-ਅਨੇਕਾ ਰੰਗਾਂ ਦੀ । ਉਪਾਇ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਖੋਲ੍ਹ-ਜਗਤ-
 ਤਮਾਸਾ । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਕਰਿ ਕਰਿ-(‘ਖੋਲ੍ਹ’)ਰਚ ਰਚ ਕੇ । ਕਰਾਏ-(ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ)
 ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ-ਇਸ ਜੀਵਨ-ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕਈ ਬਖੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ
 ਪਿਆ ਹੈ । ਕਲੀ-ਬਗੜੇ-ਕਲੇਸ । ਰਵਿਆ-ਸਿਮਰਿਆ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ
 ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗੁਪਤਾ-ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ । ਵਿਚਿ-(ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ)ਅੰਦਰ । ਕਲਜੁਗਿ-ਕਲ-
 ਜੁਗ ਵਿਚ, ਬਖੇੜਿਆਂ-ਭਰੇ ਜੀਵਨ-ਸਮੇਂ ਵਿਚ । ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ ।
 ਹਿਰਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਭਜਿ ਪਇਆ-ਛੇਤੀ ਜਾ ਪਿਆ । ੨ ।

ਪੰਚੋ-ਪੰਜ ਹੀ । ਵਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ । ਆਣੈ-ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਖਿਮਾ-
 ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ । ਧਨੁ ਧਨੁ-ਧੰਨ ਧੰਨ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ।
 ਭੈ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ(ਰਹਿ ਕੇ) । ਬੈਰਾਗਿ-(ਦੁਨੀਆ ਵਲੋਂ) ਉਪ-
 ਰਾਮਤਾ ਵਿਚ । ੩ ।

ਤੇ-ਤੋ । ਚਿਤਿ-(ਆਪਣੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ਕਰਿ ਆਚਾਰ-(ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ)ਕਰਮ
 ਕਰ ਕੇ । ਸੰਪਉ-ਧਨ । ਸੰਚੈ-ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਨਰਕਿ-ਨਰਕ ਵਿਚ, ਦੁੱਖ ਵਿਚ ।
 ਪਰੈ-ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਏਕੋ-ਇੱਕ ਹੀ । ਸਬਦੁ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਹੁਕਮ । ਵਰਤੈ-ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਏਕਸੁ ਤੇ—ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ੫।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਰਫ਼ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਬਖੇੜਿਆਂ-ਭਰੇ ਜੀਵਨ-ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਝਗੜੇ-ਬਖੇੜੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਰਚਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। (ਇਹ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ) ਰਚ ਰਚ ਕੇ (ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੀ) ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ) ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਰਿਜਕ ਦੇਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਪਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਬਖੇੜਿਆਂ-ਭਰੇ ਜੀਵਨ-ਸਮੇਂ ਵਿਚ (ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ)। ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। (ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦਾ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਹੀ) ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਖਿਮਾ ਸੰਤੋਖ (ਆਦਿਕ ਗੁਣ) ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਭਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਡਾ ਹੈ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ (ਇਹ ਜੋ ਬਲਵਾਨ) ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਪਰਤਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਦਾ, (ਉਂਵ ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿਕ ਮਿਥੇ ਹੋਏ) ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਭੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਭੀ) ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਕਰਦਿਆਂ) ਨਰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਸਦਾ ਦੁੱਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। ੪।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭੀ ਕੀਹ ਵੱਸ ?) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ, (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ) ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ ਕਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰ-

ਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੫ । ੬ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਸਾਲਾਹਿ॥ਪੂਰਾ ਭਾਗੁ
ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਹਰਿ ਦੇਇ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਲੇਇ ॥ ਜਿਸ
ਨੋ ਆਪਣੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਸਾਇ ॥
ਦੁਖੁ ਅਨੁਰਾ ਅੰਦਰਹੁ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਸਾਚਾ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿਉ ਲਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਏਹੁ ਅਧਾਰੁ ॥
ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸਚਾ ਮਨਾਏ ਅਪਣਾ ਭਾਣਾ ॥ ਸੋਈ
ਭਗਤੁ ਸੁਖੜੁ ਸੁੰਜਾਣਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥੪॥੧॥
੧੭ ॥ ੭ ॥ ੨੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੪]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਸਾਲਾਹਿ-ਵਡਿਆਇਆ ਕਰ । ਭਾਗੁ-ਕਿਸ-
ਮਤ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ । ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਗਾਹਿ-ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆ ਕਰ । ਗੁਣ
ਗਾਹਿ-ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆ ਕਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕੋਟਿ ਮਧੇ-
ਕੁਝਾਂ ਵਿਚੋਂ । ਲੇਇ-ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ
'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] । ਨਦਰਿ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ । ਕਰੇਇ-ਕਰਦਾ ਹੈ
। ੧ ।

ਵਸਾਇ-ਵਸਾਈ ਰੱਖ । ਜਾਇ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਨੁਰਾ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ । ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ । ਸਾਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਭੂ । ੨ ।

ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਐਥੈ-ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ । ਓਥੈ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ਅਧਾਰੁ-(ਜਿੰਦਗੀ
ਦਾ) ਆਸਰਾ । ੩ ।

ਭਾਣਾ-ਰਜ਼ਾ, ਮਰਜ਼ੀ । ਮਨਾਏ-ਮੰਨਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੁਖੜੁ-
ਸੋਹਣੀ ਮਾਨਸਕ ਘਾੜਤ ਵਾਲਾ, ਸੁਚੱਜਾ । ਸੁੰਜਾਣਾ-[ਅੱਖਰ 'ਸ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ
ਹਨ-ਅਤੇ । ਅਸਲ ਲਵਜ 'ਸੁਜਾਣਾ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਸੋਜਾਣਾ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] ਸਿਆਣਾ ।
ਤਿਸ ਕੈ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਕੈ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਵਜ 'ਤਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਭ ਗਿਆ ਹੈ] ਉਸ ਤੋਂ ।
ਸਦਾ-ਸਦਾ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਸਦਾ) ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਿਆ ਕਰ, (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਗ ਪਵੇਗੀ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ) ਖੁਰਾਕ (ਆਪਣਾ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ (ਇਹ ਦਾਤਿ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ (ਸੋਹਣੇ) ਚਰਨ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਵਿਚੋਂ (ਹਰੇਕ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਜੋੜ। (ਇਹ ਬਾਣੀ ਹੀ) ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਹੈ (ਪਰ ਇਹ ਦਾਤਿ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਾ ਕੇ) ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਮਿੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਣ ਲਈ (ਮਨੁੱਖ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਉਹੀ ਹੈ ਸੋਹਣਾ ਸੁਚੱਜਾ ਸਿਆਣਾ ਭਗਤ। (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ) ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪। ੧। ੧੧। ੧। ੨੪।

ਵੇਰਵਾ ਅੰਕਾਂ ਦਾ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧—੧੭

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੩— ੭

ਜੋੜ—੨੪

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ਬਿਭਾਸ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹ ਗੁਰਮਤਿ
ਲਿਵ ਉਨਮਨਿ ਨਾਮਿ ਲਗਾਨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪੀਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਮ
ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਜਗਜੀਵਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਹਰਿ
ਉਤਮੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਭਾਇਓ ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਕਾਨ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਨ ॥ ਕਿਤੁ
ਬਿਧਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਮੋ ਕਉ ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸੁ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥
੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿਗੁਨ ਜਾਨ
॥ ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਭਗਵਾਨ ॥੩॥
ਗੁਨ ਗਾਵਹ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗਮ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ਰਹੈ ਹੈਰਾਨ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
ਕਉ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿਨਾਮੁ ਦੀਓ ਖਿਨ ਦਾਨ ॥੪॥੧॥ [੧੩੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਰਸਕਿ-ਸੁਆਦ ਨਾਲ । ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ-ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੁਆਦ
ਨਾਲ । ਗਾਵਹ-ਆਓ ਅਸੀਂ ਗਾਇਆ ਕਰੀਏ । ਉਨਮਨਿ-ਉਨਮਨ ਵਿਚ, (ਪ੍ਰਭੁ-
ਮਿਲਾਪ ਦੀ) ਤਾਂਘ ਵਿਚ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਲਗਾਨ-ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਮ੍ਰਿਤੁ-
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ । ਵਿਟਹੁ-ਤੋਂ । ੧ ।

ਜਗਜੀਵਨ ਹਰਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ । ਪ੍ਰਾਨ-ਜਿੰਦ-ਜਾਨ । ਰਿਦ-
ਹਿਰਦਾ । ਭਾਇਓ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮੰਤ੍ਰ-ਉਪਦੇਸ । ਕਾਨ-
ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਤ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ ! ਭਾਈ-ਹੇ ਭਰਾਵੋ ! ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਵਖਾਨ-ਉਚਾਰੀਏ ।
ਕਿਤੁ-ਕਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ? ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ-ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ? ਕਿਉ-ਕਿਵੇਂ ? ਮੋ ਕਉ-
ਮੈਨੂੰ । ੨ ।

ਹਰਿ ਗੁਨ ਜਾਨ-ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਭਾਗਿ-ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ।
ਪਰਸਿ-ਛੁਹ ਕੇ । ੩ ।

ਗਾਵਹ-ਆਓ ਅਸੀਂ ਗਾਵੀਏ । ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ । ਗਾਇ-ਗਾ ਕੇ । ਹੈਰਾਨ-
ਵਿਸਮਾਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਹੀ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ-ਜਾਨ
ਹਨ (ਫਿਰ ਭੀ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ) । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਕੰਨਾਂ
ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਹਰੀ (ਆਪਣੇ)
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ, ਆਓ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੁਆਦ ਨਾਲ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਿਆ ਕਰੀਏ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗਨ
ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਭੁ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ) ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ !
ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਾ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ
। ੧ ।

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾਵੋ ! ਆਓ, ਮਿਲ ਬੈਠੋ। ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਜਪੀਏ। ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦੇਵੋ (ਮੈਨੂੰ
ਦੱਸੋ ਕਿ) ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ
ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ
ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਦੇ ਚਰਨ) ਛੁਹ ਕੇ ਭਗ-
ਵਾਨ (ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ)। ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਓ, ਅਪਹ੍ਰੰਚ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਿਆ ਕਰੀਏ। ਉਸ ਦੇ
ਗੁਣ ਗਾ ਗਾ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਲਿਆ ਕੇ) ਹੈਰਤ ਵਿਚ
ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਸ ਦਾਸ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ
(ਗੁਰੂ ਨੇ) ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ੪ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਉਗਵੈ ਸੂਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਬੋਲਹਿ ਸਭ ਰੈਨਿ
ਸਮੁਲਹਿ ਹਰਿ ਗਾਲ ॥ ਹਮਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਹਮ ਲੋਚ ਲਗਾਈ ਹਮ ਕਰਹ ਪ੍ਰਭੂ
ਹਰਿ ਭਾਲ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਰਵਾਲ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ਗੁਰਿ ਮੀਨਾ ਗੁਰ ਪਗ ਝਾਰਹ ਹਮ ਬਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਾਕਤ ਕਉ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਅੰਧਾਰੀ ਮੋਹਿ ਫਾਥੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ॥ ਖਿਨੁ
ਪਲੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਦੈ ਨ ਵਸਿਓ ਰਿਨਿ ਬਾਧੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਲ ॥ ੨ ॥
ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਮਤਿ ਬੁਧੀ ਪਾਈ ਹਉ ਛੂਟੇ ਮਮਤਾ ਜਾਲ ॥ ਹਰਿਨਾਮਾ
ਹਰਿ ਮੀਨ ਲਗਾਨਾ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ
ਗੁਰ ਅਗਮ ਗੁਸਾਈ ਗੁਰ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ਬਿਖੁ ਭਉਜਲ
ਫੁਬਦੇ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥੪॥੨॥ [੧੩੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੂਰੁ-ਸੂਰਜ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ।
ਬੋਲਹਿ-ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਰੈਨਿ-ਰਾਤ। ਸਮੁਲਹਿ-ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ, ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਹਰਿ ਗਾਲ-ਹਰੀ ਦੀਆਂ (ਸਿਵਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ। ਹਮਰੈ ਪ੍ਰਭਿ-ਅਸਾਡੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਲੋਚ-ਤਾਂਘ। ਹਮ-ਮੈਨੂੰ, ਅਸਾਨੂੰ। ਹਮ ਕਰਹ-ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ

ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਲ-ਭੂੰਢ। ੧।

ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ। ਰਵਾਲ-ਚਰਨ-ਧੂੜ। ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਗੁਰ ਪਗ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ। ਝਾਰਹ ਹਮ-ਅਸੀਂ ਝਾੜਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਲ-
ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਸਾਕਤ ਕਉ-ਸਾਕਤਾਂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਅੰਧਾਰੀ-ਹਨੇਰੀ।
ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਜਾਲ-ਫਾਹੀਆਂ। ਰਿਦੇ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਰਿਨਿ-ਕਰਜੇ ਨਾਲ[ਰਿਨ
-ਕਰਜ਼ਾ]। ਬਾਲ ਬਾਧੇ-ਵਾਲ ਵਾਲ ਬੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਹਉ-ਹਉਮੈ। ਮਮਤਾ ਜਾਲ-ਅਪਣਤ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ।
ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਨਿਹਾਲ-ਪ੍ਰਸੰਨ, ਸਾਂਤ। ੩।

ਹਮ-ਅਸੀਂ ਜੀਵ। ਬਾਰਿਕ-ਬੱਢੇ। ਗੁਰ-ਵਡਾ। ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ। ਗੁਸਾਈ
-ਧਰਤੀ ਦਾ ਖਸਮ [ਗੋ-ਧਰਤੀ। ਸਾਂਈ-ਖਸਮ]। ਗੁਰ-ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ-
ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਬਿਖੁ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜਹਰ। ਭਉਜਲ-ਸੰਸਾਰ-
ਸਮੁੰਦਰ। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਗੁਪਾਲ-ਹੇ ਗੁਪਾਲ ! ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਰਾਖੇ ! ੪।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ (ਆਪਣੇ)ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਝਾੜਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਮਨ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਦੋਂ)ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭੀ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ
ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਇਹ
ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਮੈਂ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭੂੰਢ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ (ਸਾਰਾ) ਦਿਨ (ਸਾਰੀ)
ਰਾਤ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, ਮਾਇਆ (ਦੇ
ਮੋਹ) ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਇਕ ਖਿਨ ਭਰ ਭੀ ਇਕ ਪਲ ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ। ਉਹ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ
(ਵਿਕਾਰਾ ਦੇ) ਕਰਜੇ ਵਿਚ ਵਾਲ ਵਾਲ ਬੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਉੱਚੀ)ਮਤਿ(ਉੱਚੀ)
ਅਕਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ
ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ

ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ਮਾਲਕ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤੇਰੇ (ਅੰਵਾਣ) ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਸਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-) ਹੇ ਗੁਰੂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਖੇ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ (ਅੰਵਾਣ) ਬੱਚੇ ਹਾਂ, ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ। ੪। ੨।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਗੁਨ
ਗਾਏ ਰਸਕ ਰਸੀਕ ॥ ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਦੇਉ ਭਏ ਮੁਕਤੇ ਜਿਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਪੀਕ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਟੀਕ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲ ਜਲੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪੀਆ ਰਸੁ ਝੀਕ
॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਤਿਨੁ ਮਸਤਕਿ ਉਜਲ
ਟੀਕ ॥ ਹਰਿਜਨ ਸੋਭਾ ਸਭ ਜਗ ਉਪਰਿ ਜਿਉ ਵਿਚਿ ਉਡਵਾ ਸਸਿ ਕੀਕ
॥੨॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸਿਓ ਤਿਨੁ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਫੀਕ ॥
ਜੈਸੇ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੈ ਦੇਹ ਮਾਨੁਖ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ ॥ ੩ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸਭ ਵਰਤੈ ਸਭ ਮਹਿ ਈਕ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਧਿਆਇਓ ਘਰੀ ਮੀਕ
॥ ੪ ॥ ੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਰਸਕ ਰਸੀਕ-ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਆਂ ਨੇ।
ਦੇਉ-ਦੇਵੇਂ ਹੀ। ਮੁਕਤੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ।
ਹਰਿ ਪੀਕ-ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਾ। ੧।

ਮੇਰੈ ਮਨਿ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਟੀਕ-ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਸੀਤਲ-ਠੰਢਾ। ਹਰਿ ਰਸੁ-ਹਰਿ-ਨਾਮ-ਰਸ। ਝੀਕ-ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ। ੧।
ਰਹਾਉ।

ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਟੀਕ-ਟਿੱਕਾ।
ਉਜਲ-ਰੋਸਨ, ਚਮਕਦਾ। ਉਪਰਿ-ਉੱਤੇ। ਉਡਵਾ-ਤਾਰੇ। ਸਸਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਕੀਕ-
ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨।

ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਫੀਕ-ਫਿੱਕੇ, ਕੋਰੇ, ਰੁੱਖੇ, ਬੇ ਸੁਆਦੇ। ਸੀਗਾਰੁ-ਸਜਾਵਟ।

ਦੇਹ-ਸਰੀਰ । ਕਰੈ-ਕਰਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਨਕਟੇ-ਨਕ-ਵੱਢੇ । ਕੀਕ-ਕੀਹ ?

੩ ।

ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਰਮਈਆ-ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ। ਰਮਤਾ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ । ਰਾਮ ਰਾਇ-ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ । ਸਭ ਵਰਤੈ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਈਕ-ਇਕ ਆਪ ਹੀ । ਕਉ-ਨੂੰ, ਉੱਤੇ । ਗੁਰ ਬਚਨ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਘਰੀ ਮੀਕ-ਇੱਕ ਘੜੀ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ (ਆਤਮਕ) ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਭੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉੱਤੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਕ ਖਿਨ ਭਰ ਭੀ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੇ ਰਸੀਏ ਬਣ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਖਿਨ ਖਿਨ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਹਰਿ-ਗੁਣ ਗਾਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ, ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ (ਸੋਭਾ ਦਾ) ਰੌਸ਼ਨ ਟਿੱਕਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰੇ ਜਗਨ ਉੱਤੇ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ (ਆਕਾਸ ਦੇ) ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਸੋਹਣਾ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੨ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਢਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਰੁੱਖਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ), ਜਿਵੇਂ (ਕੋਈ ਨਕ-ਵੱਢਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ) ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ('ਬਿਨਾ ਨਕ') ਉਹ ਸਜਾਵਟ ਕਿਸ ਅਰਥ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨਕ-ਵੱਢੇ ਹੀ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉਂਵ ਤਾਂ) ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, (ਪਰ,) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਘੜੀ ਘੜੀ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲੱਗ ਪਏ । ੪ । ੩ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਮੁਖਿ
ਹਰਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਹਮ ਕਹੇ ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਇਓ ਸਭਿ
ਕਿਲਬਿਖ ਪਾਪ ਲਹੇ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮਨਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹੇ ॥ ਦੀਨ
ਦਇਆਲੁ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਗਾਇਓ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਲਹੇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ ਨਗਰਿ ਹਰਿ ਬਸਿਓ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਸਹੇ ॥ ਸਰੀਰ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਘਰਿ ਮੰਦਰ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਲਹੇ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਨਰ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਉਦਿਆਨੇ ਤੇ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਮੁਹੇਗਿਓ
ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ ਬਸੈ ਬਾਸੁ ਬਸਨਾ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ਝਾਰ ਗਹੇ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ
ਵਡ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਪ੍ਰਭ ਮਤਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿਪ੍ਰਭ ਲਹੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
ਕਉ ਗੁਰਿ ਹਾਥੁ ਸਿਰਿ ਧਰਿਓ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਰਵਿ ਰਹੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਗਮ—ਅਪਹੁੰਚ । ਪ੍ਰਭਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਮੁਖਿ—ਮੂੰਹ ਨਾਲ । ਹਮ—
ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ । ਕਹੇ—ਉਚਾਰਿਆ । ਪਤਿਤ—ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ । ਪਤਿਤ
ਪਾਵਨ—ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ
। ੧ ।

ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ ! ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਰਵਿ ਰਹੇ—(ਜੋ ਸਭ ਥਾਈਂ) ਵਿਆਪਕ
ਹੈ । ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ—ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਪਦਾਰਥੁ—ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ । ਲਹੇ
—ਲੱਭ ਲਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਗਰਿ—ਨਗਰ ਵਿਚ । ਨਗਰਿ ਨਗਰਿ—ਹਰੇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ । ਸਹੇ—ਸਹੀ ਕੀਤਾ,
ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਿਆਂਦਾ । ਸਰੋਵਰਿ—ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ । ਘਰਿ—(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ । ਮੰਦਰਿ
(ਸਰੀਰ-) ਮੰਦਰ ਵਿਚ । ਲਹੇ—ਲੱਭ ਲਿਆ । ੨ ।

ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ—ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ । ਉਦਿਆਨੇ—(ਸੰਸਾਰ-) ਜੰਗਲ ਵਿਚ । ਤੇ—
ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸਾਕਤ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ । ਮੂੜ—ਮੂਰਖ । ਮੁਹੇ—ਠੱਗ
ਗਏ । ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ—ਹਿਰਨ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ । ਬਾਸੁ—ਸੁਗੰਧੀ । ਬਸਨਾ—ਕਸਤੂਰੀ ।
ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਓ—ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ । ਝਾਰ—ਝਾੜੀਆਂ । ਗਹੇ—ਫੜਦਾ ਹੈ, ਫੁੰਵਦਾ ਹੈ
। ੩ ।

ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ—ਬੋਧ ਵਿਚ ਅਗਾਧ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ । ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ !
ਲਹੇ—ਲੱਭ ਸਕੀਏ । ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਸਿਰਿ—ਸਿਰ ਉੱਤੇ । ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ ।
ਰਵਿ ਰਹੇ—ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ । ੪ ।

ਅਰਥ—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਦੀਨਾ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁ-ਮੁੱਲਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਲੱਭ ਲਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਪਹ੍ਰਿਚ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ) ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉੱਥੇ ਤਾਂ) ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ-ਸਹਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਸਰੀਰ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਹਿਰਦੇ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭਟਕ ਕੇ (ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ) ਲੁਟਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ (ਤਾਂ) ਹਿਰਨ ਦੀ ਧੂੰਨੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ (ਬਾਹਰ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਝਾੜੀਆਂ ਸੁੰਘਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ) । ੩ ।

ਹੇ ਹਰੀ ! ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਅਪਹ੍ਰਿਚ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ । ਜੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਅਕਲ ਬਖਸ਼ੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਜੀਵ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਆਪਣਾ ਮਿਹਰ-ਭਰਿਆ) ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ । ੪ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮਨਾਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਵਡਫਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ ਹਰਿ ਧਾਰੀ ਹਰਿਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਫਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ ਰਾਮਨਾਮ ਹਰਿ ਨਿਮਖਫਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾਨੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿਨਾਮਾ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸਫਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ ਵਸਿਓ ਘਰਿ ਮੰਦਰਿ ਜਪਿ ਸੋਭਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਪਫਾ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਨ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ਮੁਖ ਉਜਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰਫਾ ॥ ੨ ॥ ਅਨਭਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿਓ ਗੁਰਿ

ਨਿਮਖਫਾ ॥ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਕੇ ਦੋਖ ਸਭ ਜਨ ਕੇ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਏ ਇਕ
ਪਲਫਾ ॥੩॥ ਤੁਮਰੇ ਜਨ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਜਾਨੇ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਿਓ ਜਨ ਤੇ ਮੁਖਫਾ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਪੁ ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਜਨ ਮਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਕਫਾ
॥੪॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਵਡਫਾ-ਵਡਾ । ਸੁਖਾਨੇ-ਪਿਆਰੇ ਲੱਗੇ ।
ਹੀਅਰੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਕ੍ਰਿਪਫਾ-ਕਿਰਪਾ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਨਿਮਖਫਾ-ਹਰ ਨਿਮਖ [ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ] । ਗੁਰਿ
ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ । ਬਸਫਾ-ਵੱਸ ਪਿਆ । ੧।
ਰਹਾਉ ।

ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ। ਨਗਰਿ-ਨਗਰ ਵਿਚ । ਘਰਿ-(ਹਿਰਦੇ-) ਘਰ ਵਿਚ ।
ਮੰਦਰਿ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ । ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ । ਕਰਪਫਾ-ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹਲਤਿ-ਇਸ ਲੋਕ
ਵਿਚ । ਪਲਤਿ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ [ਪਰਯ] । ਸੁਹੇਲੇ-ਸੁਖੀ । ਉਜਲ-ਰੋਸਨ । ਤਰਫਾ-
ਤਰਦੇ ਹਨ ।

ਅਨਭਉ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਉਰ-ਹਿਰਦਾ । ਉਰਧਾਰਿਓ-
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਕੋਟਿ-ਕੋਟੀਆਂ । ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਕੇ-
ਕੋਟੀਆਂ (ਜਨਮਾਂ) ਦੇ । ਦੋਖ-ਐਥ, ਪਾਪ । ਪਲਫਾ-ਪਲ ਵਿਚ । ੩ ।

ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ-ਤੈਥੋਂ ਹੀ, ਤੇਰੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲਾ ਜਾਨੇ-ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਭ
-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਾਨਿਓ-(ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਜਾਣਿਆਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ । ਜਨ ਤੇ-
ਤੇ ਜਨ; ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਮੁਖਫਾ-ਮੁਖੀ, ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੇ । ਆਪੁ-ਆਪਣਾ
ਆਪ । ਜਨ ਨਾਨਕੁ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਦਾਸ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਹੈ) । ਇਕਫਾ-ਇੱਕ ਰੂਪ
। ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਨਿਮਖ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਜਪਿਆ
ਕਰ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇ ਦਿੱਤੀ,
ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵੱਸ ਪਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ
ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਉੰਵ ਤਾਂ) ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚ, ਸਰੀਰ-ਘਰ ਵਿਚ, ਸਰੀਰ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਰੋਸਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਕੋਈ ਭਰ-ਭਉ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਮਖ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ੩।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ, ਉਹ ਸੇਵਕ ਇੱਜਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਤਾਹਿਓਂ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਸੇਵਕ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੈ। ੪। ੫।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਮ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ਹਰਿ ਜਪਿਭਾ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਬਿਖੁ ਫੁਬਦੇ ਬਾਹ ਦੇਇ ਕਵਿਭਾ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮਨਾਮੁ ਅਰਧਾਂਭਾ ॥ ਉਪਜੀਪਿ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਈਐ ਕਤਹੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਭਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮਨਾਮੁ ਰਸੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਰਸੁ ਪੀਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਸਭਾ ॥ ਲੋਹ ਮਨੂਰ ਕੰਚਨੁ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਰਿਭਾ ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ ਨਿਤ ਲੋਭਿ ਲੁਭਾਨੇ ਪੁਤ ਕਲਤ ਮੋਹਿ ਲੁਭਿਭਾ ॥ ਤਿਨ ਪਗ ਸੰਤ ਨ ਸੇਵੇ ਕਬਹੂ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਭੁੰਭਰ ਭਰਭਾ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਪਰੈ ਹਾਰਿ ਤੁਮ ਸਰਨਭਾ ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਤੁਮਨਭਾ ॥੪॥੬॥ਛਕਾ੧॥[੧੩੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ-(ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਏ-(ਪਹਿਲਾਂ) ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ। ਜੀਵੇ-ਜੀਉ ਪਏ, ਆਤਮਕ

ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਪਿਭਾ—ਜਪਿ, ਜਪ ਕੇ। ਧਨੁ ਧੰਨੁ—ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ। ਬਿਖੁ
ਭੁਬਦੇ—ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਹਰ (ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿਚ ਭੁਬਦੇ ਨੂੰ। ਦੇਇ
—ਦੇ ਕੇ। ਕਵਿਭਾ—ਕੱਢ ਲਿਆ। ੧।

ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ। ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਅਰਧਾਂਭਾ—ਆਰਾਧਣ-ਜੋਗ। ਉਪਜੰਪਿ—
[उपजाप—Secret whispering into the ear—ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣਾ]
ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਨਾਲ। ਉਪਾਇ—[लक्षण 'उपाय' ਤੋਂ ਕਰਣ
ਕਾਰਕ] ਢੰਗ ਨਾਲ। ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ—ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਰਸਾਇਣੁ—[रस-आयन] ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਭ ਰਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਰਸਭਾ—
ਰਸ ਨਾਲ। ਮਨੂਰ—ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ। ਕੰਚਨੁ—ਸੋਨਾ। ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਉਦ-
ਧਾਰਿਓ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ। ਹਰਿਭਾ—ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ। ੨।

ਬਿਖਿਆ—ਮਾਇਆ। ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ। ਕਲਤ—
ਵਿਸਤ੍ਰੀ। ਮੋਹਿ—ਮੋਹ ਵਿਚ। ਪਗ ਸੰਤ—ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ। ਤੇ ਮਨਮੁਖਿ—ਆਪਣੇ
ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਭੁੰਭਰ—ਭੁੱਬਲ; ਤੱਤੀ ਸੁਆਹ। ਭੁੰਭਲ ਭਰਭਾ
—ਭੁੱਬਲ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ। ੩।

ਪ੍ਰਭ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹਾਰਿ—ਹਾਰ ਕੇ; ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਸ ਲਾਹ ਕੇ।
ਸੁਆਮੀ—ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੁਮਨਭਾ—ਤੇਰਾ। ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ; (ਇਹ ਨਾਮ)
ਜਪਣ-ਜੋਗ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋਈ ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਆਦਿਕ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਦੇ ਭੀ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ
ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਮਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਅਸੀਂ
ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਲਾ-
ਹਣ-ਜੋਗ ਹੈ। (ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ) ਵਿਹੁਲੇ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁੱਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ (ਆਪਣੀ) ਬਾਂਹ ਫੜਾ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ) ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ
ਹੈ (ਸਭ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਪਰ) ਇਹ ਨਾਮ-ਰਸ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪੀਤਾ
ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਹਾ (ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ) ਸੋਨਾ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਤਿਵੇਂ) ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ

ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਹੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਸਦਾ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਛੂਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ) ਭੁੱਬਲ ਧੁੱਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ਅਸੀਂ ਜੀਵ (ਹੋਰ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਹਾਰ ਕੇ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਰਨ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ, ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ (ਮੈਂ) ਨਾਨਕ ਤੇਰਾ ਹੀ ਦਾਸ ਹਾਂ । ੪ । ੬ । ਛਕਾ ੧

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੪

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ॥
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ
ਕੀਰਤਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਾਨੁ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥
ਜਪਿ ਮਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਖਿਨ ਹੋਵੈ ਪਾਪ ਕੋਟਾਨ ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ
ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੭]

ਪੜਤਾਲ—ਇਸ ਸਬਦ ਨੂੰ ਗਾਵਣ ਵੇਲੇ ਤਾਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਰਤਣਾ ਹੈ ।

ਪਦ ਅਰਥ :—ਜਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਨਿਧਾਨ—ਖਜ਼ਾਨਾ ।
ਪਾਵਹਿ—ਤੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਂਗਾ । ਮਾਨ—ਆਦਰ । ਜਿਨਿ—ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ।
ਤੇ—ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ—(ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ—ਧਿਆਨ ਕਰ ਕੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ । ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ।
ਅਠਸਠਿ—ਅਠਾਹਠ ਤਰੀਖ । ਮਜਾਨੁ—ਮੱਜਨ, ਇਸਨਾਨ । ਗੁਰਮੁਖਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ
ਪੈ ਕੇ । ੧ ।

ਕੋਟਾਨ ਪਾਪ—ਕੁਝੋਂ ਪਾਪਾਂ (ਦਾ ਨਾਸ) । ਮਿਲੁ—ਮਿਲਿਆ ਰਹੁ । ੨ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ (ਇਹੀ
ਹੈ ਅਸਲ) ਖਜ਼ਾਨਾ । (ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਤੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ-ਵਿਚ
ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਂਗਾ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਭ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ

ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਕਰ ।
ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਿਆ ਕਰ (ਇਹੀ ਹੈ) ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ
ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ । ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਸੁਣਿਆ ਕਰ,
(ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਇੱਜ਼ਤ ਖੱਟੇਂਗਾ । ੧ ।

ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਮੇਸਰ (ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਕਰ (ਉਹੀ ਸਭ ਤੋਂ) ਵਡਾ (ਹੈ) ।
(ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਫ਼ੌਜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ (ਇਕ) ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਹਰੀ ਭਗਵਾਨ (ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੁੜਿਆ ਰਹੁ । ੨ । ੧ ।
। ੭ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਤਨੁ ਸਭੁ ਸਾਜਿਆ ॥
ਪੰਚ ਤਤ ਰਚਿ ਜੋਤਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ॥ ਸਿਹਜਾ ਧਰਤਿ ਬਰਤਨ ਕਉ
ਨੀ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਵਿਸਾਰਹੁ ਸੇਵਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨ
ਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਹੋਇ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰਾ ਤਾਂ
ਤੂ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਪੜ ਭੋਗ ਰਸ ਅਨਿਕ
ਭੁੰਚਾਏ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੁਟੰਬ ਸਗਲ ਬਨਾਏ ॥ ਰਿਜਉ ਸਮਾਹੇ ਜਲਿ
ਥਲਿ ਮੀਤ ॥ ਸੇ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ੨ ॥ ਤਹਾ ਸਖਾਈ ਜਹ
ਕੋਇ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਧੋਵੈ ॥ ਦਾਤਿ ਕਰੈ
ਨਹੀ ਪਛੇਤਾਵੈ ॥ ਏਕਾ ਬਖਸ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥
ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗੀ ਪਾਇਆ ਭਾਲਿ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਸੇ ਗੁਪਾਲ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਆਏ ਤੁਮਰੈ ਦੁਆਰ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥
੪ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਾਜਿਆ—ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ । ਰਚਿ—ਬਣਾ ਕੇ । ਨਿਵਾਜਿਆ—ਸੋਹਣਾ
ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਸਿਹਜਾ—(ਲੋਟਣ ਵਾਸਤੇ) ਵਿਛੋਣਾ । ਕਉ—ਨੂੰ, ਵਾਸਤੇ । ਨਿਮਖ—
[ਨਿਸੇਥ] ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ । ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ—[ਸਾਰਿਗ—ਧਨੁੱਖ । ਪਾਨੀ—
ਹੱਥ । ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁੱਖ ਹੈ] ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧ ।

ਮਨ—ਹੇ ਮਨ ! ਪਰਮ ਗਤੇ—ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਹਰਖ—ਖੁਸ਼ੀ।

ਸੋਗ-ਗਮ । ਤੇ-ਤੋ । ਰਹਿ-(ਜੋ) ਤੂੰ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਂ । ਨਿਰਾਰਾ-ਵੱਖਰਾ । ਪ੍ਰਾਨ
ਪਤੇ-ਜਿੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਾਪੜ-ਕੱਪੜੇ । ਭੁੰਚਾਏ-ਖਾਣ ਲਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸਗਲ-ਸਾਰੇ। ਕੁਟੰਬ-ਪਰਵਾਰ।
ਸਮਾਹੇ-ਸੰਬਾਹੇ, ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਲਿ-ਜਲ ਵਿਚ । ਬਲਿ-ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ।
ਮੀਤ-ਹੋ ਮਿੱਤਰ ! ਨੀਤਾ ਨੀਤ-ਸਦਾ ਹੀ । ੨ ।

ਤਹ-ਉੱਥੇ । ਸਖਾਈ-ਸਾਥੀ । ਜਹ-ਜਿੱਥੇ । ਕੋਟਿ-ਕੁੱਝ । ਅਪ੍ਰਾਪ-ਭੁੱਲਾਂ ।
ਪਛੋਤਾਵੈ-[ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ-ਅਤੇ-ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਪਛੋਤਾਵੈ'
ਹੈ, ਇੱਥੇ 'ਪਛੋਤਾਵੈ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] ਅਫਸੋਸ ਕਰਦਾ । ਏਕਾ-ਇਕੋ ਵਾਰੀ । ਬਖਸ-
ਬਖਸਸ, ਮਿਹਰ । ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ । ਬੁਲਾਵੈ-ਸੱਦਾ, ਲੇਖਾ ਮੰਗਦਾ । ੩ ।

ਕਿਰਤ-ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ । ਸੰਜੋਗ-ਮੇਲ । ਸੰਜੋਗੀ-ਮੇਲ ਅਨੁਸਾਰ ।
ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗੀ-ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਅਨੁਸਾਰ । ਭਾਲਿ-ਛੁੱਢ ਕੇ । ਗੁਪਾਲ
-ਧਰਤੀ ਦੇ ਰੱਖਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਗੁਰ ਮਿਲਿ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ । ਮੁਰਾਰਿ-ਹੋ ਮੁਰਾਰੀ !
[ਮੁਰ-ਅਰਿ । ਅਰਿ-ਵੈਰੀ । ਮੁਰ ਦੌੜ ਦਾ ਵੈਰੀ] । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਭ ਤੋਂ
ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੀ ਹੈ । ਜੇ ਤੂੰ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ)
ਖੁਸੀ ਗਾਮੀ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਿੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਏਂਗਾ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ (ਤੇਰਾ) ਮਨ ਬਣਾਇਆ, (ਤੇਰਾ) ਸਰੀਰ
ਬਣਾਇਆ । (ਮਿੱਟੀ ਹਵਾ ਆਦਿ) ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਬਣਾ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ)
ਜੋਤ ਨਾਲ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । (ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਲੇਟਣ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ ਦਿੱਤੀ, (ਜਿਸ
ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਵਰਤਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾਹ ਭੁਲਾਓ, ਉਸ ਨੂੰ
(ਹਰ ਵੇਲੇ) ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੋ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ (ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ) ਕੱਪੜੇ ਵਰਤਣ ਨੂੰ
ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਾਦਾਰਥ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ
ਵਾਸਤੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਵਾਰ (ਆਦਿ) ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, ਹੋ ਮਿੱਤਰ ! ਜਿਹੜਾ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਰਿਸ਼ਕ ਅਪੜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ੨ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਭੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉੱਥੇ (ਭੀ)
ਸਾਥੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਕੁੱਝਾਂ ਪਾਪ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਹੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਹੋ ਭਾਈ !

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਦਾਤਾ ਦੇਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ (ਇਸ ਗੱਲੋਂ) ਪਛੁਤਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। (ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਤੇ) ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਉਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗਣ ਲਈ) ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸੱਦਦਾ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਛੁੱਢ ਕੇ ਲੱਭ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੁਰਾਰੀ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ (ਆਪਣੇ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ) ਦੀਵਾਰ ਬਖਸ਼। ੪। ੧।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਿਟੇ ਤਿਸੁ ਲੋਭਾ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਜਨ ਕੈ ਭੰਡਾਰਿ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਹਿ ਜਨਾਈ ॥ ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ ਜਨ ਲੀਏ ਛਡਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਰਾਤਾ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਤਿਨ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਜਿਸੁ ਰਸੁ ਆਇਆ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ॥ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਮਨ ਮਹਿ ਹੈਰਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਸਭ ਤੇ ਉਤਮੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹ੍ਰਿਦੈ ਵਸਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ਸੋਈ ਨਿਹਚਲੁ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਕਉ ਕਰਹੁ ਸਗਲ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪੂਰਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਠਾਕੁਰ ਦੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ । ਜਨ ਕੈ ਭੰਡਾਰਿ-ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ । ਗਾਵਹਿ-ਗਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਦਰਸ ਪਿਆਰਿ-ਦਰਸਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ । ੧।

ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੁਮਹਿ-ਤੂੰ (ਆਪ) ਹੀ । ਜਨਾਈ-ਸਮਝਾਈ, ਦੱਸੀ । ਕਾਟਿ-ਕੱਟ ਕੇ । ਜੇਵਰੀ-ਮੋਹ ਦੀ ਰੱਸੀ । ੧। ਰਹਾਉ ।

ਕੈ ਰੰਗਿ-ਦੇ (ਪ੍ਰੇਮ-) ਰੰਗ ਵਿਚ । ਰਾਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ । ਕੈ ਸੰਗਿ-ਦੇ ਨਾਲ । ਰਸੁ-ਸੁਆਦ । ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ । ਹੈਰਾਨੈ-ਵਿਸਮਾਦ-ਹਾਲਤ ਵਿਚ । ੨।

ਤੇ-ਤੂੰ । ਸੋਇ-ਉਹ ਹੀ । ਕੈ ਹ੍ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਨਿਹਚਲੁ-ਅਡੋਲ-ਚਿੱਤ । ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ-ਨਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ

ਰੋਜ਼ । ੩ ।

ਕਉ-ਨੂੰ । ਸਗਲ-ਸਾਰੇ । ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ । ਠਾਕੁਰ-ਹੇ ਠਾਕੁਰ ! ਦੇਵਾ-ਹੇ ਦੇਵ ! ਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ-ਰੂਪ ! ਉਧਰੈ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਿਆ ਰਹੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ(ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ)ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝਾਈ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੋਹ ਦੀ)ਵਾਹੀ ਕੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਬਚਾਇਆ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ (ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ) ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਧਨ ਤੇਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ (ਭਰਭੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ (ਚਰਨਾਂ) ਨਾਲ (ਲੱਗ ਕੇ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ,(ਪਰ ਉਸ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ)ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,ਉਹ ਸਦਾ ਅਭੋਲ ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਕਦੇ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਕਰੇ । ਹੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ) ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਿਆ ਰਹੇ । ੪ । ੨ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ॥ ਆਨ ਪਹਰ ਸਿਮਰਉ ਭਗਵੰਤ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਲਮਲ ਜਾਹਿ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਹਮ ਚਰਨੀ ਪਾਹਿ ॥੧॥ ਸੁਮਤਿ ਦੇਵਹੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਿਮਰਉ

ਨਾਮੁ ਮੋਹਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਿਨਿ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਮਾਰਗੁ ਸੀਧਾ ॥
 ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਗੀਧਾ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੈ ਸਦਾ ਰਲਿ ਜਾਈਐ ॥
 ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥੨॥ ਬੁਭਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰਹਿ
 ਤਰਾਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੋਹੈ ਨਹੀ ਮਾਇਆ ॥ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਜਿਨਿ
 ਗੁਰਹਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਊਪਰਿ ਸਦਾ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ॥ ੩ ॥
 ਮਹਾ ਮੁਗਧ ਤੇ ਕੀਆ ਗਿਆਨੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਸੇਵ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 [ਪੰਨਾ ੧੩੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗਾਵਤ-ਗਾਂਦਿਆਂ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਸਿਮਰਉ-ਸਿਮਰਉਂ,
 ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਾ ਕੈ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ) ਨਾਲ । ਕਲਮਲ-(ਸਾਰੇ) ਪਾਪ
 ਜਾਹਿ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਹਮ ਪਾਹਿ-ਅਸੀ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ ।
 ਸਿਮਰਨਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ੧ ।

ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ! ਸਿਮਰਉ-ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ
 ਨਿਸਤਾਰੇ-(ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਜਿਨਿ ਗੁਰਿ-ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮਾਰਗੁ-
 (ਜੀਵਨ-) ਰਾਹ । ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ । ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਰੀਧਾ-ਗਿੱਥ ਗਿਆ,
 ਪਰਚ ਗਿਆ । ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈਐ-ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਪਾਈਐ
 -ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਬੁਭਤ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਭੁੱਬਦਾ । ਜਿਨਿ ਗੁਰਹਿ-ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
 -ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਮੋਹੈ ਨਹੀ-ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਹਲਤੁ-ਇਹ ਲੋਕ ।
 ਪਲਤੁ-ਪਰਲੋਕ । ਸਵਾਰਿਆ-ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਹਉ-ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਵਾਰਿਆ-
 ਕੁਰਬਾਨ । ੩ ।

ਮੁਗਧ-ਮੂਰਖ। ਤੇ-ਤੋਂ । ਗਿਆਨੀ-ਸਿਆਣਾ, ਗਿਆਨਵਾਨ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
 ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲਾ । ਅਕਥ-[ਅ-ਕਥ] ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਨਾਨਕ-ਹੇ
 ਨਾਨਕ ! ਭਾਗਿ-ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ! (ਮੈਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਬਖਸ਼ (ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ)
 ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਾਂ (ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ) ਮੈਨੂੰ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ)
 ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲਏ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਤਾਹੀਏ) ਮੈਂ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਭਗਵਾਨ(ਦਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਸਾਰੇ) ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ (ਸਦਾ) ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ) ਹੋਰ ਸਾਰੇ (ਮੌਹ) ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ (ਦੀ ਦਾਤਿ) ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਇਆ, ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਠੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਸਰਨ ਪਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਮਹਾ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪। ੩।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਮਿਟੇ ਸੁਖ ਦੀਏ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ਸਗਲਾ ਦੁਰਤੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥ ਅਵਗਨ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੇ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਮੇਰੈ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾਪ ਪਾਪ ਬਿਨਸੇ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਅਰਾਧੀ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਬਿਅੰਤੁ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਲਾਹਾ ਖਾਟਿ ਹੋਈਐ ਧਨਵੰਤਾ ਅਪੁਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੩ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਦੀਏ-ਦਿੱਤੇ। ਸਗਲੇ-ਸਾਰੇ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ।

ਦੁਰਤ—ਪਾਪ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ—ਹੋ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਬਾਰਿਕ—ਬੱਚੇ । ਕਾਟਿ—ਕੱਟ ਕੇ । ਪ੍ਰਭਿ—ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਮੇਰੇ ਗੋਪਾਲਿ—ਮੇਰੇ ਗੋਪਾਲ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਗੋਪਾਲਿ—ਗੋਪਾਲ ਨੇ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਨੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਾਪ—ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ । ਭੀਤਰਿ—ਵਿਚ । ਗੁਸਾਈ—ਗੋਸਾਈਂ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਖਸਮ । ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ—ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ । ਸਾਸਿ—ਸਾਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਅਰਾਈ—ਅਰਾਈਂ, ਮੈਂ ਆਰਾਧਦਾ ਹਾਂ । ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ—ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈਂ, (ਗੁਰੂ) ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੨ ।

ਅਗਮ—ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗੋਚਰੁ—[ਅ-ਗੋ-ਚਰੁ । ਗੋ—ਇੰਦ੍ਰੇ । ਚਰੁ—ਪਹੁੰਚ] ਜਿਸ ਤਕ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਨ ਪਾਈਐ—ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਖਟਿ—ਖੱਟ ਕੇ । ਹੋਈਐ—ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਧਿਆਈਐ—ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਧਿਆਈ—ਧਿਆਈਂ, ਮੈਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਪਾਇਆ—ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੋ ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸੀ (ਜੀਵ ਤੇਰੇ) ਬੱਚੇ(ਤਿਰੀ)ਸਰਨ ਹਾਂ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਧਰਤੀ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਔਗਣ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਸ ਨੇ) ਸਾਰਾ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ, (ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰੋਂ) ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ) ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਏ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, (ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਸ ਤਕ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਣੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,

(ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਲ ਧਨ ਹੈ, ਇਹ) ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਧਨਵਾਨ ਬਣ ਜਾਈਦਾ ਹੈ
। ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ—(ਹੇ ਭਾਈ !) ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਸੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੪ । ੪ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ ਸਭ ਨਾਸੇ ॥
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨੀ ਰਾਸੇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾਵੀਤੇ ॥ ਸੇਵਕ
ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੋਹੀਤੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਸਗਲੇ
ਰੋਗ ਦੋਖ ਸਭਿ ਬਿਨਸਹਿ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਮਨ ਤੇ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਮੀਤ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਉ ਲਾਗੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਗਏ ਕਲੇਸ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲ ਹੋਸ ॥ ੨ ॥
ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥
ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਿਸੁ ਮਿਲਤੇ ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਅਪੁਨੀ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਾਇ ॥
੪ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਿਮਰਤ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ । ਸਚੁ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਰਾਸੇ—ਰਾਸਿ, ਸਰਮਾਇਆ, ਪੂੰਜੀ । ਸੇਵਿ—ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ । ਸੋਹੀਤੇ—ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਭਾਈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਦੋਖ—ਐਬ, ਪਾਪ । ਸਭਿ—ਸਾਰੇ । ਬਿਨਸਹਿ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਿਆਨੁ—ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ ਸਮਝੀ । ਤੋ—ਤੋਂ । ਜਾਈ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਰਾਖੇ—ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੇ । ਮੀਤ—ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਸਿਉ—ਨਾਲ । ਕੋਟਿ—ਕੁਝ । ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ—ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਭਲ—ਭਲਾ । ਹੋਸ—ਹੋਵੇਗਾ । ੨ ।

ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਸਦ—ਸਦਾ । ਬਲਿ ਜਾਈ—ਬਲਿ ਜਾਈਂ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ

ਹਾਂ । ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਧਿਆਈ-ਧਿਆਈ, ਮੈਂ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਲਿਵ-ਲਗਨ । ੩ ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਘਰ-ਸਰੀਰ, ਹਿਰਦਾ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ-ਹੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ! ਲਿਵ ਲਾਇ-ਪਿਆਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖ । ਜਨੁ-ਦਾਸ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ। (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੇ ਬਣੇ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ) ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ, ਗੁਰੂ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ (ਦੇ ਗੋੜ) ਮੁਕਾ ਦਿਤੇ । (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਫ਼ੌਜ਼ਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਉਹ ਕੁਝ ਭਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਰੂ ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਹੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ! ਮਿਹਰ ਕਰ । (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਲਾਈ ਰੱਖ, (ਤੇਰਾ) ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੇ । ੪। ਪ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਨ ਕਉ ਦੀਏ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਇ ਗੁਬੰਦਿ ॥ ਭੈ ਬਿਨਸੇ

ਉਤਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਉਬਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ ॥ ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ
ਸੋਈ ਭਲ ਮੀਠਾ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ
ਵਸਿਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਕਿਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਸਦਾ
ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਉਤਰੀ ਮੈਲੁ ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ੨ ॥ ਚਰਨ
ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਿਨਸੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਨ
ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਜਾਨਾਂ ॥ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾਂ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣਿ
ਸਜਣ ਸੰਤ ਮੀਤ ਸੁਹੇਲੇ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਅਗਹ ਅਤੋਲੇ ॥ ਸਦਾ
ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਾਈਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥੪
॥੬॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ । ਕੀਏ-ਬਣਾ ਲਿਆ । ਕਉ-
ਵਾਸਤੇ, ਨੂੰ । ਗਾਇ-ਗਾਇਆ ਕਰ । ਭੈ-ਸਾਰੇ ਡਰ [ਲਫਜ 'ਭਉ' ਭੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] ।
ਚਿੰਦ-ਚਿੰਤਾ । ੧ ।

ਉਬਰੇ-(ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚ ਗਏ । ਲਾਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ । ਕਹੈ-ਆਖਦਾ ਹੈ । ਭਲ-
ਭਲਾ । ਤਿਆਗਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ । ਕਲਿ-ਬਗੜੇ । ਕਲੇਸ-ਦੁੱਖ । ਬਿਘਨੁ
-ਰੁਕਾਵਟ । ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ-ਜਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ । ਕੈ ਰੰਗਿ-ਦੇ (ਪ੍ਰੇਮ-) ਰੰਗ ਵਿਚ
। ੨ ।

ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਮਾਰਗੁ-ਰਸਤਾ । ਜਾਨਾਂ-ਸਮਝ ਲਿਆ । ਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ।
ਮਾਨਾਂ-ਪਤੀਜ ਗਿਆ, ਗਿੱਬ ਗਿਆ । ੩ ।

ਸਜਣ-ਹੇ ਸੱਜਣ ! ਸੰਤ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੇ । ਅਗਹ-ਅਪਹੁੰਚ । ਅਗਹ ਨਾਮੁ-
ਅਪਹੁੰਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ । ਗੁਣਨਿਧਿ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪ੍ਰਭੁ । ਗਾਈਐ-
ਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਾਈਐ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ (ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿਕਾਰਾਂ
ਵਿਚ ਭੁੱਥਣੇ) ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਛੱਡ ਕੇ (ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸਰਨ ਪਿਆ) ਜੋ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੰਗਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ) ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਹਰ

ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲਿਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਾਰੇ ਭਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ) ਮਨ ਵਿਚ ਤਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ (ਆਦਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ) ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ (ਵੱਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਿਹਾਂ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਮੈਲ (ਮਨ ਤੋਂ) ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ (ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗਿੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਸੱਜਣ ! ਹੇ ਸੰਤ ! ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਸੁਣ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਅਪ-ਹੁੰਚ ਅਤੇ ਅਤੋਲ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਇਹ ਦਾਤਿ ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੪। ੬।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਸੇਈ ਸਚੁ ਸਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਹਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੀਤ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਨਿਰਮਲ ਪੂਰਨ ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਇਆ ਲਾਭੁ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜੀਵਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨਸੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸੇ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ]। ਸੇਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ [ਬਹੁ

ਵਚਨ] । ਸਚੁ-ਯਕੀਨੀ ਤੋਰ ਤੇ। ਸਾਹਾ-ਸਾਹੂਕਾਰ। ਵਿਸਾਹਾ-ਸ਼ਰੀਦਿਆ, ਵਿਹਾੜਿਆ
। ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਮੀਤ-ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਨਿਰਮਲ-ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ਰੀਤਿ-
ਮਰਯਾਦਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਵਜੀ-ਵੱਜ ਪਈ, ਤਕੜੀ ਹੋ ਗਈ । ਵਾਧਾਈ-ਉਤਸਾਹ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ । ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਗਾਈ-ਗਾਂਦਾ ਹੈ ।
੨ ।

ਸਫਲ-ਕਾਮਯਾਬ । ਪਰਵਾਣੁ-ਕਬੂਲ । ਪਰਸਾਦੀ-ਪਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
ਰੰਗੁ-ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ । ਮਾਣੁ-ਮਾਣਦਾ ਰਹੁ । ੩ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ । ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
। ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਮਿੱਤਰ ! ਹੇ ਮਨ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । (ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਮਰ-
ਯਾਦਾ (ਚਲਣ ਵਾਲਾ) ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ (ਹੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੇ ਇਥੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-
ਸੋਦਾ ਸ਼ਰੀਦਿਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਧਨਾਢ (ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)
ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਯਕੀਨੀ ਤੋਰ ਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰ (ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ)ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਇਥੇ ਅਸਲ) ਨਵਾ ਖੱਟਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਉਤਸਾਹ
ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਬਲ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ
ਰਹੁ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦਾ) ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ, ਜੀਵਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ
ਵਿਚ) ਕਬੂਲ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ (ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ)
ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪ । ੭ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਤਾ ਕੀ ਕਲਾ ॥ ਗੁਰ ਕਾ

ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਸਦ ਅਟਲਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਦੂਖ
ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਤਾ ਕਾ ਨਸੈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ
॥ ਮੁਕਤੋ ਸਾਧੂ ਧੂਰੀ ਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਤਰੇ
ਪਾਰਿ ॥ ਭਉ ਭਰਮੁ ਬਿਨਸੇ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਬਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾ
॥ ਨਿਰਭੈ ਸਾਧ ਪਰੇ ਹਰਿ ਸਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ਅਨਦ ਸਹਜ ਰਸ ਸੂਖ ਘਨੇਰੇ
॥ ਦੁਸਮਨੁ ਦੂਖੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ਹਰਿਨਾਮੁ
ਜਪਤ ਕਿਲਬਿਖ ਸਭਿ ਲਾਥੈ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਸਾਜਨ ਸਿਖ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲੈ ਮੇਲੇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਫਾਹਾ ਕਾਟਿਆ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਪੜਦਾ ਢਾਕਿਆ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੩੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤਾ ਕੀ-ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਦੀ । ਕਲਾ-ਤਾਕਤ, ਆਤਮਕ ਉੱਚਤਾ ।
ਸਦ-ਸਦਾ । ਅਟਲਾ-ਅਟੱਲ, ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਸਦਾ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ।
ਜਿਸੁ ਮਨਿ-ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ । ਤਾ ਕਾ-ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦਾ । ਨਸੈ-ਦੂਰ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ । ਰਾਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ । ਗਾਵੈ-ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
ਮੁਕਤੋ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ [ਅੱਖਰ 'ਤ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ-
ਅਤੇ - । ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਮੁਕਤੁ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਮੁਕਤੋ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] । ਨਾਵੈ-ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਪਰਸਾਦੀ-ਪਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਭਰਮੁ-ਵਹਮ, ਭਟਕਣਾ । ਅੰਤਰਿ-
ਅੰਦਰ । ਸਾਧ-ਸੰਤ ਜਨ । ਨਿਰਭੈ-ਸਾਰੇ ਡਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੨ ।

ਅਨਦ-ਆਨੰਦ । ਸਹਜ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ । ਘਨੇਰੇ-ਬਹੁਤ । ਨੇਰੇ-ਨੇੜੇ ।
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਕਰਿ-ਬਣਾ ਕੇ । ਰਾਖੇ-ਰੱਖ ਲਏ, ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਜਪਤ
-ਜਪਦਿਆਂ । ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ੩ ।

ਸਿਖ-(ਸਾਰੇ) ਸਿੱਖ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਸੁਹੇਲੇ-ਸੁਖੀ । ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਲੈ-ਫੜ
ਕੇ । ਮੇਲੇ-ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੇ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਪੜਦਾ ਢਾਕਿਆ-ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ
। ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ (ਪਿਆਰ-) ਰੰਗ
ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ
ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ-ਸੂਤ੍ਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ

ਬਚਿਆ ਹਰਿਦਾ ਹੈ (ਉਹੀ ਹੈ 'ਮੁਕਤ') । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ (ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ (ਆਤਮਕ) ਸਕਤੀ ਹਰੇਕ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਸਦਾ ਹੀ ਅਟੱਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਦੇ ਉਕਾਈ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ) । ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦਾ ਹਰੇਕ ਦਰਦ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਡਰ ਭਟਕਣਾ (ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ) ਵਿਕਾਰ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਕੋਈ ਵੇਰੀ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕ ਸਕਦਾ (ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਦਬਾਉ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ) । (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਆਨੰਦ ਤੇ ਸੁਖ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜੋੜਿਆ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜਤ ਰੱਖ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ । ੪ । ੮ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ ਸਦਾ ਸੁਖ ਕਾਰਜੁ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ ਥੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਫੂਠੇ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਭ੍ਰਮ ਬਿਨਸੇ ਝੂਠੇ ॥ ੧ ॥ ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਨ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨੀ ਬਾਈ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜਹ ਹਉ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਸਦਾ ਜਪੇ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਤਾਸੁ ॥੪॥੯॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ—ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ । ਅਨਦ—ਆਨੰਦ । ਮੰਗਲ

—ਖੁਸ਼ੀ । ਕਲਿਆਣ—ਸੁਖ—ਸਾਂਦ । ਸਗਲਾ—ਸਾਰਾ । ਹਾਸਿ ਥੀਆ—ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਚਰਣ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੇ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ । ਮਨਿ—(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ । ਵੂਠੇ—ਆ ਵੱਸੇ । ਭ੍ਰਮ ਬੂਠੇ—ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਟਕਣ । ੧ ।

ਉਠਿ—ਉੱਠ ਕੇ । ਪ੍ਰਾਣੀ—ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ! ੨ ।

ਘਰਿ—ਘਰ ਵਿਚ । ਥਾਈ—ਥਾਈਂ, ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ । ਸੰਗਿ—ਨਾਲ । ਸਹਾਈ—ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਜਹ—ਜਿੱਥੇ । ਹਉ—ਹਉਂ, ਮੈਂ । ਜਾਈਂ, ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ੩ ।

ਦੁਇ ਕਰ—ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ । ਕਰੀ—ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਣ ਤਾਸੁ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ (-ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਦਾ ਦਾ ਸੁਖ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਸ (ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਆ ਵੱਸੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਾਰੀਆਂ ਭਟਕਣਾਂ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ । ੧ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓ ! ਸਦਾ ਉੱਠ ਕੇ (ਨਿੱਤ ਆਹਰ ਨਾਲ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਵਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਥਾਣੀ ਗਾਵਿਆ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ (ਤਾਂ) ਜਿੱਥੇ (ਭੀ) ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਤੋਰੇ) ਨਾਲ ਮਦਦਗਾਰ (ਦਿੱਸਦਾ) ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ (ਹਰ ਥਾਂ) ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ (ਮੈਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਦਿੱਸਦਾ) ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮੈਂ (ਤਾਂ) ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਜੇਈ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹੇ । ੪ । ੬ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਦਰਸਨ ਕਉ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਲਬਿਖ ਮੇਟੇ ਸਬਦਿ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਨ ਹੋਆ ਜੋਗੁ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨ ਮਾਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥
 ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਰਾਖਿ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰਾ ਅਨਾਥ ਕਾ ਨਾਥੁ ॥
 ਜਿਸਹਿ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ਤਾ ਕੇ ਆਚਾਰ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਵੇ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਨ ਭਵੇ ॥
 ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਚਰਣ ਪੂਜਾਰੇ ॥ ਮੁਖੁ ਉਜਲ ਸਾਚੇ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ
 ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਧਰਿਆ ਹਾਥੁ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਦਾਸੁ ॥ ਜਲਿ
 ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੇਖੈ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰਸਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਪੂਰਿ
 ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੦]

ਪਦ ਅਰਥ.—ਸੁਖਜ—[ਚੁਬਟ—ਸੋਹਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ] ਸੋਹਣੀ ਆਤਮਕ ਘਾਤੁਤ
 ਵਾਲਾ। ਸੁਜਾਣੁ—ਸਿਆਣਾ। ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਰਸਨ ਕਉ—ਦਰਸਨ ਦੀ
 ਖਾਤਰ। ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ—ਸਦਕੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,
 ਆਪਣਾ-ਆਪ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਕਿਲਬਿਖ—ਪਾਪ। ਮੋਟੇ—(ਗੁਰੂ ਨੇ) ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਸਬਦਿ—ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ।
 ਜੋਗੁ—ਲਾਇਕ। ਸਾਧ ਸੰਗਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਪਰਗਾਸੁ—(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
 ਦੀ ਸੁਖ ਦਾ) ਚਾਨਣ। ਚਰਨ ਕਮਲ—ਕੋਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ। ੧।

ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ। ਤਿਨਿ—ਉਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ। ਅਨਾਥ—
 ਨਿਖਸਮੇ। ਜਿਸਹਿ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ [ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਫ਼ਿਅ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ'
 ਦੇ ਕਾਰਨ ਉੱਛ ਗਿਆ ਹੈ]। ਨਿਵਾਜੇ—ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਜਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਿ—
 ਧਾਰ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ। ਆਚਾਰ—ਕਰਤੱਬ। ੨।

ਗਾਵੈ—ਗਾਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ]। ਈਹਾਂ—ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ। ਉਹਾਂ—ਪਰਲੋਕ
 ਵਿਚ। ਉਜਲ—ਰੋਸਨ। ਦਰਬਾਰੇ—ਦਰਬਾਰਿ, ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ। ਸਾਚੇ ਦਰਬਾਰੇ—ਸਦਾ-
 ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ। ੩।

ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ—ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ। ਕੋ—ਕੋਈ
 [ਪੜਨਾਵ]। ਜਲਿ—ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਬਲਿ—ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹੀਅਲਿ—ਮਹੀ ਤਲਿ,
 ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲ ਉੱਤੇ, ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ, ਆਕਾਸ ਵਿਚ। ਪੇਖੈ—ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਭਰਪੂਰਿ—
 ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ। ਨਾਨਕ—ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਧਰਸਿ—ਤੂੰ (ਭੀ) ਤਰ ਜਾਹਿਗਾ। ੪।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸੋਹਣੀ ਆਤਮਕ ਘਾਤੁਤ ਵਾਲਾ ਸਿਆਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 (ਤਦੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ) ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ !

ਗੁਰੂ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਆਪਣਾ-ਆਪ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਪਾਪ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ (ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਸੰਤੋਖ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ) ਉਸ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਿਆ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ (ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ) ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਖਸ਼ਮਿਆਂ ਦਾ ਖਸਮ ਹੈ। ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ਇੱਜਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਸਾਰੇ ਕਰਤੱਬ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਇਉਂ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਗੁਣ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਜੇ) ਨਵੇਂ (ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਾਹ ਵੇਖੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਂਦੀ ਹੈ), ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੂੰਹ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਸ (ਮਨੁੱਖ) ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ) ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਵਿਰ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਆਕਾਸ ਵਿਚ (ਹਰ ਥਾਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੱਸਦਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਲੈ ਕੇ ਤੂੰ ਭੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਹਿਗਾ। ੪। ੧੦।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅਪਨੇ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਪਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸੁਣਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਆਇਆ ਚੀਤਿ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਕੀਨਾ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਸਮਰਥ

ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਪਦ ਅਰਥ :- ਜਾਈ-ਜਾਈ, ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਜਪਨੇ-ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ਨਿਹਾਲ-ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ । ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ਜੰਜਾਲ-ਫਾਹੀਆਂ । ੧ ।

ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਸਬਦ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਚੀਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ । ੨ ।

ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆ । ਪਰਗਾਸੁ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ। ਸਬਦੇ-ਸਬਦਿ, ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੩ ।

ਸਮਰਥ-ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ । ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਨਾਮ) ਦਾ ਜਪ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮਨ ਖਿੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਆ (ਦੇ ਮੋਹ) ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ (ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਸ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਗੁਰੂ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਦਇਆਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਮਨ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ । ੧੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਤ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਅਪਣਾ ਨਾਮੁ ਆਪਿ ਜਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਪੂਰਨ

ਭਈ ਆਸ ॥ ੧ ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਮਨਿ ਵੂਠੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਗਾਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੂਠੇ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕਰਤ-ਕਰਦਿਆਂ । ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਦ
ਕਰਦਿਆਂ । ਕਿਰਪਾਲਾ-ਦਇਆਵਾਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ । ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ । ਪ੍ਰਗਾਸ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ । ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆਂ । ੧ ।

ਸਰਬ-ਸਾਰੇ । ਕਲਿਆਣ-ਆਨੰਦ, ਸੁਖ । ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਵੂਠੇ-ਆ ਵੱਸੇ।
ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਗੁਰ ਤੂਠੇ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆਂ । ੨ ।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ
ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਆਪ ਜਪਣ ਲਈ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਪ੍ਰੇਰਨਾ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ (ਬੈਠਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਪਦਿਆਂ (ਹਰੇਕ) ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾ
ਸਕਦੇ ਹਨ (ਗੁਣ ਗਾਣ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆਨੰਦ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ
ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦੇ ਹਨ । ੨ । ੧੨ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਬਿਭਾਸ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਉ ॥ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ
ਹਰਿਨਾਉ ॥ ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਕਲਿਆਣ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ ਸਗਲ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਨੀਤ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਲਗੈ ਏਕੈ
ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮਿ ਲਾਗੈ ਦੂਖੁ ਲਾਗੈ ਸਰਨਿ ਪਾਲਨੁ ਜੋਗੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਜਮੁ ਨ ਤੇਟੈ ਜਿਸ ਧੁਰਿ ਹੋਵੈ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੨ ॥ ਰੈਨਿ ਦਿਨਸੁ
ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਜਹੁ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮਿਲੈ
ਜਿਸਹਿ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਬਿਖਾਦ ਬਿਨਸੈ ਰਾਖਿ ਲੀਨੇ
ਆਪਿ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੀਤ ਭਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੪ ॥

੧ ॥ ੧੩ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅਵਰੁ—[ਭਧਰ] ਹੋਰ । ਠਾਉ—ਥਾਂ, ਆਸਰਾ । ਸਰਬ ਸਿਧਿ—ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ । ਸਰਬ ਕਲਿਆਨ—ਸਾਰੇ ਸੁਖ । ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ—ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਕਾਮ—ਕੰਮ । ੧ ।

ਕੋ—ਦਾ । ਜਪੀਐ—ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਨੀਤ—ਨਿੱਤ, ਸਦਾ । ਬਿਨਸੈ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ—ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ । ਭਾਗੈ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰਨਿ ਪਾਲਨ ਜੋਗੁ—ਸਰਨ ਪਏ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ । ਭੇਟੈ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਨ ਤੇਟੈ—ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਧੁਰਿ—ਧੁਰ-ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ । ਸੰਜੋਗੁ—(ਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਵਸਰ । ੨ ।

ਰੈਨਿ—ਰਾਤ । ਤਜਹੁ—ਛੱਡੋ । ਭਰਮ—ਭਟਕਣਾ । ਮਿਲੈ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਸਹਿ—ਜਿਸ ਦੇ । ਕਰਮ—ਭਾਗ । ੩ ।

ਬਿਖਾਦ—[ਕਿਥਾਵ] ਦੁੱਖ-ਕਲਿਸ । ਜਾਪਿ—ਜਪਿਆ ਕਰ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਕਾਮ ਭ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ (ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ ਵਿਕਾਰ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ) ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਹਨ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਨ । (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ ਹਰੇਕ) ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਸਰਨ ਪਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ) ਜਮ ਭੀ) ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਟਕਣਾ ਛੱਡੋ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹੋ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗਦੇ ਹਨ, ਉਸ

ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਮਿੱਤਰ ਭਰਾ ਹੈ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਦੁੱਖਾਂ-ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ । ੧ । ੧੩ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪ ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰ ਤਾਪ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੁ ਤਿਆਗੁ ਸੰਤ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ਮਨੁ ਪਵਿਤੁ ਜਾਹਿ ਪਾਪ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬਾਰਿਕੁ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੈ ਰਾਖਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਈ ਬਾਪ ॥੨॥੧॥੧੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੬੧]

ਪੜਤਾਲ—ਤਾਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲਾ ਹੈ ਗਾਵਣ ਸਮੇਂ ।

ਪਦ ਅਰਥ:—ਰਮ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ਕਲਿ—ਦੁੱਖ, ਝਗੜੇ । ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਅਹੰ—ਹਉਮੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਆਪੁ—ਆਪਾ-ਭਾਵ । ਜਾਹਿ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ੧ ।

ਬਾਰਿਕੁ—ਅੰਵਾਣ ਬੱਚਾ । ਨ ਜਾਨੈ—ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਰਾਖਨ ਕਉ—ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਮਾਈ—ਮਾਂ । ੨ ।

ਅਰਥ:—ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਜਪਿਆ ਕਰ । (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਾਪ—(ਹਰੇਕ ਵਿਕਾਰ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਆਪਾ-ਭਾਵ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ । (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ (ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ) ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਨਕ (ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਇਕ) ਅੰਵਾਣ ਬੱਚਾ (ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ) ਕੋਈ ਵੰਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਨਾਨਕ ਦਾ) ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੈ । ੨ । ੧ । ੧੪ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ ਟੇਕ ॥ ਉਚ ਮੂਚ ਬੇਅੰਤ ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਉਪਰਿ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਰਖਨਹਾਰ ਮਨਿ

ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਕ ॥ ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਕਰਉ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਅਨੇਕ ॥
੨ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੧]

ਪਦ ਅਰਥ :--ਟੇਕ-ਆਸਰਾ । ਮੂਚ-ਵੁਡਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਅਧਾਰ-ਆਸਰਾ । ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ-ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਦੈਨਹਾਰ-ਦੇ
ਸਕਣ ਵਾਲਾ । ਬਿਬੇਕ-(ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਦੀ) ਪਰਖ । ੧ ।

ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ਅਰਾਧਿ-ਆਰਾਧਨ ਕਰੋ । ਮੇਕ-ਇੱਕ, ਸਿਰਫ । ਰੇਨੁ-
ਚਰਨ-ਧੂੜ । ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮਜਨੁ-ਇਸਨਾਨ । ਨਾਨਕ-ਹੋ ਨਾਨਕ !
ਪਾਵੈ-ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ (ਰਾਖਾ) ਹੈਂ । ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ
ਉੱਚਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਵਡਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ । (ਤੇਰੇ) ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਹੀ
(ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ) ਆਸਰਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ) ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਦੁੱਖ
ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ
ਅਕਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਿਰਫ (ਉਸ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ,
ਉਸ ਸਭ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਕਰੋ । ਹੇ ਨਾਨਕ !
(ਆਖ-ਹੇ ਭਾਈ !) ਮੈਂ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਤ-ਜਨਾ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਉਹ) ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ । ੨ । ੧੫ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਭਾਸ
੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਬਉਰੀ ਮਨੁ ਬਉਰਾਇਆ ॥

ਝੂਠੇ ਲਾਲਚਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹੀ ਫੁਨਿ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥੧॥ ਨਾ ਮਨੁ ਮਰੈ ਨ ਮਾਇਆ ਮਰੈ ॥
ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰੈ ॥੧॥
ਰਹਾਉ॥ਮਾਇਆ ਸੰਚਿ ਰਾਜੇ ਅਹੰਕਾਰੀ॥ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਚਲੈ ਪਿਆਰੀ॥
ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਹੈ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਸਾਥਿ ਨ ਸੰਗੀ ॥
੨ ॥ ਜਿਉ ਮਨੁ ਦੇਖਹਿ ਪਰ ਮਨੁ ਤੈਸਾ ॥ ਜੈਸੀ ਮਨਸਾ ਤੈਸੀ ਦਸਾ ॥

ਜੈਸਾ ਕਰਮੁ ਤੈਸੀ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਵੈ ॥
 ੩ ॥ ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ ਮਨੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥
 ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥
 ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਅਮਰ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ਤਾ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ॥
 ੫ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਈ ॥
 ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੋਈ ॥ ੬ ॥
 ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਹੋਰੁ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥
 ਸਬਦੇ ਨਾਮੁ ਰਖੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਸਬਦੇ ਗਤਿ ਮਤਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥
 ੭ ॥ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਦੇਖਣ ਹਾਰੇ ॥ ਸਾਚਾ ਆਪਿ ਅਨੂਪੁ ਅਪਾਰੇ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਤਮ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥ ੮ ॥
 ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦੁਬਿਧਾ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ,
 ਦੁਚਿੰਤਾ—ਪਨ । ਲਾਲਚਿ—ਲਾਲਚ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਲਪਟਿ ਰਹੀ—(ਮਾਇਆ) ਚੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ
 ਹੈ । ਬੰਧੁ—ਰੋਕ, ਰੁਕਾਵਟ । ਸਤਿਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ੧ ।

ਨਾ ਮਨੁ ਮਰੈ—ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਣੋਂ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ । ਨ ਮਾਇਆ
 ਮਰੈ—ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ । ਜਿਨਿ—ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ ।
 ਕਿਛੁ—ਇਹ ਖੇਡ । ਭਉ ਸਾਗਰੁ—ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸੰਚਿ—ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ, ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ । ਮਮਤਾ—ਅਪਣੇ, ਆਪਣੀ ਬਣਾਣ ਦੀ
 ਤਾਂਘ । ਬਹੁ ਰੰਗੀ—ਕਈ ਕਿਸਮਾ ਦੀ । ੨ ।

ਦੇਖਹਿ—ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਮਨੁ—ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ । ਮਨਸਾ—ਕਾਮਨਾ, ਖਾਹਸ਼ ।
 ਦਸਾ—ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ । ਕਰਮੁ—ਕੰਮ । ਲਿਵ—ਲਗਨ । ਪੂਛਿ—ਪੁੱਛ ਕੇ । ਸਹਜ
 ਘਰੁ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਉਹ ਘਰ ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਮਿਲ
 ਸਕੇ । ੩ ।

ਰਾਗਿ—ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਨਾਦਿ—ਨਾਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ—(ਦੁਨੀਆ
 ਦੇ) ਰਾਗ ਰੰਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਭਾਇ—ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਭਉ—ਪਿਆਰ । ਕਪਟੁ—ਬੋਟ ।
 ਭੇਟੈ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਸਦੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ। ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ। ਅਮਰ ਪਦੁ-
ਉਹ ਦਰਜਾ ਜਿੱਥੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਸਦਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਰਿ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਦਰ
ਤੇ। ੫।

ਖੋਈ-ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਈ-ਉਹੀ। ੬।

ਸਾਰੁ-ਸ੍ਰੇਸਟ। ਗੁਬਾਰੁ-ਹਨੇਰਾ। ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ
ਅਵਸਥਾ। ੭।

ਕਰਿ-(ਜਗਤ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ। ਦੇਖਣਹਾਰੋ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਅਨੂਪੁ-
[ਉਪਮਾ-ਰਹਿਤ] ਬੇ-ਮਿਸਾਲ, ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰ। ਅਪਾਰੋ-ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ
ਨਾਹ ਦਿੱਸੇ। ੮।

ਅਰਥ :-ਮਾਇਆ (ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ) ਆਪਣਾ ਜੋਰ
ਪਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ, (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ (ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਇਹ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ
ਫਸਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਖੇਡ ਰਚੀ ਹੈ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਿ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਜੀਵ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ)। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ-ਰੂਪ) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ
ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਤਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ
ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਵਿਚ ਕਮਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ (ਭੀ) ਕਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ) ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜਾਇਆ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
(ਮਾਇਆ ਇਤਨੀ ਭਾਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ
ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। (ਹਾ) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੇ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ) ਬਚਾ
ਲਿਆ। ੧।

ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ
ਉਹ ਪਿਆਰੀ ਮਾਇਆ (ਅੰਤ ਵੇਲੇ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਮਾਇਆ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਬਣਾਣ ਦੀ ਤਾਘ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਇਆ
ਜੀਵ ਉਤੇ ਮਮਤਾ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਂਦੀ ਹੈ), ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਜੀਵ ਦਾ ਸੰਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ
। ੨।

(ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ)

ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਇਆ-ਵੱਸ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ)। (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਾਮਨਾ ਉੱਠਦੀ ਹੈ ਤਿਹੋ ਜਿਹੀ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਸ ਦਸਾ ਦੇ ਅਧੀਨ) ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ (ਨਿੱਤ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਉਸ ਦੀ ਲਗਨ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਗੇੜ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ)। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੩।

(ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਾ ਰਾਗ-ਰੰਗ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ-ਵਾਸਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਰਾਗ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਰਾਗ-ਰੰਗ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵਿਕਾਰ-ਵਾਸਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ) ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਖੋਟ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ (ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਦੀ) ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੪।

(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ (ਸਦਾ) ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਹੀ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਦਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ੫।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਭੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ (ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਇਹ) ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ

ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣਾ) ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀਸਟ ਕਰਤੱਬ ਹੈ । ਗੁਰ-ਸਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ (ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ) ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮੌਹ (-ਰੂਪ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜੋਗੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਟਿਕਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਤਿ ਸੁਚੱਜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਪਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੭ ।

(ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਜਗਤ ਰਚ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੮ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ॥
ਕਾਮਣਿ ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ ਲੋਭਾਇਆ ॥ ਸੁਤ ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਹੇਤੁ ਵਧਾਇਆ ॥
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਅਪਨਾ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ਪਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਜਾਪੁ ਜਪੁਇ
ਜਪਮਾਲੀ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਰਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਤੁਝ ਮਾਹਿ
ਸਮਾਇਆ ॥ ਆਵਾਗਉਣੁ ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਰਚਾਇਆ ॥ ਸੇਈ ਭਗਤ ਜਿਨ
ਸਚਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਰਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ਸਗਲ ਸਰੋਵਰ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥
ਆਨਦ ਰੂਪ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਗੇ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥
ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ੪ ॥ ਬਿਸਮ ਬਿਨੋਦ ਰਹੇ ਪਰਮਾਦੀ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਨਿਆ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਦੇਖਿ ਨਿਵਾਰਿਆ ਜਲ ਮਹਿ

ਆਗੀ ॥ ਸੋ ਬੁਝੈ ਹੋਵੈ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇਵੇ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ੬ ॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
 ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਜਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥
 ਸਚੀ ਰਹਤ ਸਚਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੭ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਦੁਖੁ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥
 ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝਸਿ ਬੀਜੀ ਕਾਰਾ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਆਗੈ ਰਾਖਿਆ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਮਹਾ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ [੧੩੪੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਨੇ । ਛਾਇਆ-ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ਕਾਮਣਿ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਕਾਮਿ-ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ । ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ । ਕੰਚਨ-ਸੋਨਾ । ਹੇਤੁ-
 ਮੋਹ, ਪ੍ਰੇਮ । ੧ ।

ਜਪਉ-ਮੈਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਜਪਮਾਲੀ-ਮਾਲਾ ਵਾਂਗ (ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕੇ ਕਿਤੇ
 ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ) ਇਕ-ਤਾਰ । ਪਰਹਰਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ । ਨਿਰਾਲੀ-ਨਿਰੀ, ਕੇਵਲ । ੧ ।
 ਰਹਾਉ ।

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ-ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਵਾਗੁਣਿ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ।
 ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ੨ ।

ਨਰਹਰਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ । ਨਿਰਬਾਣੀ-ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ । ਸਰੋਵਰ-ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ,
 ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ । ਵਿਟਹੁ-ਤੋਂ । ੩ ।

ਵਿਚਹੁ-ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਧਾਵਤੁ-(ਮਾਇਆ ਵਲ)
 ਦੌੜਦਾ ਮਨ । ਮੰਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ । ੪ ।

ਬਿਸਮ-ਅਸਚਰਜ । ਬਿਨੋਦ-ਚੋਜ ਤਮਾਸ਼ੇ । ਰਹੇ-ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ
 ਹਨ । ਪਰਮਾਦੀ-ਪਰਮਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਸਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ਦੇਖਿ-
 (ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ । ਜਲ ਮਹਿ-ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾ ਕੇ । ਆਗੀ-ਅੱਗ,
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ । ੫ ।

ਭਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ । ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਜਾਗੈ-(ਮਾਇਆ
 ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ੬ ।

ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ । ਜਾ-ਜਦੋਂ । ਸਚੀ-
 ਸਦਾ-ਬਿਰ । ੭ ।

ਬੀਜੀ-ਦੂਜੀ, ਹੋਰ । ਨਾਨਕੁ-ਕਹੈ-ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ । ੮ ।

ਅਰਥ :—(ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕੇ ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਗੋੜ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਇਕ-ਤਾਰ (ਸਦਾ) ਅਜੇਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੇਵਲ(ਪ੍ਰੇਮ-ਭਰੀ) ਭਗਤੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਇਹ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ (ਕਿਤੇ ਇਹ ਜਗਤ) ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਸੋਨੇ (ਆਦਿਕ ਧਨ) ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਜਗਤ ਨੇ ਦਿੱਸਦੀ) ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ (ਇਹ) ਓਪਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਗੁਣਾ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ! (ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ) ਕਿਸੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ । ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਤੈਨੂੰ “ਪਰਾਇਆ” ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ) । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਸ ਗੋੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਤੇ) ਉਹੀ (ਤੇਰੇ ਅਸਲ) ਭਗਤ ਹਨ । ੨ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ (ਫਿਰ ਭੀ) ਉਸ ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ।

ਮੈਂ ਉਸ ਆਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਸਦਕੇ (ਜਾਂਦਾ) ਹਾਂ । ੩ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਮਾਇਆ ਵਲ) ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ) ਰੋਕ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ) ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

(ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮੋਹ ਦੇ ਮਸਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਚਰਜ ਚੋਜ ਤਮਾਸ਼ੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਲੈਂਦਾ

ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਭੇਤ ਉਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ੫ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਉਸ ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਪਵਿਤ੍ਰ (ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸੇਵਾ ਵਲ ਪਰਤਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ, ਮਾਨੋ, ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਸੰਜਮ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਹਤ-ਬਰਤ ਐਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ (ਮਾਇਆ ਵਲ) ਉਹ ਭੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ । ੭ ।

ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰ (ਲਾਭ-ਦਾਇਕ) ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦੀ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਸਭ ਰਸਾਂ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ-ਰਸ (ਸਦਾ) ਚੱਖਦਾ ਹੈ । ੮ । ੨ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਨੀ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੰਭ ਕਰੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੁਝਿ ਮਰੈ ॥ ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਕਰਮਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ॥ ੧ ॥ ਖਟੁ ਕਰਮ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ਤੂ ਗੁਣ ਸਾਗਰੁ ਅਵਗੁਣ ਮੋਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਧੰਧਾ ਧਾਵਨੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕਾਰ ਬਿਕਾਰ ॥ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦਾ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਰ ॥ ਮਨਸਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਮਨਮੁਖ ਬੋਲ ਖੁਆਰ ॥ ਮਜਨੁ ਝੂਠਾ ਚੰਡਾਲ ਕਾ ਫੋਕਟ ਚਾਰ ਸੰਗਾਰ ॥ ੨ ॥ ਝੂਠੀ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਹੈ ਕਰਣੀ ਬਾਇ ਬਿਬਾਦੁ ॥ ਝੂਠੇ ਵਿਚਿ ਅਹੰਕਰਣੁ ਹੈ

ਖਸਮ ਨ ਪਾਵੈ ਸਾਦੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਕਮਾਵਣਾ ਫਿਕਾ ਆਵੈ ਸਾਦੁ ॥
 ਦੁਸਟੀ ਸਭਾ ਵਿਗੁਚੀਐ ਬਿਖੁ ਵਾਤੀ ਜੀਵਣ ਬਾਦਿ ॥੩॥ ਏ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲੇ
 ਮਰਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮੁਕਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਮਰਹਿ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਏਹੁ
 ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਧਾਤੁ ॥ ਇਸ ਨੋ ਵਿਆਪੈ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੁ ॥ ਸੇ ਸੇਵਹੁ
 ਜਿਸੁ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੁ ॥ ਵਿਚਹੁ ਚੂਕੈ ਤਿਸਨਾ ਅਰੁ ਆਪੁ ॥ ੫ ॥ ਜਹ
 ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਤਹ ਸੋਈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
 ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਏਹ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥ ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਪਾਖੰਡੁ ਪੂਜ ਖੁਆਰੁ ॥ ੬ ॥
 ਦੁਬਿਧਾ ਚੂਕੈ ਤਾਂ, ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥
 ਏਹਾ ਮਤਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਵਿਚਿ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਥੈ ਪਵੈ ਛਾਰੁ ॥ ੭ ॥
 ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਰੁ ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਮਨੁ
 ਮਾਰੇ ਜੀਵਤ ਮਰਿ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਪਛਾਣੁ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥
 [ਪੰਨਾ ੧੩੪੩]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ-ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਭਵਾਣਾ । ਭੁਅੰਗਮ-
 ਕੁੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ । ਭਾਨੀ-ਦਸਮ ਦੁਆਰ । ਰੇਚਕ-ਸੁਆਸ ਉਤਾਰਨੇ । ਪੂਰਕ-ਸੁਆਸ
 ਉਤਾਂਹ ਚਾੜ੍ਹਨੇ । ਕੁੰਭ-ਸੁਆਸ ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਣੇ [ਇਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਾਣ-
 ਯਾਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ] । ਮਰੈ-ਆਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਫੋਕਟ-ਫੋਕੇ, ਵਿਅਰਥ।
 ਸਭਿ-ਸਾਰੇ । ੧ ।

ਖਟੁ ਕਰਮ-ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਛੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ । ਮੋਹੀ-ਮੋਹੇ
 ਵਿਚ ਹੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਧਾਵਣੀ-ਦੋੜ-ਭੱਜ-ਭਟਕਣਾ । ਬਿਕਾਰ-ਵਿਅਰਥ । ਆਪੁ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ।
 ਗਣਾਇਦਾ-ਚੰਗਾ ਆਖਵਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਸਾ-ਕਾਮਨਾ, ਖਾਹਸ । ਮਜਨੁ-ਇਸਨਾਨ ।
 ਚਾਰ-ਸੁੰਦਰ । ੨ ।

ਬਾਦਿ-ਵਿਅਰਥ । ਬਿਬਾਦੁ-ਬਗੜਾ । ਅਹੰਕਰਣੁ-ਅਹੰਕਾਰ । ਸਾਦੁ-ਸੁਆਦ,
 ਆਨੰਦ । ਵਿਗੁਚੀਐ-ਖੁਆਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ । ਬਿਖੁ-ਜਹਰ । ਵਾਤੀ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ੩ ।

ਏ-ਹੈ ! ਭ੍ਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ । ਮਰਿ ਜਾਈ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 । ੪ ।

ਧਾਤੁ-ਮਾਇਆ । ਅਰੁ-ਅਤੇ । ਆਪੁ-ਆਪ-ਭਾਵ, ਅਹੰਕਾਰ । ੫ ।

ਦੇਖਾ—ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੁ—ਸ੍ਰੋਸਟ। ੬।

ਦੁਬਿਧਾ—ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ। ਪਛਾਣੁ—ਪਛਾਣੂ, ਪਛਾਣਨ-ਜੋਗਾ। ਜਾਣੁ—ਜਾਣੂ, ਜਾਣਨ-ਜੋਗਾ। ਮਾਥੈ—ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ, ਸਿਰ ਵਿਚ। ਛਾਰੁ—ਸੁਆਹ। ੭।

ਕਰਣੀ—ਕਰਤੱਬ। ਕੀਰਤਿ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਨਦਰੀ—ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੮।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਛੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ (ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈਂ, ਪਰ (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਔਗਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ) ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸ (ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਚ) ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਭਟਕਣਾ ਵੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਕੇ (ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ) ਵਸ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ

। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਚਨ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਅੰਨ੍ਹਾ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਕੇ ਹੋਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਲਿਬੜਦਾ ਹੈ (ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਇਹ ਮੈਲ ਧੋਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ। (ਇਹ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਆਦਿਕ) ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਰਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਅੰਞਾਣ ਮਨੁੱਖ) ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਕੁਝ ਮਦਾਰੀ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ਸਚਮੁਚ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਮਨੁੱਖ ਇਹਨਾਂ ਨਾਟਕਾਂ ਚੇਟਕਾਂ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ੧।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭੈੜੀ ਮੱਤੇ ਲੱਗ ਕੇ (ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ, ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਆਦਿਕ) ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਮੂਰਖ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਕਾਰ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, (ਇਹਨਾਂ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸਾਂ ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਉੱਤੇ ਉੱਤੇ ਧਰਮ ਦੇ) ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਸਗੋਂ) ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੰਡਾਲ ਵਰਗਾ ਹੈ) ਉਸ ਚੰਡਾਲ ਦਾ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ

ਭੀ ਨਿਰੀ ਠੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, (ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿਕ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ) ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਗਾਰ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਦਮ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਚੰਡਾਲ ਦਾ ਤੀਰਥ-ਇਸਨਾਨ ਨਿਰੀ ਠੱਗੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਗਾਰ ਭੀ ਫੋਕਾ ਹੈ । ੨ ।

ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਝੂਠ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਭੀ ਨਿਰਾ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੇ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਝੂਠ ਵਿਹਾਥਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ (ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿਕ) ਜੋ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰੀਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਫਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਫਿੱਕਾ ਹੀ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ) ਅਜੇਹੀ ਭੈੜੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਬੈਠਿਆਂ) ਖੁਆਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇਹੇ ਬੰਦਿਆ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ (ਫਿੱਕੇ ਬੋਲ-ਰੂਪ) ਜ਼ਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

(ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਆਦਿਕ ਦੀ) ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹੋ ਬੰਦਿਓ ! (ਇਸ ਰਾਹੇ ਪੈ ਕੇ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਨਾਹ ਸਹੇੜੇ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ) ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਉਹ ਸਦਾ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੇ ਹਨ । (ਜੇਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੈ ਹੀ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਰੂਪ (ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੁਤੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ-ਵਿਕਰ ਤੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ ਦਬਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਹ ਕੋਈ ਪਿਉ ਹੈ ਨਾਹ ਕੋਈ ਮਾ ਹੈ, (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫ ।

(ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੁਣ) ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਜਿਧਰ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਭਰਾਹੇ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੀ) । ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣਾ—ਇਹ ਕਰਤੱਬ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ (ਇਹ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਵਲੀ

ਆਪ ਸਮਝ ਬਖਸਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗੋਤਮ (ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਤਪੀ (ਸੀ), ਅਹਿੱਲਿਆ (ਉਸ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ (ਸੀ),
ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਖਾਵਾਂਦਾ) ਇੰਦ੍ਰ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ।
(ਗੋਤਮ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ) (ਉਸ ਇੰਦਰ ਦੇ) ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਦੇ ਨਿਸਾਨ
ਬਣ ਗਏ, ਤਦੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਉਸ ਕੁਕਰਮ ਤੇ) ਪੁਛਤਾਇਆ ।
੧ ।

ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਸ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਨੇ (ਇਤਨੇ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ
ਦਾ) ਮੁੱਲ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਜੇ (ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾਨ-ਪੁੰਨਾਂ
ਨੂੰ) ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ? (ਨਾਹ ਉਹ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ
ਕਰਦਾ) ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵਿਕਦਾ । ੨ ।

(ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ) ਵਉਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ (ਆ ਕੇ) ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਬਲਿ ਪਾਸੋਂ ਢਾਈ
ਕਰਮ ਧਰਤੀ (ਦਾ ਦਾਨ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾਣ ਲਈ) ਮੰਗਿਆ । ਜੇ ਬਲਿ ਰਾਜਾ
ਵਉਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਨਾਹ ਹੀ ਠੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ
ਜਾਂਦਾ । ੩ ।

ਬਿਆਸ ਰਿਸੀ ਨੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜੈ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਵਰਜਿਆ
(ਕਿ ਉਸ ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾਹ ਲਿਆਈਂ । ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ
ਦੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਹ ਰਿਸੀ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾਹ ਲੱਗਾ । ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ
ਆਇਆ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਅਠਾਰਾਂ ਜੱਗ ਕਰ ਕੇ ਅਠਾਰਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ
(ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੱਤ ਬਰੀਕ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਆਈ ਅੱਧ-ਨਗਨ ਅਪੱਛਰਾ ਵੇਖ ਕੇ
ਹੱਸ ਪਏ ਸਨ) । ਕੀਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ੪ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੋਚਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ
ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ (ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ) ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ
ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ ਕੁਝ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇਰੀ
ਤਾਕਤ ਦਾ ਜ਼ਹੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੫ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਉਸ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਓਟ ਫੜਦਾ
ਹੈ । ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ (ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ) ਵੇਲੇ
ਸਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਦੋਂ (ਆਪਣੀ ਇਸ ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ)
ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਹੈ । ੬ ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ

ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ) ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ੭ ।

ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਕਦੇ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਪਰ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਇਹਨਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜੀਵ ਫੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ । ੮ । ੯ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਖਣਾ ਸੁਨਣਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਧੰਧਾ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ਵੇਕਾਰੁ ॥ ਜਿਉ ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਮਨ ਅੰਧੇ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰ ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਲਾਜ ਨਹੀ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੂਡੈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਧੁਰਿ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਚੀਨੈ ਕੋਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਨਾ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਡੋਲੈ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੂਝੈ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਊਭਿ ਪਇਆਲਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੂਟੈ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਦੇ ਢਿਲ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦ ਮਰੇ ਸਹਿਲਾ ਜੀਵੈ ਸੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੋਝੀ ਕਿਸੈ ਨ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ਬਗੜੁ ਚੁਕਾਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਡੋਲਤ ਤਉ ਠਹਰਾਵੈ ॥ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਕਰਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੂਠਾ ਕਿਉ ਸੁਚਿ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦੀ ਧੇਵੈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਭਉ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ ॥ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਬੋਲਾਵੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਪਤਿ ਪੂਜਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨੀ ਮਹਿ ਭ੍ਰਿਜਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਤਉ ਮਨੁ ਭੀਜਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥੮॥੫॥ [੧੩੪੪]

ਪਦ ਅਰਥ:—ਅਧਾਰੁ—ਆਸਰਾ। ਵੇਕਾਰੁ—ਵਿਅਰਥ। ਮਨਮੁਖਿ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਦੂਜੈ—ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਬਾਕ ਵਿਚ। ਪਤਿ—ਇੱਜ਼ਤ। ੧।

ਮਨ ਗਵਾਰ—ਹੇ ਅਮੋੜ ਮਨ ! ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲਾਗੈ—ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬਾਰੋ ਬਾਰ—ਮੁੜ ਮੁੜ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਮੋਹਿ—ਮੋਹ ਵਿਚ। ਬਿਨਾਸੁ—ਆਤਮਕ ਮੌਤ। ਕਾਸੁ—ਕਿਸ ਨੂੰ? ਚੀਨੈ—ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ੨।

ਭ੍ਰਮਿ—ਭਟਕ ਕੇ। ਉਭਿ—ਉੱਚਾ, ਆਕਾਸ ਵਿਚ। ਪਇਆਲਿ—ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ੩।

ਸਹਿਲਾ—ਸੌਖਾ। ੪।

ਸਹਿਜ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸਚੁ—ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ। ੫।

ਸੁਚਿ—ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ਕੋਇ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ। ਠਾਕਿ—ਰੋਕ ਕੇ। ੧।

ਭਉ—ਡਰ-ਅਦਬ। ਸਾਰੁ—ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਪਾਰੁ—ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ। ੭।

ਜਸੁ—ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਭੂੰਜਾ—ਭੁੰਨਿਆ ਹੈ, ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੮।

ਅਰਥ :—ਹੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮਨ ! ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ! ਹੇ ਅਮੋੜ ਮਨ ! ਸੁਣ (ਜੇਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਣੋਂ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰੀ) ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁੱਥਦਾ ਹੈ (ਹੇ ਮਨ ! ਚੇਤਾ ਰੱਖ ਭੁੰਭੀ ਐਸਾ ਹੀ ਨਿਲੱਜ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਸੁਣਾਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵਿਅਰਥ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਬਾਕ ਵਿਚ (ਦੋੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ) ਹੀ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। ੧।

(ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ (ਫਸ ਕੇ) ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ?) ਜਦੋਂ ਪੁਰੋਂ ਹੀ ਇਹ ਰੁਕਮ ਚਲਿਆ ਆ

ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ—ਇਹ ਨਿਯਮ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ)। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ੨।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭਟਕ ਭਟਕ ਕੇ ਜੀਵ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਸੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ (ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। (ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ) ਇਹ ਮਨ ਕਦੇ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਜਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਇਸ ਗੋੜ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ) ਸੱਦਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਉਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ) ਤੇ ਉਹ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਲੰਮਾ ਗੋੜ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਾਖਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਮਾਇਆ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ-ਤੱਥ ਜਾਣ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੫।

ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ) ਮੈਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਬਾਹਰਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਨਾਲ) ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ ਹੀ (ਮਨ ਨੂੰ) ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਲਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੬।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਰ-ਅਦਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ,

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ) ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਤੱਬ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਹੈ, ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ) ਇੱਜਤ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵ-ਪੂਜਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ ਰੂਪ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਗਿਆਨ ਦੀ) ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ (ਇਕ ਵਾਰੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਚੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਸਦਾ ਲਈ ਉਸ ਰਸ ਵਿਚ) ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਸ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ੮। ੫।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ ॥੧॥ ਏਕੇ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਜੀਅਯਾ ਤੁਝ ਪਾਸਿ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥੨॥ ਸਦੁ ਜਿਹਵਾ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਛੂਟਸਿ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਈ ॥੩॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ ਕੀਏ ॥ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਾਂ ਕੀਏ ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ॥ ਤੀਨਿ ਸਮਾਏ ਏਕ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਏ ਮੁਕਤਿ ਧਿਆਨਾ ॥ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੀਨਿ ਭਏ ਪਰਧਾਨਾ ॥੬॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥੭॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਵੀਚਾਰਿ-ਆਪਣੇ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰੱਖ। ੧।

ਰਵਿ ਰਹਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਠਾਈ-ਬਾਂਝੀ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੀਅਯਾ-ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ। ੨।

ਸਦੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ। ਰਸਨ-ਜੀਭ। ਰਸਾਈ-ਇਕ-ਸਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ੩।

ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ-ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਸਿਰਿ ਕਰਮਾਂ-ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤਿ । ੪ ।
 ਤੀਨਿ-ਤਿੰਨ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ ਤੇ ਕਾਮ) । ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ-ਸਫਲ । ੫ ।
 ਸਤਿਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮੁਕਤਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ । ਚੀਨ੍-ਪਛਾਣ
 ਕੇ । ੬ ।

ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਨਿਵਾਜੇ-ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ । ਕਿਨਿ-ਕਿਸ ਨੇ ? ੭ ।
 ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ੮ ।

ਅਰਥ :- (ਹੇ ਪੰਡਿਤ !) ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ।
 ਮੈਨੂੰ (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਤੇ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ?
 ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ (ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ) ਭੇਟ ਕਰਾਂ ? ੧ ।

(ਹੇ ਪੰਡਿਤ !) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ, (ਇਹੀ) ਅੰਤਰਆਤਮੇ (ਪਰਮਾਤਮ-
 ਦੇਵ ਦੀ) ਪੂਜਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖ (ਤੈਨੂੰ
 ਸਮਝ ਆ ਜਾਇਗੀ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ (ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ
 (ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ) । ੧ ।

(ਹੇ ਪੰਡਿਤ ! ਇਹ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕਿਸ ਅਰਥ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
 ਦਰ ਤੇ) ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ-(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਨ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ
 ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਮੇਰੀ ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿੰਦ ਭੀ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਉਵੇਂ
 ਰੱਖ । ੨ ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਜੀਭ
 ਨਾਲ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਰਸ
 ਵਿਚ ਰਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ।

(ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਤੋਂ)
 ਮੇਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੀ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ
 ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ੪ ।

(ਲੋਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ
 ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਖਤਿਆਰ ਵਿਚ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਚਾਰੇ ਹੀ
 ਪਦਾਰਥ ਹਨ । (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਸਰਨ ਪਿਆਂ (ਪਹਿਲੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਹੀ
 ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਦੇ
 ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) । ੫ ।

ਸਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਅਵਸਥਾ ਪਛਾਣ ਲਈ ਤੇ ਉਹ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਗਏ । ੬ ।

ਸਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ (ਭਾਵ, ਗਿਆਨ ਖਿੰਦ੍ਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ) ਠੰਢੇ-ਠਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ, (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ) ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਉਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ੭ ।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਗੁਰੂ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ) ਇਹ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ (ਕਦੇ) ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ੮ । ੬ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥ ਇਕਿ ਧੁਰਿ ਬਖਸਿ ਲਏ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਚੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਸਾਚਾ ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥੧॥ ਝੂਠੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦਰਦ ਵਿਆਪਸਿ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਅਭ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਸਿ ਹਉਮੈ ਪਚਹਿ ਦਿਵਾਨੇ ॥ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਖਿਨ ਊਭਿ ਪਇਆਲੀ ਜਬ ਲਗਿ ਸਬਦ ਨ ਜਾਨੇ ॥੩॥ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ ਜਗੁ ਭਇਆ ਤਿਪਤਿ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ ॥ ਸਹਜੈ ਸਹਜੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਦਰਗਹ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਇਕੁ ਆਪੇ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ ਸਚੁ ਵੀਚਾਰਸਿ ਆਪੇ ਬੂਝੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੫ ॥ ਗਲੁ ਤਰੰਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਵੁਨਿ ਤ੍ਰੈ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਐਸਾ ਬਲੁ ਛਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਦੀਆ ਹੁਕਮੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੈ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਇਆ ॥ ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਤੇ ਭਏ ਅਤੀਤਾ ਮਮਤਾ ਲੋਭੁ ਦੁਕਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤੀਰਥ ਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਦੁਕਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਲੈ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਾ

ਭਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ੭ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੫]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਇਕਿ—ਕਈ ਬੰਦੇ, ਜੋਹੜੇ ਬੰਦੇ। ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ। ਧੁਰਿ—ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਸਚੀ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲੀ। ਬਣਤ—ਬਨਾਵਟ, ਮਨ ਦੀ ਬਨਾਵਟ। ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਪਤਿ—ਇੱਜਤ। ੨।

ਝੂਠੀ—ਨਾਸਵੰਤ, ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲੀ। ਚਤੁਰਾਈ—ਸਿਆਣਪ। ਬਿਨਸਤ—ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੁੰਦਿਆਂ। ਬਾਰ—ਚਿਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਵਿਆਪਸਿ—ਜੋਰ ਪਾਦਾ ਹੈ। ੨।

ਤੇ—ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ। ਅਭ—ਹਿਰਦਾ। ਅਭ ਭਗਤਿ—ਦਿਲੀ ਭਗਤਿ। ਪਚਹਿ—ਸੁਆਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਿਵਾਨੇ—ਪਾਗਲ। ਉਭਿ—ਆਕਾਸ ਵਿਚ। ਪਛਿਆਲਿ—ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ਜਬ ਲਗਿ—ਜਦੋਂ ਤਕ। ੩।

ਤਿਪਤਿ—ਸੰਤੋਖ। ਸਹਜੁ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ। ਪੈਧਾ—ਸਰੋਪਾ ਲੈ ਕੇ, ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ। ੪।

ਦਾਨਾ—(ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ) ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਬੀਨਾ—ਸਭ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਸੁਰਤਾ—ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ਨਿਰਬਾਣੀ—ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ। ੫।

ਤਰੰਗ—ਲਹਿਰ। ਪਵਨ—ਹਵਾ। ਹੁਕਮੀ—ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ। ੬।

ਖਜਾਨੈ—ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ। ਤੇ—ਤੋਂ। ਅਤੀਤਾ—ਨਿਰਲੇਪ, ਵੱਖਰੇ। ੭।

ਸੇ—ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਨਾਮਿ—ਨਾਮ ਵਿਚ। ਪਖਾਲੈ—ਧੋਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਚਾ—ਸਦਾ ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ। ੮।

ਅਰਥ :—ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਿਆਣਪ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਮਰਦਿਆਂ ਰਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੋਹੜੇ ਬੰਦੇ ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੋਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਕ ਬਨਾਵਟ ਅਜੇਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ (ਦੇ ਮਨ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੋਭਾ ਖੱਟਦੇ ਹਨ। ੧।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ (ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ) ਦੁੱਖ ਕਲਿਸ

ਦਬਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਖੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਮਨਮੁਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕਮਲੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ, ਤਦ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਨ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਕਾਰਨ) ਕਦੇ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ੩।

ਜਗਤ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਨਾਲ ਘਬਰਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਆਤਮਕ ਅਫ਼ੋਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਸ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਦਰ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਕਰਮ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ੫।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਅੱਗ ਹਵਾ (ਆਦਿਕ) ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਬੇ-ਬਵੀ ਤਾਕਤ ਵਰਤਣ ਵਲੋਂ) ਰੋਕ ਭੀ ਰਖਿਆ। ੬।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਵਿਰਲੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਰਖ ਕੇ (ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ, ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਜਾਤਿ ਤੇ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੜੀ ਆਦਿਕ) ਵਰਨ ਦੇ ਮਾਣ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੭।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਆਖ—) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ-

ਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਉਹ ਬੰਦੇ ਅਸਲੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੮ । ੭ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਬਿਭਾਸ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵੇਖੁ ਤੂ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਖੋਜੀਐ ਹਰਿਨਾਮੋ ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਬਦਿ ਰਪੈ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ॥ ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਸਚਾ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸਾਚੀ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੂਲੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਾਣਸਿ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਾਜਿਆ ਰਖਿਆ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਧੁਰਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਮਾਵਣਾ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਣਹਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਸੋਹਣਾ ਕੰਚਨੁ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੀਧਾਰ ॥ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕਰਿ ਪੂਜਦੇ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਗਵਾਰ ॥ ੫ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਸਬਦੇ-ਸਬਦਿ ਹੀ, ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ । ਖੋਜੀਐ-ਖੋਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਮੋ-ਨਾਮ ਹੀ । ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ-ਸੰਭਾਲ ਲੈ; ਸਾਂਭ ਰੱਖ । ੧ ।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਰਪੈ-(ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰੰਗੁ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ) ਰੰਗ । ਸਚੀ ਭਗਤਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ । ਸਚਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਕਦੇ ਨਾਹ ਭੋਲਣ ਵਾਲਾ । ਸੋਇ-ਸੋਭਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਗਿਆਨਿ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਰਤਨਿ-ਰਤਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਮਨਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਨ ਜਾਣਨੀ-ਨ ਜਾਣਨਿ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਮਾਣਸਿ-ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ । ੨ ।

ਸਾਜਿਆ-ਬਣਾਇਆ । ਹੁਕਮਿ-(ਆਪਣੇ) ਹੁਕਮ ਨਾਲ । ਰਖਿਆ ਸਵਾਰਿ-ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ । ਲੇਖੁ-(ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ) ਲੇਖ । ਸੁ-ਉਹ ਲੇਖ । ੩ ।

ਚੀਨਿ-ਪਛਾਣ ਕੇ । ਨਾਇ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਸਚੈ ਨਾਇ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ਸਬਦੇ-ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ । ਕੰਚਨੁ-ਸੋਨਾ । ਕੋਟੁ-ਕਿਲਾ । ਅਪਾਰ ਕੋਟੁ-ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ । ੪ ।

ਘੋਰੰਧਾਰ-ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ, ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ । ਦੂਜਾ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ । ਭਾਉ ਕਰਿ-ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ । ਅੰਧ-ਅੰਨ੍ਹੇ । ਗਵਾਰ-ਮੂਰਖ । ੫ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ) ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਲਈ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾਹ ਭੋਲਣ ਵਾਲਾ ਘਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਜਿਹਾ 'ਹਰਿ ਮੰਦਰ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਝੱਖੜ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ) । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵੇਖ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ (ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ) । ਇਸ 'ਹਰਿ ਮੰਦਰ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਹੋ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ, ਅਤੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ । ੧ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਇਹ ਸਰੀਰ 'ਹਰਿ-ਮੰਦਰ' ਹੈ (ਪਰ ਇਹ ਭੇਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਸੂਝ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਜਗਤ ਦੇ) ਮੂਲ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਏ (ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹਰਿ-ਮੰਦਰ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ੨ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ) 'ਹਰਿ ਮੰਦਰ' ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਅਤੇ ਆਪਣੇ) ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਜਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ (ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ) ਲੇਖ (ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ-ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ) ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਉਸ ਲੇਖ ਨੂੰ) ਮਿਟਾਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ੩ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ-) ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸੋਹਣਾ ਬਣ ਗਿਆ, (ਉਹ ਹਰਿ-ਮੰਦਰ) ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਨਿਵਾਸ) ਵਾਸਤੇ (ਮਾਨੋ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣ ਗਿਆ । ੪ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੀ 'ਹਰਿ-ਮੰਦਰ' ਹੀ ਹੈ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ ਹੈ) । ਪਰ ਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ

ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਤੇ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ) । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ-ਸਤਕਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੫ ।

ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੇ ਦੇਹ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਦੁਖੀਏ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ੬ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਨਾ ਬੂਝਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਚੀਨ੍ਹਿਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤੀ ਜਿ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੮ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਕਾ ਹਾਟੁ ਹੈ ਰਾਖਿਆ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੈਨਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ੯ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਮਨੁ ਲੋਹਣੁ ਹੈ ਮੋਹਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਪਾਰਸਿ ਭੋਟਿਐ ਕੰਚਨੁ ਭਇਆ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਹਰਿ ਵਸੈ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਣਜੀਐ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹੋਇ ॥੧੧॥੧॥[੧੩੪੬]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੰਗੀਐ-ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਹ-ਸਰੀਰ । ਜਾਇ-ਜਾਂਦੀ । ਸਾਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ । ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ । ਸੇ-ਉਹ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਉਬਰੇ-(ਲੇਖੇ ਵਿਚ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੂਜੈ ਭਾਇ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ੬ ।

ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ । ਬੂਝਹਿ-ਸਮਝਦੇ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ । ਚੀਨ੍ਹਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ । ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਰਾਖਿਆ ਧਾਰਿ-ਟਿਕਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ । ੭ ।

ਤੇ-ਤੋਂ । ਜਾਤੀ-(ਕਦਰ) ਸਮਝ ਲਈ । ਜਿ-ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ । ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ । ਰੰਗ ਲਾਇ-ਪਿਆਰ ਬਣਾ ਕੇ । ਪਾਵਨ-ਪਵਿੱਤਰ ਕੈ ਨਾਮਿ-ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ । ਸਮਾਇ-ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ । ੮ ।

ਹਾਟੁ-ਦੁਕਾਨ, ਹੱਟ । ਸਬਦਿ-ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸਵਾਰਿ-ਸਜਾ ਕੇ । ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ-ਉਸ (ਸਰੀਰ-) ਹੱਟ ਵਿਚ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ । ਲੈਨਿ-ਲੈਂਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ੯ ।

ਲੋਹਟੁ-ਲੋਹਾ । ਮੋਹਿਆ-ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ । ਦੂਜੈ ਭਾਇ-ਮਾਇਆ ਦੇ
ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਪਾਰਸਿ ਭੇਟਿਐ-ਜੇ (ਗੁਰੂ)- ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਏ । ਕੰਚਨੁ-ਸੋਨਾ
। ੧੦ ।

ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ-ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ-ਰਸ । ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ
ਪੈ ਕੇ । ਵਣਜੀਐ-ਵਣਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੧੧ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੱਥੇ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਉਸ
ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ) ਨਾਹ (ਇਹ)
ਸਰੀਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਹ (ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ)-ਜਾਤਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ-ਥਿਰ
ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਉਥੇ ਲੇਖਾ ਹੋਣ ਸਮੇਂ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
(ਜਿਹੜੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ (ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ
ਉਥੇ) ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਸ ਸਰੀਰ)- 'ਹਰਿ ਮੰਦਰ' ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਮਨੁੱਖ
ਵਾਸਤੇ) ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ (ਇਹ ਗੱਲ) ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਇਹ ਭੇਤ) ਸਮਝ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ । ੭ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ) ਪਿਆਰ ਬਣਾ
ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਦੀ
ਕਦਰ) ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁੱਚੇ
ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੮ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ) 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦੇ ਨਾਮ-ਵੱਖਰ)
ਦਾ ਹੱਟ ਹੈ, ਇਸ (ਹੱਟ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ (ਸਰੀਰ ਹੱਟ) ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਸੌਦਾ (ਮਿਲ ਸਕਦਾ)
ਹੈ । (ਪਰ ਸਿਰਫ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ)
ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਕੇ (ਇਹ ਸੌਦਾ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ੯ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ (ਫਸ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ-ਪੂੰਜੀ) ਲੁਟਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਮਨ (ਇਸ ਸਰੀਰ)- ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ
ਲੋਹਾ (ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ) ਹੈ । (ਪਰ, ਹਾਂ) ਜੇ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਮਿਲ ਪਏ (ਤਾਂ ਲੋਹੇ
ਵਰਗਾ ਨਿਕੰਮਾ ਬਣਿਆ ਉਸ ਦਾ ਮਨ) ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਰ ਉਹ ਇਤਨੇ ਉੱਚੇ
ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ) ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧੦ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਇਸ ਸਰੀਰ-) 'ਹਰਿ-ਮੰਦਰ' ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਆਪ) ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ-ਰਸ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਸਰਬ-ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੋਦਾ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਣਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੋਦਾ ਹੈ। ੧੧। ੧।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩॥ ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗ੍ਰਣ ਕਰਹਿ ਹਉਮੈ
ਮੈਲੁ ਉਤਾਰਿ॥ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਘਰੁ ਆਪਣਾ ਰਾਖਹਿ, ਪੰਚ ਤਸਕਰ
ਕਾਢਹਿ ਮਾਰਿ॥ ੧॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥ ਜਿਤੁ
ਮਾਰਗਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਮਨ ਸੇਈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਊਪਜੈ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ॥ ਹਰਿਨਾਮਾ
ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ॥ ੨॥ ਗੁਰਮਤੀ ਮੁਖ ਸੋਹਣੇ
ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਸੁਖੁ ਘਣਾ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਉਤਰੇ ਪਾਰਿ॥ ੩॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਾਗ੍ਰਣੁ ਨ ਹੋਵਈ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ
ਪਵਈ ਥਾਇ॥ ਮਨਮੁਖ ਦਰਿ ਵੋਈ ਨਾ ਲਹਹਿ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ
॥੪॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭੈ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ। ਭਾਇ-(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਜਾਗੇ-(ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੇ ਹੌਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਗ੍ਰਣ-ਜਾਗਰੇ [ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੋਕ 'ਜਾਗਰਾ' ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਗਤ ਬੀਉਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਰਾਮਾਇਣ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਗਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ, 'ਜਾਗਰਾ' ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖਣ ਤੇ 'ਜਾਗਰਾ' ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ]। ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਤਾਰਿ-ਲਾਹ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ। ਜਾਗਹਿ-ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਸਕਰ-ਚੋਰ। ਮਾਰਿ-ਮਾਰ ਕੇ। ੧।

ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਧਿਆਇ-ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ। ਜਿਤੁ ਮਰਗਿ-ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਤੇ। ਪਾਈਐ-ਮਿਲ ਸਕੇ। ਮਨ-ਹੇ ਮਨ ! ਕਮਾਇ-ਕਰ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ। ਸਹਜ ਧੁਨਿ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਦੀ ਚੋ।

ਵਿਚਹੁ—ਮਨ ਵਿਚੋਂ । ਜਾਇ—ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨਿ—ਮਨ ਵਿਚ । ਸਹਜੇ—ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਗਾਇ—ਗਾ ਕੇ । ੨ ।

ਉਰਿ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਐਥੈ—ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ । ਓਥੈ—ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ । ਘਣਾ—ਬਹੁਤ । ਜਪਿ—ਜਪ ਕੇ । ੩ ।

ਜਾਗ੍ਰਣੁ—ਜਾਗਰਾ । ਨ ਹੋਵਈ— ਨ ਹੋਵੈ, ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਨ ਪਵਈ—ਨ ਪਵੈ, ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ । ਥਾਇ—ਥਾਂ ਵਿਚ, ਕਬੂਲ । ਮਨਮੁਖ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ । ਦਰਿ—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਦਰ ਤੇ । ਵੋਈ—ਥਾਂ, ਆਸਰਾ । ਭਾਇ ਦੂਜੇ—ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ । ਕਮਾਇ—ਕਮਾ ਕੇ, ਕਰ ਕੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਹੇ ਮਨ ! (ਹੋਰ ਹੋਰ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਰਮ ਛੱਡ ਕੇ) ਉਹੀ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਜਿਸ ਸਤੇ ਪਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ) ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੰਦੇ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੋਂ) ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਕੇ (ਅਸਲ) ਜਾਗਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ) ਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਹਿਰਦਾ-ਘਰ (ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਰੋ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਗਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਲਈ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਸੋਹਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਜਪ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਵਸੇ ਰਿਹਾਂ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਜਾਗਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, (ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਭੀ) ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ

ਹੋਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ
। ੪ ।

ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਣਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਪੈਨੁਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਿਸਟਾ ਰਾਤੇ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥ ੫ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਤਿਨ
ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹਾਂ ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਉ ॥ ੬ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ
ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ ਹਉਮੈ
ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਭਜੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈ
ਜੋਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਗੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
੨ ॥ ੯ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਧ੍ਰਿਗੁ—ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ । ਦੂਜੇ ਭਾਇ—(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਦੇ
ਮੋਹ ਵਿਚ । ਰਾਤੇ—ਮਸਤ । ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ—ਮਰ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਹਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ
ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੋਹਿ—ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ੫ ।

ਭੇਟਿਆ—ਮਿਲ ਪਿਆ । ਵਿਟਹੁ—ਤੋਂ । ਬਲਿ ਜਾਉ—ਬਲਿ ਜਾਉਂ, ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮਿਲਿ ਰਹਾਂ—ਮੈਂ ਮਿਲਿਆ ਰਹਾਂ । ਸਚੇ ਸਚਿ—ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਦਾ-ਬਿਚ ਪ੍ਰਭੂ
ਵਿਚ । ਸਮਾਉ—ਸਮਾਉਂ, ਮੈਂ ਲੀਨ ਰਹਾਂ । ੬ ।

ਭਾਗਿ—ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ । ਪਾਈਐ—ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ—ਕਿਸੇ (ਹੋਰ)
ਹੀਲੇ ਨਾਲ । ਤੇ—ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ । ਸਹਜੁ—ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ । ਸਬਦਿ—(ਗੁਰੂ ਦੇ) ਸਬਦ
ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਜਲਾਇ—ਸਾੜ ਕੇ । ੭ ।

ਭਜੁ—ਪਿਆਰ ਰਹੁ । ਮਨ—ਹੇ ਮਨ । ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ—ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ।
ਹੋਗੁ—ਹੋਵੇਗਾ । ੮ ।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਟਿਕੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ) ਖਾਣਾ ਹੰਢਾਣਾ (ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ)
ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ (ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਣਾਂਦਾ) ਹੈ । (ਜਿਵੇਂ) ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕੀੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੀ
ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗੰਢ
ਵਿਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਵਡ-ਭਾਗੀਆਂ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ

ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ (ਮੇਰੀ ਤਾਂਘ ਹੈ ਕਿ) ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਾਂ
(ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੀ ਯਾਦ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਾਂ । ੬ ।

ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ (ਹੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਭੀ (ਹੋਰ)
ਹੀਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । (ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ
ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ (ਅੰਦਰੋਂ) ਹਉਮੈ ਸਾੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ (ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ
ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੭ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! (ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ ।
ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਤੂੰ ਸਦਾ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਦਾ ਰਹੁ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਨਾਮ ਨਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਏ, ਹੋਵੇਗਾ ਉਹੀ ਕੁਝ ਜੋ ਉਹ
ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ) । ੮ । ੨
। ੭ । ੨ । ੬ ।

ਵੇਰਵਾ—

ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਮਹਲਾ ੧—੭

„ ਮਹਲਾ ੩—੨

—

ਜੋੜ —੬

ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤੁ ਬਨਿਤਾ ॥
ਚੂਗਹਿ ਚੋਗ ਅਨੰਦ ਸਿਉ ਜੁਗਤਾ ॥ ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਮਨ ਮੀਠ ਮੋਹਾਰਾ ॥
ਗੁਨ ਗਾਹਕ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਏਕੁ ਹਮਾਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
ਧਰ ਏਕਾ ਮੈ ਟਿਕ ਏਕਸੁ ਕੀ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਵਡ ਪੁਰਖੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਛਲ ਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਇਹ
ਬੂਠੀ ਧੋਹੀ ॥ ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮਿ ਮਨੁ
ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ ॥ ੨ ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਸਿਉ ਗਈ ਵਿਖੋਟਿ ॥ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ
ਮੋਹਿ ਕੀਨੀ ਛੋਟਿ ॥ ਇਹ ਠਗਵਾਰੀ ਬਹੁਤੁ ਘਰ ਗਾਲੇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ
ਲੀਏ ਕਿਰਪਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਸਿਉ ਠਾਟੁ ਨ ਬਨਿਆ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ
ਮੋਹਿ ਕਾਨੀ ਸੁਨਿਆ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਮਹਾ ਚੰਡਾਲ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਏ

ਅਪੁਨੈ ਗੁਰਿ ਗੋਪਾਲ ॥ ੪ ॥ [੧੩੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਾਈ-ਭਰਾ । ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ । ਬਨਿਤਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਦੂਗਹਿ ਚੋਗ-
ਚੋਗ ਬੁਗਦੇ ਹਨ, ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਜੁਗਤਾ-ਰਲ ਕੇ । ਉਰਬਿ ਪਰਿਓ
-ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੋਹਾਰਾ-[ਅੱਖਰ 'ਮ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾ ਹਨ- ਅਤੇ ।
ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਮੋਹਾਰਾ' ਹੈ, ਇਥੇ 'ਮੁਹਾਰਾ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] ਮੋਹ ਦਾ । ਮੀਠ ਮੋਹਾਰਾ-ਮੋਹ
ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਵਿਚ । ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ-ਪ੍ਰਾਣਾਂਦਾ ਆਸਰਾ । ਗੁਨ ਗਾਹਕ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ । ੧ ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ-ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ । ਧਰ-ਆਸਰਾ । ਟਿਕ-ਟੋਕ,
ਸਹਾਰਾ । ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ-ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਾਗਨਿ-ਸੱਪਣੀ, ਮਾਇਆ । ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ-(ਪ੍ਰੀਤ) ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ । ਗੁਰਿ-
ਗੁਰੂ ਨੇ । ਧੋਹੀ-ਧੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ । ਖਾਈ-
ਖਾਧੀ ਹੋਈ । ਕਉਰਾਇ-ਕੌੜਾ ਸੁਆਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮਿ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ
ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ । ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ-ਰੱਜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ੨ ।

ਸਿਉ-ਨਾਲ । ਵਿਖੋਟਿ-[ਵਿ-ਖੋਟਿ । ਖੋਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ] ਇਤਬਾਰ । ਗੁਰਿ
ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ-ਕਿਰਪਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ । ਭੋਟਿ-ਬਖਸਸ । ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ । ਠਗਵਾਰੀ-
ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਨੇ, ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੇ । ੩ ।

ਠਾਣੁ-ਮੇਲ । ਮੋਹਿ-ਮੈਂ । ਕਾਨੀ-ਕਾਨੀ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ।
ਜਹ-ਜਿੱਥੇ । ਦੇਖਉ-ਦੇਖਉ, ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । ਮਹਾ-ਵੱਡੇ । ਅਪੁਨੈ ਗੁਰਿ-ਆਪਣੇ
ਗੁਰੂ ਨੇ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੇਰਾ
(ਰਾਖਾ) ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਰ-
ਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੈ । (ਮੇਰਾ) ਉਹ ਮਾਲਕ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਾਦਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ
(ਭੀ) ਖਸਮ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਭਰਾ, ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ (ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ)
ਰਲ ਕੇ ਮੈਂਜ ਨਾਲ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਸਭਨਾਂ ਦੇ) ਮਨ (ਮਾਇਆ
ਦੇ) ਮੋਹ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ (ਸੰਤ-ਜਨ) ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ) ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ (ਮਾਇਆ) ਬੁਠੀ ਹੈ ਤੇ

ਠੱਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਇਹ ਮਾਇਆ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ) ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਖਾਧਿਆਂ ਕੋੜਾ ਸੁਆਦ ਦੋਂਦੀ ਹੈ । (ਜੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ) ਇਸ ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਪਣੀ (-ਮਾਇਆ) ਨਾਲੋਂ ਮੇਰਾ ਸੰਬੰਧ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਕਿਰਪਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਲੋਭ ਮੋਹ (ਆਦਿਕ) ਨਾਲੋਂ ਮੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ । ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਇਸ ਟੋਲੇ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘਰ (ਹਿਰਦੇ) ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ (ਇਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ) ਦਇਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, (ਇਸ ਵਾਸਤੇ) ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ (ਆਦਿਕ) ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਬਣੀ । ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਧਰ ਇਹ ਵਡੇ ਚੰਡਾਲ (ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ), ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੋਪਾਲ ਨੇ (ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ । ੪ ।

ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਏਹ ਰਸਹਿ
ਬਿਖਾਗਨਿ ॥ ਇਨ ਸਨਬੰਧੀ ਰਸਾਤਲਿ ਜਾਇ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਹਰਿ
ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੫ ॥ ਅਹੰਮੇਵ ਸਿਉ ਮਸਲਤਿ ਛੋਡੀ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ
ਇਹੁ ਮੂਰਖੁ ਹੋਡੀ ॥ ਇਹੁ ਨੀਘਰੁ ਘਰੁ ਕਹੀ ਨ ਪਾਏ ॥ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿ
ਲੀਏ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੬ ॥ ਇਨ ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਹਮ ਭਏ ਬੈਰਾਈ ॥ ਇਕ
ਗ੍ਰਿਹੁ ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਂਈ ॥ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ਅੰਚਰਿ ਲਾਗਿ ॥ ਕਰਹੁ
ਤਪਾਵਸੁ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬਾਗਿ ॥ ੭ ॥ ਪ੍ਰਭ ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਕੀਏ ਨਿਆਂਏ ॥ ਸਗਲ
ਦੂਤ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਇਹੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੭]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਦਸ ਨਾਰੀ—ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ । ਕਰੀ—ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ । ਦੁਹਾਗਨਿ—ਛੁੱਟੜ । ਗੁਰਿ—ਗੁਰੂ ਨੇ । ਰਸਹਿ—ਰਸਾਂ ਦੀ । ਬਿਖਾਗਨਿ—ਬਿਖ-ਅਗਨਿ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜਹਰ-ਅੱਗ । ਇਨ ਸਨਬੰਧੀ—ਇਹਨਾਂ (ਰਸਾਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ਰਸਾਤਲਿ—ਨਰਕ ਵਿਚ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ ਖੱਡ ਵਿਚ । ਜਾਇ—ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ [ਇਕ ਵਚਨ] । ਲਾਇ—ਲਾ ਕੇ, ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ । ੫ ।

ਅਹੰਮੇਵ—[ਅਹੰਯਕ—ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ] ਅਹੰਕਾਰ । ਮਸਲਤਿ—ਸਾਲਾਹ, ਮੇਲ-ਜੋਲ ।

ਹੋਭੀ-ਜਿੱਦੀ । ਨੀਘਰੁ-ਨਿਘਰਾ । ਘਰੁ-ਟਿਕਾਣਾ । ਕਹੀ-ਕਿਤੇ ਭੀ । ੬ ।

ਬੈਰਾਈ-ਓਪਰੇ । ਦੁਇ-ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ । ਖਟਾਂਦੀ-ਮੇਲ । ਪਹਿ-ਪਾਸ, ਕੋਲ ।
ਅੰਚਰਿ-(ਗੁਰੂ ਦੇ) ਪੱਲੇ ਨਾਲ । ਲਾਗਿ-ਲੱਗ ਕੇ । ਤਪਾਵਸੁ-ਨਿਆਉਂ । ਪ੍ਰਭੂ-ਹੋ
ਪ੍ਰਭੂ । ਸਰਬਾਗਿ-[ਸਰਬੰਗ] ਹੋ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ! ੭ ।

ਹਸਿ-ਹੱਸ ਕੇ । ਦੂਤ-ਵੇਰੀ । ਗ੍ਰਿਹੁ-ਸਰੀਰ-ਘਰਾ ਠਾਕੁਰੁ-ਮਾਲਕ । ਨਿਬੇਰਾ-
ਫੈਸਲਾ । ੮ ।

ਅਰਥ :-ਹੋ ਭਾਈ ! (ਆਪਣੀਆਂ) ਦਸਾਂ ਹੀ ਬਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਛੱਡਣ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਰਸਾਂ ਦੀ ਸੁਰਾਕ ਅਪੜਾਣੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ) ਗੁਰੂ ਨੇ (ਮੈਨੂੰ)
ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਸਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ
(ਰਸਾਂ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਖੱਡ ਵਿਚ ਜਾ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਹੋ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਇਹਨਾਂ
ਰਸਾਂ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ । ੫ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ (ਭੀ) ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ
(ਤੇਨੂੰ) ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ (ਅਹੰਕਾਰ) ਮੂਰਖ ਹੈ ਜਿੱਦੀ ਹੈ (ਅਹੰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਮੂਰਖ ਤੇ ਜਿੱਦੀ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ) । (ਹੁਣ) ਇਹ (ਅਹੰਕਾਰ) ਬੇ-ਘਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
(ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਪੈਦਾ
ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ । ੬ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਇਹਨਾ (ਕਾਮ ਰੂਪ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕਾਂ) ਨਾਲੋਂ ਮੈਂ ਬੇ-ਵਾਸਤਾ ਹੋ
ਗਿਆ ਹਾਂ, ਇੱਕੋ (ਸਰੀਰ-) ਘਰ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ
(ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ) ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, (ਤੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ
ਹਾਂ-) ਹੋ ਸਰਬੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨਿਆਂ ਕਰ । ੭ ।

ਹੋ ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ-ਅਸਾਂ ਨਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਹੋ
ਭਾਈ ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਇਹ) ਸਾਰੇ ਵੇਰੀ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਹੋ
ਨਾਨਕ ! ਆਖ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਤੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-) ਇਹ
(ਸਰੀਰ-) ਘਰ ਸਾਰਾ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ (ਕਾਮਾਦਿਕ ਇਸ
ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਣਗੇ) । ੮ । ੧ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਹਾ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਪੂਜਾ
ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਤਨਿ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਏ ॥ ਅੰਤਰ

ਕੀ ਮਲੁ ਕਬ ਹੀ ਨ ਜਾਵੇ ॥ ੧ ॥ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਨ ਹੀ ਨ
ਪਾਇਆ ॥ ਭਗਉਤੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਪ
ਕਰਹਿ ਪੰਚਾ ਕੇ ਬਸਿ ਰੇ ॥ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਕਹਹਿ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ॥ ਬਹੁਰਿ
ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ॥ ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਂਧਿ ਖਰੇ ਕਾਲੰਕ ॥ ੨ ॥ ਘੁਘਰ
ਬਾਂਧਿ ਬਜਾਵਹਿ ਤਾਲਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲਾ ॥ ਵਰਮੀ
ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮੂਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਤੂ ਕੀਆ ॥ ੩ ॥
ਪ੍ਰੀਅਰ ਤਾਪ ਗੇਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ ॥ ਅਪਦਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤੇ ਨਸਤਾ ॥
ਦੇਸੁ ਛੋਡਿ ਪਰਦੇਸਹਿ ਧਾਇਆ ॥ ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਲੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ :-ਮਹਿ-ਵਿਚ । ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬਿਸਥਾਰਾ-ਖਿਲਾਰਾ (ਕਈ
ਰਸਮਾਂ ਦਾ) । ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ । ਤਨਿ-ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ । ਚਕ੍ਰ-(ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ)
ਨਿਸਾਨ । ਅੰਤਰ ਕੀ-(ਮਨ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਦੀ । ਕਬ ਹੀ-ਕਦੇ ਭੀ । ੧ ।

ਇਤੁ-ਇਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਸੰਜਮਿ-ਸੰਜਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ । ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ-ਇਸ
ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ । ਕਿਨ ਹੀ-ਕਿਨਿ ਹੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ [ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ 'ਹੀ' ਦੇ ਕਾਰਨ
ਲਫਜ਼ 'ਕਿਨਿ' ਦੀ ਉੱਡ ਗਈ ਹੈ] । ਭਗਉਤੀ ਮੁਦ੍ਰਾ-ਵਿਸਨੂ-ਭਗਤੀ ਦੇ ਚਿਹਨ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ [ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਬਾਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ । ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਾਇ-
ਨ੍ਹਾ ਕੇ । ਤੀਰਥਿ-(ਕਿਸੇ) ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ । ਕਹਹਿ-ਆਖਦੇ ਹਨ । ਸਭਿ-ਸਾਰੇ
(ਪਾਪ) । ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ, ਫਿਰ । ਨਿਸੰਕ-ਝਾਕਾ ਲਾਹ ਕੇ । ਜਮਪੁਰਿ-ਜਮਰਾਜ ਦੀ
ਨਗਰੀ ਵਿਚ । ਬਾਂਧਿ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ । ਖਰੇ-ਖੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਾਲੰਕ-ਪਾਪਾਂ ਦੇ
ਕਾਰਨ । ੨ ।

ਘੁਘਰ-ਘੁਘਰੂ । ਬਜਾਵਹਿ-ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅੰਤਰਿ-(ਮਨ ਦੇ) ਅੰਦਰ [ਲਫਜ਼
'ਅੰਤਰ' ਅਤੇ 'ਅੰਤਰਿ' ਦਾ ਫਰਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ-ਜੋਗ ਹੈ] । ਬੇਤਾਲਾ-(ਸਹੀ ਆਤਮਕ
ਜੀਵਨ ਦੇ) ਤਾਲ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ । ਵਰਮੀ-ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੰਝ । ਮਾਰੀ-ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।
ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ । ਤੂ-ਤੈਨੂੰ । ਕੀਆ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ । ੩ ।

ਪ੍ਰੀਅਰ-ਧੂਣੀਆਂ । ਤਾਪ-ਤਪਾਇਆਂ । ਅਪਦਾ-ਬਿਪਤਾ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਛੋਡਿ-
ਛੱਡ ਕੇ । ਧਾਇਆ-ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ । ਪੰਚ ਚੰਡਾਲ-(ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜੇ ਚੰਦਰੇ ਵਿਕਾਰ ।
ਨਾਲੇ-ਨਾਲ ਹੀ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜੇ) ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹੇ, (ਪਰ
ਮਨੁੱਖ) ਵਿਸਨੂ-ਭਗਤੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿਹਨ (ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਬਣਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ)

ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ, ਬਲੀ ਅਹੰਕਾਰ ਵੱਸਿਆ ਰਹੇ, ਪਰ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਰੇ ਖਿਲਾਰ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਦੇਵ) ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਜੇ (ਤੀਰਥ-ਆਦਿ ਉਤੇ) ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ (ਧਾਰਮਿਕ ਚਿਹਨਾਂ ਦੇ) ਨਿਸਾਨ ਲਾਏ ਜਾਣ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਨ ਦੀ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ (ਰਹਿ ਕੇ) ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ ਕਿਸੇ) ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਸਾਡੇ) ਸਾਰੇ (ਪਾਪ) ਲਹਿ ਗਏ ਹਨ, (ਤੇ) ਬਾਕਾ ਲਾਹ ਕੇ ਮੁੜ ਮੁੜ (ਉਹੀ ਪਾਪ) ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੀਰਥ-ਇਸਨਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਰਾਜ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੀਤੇ) ਪਾਪਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਮਰਾਜ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਅਪੜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਘੁੰਘਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਕਿਸੇ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਰਾਸਿ ਆਦਿਕ ਵਿਚ) ਤਾਲ ਵਜਾਏ ਹਨ (ਤਾਲ-ਸਿਰ ਨੱਚਦੇ ਹਨ), ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਠੱਗੀ-ਫਰੋਬ ਹੈ, (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-) ਤਾਲ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੰਝ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, (ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਖੁੰਝ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ (ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ) ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੋਰੀ-ਚੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਉੰਵ ਕਿਸੇ) ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ (ਆਪਣੇ) ਘਰੋਂ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਵਤਨ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, (ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ ਚੰਡਾਲਾ ਨੂੰ ਤਾਂ (ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਨਾਲ ਹੀ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਕਾਨ ਫਰਾਇ ਹਿਰਾਏ ਟੁਕਾ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਨ ਤੇ
ਚੂਕਾ ॥ ਬਨਿਤਾ ਛੋਡਿ ਬਦ ਨਦਰਿ ਪਰ ਨਾਰੀ ॥ ਵੇਸਿ ਨ ਪਾਈਐ ਮਹਾ
ਦੁਖਿਆਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਮੋਨੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਲਪ
ਭਵਾਈਐ ਜੋਨੀ ॥ ਅੰਨ ਤੇ ਰਹਤਾ ਦੁਖੁ ਦੇਹੀ ਸਹਤਾ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ
ਵਿਆਪਿਆ ਮਮਤਾ ॥ ੬ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ ਪਰਮ ਗਤੇ
॥ ਪੂਛਹੁ ਸਗਲ ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਤੇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਜਾਈ ॥ ਜਿਉ ਬਾਲੂ
ਘਰ ਠਹਿਰ ਨ ਠਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਭਏ ਗੋਬਿੰਦ ਦਇਆਲਾ ॥ ਗੁਰ ਕਾ

ਬਚਨੁ ਤਿਨਿ ਬਾਧਿਓ ਪਾਲਾ ॥ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਈ ਸੰਤੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ਜੇ ਹੋਵੈ ਭਾਗੁ ਤਾ ਦਰਸਨੁ
ਪਾਈਐ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤਰਾਈਐ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੨ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਫਰਾਇ-ਪੜਾ ਕੇ । ਹਿਰਾਏ-[ਹੋਰੇ] ਤੱਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਟੁਕਾ-
ਟੁੱਕਰ । ਘਰਿ ਘਰਿ-ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿਚ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਚੁਕਾ-ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਨਿਤਾ-
ਇਸਤ੍ਰੀ । ਛੋਡਿ-ਛੱਡ ਕੇ । ਬਦ-ਮੰਦੀ, ਭੈੜੀ । ਨਦਰਿ-ਨਿਗਾਹ । ਵੇਸਿ-ਵੇਸ ਨਾਲ,
ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ । ਪ ।

ਮੋਨੀ-ਮੋਨਧਾਰੀ । ਅੰਤਰਿ-ਅੰਦਰ, ਮਨ ਵਿਚ । ਕਲਪ-ਕਲਪਣਾ, ਕਾਮਨਾ ।
ਤੇ-ਤੋਂ । ਦੇਹੀ-ਸਰੀਰ ਵਿਆਪਿਆ-ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ । ਮਮਤਾ-ਅਪਣਤ । ੬ ।

ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ । ਪਰਮ ਗਤਿ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ । ਮਨ-
ਮੁਖ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ । ਅਜਾਈ-ਵਿਅਰਥ । ਬਾਲੂ-ਰੇਤ । ਨਉਰ
ਠਾਈ-ਥਾਂ-ਬਿੱਤਾ । ੭ ।

ਜਿਸ ਨੋ-[ਸੰਬੰਧਕ 'ਨੋ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਫਜ਼ 'ਜਿਸੁ' ਦਾ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ] ।
ਗੋਬਿੰਦ-[ਅੱਖਰ 'ਗ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ-ਅਤੇ- । ਅਸਲ ਲਫਜ਼ 'ਗੋਬਿੰਦ' ਹੈ,
ਇਥੇ 'ਗੁਬਿੰਦ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ] । ਤਿਨਿ-ਉਸ ਨੇ । ਪਾਲਾ-ਪੱਲੇ । ਕੋਟਿ ਮਧੇ-ਕੁਝਾਂ ਵਿਚ
ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ-ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ । ੮ ।

ਭਾਗੁ-ਕਿਸਮਤ । ਤਰੈ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਭੁ-ਸਾਰਾ । ਕੁਟੰਬੁ-ਪਰਵਾਰ ।
ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸਾਂਤੀ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ) ਕੰਨ
ਪੜਵਾ ਕੇ (ਜੋਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਣ ਲਈ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ) ਟੁੱਕਰ
ਤੱਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਘਰ (ਦੇ ਬੂਹੇ) ਤੇ (ਰੋਟੀ) ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਸਗੋਂ)
ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਾਈ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਲ ਭੇੜੀ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਭਾਈ ! (ਨਿਰੋ) ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ
(ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਗੋਂ ਜਿੰਦੇ) ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਸਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ
ਮੋਨਧਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸਦੇ) ਅੰਦਰ (ਤਾਂ) ਕਾਮਨਾ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
(ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਭਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਅੰਨ (ਖਾਣ)

ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਦੁੱਖ (ਹੀ) ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। (ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਰਜਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ (ਹੀ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਬੇ-ਸੱਕ ਵੇਦ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ (ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਰਹੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ (ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ) ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਿਅਰਥ (ਹੀ ਜਾਦੇ ਹਨ), ਜਿਵੇਂ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੭।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ (ਆਪਣੇ) ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। (ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ) ਸੰਤ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ (ਤਾਂ) ਇਹੋ ਜਿਹੇ (ਸੰਤ ਜਨਾਂ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ (ਹੀ) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ। ੮।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੇ (ਮੱਥੇ ਦਾ) ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਤਾਂ (ਅਜਿਹੇ ਸੰਤ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਆਪ ਪਾਰ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ। ੨।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ ਸਭਿ ਫਾਟੇ ॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੇ ਕਾਗਰ ਫਾਟੇ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਚਰਨ ਸਰਨਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚੂਕਾ ਗਉਣੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰੁ ॥
ਗੁਰਿ ਦਿਖਲਾਇਆ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰੁ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਦ ਰਾਤਾ ॥
ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਇਆ ਤਬ ਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿਆ ਸੋਇ ॥
ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਬੀਜੇ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਛੇਦੇ ਭੈ ਭਰਮਾਂ ॥
ਪ੍ਰਭਿ ਪੁੰਨਿ ਆਤਮੈ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥ ੩ ॥ ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਂਢੇ ਲਾਗਾ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਾਮੁ ਸਮੁਲਿਆ ॥
ਅਪੁਨੈ ਠਾਕੁਰਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:—ਸਿਮਰਤ—ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ਕਿਲਬਿਖ ਸਭਿ—ਸਾਰੇ ਪਾਪ। ਕਾਗਰ—(ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਵੇ) ਕਾਗਜ਼। ਫਾਟੇ—ਪਾਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਲਿ—ਮਿਲ ਕੇ। ਰਸੁ—

ਸੁਆਦ, ਆਨੰਦ । ਰਿਦ ਮਾਹਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੧ ।

ਰਮਤ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ । ਸੁਖ-ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਚਰਨ-ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਬੂਕਾ-ਮੁੱਕ ਗਿਆ । ਗਉਣੁ-ਭਟਕਣਾ । ਅੰਧਿਆਰੁ-(ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ । ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰੁ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਬੂਹਾ । ਸਦ-ਸਦਾ । ਰਾਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਨਾਇਆ-ਸਮਝ ਬਖਸ਼ੀ । ਜਾਤਾ-ਸਮਝਿਆ । ੨ ।

ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ । ਅੰਤਰਿ-(ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ । ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ । ਬੀਜੋ-ਦੂਜਾ । ਛੇਦੋ-ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭੈ-ਸਾਰੇ ਭਰ [ਲਫਜ਼ 'ਭਉ' ਤੋਂ ਬਹੁ ਵਚਨ] । ਪ੍ਰੀਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ । ਪੁੰਨਿਆਤਮੇ-ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮ ਵਾਲੇ ਨੇ । ਧਰਮ-ਫਰਜ਼ । ੩ ।

ਤਰੰਗ-ਲਹਰਾਂ । ਤੇ-ਤੋਂ । ਕਾਂਵੈ-ਕੰਵੇ ਤੇ । ਗਾਂਵਾ-ਗੰਵ ਦਿੱਤਾ, ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ । ਸਮੁਲਿਆ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ । ਠਾਕੁਰਿ-ਠਾਕੁਰ ਨੇ । ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ । ੪ ।

ਅਰਥ:-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ) ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਲੇਖੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਭੀ ਪਾਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਿਆ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਪਾਣ ਦਾ (ਇਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ) ਰਸਤਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਗਈ, (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪਿਆਰ-ਭਰੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ, ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਹ ਸੂਝ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ੇ । ੨ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਉਹ (ਪਰਮਾਤਮਾ)

ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਸਾਰੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਾਰੇ ਡਰ ਭਰਮ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਪਰ ਇਹ ਦਰਜਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ) ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ। ੩।

ਹੋ ਭਾਈ ! (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਪਿਆਰੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ, ਉਸ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਾਇਆ (ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ) ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ) ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ (ਬਚ ਕੇ) ਕੰਢੇ ਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਕਲਿਆਣ ਤਿਥਾਈਂ ॥ ਜਹ ਸੇਵਕ ਗੋਪਾਲ ਗੁਸਾਈ॥
ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਪਾਲ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਟੇ ਬਿਤਾਲ ॥ ੫ ॥
ਹੋਮ ਜਗ ਉਰਧ ਤਪ ਪੂਜਾ ॥ ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੀਜਾ ॥ ਚਰਨ
ਕਮਲ ਨਿਮਖ ਰਿਦੈ ਧਾਰੇ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਤ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ॥ ੬ ॥
ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਲਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਦਾਸ
ਦਾਸਨ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੭ ॥ ਮਾਤ
ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇਰਾ ॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ ॥ ਕਰੁ ਗਹਿ
ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੈ ਦਾਸ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣਤਾਸ ॥੮॥੩॥ [੧੩੪੮]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੰਗਲ-ਖੁਸੀਆਂ। ਕਲਿਆਣ-ਸੁਖ-ਸਾਂਦ। ਤਿਥਾਈਂ-ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ। ਜਹ-ਜਿੱਥੇ। ਸੇਵਕ ਗੋਪਾਲ-ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਸੇਵਕ। ਗੋਪਾਲ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਬਿਤਾਲ-(ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ) ਤਾਲੇ ਖੁੰਝ ਹੋਏ ਕਦਮ। ੫।

ਉਰਧ ਤਪ-ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਪ। ਕੋਟਿ-ਫ਼ੌਜਾਂ। ਨਿਮਖ-[ਨਿਸੇਖ] ਅੱਖ ਬਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ। ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆਂ। ਸਭਿ-ਸਾਰੇ। ਸਾਰੇ-ਸੰਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। ਲਾਵਹਿ-ਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋ-ਲਤਾ ਵਿਚ। ਬਾਛਉ-ਬਾਛਉ, ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਕਲਾ-ਤਾਕਤ। ੭।

ਨੇਰਾ-ਨੇੜੇ। ਕਰੁ-ਹੱਠ। ਗਹਿ-ਫੜ ਕੇ। ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ। ਗੁਣਤਾਸ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ੮।

ਅਰਥ :- ਹੋ ਭਾਈ ! ਜਿੱਥੇ (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ) ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਖਸਮ-

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤ-ਜਨ(ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ), ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । (ਉਥੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਟਿਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ) ਜਗਤ-ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਝੁੱਠਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬੇ-ਬਵੇ-ਪਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ (ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ ਮਾਨੋ,) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, (ਉਸ ਨੇ, ਮਾਨੋ, ਅਨੇਕਾਂ) ਹੋਮ ਜੱਗ (ਕਰ ਲਏ । ਉਸ ਨੇ, ਮਾਨੋ,) ਉਲਟੇ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ (ਕਰ ਲਏ । ਉਸ ਨੇ, ਮਾਨੋ, ਦੇਵ-) ਪੂਜਾ (ਕਰ ਲਈ) । ੬ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! (ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ (ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ) ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਭਾਈ ! ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਬਾਈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੈਂ (ਭੀ) ਲੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ੭ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈਂ, ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਹੈਂ; ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਨਾਨਕ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ) ਜਪ ਕੇ (ਹੀ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੮ । ੩ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ

ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ ॥ ਆਪਨ ਰੰਗਿ ਸਹਜ ਪਰਗਾਸੀ
॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ, ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਪਾਇਆ
ਕਰਤ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਅਨੰਦੁ, ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ ਪਇਆਨਾ ॥
ਮਨੁ ਮਾਨਕੁ ਲਿਵ ਤਤੁ ਲੁਕਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥
ਜੋ ਇਵ ਬੂਝੈ ਸੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ, ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ
ਖੀਣਾ ॥ ਮਨੁ ਭਇਆ ਜਗ ਜੀਵਨ ਲੀਣਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [੧੩੪੯]

ਨੋਟ—ਇਹ ਸਬਦ ਬਿਭਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੋਹਾਂ ਮਿਲਵੇਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਾਉਣ
ਵਾਸਤੇ ਹਨ ।

ਪਦ ਅਰਥ :—ਸੰਕਾ—ਸਹਿਸਾ, ਫਿਕਰ, ਸੌਂਕ । ਆਪਨ ਰੰਗਿ—ਆਪਣੀ ਮੌਜ
ਵਿਚ, ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਵਿਚ । ਸਹਜ—ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਦਾ । ੧ ।

ਕਰਤ ਬੀਚਾਰਾ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦਿਆਂ ਜੋੜਦਿਆਂ ।
੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਹ—ਜਿਸ ਮਨ ਵਿਚ । ਪਇਆਨਾ—ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਾਨਕੁ—ਮੋਤੀ । ਤਤੁ—
ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਭੂ । ਲੁਕਾਨਾ—ਲੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਲਿਵ—ਸੁਰਤ
ਜੋੜ ਕੇ । ੨ ।

ਇਵ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਬੂਝੈ—ਇਹ ਸੂਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਹਜਿ—ਸਹਿਜ-
ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । ੩ ।

ਖੀਣਾ—ਕਮਜ਼ੋਰ । ਗਏ ਖੀਣਾ—ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਇਆ
ਲੀਣਾ—ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪ ।

ਅਰਥ :—(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ) ਸੁਰਤ ਜੋੜਦਿਆਂ ਜੋੜਦਿਆਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਨਾਮ ਰਤਨ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ (ਉਸ
ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

(ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਇਹ ਤੌਖਲਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ
ਪੈਣਾ ਪਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ

ਅਡੋਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧ ।

ਜਿਸ ਮਨ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ) ਅਨੰਦ ਬਣ ਜਾਏ ਤੇ (ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਾ) ਦੁੱਖ ਕਲੋਸ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਹ ਮਨ (ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ) ਜੁੜਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮੋਤੀ (ਵਰਗਾ ਕੀਮਤੀ) ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੨ ।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦਿਆਂ ਜੋੜਦਿਆਂ) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਤੋਖਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) । ੩ ।

ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਜਗਤ-ਦੇ-ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪ । ੧ ।

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ—ਮਿਲਾਪ-ਅਵਸਥਾ—ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਰਜਾ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਅਲਹੁ ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤੁ ਹੈ, ਅਵਰੁ ਮੁਲਖੁ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ, ਦੁਹ ਮਹਿ ਤਤੁ ਨ ਹੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਅਲਹ ਰਾਮ ਜੀਵਉ ਤੇਰੇ ਨਾਈ ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਖਨ ਦੇਸ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ, ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜਿ ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ ਖੋਜਹੁ, ਏਹੀ ਠਉਰ ਮੁਕਾਮਾ ॥ ੨ ॥ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ, ਕਾਜੀ ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ ॥ ਗਿਆਰਹ ਮਾਸ ਪਾਸ ਕੈ ਰਾਖੇ, ਏਕੈ ਮਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਾ ਉਡੀਸੇ ਮਜਨੁ ਕੀਆ, ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਨਾਏ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ, ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੈ, ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਏ ॥ ੪ ॥ ਏਤੇ ਅਉਰਤ ਮਰਦਾ ਸਾਜੇ, ਏ ਸਭ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਕਬੀਰੁ ਪ੍ਰੰਗਰਾ ਰਾਮ ਅਲਹ ਕਾ, ਸਭ ਗੁਰ ਪੀਰ ਹਮਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਨਰਵੈ, ਪਰਹੁ ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ, ਤਬ ਹੀ ਨਿਹਚੈ ਤਰਨਾ ॥ ੬ ॥ ੨ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਕੇਰਾ—ਦਾ । ਦੁਹ ਮਹਿ—(ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ । ਹੇਰਾ—ਵੇਖਿਆ । ੧ ।

ਜੀਵਉ-ਜੀਵਉ, ਮੈਂ ਜੀਵਾਂ। ਨਾਈ-ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਦਖਨ ਦੇਸ-ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਜੋ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਵਤਨ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਪਛਿਮਿ-ਪੱਛਮ ਵੱਲ। ਅਲਹ-ਅੱਲਾਹ ਦਾ, ਰੱਬ ਦਾ। ਦਿਲਿ-ਦਿਲ ਵਿਚ। ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ-ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿਚ। ਠਉਰ-ਥਾਂ। ੨।

ਗਿਆਸ-ਇਕਾਦਸੀ। ਚਉਬੀਸਾ-੨੪ (ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਇਕਾਦਸੀਆਂ, ਸਾਲ ਵਿਚ ੨੪)। ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ-ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਮਾਸ-ਮਹੀਨੇ। ਪਾਸ ਕੈ-ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਕੇ। ੩।

ਉਡੀਸੇ-ਉਡੀਸੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਤੀਰਥ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ। ਮਜਨੁ-ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਾਏ-ਨਿਵਾਇਆਂ। ੪।

ਅਉਰਤ-ਜਨਾਨੀਆਂ। ਮਰਦਾ-ਮਨੁੱਖ। ਪੁੰਗਰਾ-ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲ, ਅੰਵਾਣਾ ਬੱਚਾ। ੫।

ਨਰਵੈ-ਹੇ ਨਾਰੀਓਂ ! ਨਿਹਚੈ-ਜ਼ਰੂਰ, ਨਿਸਚੈ ਨਾਲ। ੬।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਅੱਲਾਹ ! ਹੇ ਰਾਮ ! ਹੇ ਸਾਈਂ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, (ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਜਾਣ ਕੇ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ ਜੀਵਾਂ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਾਂ)। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜੇ (ਹਿੰਦੂ) ਇਕ ਖੁਦਾ (ਸਿਰਫ) ਕਾਹਬੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦਾ ਮੁਲਕ ਕਿਸ ਦਾ (ਕਿਹਾ ਜਾਏ) ? (ਜੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਇਹ ਅਕੀਦਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਹਿੰਦੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ; (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ)ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੧।

(ਹਿੰਦੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਦੱਖਣ ਦੇਸ ਵਿਚ (ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ) ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਪੱਛਮ ਵਲ (ਕਾਹਬੇ ਵਿਚ) ਹੈ। (ਪਰ ਹੇ ਸੱਜਣ !) ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਰੱਬ ਨੂੰ) ਭਾਲ, ਸਿਰਫ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭ, ਇਹ ਦਿਲ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਥਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ। ੨।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚੌਵੀ ਇਕਾਦਸੀਆਂ (ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਾਜੀ ਰਮਜਾਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ (ਰੋਜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ) ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ(ਬਾਕੀ ਦੇ) ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਲਾਭੇ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ (ਕੋਈ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ੩।

(ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਫਰੋਬ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਹ ਤਾਂ

ਉਡੀਸੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੈ, ਨਾਹ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੈ, ਨਾਹ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ, ਨਾਹ ਹੀ ਕਾਹਬੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਹੈ । ੪ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਿਸ਼ਵੀ ਮਰਦ ਜੋ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ (ਤੂੰ ਹੀ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ) । ਤੂੰ ਹੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅੱਲਾਹ ਹੈਂ ਤੇ ਰਾਮ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਕਬੀਰ ਤੇਰਾ ਅੰਵਾਣ ਬੱਚਾ ਹਾਂ, (ਤੇਰੇ ਭੋਜੇ ਹੋਏ) ਅਵਤਾਰ ਪੈਗੰਬਰ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਆਪਣੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ । ੫ ।

ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਹੇ ਨਰ ਨਾਰੀਓ ! ਸੁਣੋ, ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਵੋ (ਉਹੀ ਅੱਲਾਹ ਹੈ, ਉਹੀ ਰਾਮ ਹੈ) । ਹੇ ਬੰਦਿਓ ! ਸਿਰਫ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਜਾਣੋ, ਤਾਂ ਹੀ (ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਰ ਸਕੋਗੇ । ੬ । ੨ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ—ਨਾਹ ਉਢੇਰਾ ਕਾਹਬੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨਾਹ ਆਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ । ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਓ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ, ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
 ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ, ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥ ੧ ॥ ਲੋਗਾ,
 ਭਰਮਿ ਨ ਭੁਲਹੁ ਭਾਈ ॥ ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ, ਪੂਰਿ
 ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਠਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ,
 ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ, ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ
 ਕੁੰਭਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ, ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ
 ਹੋਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ, ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਅਲਹੁ
 ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ, ਗੁਰਿ ਗੁਣੁ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ
 ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ, ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਨਾ ॥੪॥੩॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੪੯]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਅਵਲਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ।
 ਅਲਹ ਨੂਰ—ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨੂਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ । ਉਪਾਇਆ—(ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ)
 ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ । ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ—ਖੁਦਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ (ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) । ਨੂਰ—ਜੋਤ । ਤੇ—
 ਤੋਂ । ਕੋ—ਕੌਣ ? ੧ ।

ਲੋਗਾ—ਹੇ ਲੋਕੋ ! ਭਾਈ—ਹੇ ਭਾਈ ! ਖਾਲਕੁ—(ਜਗਤ ਨੂੰ) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
 ਪ੍ਰਭੂ । ਸੂਬ ਠਾਂਈ—ਸਭ ਥਾਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਭਾਂਤਿ-ਕਿਸਮ । ਸਾਜੀ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਬਣਾਈ । ਪੋਥ-ਐਥ, ਉਣਤਾਈ
। ੨ ।

ਸੋਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ । ੩ ।

ਅਲਖੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁੜ-(ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ) ਗੁੜ । ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਸੰਕਾ-ਸੱਕ, ਭੁਲੇਖਾ। ਸਰਬ-ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ । ੪ ।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਲੋਕੋ ! ਹੇ ਭਾਈ ! (ਰੱਖ ਦੀ ਹਸਤੀ ਬਾਰੇ) ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਮੁਆਰ ਨਾਹ ਹੋਵੋ । ਉਹ ਰੱਬ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨੂਰ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ (ਜਗਤ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਜੋਤ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । (ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਮਜਹਬ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਨਾਹ ਸਮਝੋ । ੧ ।

ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ (ਭਾਵ, ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ) ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । (ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ) ਨਾਹ ਇਹਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ (ਭਾਵ, ਜੀਵਾਂ) ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਣਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਹ (ਇਹਨਾਂ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਬਣਾਣ ਵਾਲੇ) ਘੁਮਿਆਰ ਵਿਚ । ੨ ।

ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਕੁਝ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਦਾ (ਪਿਆਰਾ) ਬੰਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਇੱਕ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਉਹ ਰੱਬ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ) ਮਿੱਠਾ ਗੁੜ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ, ਪਰ) ਮੈਂ ਉਸ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਜਾਂ ਮਜਹਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਜਾਂ ਨੀਚਤਾ ਦਾ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ) । ੪ । ੩ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ ।
ਸਭ ਦਾ ਅਸਲਾ ਇਕੋ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਨਾਹ ਆਖੋ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ, ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ॥
ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਉ, ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ ॥
੧ ॥ ਮੁਲਾਂ, ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ ॥ ਤੇਰੈ ਮਨ ਕਾ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ, ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ, ਮਾਟੀ ਕਉ
ਬਿਸਮਿਲ ਕੀਆ ॥ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਤ ਲਾਗੀ, ਕਹੁ ਹਲਾਲੁ ਕਿਆ
ਕੀਆ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਉਜੁ ਪਾਕੁ ਕੀਆ ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ, ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ
ਸਿਰੁ ਲਾਇਆ ॥ ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਹੁ, ਕਿਆ ਹਜ
ਕਾਬੈ ਜਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ, ਪਾਕੁ ਨਹੀਂ ਸੁਝਿਆ, ਤਿਸ ਕਾ ਮਰਮੁ
ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭਿਸਤਿ ਤੇ ਚੂਕਾ, ਦੋਜਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
੪ ॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਮੁਲਾਂ—ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ । ਕਹਹੁ—ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਨਿਆਉ—ਇਨਸਾਫ਼
।੧। ਰਹਾਉ ।

ਆਨਿਆ—ਲਿਆਂਦਾ । ਦੇਹ—ਸਰੀਰ । ਬਿਸਮਿਲ—[ਅ: ਬਿਸਮਿੱਲਾਹ—ਅੱਲਾਹ
ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਖੁਦਾ ਵਾਸਤੇ । ਮੁਰਗੀ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ
ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਫਜ਼ ‘ਬਿਸਮਿੱਲਾਹ’ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ‘ਅੱਲਾਹ ਦੇ
ਨਾਮ ਤੇ, ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਖਾਤਰ’ ਇਸ ਨੂੰ ਜਬਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸੋ, ‘ਬਿਸਮਿਲ’ ਕਰਨ ਦਾ
ਅਰਥ ਹੈ ‘ਜ਼ਬਹ ਕਰਨਾ’] । ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ—ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜੋਤ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ,
ਜੋ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ । ਅਨਾਹਤ—ਅਨਾਹਤ ਦੀ, ਅਵਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ । ਲਾਗੀ—
ਹਰ ਥਾਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਹਲਾਲੁ—ਜਾਇਜ਼, ਭੇਟਾ ਕਰਨ-ਜੋਗ, ਰੱਬ
ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਇਕ । ੨ ।

ਉਜੁ—ਉਜੁ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦੀ ਝਿਆ । ਪਾਕੁ—
ਪਵਿੱਤਰ । ੩ ।

ਨਾਪਾਕੁ—ਪਲੀਤ, ਅਪਵਿੱਤਰ, ਮੈਲਾ, ਮਲੀਨ । ਪਾਕੁ—ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ । ਮਰਮੁ—
ਭੇਤ । ਚੂਕਾ—ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਿਉ—ਨਾਲ । ੮ ।

ਅਰਥ —(ਹੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰੋ !) ਵੇਦਾਂ ਜਾਂ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ) ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੀਆਂ ਨਾਹ ਆਖੋ। ਝੂਠਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਭਲਾ, ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ !) ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਖੁਦਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ (ਉਸ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ) ਮੁਰਗੀ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ? (ਕੀ ਉਸ ਮੁਰਗੀ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਮੁਰਗੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਹ ਭਾਵ ਹੈ ?) । ੧ ।

ਹੇ ਮੁੱਲਾ ! ਤੂੰ (ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ) ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮੁੱਲਾ ! (ਮੁਰਗੀ ਆਦਿਕ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਤੂੰ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ, ਉਸ (ਦੇ ਜਿਸਮ) ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ, ਖੁਦਾ ਦੀ ਨਜਰ-ਭੇਟ ਕੀਤਾ) । ਪਰ ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ ! ਜੇ ਖੁਦਾ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਅਵਿਨਾਸੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, (ਉਸ ਮੁਰਗੀ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ) ਤਾਂ ਫਿਰ, ਦੱਸ, ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਭਿਕ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਈ ? ੨ ।

ਹੇ ਮੁੱਲਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਪਟ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਮਾਜ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਮਾਜ ਦਾ ਕੀਹ ਫਾਇਦਾ ? ਪੈਰ ਹੱਥ ਆਦਿਕ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ? ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦਾ ਕੀਹ ਗੁਣ ? ਮਸਜਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਜਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ? ਤੇ, ਕਾਹਬੇ ਦੇ ਹੱਜ ਦਾ ਕੀਹ ਫਾਇਦਾ ? ੩ ।

ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ ! ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਪਲੀਤ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ—(ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿ ਕੇ) ਤੂੰ ਬਹਿਸਤ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੋਜਕ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ । ੪ । ੪ ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਨਿਰੀ ਸਰਹ—ਜੋ ਦਿਲ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਮਾਜ, ਹੱਜ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਅਰਥ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਸਭ-ਵਿਚ-ਵੱਸਦਾ ਰੱਬ ਮੁਰਗੀ ਆਦਿਕ ਦੀ 'ਕੁਰਬਾਨੀ' ਨਾਲ ਭੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

[ਪੜ੍ਹੋ ਮੇਰੇ 'ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਟੀਕ' ਵਿਚੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਨੰ: ੧੮੪

ਤੋਂ ਨੰ: ੧੮੮ ਤਕ] ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਸੁੰਨ, ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ, ਦੇਵ ਦੇਵਾਕਰ, ਅਧਪਤਿ ਆਦਿ
ਸਮਾਈ ॥ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ, ਲਾਗਿ ਰਹੇ ਸਰਨਾਈ ॥੧॥
ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ, ਹੋ, ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ਠਾਡਾ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ, ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਤੁ
ਤੇਲੁ, ਨਾਮੁ ਕੀਆ ਬਾਤੀ, ਦੀਪਕੁ ਦੇਹ ਉਜਾਰਾ ॥ ਜੋਤਿ ਲਾਇ ਜਗਦੀਸ
ਜਗਾਇਆ, ਬੂਝੈ ਬੂਝਨਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬਾਜੇ, ਸੰਗੇ
ਸਾਰੰਗਪਾਨੀ ॥ ਕਬੀਰ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੀਨੀ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਾਨੀ
॥੩॥੫॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :-ਸੁੰਨ-ਸੁੰਦਰ, ਅਵੁਰ ਅਵਸਥਾ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ
ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਹ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ । ਸੰਧਿਆ-[Skt. ਸੰਧਯਾ-The morning,
noon and evening prayers of a Brahmin] ਸਵੇਰੇ, ਦੁਪਹਿਰ ਤੇ ਸਾਮ ਵੇਲੇ
ਦੀ ਪੂਜਾ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਕਰਨੀ ਯੋਗ ਹੈ । ਦੇਵਾਕਰ-ਹੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਖਾਣ !
[ਦੇਵ-ਆਕਰ] । ਅਧਪਤਿ-ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਆਦਿ-ਹੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ! ਸਮਾਈ-
ਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ! ਸਿਧ-ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ, ਜੋਗ-ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਜੋਗੀ ॥੧॥

ਹੋ ਭਾਈ-ਹੋ ਭਾਈ ! ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ ਆਰਤੀ-ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਸਰਬ ਵਿਆ-
ਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਰਤੀ । ਠਾਡਾ-ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ । ਨਿਗਮ-ਵੇਦ । ਅਲਖੁ-[Skt.
ਅਲਕ੍ਸ਼-having no particular marks] ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਿਹਨ ਚੱਛੁ
ਨਹੀਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਤਤੁ-ਗਿਆਨ । ਬਾਤੀ-ਵੱਟੀ । ਦੇਹ ਉਜਾਰਾ-ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ)
ਚਾਨਣ । ਜਗਦੀਸ ਜੋਤਿ-ਜਗਦੀਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਜੋਤ । ਬੂਝਨਹਾਰਾ-ਗਿਆਨਵਾਨ
। ੨ ।

ਪੰਚੇ ਸਬਦ-ਪੰਜ ਹੀ ਨਾਦ ; ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, (ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ
ਦੇ ਸਾਜ਼ ਇਹ ਹਨ-ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼, ਖੱਲ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਧਾਤ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ, ਘੜਾ
ਆਦਿਕ, ਛੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਵਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜ਼
ਰਲਾ ਕੇ ਵਜਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ) । ਅਨਾਹਦ-ਬਿਨਾ ਵਜਾਏ, ਇੱਕ-ਰਸ । ਸੰਗੇ-ਨਾਲ ਹੀ, ਅੰਦਰ ਹੀ (ਦਿੱਸ

ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ—[ਸਾਰਿੰਗ—ਧਨਖ। ਪਾਨੀ—ਹੱਥ] ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨਖ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਹੈ। ੩।

ਅਰਥ :—ਹੇ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰੋ, ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੋ ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਿਹਨ-ਚੰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖਲੋਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦ ਵਿਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਹੇ ਦੇਵ ! ਹੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਖਾਣ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਹੇ ਸਭ ਦੇ ਮੂਲ ! ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੋਗ-ਅੰਭਿਆਸ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਜੋਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਭੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਉਹ ਆਖਰ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਸੋ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖਣਾ (ਤੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ) ਇਹ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ੧।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗਿਆਨਵਾਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦਾ ਭੇਤ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ) ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਤੇਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਨੂੰ ਵੱਟੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ (ਨਾਮ ਦੇ) ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਹੀ ਦੀਵਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੀਵਾ ਉਸ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ (ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ) ਜਗਾਇਆ ਹੈ। ੨।

ਹੇ ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਹੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਣ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਕਬੀਰ ਨੇ ਭੀ ਤੇਰੀ (ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ) ਆਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਐਸਾ ਆਨੰਦ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ,) ਪੰਜ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਇੱਕ-ਰਸ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ੩। ੫।

ਨੋਟ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ 'ਦਾਸ' ਵਰਤਣਾ ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ—ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸਹੀ ਆਰਤੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਤੇਲ ਵਰਤੋ, ਨਾਮ ਦੀ ਬੱਤੀ ਵਰਤੋ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਇਗਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਦਿੱਸੇਗਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ।

ਨੋਟ—ਪਾਠਕ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਬਦ ਬਾਰੇ ਭਗਤ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਜਣ ਇਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :—

“ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਲੀ ਆਰਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।” ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਸਬਦ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ‘ਰਹਾਉ’ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਲਫਜ਼ ‘ਸਤਿਗੁਰ’ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬ੍ਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ‘ਰਾਮਾਨੰਦ’ ਭੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ। ਅਗਾਂਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—‘ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਅੱਗੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸੀ।’

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ

ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਮਨੁ ਹੀ ਜਾਨੈ, ਕੈ ਬੁਝਲ ਆਗੈ ਕਹੀਐ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮੁ ਰਵਾਂਈ, ਮੈ ਡਰੁ ਕੈਸੇ ਚਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਬੇਧੀਅਲੇ
ਗੋਪਾਲ ਗੋਸਾਈ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਿਆ ਸਰਬੇ ਠਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਾਨੈ ਹਾਟੁ ਮਾਨੈ ਪਾਟੁ, ਮਾਨੈ ਹੈ ਪਾਸਾਰੀ ॥ ਮਾਨੈ ਬਾਸੈ ਨਾਨਾ ਭੇਦੀ,
ਭਰਮਤ ਹੈ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ, ਦੁਬਿਧਾ
ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਸਭੇ ਹੁਕਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਆਪੇ, ਨਿਰਭਉ ਸਮਤ ਬਚਾਰੀ
॥ ੩ ॥ ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ ਭਜਹਿ ਪੁਰਖੋਤਮੁ, ਤਾ ਚੀ ਅਬਿਗਤੁ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਮਾ
ਕਹੈ ਜਗਜੀਵਨੁ ਪਾਇਆ, ਹਿਰਦੈ ਅਲਖ ਬਿਭਾਣੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ [੧੩੫੦]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਬਿਰਥਾ—[skt. ਕਥਾ] ਪੀੜ, ਦੁੱਖ । ਕੈ—ਜਾਂ । ਬੁਝਲ ਆਗੈ—
ਬੁੱਝਣਹਾਰ ਅੱਗੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ । ਰਵਾਂਈ—ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈ—ਮੈਨੂੰ ।
ਕੈਸੇ—ਕਿਉਂ ? ਚਾਹੀਐ—ਲੋੜੀਏ, ਹੋਵੇ । ੧ ।

ਬੇਧੀਅਲੇ—ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ । ਗੋਸਾਈ—[ਅੱਖਰ 'ਗ' ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਲਗਾਂ ਹਨ—
ਅਤੇ—। ਇਥੇ—ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਲਵਜ਼ 'ਗੋਸਾਈ' ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ 'ਗੁਸਾਈ'] ।
ਰਹਾਉ ।

ਮਾਨੈ—ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ । ਪਾਟੁ—ਪਟਣ, ਸਹਗ ਪਾਸਾਰੀ—ਪਸਾਰੀ, ਹੱਟ ਚਲਾਣ
ਵਾਲਾ । ਨਾਨਾ ਭੇਦੀ—ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਸੰਸਾਰੀ—
ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਟਕਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਾਣ ਵਾਲਾ । ੨ ।

ਰਾਤਾ—ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ । ਦੁਬਿਧਾ—ਦੁ-ਚਿੰਤਾ-ਪਨ । ਸਹਜਿ—ਸਹਜ ਵਿਚ,
ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ । ਆਪੇ—ਆਪ ਹੀ । ਸਮਤ—ਇੱਕ-ਸਮਾਨ । ਬੀਚਾਰੀ—
ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਜਾਨਿ—ਜਾਣ ਕੇ, ਇਉਂ ਜਾਣ ਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝ ਕੇ । ਚੀ—ਚੀ ।
ਤਾ ਚੀ—ਉਹਨਾ ਦੀ । ਅਬਿਗਤੁ—ਅਵਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ (ਦਾ ਨਾਮ) । ਤਾ ਚੀ ਬਾਣੀ—ਉਹਨਾਂ
ਦੀ ਬਾਣੀ । ਵਿਭਾਣੀ—ਅਚਰਜ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਮੇਰੇ ਗੋਪਾਲ ਗੋਸਾਈਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ

ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਮਨ ਦਾ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਜਾਂ (ਦੁਖੀਏ ਦਾ) ਆਪਣਾ ਮਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ (ਅੰਤਰ-ਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੇ ਆਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ) ਉਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅੱਗੇ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੋਈ (ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ) ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ੧ ।

(ਉਸ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੱਟ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਹੱਟ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੋਹ-ਤੇਰ ਅਛੋਲ ਆਤਮਕ ਅਸਵਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਮ-ਦਰਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਡਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ (ਹਰ ਥਾਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਜਪਦਾ ਹੈ । ੩ ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ (ਇਉਂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ) ਜਾਣਕੇ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਿਵਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ) । ਨਾਮਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਅਸਚਰਜ ਅਲੱਖ ਤੇ ਜਗਤ-ਦੇ-ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੈ । ੪।੧।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗੋ ਜੁਗੁ, ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਰਵਿ, ਐਸਾ ਰੂਪੁ ਬਖਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਜੈ ਸਬਦੁ ਬਾਜੈ ॥ ਆਨਦ ਰੂਪੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮਦੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਵਨ ਬੀਖੂ ਬਾਨੈ ਬੀਏ ਬਾਸੁ ਤੇ ਸੁਖ ਲਾਗਿਲਾ ॥ ਸਰਬੇ ਆਦਿ ਪਰਮਲਾਦਿ, ਕਾਸਟ ਚੰਦਨੁ ਭੈਦਿਲਾ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਪਾਰਸੁ ਹਮ, ਚੇ ਲੋਹਾ, ਸੰਗੇ ਕੰਚਨੁ ਭੈਦਿਲਾ ॥ ਤੂ ਦਇਆਲੁ ਰਤਨੁ ਲਾਲੁ, ਨਾਮਾ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇਲਾ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :—ਆਦਿ—(ਸਭ ਦਾ) ਮੁੱਢ । ਜੁਗਾਦਿ—ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ । ਜੁਗੋ—ਜੁਗ—ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ । ਤਾ ਕਾ—ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ । ਨਿਰੰਤਰਿ—ਅੰਤਰ ਇਕ-ਰਸ ।

ਰਵਿ ਰਹਿਆ—ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਬਖਾਨਿਆ—ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, (ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ) ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੧।

ਰਾਜੇ—ਗੱਜਦਾ ਹੈ, ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਜੇ—ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਸਬਦੁ ਬਾਜੇ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ-ਵਾਜਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਰਾਮਈਆ—ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਬਾਵਨ—ਚੰਦਨ। ਬੀਖੁ—[ਕ੍ਰਿਸ਼] ਬਿਰਖ, ਰੁੱਖ। ਬਾਨੈ ਬੀਖੇ—ਬਨ ਵਿਖੇ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ। ਬਾਸੁ ਤੇ—(ਚੰਦਨ ਦੀ) ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ। ਲਾਗਿਲਾ—ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਲਾਦਿ—ਪਰਮਲ ਆਦਿ, ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਕਾਸਟ—(ਸਾਧਾਰਨ) ਕਾਠ। ਭੋਇਲਾ—ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਤੁਮ੍ਹ ਦੇ—ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਭਾਵ, ਤੂੰ) ਪਾਰਸ ਹੈਂ। ਹਮ ਚੇ—ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਭਾਵ, ਮੈਂ)। ਸੰਗੇ—ਤੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆਂ। ਕੰਚਨੁ—ਸੋਨਾ। ਸਾਚਿ—ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ। ਸਮਾਇਲਾ—ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੩।

ਅਰਥ :—(ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ) ਸਬਦ-ਵਾਜਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ, ਸੁਖ-ਸਰੂਪ ਰਾਮ, ਗੋਬਿੰਦ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਰਾਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਰਾਮ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ—(ਸਭ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੇ) ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੧।

(ਜਿਵੇਂ) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੀ) ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ (ਸਭ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਸਾਧਾਰਨ) ਰੁੱਖ ਚੰਦਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤਿਵੇਂ, ਉਹ ਰਾਮ, ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਰਾਮ, (ਸਭ ਗੁਣਾਂ-ਰੂਪ) ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ (ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਜੀਵ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ੨।

(ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ!) ਤੂੰ ਪਾਰਸ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਲੋਹਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਰਤਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਲਾਲ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਨਾਮਾ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ੩। ੨।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਭਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ॥ ਅਕੁਲ ਪੁਰਖ ਇਕੁ ਚਲਿਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਘਟਿ ਅਟਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਇਆ ॥੧॥ ਜੀਅ ਕੀ ਜੋਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥ ਤੇ

ਮੈ ਕੀਆ ਸੁ ਮਾਲੁਮੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਉ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਮਾਣੀ
ਕੁੰਭੋਉ ॥ ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਬੀਨੁਲ ਦੇਉ ॥ ੨ ॥ ਜੀਆ ਕਾ ਬੰਧਨੁ ਕਰਮੁ
ਬਿਆਪੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਆਪੈ ਆਪੈ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਮਦੇਉ,
ਇਹ ਜੀਉ ਚਿਤਵੈ ਸੁ ਲਹੈ ॥ ਅਮਰੁ ਹੋਇ ਸਦ ਆਕੁਲ ਰਹੈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
[ਪੰਨਾ ੧੩੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਕੁ-ਧਰਤੀ । ਕੁਲ-ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਖਾਨਦਾਨ, ਬੰਸ ।
ਅਕੁਲ-[ਅ-ਕੁਲ] ਜੋ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜੰਮੀ (ਕਿਸੇ ਕੁਲ) ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪੁਰਖ-ਸਭ
ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ [Skt. ਪੁਰਿ ਵੀਜੇ ਭ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰੁਖ:] ਚਲਿਤ-ਜਗਤ-ਰੂਪ ਤਮਾਸਾ ।
ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ । ਅੰਤਰਿ-ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ । ਬ੍ਰਹਮੁ-ਆਤਮਾ, ਜਿੰਦ
। ੧ ।

ਜੀਅ ਕੀ ਜੋਤਿ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ ਜੋਤਿ । ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ।
ਤੈ ਮੈ ਕੀਆ-ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਮੈ-
ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ । ਹੋਈ-ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਉ-ਜਿਵੇਂ । ਕੁੰਭੋਉ-ਕੁੰਭ, ਘੜਾ । ਕਰਤਾ-ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬੀਨੁਲ
ਦੇਉ-ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ । ੨ ।

ਕਰਮੁ-ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ । ਬੰਧਨੁ-ਜੰਜਾਲ । ਬਿਆਪੈ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰੱਖਦਾ
ਹੈ । ਆਪੈ-ਆਪ ਹੀ ਆਪ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ । ੩ ।

ਚਿਤਵੈ-ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਘ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਲਹੈ-ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਮਰੁ-
[ਅ-ਮਰੁ] ਮੌਤ-ਰਹਿਤ । ਆਕੁਲ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ । ੪ ।

ਅਰਥ :- ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ
ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ-ਰੂਪ ਇਕ ਖੇਡ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਗੁਪਤ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੧ ।

ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ
ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ) ਉਸ ਅੰਦਰ-ਵੱਸਦੀ-ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਮਲੂਮ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਘੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਪਰਮ-ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ
ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ) ਉਹ ਬੀਨੁਲ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੨ ।

ਜੀਵ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਉਸ ਲਈ ਜੰਜਾਲ ਹੋ ਛੁਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ
ਜੰਜਾਲ ਆਦਿਕ ਭੀ ਜੋ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ । ੩ ।

ਨਾਮਦੇਵ ਬੋਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਜਿਸ ਸੈ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਮਾਇਆ-ਜਾਲ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ-ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ) ਜੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਏ ਤਾਂ (ਉਸ ਅਮਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਆਪ ਭੀ) ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :—ਸਰਬ-ਪਿਆਪਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਆਪ ਹੀ ਰਚਾਈ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ‘ਬੀਨੁਲ’ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ‘ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ’ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਭੇਤ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਫਜ਼ ‘ਬੀਨੁਲ’ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਨਿਰਾ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੀਨੁਲ-ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਭਗਤ ਬੋਲੀ ਜੀ ਕੀ ॥

ਤਨਿ ਚੰਦਨੁ, ਮਸਤਕਿ ਪਾਤੀ ॥ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਕਰ ਤਲ ਕਾਤੀ ॥
 ਨਗ ਦਿਸਟਿ, ਬਗਾ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ॥ ਦੇਖਿ ਬੈਸਨੋ, ਪ੍ਰਾਨ ਮੁਖ ਭਾਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਕਲਿ, ਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੀ ॥ ਕ੍ਰੂਰ ਦਿਸਟਿ, ਰਤਾ ਨਿਸਿ ਬਾਦੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਰੀਰੀ ॥ ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਕਰਮ ਮੁਖਿ
 ਖੀਰੀ ॥ ਰਿਦੈ ਛੁਰੀ ਸੰਧਿਆਨੀ ॥ ਪਰ ਦਰਬੁ ਹਿਰਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥
 ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਚਕ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ੀ ॥ ਨਿਸਿ ਜਾਗਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ॥
 ਪਗ ਨਾਚਸਿ ਚਿਤੁ ਅਕਰਮੀ ॥ ਏ ਲੰਪਟ ਨਾਚ ਅਧਰਮੀ ॥ ੩ ॥
 ਮ੍ਰਿਗ ਆਸਣੁ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ॥ ਕਰ ਉਜਲ ਤਿਲਕੁ ਕਪਾਲਾ ॥
 ਰਿਦੈ ਕੂੜੁ, ਕੰਠਿ ਰੁਦ੍ਰਾਖੰ ॥ ਰੇ ਲੰਪਟ, ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਅਭਾਖੰ ॥ ੪ ॥
 ਜਿਨਿ ਆਤਮ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨਿਆ ॥ ਸਭ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਅਬੀਨਿਆ ॥
 ਕਹੁ ਬੋਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਟ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੫ ॥
 ੧ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੧]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਤਨਿ-ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ । ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ । ਪਾਤੀ-ਤੁਲਸੀ ਦੇ
 ਪੱਤਰ । ਰਿਦ-ਹਿਰਦਾ । ਕਰ ਤਲ-ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਉੱਤੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ । ਕਾਤੀ-
 ਕੈਂਚੀ । ਦਿਸਟਿ-ਨਜ਼ਰ, ਤੱਕ । ਬਗਾ-ਦਗਲਾ । ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ । ਪ੍ਰਾਨ-
 ਸੁਆਸ । ਭਾਗ-ਨੱਸ ਗਏ ਹਨ । ੧ ।

ਕਲਿ-ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ । ਚਿਰਾਮੀ-ਚਿਰ ਤੱਕ । ਕ੍ਰੂਰ-ਟੋਢੀ । ਰਤਾ-ਮਸਤ ।
 ਨਿਸਿ-(ਭਾਵ) ਨਿਸਿ ਦਿਨ, ਰਾਤ ਦਿਨੇ, ਹਰ ਵੇਲੇ । ਬਾਦੀ-ਬਗੜਾ, ਮਾਇਆ ਲਈ
 ਬਗੜਾ, ਮਾਇਆ ਲਈ ਦੋੜ-ਭੱਜ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ-ਸਦਾ । ਮੁਖਿ ਖੀਰੀ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਹੈ, ਦੁਧਾਧਾਰੀ ਹੈ । ਸੰਧਿਆਨੀ-
 ਤੱਕ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਦਰਬੁ-ਧਨ । ਹਿਰਨ-ਬੁਰਾ-
 ਉਣਾ । ਬਾਨੀ-ਆਦਤ । ੨ ।

ਨਿਸਿ-ਰਾਤ ਨੂੰ । ਭਗਤਿ-ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ । ਪਗ-ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ।

ਅਕਰਮ—ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ। ਏ ਲੰਪਟ—ਹੋ ਵਿਸਥੀ ! ਅਧਰਮ—ਧਰਮ ਲਈ ਨਹੀਂ
। ੩ ।

ਮ੍ਰਿਗ—ਹਿਰਨ। ਕਰ ਉਜਲ—ਸਾਫ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ਕਪਾਲਾ—ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਕੰਠਿ
—ਗਲ ਵਿਚ। ਕ੍ਰਿਸਨੁ—ਪਰਮਾਤਮਾ। ਅਭਾਖ—ਅ—ਭਾਖ, ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਨਹੀਂ
ਸਿਮਰਦਾ। ੪ ।

ਜਿਨਿ—ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਤਤੁ—ਅਸਲੀਅਤ। ਅਬੀਨਿਆ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੋ। ਗੁਰਮੁਖਿ—
ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ। ਬਾਟ—ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ। ੫। ੧।

ਅਰਥ :—(ਹੋ ਵਿਸਥੀ ਮਨੁੱਖ ! ਤੂੰ ਉੰਵ ਤਾਂ) ਕਲਜੁਰੀ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ
ਹੈਂ, ਪਰ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੱਕ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਨਜਰ ਟੋਢੀ ਹੈ (ਤੇਰੀ
ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਖੋਟ ਹੈ), ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ
(ਤੇਰੀਆ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਿਸ ਅਰਥ ?)। ੧। ਰਹਾਉ।

(ਹੋ ਲੰਪਟ !) ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਚੰਦਨ(ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਤੁਲਸੀ
ਦੇ ਪੱਤਰ (ਲਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ) ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ (ਇਉਂ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ) ਤੇਰੇ
ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕੈਂਢੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਤੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਠੱਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਬਗਲੇ ਵਾਂਗ ਤੂੰ
ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵੈਸਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈਂ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ
ਸੁਆਸ ਭੀ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ (ਭਾਵ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਦਇਆਵਾਨ ਜਾਪਦਾ
ਹੈ)। ੧।

(ਹੋ ਵਿਸਥੀ ਮਨੁੱਖ !) ਤੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਦੋ
ਧੋਤੀਆਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ, (ਹੋਰ) ਕਰਮ ਕਾਡ (ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ), ਦੂਧਾਧਾਰੀ (ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ) ਹੈ; ਪਰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਛੁਰੀ ਕੱਸ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪਰਾਇਆ
ਧਨ ਠੱਗਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ੨।

(ਹੋ ਲੰਪਟ !) ਤੂੰ ਸਿਲਾ ਪੂਜਦਾ ਹੈਂ, ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਤੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ
ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਾਸਾਂ ਵਿਚ (ਭਗਤੀ ਵਜੋਂ) ਜਾਗਦਾ ਭੀ ਹੈਂ, ਉਥੇ ਪੈਰਾਂ
ਨਾਲ ਤੂੰ ਨੱਚਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋ
ਲੰਪਟ ! ਇਹ ਨਾਚ ਕੌਣੀ ਧਰਮ (ਦਾ ਕੰਮ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ੩।

ਹੋ ਵਿਸਥੀ ਮਨੁੱਖ ! (ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵੇਲੇ) ਤੂੰ ਹਿਰਨ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਆਸਣ
(ਵਰਤਦਾ ਹੈਂ), ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਸਾਫ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੱਥੇ
ਉੱਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਗਲ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰੁਬ੍ਰਾਖ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰੇ

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਹੈ। (ਹੇ ਲੰਪਟ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈਂ
। ੪ ।

ਹੇ ਬੋਣੀ ! ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ, ਉਸ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਫੌਕੇ ਹਨ। ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਨਹੀਂ
ਲੱਭਦਾ। ੫। ੧।

ਨੌਟ—ਇਸ ਸਬਦ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਤਾ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖੋ; ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ
ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਬੋਣੀ ਜੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਵਿਛਾਏ ਹੋਏ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਨਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ
ਸੂਰਮੇ ਮਰਦ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਾਤਿ-ਭਾਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮਾਇਕ ਲਾਭ ਉਠਾਣ ਦੇ ਥਾਂ, ਬੋਣੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ
ਦਾ ਬੋਥਾ-ਪਨ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੂਰਮੇ ਮਰਦ ਦੀ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਹੀ ਸੀ,
ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪਾਈ। ਪਹਿਲੀ
'ਉਦਾਸੀ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਣੀ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ
ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਬੋਣੀ ਜੀ ਕਿਸੇ ਪਖੰਡੀ ਦਾ ਨਕਸਾ
ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਰੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਤੀ
ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਬਦ ਨੰ: ੧੪ ਗਹੁ ਨਾਲ
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭੂੱਘੀ ਸਾਂਝ ਹੈ—

- (੧) ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਬੰਦ ਹਨ,
- (੨) ਹਰੇਕ ਬੰਦ ਵਿਚ ਚਾਰ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਹਨ,
- (੩) ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ,
- (੪) ਬੋਣੀ ਜੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਖੰਡੀ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
'ਗੁਰਮੁਖ' ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਵੇਖੋ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਕੇ—

ਬੋਣੀ ਜੀ	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
(ੳ) ਪਖੰਡੀ ਦੇ	ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ
‘ਤਨਿ ਚੰਦਨੁ’	‘ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ’
(ਅ) ‘ਮੁਖਿ ਖੀਰੈ’	‘ਪੈਨਣੁ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ’

(ੲ) 'ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਕਰਮ'

'ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਾਰ ਜਿਨ ਸੰਦਾ'

(ਸ) 'ਪਗ ਨਾਚਸਿ ਚਿਤੁ ਅਕਰਮ'

'ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ।

ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ ।'

ਇਹਨਾ ਦੋਹਾਂ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਾਂਖ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਬਦ ਨੰ. ੧੪ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੇਣੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਬਦ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਸਬਦ ਨੰ: ੧੪ ਇਉਂ ਹੈ :-

ਗੀਤ ਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਰਹਸ ਰੰਗ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਕਾਈ ॥
 ਪੈਨ੍ਹਣ ਖਾਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਨਾਮਿ ਵਸਾਈ ॥ ੧॥
 ਕਿਆ ਜਾਨਾਂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਤਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ ॥
 ਰਹਾਉ॥ ਜੋਗ ਬਿਨੋਦ ਸ੍ਵਾਦ ਆਨੰਦਾ ॥ ਮਤਿ ਸਤ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥
 ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਾਰ ਨਿਜ ਸੰਦਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰਵਤੈ ਰਾਜ ਰਵਿੰਦਾ ॥
 ੨ ॥ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਉਰਧਾਰੀ ॥ ਦੀਨਾਨਾਥੁ ਪੀਉ ਬਨਵਾਰੀ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਬ੍ਰਤ ਕਾਰੀ ॥ ਤਿਪਤਿ ਤਰੰਗੀ, ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥
 ੩ ॥ ਅਕਥੈ ਕਥਉ, ਕਿਆ ਮੈ ਜੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੀ, ਕਰਾਇਹਿ ਮੋਰ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ, ਚੂਕੈ ਮੈ ਮੋਰ ॥ ਕਿਸੁ ਸੇਵੀ, ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਹੋਰੁ ॥
 ੪॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ, ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ॥ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅੰਤਰਿ ਡੀਠਾ ॥
 ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ, ਪੂਰਾ ਪਦੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਧ੍ਰਾਪਿਓ, ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ੫ ॥ ੧੪ ॥

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੪ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਲੋਕ ਭੀ ਪੜ੍ਹੋ—

ਪੜਿ ਪੁਸਤਕ ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੀ ॥ ਸਿਲ ਪੂਜਸਿ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧੀ ॥
 ਮੁਖਿ ਝੂਠੁ ਬਿਛੁਖਣ ਸਾਰੀ ॥ ਤ੍ਰੇਪਾਲ ਤਿਹਾਲ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ਗਲਿ ਮਾਲਾ
 ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਟੀ ॥ ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੀ ॥ ਜੇ ਜਾਣਸਿ ਬ੍ਰਹਮੰ
 ਕਰਮੰ ॥ ਸਭਿ ਫੋਕਟ ਨਿਸਚਉ ਕਰਮੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚਉ ਧਿਆਵੈ॥
 ਵਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਟ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥

ਬੋਲੀ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਮਸ਼ਮੂਨ ਰਲਦਾ ਹੈ, ਚਾਲ
 ਰਲਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਲਫਜ਼ ਸਾਂਝੇ ਹਨ, ਅਸੀਰਲੀ ਤੁਕ ਦੀ ਸਾਂਝ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ।
 ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਜਣ ਜੇ ਇਸ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਖੋਰਲ
 ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਹ ਲਿਖਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚੋਂ 'ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ
 ਉਤੇ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ'।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯

ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਇਹੈ ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਹੈ ॥ ਮਾਇਆ ਕੇ ਸੰਗੁ
ਤਿਆਗੁ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਕੀ ਸਰਨਿ ਲਾਗੁ ॥ ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੈ ਸਭ
ਸਾਜੁ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਧਨੁ ਪਛਾਨੁ ਕਾਹੇ ਪਰਿ ਕਰਤ ਮਾਨੁ ॥
ਬਾਰੂ ਕੀ ਭੀਤਿ ਜੈਸੇ ਬਸੁਧਾ ਕੇ ਰਾਜੁ ਹੈ ॥੧॥ ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਕਹਤ ਬਾਤ
ਬਿਨਸਿ ਜੈਹੈ ਤੇਰੇ ਗਾਤੁ ॥ ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਕਰਿ ਗਇਓ ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ
ਆਜੁ ਹੈ ॥੨॥੧॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਸਿਮਰਿ-ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਇਹੈ-ਇਹ (ਸਿਮਰਨ) ਹੀ । ਤੇਰੈ
ਕਾਜਿ-ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ (ਆਉਣ ਵਾਲਾ) । ਕੇ-ਦਾ । ਸੰਗੁ-ਸਾਥ, ਮੋਹ । ਲਾਗੁ-
ਪਿਆ ਰਹੁ । ਮਾਨੁ-ਮੰਨ, ਸਮਝ ਲੈ । ਮਿਥਿਆ-ਨਾਸਵੰਤ । ਸਾਜੁ-ਜਗਤ-ਪਸਾਰਾ
। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕਾਹੇ ਪਦਿ-ਕਾਹਦੇ ਉੱਤੇ ? ਮਾਨੁ-ਅਹੰਕਾਰ । ਬਾਦੂ-ਰੋਤ । ਭੀਤਿ-ਕੰਧ ।
ਬਸੁਧਾ-ਧਰਤੀ । ਕੇ-ਦਾ । ੧ ।

ਨਾਨਕੁ ਕਹਤ-ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ । ਬਾਤ-ਗੱਲ । ਬਿਨਸਿ ਜੈ ਹੈ-ਨਾਸ ਹੋ
ਜਾਇਗਾ । ਗਾਤੁ-ਸਰੀਰ । ਕਾਲੁ-ਕੱਲ (ਦਾ ਦਿਨ) । ਆਜੁ-ਅੱਜ (ਦਾ ਦਿਨ) । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ (ਦਾ ਨਾਮ) ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ
ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ । ਇਹ (ਸਿਮਰਨ) ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ (ਆਉਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ ।
ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ । ਹੇ
ਭਾਈ ! ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸਵੰਤ ਸਮਝ । ਜਗਤ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ (ਹੀ)
ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ (ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਾਂਗ ਸਮਝ (ਜਾਗ
ਖੁਲ੍ਹਦਿਆ ਹੀ ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਏ ਹਨ । ਦੱਸ,) ਤੂੰ ਕਾਹਦੇ ਉੱਤੇ ਅਹੰਕਾਰ
ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? (ਸਾਰੀ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ (ਭੀ) ਰੋਤ ਦੀ ਕੰਧ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ (ਤੈਨੂੰ ਇਹ) ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ (ਤਾਂ ਇਹ

ਆਪਣਾ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ (ਭੀ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਇਗਾ । (ਵੇਖ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਉਪਰ ਦਾ) ਕੱਲ (ਦਾ ਦਿਨ) ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰ ਕੇ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅੱਜ (ਦਾ ਦਿਨ ਭੀ) ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੨ । ੧ ।

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਤੁ ਹੈ ॥ ਕਹਉ ਕਹਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਮਝਤ ਨਹ ਕਿਉ ਗਵਾਰ ॥ ਬਿਨਸਤ ਨਹ ਲਗੈ ਬਾਰ ਓਰੇ ਸਮ ਗਾਤੁ ਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ ਭਰਮ ਡਾਰਿ ਦੇਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥ ਅੰਤਿ ਬਾਰ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਇਹੈ ਏਕੁ ਜਾਤੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੁ ਜਿਉ ਬਿਸਾਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਸੁ ਹੀਏ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ਅਉਸਰੁ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਭਜੁ-ਭਜਨ ਕਰ, ਜਪਿਆ ਕਰ । ਸਿਰਾਤੁ ਹੈ-ਬੀਤਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਹਉ-ਕਹਉਂ, ਮੈਂ ਆਖਾਂ । ਕਹਾ-ਕਹਾਂ ? ਕੀਹ ? ਬਾਰ ਬਾਰ-ਮੁੜ ਮੁੜ । ਗਵਾਰ-ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਬਿਨਸਤ-ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ । ਬਾਰ-ਚਿਰ, ਵਿੱਲ । ਓਰਾ-ਗੜਾ । ਓਰੇ ਸਮ-ਗੜੇ ਵਰਗਾ, ਗੜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ । ਸਮ-ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ । ਗਾਤੁ-ਸਰੀਰ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਭਰਮ-ਭਟਕਣਾ । ਡਾਰਿ ਦੇਹਿ-ਛੱਡ ਦੇਹ । ਕੋ-ਦਾ । ਲੇਹਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ । ਅੰਤਿ ਬਾਰ-ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ । ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ-ਤੇਰੇ ਨਾਲ । ਇਹੈ ਏਕੁ-ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ । ੧ ।

ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ । ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ । ਬਿਸਾਰਿ-ਭੁਲਾ ਦੇਹ । ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ । ਹੀਏ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ਧਾਰਿ-ਵਸਾਈ ਰੱਖ । ਕਹਿ-ਕਹੈ, ਆਖਦਾ ਹੈ । ਪੁਕਾਰਿ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ, ਕੂਕ ਕੇ । ਅਉਸਰੁ-ਮੌਕਾ, ਸਮਾ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਮੈਂ (ਤੈਨੂੰ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੀਹ ਆਖਾਂ ? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ? (ਤੇਰਾ ਇਹ) ਸਰੀਰ (ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਿਚ) ਗੜੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ (ਇਸ ਦੇ) ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਾਰੀਆਂ ਭਟਕਣਾਂ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ । ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਮਾਇਆ (ਦਾ ਮੋਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ) ਜਹਰ ਵਾਂਗ ਭੁਲਾ ਦੇਹ ।
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖ । ਦਾਸ ਨਾਨਕ
(ਤੋਨੂੰ) ਕੂਕ ਕੂਕ ਕੇ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਮਨੁੱਖ ਜੀਵੰਤੀ ਦਾ ਸਮਾ) ਬੀਤਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ । ੨ । ੨ ।

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਰੇ ਮਨ ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੁਇ ਹੈ ਤੇਰੀ ॥
ਇਹ ਜਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੈ ਤਉ ਨਹੀ ਸੁਨਿਓ ਕਾਨਿ॥ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ
ਅਤਿ ਲੁਭਾਨਿ ਮਤਿ ਨਾਹਿਨ ਫੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਨਸ ਕੋ ਜਨਮੁ
ਲੀਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਨਹ ਨਿਮਖ ਕੀਨੁ ॥ ਦਾਰਾ ਸੁਖ ਭਇਓ ਦੀਨੁ ਪਗਹੁ
ਪਰੀ ਬੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ਸੁਪਨੈ ਜਿਉ ਜਗ ਪਸਾਰੁ ॥
ਸਿਮਰਤ ਨਹ ਕਿਉ ਮੁਰਾਰਿ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ ਚੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ [੧੩੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ :- ਗਤਿ-ਹਾਲਤ, ਦਸਾ । ਹੁਇ ਹੈ-ਹੋਵੇਗੀ । ਮਹਿ-ਵਿਚ । ਤਉ
-ਤਾਂ । ਕਾਨਿ-ਕੰਨ ਨਾਲ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ । ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ-ਵਿਸਿਆਂ ਨਾਲ । ਅਤਿ
-ਬਹੁਤ । ਲੁਭਾਨਿ-ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ । ਫੇਰੀ-ਪਰਤਾਈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਕੋ-ਦਾ । ਲੀਨੁ-ਲਿਆ, ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ । ਨਿਮਖ-[ਨਿਸੇਖ] ਅੱਖ ਬਮਕਣ
ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ । ਕੀਨੁ-ਕੀਤਾ । ਦਾਰਾ-ਇਸਤ੍ਰੀ । ਦੀਨੁ-ਆਤੁਰ, ਅਧੀਨ । ਪਗਹੁ-
ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ । ਪਰੀ-ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਬੇਰੀ-ਬੇੜੀ । ੧ ।

ਕਹਿ-ਕਹੈ, ਆਖਦਾ ਹੈ । ਪੁਕਾਰਿ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ । ਜਗ ਪਸਾਰੁ-ਜਗਤ ਦਾ
ਖਿਲਾਰਾ । ਮੁਰਾਰਿ-[ਮੁਰ-ਅਰਿ] ਪਰਮਾਤਮਾ । ਜਾ ਕੀ-ਜਿਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ ।
ਚੇਰੀ-ਦਾਸੀ । ੨ ।

ਅਰਥ :- ਹੇ ਮਨ ! (ਤੂੰ ਕਦੇ ਸੋਚਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ) ਤੇਰੀ ਕੀਹ ਦਸਾ ਹੋਵੇਗੀ ।
ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਤੇਰਾ ਅਸਲ ਸਾਥੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ (ਹੀ) ਹੈ, ਉਹ (ਨਾਮ)
ਤੂੰ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ । ਤੂੰ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਫਸਿਆ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ (ਆਪਣੀ) ਸੁਰਤਿ (ਇਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕਦੇ) ਪਰਤਾਂਦਾ ਨਹੀਂ । ੧ ।
ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ (ਤਾਂ) ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਦੇ ਰਤਾ ਭਰ ਸਮੇ
ਲਈ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਤੂੰ ਸਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਹੀ
ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ । ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ) ਬੇੜੀ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ

ਹੈ। ੧।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ (ਤੈਨੂੰ) ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਗਤ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੈ ਤੂੰ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨। ੩।

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਜਨਮੁ ਅਕਾਜੁ ਰੇ ॥
ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਰਾਨ ਸਮਝਤ ਨਹ ਰੇ ਅਜਾਨ ॥ ਕਾਲੁ ਤਉ
ਪਹੁਚਿਓ ਆਨਿ ਕਹਾ ਜੈਹੈ ਭਾਜਿ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਜੋ
ਮਾਨਿਓ ਦੇਹ ਸੋ ਤਉ ਤੇਰੇ ਹੋਇ ਹੈ ਖੇਹ ॥ ਕਿਉ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ
ਮੂਰਖ ਨਿਲਾਜ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਹੀਏ ਆਨਿ ਛਾਡਿ ਦੇ ਤੈ ਮਨ
ਕੋ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਇਹੈ ਬਖਾਨਿ ਜਗ ਮਹਿ ਬਿਰਾਜੁ ਰੇ ॥ ੨ ॥
॥ ੪ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੩੫੨]

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜੈ ਹੈ-ਜਾਇਗਾ। ਬੀਤ ਜੈ ਹੈ-ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਇਗਾ। ਅਕਾਜੁ-(ਅ-
ਕਾਜੁ) ਅਸਫਲ, ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ ! ਨਿਸਿ-
ਰਾਤ। ਰੇ ਅਜਾਨ-ਹੇ ਬੇ-ਸਮਝ ! ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਕਾਲੁ-ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾ। ਆਨਿ-ਆ ਕੇ।
ਭਾਜਿ-ਭੱਜ ਕੇ। ਕਹਾ-ਕਿੱਥੇ ? ੧। ਰਹਾਉ।

ਅਸਥਿਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਜੋ ਦੇਹ-ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ। ਮਾਨਿਓ-
ਤੂੰ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਤਉ-ਤਾਂ। ਹੋਇ ਹੈ-ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਖੇਹ-ਮਿੱਟੀ, ਸੁਆਹ। ਭੇ-
ਦਾ। ਕਿਉ ਨ ਲੇਹਿ-ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ? [ਲੇਹਿ]। ਮੂਰਖ ਨਿਲਾਜ ਰੇ-ਹੇ
ਮੂਰਖ ! ਹੇ ਬੇ-ਸਰਮ ! ੧।

ਹੀਏ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ! ਆਨਿ-ਲਿਆ ਰੱਖ। ਤੈ-ਤੂੰ। ਕੋ-ਦਾ। ਮਾਨੁ-ਅਹੰਕਾਰ
ਇਹੈ-ਇਹ ਹੀ। ਬਖਾਨਿ-ਬਖਾਨੈ, ਆਖਦਾ ਹੈ। ਮਹਿ-ਵਿਚ। ਬਿਰਾਜੁ-ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ,
ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ। ੨।

ਅਰਥ :-ਹੇ ਭਾਈ ! (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ (ਦਾ
ਸਮਾ) ਜਨਮ-ਮਨੋਰਥ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਜਰਦਾ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਰਾਤ ਦਿਨ ਪੁਰਾਣ (ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ)
ਸੁਣ ਕੇ (ਭੀ) ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ (ਕਿ ਇਥੇ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਰਹਿਣਾ)। ਮੌਤ (ਦਾ
ਸਮਾ) ਤਾਂ (ਨਿੰਨ੍ਹੇ) ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ (ਦੱਸ, ਤੂੰ ਇਸ ਪਾਸੋਂ) ਭੱਜ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਜਾਹਿਗਾ

। ੧ । ਰਹਾਉ ।

ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਹੇ ਬੇ-ਸਰਮ ! ਜਿਸ (ਆਪਣੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਉਹ (ਸਰੀਰ) ਤਾਂ (ਜ਼ਰੂਰ) ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਇਗਾ । (ਫਿਰ) ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ? ੧ ।

ਦਾਸ ਨਾਨਕ (ਤੈਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ) ਇਹ ਗੱਲ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦੇਹ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈ । ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਚੱਜਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ । ੨ । ੪ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

੧. ਪਰਮਾਤਮਾ

(ੳ) ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧—ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੨੧੭
੨. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧—ਤੂ ਦਰੀਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੨੨੭
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ ਸਲੋਕ ਨੰ: ੬੩
੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ 'ਵਾਰ')—ਸਪਤ ਦੀਪ ਸਪਤ ਸਾਗਰ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੩੫
੫. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ 'ਵਾਰ')—ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਲੁ ਮੀਨਾ ਹੈ ਆਪੇ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੪੦
੬. ਮਾਝ ਮ: ੪—ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਤੁਸੀ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੀਆ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੬੨
੭. ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮ: ੪—ਚੋਜੀ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਚੋਜੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੮
੮. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ, ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੪੮
੯. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪—ਆਪੇ ਸੇਵਾ ਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੪੭
੧੦. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪—ਆਪੇ ਅੰਭਜ ਜੋਰਜ ਸੋਤਜ ਉਤਭੁਜ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੩੬
੧੧. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪—ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੪੩
੧੨. ਤਿਲੰਗ ਮ: ੪—ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੧੬
੧੩. ਬਸੰਤ ਮ: ੪—ਜਿਉ ਪਸਰੀ ਸੂਰਜਿ ਕਿਰਣਿ ਜੋਤਿ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੩੮
੧੪. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਓਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੭੮
੧੫. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਜੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੭੧੧
੧੬. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਦੇਖੁ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੭੧੨
੧੭. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੭੧੪

੧੮. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਆਪੇ ਪੇਡ ਬਿਸਬਾਰੀ ਸਾਖ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੨੧੭
੧੯. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੨੪੬
੨੦. ਪਉੜੀ ਮ: ੫—(ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੫)—ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੬੨
੨੧. ਸੋਰਠਿ ਮ. ੫—ਸਗਲ ਬਨਸਪਤੀ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੬੭
੨੨. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਓ ਮੋਹਿ ਨਾਮਾ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੪
੨੩. ਜੈਤਸਰੀ ਮ ੫—ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੇ ਕਹੀਅਉ ਪ੍ਰਿਅ ਕਹੀਅਉ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੦੮
੨੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫(ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਭੂੰਗਰਿ ਜਲਾ ਬਲਾ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੮੫
੨੫. ਭੈਰਉ ਮ: ੫—ਨਿਕਟਿ ਬੂਝੈ ਸੋ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਕਰੈ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੨੨
੨੬. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੬—ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਣੀ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੧੬
੨੭. ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੭੫
੨੮. ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਮਉਲੀ ਧਰਤੀ ਮਉਲਿਆ ਆਕਾਸੁ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੨੪
੨੯. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੫੨
੩੦. ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ—ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੭੬੦
੩੧. ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ—ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਬ ਭਰਾਈਅਲੇ ਉਦਕ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੭੬੨
੩੨. ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੇ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੫੩
੩੩. ਕਾਨੜਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਐਸੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੮੬੬
੩੪. ਸੋਰਠਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂੰ ਨਾਹੀ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੮੮
੩੫. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕੇ—ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨਾ ਗਾਲਾਇ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ, ਸਲੋਕ ਨੰ: ੧੨੬, ੧੩੦

ਭਾਵ :—

੧. ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰਸ-ਭਰਿਆ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਰਸ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਮੱਛੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜਾਲ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨. ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ

ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਿਰਲੇਪ ਭੀ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਦੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਹੁਕਮ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

੩. ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ ਹੀ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਇਉਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਅ ਜੰਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਤੂੰ ਹੈ ਤੂੰ' ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੪. ਇਹ ਜਗਤ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਚੌਜ-ਤਮਾਸ਼ੇ, ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਚਨਾ—ਸਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੱਥ ਹੈ।

੫. ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇੱਕ ਭੀ ਸੋ ਐਸੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਾਣੀ ਭੀ ਆਪ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਰਨ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਲ ਭੀ ਆਪ, ਤੇ ਜਾਲ ਲਾਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ।

ਸੂਖ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ, ਤੇ ਸਹਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੈ।

੬. ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

੭. ਇਹ ਜਗਤ-ਤਮਾਸ਼ਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਆਪ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਵਾਜਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੮. ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਦਿੱਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ।

੯. ਇਸ ਜਗਤ-ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਆਏ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਜੀਵਨ-ਸੁਗਤਿ, ਮਾਨੋ, ਰੱਸੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਤੌਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਆਪ ਹੀ ਗੋਪੀਆਂ; ਆਪ ਹੀ ਕਾਨ੍ਹ, ਆਪ ਹੀ ਗਊਆਂ, ਹੀ ਗਊਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਹਰੇਕ ਥਾਂ, ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

੧੦. ਅੰਡੇ, ਜਿਉਰ, ਮੁੜ੍ਹਕਾ, ਧਰਤੀ—ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ

ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਤੇ ਫੁੱਲ ਫਲ ਬੂਟੀਆਂ ਆਦਿਕ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਨਿਆਰ ਸੂਤਰ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੇ ਮਣਕੇ ਪ੍ਰੋ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਹ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

੧੧. ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਇਹ ਕੁਦਰਤਿ । ਕੋਈ ਜੀਵ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ । ਪਰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇਹ ਖੋਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਖੇਡ ਸਮਝੋ । ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਕੀਹ ਮਜ਼ਾਲ, ਕੋਈ ਇਕ ਤੱਤ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕੇ । ਜੀਵਾਲਦਾ ਭੀ ਆਪ ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਭੀ ਆਪ । ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਵਾਜੇ ਹਨ । ਵਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੈ, ਵਜਾਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ।

੧੨. ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ ਆਦਿਕ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਆਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਆਪ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਭੀ ਸਕ ਨਹੀਂ ।

੧੩. ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਚਾਨਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਕਿਣਕੇ ਕਿਣਕੇ ਵਿਚ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ।

੧੪. ਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਤਮਾਸਾ ਬੱਚੇ ਬੜੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ । ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਡੋਰ ਪੁਤਲੀਗਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਪੁਤਲੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡੋਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਚਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਨਟ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਹਨ । ਗਰੀਬ ਵਿਚ, ਅਮੀਰ ਵਿਚ; ਮੂਰਖ ਵਿਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਚ; ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

੧੫. ਅੱਗ ਪਾਣੀ ਹਵਾ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ ਬਨਸਪਤੀ ਹਰੇਕ ਸੈ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ । ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ।

੧੬. ਜਿਵੇਂ ਤਾਣੇ ਤੇ ਪੇਟੇ ਦੇ ਧਾਗੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਉਣੇ ਪ੍ਰੋਸੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

੧੭. ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਮਝੋ । ਬੇਅੰਤ ਜੀਆਂ ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖੋਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੧੮. ਅਣਦਿੱਸਦੇ ਤੇ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਕਿਣਕੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੇ ਛੋੜ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

੧੯. ਮੱਛੀਆਂ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਸਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਦੇਵ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਦੇਵ ਦੇ ਸੰਪੁਟ (ਭੱਬੇ) ਹਨ।

੨੦. ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਗ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਲੀਅਤ ਵੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨੧. ਗਾਂ ਮਹੀਂ ਬੱਕਰੀ ਭੇਡ ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ ਦਾ ਦੁੱਧ ਸਫ਼ੇਦ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਰਿੜਕਿਆਂ ਮੱਖਣ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੱਖਣ ਸਭ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹਨ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਨ। ਅੱਗ ਹਰੇਕ ਰੁੱਖ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਸ ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

੨੨. ਜਲ ਥਲ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

੨੩. ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।

੨੪. ਜਲ, ਥਲ, ਪਰਬਤ, ਬਨਸਪਤੀ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ—ਸਾਰੀ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਕਿਣਕਾ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੁੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

੨੫. ਮਾਇਆ-ਗ੍ਰਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਦਾ।

੨੬. ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸੀਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਸੀਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਭੀ ਹੈ।

੨੭. ਜਦੋਂ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਨਗਰ ਜਾ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਵੋਲ ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮਾ ਖੂਬ ਰੋਣਕ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਖੇਡ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਉੱਜੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਖੇਡ ਰਚਾਈ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਸੁਆਂਗ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨੮. ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਖਿੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।

੨੯. ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ, ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦੇ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਹੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਘੁਮਿਆਰ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

੩੦. ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਮਣਕੇ ਇਕੋ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੁੰ ਲਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਇਹ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰੇਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਲਹਰਾਂ, ਬੱਗ, ਬੁਲਬੁਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਉਸ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਹੈ।

੩੧. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅਸਗਾਹ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਆਪ ਹੈ, ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਆਪ ਹੈ, ਵੱਛੇ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਤੱਕੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਅੰਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੩੨. ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ।
ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੀੜੀ ਤਕ ਸਭ ਜੀਵ-ਭਾੰਡੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਘੜੇ ਹਨ, ਅਤੇ
ਸਭ ਵਿਚ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

੩੩. ਟਿਕਵੇਂ ਨਿੱਤਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੇਖੀਏ, ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦਿੱਸ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ। ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ
ਨਾਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਨਾਹ ਹੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਸ ਰਚਨਾ
ਦਾ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

੩੪. ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ
ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ
ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜੀਵ ਇਸ
ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੩੫. ਗ਼ਰੀਬ ਹੈ ਚਾਹੇ ਧਨਾਢ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਸਮਝੋ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾਓ। ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ
ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਰਾਦਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ

(ਅ) ਰਾਜਕ

੧. (ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ) ਮ: ੧-ਨ ਰਿਜਕੁ ਦਸਤ ਆਂ ਕਸੇ-ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੮੧੮
੨. (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ) ਸਲੋਕ ਮ: ੨-ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ-ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੨੧
੩. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫-ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ-ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੬੫੪
੪. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫-ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੭
੫. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫-ਜਿਸੁ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ ਕਰਉ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੩੬
੬. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫-ਕਿਸੁ ਹਉ ਜਾਚੀ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੫੪
੭. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫-ਜਿਸ ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੭
੮. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫-ਅਪਨੀ ਉਕਤਿ ਖਲਾਵੈ ਭੋਜਨ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੦੦
੯. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫-ਮਾਗਉ ਰਾਮ ਤੇ ਸਭਿ ਬੋਕ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੧੦
੧੦. ਤਿਲੰਗ ਮ: ੫-ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੨੧
੧੧. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ)-ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰੁ-ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੪੦
੧੨. ਮਲਾਰ ਮ: ੫-ਬੀਰ ਅਧਾਰਿ-ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੦੨
੧੩. ਗੁਜਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਈ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੬੬
੧੪. ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਭੂਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੮੬
੧੫. ਆਸਾ ਧੰਨਾ ਜੀ-ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨ-ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੭੮
੧੬. ਧਨਾਸਰੀ ਧੰਨਾ ਜੀ-ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੮੮
੧੭. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਕਬੀਰ ਬੋਹੈ ਜਲਿ ਮਾਛੁਲੀ-ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ, ਸਲੋਕ ੪੬, ੫੦
੧੮. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ-ਫਰੀਦਾ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨੁ ਕਉ-ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ, ਸਲੋਕ ੧੦੧

ਭਾਵ—

(੧) ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੇਖੋ ! ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ, ਬੱਸ, ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਹੈ।

(੨) ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਭੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਹੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਭੀ, ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਿੱਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਜੀਵ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਨੀ ਬੇਅੰਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਰਿਜ਼ਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(੩) ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪ ਹੀ ਰਾਜਕ ਹੈ। ਉਹੀ ਮਾਰਦਾ, ਉਹੀ ਜੀਵਾਂ ਲਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਰਿਜ਼ਕ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਧਿਰ ਧਿਰ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਛੱਡੋ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਰਾਜਕ ਮੰਨ ਕੇ ਉੱਦਮ ਕਰੋ।

(੪) ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਕੀੜਾ ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ। ਪੱਥਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

ਕੂੰਜਾਂ ਅੰਡੇ ਦੇ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਦੂਰ ਉੱਡ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੂੰਜਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਕੋਈ ਚੋਗਾ ਚੁਗਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਭੀ, ਉਹ ਪਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਰਿਜ਼ਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(੫) ਕਿਸੇ ਭੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਵੇਖੋ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਫੋਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਡੋਰੀ ਰੱਖ ਕੇ ਉੱਦਮ ਕਰੋ। ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ।

(੬) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਰੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ

ਕੀਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਕਰਦੇ ਫਿਰਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(੭) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਿੰਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੮) ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਭੀ ਹੈ, ਤੇ ਵੇਲੇ-ਸਿਰ ਦੁੱਧ ਭੀ ਪਿਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਫਿਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ।

(੯) ਮਨੁੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਹੌਲੀ ਪੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਭੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰਮ-ਸਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਟੋਈਦਾ, ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਟਕਣਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

(੧੦) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਭ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਸਰਾ ਭੀ ਸਭ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

(੧੧) ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਦੇ ਹਨ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੈ।

(੧੨) ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬੱਚਾ ਸਿਰਫ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਲਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਤਾ ਕੁ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਕੇ ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਸੋਹਣਾ ਸੱਪ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਪੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਪਿਉ ਹੈ।

(੧੩) ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਾਸਤੇ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ।

(੧੪) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਉਸ ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਤੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(੧੫) ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਕੱਛੂ-ਕੁੰਮੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬਾਹਰ ਰੋਤੇ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਨਾਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਹਨ ਕਿ ਉੱਡ ਕੇ ਕੁਝ ਖਾ ਲੈਣ, ਨਾਹ ਕੱਛੂ-ਕੁੰਮੀ ਨੂੰ ਥਣ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਏ ।

ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਕੀੜਾ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪੱਥਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ । ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ।

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਰਾਜਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ।

(੧੬) ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਹੀ ਰਦਾਸ ਕਰੋ ।

ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਰਵਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ ।

(੧੭) ਛੱਪੜਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਮੱਛੀ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਬੀਊਰ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਭੀ ਖੁਲੀਆਂ, ਤੇ ਮਾਛੀ ਦੇ ਜਾਲ ਵਲੋਂ ਭੀ ਖਤਰਾ ਘੱਟ ।

ਰਾਜਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਸ ਰੱਖਿਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

(੧੮) ਵੇਖੋ ਸਿਦਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ! ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਉਤੇ ਵਸੇਰਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਹੀ ਭੁੰਢੇ ਭਿੰਗੇ ਦਾਣੇ ਚੁਗ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ

(ੲ) ਸਿਰਜਣਹਾਰ

੧. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੯੯
੨. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਓਨੁ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੧੩੨
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਸਚੈ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੮੮
੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ)—ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਐ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ
ਪੰਨਾ ੫੩੩
੫. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ)—ਜਦਹੁ ਆਪੇ ਬਾਟੁ ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ—ਪੋਥੀ
ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੯੬
੬. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ)—ਆਪੇ ਸਭ ਘਟ ਅੰਦਰੇ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੩੧੩
੭. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ)—ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੭੩੩
੮. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)—ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨਾ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੪੨
੯. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੮੭
੧੦. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾਂ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੭੫੭
੧੧. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਚੁ ਉਪਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੬੫੨

ਭਾਵ :—

(੨) ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਤਦੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

(੨) ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹ ਵਪਾਰੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇਸਾ ਵਿਚ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਲਈ ਮਲਾਹ ਹਨ, ਕਪਤਾਨ ਹਨ।

ਇਹ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਵਿਓਂਤ ਨਾਲ। ਉਹ ਆਪ, ਮਾਨੋ, ਵ੍ਰਤਾ ਸਾਹ ਹੈ; ਜਗਤ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੈ। ਜੀਵ-ਵਣਜਾਰੇ ਇਥੇ ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸੋ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਹ, ਆਪ ਹੀ ਵਪਾਰੀ, ਆਪ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਆਪ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਲਾਹ ਹੈ।

(੩) ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਇਸ ਰਚੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ, ਮਾਨੋ, ਬਾਦਸਾਹ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤਿ, ਮਾਨੋ, ਤਖ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਇਸ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(੪) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਧਰਤੀ ਇਹ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਆਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ ਆਦਿਕ ਸਭ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ-ਵਣਜਾਰੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(੫) ਜਦੋਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਰਚੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਸਤੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਲਾਹ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ? ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਰਚਿਆ, ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰੇ ਲਾਏ।

(੬) ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੀਹ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੀ—ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ—ਜੀਵ ਦੀ ਸਮਝ ਇਹ ਅੰਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਜਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਹੁਣ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਪਤ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ।

(੭) ਜਗਤ ਦੀ ਖੋਡ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੋਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਵਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੀ ਖੋਡ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੮) ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਮਾਇਆ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜੋਰ ਰਚਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ

ਪੈ ਸਕਦਾ ।

(੯) ਨਵ ਬਾਜੀ ਪਾਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਵੇਸ ਵਫਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ਵੇਸ ਉਤਾਰ ਕੇ ਬਾਜੀਗਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਲਹਿਰਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਘੜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਬਹੁ-ਚੰਗੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

(੧੦) ਜੁਲਾਹ ਕੱਪੜਾ ਉਣਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਣਾ ਤਣਦਾ ਹੈ । ਤਾਣੇ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਕੰਘੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਪੈਰਾ ਉਣਨ ਲਈ ਨਾਲਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਖੱਡੀ ਦੀ ਬੜੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ, ਪੈਰ ਖੱਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲਮਕਾ ਕੇ, ਦੋ ਖੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਪੈਰ ਨਾਲ ਦਬਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਬਣੀ ਵਿਰਲ ਵਿਚੋਂ ਪੇਟੇ ਵਾਲੀ ਨਾਲ ਲੰਘਾ ਲੰਘਾ ਕੇ, ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਕੰਘੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਕੱਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਭੀ ਜਗਤ ਦਾ ਇਹ ਤਾਣਾ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼ ਉਸ ਦੀ ਕੰਘੀ ਸਮਝੋ, ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੋ ਨਾਲਾਂ ਹਨ । ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਹਨ ।

(੧੧) ਘੁਮਿਆਰ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਕਈ ਸਕਲਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਰੰਗ-ਰੰਗ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਤੇ ਖਲਕਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜੋਤਿ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਵਰਤ ਕਿਉਂ ਕਰੇ ?

ਪਰਮਾਤਮਾ

(ਸ) ਰੱਖਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਕੀ)—ਨਕਿ ਨਥ, ਖਸਮ ਹਥ—ਪੋਥੀ ਚੋਥੀ
ਪੰਨਾ ੭੬੮
 ੨. ਸੂਹੀ ਮ: ੪—ਤੋਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੩੮੦
 ੩. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੪—ਉਦਮ ਮਤਿ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ—ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੧
 ੪. ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਮ: ੪—ਮੇਰੇ ਮਨ, ਭਜੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਗੁਪਾਲਾ—ਪੋਥੀ ਸਤਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੩੩੪
 ੫. ਕਲਿਆਨ ਮ: ੪—ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੮੮
 ੬. ਕਲਿਆਨ ਮ: ੪—ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ, ਹਮ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਰੀ—ਤੋਥੀ
ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੯੭
 ੭. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫—ਤੋਰੈ ਭਰੋਸੈ ਪਿਆਰੇ, ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ
ਪੰਨਾ ੩੬੩
 ੮. ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਮੋਹਨ ਤੋਰੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ, ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ
ਪੰਨਾ ੪੯੫
 ੯. ਪਉੜੀ ਮ: ੫(ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੩੨
 ੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੫(ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਜਿਮੀ ਵਸੰਦੀ ਪਾਣੀਐ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੫੨
 ੧੧. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਸੁਨਹੁ ਬੇਨੰਤੀਆ, ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੨੭੫
 ੧੨. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ—ਪੋਥੀ ਛੋਥੀ ਪੰਨਾ ੬੧੦
 ੧੩. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਗਈ ਬਹੋੜ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੬੩੪
 ੧੪. ਮਲਾਰ ਮ: ੫—ਬੀਰ ਅਧਾਰਿ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੦੨
- ਭਾਵ :—

(੧) ਜਵਾਨੀ ਮਸਤਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਜਵਾਨ ਵੱਡਿਆਂ ਤੇ ਸੰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਨੱਥ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨੱਥ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੱਥਿਆ ਹੋਇਆ ਬਲਦ ਜਾਂ ਸੰਢਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਇਸਾਰੇ ਉਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਦੀ ਨੱਥ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

(੨) ਕੁਦਰਤਿ ਵਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਅਸਗਾਹ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੱਕੜ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੁਕੀ ਪਈ ਹੈ। ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਰ ਤੇ ਬੱਕਰੀ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਰੱਖਾ ਹੈ।

(੩) ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤੇ ਹਰਣਾਖਸ ਦੀ ਕਥਾ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਲੋਕ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰਦੇ ਆਏ। ਪਰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ, ਉੱਚ-ਜਾਤੀਏ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ।

(੪) ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਿਰੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਸਦਾ ਇਸ ਅੱਗ ਵਲ ਹੀ ਭੱਜਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਚਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

(੫) ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਤਾ ਅੰਵਾਣ ਜੀਵ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਫੜਾ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਔਝੜ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੬) ਪੁੱਤਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਤਾ ਸਾਡੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ।

(੭) ਬੱਚੇ ਭੁੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਪੇ ਕੁਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ।

ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਭੁੱਲਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਤਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਰਜਦਾ ਹੈ।

(੮) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰ-ਲਹਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

(੯) ਵੱਡੇ ਛੱਤਾਂ ਦੇ ਸਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਬੰਮੂ ਖੜੇ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਛੱਤ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਹਲ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਬੰਮੂ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਬੰਮੂ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ।

(੧੦) ਧਰਤੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਵਧੀਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਲੱਕੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਹੈ, ਪਰ ਲੱਕੜ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੋ । ਵਿਕਾਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਣਗੇ ।

(੧੧) ਜਿਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਭਿੱਗਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੇ ।

(੧੨) ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੩) ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਿਉ ਕਈ ਵਾਰੀ ਝਿੜਕਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ, ਭੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਪਿਉ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਤਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੪) ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਬੱਚਾ ਅੰਞਾਣ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੈ, ਮਾਂ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਉਂਘਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਅੰਞਾਣਾ ਬਾਲ ਬਲਦੀ ਚਮਕਦੀ ਅੱਗ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਵਲ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਅਗਾਂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ; ਸੋਹਣੇ ਕੋਢੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਾਲ ਬਿ-ਸਮਝ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ । ਮਾਪੇ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅੰਞਾਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ

(ਹ) ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧—ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੧੬੬
੨. ਆਸਾ ਮ: ੧—ਪਉਣੁ ਉਪਾਇ ਧਰੀ ਸਭ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੬
੩. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੧—ਤੂੰ ਸੁਲਤਾਨੁ, ਕਹਾ ਹਉ ਮੀਆਂ—ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧
੪. ਸੂਹੀ ਮ: ੪—ਤੋਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੮੦
੫. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਮੋਹਨ ਤੋਰੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੪੬੫
੬. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕੁ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੬
੭. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੋਰੇ ਸਾਰਿ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੬੫
੮. ਬਸੰਤ ਮ: ੫—ਤੋਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਹੈ ਜਾਣਹਿ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੭੬

ਭਾਵ :—

(੧) ਜੇ ਕੋੜਾਂ ਸਾਲ ਅਤੱਟ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ, ਤੇ, ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਪ ਸਹਾਰ ਸਹਾਰ ਕੇ ਦਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਏ; ਜੇ ਉੱਡਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਚੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਬੰਨਾ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਅਸਮਾਨਾਂ ਤਕ ਹੋ ਆਵੀਏ; ਜੇ ਅਮੁੱਕ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਮਣਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਲੇਖਾ ਇਕ-ਸਾਰ ਲਿਖਦੇ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸਹਾਰੇ ਆਪ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੨) ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਵਤਾ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਚੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦਿੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰਤੱਖ ਉਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਕੁਦਰਤਿ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਵੁਡੇ ਤੋਂ ਵੁਡੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵੁਡੇ ਤੋਂ ਵੁਡੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਕਾਰਨਾਮੇ ਭੀ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹਨ ।

(੩) ਕੋਈ ਭੀ ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਇਉਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮੀਆਂ ਜੀ' ਆਖੇ ।

(੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੀ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਉਸ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਕੁਦਰਤ ! ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੈ; ਲੱਕੜ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ, ਮਾਨੋ, ਸੋਚ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਵੇਖੋ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਫ਼ਿਸਮੇ ! ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਦਰ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਖਿੰਜਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ।

(੫) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ।

(੬) ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਜੀਭ, ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ! ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕੇ ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਇਕ ਛਿਨ ਆਪਣੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਸਮਝਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੀਵ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਸੰਖਣੇ, ਵਿਰ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣਾ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਉ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

(੭) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਕੁਰਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ-ਭਰੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ—ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ

ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ। ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਕੌਤਕ ਉਸ ਦੇ ! ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗਾਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਲੋੜ ਉਹ ਸਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ! ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਸਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

੨. ਜਗਤ

(ੳ) ਸਮੁੰਦਰ

੧. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੩੭
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਸਾਗਰੁ ਦੇਖਉ ਭਰਿ ਮਰਉ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੮
੩. ਕਾਨੜਾ ਮ: ੪—ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਗੰਨਾਥ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੬੬
੪. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਜੀਉ ਮਿਤ੍ਰਾ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੦੬
੫. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਦਯ ਗੁਸਾਈ ਮੀਤੁਲਾ ਤੂੰ ਸੰਗਿ ਮਾਰੈ ਬਾਸੁ ਜੀਉ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੬੪
੬. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਅਉਧ ਘਟੈ ਦਿਨਸੁ ਰੋਨਾਰੇ । ਮਨ, ਗੁਰ ਮਿਲਿ, ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ —ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੭੫
੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਚੇਤਾ ਈ ਤਾਂ ਚੇਤਿ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੨੫
੮. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਮੈ ਦੂਜਾ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੬੬
੯. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਕਿਆ ਸੋਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੨੭੩
੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਲਗੜੀ ਸੁ ਥਾਨਿ ਜੋੜਨਹਾਰੈ ਜੋੜੀਆ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੪੬
੧੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਨਦੀ ਤਰੰਦੜੀ ਮੈਡਾ ਖੋਜ ਨ ਖੁੰਭੈ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੪੯
੧੨. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮ. ੫—ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੀਐ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੦੬
੧੩. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮ: ੫—ਕਰਤ ਫਿਰੇ ਬਨ ਭੋਖ, ਮੋਹਨ ਰਹਤ ਨਿਰਾਰ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੨੨੦
੧੪. ਮਾਰੂ ਮ: ੫—ਫੂਟੋ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੨੬
੧੫. ਮਾਰੂ ਮ: ੫—ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੪੬
੧੬. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ—ਭਵਜਲੁ ਸਾਇਰੁ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (ਸੋਰਠਾ ੨)
(ਭੱਟ ਕੱਲ)
੧੭. ਬਸੰਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਅਤਿ ਨੀਬਰ ਬਾਜੈ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੪੩

ਭਾਵ :—

(੧) ਕਬੂਤਰ ਬੜਾ ਭੋਲਾ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਬਿੱਲੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉੱਡਣ ਦੇ ਥਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਲਾਹ ਆਪਣੇ ਸਬਦ ਦਾ ਚੱਪੂ ਲਾ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਬੇਅੰਤ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੈਰਤ ਗ੍ਰੀਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਠਿੱਲਾਂ ਭੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਠਿੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਲੰਘਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਘਾਬਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਕਿਤੇ ਡੁੱਬ ਨ ਜਾਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਤੇ ਕਪਤਾਨ ਦੀ ਹੁਸੀਆਰੀ ਦਾ ਪਤਾ-ਬਹੁ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਬੱਝਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨਸਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਬੋੜੀ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ-ਮਲਾਹ ਦੇ ਨਾਮ-ਸਤਸੰਗ-ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

(੩) ਦਰੀਆ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆ ਤੇ ਲਹਰਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਵ੍ਹਡੇ ਵ੍ਹਡੇ ਤਾਰੂ ਭੀ ਉਧਰ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਸਿਆਣਾ ਮਲਾਹ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋੜੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਠਿੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਬੋੜੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਹਾ ਭੀ ਬੋੜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ-ਨਦੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੪) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਵੋ। ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

(੫) ਸੰਸਾਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਹਰੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲੈ। ਬੱਸ! ਭੁੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

(੬) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੂਫ਼ਾਨ ਨਾਲ ਲਹਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਮਲਾਹ-ਹੀਣ ਜਹਾਜ਼ ਹੋਵੇ। ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਹ ਸਹਮ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਭੀ ਭੁੱਖੇ, ਹੁਣ ਭੀ ਭੁੱਖੇ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਗੱਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਸਹਮ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾਝ ਪਾ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ।

(੭) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਸੁਗਤੀ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਦੋਂਦੀ ਹੈ।

(੮) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚਾਵਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਓਟ ਆਸਰਾ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

(੯) ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨਦੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗਾਫਲ ਭੁੱਖਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ, ਉਹ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ।

(੧੦) ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਨਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

(੧੧) ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਜਿਲ੍ਹਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਖੁੱਭ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਇਕ ਐਸੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਅਕਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸਗੋਂ ਵਧੀਕ ਫਸਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਹਜੇ ਹੀ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੧੨) ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਦੂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਸੀ। ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਭੀ ਕਈ ਕਰਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਕਰਤੱਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਈ ਚੱਲੋ, ਉਹ ਬਲਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿਉ, ਹੱਥ ਨੂੰ ਸੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ। ਕਈ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਭਖਦਿਆਂ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਤੇ ਟਾਵੀਆਂ ਟਾਵੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਅੱਗ ਦਾ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜੁਆਲਾ ਭੜ ਭੜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਇਸ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰਤਾ ਭੀ ਸੋਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

(੧੩) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕੀਦਾ। ਅਹੰਕਾਰ ਮੋਹ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਤਿਆਗਣਾ—ਇਸ ਔਖੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲੋਂ ਪਤਲੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਲੰਘ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇਆਂ ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਾਰ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੧੪) ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਮਚਾ ਦਿਉ, ਤੇਲ ਤਪ ਕੇ ਅੱਗ ਵਰਗਾ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਉਸ ਤਪਦੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਉ, ਵਿਚਾਰਾ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਇਗਾ।

ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ-ਮਲਾਹ ਅੱਗ ਨੂੰ ਕੀਲ ਕੇ, ਸੜਦਿਆਂ ਦੀ ਤਪਸ-ਮਿਟਾ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੧੫) ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਦਾ ਕੀਹ ਭਰਵਾਸਾ? ਕਦੇ ਵਧਦੀ, ਕਦੇ ਘਟਦੀ। ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਭੀ ਕਾਹਦੀ ਛਾਂ? ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਆਇਆ ਤੇ ਉਡਾ ਲੈ ਗਿਆ।

ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੀ ਬਿਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਪਾਂਇਆਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਗਤ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(੧੬) ਵੁਡੇ ਵੁਡੇ ਦਰੀਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਤਰ ਕੇ ਲੰਘਣਾ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਵਿਰਲੇ ਸੂਰਮੇ ਤਾਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਦਰੀਆ ਉਤੇ ਪੱਕਾ ਪੁਲ ਬੱਝ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਹੀ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਦਰੀਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਇਸ ਉਤੇ ਪੁਲ ਹੈ, ਦਰੀਆ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ।

(੧੭) ਝੱਖੜ ਬੁੱਲ ਪਏ, ਤੂਫਾਨ ਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਲਹਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਿਆਣਾ ਕਪਤਾਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਭੁੱਬਣੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਜਗਤ

(ਅ) ਜੰਗਲ

੧. ਮਲਾਰ ਮ. ੩—ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ਲਦਿਆ ਅਜਗਰ ਭਾਰੀ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੭੪
੨. ਸਲੋਕ ਮ. ੫ (ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ)—ਬਨਿ ਭੀਹਾਵਲੇ ਹਿਕੁ ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੪੭
੩. ਸਲੋਕ ਮ. ੫ (ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ)—ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੫੦
੪. ਬਿਲਾਵਲ ਮ. ੫—ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮੋਹੁ—ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੩
੫. ਭੈਰਉ ਮ. ੫—ਦਸ ਮਿਰਗੀ ਸਹਜੇ ਬੰਧਿ ਆਨੀ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੦੫

ਭਾਵ :—

(੧) ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਪਰਦੇਸੀ ਕਿਸੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਾਹੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਏ, ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਡਾ ਭਾਰਾ ਅਯਦਹਾ ਟੱਕਰ ਪਏ, ਅਯਦਹਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਤੇ ਸੁਧਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਯਦਹਾ ਨਿਹੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੜੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗਾਰੁੜ ਮੰਤ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਭੀ ਸੱਪ ਉਸ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਸੰਸਾਰ-ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਯਦਹਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਦਾ ਗਾਰੁੜ ਮੰਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ-ਅਯਦਹਾ ਨਿਗਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

[ਗਾਰੁੜ ਮੰਤ੍ਰ—ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ]

(੨) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਮੁਸਾਫਿਰ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਏ। ਉਸ ਦੀ ਘਬਰਾ-ਹਟ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜੰਦੇ ਦਾ ਵੇਰੀ ਨ ਟੱਕਰ ਜਾਏ।

ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਇਥੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਾਥੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਹ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਲੰਘ ਗਿਆ।

(੩) ਓਪਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਾਹੀਂ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਏ, ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ ਦੁਪਹਰ ਵੇਲੇ ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋਵੇ, ਹੁੰਮ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਹੀਂ ਦਾ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਹੈ। ਸਹਮ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨ ਆ ਪਏ।

ਸੰਸਾਰ-ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਭੀ ਸਾਂਤੀ ਠੰਢ ਦਾ ਝੋਂਕਾ ਨ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਹੂੰਮ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ, ਉਹ ਇਥੇ ਸੌਖਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਏ।

(੪) ਕੋਈ ਪਰਦੇਸੀ ਮੁਸਾਫਿਰ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੁਡੇ ਨਾਗ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਏ, ਨਾਗ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵਲੀਵੇਂ ਮਾਰਦਾ ਸਿਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੱਥੇ ਉਥੇ ਆ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਵਲਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਹਨ, ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਪਤੰਗੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਲਾਟ ਉਤੇ ਆ ਸੜਦੇ ਹਨ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਸਾੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੋਹ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਇਹ ਜਗਤ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਥੱਖੜ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਗੱਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਗਤ

(ੳ) ਰਣਭੂਮੀ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੪੬
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ)—ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੪੮
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਜੋ ਜਨ ਲੁਝਹਿ ਮਨੈ ਸਿਉ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੬
੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ) ਸੂਰੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਆਹਿ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੮
੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਜਗੁ ਭਰਮਿਆ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੪)
੬. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ)—ਗੁਰਿ ਸਰੈ ਬਧਾ ਬੇਹੁ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੬੭
੭. ਕਾਨੜਾ ਮ: ੪—ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਚੀਤਿ—ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੬੪
੮. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਠਾਣਾ ਰਣ ਤੇ ਸੀਝੀਐ, ਆਤਮ ਜੀਤਿ ਕੋਇ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੫੩੬
੯. ਪਉੜੀ ਮ ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮ: ੫)—ਰਸਨਾ ਉਚਰੈ, ਹਰਿ ਸ੍ਰਵਣੀ ਸੁਣੈ, ਸੋ ਉਧਰੈ ਮਿਤਾ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੪੬
੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਚਾਰਿ ਵਰਨ, ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੩੦੫
੧੧. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਵੰਝੁ ਮੇਰੇ ਆਲਸਾ, ਹਰਿ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੫੬੨
੧੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ)—ਪਾਪੜਿਆ ਪਛਾੜਿ, ਬਾਣੁ ਸਚਾਵਾ ਸੰਨ੍ਹਿ ਕੈ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੫੫
੧੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਗੂਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਸੂਰਬੀਰ ਵਰੀਆਮ, ਕਿਨੈ ਨ ਹੋੜੀਐ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੫੮
੧੪. ਸੋਰਠਿ ਮ. ੫—ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੬੫੩
੧੫. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੭

੧੬. ਸਾਰਗ ਮ: ੫—ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕੁਠਾਰਿ—ਪੋਥੀ ਅੰਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੮੦੦
੧੭. ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫—ਧਾਵਉ ਦਸਾ ਅਨੇਕ, ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭ ਕਾਰਣੇ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੬)
੧੮. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਆਖਰੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ—ਯਯਾ ਜਉ ਜਾਨਹਿ ਤਉ ਦੁਰਮਤਿ ਹਨਿ—
ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੯੯੨
੧੯. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਮਾਰੂ)—ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੦੪
੨੦. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੪੩
੨੧. ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ (ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ)—ਨਾਉ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰੁ ਕਰੇ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੨੨੮
੨੨. ਰਾਮਕਲੀ ਵਾਰ (ਸੱਤਾ ਭੂਮ)—ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈਦੀਬਾਣੁ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੨੩੮
੨੩. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ—ਪਹਿਰਿ ਸਮਾਧਿ ਸਨਾਹੁ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧॥੨੧॥)
(ਭੱਟ ਸਲ੍ਹ)
੨੪. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ—ਮੋਹੁ ਮਲਿ ਬਿਵਸਿ ਕੀਅਉ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧/੫੬)
(ਭੱਟ ਸਲ੍ਹ)

ਭਾਵ :—

(੧) ਅਹੰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਵਾ ਵੀਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਉਹ ਸੁਰਮਾ ਹੈ ਉਹ ਵਰੀਆਮ ਹੈ। ਉਸੇ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ।

(੨) ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵੇਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਜੰਗ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਇੰਸ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਵਧੀਕ ਵਧੀਕ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਬਣਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਕ ਆਹੂ ਲਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਤਮਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੀ ਸਦਾ ਜੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਾ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਹਾਵਤ ਕੁੰਡੇ ਹੇਠ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਹਿਰਣ ਲੋਹਾਰ ਦੇ ਵਦਾਨ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਹਾਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਉਤੇ ਬਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੩) ਅਸਲ ਸੂਰਮੇ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ, ਮਾਨੋ, ਜਗਤ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਜਗਤ ਦਾ ਕੋਈ

ਪਦਾਰਥ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

(੪) ਤਾਕਤ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਹੋਏ ਜਰਵਾਣੇ ਫੌਜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਉਤੇ ਜਾ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀਦਾ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਆਕੜ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ

(੫) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਸੁਭ ਗੁਣਾ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੂੰਜੀ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਜਾਗ ਪਿਆ ਸਮਝੋ ।

(੬) ਕਾਮਾਦਿਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਮੇ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਤਸੰਗ-ਰੂਪ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸਤਸੰਗੀ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੭) ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਇਆਂ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਗੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਦੀ । ਪਰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਉਹੀ ਵਡਭਾਗੀ ਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਸੰਸਾਰ-ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸੂਰਮਾ ਸਮਝੋ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ।

(੯) ਇਸ ਸਰੀਰ-ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਕੰਮ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਸਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

(੧੦) ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਭੀ ਜਾਤਿ ਵਰਣ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਭੀ ਭੇਖ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਹ ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸੂਰਮੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਉਤੇ ਪਥੇ ਨਚਾਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫੌਜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ।

(੧੧) ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਵੱਸੇ, ਉਥੋਂ ਪਾਪ ਵਿਕਾਰ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਮਾਨਸਕ ਆਤਮਕ ਜੰਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੨) ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰ ਚਲਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕਦੇ ।

(੧੩) ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਬਾਦਸਾਹ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਸਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚੌੜੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਖਾਈ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰੱਖੀਦੀ ਸੀ, ਤਾਕਿ ਵੈਰੀ-ਦਲ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨ ਛੁਕ ਸਕੇ ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਾਇਆ-ਵੇੜਿਆ ਮਨ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਭਰਮ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਖਾਈ ਹੈ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਪੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

(੧੪) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਵੀ ਤਾਕਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰਜ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ਖੰਡੇ, ਤੀਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਥੇ ਭੀ ਲੌਤਾਂ ਮੱਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਖਹਿ-ਖਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਮੱਲਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜਿਤਨੇ ਹੀ ਦਿਲ ਸਖਤ ਤੇ ਦਇਆ-ਹੀਣ ਹੋਣਗੇ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਝਗੜੇ ਵਧਣਗੇ ।

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਯਾਰੀਬੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਆਕੜ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

(੧੫) ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਹੈ । ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨ-ਮੋਹਣੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜੰਗ ਸਦਾ ਹੀ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ-ਸਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਆਤਮਕ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ।

(੧੬) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਇਕ ਐਸਾ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁਟਲਤਾ ਕੱਟੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿੰਦਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(੧੭) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਤ੍ਰਿਖੇ ਤੀਰ ਚਲਾਵੋ, ਪੰਜੇ ਵੈਰੀ ਫੂੜਕ ਕੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

(੧੮) ਸੂਰਮਾ ਉਹੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਦਾਨ ਨਾਹ ਛੱਡੇ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਰਣਕੂਮੀ ਵਿਚ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝੋ, ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨਗਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਏ।

(੧੯) ਜਦੋਂ ਰਣ-ਜੀਤ ਨਗਾਰੇ ਉੱਤੇ ਚੋਟ ਵੱਜੇ, ਰਣਕੂਮੀ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਸੂਰਮਾ ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦਾ। ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਕੇ ਜਾ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੜ ਕੇ ਸਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਆਖਦੀ ਹੈ।

ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਥਾਹ ਫੜਨੀ ਭੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸੂਰਮਾ ਭੀ ਥਾਹ ਫੜੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(੨੦) ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਆਲੇ ਦੋਹਰੀਆਂ ਫਸੀਲਾਂ ਅਤੇ ਤੋਹਰੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਹੋਣ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਰਾਖੇ ਭੀ ਬੜੇ ਲੜਾਕੇ ਸੂਰਮੇ ਬਿਠਾਏ ਹੋਣ। ਅਜਿਹੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਆਕੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਤ (ਮੇਰ ਤੇਰ) ਦੀਆਂ ਫਸੀਲਾਂ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਹਨ। ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਰਬਾਨ ਹਨ। ਕਿਲ੍ਹੇ-ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਆਕੀ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਮਮਤਾ ਦਾ ਟੋਪ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕੁਬੁਧਿ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਕਮਾਣ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਬੈਠਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਤੀਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਗੋਲਾ ਚਲਾਇਆ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪਲੀਤਾ ਲਾਇਆ, ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਹਵਾਈ ਚਾੜ੍ਹੀ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਸਸਤ੍ਰ ਫੜੇ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਡੋਂਜ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੜ੍ਹ-ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ।

(੨੧) ਬਲਵੰਤ ਰਥਾਬੀ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਰੱਬੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਖੰਡਾ ਫੜ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ।

(੨੨) ਸੱਤਾ ਰਥਾਬੀ ਆਖਦਾ ਹੈ—ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਅਨਿਆਇ ਦਾ ਜੋਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਹਜ-ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਜਤ ਦੀ ਕਾਠੀ ਪਾਈ ਨੇ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਕਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਤੀਰ ਕੱਸ ਲਿਓ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ।

(੨੩) ਭੱਟ ਸਲੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਸੰਜੋਖ ਪਹਿਨ ਲਈ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇਆ, ਧਰਮ ਦਾ ਧਨੁੱਖ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਿਆ, ਮਿਠੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ, ਗੁਰੂ-ਸਬਦ ਦਾ ਨੇਜ਼ਾ ਵੈਰੀਆਂ ਉਤੇ ਚਲਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜੇ ਹੀ ਵੈਰੀ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਏ।

(੨੪) ਭੱਟ ਸਲੂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਇਕ ਬਲੀ ਸੂਰਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਮ ਨੂੰ ਭੁੰਝੇ ਪਟਕਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਝਿੜਕ ਕੇ ਪਰੇ ਦੁਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਗਤ

(ਸ) ਫੁਲਵਾੜੀ

੧. ਮਾਝ ਮ: ੩—ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਾਚੀ ਸਿਖ ਸੁਣਾਈ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੭੦੪
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ) ਫਰੀਦਾ ਭੂਮਿ ਰੰਗਾਵਲੀ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੭੮
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਟੂ)—ਕਿਆ ਗਾਲਾਇਓ ਭੂਛ—ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੩

ਭਾਵ :—

(੧) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਆਪੇ ਉੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਆਪੇ ਪਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫੁਲਵਾੜੀਆ ਤੇ ਬਗੀਚੀਆ ਦੇ ਬੂਟੇ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਲੀ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਭੀ ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਾਲਤੂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਘਾਹ ਬੂਟ ਪੁੱਟਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜਗਤ ਫੁਲਵਾੜੀ ਹੈ। ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲੀ ਹੈ। ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਖ ਵਖ ਸੁਗੰਧੀਆਂ, ਜੀਆਂ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਸੁਭਾਵ।

(੨) ਇਸ ਜੋਹਣੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਹੁਲਾ ਬਗੀਚਾ ਭੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

(੩) ਸਹਰਾ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵੱਸੋਂ ਵਿਚ ਸਹਰੀਆ ਨੂੰ ਨਾਹ ਕਿਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਕਿਤੇ ਸੋਰ ਨੂੰ ਥਾ। ਸਹਰੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਔਖਿਆਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਹਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਫੁਲਵਾੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਫੁੱਲ ਤੋੜਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੁਲਵਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਭੀ ਨ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਸਾਊ ਸਹਰੀ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫੁੱਲ ਵਲ ਕੋਰੀ ਅੱਖੇ ਨ ਵੇਖੇ।

ਜਗਤ ਫੁਲਵਾੜੀ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਾਏ ਫੁੱਲ ਵਲ ਭੈੜੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਣਾ।

ਜਗਤ

(ਹ) ਅਖਾੜਾ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫—ਪੈ ਪਾਇ ਮਨਾਈ ਜੋਇ ਜੀਉ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੪੭੬
੨. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੬੩੦

ਭਾਵ:—

(੧) ਛਿੰਬ ਦਾ ਢੋਲ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਖਲਕਤ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਆ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿੜ ਬੱਝਣ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧੜੇ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਰਲ ਕੇ ਢੇਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਡੋਲ ਜੁੱਸੇ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਵਾਹ ਵਾਹ ਪਏ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬੀ ਥਾਪੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ; ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ-ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲਾ ਦਿਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਤੁਰਨੇ-ਸਿਰ ਚੌਧਰੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਛਿੰਬਾਂ ਪਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਏ ਪਹਿਲਵਾਨ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਲੜਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੜ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਵਾਨ ਘੁਲਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜਗਤ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਭ ਜੀਵ ਇਸ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਹਨ। ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਹੜਾ ਬੰਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਾਸੋਂ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਜਗਤ

(ਕ) ਚਉਪੜ

੧. ਬਸੰਤ ਮ: ੫—ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੭੭

੨. ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਥਾਕੇ ਨੈਨ, ਸੁਵਨ ਸੁਨਿ ਥਾਕੇ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੭੬

ਭਾਵ :—

(੧) ਚਉਪੜ ਦੀ ਖੇਡ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਰਧ ਮਨੁੱਖ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਚਾਰ ਪੜ (ਪਟ) ਜੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪੜ ਉਤੇ ਇਕੋ ਜਿਤਨੇ ਚੌਰਸ ਖਾਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਆਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਰ ਮਨੁੱਖ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਚੌਹਾਂ ਪੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਚੌਰਸ ਖਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਰਦਾਂ (ਮੋਹਰੇ) ਉਸ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਅਪੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੀ ਨਰਦ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਰਦ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਇਕ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਰਦਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਇਕੋ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹਨ ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਨਰਦ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਹ ਜਗਤ ਚੌਪੜ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਚੋਟਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਅਪੜਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਉਪੜ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡੀ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ ।

ਜਗਤ

(ਖ) ਰੰਗ-ਭੂਮੀ

੧. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਅਨਦੋ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਭੀਠਾ ਰਾਮ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ
ਪੰਨਾ ੫੫੨

੨. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਹਰਿ ਕਾ ਏਕੁ ਅਚੰਡਉ ਦੇਖਿਆ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੨੫੦

ਭਾਵ :—

(੧) ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਮਰਨ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਨਾਟ ਵਿਚ ਕਈ ਝਾਕੀਆਂ ਆਉਂ-
ਆਂ ਹਨ—ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਰਤਾ ਸਿਆਣੀ ਉਮਰੇ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ
ਕ ਕਾਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਵਿਆਹ, ਬੁਢੇਪਾ ਆਦਿਕ। ਵਿਆਹ ਦੀ
ਝਾਕੀ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦਲੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ—ਮੇਲ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ, ਸੁਹਾਗ ਗਾਉਣੇ,
ਜੰਵ ਢੁੱਕਣੀ, ਲਾਵਾਂ, ਲੜਕੀ ਦਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਆਦਿ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪਤੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ
ਜੀਵਨ-ਝਾਕੀ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਝਾਕੀ ਹੈ। ਸਤਸੰਗੀ ਜਾਂਵੀ ਮਾਂਵੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
ਨਾਲ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ-ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੁਸਟ ਨੱਸ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨) ਨਾਟਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਚਲਿਆ-ਆ-
ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਲਾਕਾਰ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਝਾਕੀ
ਲੈ ਕੇ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਂਗ ਧਾਰ ਕੇ ਦਰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਉਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਟ ਵਿਖਾਲਣ ਲਈ ਇਕ ਉਚੇਰੀ ਰੰਗ-ਭੂਮੀ
ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੂਤਰਧਾਰ ਆਪ ਆ ਕੇ ਨਾਟਕ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਾਉਂਦਾ
ਸੀ। ਫਿਰ ਨਟ ਆ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਖੇਲ ਖੇਲਦੇ ਸਨ। ਜੇਹੜਾ ਨਟ ਸੁਚੱਜਾ
ਖੇਲ ਖੇਲਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕ ਵਾਹ ਵਾਹ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਤਰਧਾਰ ਤੋਂ
ਭੀ ਆਦਰ-ਮਾਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਜਗਤ ਇਕ ਰੰਗ-ਭੂਮੀ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਨਾਟ
ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜੀਵ-ਨਟ ਨੂੰ ਇਥੇ ਭੀ ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਭੀ ਆਦਰ।

੩. ਮਾਇਆ

(ੳ) ਹਉਮੈ

੧. ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮ: ੳ—ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੧੦੪
੨. ਸੂਹੀ ਮ: ੳ—ਮਾਰੇਹਿ ਸੁ ਵੇ ਜਨ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੯੧
੩. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੫—ਅਗਲੇ ਮੁਏ ਸਿ ਪਾਛੈ ਪਰੇ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੧੩੭
੪. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨ ਮੀਠ ਖਟਾਨੀ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੪੬
੫. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹਉਮੈ ਤੋਰੇ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੩੦੬
੬. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਜਜਾ ਜਾਨੈ ਹਉ ਕਛੁ ਹੁਆ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੫੨੯
੭. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਢਵਾ ਬੂਢਤ ਕਹ ਫਿਰਹੁ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੫੩੫
੮. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸੋ ਮੂਆ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੩੨੨
੯. ਮਾਰੂ ਮ: ੫—ਵਿਤ ਨਵਿਤ ਭ੍ਰਮਿਓ ਬਹੁ ਭਾਤੀ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੦੯
੧੦. ਮਾਰੂ ਮ: ੫—ਕਵਨ ਥਾਨ ਧੀਰਿਓ ਹੈ ਨਾਮਾ—ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੧੧
੧੧. ਭੈਰਉ ਮ: ੫—ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੨੯
੧੨. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁੜਾ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੧੦੨

ਭਾਵ :-

(੧) ਪੈਰ ਵਿਚ ਕੰਡਾ ਚੁੱਭ ਜਾਏ, ਤੁਰਿਆਂ ਪੀੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੈਰੀਂ ਮਖਮਲੀ ਜੁੱਤੀ ਭੀ ਪਾ ਲਵੇ, ਵਿਰ ਭੀ ਤੁਰਿਆਂ ਕੰਡਾ ਦਰਦ ਹੀ ਕਰੇਗਾ।

ਹਉਮੈ ਭੀ ਇਕ ਕੰਡਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਭਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੱਲੇ ਗੱਲੇ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ 'ਜੀ' ਆਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਅਜੇਹੀਆਂ ਚੋਭਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

(੨) ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਇਹੀ ਵਿੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਰੱਬ ਨਾਲੋਂ ਤੇ ਖਲਕਤ ਨਾਲੋਂ।

(੩) 'ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਭੁਇੰ ਤੇ ਪੈਰ ਤਾਂ ਧਰੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹਾਂ, ਕੌਣ ਮੇਰੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?'—ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਉਲ ਜਲੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਹਾਸੋ-ਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਆਕੜ ਵਿਖਾਲਣ ਵਾਲੇ ਇਥੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਆਏ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਵਸਤੂ ਹੈ।

(੪) ਭਾਂਡਾ ਤੋਲ ਘਿਉ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਬਿੰਧਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਤਿਲਕਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਿਪ ਚਿਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿੰਧਾਈ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿ ਸਕਦੀ। ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਮਾਂਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬਿੰਧਾਈ ਟਿਕੀ ਰਹੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਲਾਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮਨ ਵਿਚ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਂਜੋ।

(੫) ਹਨੇਰਾ ਹੋਵੇ ਸਵੇਰਾ ਹੋਵੇ, ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮੁਸਾਫਿਰ ਨੂੰ ਰਾਹ ਭੁੱਲਣ ਦਾ ਝਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਰਾਤ ਹੋਵੇ ਹਨੇਰੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ, ਕਿਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਪਗਡੰਡੀ ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਰਾਹੀ ਸਹਜੇ ਹੀ ਰਾਹੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਥੜੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਚਾਰਾ ਉਸ ਜੂਹ ਵਿਚ ਹੀ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਪੈਂਡਾ ਮੁੱਕਣ-ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿਤੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਵੱਸੋਂ ਨਜ਼ਰੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਤਰਲਾ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਇਹ ਬਿਪਤਾ ਮੁੱਕੇ।

ਹਉਮੈ ਦੀ ਕਾਲੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

(੬) ਤੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੜਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਯੰਤ੍ਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਲਿਨੀ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਡੰਡਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਚਰਖੜੀ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੇਠ ਵਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬਰਤਨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਚਰਖੜੀ ਉਤੇ ਤੋਤੇ ਵਾਸਤੇ ਚੌਗਾ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਤੋਤਾ ਚੌਗੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਚਰਖੜੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਤੋਤੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਚਰਖੜੀ ਉਲਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੋਤਾ ਚਰਖੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਉਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਵੇਖ ਕੇ ਤੋਤਾ ਝਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵਾਂ। ਚਰਖੜੀ

ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਫਾਹੀ ਲਾਵਣ ਵਾਲਾ ਆ ਕੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਸਹਜੇ ਹੀ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਸਦਾ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਚਾਹੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਫਾਹੀ ਫਾਹੀ ਹੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਤੀ ਦੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਪੱਟ ਦੀ।

(੭) ਮੈਂ ਵੁਡਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ—ਇਹ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਮਾਨਸਿਕ ਦਸਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਇਸ 'ਹਉ', ਹਉ', ਤੋਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਰਹਿੰਦਾ ਆਪ ਭੀ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਲਾ ਤੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

(੮) ਤੋਤਾ ਨਲਿਨੀ ਦੀ ਚਰਖੜੀ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਤਾਂ ਕਿਤੇ ਚਰਖੜੀ ਦੇ ਹੇਠ ਰੱਖੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਦ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਜ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੯) ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਾ ਵਰਤ ਕੇ ਬਰਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਲ-ਜਲੂਲ ਪਿਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆ ਸਭ ਹਰਕਤਾਂ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਇਕ ਨਸਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ, ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਹੋਣ ਕਿਰਲੇ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਆਕਰਦੀ। ਧਨ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੌੜ ਭੱਜ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਖਰੂਵਾ ਬੋਲ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਭੂਘਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਖਰੂਵੇ ਬੋਲ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਜੰਗ ਛਿੜ ਪੈਂਦੇ, ਕੌਮਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਧੀਰਜਵਾਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਲ ਨਾਲ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਪਰ ਹਉਮੈ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਆਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਰਤਾ ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਖਰੂਵਾ ਬੋਲ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਧਕਦਾ।

ਹਉਮੈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੱਤ ਉਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

(੧੧) ਰੰਗ ਕੋਈ ਭੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਰੋਗ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਜਾਨਵਰ

ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵੇਖਣ ਦਾ ਇਸਕ ਪਤੰਗੇ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਦ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹਰਨ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਭ ਦਾ ਚਸਕਾ ਮੱਛੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੰਧੀ ਲੈਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਭੌਰੇ ਦਾ ਮਾਰੂ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਦਾ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਇਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(੧੨) ਕਿਥੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਕਿਥੇ ਸੂਈ ਦਾ ਨੱਕਾ। ਹਾਥੀ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘ ਸਕੇ ?

ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਮਨ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸੁਭਾਉ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਸੂਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਮਾਨੋ, ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਭੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਆਵਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਹਾਥੀ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘੇ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ? ਉਥੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਕਿਥੋਂ ?

ਮਾਇਆ

(ਅ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ਪ—ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਇਆ, ਕਉੜਾ ਉਪਜਿਆ ਸਾਦੁ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੩੫੪
੨. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ਪ—ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਾਣੈ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੧੪੩
੩. ਗਉੜੀ ਮ: ਪ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਕੀ ਹੀ ਬੁਝੀ ਹੋ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੩੧੩
੪. ਧਨਾਸਰੀ ਮ. ਪ—ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ, ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨ ਬੁਝੀ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੬
੫. ਸਾਰਗ ਮ: ਪ—ਆਤੁਰੁ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਸੰਸਾਰੁ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ੭੮੬
੬. ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਸੁਰਹ ਕੀ ਜੈਸੀ ਤੇਰੀ ਚਾਲ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੫੨
੭. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਭਲੀ ਮਧੂਕਰੀ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੬੮)
੮. ਸੂਹੀ ਲਲਤ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਏੜਾ ਬੰਧਿ ਨ ਸਕਿਓ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੮੫
੯. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੩੭)

ਭਾਵ :-

(੧) ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ ਬੇ-ਬਢਾ ਹੋ ਕੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਚੋਗੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਤੋਤਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੀਜ਼ਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਰੀ ! ਇਸ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ-ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਹਲਕ ਕੁੱਦਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇੱਕ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਚਿੜੀਮਾਰ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਲ ਤਾਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਭੋਲੇ ਪੰਛੀ ਚੋਗਾ ਚੁਗਣ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਜਾਲ ਵਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮੌਜ ਨਾਲ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਝੋਲੀਆ ਫੋਲਦੇ ਹਨ। ਚਿੜੀਮਾਰ ਅਚਨਚੇਤ ਜਾਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਦਾ ਜਾਲ ਖਿਲਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵ-ਪੰਛੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(੩) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ! ਧਨ ਜੋੜਨ ਦਾ ਚਸਕਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕੁੜਾਂ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਿਆਂ ਭੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ। ਜੇ ਪਰਾਏ ਘਰ ਤੱਕਣ ਦੀ ਭੈੜੀ ਥਾਣ

ਪੈਜਾਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਹਜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

(੪) ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਈ ਚਾਲੋ, ਉਹ ਬਲਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਅੱਗ ਨੇ ਕਦੇ ਭੀ ਲੱਕੜਾਂ ਸਾੜਨ ਤੋਂ ਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਹੈ, ਚਸਕਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਖਾਣੇ ਖਾਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਨਾਲ ਭੀ ਕਦੇ ਖਾਣ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਤੱਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਨਾ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਕਦੇ ਕੋਈ ਰੱਜਿਆ ਨਹੀਂ ।

(੫) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਘਰ ਘਰ ਭਟਕਣਾ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

(੬) ਰੋਟੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੁੱਤਾ ਘਰ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਮਾਲਕ ਘਰ ਨਾਹ ਹੋਵੇ, ਕੁੱਤਾ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਕੇ ਚੱਕੀ ਨੂੰ ਹੀ ਚੱਟਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਆਟਾ ਚੱਟ ਕੇ ਭੀ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ, ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਚੱਕੀ ਦਾ ਪਰੋਲਾ ਭੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਦੋੜਦਾ ਹੈ ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਮਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਬੜਾ ਸਾਊ ਪਿਆ ਜਾਪੇ, ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਦਸਾ ਕੁੱਤੇ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਰੱਜਦੀ ਨਹੀਂ ।

(੭) ਕਚਹਰੀਆ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਕਿਤੇ ਦੀਵਾਨੀ ਦਾਹਵੇ, ਕਿਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਝਗੜੇ । ਇਹੀ ਸਭ ਝਗੜੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੇ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਨਿੱਤ ਕਈ ਖੂਨ ਖ਼ਰਾਬੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀਊਣ ਦਾ ਹੱਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਜੇਹੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੰਗ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ । ਨਾਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਨਾਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਾੜਾ-ਈਰਖਾ । ਮਨ ਸਦਾ ਨਿਸਚਿੰਤ ਤੇ ਬੇ-ਫਿਕਰ ।

(੮) ਸਿਆਲ ਦੀ ਬਹਾਰੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਬੋਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਲੋਕ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਗਾਹਣ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਵਰਖਾ ਹੁੱਤੇ ਜਦੋਂ ਹੜ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਿਆ ਉਛਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਤਾਰੂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ।

ਕਸ਼ੀਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਸੌਖ-ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵੱਧ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਵਧੀਕ ਵਧੀਕ ਉਠਣੀਆਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੈਂਕੜੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਤੇ ਵਿਚ ਕੁੱਝਾਂ ਰੁਪਏ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੋਹ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲੀ ਬੇੜੀ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤਿ ਪਾਰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ।

(੮) ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਰ੍ਹੋਂ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਇਸ ਬਹਾਰ ਦੀ ਖਾਸ ਵਧੀਆ ਸਬਜ਼ੀ ਹੈ । ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਤਨਾ ਗੰਦਲਾਂ ਨੂੰ । ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਉੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਨਰਮ ਸੁਡੌਲ ਗੰਦਲਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਇਹਨਾਂ ਗੰਦਲਾਂ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਨੁੱਖ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭੱਜ ਦੌੜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਮ-ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਉਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹਿਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਲਖ-ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਘੜਿਆਲ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਚੋਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ

(ੳ) ਪ੍ਰਬਲ

੧. ਗਉੜੀ ਮ: ੩—ਇਸੁ ਜੁਗ ਕਾ ਧਰਮੁ ਪੜਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੪੦੭
੨. ਗਉੜੀ ਮ: ੩ ਛੰਤ—ਮਾਇਆ ਸਰੁ ਸਬਲੁ ਵਰਤੈ ਜੀਉ—” ” ” ੪੮੪
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ—” ਚੌਥੀ ” ੧੦੪
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ) ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ—
ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੫੬
੫. ਸਲੋਕ ਮ. ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ—ਪੋਥੀ
ਦਸਵੀਂ (੨੨)
੬. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੪—ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰ ਢ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ
ਪੰਨਾ ੧੫੪
੭. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਜੀਵਤ ਛਾਡਿ ਜਾਹਿ ਦੇਵਾਨੇ— ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੪੩
੮. ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮ: ੫—ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ ਰੇ—” ” ” ੩੧੬
੯. ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮ: ੫—ਉਬਰਤ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸਰਨੀ—” ” ” ੩੨੪
੧੦. ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀ—ਬੋਜਤ ਫਿਰੇ ਅਸੰਖ, ਅੰਤੁ ਨਾ ਪਾਰੀਆ—
ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੪੬੦
੧੧. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਠਠਾ ਮਨੂਆ ਠਾਹਹਿ ਨਾਹੀ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ
ਪੰਨਾ ੫੩੩
੧੨. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਏਉ ਜੀਅ ਬਹੁਤੁ ਗੁਭ ਵਾਸੇ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ
ਪੰਨਾ ੫੧੩
੧੩. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਜਿਨਿ ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਖਾਇਆ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੨੪
੧੪. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਅਨਦਿਨੁ ਮੂਸਾ ਲਾਜੁ ਟੁਕਾਈ—” ” ” ੨੩੧
੧੫. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਇਨ੍ਹ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਘਨੇਰੀ—” ” ” ੨੪੧
੧੬. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਮਾਥੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਢ੍ਰਿਸਟਿ ਕਹੂਰਿ—” ” ” ੨੫੪
੧੭. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫—ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ਰ ਲੋਕ, ਆਈ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ—
ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੨
੧੮. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਜਿਹ ਕਰਣੀ ਹੋਵਹਿ ਸਰਮਿੰਦਾ— ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੪
੧੯. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਜਿਨਿ ਕੀਨੇ ਵਸਿ ਅਪੁਨੈ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ—” ” ” ੬੭

੨੦. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ਪ—ਗੁਹ ਕਰਿ ਪਕਰੀ ਨਾ ਆਈ ਹਾਥਿ—ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੨੪

੨੧. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੈ ਛਡਿ ਗਵਾਇਆ
ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੬੫

੨੨. ਮਾਰੂ ਮ: ਪ—ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿ ਲੀਏ ਤੈ ਗੁਨੀਆ— ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੩੪

੨੩. ਮਾਰੂ ਮ: ਪ—ਜਿਸ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਹੁਤੁ ਤਿਸੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਚਿੰਤਾ ,, ,, ,, ੫੧੬

੨੪. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ—, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੫੫

੨੫. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਢਹਈ ਜਾਇ ਕਰਾਰਿ—, ,, , (੬੧)

੨੬. ਸਾਰਗ ਮ: ਪ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡੜੀ—, ,, , (੬੩)

੨੭. ਸਾਰਗ ਮ: ਪ—ਮਾਖੀ ਰਾਮ ਕੀ ਭੂ ਮਾਖੀ—, ,, , ੮੧੦

੨੮. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਖੁਭੜੀ ਕੁਥਾਇ—, ਦਸਵੀਂ ,, (੧੧)

੨੯. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੋਖਿ ਭੁਲਾਣੇ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੪)

੩੦. ਸਲੋਕ ਮ: ਪ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਦੂਜੀ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ—, ,, (੧੬)

੩੧. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ— ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੬੪੦

੩੨. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਠਠਾ ਇਹੈ ਦੂਰਿ ਠਗਨੀਰਾ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ
ਪੰਨਾ ੬੮੨

੩੩. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਉਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੭੨੮

੩੪. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ, ਸਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਰੀ—, ,, , ੭੩੮

੩੫. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਜਗਿ ਜੀਵਨੁ ਐਸਾ ਸੁਪਨੇ ਜੋਸਾ —, ,, , ੭੪੨

੩੬. ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਦੁਨੀਆ ਹੁਸੀਆਰ ਬੇਦਾਰ—, ਸਤਵੀਂ ,, ੨੬੬

੩੭. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਭੋਲਨੀ—, ਦਸਵੀਂ ,, (੧੮)

੩੮. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ—, ,, (੨੦)

੩੯. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਚੁਗੈ ਚਿਤਾਰੈ ਭੀ ਚੁਗੈ—, ,, (੧੨੩)

੪੦. ਸਾਰੰਗ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਕਾਏਂ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ ਬਨ ਜਾਇ, ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੨੨

੪੧. ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਕੂਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ—, ਦੂਜੀ ,, ੧੦੨੦

੪੨. ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਤਪਿ ਤਪਿ ਲੁਹਿ ਲੁਹਿ ਹਾਥੁ ਮਰੋਰਉ—, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੬੮੪

੪੩. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਦਰ ਦਰਵੇਸੀ ਗਾਖੜੀ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੨)

ਭਾਵ :-

(੧) ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਹੜ
ਆਦਿਕ ਦਾ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਰੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਹਲਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਲਾ ਕੇ ਮਾਲ

ਡੀਗਰ ਲਈ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਕੇ ਦੁਪਹਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਬਹਾਰੇ
 * ਬੋਹੜ ਹੇਠ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੁਲ੍ਹੀ ਬਹਾਰੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਭੀ ਆ
 ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਢੋਲ ਵੱਜਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਬਾਲਕ ਜਵਾਨ ਬੁੱਢੇ ਸਭ
 ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਟ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਰਤਬ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਘੰਟੇ
 ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੀ ਚੰਗਾ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਨੂੰ ਚੋਖਾ ਦਾਣਾ-
 ਛੱਕਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਟ ਮੋਹ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਰਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਭ ਜੀਵ
 ਇਸ ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪਰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਸਮਾ ਐਵੇਂ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਵਾ
 ਹੋ ਹਨ।

(੨) ਮਾਇਆ, ਮਾਨੋ, ਇਕ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬੜੇ
 ਜ਼ੋਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬੇੜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜੀ ਡੋਲਦੀ ਹੈ,
 ਬੜਾ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡੁੱਬਣ ਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਜਗਾਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਇਸ
 ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਮਲਾਹ ਹੈ।

(੩) ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਯਦਹਾ ਤੇ ਨਾਗ ਰਹਿੰਦੇ
 ਹਨ। ਕੋਈ ਓਭੜ ਮਨੁੱਖ ਰਾਹੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਗ ਦੇ ਟੋਟੇ ਚਾੜ੍ਹ ਜਾਏ, ਤਾਂ
 ਨਾਗ ਤੁਰਤ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵਲ ਮਾਰਦਾ ਮਾਰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ
 ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਅਭਾਗੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਹੀ ਛੁਡਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਨਾਗਨੀ ! ਨਿੰਦਿਆ ਈਰਖਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
 ਆਦਿਕ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮਕ
 ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਸੱਪ ਡਰਦਾ ਹੈ ਗਰੁੜ-ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ, ਮਾਇਆ ਵੱਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ
 ਸਰਨ ਪਿਆਂ।

(੪) ਤੇਲੀ ਦਾ ਕਮਾਮ ਹੈ ਕੋਲੂ ਵਿਚ ਤਿਲ ਪੀੜ ਕੇ ਤੇਲ ਕੱਢਣਾ ਤੇ ਵੇਚਣਾ।
 ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਿਧੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ
 ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਬਿਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਪੜੇ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਟਾਕੀ
 ਨਾਲ ਉਹ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਿਧਿਆਈ ਪ੍ਰੀਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ਉਸ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਭੀ ਤੇਲ ਨਾਲ ਲਿਬੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੇਲੀ ਉਸ ਟਾਕੀ
 ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਟਾਕੀ ਨੂੰ ਕੋਲੂ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਲੀ ਦੀ ਇਹ ਟਾਕੀ
 ਖੁੰਭ ਚਾੜ੍ਹਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਨਿਖਰਦੀ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੁ ਤੇਲ ਨਾਲ ਬਿਧੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਾ

ਹੋਇਆ ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਨਮਾ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗਾਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਮੈਲ ਧੁਪਣੀ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਸੁਭਾਗੇ ਦਾ ਮਨ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਸੱਪ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਵੈਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਡੰਗੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਜਹਰ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਮੋਹ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਫੁੜਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਸ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੬) ਗਾਫਲ ਹੋ ਕੇ ਸੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਘਰੀਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਚੰਗਾ ਦਾਉ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚੋਰ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਰਾਹ ਲੱਭ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਤੇ, ਜੋ ਬੂਹੇ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਪੈਂ ਬਾਰਾਂ ।

ਇਸ ਸਰੀਰ-ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਗਿਆਨਏਂਦ੍ਰੇ ਚੌੜ-ਚੁਪੱਟ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਇਹਨੀਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਦਾਉ ਲਗਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੭) ਕੋਈ ਗੁਰਗੁਰੀ ਸਾਮੀ ਤਾੜ ਕੇ ਠੱਗ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਠਿਆਈ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਧਤੂਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਸੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਖਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੇ-ਸੁਰਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਲੁੱਟ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਾਇਆ ਜੀਵਾ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੀ ਠਗ-ਬੂਟੀ ਖਵਾ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਕ ਧਨ ਲੁਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

(੮) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਈ ਹਾਸੇ ਹੀਣੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਕੋਈ ਪਾਗਲ ਐਸਾ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਲੀਆਂ ਬਜਾਰਾ ਵਿਚੋਂ ਗੰਦੀਆਂ ਮੰਦੀਆਂ ਲੀਰਾ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੰਢੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਗਲੀ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਬਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਉਸ ਗੰਢੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਣ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਮੋਹ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਰੋਸ ਵਾਗ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮਮਤਾ' ਦਾ ਬੱਧਾ ਮਨੁੱਖ ਗੱਲੇ ਗੱਲੇ ਹਰੇਕ ਨਾਲ ਖਹਿ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੁਖ ਮਿਲੇ ਚਾਹੇ ਦੁਖ, 'ਮਮਤਾ' ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

(੮) ਗਰਮੀ ਦੀ ਹੁੰਤ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵਾ ਵਰੋਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਕਪੜਾ ਕਾਗਜ਼ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਹੌਲੀ ਸ਼ੈ ਉਸ ਵਾ-ਵਰੋਲੇ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਦੂਰ ਉੱਚੀ ਉੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਾ-ਵਰੋਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦਰੀਆਵਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਲਕੜੀ ਸ਼ਤੀਰੀ ਆਦਿਕ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਲਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ। ਮੇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੁਕਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਭੀ ਉਹ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ, ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੁੰਢੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੱਕਰ ਬੜਾ ਭਾਵਾ! ਧਨ ਦਾ ਜੋੜਨਾ, ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗਣਾ, ਇਹ ਐਸੇ ਗੇੜ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਥੇ ਹੀ ਭੁਆਟਣੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੇੜ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖੂਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘੇ ਪੁੱਟਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਹਰ ਅੰਵਾਣਾ ਸਿਆਣਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸਾਧਾਰਨ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਿੱਗੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਕੋਈ ਔਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜੇਹੇ ਖੂਹ ਹੁੰਦੇ ਭੀ ਹਨ ਚੌੜੇ। ਪਰ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੌੜੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਇਕ ਡੂੰਘਾ ਸੌੜਾ ਖੂਹ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਗੋਤੋ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਗੁਰੂ ਫੜ ਲਏ, ਉਹ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

(੧੧) ਸਿਆਣਾ ਘੁਮਿਆਰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਕੇ ਬੜੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਪਰ ਟੀਨਾਂ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਸਾਂਭਦਾ ਹੈ। ਬੇ-ਜੁਗਤ ਰੱਖੇ ਭਾਂਡੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਠਹਕਣ, ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੇ ਘੁਮਿਆਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮੋਹਨਤ ਅਜਾਈ ਜਾਏ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਬੇ-ਜੁਗਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਗੜਦਾ ਹੈ, ਠਹਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਭੀ ਦੁਖੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਦੁਖੀ।

(੧੨) ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਇਕ ਪੱਕੀ ਫਾਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਫਾਹੀ ਹੈ ਬੜੀ

ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਸੁਆਦਲੀ। ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ।

(੧੩) ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਭਾਂਗ-ਸੋਟਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਰਾ ਭਰਾ ਦਾ ਮਾਰੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਜਾ ਤੜਪਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਭ ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ ਆ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(੧੪) ਦਰੀਆ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਾਹੀ ਪਿਲਛੀ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਬੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਰੀਆ ਦਾ ਕੰਢਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਪੱਧਰਾ ਹੈ, ਰੇਤ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਘੜੀ ਭਰ ਸੌਣ ਲਈ ਉਸ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਲੇਟ ਜਾਏ। ਕੀਹ ਪਤਾ, ਦਰੀਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੇਹੜੇ ਵੇਲੇ ਹੇਠੋਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿਟੀ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਗ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਡੋਗ ਲਏ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਭਰੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚਰਖੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਜ ਵਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਏ, ਤਾਂ ਖਾਸ ਪੱਕੀਆਂ ਲੱਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਚਾਰ ਮਨੁੱਖ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿ ਚਰਖੜੀ ਦੀ ਲੱਜ ਰਸਤੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉਤਰ ਜਾਏ, ਲੱਜ ਨੂੰ ਚਰਖੜੀ ਵਾਲੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਚੂਹਾ ਕੁਤਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਲੱਜ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜੀ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਦਾ ਰਹੇ।

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਲੱਜ ਨੂੰ ਜਮ-ਚੂਹਾ ਕੁਤਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਮਜੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦੀ ਖੂਹੀ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ। ਉਮਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ।

(੧੫) ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੱਜ ਜਾਵੇ ਢਾਹੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਮਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਸੀ ਚੁੜੇਲ ਹੋ ਕੇ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖਲਾਸੀ ਕਰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਇਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਐਸੇ ਠੱਗ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁਸਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਹੀ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ।

(੧੬) ਧੜੂਰਾ ਆਦਿਕ ਨਸੀਲੀ ਬੂਟੀ ਮਿਠਿਆਈ ਵਿਚ ਖਵਾ ਕੇ ਟੱਗ ਭੋਏ ਭਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ਲੁੱਟ ਕੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਾਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਮੋਮੋਠਗਣੀ ਹੈ। ਮੋਹ ਦੀ ਠਗਬੂਟੀ ਖਵਾ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਆਤਮਕ

ਧਨ ਲੁੱਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ।

(੧੭) ਅੱਗ ਨਾਲ ਮਕਾਨਾਂ ਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਸੜਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਿੱਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਰਤਾ ਕੁ ਜਿਤਨੀ ਚਿਣਗ ਲੱਕੜ ਕਾਠ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਬੇ-ਮਲੂਮੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਲੋਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਉਹ ਅੱਗ ਕਾਫੀ ਮਘ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਘਰ ਭੜਕ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੁਝੇ ਵੁਝੇ ਰਿਸੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਸਨ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੁਕਵੀਂ ਅੱਗ ਬੁਰੀ ਝਾਲਮ !

(੧) ਘੁਮਿਆਰ ਜਦੋਂ ਖੋਤੇ ਉਤੋਂ ਭਾਰੀ ਛੱਟ ਲਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਕੇਵਾਂ ਲਾਹਣ ਲਈ ਖੋਤਾ ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਟਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਲੇਟਣਾ ਖੋਤੇ ਦੀ ਬੜੀ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਹਰਕਤ ਹੈ। ਰੂੜੀਆਂ ਉਤੇ ਚੁਗਣਾ ਤੇ ਸੁਆਹ ਵਿਚ ਲੇਟਣਾ—ਖੋਤੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਰੁਚੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਚੰਦਨ ਰੁੱਖ ਦੀ ਬੜੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲੋਪ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਪਸ ਹਟਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦੇ ਲੋਪ ਦੀ ਕੀਹ ਸਾਰ ? ਖੋਤਾ ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੇਟੇਗਾ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਉਹੀ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕਰ-ਕੇ ਇਥੇ ਭੀ ਹਾਸੇ-ਹੀਣਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ।

(੧੮) ਠੱਗ ਧਤੂਰਾ ਆਦਿਕ ਨਸੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਠਿਆਈ ਵਿਚ ਖੁਆ ਕੇ ਭੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਇਤਨੀ ਚੇਟਕ ਲਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਾ ਸਾਕ ਅੰਗ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਦੁਫੇੜ ਪਵਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਘਰ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੁਝ ਭੀ ਪਏ ਕਰੋ, ਮਾਇਆ ਅਗੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਗੁੱਬੀ ਮਾਰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਬਚਦਾ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(੨੦) ਸੂਰਜ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਉ, ਆਪਣਾ ਪਰਛਾਵਾ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਸ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਦੌੜੇਗਾ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਅਗਾਂਹ ਅਗਾਂਹ ਦੌੜਿਆ ਜਾਇਗਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਕੇ ਦੌੜੋ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਭੀ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜਿਆ ਆਵੇਗਾ।

ਮਾਇਆ ਭੀ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਹੀ ਖੇਡ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੁੱਖਮ

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਹਾਹੁਕੇ ਬਣੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਾਹ ਭੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਦੇ ਲੱਖ ਤੇ ਕਦੇ ਕੱਖ।

ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਭਾਗਵਾਨ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਤੇ ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ।

(੨੧) ਚਾਲਾਕ ਲੋਕ ਮੁਲੰਮੇ ਨੂੰ ਅਸਲ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਚਮਕੀਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ। ਸੋਖ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਦਾ-ਗੁਲਾਬ ਫੁੱਲ ਸੁੱਚੇ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ੀਏ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਕਪੜੇ ਰੰਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਰੰਗ ਬੜਾ ਸੋਖ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੋਖੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭਰਮਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਗਵਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨੨) ਕਾਂ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਠਿਆਈ ਦਾ ਮੋਟਾ ਦਾਣਾ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਕ ਪਏ ਕਿ ਕੋਈ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਲੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵੇਖੋ ਤਮਾਸ਼ਾ ! ਇਤਨਾ ਸਿਆਣਾ ਪੰਛੀ, ਲੁਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਇਤਨੀ ਇਹ-ਤਿਆਤ ! ਫਿਰ ਭੀ ਲੁਕਾਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਾਂ ਕਦੇ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ ਬੁਰੀ ! ਭੈਣ ਭਰਾ ਮਾਂ ਪਿਉ ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਲੁਕਾ ਲੁਕਾ ਕੇ ਸਾਂਭਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਅੰਝਾਣ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦੱਬ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵੱਧੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਖ਼ਾਲੀ-ਹੱਥ ਉਠ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

(੨੩) ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ, ਹਰੇਕ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਤੜਫਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਜੁ ਹੋਇਆ।

ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾਇਆ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤੜਫਨੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਅਤੀਤ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਗਰੀਬ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਧਨਾਢ, ਸਭ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਵਲ ਤੱਕੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਹਸਾ। ਧਨਾਢ ਨੂੰ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਖੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਛੱਡ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਭੀ ਸਿਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਛੁੱਧ ਨਹਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ

ਪੱਲਾਂ ਛੱਡਿਆ, ਮਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜਲਾ ਕੇ ਖੁਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(੨੪) ਵਰਖਾ ਦੀ ਉੱਤੇ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਛੱਪੜ ਟੋਭੇ ਸਭ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਿੱਕੜ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ। ਮੀਂਹ ਬੰਮੂਣ, ਧੁੱਪਾਂ ਲੱਗਣ, ਤਾਂ ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈਛੜ ਨਾਲ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਗ-ਡੰਡੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਪਗਡੰਡੀ ਤੇ ਭੀ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਨੂੰ ਇਹੀ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਰਤਾ ਭੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਤਿਲਕ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦੁਵੱਲੀ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਖੋਭੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਚੌੜ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਤਮਕ ਪੈਂਡੇ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਦਾ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੁਫੇਰੇ ਮੋਹ ਦੀ ਤਿਲਕਣ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿੱਕੜ।

(੨੫) ਦਰੀਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਹੀ ਪਿਲਛੀ ਤੇ ਕਾਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰਾਹੀ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਕਾਹੀ ਪਿਲਛੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰੀਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਉੱਤੇ ਪਗਡੰਡੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਢਾ ਪੱਧਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਭੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਕੰਢਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਕਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਦਰੀਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਢੇ ਨੂੰ ਹੇਠੋਂ ਹੇਠੋਂ ਖੋਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੁਡੀਆਂ ਵੁਡੀਆਂ ਵਿੱਗਾਂ ਢਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਅੰਞਾਣ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਡਿੱਗਦੀ ਵਿੱਗ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰੀਆਂ ਦੇ ਭੂੰਘੇ ਵਹਣ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਵਾਹ ਭੀ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਢਾਹ ਲਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗਰਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨੬) ਸਾਵਨ ਭਾਦਰੋਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਰੇਕ ਖੁਲ੍ਹੀ ਪਈ ਚੀਜ਼ ਸਿੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸਿੱਲ੍ਹ ਹੀ ਸਿੱਲ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਨੰਗੀ ਪਈ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਲ੍ਹ ਕੇ ਚਿੱਪ ਚਿੱਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਮੱਖੀ ਦਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਵਧੇਗਾ। ਮੱਖੀ ਦਾ ਨੱਕ ਬੜਾ ਤੇਜ਼। ਨੰਗੀ ਪਈ ਸਿੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਉੱਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਭਿਣ ਭਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਚਿੱਪ ਚਿੱਪ ਕਰਦੇ ਗੁੜ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੰਭ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਇਆ ਚਿਪਚਿਪੇ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਮਝੋ । ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਮਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤੋਂ ਮਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੨੭) ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਟੱਟੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਗੰਦ ਹੋਵੇ, ਘਰੇਲੂ ਮੱਖੀ ਤੁਰਤ ਉੱਡ ਕੇ ਉਸ ਗੰਦ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ । ਗੰਦ ਵਲ ਇਸ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਗੰਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਜਿਰਮ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਥੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਇਹ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਭੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਰੋਟੀ ਆਦਿਕ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਮੱਖੀ ਸਮਾਨ ਸਮਝੋ । ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਮਨ ਰਤਾ ਕੁ ਭੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤੁਰਤ ਉਸ ਉਤੇ ਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਅਸਰ ਅਨੇਕਾ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ ।

(੨੮) ਵਰਖਾ-ਰੁੱਤੋਂ ਦਰੀਆਵਾਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਚੀਕਨੀ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਰੋਤ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੰਢਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਥਲ ਦੀ ਥਲ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਲ੍ਹਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਲ੍ਹਣ ਉੱਤੇ ਵੇਖਿਆਂ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਆਠਰਿਆ ਹੋਇਆ ਰੇਤਲਾ ਥਾਂ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਓਭੜ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੁਆਦਲੀ ਨਰਮ ਰੇਤਲੀ ਧਰਤੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਪੈਰ ਖੁੱਭਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਸ਼ੂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਤਨੇ ਖੁੱਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਸ ਕੇ ਵਿਚੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ! ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅਭੌਲ ਹੀ ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਖੁੱਭਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੯) ਗਰਮੀ ਦੀ ਬਹਾਰੇ ਤਿਹਾਇਆ ਹਰਨ ਗੁਆਂਢ ਕਿਸੇ ਦਰੀਆ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਦਰੀਆ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਦੀ ਰੇਤ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਚਮਕਦੀ ਹੈ । ਦੂਰੋਂ ਹਰਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਿਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬੇਅੰਤ ਪਾਣੀ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤ੍ਰੇਹ ਨਾਲ ਘਾਬਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰਨ ਉਸ ਦਿੱਸਦੇ ਲਿਸਕਦੇ

ਪਾਣੀ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਲੀ ਰੇਤ ਤਾਂ ਰੇਤ ਹੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ, ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਖੀ ਹੈ ਦੂਰ ਦੀ ਲਿਸਕਦੀ ਰੇਤ। ਸੋ, ਉਹ ਉਸ ਠਗ-ਨੀਰੇ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਠਗ-ਨੀਰਾ ਭੀ ਅਗਾਂਹ ਅਗਾਂਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਨ ਵਿਚਾਰਾ ਤਪਦੀ ਰੇਤ ਵਿਚ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਿਸਕ ਬੁਰੀ ! ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਸਾੜਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਫੱਗਣ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

(੩੦) ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਜਦੋਂ ਦਰੀਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘਟਣ ਕਰ ਕੇ ਦਰੀਆ ਗਾਹਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਤਦੋਂ ਭੀ ਖਾਸ ਖਾਸ ਟਿਕਾਣੇ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਰਸਤਾ ਰਤਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਂਭਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆਂ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਤੇ ਭ੍ਰਿਮ ਵਿਚ ਨ ਪੈ ਜਾਏ, ਕਿਤੇ ਖੋਭੇ ਵਿਚ ਨ ਫਸ ਜਾਏ।

ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਲੰਘੋ, ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਇਸ ਨਦੀ ਦੇ ਜਾਣੂ ਤੇ ਤਾਰੂ ਲੰਘੇ ਹਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਸਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਤਰਾ ਹੈ।

(੩੧) ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਥੀ ਕਾਗੜਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹਥਨੀ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਪਰ-ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਮੁੱਠ ਕੁੱਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਬਾਂਦਰ ਪਰ-ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਨੱਚਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਚੋਰੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਤੋਤਾ ਨਲਿਨੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਪੀਜਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਹਿ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਸਦਾ ਦਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੩੨) ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਹਰਨ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਿਚ ਚਮਕਦੀ ਰੇਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੋਵਰ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਠਗਨੀਰੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਹਰਨ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਾਇਆ-ਵੇੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਟਕਾ ਭਟਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

(੩੩) ਅਜਾਇਬ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀਸੇ ਦੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੱਪ ਵੇਖੋ, ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ। ਬੜੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਪ ਦੀ

ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਪ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਵੇਰੀ ਹੈ। ਕਲਰਾਠੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸੱਪ ਇਤਨਾ ਜਹਿਰੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ! ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੂਪ, ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ, ਐਸ਼ੁਰਜ ਆਦਿਕ। ਪਰ ਮੋਹ ਦਾ ਐਸਾ ਤੇਜ਼ ਡੰਗ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉਥੇ ਹੀ ਫੁੜਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੩੪) ਮੁਟਿਆਰ ਵਿਆਹੀ ਜਾ ਕੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ, ਜੇਠ, ਦਿਓਰ, ਜਿਠਾਣੀਆਂ, ਦਿਰਾਣੀਆਂ, ਨਨਾਣਾਂ ਆਦਿਕ ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਾਕਾਂ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਸਾਕ ਉਸ ਦਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਜਿੰਦ-ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਢੂ ਵਢੂ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਭੋਗ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਬਗੜਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਬਾਉ ਸਦਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੩੫) ਪਤੰਗੇ ਨੂੰ ਚੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵੇਖਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਹੈ। ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪਤੰਗੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਦੀਵੇ ਜਗਦਿਆਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਤੰਗੇ ਉੱਡ ਉੱਡ ਕੇ ਚੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਮੂਰਖ ਪਤੰਗੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆਂ ਅੱਗ ਸਾੜ ਦੇਵੇਗੀ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਸੇ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਤੰਗਾ ਜਾਨ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਨੋਚ ਨਹੀਂ ਫੁਰਦੀ ਕਿ ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੜਾ ਪ੍ਰਬਲ !

(੩੬) ਚੋਰੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਇਦ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਹੁਸੀਆਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਚੋਰੀ ਠੱਗੀ ਭੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੁਸੀਆਰੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਪਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਸੈਂਨੂ ਲੱਗ ਜਾਣੀ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਸੀਆਰ ਠੱਗ ਚੁਸਤ ਚਾਲਾਕ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਮਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਪਿੱਤਲ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਰੁਪਏ ਦੂਣੇ ਕਰਨ ਦੀ

ਲਾਲਸਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕੋਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨੌਟ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਚਕਮਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪੰਡਿਤ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕਦੀ। ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਆਤਮਕ ਰਾਸ ਪੂੰਜੀ ਲੁਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੩੭) ਸਰਦੇ-ਪੁਜਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲਵੇਰਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਣੀਆਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਰਾਤ ਦਾ ਜਮਾਇਆ ਦਹੀਂ ਚਾਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮਧਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੱਖਣ ਕੱਢ ਕੇ ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲੱਸੀ ਮੰਗ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਲੱਸੀ ਲੈ ਕੇ ਭੀ ਸੌ ਸੌ ਸੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਖਣ ਭੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਲੱਸੀ ਭੀ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕਿਆਂ ਕੀਹ, ਮਿਲੇ ?

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਗਿਆਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਭੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ।

(੩੮) ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਲਈ ਠੱਗ ਲੋਕ ਐਸੇ ਐਸੇ ਢੰਗ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਥੜੇ ਥੜੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਚਾਲਾਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਕਤਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਿਨਾ-ਮੋਹਨਤ ਦੇ ਅਮੀਰ ਬਣਨ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਭੇਸ ਧਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਹੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੩੯) ਕੁੰਜਾਂ ਸੈਲਾਨੀ ਪੰਛੀ ਹਨ। ਫਥਵੀਂ ਰੁੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਡ ਕੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਵਤਨ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ। ਦੂਰ ਦੁਰੇਡੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਬੰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਰ੍ਹੇ ਕੇ ਜਲ ਥਲ ਕਰ

ਦੋਦੀਆਂ ਹਨ, ਛੱਪੜ ਟੋਬੇ ਤਾਲਾਬ ਸਭ ਨਕਾ ਨਕ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵੇਖੋ ਭਾਗ ਪਾਪੀ ਹੋ ! ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ-ਹੀਣ ਮਨੁੱਖ ! ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ-ਮੋਹਿਆ ਮਨੁੱਖ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸਦਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੪੦) ਸਹਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਛੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚੋਂ ਸਹਰ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਛੱਤ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਛੱਤ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਦ ਨਿਓੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਤਕਦੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਆਪਣੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੁੱਜਰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦੁੱਧ ਚੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੈਸੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਭ ਦਾ ਚਸਕਾ ਬੁਰਾ ! ਕੁੰਭੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਧਨ ਜੋੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਖਰ ਧਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬਿਆ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੪੧) ਖੂਹ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਡੱਛੂਆ ਨੂੰ ਉਹ ਖੂਹ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ।

(੪੨) ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਉਛਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਟੋਭੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਏ, ਤੇ ਨਦੀ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਖਦਾ ਕੋਲਾ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ, ਬੁੱਝ ਕੇ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਬੰਸਤ ਹੁੰਤੇ ਜਦੋਂ ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਇਲ ਆ ਕੇ ਅੰਬਾ ਉੱਤੇ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਤੇ 'ਕੂ ਕੂ' ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸੁਰ ਬੜੀ ਵੈਰਾਗ-ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਇਲ ਦਾ ਰੰਗ ਭੀ ਕਾਲਾ ਹੈ। ਕਵੀਆ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਕਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ, ਮਾਨੋ, ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਸਤਾ, ਬੜਾ ਬਿਖੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਠੋਕਰਾਂ, ਕਦਮ

ਕਦਮ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਤੇ ਹਾਹੁਕੇ ।

(੪੩) ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਆ ਕੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨ ਲੱਗੇ, ਤੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੁੱਤਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਘਰ ਬਲ ਉੱਠੇ । ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਗੁੱਝੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ । ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਹ ਮੋਹ ਇਤਨਾ ਮਿੱਠਾ ਭੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਭੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਨਸਾਨ ਗਿਲ੍ਹੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁੱਕੀ ਭੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ

(ਸ) ਮਾਣ ਕੂੜਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸੂਹੀ)—ਰਾਤਿ ਕਾਰਣਿ ਧਨੁ ਸੰਚੀਐ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ
ਪੰਨਾ ੬੫੨
੨. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੪—ਦਿਨਸੁ ਚੜੈ ਫਿਰਿ ਆਬਵੈ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੩੧੨
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ)—ਏਹ ਭੂਪਤਿ ਰਾਣੇ ਰੰਗ, ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਸੁਹਾਵਣਾ
ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੭੩੮
੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ)—ਧਨੁ ਸੰਪੇ ਮਾਇਆ ਸੰਚੀਐ—ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ
ਪੰਨਾ ੭੪੬
੫. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫—ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ— ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੩੨੦
੬. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫—ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਪੋਲੀਐ— " " " ੩੧੬
੭. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੫—ਬਹੁਤੁ ਦਰਬੁ ਕਰਿ
ਮਨੁ ਨ ਆਖਾਨਾ " ਦੂਜੀ " ੧੪੦
੮. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਆਪਨ ਤਨੁ ਨਹੀ, ਜਾ ਕੋ ਗਰਬਾ—" " " ੧੭੮
੯. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਗਰਬੁ ਬਡੋ, ਮੂਲੁ ਇਤਨੋ— " " " ੩੦੭
੧੦. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ
ਮਾਇਆ ਕੇ ਹੋਤ— " " " ੫੬੬
੧੧. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਗਰਬਾਵੈ— " " " ੬੪੨
੧੨. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਤੇਰੈ ਧਨਾ—" " " ੬੮੬
੧੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮ: ੪)—ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕਾ
ਰਾਖਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ— " " " ੮੧੧
੧੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਵਾਊ 'ਸੰਦੇ ਕਪੜੇ,
ਪਹਿਰਹਿ ਗਰਬਿ ਗਵਾਰ— " " " ੮੨੫
੧੫. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਰਾਜ ਮਿਲਕ ਜੋਬਨ ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਭਾ— " ਤੀਜੀ " ੧੭੪
੧੬. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਕੈ ਰਾਜੁ ਕਮਾਇਆ— " " " ੨੩੬
੧੭. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਉਠਿ ਵੰਞੁ ਵਟਾਉੜਿਆ,

ਤੈ ਕਿਆ ਚਿਹੁ ਲਾਇਆ—		ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੫੮੬
੧੮. ਗੂਜਰੀ ਮ: ੫—ਪ੍ਰਥਮੈ ਗਰਭਿ ਮਾਤਾ ਕੈ ਵਾਸਾ—	,, ਚੌਥੀ ,, ੩੮	
੧੯. ਗੂਜਰੀ ਮ: ੫—ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬੰਧਪ—	,, ,, ,, ੪੭	
੨੦. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮ: ੫—ਚੰਦਲੁ ਸੁਪਨੈ ਹੀ ਉਰਬਾਇਓ—	,, ,, ,, ੨੦੫	
੨੧. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਬੋਲਿ ਸੁਧਰਮੀਤਿਆ,		
ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਾਰੀ ਰਾਮ—	,, ,, ,, ੨੭੭	
੨੨. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਰਤਨੁ ਛਾਡਿ ਕਉਡੀ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ—	,, ,, ,, ੫੮੬	
੨੩. ਜੈਤਸਰੀ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਪਾਧਾਣੁ ਸੰਸਾਰੁ,		
ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ—,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੨੩੧		
੨੪. ਟੋਡੀ ਮ: ੫—ਮਾਈ ਮਾਇਆ ਛਲੁ—	,, ,, ,, ੨੮੬	
੨੫. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਬੁਰੇ ਕਾਮ ਕਉ ਉਠਿ ਖਲੋਇਆ—	,, ,, ,, ੩੮੮	
੨੬. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ—	,, ,, ,, ੪੨੬	
੨੭. ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ,ਤੂ ਕਾਏ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾਨਾ—,, ,, ,, ੫੬੫		
੨੮. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਬਿਖੈ ਬਨੁ ਫੀਕਾ ਤਿਆਗਿ		
ਰੀ ਸਖੀਏ—,, ਛੇਵੀਂ ,, ੪੧		
੨੯. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਮਿਰਤੁ ਹਸੈ ਸਿਰ ਉਪਰੇ —	,, ,, ,, ੭੫	
੩੦. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਤ ਹੇ—	,, ,, ,, ੧੪੧	
੩੧. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫—ਸਿੰਚਹਿ ਦਰਬੁ ਦੇਹਿ ਦੁਖੁ ਲੋਗ—	,, ,, ,, ੫੧੩	
੩੨. ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀਆ—ਬਿਰਖੈ ਹੋਇ ਸਭਿ		
ਜੰਤ ਇਕਠੇ—	,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੫੧੬	
੩੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਠਗਾ ਨੀਹੁ ਮਤੋੜਿ—	,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੭੧	
੩੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਗਹਡੜੜਾ ਤ੍ਰਿਣ		
ਛਾਇਆ—	,, ,, ,, ੫੭	
੩੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੫(ਵਾਰ ਮਾਰੂ—ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਕਰਹਿ—	,, ,, ,, ੮੩	
੩੬. ਕੇਦਾਰਾ ਮ: ੫—ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਬ ਜਾਤ—	,, ,, ,, ੨੧੫	
੩੭. ਸਵਈਏ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮ: ੫—ਰੇ ਮਨ ਮੂਸ,		
ਬਿਲਾ ਮਹਿ ਗਰਬਤ—	ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੪)	
੩੮. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਜਬ ਲਗੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵੇ ਮੁਖਿ ਬਾਤੀ—,, ਤੀਜੀ ,, ੭੦੮		
੩੯. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ—	,, ,, ,, ੧੭੮	

੪੦. ਕਬੀਰ ਜੀ—ਰਾਮੁ ਸਿਮਰੁ, ਪਛੁਤਾਹਿਗਾ ਮਨ—ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੧੭

੪੧. ਧਨਾਸਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ

ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ—,, ,, ,, ੧੬੩

੪੨. ਸੋਰਠਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ,

ਪਵਨ ਕਾ ਬੰਭਾ—,, ਚੋਥੀ ,, ੮੦੬

੪੩. ਬਸੰਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਤੁਝੈ ਸੁਬੰਤਾ ਕਛੂ ਨਾਹਿ—,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੬੫੦

੪੪. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (ਮ: ੫)—ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨਾ

ਵਡਿਆਈਆ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੦੫)

੪੫. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਬੋਣੀ ਜੀ—ਰੇ ਨਰ ਗਰਭ ਕੰਡਲ

ਜਬ ਆਛਤ—,, ਪਹਿਲੀ ,, ੫੭੭

ਭਾਵ:—

(੧) ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਟੈਣ-ਬਸੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਜੋੜਿਆ ਧਨ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(੨) ਖੂਹ ਵਿਚ ਵਹਾਈ ਹੋਈ ਲੱਜ ਨੂੰ ਉਤੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜੇ ਚੂਹਾ ਨਿੱਤ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਕੁਤਰਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਲੱਜ ਦਾ ਕੀਹ ਭਰਵਾਸਾ ? ਆਖਰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪਏਗੀ ।

ਸਾਵਣ ਦੀ ਸਿਲ੍ਹ ਵਿਚ ਚਿਪਚਿਪ ਕਰਦੇ ਗੁੜ ਉਤੇ ਮੱਖੀ ਆ ਬੈਠਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਦੇ ਖੰਭ ਗੁੜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮੱਖੀ ਉਥੇ ਹੀ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਉਮਰ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਬਾਜ਼ੀ ਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੩) ਕਸ਼ੂਭੇ ਦੇ ਸੋਖ-ਰੰਗੇ ਫੁੱਲ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਜ-ਬਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਬੜੇ ਸੁਆਦਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਾਰ ਦਿਨਾ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹੈ ।

(੪) ਧਨ ਪਦਾਰਥ, ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ—ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਥ ਚਾਰ ਦਿਨਾ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿੰਦ ਦਾ ਅਸਲੀ ਸਾਥੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।

(੫) ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਬੀਜਦਾ ਹੈ । ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ

ਤਾਂ ਇਹੀ ਨਿਯਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਕਣ ਤੇ ਫਸਲ ਵੱਢਿਆ ਜਾਇਗਾ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸਾਨ ਹਰੀ ਖੇਤੀ ਹੀ ਵੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੀਹ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਬਿਰਧ ਉਪਰੇ ਹੀ ਆਵੇਗੀ। ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕਦੇ ਭੀ ਟਾਲ-ਮਟੋਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(੬) ਬੱਕਰੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵੇਖੋ, ਟੱਪਦੇ ਕਲੋਲ ਕਰਦੇ ਕੈਸੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਕਬੂਤਰ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ ਟਪੋਸਣੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਟੱਪਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਅਡੋਲ ਹੀ ਆ ਦਬੋਚਦੀ ਹੈ।

(੭) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬੜੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖੀਏ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੋਹਨਤ ਮਸ਼ੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਬੱਕੇ ਹੋਏ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਰਾਤ ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਜੇ ਧਨ ਲੱਭ ਪਏ, ਰਾਜ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚੁਫੇਰੇ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਹੁਕਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਵਿਗਾਰੇ ਫੜ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਚੁਕਾ ਦਿਉ, ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ! ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮੀਂ ਨੂੰ ਰਾਖਾ ਬਿਠਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਖੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਕਾਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ?

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਾਣ ਬੂਠਾ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਖੇਡ ਹੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਲੀ-ਹੱਥ ਮਨੁੱਖ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੮) ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਘੋੜੇ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਾਥ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ, ਇਹ ਨਾਲ-ਜੰਮਿਆ ਸਰੀਰ ਭੀ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ ਬੂਠੀ !

(੯) ਜੂਏ ਦੀ ਹਾਰ ਬੁਰੀ ! ਜੁਆਰੀਆ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜੂਏ ਦੇ ਦਾਅ ਹਾਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਦੀ ਹੋਰ ਅੱਗ ਮੱਚਦੀ ਹੈ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ। ਕਦੇ ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਧਰੋਂ ਸਰੀਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਕਿਸੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀ ਮੁਸਾਫਿਰ ਨਾਲ ਪਾਏ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕੀਹ ਪਾਇਆਂ ? ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਮੋਜਾਂ ਨਿੱਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ।

(੧੧) ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਇਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਤੀਲੇ ਜਿਤਨਾ ਧਨ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਪਲ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਮਾਣ ਕੂੜਾ !

(੧੨) ਧਨ, ਕੁਟੰਬ, ਰਾਜ-ਭਾਗ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ—ਮੌਤ ਆਇਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਐਸ਼ਵਰਜ ਦੇ ਮਾਣ ਤੇ ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦੇਣਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ।

(੧੩) ਹਰੇ ਵਸਲ ਦੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਖੇਤ ਵਿਚ ਟਿੱਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਵਸਲ ਪੱਕ ਗਿਆ, ਅੱਜ ਭੀ ਕੱਟਿਆ ਭਲਕੇ ਭੀ ਕੱਟਿਆ ਸਮਝੋ ।

ਬੁੱਢੇ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਹੀ ਲਗਨ ਯਕੀਨੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ।

(੧੪) ਰਤਾ ਕੁ ਹਵਾ ਹਿੱਲਿਆਂ ਉੱਡ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਬਾਰੀਕ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ।

ਮਾਣ ਕਾਹਦਾ ? ਮੌਤ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

(੧੫) ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਕਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਕੜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵਾਂਗਾ ਮਾਰ ਮੁਕਾਵਾਂਗਾ । ਪਰ ਇਹ ਅਭੀਬਰ ਕੂੜਾ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਹੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਨਾਵਣ ਪਿਛੋਂ ਪਿੱਛੇ ਉਤੇ ਪਾ ਲੈਣੀ ਹੈ ।

(੧੬) ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਉੱਤੇ ਘੁਮਿਆਰ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਜਾਏ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਛਿੱਟਾਂ ਪਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਧਨ, ਹਕੂਮਤ, ਫੌਜਾਂ, ਮਹਲ-ਮਾੜੀਆਂ, ਵਡਾ ਪਰਵਾਰ—ਇਹ ਸਭ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ ।

(੧੭) ਹਰਨਾ ਦੇ ਸਿਕਾਰੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤੋ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਹਰਨ ਉਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਲ ਦੌੜਿਆ ਆ ਕੇ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਖੀ ਮਿੱਠੇ ਉੱਤੇ ਚੰਬੜ ਕੇ ਜਾਨ ਗਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹਥਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ-ਵੱਸ ਹਾਥੀ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿਗਦਾ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਾਫਿਰ ਰਸਤੇ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੈਂਡਾ ਖੌਤਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭੋਗ, ਜੀਭ ਦਾ ਚਸਕਾ, ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ—ਅਜੇਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਠੇਢੇ ਜੀਵ-ਮੁਸਾਫਿਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਖੇੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਖ਼ਰ ਉਮਰ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਪੁੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੧੮) ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏਆਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਆਨੇ ਭਾੜਾ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਬੈਲੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ।

ਧਨ ਜੋੜਿਆ, ਮਹਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਉਸਾਰੇ, ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਯਾਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਾਏ। ਜਦੋਂ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਈ, ਕੋਈ ਇੱਕ ਪੈਰ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(੧੯) ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ, ਧਨ ਮਾਲ—ਮੌਤ ਆਇਆਂ ਸਭ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨੦) ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਹੋਏ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸੋਖ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਇਮ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਾਥ ਦੀ ਪਾਂਇਆਂ ਭੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਹੈ।

(੨੧) ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਨ ਰਾਜ-ਮਾਲ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਾਣ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਥ ਕੱਚਾ ਹੈ।

ਚਾਨਣੀ ਰਾਤੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਉੱਠਦਾ ਧੂੰਆਂ ਮਹਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਆਇਆ, ਤੇ ਉਹ ਘਰ-ਮਹਲ ਭੀ ਗਾਇਬ।

(੨੨) ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੈਸੇ ਰੁਪਏ ਦੁਆਨੀਆਂ ਦੁਆਨੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਭ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਰੁਪਏਆਂ ਦੇ ਵੱਟੇ ਕੋਈ ਇਕ ਕੋਢੀ ਭੀ ਦੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤਿਹਾਇਆ ਹਰਨ ਠਗਨੀਰੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ। ਬੇਅੰਤ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਜਿਹਾ।

ਕਿਤਨੀ ਅਭਾਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਮਾਇਆ ਖਾਤਰ ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਣਜ ਭੁਲਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ! ਮਾਇਆ-ਠਗਨੀਰੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੩) ਜੂਏ ਦੀ ਚੇਟਕ ਬੁਰੀ ! ਜੁਆਰੀ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਾਜੀ ਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਜੂਏ ਦਾ ਚਸਕਾ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਹੋਰ ਵਧਦਾ ਹੈ ।

ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮੁਸਾਫਿਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਰਾਵਾਂ ਮੁਸਾਫਿਰ-ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਸਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹੋਰ ਰਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਉਥੇ ਹੀ ਉਹ ਬੈਠ ਜਾਇਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਖੋਟਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਮੁਸਾਫਿਰ ਹੈ । ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਇਸ ਦੀ ਮੰਜਲ ਹੈ । ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਕ ਅੰਗ ਮਿਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰਚ ਕੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸਾਨਾ ਭੁਲਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । ਜੀਵਨ-ਬਾਜੀ ਹਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਹਾਰ ਬਿਤਨੀ ਮਿੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰਦੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੪) ਗੋਹਿਆਂ ਤੇ ਲਕੜ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲੀਏ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਜੇ ਹੋਰ ਲੱਕੜਾਂ ਗੋਹੇ ਪਾਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਅੱਗ ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਮਘਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਪਰ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਕੱਖ ਪਾਣੇ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੁੱਝ ਜਾਇਗੀ ।

ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਪੈਂਡੇ ਪਿਆ ਰਾਹੀ ਬੜਾ ਘਾਬਰਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਬਦਲੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਰਤਾ ਛਾਂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਰਾਹੀ ਨੂੰ, ਮਾਨੋ, ਜਾਨ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਛਾਂ ਦਾ ਕੀਹ ਭਰਵਾਸਾ ? ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਆਇਆ, ਤੇ ਬਦਲੀ ਉੱਡ ਗਈ ।

ਹੜਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਹਾਂ, ਲੰਘਦੇ ਲੰਘਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫ਼ਸਲ ਡੰਗਰ-ਵੱਡੇ ਤੇ ਘਰ-ਘਾਟ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮਾਇਆ ਇਕ ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਝੂਟਾ ਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵੱਟੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਚੌੜ੍ਹੇ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੨੫) ਹਰੇਕ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਅਜੀਜ਼ ਮਿਤ੍ਰ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਇਥੋਂ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੋੜਿਆ ਕਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ।

ਫਿਰ ਬਿਤਨਾ ਲਾਲਚ ਕਿਉਂ ?

(੨੬) ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣ ਵਹਿੰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇਹੜੇ ਪਾਣੀ ਅੱਜ ਇਕ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਮੁੜ ਕਦੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਦਿਨ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੇ । ਫਿਰ ਇਹ ਇਤਨੀ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਉਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਗਵਾਏ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਨਿਬਾਹੁਣਾ ?

(੨੭) ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਸ਼ੋਖੀ ਵਿਖਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਉੱਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਣਾ—ਕਿਤਨਾ ਕਮਲਾ-ਪਨ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਦਾ !

ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ੋਖੀ ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ ।

(੨੮) ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਜਦੋਂ ਉਤਾਂਹ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਉਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਤਪਦੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਰੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡਲ੍ਹ ਡਲ੍ਹ ਕਰਦਾ ਤਲਾਬ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਤਿਹਾਇਆ ਹਰਨ ਵਿਚਾਰਾ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਕਦੇ ਇਕੋ ਥਾਂ ਟਿਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਢਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਛਾਂ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਛੱਡਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਾਥ ਕਦੇ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ । ਫਿਰ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸੇ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਵਿਚ ਵਿਅਰਥ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੨੯) ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬੜਾ ਸ਼ੋਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਕਪੜੇ ਭੀ ਰੰਗਦੇ ਸਨ । ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਾਉਂਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੰਗ ਫਿਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਕਈ ਠੱਗੀਆਂ ਫਰੋਬ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਮੌਤ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੱਸਦੀ ਹੈ । ਆਖ਼ਰ ਸਰੀਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਠੱਗੀਆਂ ਫਰੋਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ-ਹੱਥ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਤਨਾ ਅਭਾਗਾ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ।

(੩੦) ਕੱਖਾਂ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਕੋਠਾ ਉਸਾਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਗ ਬਾਲ ਕੇ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ—ਕੋਈ ਕਮਲਾ ਹੀ ਇਹ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਹੀ ਪਾਇਆਂ ਹੈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਅੱਗ ਇਸ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਛੇਤੀ ਇਹ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਇਗਾ ।

ਪਰ ਚੋਗਾ ਖਿਲਰਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਪਸਰੇ ਜਾਲ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

(੩੧) ਕਿਤਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਹੋ ਕੇ, ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਔਖਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਾਇਆ ਜੋੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ! ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ, ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਗਈ । ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਹੀ ਗਿਆ ।

ਇਕ ਅਜਬ ਮਿੱਠਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਇਹ !

(੩੨) ਦਿਨ ਭੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੰਘੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਾਂ; ਲਾਲ੍ਹੜੀਆਂ, ਘੁੱਘੀਆਂ, ਤੋਤੇ ਆਦਿਕ ਕਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚੋਗਾ ਚੁਗਣ ਵਾਸਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਘਟਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਰੈਣ-ਬਸੇਰੇ ਲਈ ਉਸ ਬੰਘੀ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਹਣੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਨਹੀਂ, ਬੰਘੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਆਪਣੀ ਕਹਿ ਸਕੇ । ਜਿਸ ਟਹਣੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਉਹ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਟਹਣੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਰਾਤ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਲੋ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਉਥੋਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਉਂ ਰੈਣ-ਬਸੇਰਾ ਹੀ ਹੈ । ਮਾਣ ਕਾਹਦਾ ?

(੩੩) ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਉੱਠਦੇ ਪੂੰਝੇਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਟਪਲਾ ਨਾਹ ਖਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਸਹਰ ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਦੋ ਘੜੀਆ ਦੇ ਮਾਇਕ ਮੌਜ-ਮੇਲੇ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਆਖ਼ਰ ਬਹੁਤ ਖੁਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(੩੪) ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਘਾਹ ਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਡਾ ਲੱਦ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਅੱਗ ਬਾਲ ਬਾਲ ਕੇ ਬੈਠਿਆਂ ਕਦੇ ਨ ਕਦੇ ਅੱਗ ਲੱਗ ਹੀ ਜਾਇਗੀ, ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਇਗਾ ।

ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ।

(੩੫) ਬੜੀਆਂ ਭੁੰਘੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨੀਹਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਸਾਰੇ ਹੋਏ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਭੀ ਭੁਚਾਲ ਦੇ ਤਕੜੇ ਝੋਲੇ ਆਇਆਂ ਢਹਿ ਕੇ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਕੋਠੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਉਸਾਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਬ ਹੀ ਰਾਖਾ !

ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੀਹ ਭਰਵਾਸਾ ਕੇਹੜੇ ਵੇਲੇ ਢਹਿ ਪਏ ? ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਹੜ

ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੋ ।

(੩੬) ਭੋਲਾ ਹਰਨ ਠਗਨੀਰੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਜਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਕਦੇ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।

ਧਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਮਾਣ ਭੀ ਕੁੜਾ ।

(੩੭) ਬੂਹਾ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਬੜੀ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਖੁੱਡ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾਸ ਬਿੱਲੀ ਤਾਕ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਬੂਹਾ ਖੁੱਡ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲੀ ਝੱਟ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਮੌਤ ਨੇ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਆ ਹੀ ਦਬੋਚਣਾ ਹੈ । ਧਨ ਸੰਪਤ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਲੂ ਝਾਂਗੁ ਤੁਰੇ ਫਿਰਨਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ।

(੩੮) ਦੀਵਾ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਚਾਨਣ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਤੇਲ ਤੇ ਵੱਟੀ ਹੈ । ਦੀਵਾ ਬੁੱਝਿਆਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ।

ਜਦ ਤਕ ਜਿੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੁਮਕਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੁੱਕਿਆਂ ਸਰੀਰ ਵਹਿ ਵੇਰੀ । ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਲ ਵਧੀਕ ਭੀ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ।

(੩੯) ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਤਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਉਛਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੱਟਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ? ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਉਛਲੇਗਾ ਕੀਹ ? ਜਿਸ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਫਸਲ ਵੱਢ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਵਾੜ ਕਿਉਂ ਵੇਲੀ ਹੋਈ ? ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਹੀ ਅਜੇਹੇ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇਗਾ ।

ਪਰ ਵੇਖੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ! ਬਾਲਪਨ ਤੋਂ ਬਿਰਧ ਉਮਰ ਤਕ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੌਤ ਆਉਣ ਤੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਮਹਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੪੦) ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ, ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਪੱਕਾ ਕਾਗਜ਼ ਹੋਵੇ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਧਨ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਪਾਂਇਆਂ ਕਾਗਜ਼ ਜਿਤਨੀ ਹੀ ਸਮਝੋ ।

(੪੧) ਦੁਰਯੋਧਨ ਤੇ ਰਾਵਣ ਵਰਗੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਆਖਰ ਖੱਟ ਕੇ ਕੀਹ ਲੈ ਗਏ ?

ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਾਥ ਕੱਢਾ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਮੋਜਾਂ ਜੀਵਨ-ਆਦਰਸ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

(੪੨) ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਰਾਤ ਆ ਜਾਏ, ਉਥੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਹਣੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ

ਕੇ ਰਾਤ ਗੁਜਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਕਿਤੇ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਕਿਤੇ ਮੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮੱਲਦਾ ।

ਇਸ ਸਰੀਰ-ਪਿੰਜਰ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਦਾ ਬਸੋਰਾ ਭੀ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਘੜੀ-ਪਲ ਦਾ ਹੈ । ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਚੌਥ ਥਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮੱਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਬਣਾਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਆਖ਼ਰ ਸੁਆਹ ਦੀ ਵੇਰੀ ।

(੪੩) ਭਾਦਰੋ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇਤਲੇ ਜਿਹੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਘਾਹ-ਬੂਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਖੁੰਬਾਂ ਉੱਗਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਵੇਰ-ਸਾਰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਸੋਹਣੀ ਚਿੱਟੀ ਖੁੰਬ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਏਗੀ । ਲੋਕ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਖੁੰਬਾਂ ਪੁੱਟ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਾਜੀ ਰਿੰਨੂਦੇ ਹਨ। ਜੇਹੜੀ ਖੁੰਬ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਾਹ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਟਿਕੀ ਰਹੇ, ਉਹ ਦਿਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਜੰਮ ਕੇ ਇਕੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਮਲਾ ਭੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਭੀ ਇਹੀ ਪਾਇਆਂ ਹੈ ।

(੪੪) ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਟਿੱਬੇ ਸੁੱਕੇ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ।

ਧਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਅਵਰਾ ਵਿਚ ਆਕੜਨਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ । ਧਨ ਇਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਵਾਨੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਆਕੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੀਵਨ-ਉੱਚਤਾ ਖੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਹੀ ਇੱਥੋਂ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੪੫) ਬੁੱਢੀ ਉਮਰੇ ਧੌਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪਤਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦੀ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਪੋਤਰੇ ਪੋਤਰੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰ-ਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)—ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੋਤਨੀ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੧੪
੨. ਪਉੜੀ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਆਸਾ)—ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ
ਜੇ ਆਪਣੀ— , , , ੬੨੭
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)—ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ
ਨ ਪਾਇਓ— , , , ੬੩੫
੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੧—(ਵਾਰ ਆਸਾ)—ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ
ਵਾਰਿਆ— , , , ੬੬੩
੫. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧—ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ ਕਾਰਨ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ—, ਚੌਥੀ , ੫੦੮
੬. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧—(ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)—ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ
ਸੋਤੁ ਬਿਧਾਤੈ—, ਸੱਤਵੀਂ , ੫੬
੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਆਸਾ)—ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ—, ਤੀਜੀ , ੬੧੪
੮. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)—ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ, ਪਾਹੂ ਨਿਵਲ—, ਨਾਵੀਂ , ੪੦
੯. ਮਾਰੂ ਮ: ੩—ਮਾਰੂ ਤੇ ਸੀਤਲੁ ਕਰੇ—, ਸੱਤਵੀਂ , ੩੮੭
੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੩—(ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਬਬੀਹਾ ਤਿੰਨੀ ਰੈਣਿ
ਬੋਲਿਆ—, ਨਾਵੀਂ , ੨੬੭
੧੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩—(ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਧੁਰਹੁ ਖਸਮਿ
ਭੋਜਿਆ—, ਦਸਵੀਂ , (੫੭)
੧੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਬਾਬੀਹਾ ਸਗਲੀ
ਧਰਤੀ ਜੇ ਫਿਰਹਿ—, , , (੫੮)
੧੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੪—(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ
ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ , ਪਹਿਲੀ , ੫੫੧
੧੪. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੪—ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ ਬਿਥੈ ਬਿਖੁ ਰਾਤੇ—, ਪੰਜਵੀਂ , ੩੬
੧੫. ਕਲਿਆਨ ਮ: ੪—ਰਾਮ ਜੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਕਰੀਜੈ—, ਨਾਵੀਂ , ੫੧੩
੧੬. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਸੂਕੇ ਹਰੇ ਕੀਏ ਖਿਨ ਮਾਹੇ—, ਦੂਜੀ , ੨੦੧
੧੭. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਲਲਾ ਲਾਵਉ
ਅਉਖਧ ਜਾਹੁ—, , , ੫੫੧
੧੮. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ—, ਚੌਥੀ , ੬੦੧

੧੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਜੋਤਸਰੀ)—ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ

ਅਸਗਾਹੁ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੫੪

੨੦. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਭੂਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ—, ਛੇਵੀਂ ,, ੪੫

੨੧. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ—, ,, ,, ੧੩੦

੨੨. ਗੋਤ ਮ: ੫—ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ—, ,, ,, ੩੭੫

੨੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੫—(ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਜੋ ਭੁਬੰਦੋ ਆਪਿ—, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੮੩

੨੪. ਸੋਰਠਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਅਣਮਜ਼ਿਆ ਮੰਦਲੁ ਬਾਜੈ—, ਚੌਥੀ ,, ੭੬੬

੨੫. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ—ਅਮਿਅ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ—, ਦਸਵੀਂ ,, (੧੦)

੨੬. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ—ਕਚਹੁ ਕੰਚਨੁ ਭਇਅਉ—, ,, (੨-੬)

੨੭. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ—ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ—, ,, (੩-੭)

(ਨਲੂ ਭੱਟ)

੨੮. ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ—ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੁ—, ,, (੪-੮)

(ਨਲੂ ਭੱਟ)

੨੯. ਬੰਸਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮ: ੪—ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਕੋਠਰੀ—, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੫੪੦

੩੦. ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਏਕੁ ਕੋਟੁ, ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ—, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੬੭੭

੩੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ) ਬਾਬਾਣੀਆ

ਕਹਾਣੀਆ—, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੧੦੫

੩੨. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ—, ਤੀਜੀ ,, ੧੮੪

ਭਵ: 1—

੧. ਕਦੇ ਕਦੇ ਬੇ-ਰੁੱਤੀ ਵਰਖਾ ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਲਿਸਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਫਸਲ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਪਾਸ ਵਿਹਲ ਨਾਹ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਉਹ ਫਸਲ ਨਿਖਸਮੇ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਮੀਣ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦੇ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਬਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਭਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਤੱਖ ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜਿਮੀਂਦਾਰ-ਖਸਮ ਦੇ ਨਾਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਮੀਣ ਆਦਿਕ ਕਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਸਮ ਆ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹਬਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਤਦੋਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸੌ ਖਸਮ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਆ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਦਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ।

(੨) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਬੱਧਾ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸੌਂਕ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਯਾਦ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਨੀਵੇਂ ਮਾਇਕ ਸੰਸਕਾਰ ਮਿਟ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੩) ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਜਾਣੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂ ? ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੈ-ਜੇ ਵਿਚੋਂ ਛਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੪) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਚਾਨਣ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੫) ਬੱਟੀ-ਕਮਾਈ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਹਾੜਣ। ਇਹ ਨਾਮ-ਜਲ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਪਰ ਇਹ ਸੂਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ, ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ।

ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਉੱਦਮਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਅੰਦਰਲੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਉੱਚੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਕਰੇ।

(੬) ਰਾਵਣ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਪੁਲ ਬੱਧਾ, ਦੋਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਲੰਕਾ ਲੁੱਟੀ ਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਘਰ ਦੇ ਭੇਤੀ ਭਭੀਖਣ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਭੇਤ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਮਾਇਆ-ਵੇੜ੍ਹੇ ਮਨ ਨੇ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘੱਲਿਆ। ਗੁਰੂ, ਮਾਨੋ, ਪੁਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਥ ਮਿਟ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਘਰ ਦਾ ਭੇਤ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਹੋ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਪੱਥਰ-ਦਿਲ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਦੇ ਹਨ।

(੭) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਗ਼ਲਤ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਤੋਰ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਸਮਝੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮਕ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਨਿੰਦਾ, ਈਰਖਾ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਠੇਢੇ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੇਢੇ ਹਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿਚ।

ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸਫਰ ਪਿਆ ਮਨੁੱਖ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਠੇਢੇ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੰਦਰਕੁ ਪਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਠੇਢੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਠੇਢੇ ਲੱਗਣੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੋਏ ?

ਪਰ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਚਾਨਣ ਦੇਣਾ ਹੈ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਮਨ ਦੇਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕ ਠੇਢੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਹਨੇਰਾ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੮) ਕਿਸੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਪੱਕਾ ਜੰਦ੍ਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਤੇ ਕੁੰਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੌਣ ਖੋਹਲੇ ਉਸ ਜੰਦ੍ਰੇ ਨੂੰ ?

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ, ਸਮਝੋ, ਇਕ ਕੌਠਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੌਠੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਤਕੜਾ ਪੱਕਾ ਜੰਦ੍ਰਾ ਵੱਜਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਬਾਹਰ

ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਹਰਲੀ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਪਈ ਰਹਿ ਜਾਇਗੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਭੀ ਸਾਰ ਲੈ ? ਘਰ ਨੂੰ ਜੰਦਾ ਵੱਜਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੰਦਾ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਖੋਹਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜਕੜ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੯) ਭੈੜਾ ਜਿਹਾ ਲੋਹਾ ਭੀ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਲੱਗਦਿਆਂ ਹੀ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਪਦਾ ਰੇਤ-ਥਲਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਚਰਨ ਉੱਚਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੂਕਦਾ ਹੈ।

(੧੧) ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰਦੇ ਹਨ, ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਡ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਨ ਧਨ ਬੇਅੰਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਠੰਢ ਵਰਤਦੀ ਹੈ।

(੧੨) ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਲਈ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਕ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੧੩) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਪਏ, ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈਏ, ਤਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੪) ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਤੋਰ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਠੰਡੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਠੰਡੇ ਖਾਣੇ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਦਇਆਵਾਨ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਸੜਕ ਪਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਫਰ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਣ ਦੀ ਆਸ

ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾਫੜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਸੜਕੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੀਵਨ-ਪੈਂਡਾ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੧੫) ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੀ ਇਕ ਚਿੰਗਾੜੀ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ; ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਛੁੜਕੇ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਬ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਚਿੰਗਾੜੀ ਬਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦਗਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੀਵਨ ਪਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਗਾਈ ਦੇ ਖੰਭ ਪਾਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦੇ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ ।

(੧੬) ਪਾਣੀ ਖੁਣੋਂ ਸੁੱਕ ਰਹੇ ਬੇਲ ਬੂਟਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਮੂੜ ਜਿਵਾਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਹਰੇ-ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਸਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਮੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਛੱਟਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨ ਟਹਿਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਬਿਹ ਮਿਹਰ ਹੈ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ !

(੧੭) ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਰੋਗ ਦੀ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੀ ਦਵਾਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਆਣਾ ਵੇਦ ਦਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਹੇਜ ਸੰਜਮ ਤੇ ਅਨੁਪਾਨ ਭੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਭੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ-ਵੇਦ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਭ-ਆਚਰਨ ਦਾ ਅਨੁਪਾਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਸਿਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੮) ਕਈ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁੱਕ ਕੇ ਤੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਕਈ ਹਕੀਮਾਂ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਟੋਭਿਆ ਸਰੋਵਰਾਂ ਤੇ ਨਵਾਂ-ਚੀਆਂ ਹਨ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰੀ ਦਵਾਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਬੜਾ ਚੰਦਰਾ ਰੋਗ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਜਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਸੁੱਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਗੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਧੀਕ ਵਧੀਕ ਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਸੁਚੱਜਾ ਵੇਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ

ਸੁਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੯) ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਮ-ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਸ ਅਥਾਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੦) ਜਗਤ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਕਾਮ ਵਿਚ ਫ਼ੋਪ ਵਿਚ ਲੋਭ ਵਿਚ ਮੋਹ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ।

(੨੧) ਪਿਤਾ ਦਸ਼ਰਥ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਸ ਸਮੇਂ ਪੰਚਬਟੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਲਛਮਨ ਨੇ ਸਰੂਪਨਖਾ ਦਾ ਨੱਕ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਇਸ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਛਲ ਰਚਿਆ । ਇਕ ਦੌੜ ਸੁੰਦਰ ਹਰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਲੰਘਿਆ । ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰਨ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ । ਹਰਨ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ ਹਠ ਕੀਤੇ ਨੇ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਹਰਨ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਗਏ । ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਉਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਕੇ 'ਹਾਏ ਲਛਮਨ, ਹਾਏ ਲਛਮਨ,' ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਛਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ । ਪਰ ਉਹ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕ (ਕਾਰ=) ਲਕੀਰ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ 'ਰਾਮ-ਕਾਰ' ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨ ਨਿਕਲਣਾ । ਰਾਵਣ ਸਾਧੂ-ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਸੀਤਾ ਜੀ ਲਕੀਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਆਟਾ ਪਾਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ । ਲਕੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ, ਮਾਨੋ, 'ਰਾਮ-ਕਾਰ' ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗੁਰੂ ਇਹ ਰਾਮ-ਕਾਰ ਖਿੱਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀ ਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

(੨੨) ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਭੀ ਭੁੱਲਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬਣ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਵਿਕਾਰ-ਲਹਿਰਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਲੋਕ ਸੱਪ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੀਲਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਸਭ ਮੰਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਤਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ-ਸੱਪ ਨੂੰ ਕੀਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਹ ਸਬਦ-ਮੰਤਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ-ਸੱਪ ਨੂੰ ਕੀਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਸਦਾ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖੇ। ਕੁਰਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਹੀ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੨੩) ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋਏ ਨਦੀ ਨਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਰੂ-ਬੰਦੇ ਹੀ ਸਹੀ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਹੜਾ ਆਪ ਹੀ ਗੋਤੋ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵੇ ?

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਹੀ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਦਾ ਕੀਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ? ਰੱਬ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲਟਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੰਘਦੇ ਬੰਦੇ ਉਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੇਖਣ ਲਈ ਅਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠ ਉੱਠ ਕੇ ਉਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਤਸਵੀਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਤੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਜਗਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੁਰਾਹੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਭੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉੱਚੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੨੪) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬੱਦਲ ਵਹਿਊਆ ਜੇਠ-ਹਾੜ ਵਾਲੀ ਤਪਸ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹਿਆਂ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਢੋਲ ਵੱਜੇ, ਤਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮਨ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੱਚਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਥੇ ਸਾਤੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨੫) ਗੁਰੂ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੬) ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹਿਆਂ ਤਾਂਬਾ ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਧਾਤ ਸੌਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਪਾਸ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋਲੇ ਮੇਲ ਦੇ ਰੁੱਖ ਭੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ-ਸੁਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਤਾ-ਸੁਭਾਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੭) ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੋਟ ਬੁਰੀ ! ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਖੱਟ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਕੜ ਆਕੜ ਕੇ ਨਾਹ ਤੁਰਦਾ ਹੋਵੇ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਥੀ ਬਣ ਜਾਣ, ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਦਾ ਮਾਣ-ਅਫਰੇਵਾਂ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ।

ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਹ ਧਨ ਦਾ ਨਾਹ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਾਣ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(੨੮) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਸੌਖਣੇ ਮਨੁੱਖ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਠੇਢੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨਿਵਾਣ ਵਿਚ । ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਵਾਂ-ਨਰੋਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੯) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਅੰਞਾਣ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਪੰਜੇ ਚੋਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਾਸ ਪੂੰਜੀ ਲੁੱਟ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆਂ ਸੂਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

(੩੦) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਪੰਜ ਚੋਧਰੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ । ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੁਆਮਲਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਕ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਜੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ-ਰੂਪ ਪਰਜਾ ਇਸ ਵਿਚ

ਵੱਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦੇ ਵਹੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ।

(੩੧) ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਉੱਚ-ਜੀਵਨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਾਸਤੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

(੩੨) ਜਿਵੇਂ ਬਿੱਲੀ ਚੂਹਿਆ ਨੂੰ ਭੱਜ ਕੇ ਖਾਣ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਮਾਰਿਆ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਕ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੁੱਖੀ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੁੱਖੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਮਰੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਜੀਉ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਨੋ, ਬਿੱਲੀ ਚੂਹਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੋਰ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

੫. ਸੰਗਤਿ

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ, ਕੁਸੰਗ

ਸੰਗਤਿ—

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸੂਹੀ)—ਤੁਰਦੇ ਕਉ ਤੁਰਦਾ ਮਿਲੈ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੫੪
 ੨. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੩—ਪੰਖੀ ਬਿਰਖਿ ਸੁਹਾਵੜਾ— , , ਪਹਿਲੀ , , ੪੩੬
 ੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ)—ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ
 ਏਕੁ ਫਲੁ— , , ਚੌਥੀ , , ੨੬੪

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ—

੪. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੪—ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲ ਜਲੁ
 ਧਿਆਵਹੁ— , , ਛੇਵੀਂ , , ੨੦੨
 ੫. ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ ਮ: ੪—ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਰਸਿ ਲਾਗਾ— , , ਸੱਤਵੀਂ , , ੩੩੩
 ੬. ਕਾਨੜਾ ਮ: ੪—ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ, ਤਰਾਵੈਗੋ , , ਨਾਵੀਂ , , ੪੩੦
 ੭. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ— , , ਦੂਜੀ , , ੧੫੪
 ੮. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ— , , , , ੨੭੬
 ੯. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚੌਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ— , , ਤੀਜੀ , , ੩੦੫
 ੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫—(ਧੰਨਾ ਜੀ)—ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸੰਗਿ—, , , , ੭੮੦
 ੧੧. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ— , , ਚੌਥੀ , , ੬੩੬
 ੧੨. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਓ ਮੋਹਿ ਨਾਮਾ— , , ਪੰਜਵੀਂ , , ੫੪
 ੧੩. ਕਾਨੜਾ ਮ: ੫—ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ— , , ਨਾਵੀਂ , , ੩੮੩
 ੧੪. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਉ ਲੀਜੈ ਗਭੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ— , , ਅਠਵੀਂ , , ੪੪੩
 ੧੫. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਗੰਗਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਲਿਤਾ ਬਿਗਰੀ—, , ਅਠਵੀਂ , , ੪੨੨
 ੧੬. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਚੰਦਨ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ—, , ਦਸਵੀਂ (ਨੰ:੧੧)
 ੧੭. ਬਸੰਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਸਹਜ ਅਵਲਿ ਧੂੜਿ ਮਲੀ
 ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ— , , ਅਠਵੀਂ , , ੬੪੪
 ੧੮. ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਤੁਮ ਚੰਦਨ, ਹਮ ਇਰੰਡ
 ਬਾਪੁਰੇ—, , ਤੀਜੀ , , ੭੦੧

੧੮. ਧਨਾਸਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਚਿਤਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਉ

ਨੈਨ ਅਵਿਲੋਕਨੋ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੭੩

ਕੁਸੰਗ—

੨੦. ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਮ: ੫—ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ— „ ਚੌਥੀ „ ੨੨੬

੨੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੫—(ਵਾਰ ਹਾਮਕਲੀ)—ਕਬੀਰ ਚਾਵਲ

ਕਾਰਣੇ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੧੭੭

ਭਾਵ :—

(੧) ਹਾਣ ਨੂੰ ਹਾਣ ਪਿਆਰਾ। ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਵਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰੀ ਦਾ।

(੨) ਜੇਹੇ ਰੁੱਖ ਉਤੇ ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ, ਜੋ ਜੀਵ-ਪੰਛੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਚੌਗਾ ਚੁਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਰੁੱਖ-ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਜੀਵ-ਪੰਛੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ।

(੪) ਇਰੰਭ ਤੇ ਪਲਾਹ ਦੇ ਬੂਟੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

(੫) ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਲੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਮਨ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੬) ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਲੋਹਾ ਭੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੭) ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੂੰਜੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲਾ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੇ ਥਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਪਰਾਇਆ ਰੂਪ ਤੱਕਣ ਵਿਚ ਮੱਸਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੰਨ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਜੀਭ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਜੀਭ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਚਸਕੇ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਵੇਖੋ ਜੀਵ ਦੇ ਭਾਗ ! ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰੇ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਚਸ਼ਕੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੁੰਜੀ ਨੂੰ ਨਿਖਸ਼ਮੀ ਪਈ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਡਾਕੂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਨਾਹ ਮਾਂ ਨਾਹ ਪਿਉ, ਨਾਹ ਮਿੱਤਰ ਨਾਹ ਭਰਾ—ਕੋਈ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਨਾਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾਹ ਹੀ ਕਿਸੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ । ਜਿਸ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਨਸੀਬ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਸ ਉਤੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ—ਹੋ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਮੈਨੂੰ ਸਤ-ਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਰੱਖ ।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਇਉਂ ਫਰਮਾਂਦੇ ਹਨ—

(੮) ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ ਬੜੇ ਬਲੀ ਹਨ । ਜੀਵ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਾਕਰਾ ਕਰਨ-ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਪਿਆ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪੇਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਂਦੇ । ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਹੀ ਵਸੀਲਾ ਹੈ—ਉਹ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ । ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਸਤ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹਨਾ ਬਲੀ ਬਗੜਾਲੂਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੈ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈ ।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੇ ਇਉਂ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦੇ ਹਨ—

(੯) ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਵੇ ਖੜੀ ਹੋਵੇ, ਵੈਸ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਸੂਦਰ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਹੋਵੇ ਜੰਗਮ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਸਰੋਵੜਾ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਵੇ—ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ

ਕਿਸੇ ਭੀ ਵਰਨ ਜਾਂ ਭੇਖ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨਚਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਮਝੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿਤਾ ।

ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬੜੀ ਭਾਵੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਇਹ ਬੀਨ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਭਰ ਕੇ ਭੱਜਦੀ ਹੈ । ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ ।

ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ—

(੧੦) ਧੰਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਪਿਆ ।

(੧੧) ਰਾਮ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਸਾਧੂਆ ਦੀ ਸੰਗਤਿ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਇਕ ਐਸਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਜਲ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆਂ ਮਨ ਦੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਦਾਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਰਾਸ-ਪੂੰਜੀ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ ਕਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਿਹਾ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ:—

(੧੨) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਤਕਰਾ, ਅਦੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਅਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਵਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਮੋੜ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਗੜੇ-ਬਖੇੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਮੋੜ-ਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਉਂ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਾਹਿਬ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਹੋਈ ਕਿਰਪਾ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

(੧੩) ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਤਿਆਗੀ, ਬੀਰਖਾ-ਸਾੜਾ ਇਕ ਐਸੀ ਅੱਗ ਹੈ ਜੋ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇ-ਮਲੂਮੇ ਹੀ ਧੁਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦੇ ਜਗਤ-ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ ਬੀਰਖਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਸੁਣੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀ ਖਿਆਲ । ਆਪਣਾ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਫੇਹਲ ਹੋ ਜਾਏ, ਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਫੋਲ ਵੇਖੋ ਫੇਹਲ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਉਬਾਲ । ਤਿਆਗੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਾ ਸਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਿਲ੍ਹੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਥੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਪਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਧੁਖਦੀ ਅੱਗ ਭੀ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਾੜਾ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਸੁਚੱਜੀ ਅਕਲ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ । ਸਭ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੱਸਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸੌਰਦੇ ਕੰਮ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਈ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਾਨੜਾ ਰਾਗ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—

(੧੪) ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਆਂਢੀ ਦੋਖੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੋ ਦੋ ਉੱਚੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਫਸੀਲਾਂ, ਤੇ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਭੂਘੀਆਂ ਖਾਈਆਂ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਜੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਹਥਿਆਰ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਤੇ ਹਿਫਾਜਤ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵੈਰੀਆ ਦਾ ਸਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਭੀ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਮਝੋ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ-ਰਾਜਾ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ।

(੧੫) ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਮਿਲ ਕੇ ਗੰਗਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਦਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉੱਗੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ ਤਾਂਬਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੬) ਢਾਕ ਤੇ ਪਲਾਹ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬੂਟਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੧੭) ਧੋਬਣ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜੇ ਲੱਦ ਕੇ ਘਾਟ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਧੋਬੀ ਉਹਨਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗ ਇਕ ਐਸਾ ਘਾਟ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਭੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੧੮) ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਟੰਡ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੯) ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮੰਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆ ਦਬਾਈਆਂ ਹਨ। ਬੜਾ ਹੀ ਚੋਕੰਨਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਵਾਦੀਆਂ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਿਲ ਭੀ

ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ। ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਸੌਦਾ ਬੜੇ ਹੀ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਤੇ, ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਸਿਰਫ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ।

(੨੦) ਕੋਲਿਆਂ ਦਾ ਤੌਲਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕਾਲਖ ਨਾਲ ਹੀ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੇ ਰਾਖ ਆਦਿਕ ਭਰ ਲਏ, ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਭੀ ਰੱਖੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ।

ਰੱਬ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਕੁਕਰਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਭਲਾਈ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

(੨੧) ਚਾਵਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੁੰਜੀ ਨੂੰ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮੁਹਲਿਆਂ ਨਾਲ ਛੜੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਹਲੇ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨਾਲ ਤੋਹ ਫਿਸ ਫਿਸ ਕੇ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੋਹ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕੁਟਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੁਸੰਗੀ ਦੇ ਬੈਠਣੇ ਬੈਠਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਸਹਾਰਨੀਆਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੬. ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ

੧. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨ ਨਿਵੈ— ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੭੨)
 ੨. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਫਲ ਲਾਗੇ ਫਲਨਿ— „ „ (੧੩੪)
 ੩. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਪੰਖ ਪਰਾਹੁਣੀ— „ „ (੭੬,੮੦)
 ੪. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਰਾਤੀ ਵਡੀਆ— „ „ (੨੧)
 ੫. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ „ „ (੪੨)
 ੬. ਭੈਰਉ ਮ: ੩—ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ „ ਅੱਠਵੀ ਪੰਨਾ ੨੫੬
 ੭. ਸੂਹੀ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਮਾਰੇਹਿਸੁ ਵੇ ਜਨ ਹਉਮੈ ਬਿਖਿਆ—, ਪੰਜਵੀਂ „ ੫੬੧
 ੮. ਗਉੜੀ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ

ਉਦਮੁ ਕਰੇਹਾ— „ ਦੂਜੀ „ ੫੦੨

੯. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਮਨੁ ਮੋਦਾਨੁ ਕਰਿ— „ ਦਸਵੀਂ (੭੪੩-੭੬)
 ੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਦੜੋ— „ ਤੀਜੀ „ ੫੬੫
 ੧੧. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜੁ—, ਦਸਵੀਂ (੨੭-੨੬)
 ੧੨. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਕਵਨ ਕਵਨ ਨਹੀਂ ਪਤਰਿਆ—, ਛੇਵੀਂ „ ੧੦੮

ਭਾਵ :—

(੧) ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(੨) ਭਾਲ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪੱਕੇ ਅੰਬ ਹੀ ਮਾਲਕ ਪਾਸ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਸਿਦਕੋ ਡੋਲ ਗਿਆ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਹਾਰ ਗਿਆ।

(੩) ਇਥੇ ਪੰਛੀਆ ਵਾਲਾ ਰੋਣ-ਬਸੇਰਾ ਹੈ, ਚੱਲਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਾਢਲਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਆਜ਼ਾਈਂ ਹੀ ਗਈ।

(੪) ਬਿਗਾਨੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਮੁਥਾਜ ਨ ਬਣਦੇ ਫਿਰੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ।

ਮੁਥਾਜੀ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਲੀ ਰਾਤਾਂ।

(੫) ਇਕ ਰੱਬ ਦਾ ਤਕੀਆ ਰੱਖੋ। ਧਿਰ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨ ਬਣਦੇ ਫਿਰੇ।

(੬) ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰੋ। ਉੱਚਾ ਉਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉੱਚੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਖਲਕਤਿ ਰੱਬ ਨੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(੭) ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਇਹੀ ਵਿੱਥ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਤੇ ਖਲਕਤ ਵਲੋਂ ।

(੮) ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਅਹੰਕਾਰ ਛੱਡੋ, ਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ । ਇਹੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ।

(੯) ਜਗਤ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਪੈਦਾ ਨ ਕਰੋ । ਸਾਰੀ ਹੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਰੱਬ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਠੱਗੀ ਫਰੋਬ ਛੱਡੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਸਾਡੇ ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਲੁਕਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ।

(੧੧) ਆਪਣੀ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਬਿਗਾਨੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਵਲ ਨਾਹ ਤੱਕੋ ।

(੧੨) ਮਨ ਸਦਾ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ।

੭. ਮਨੁੱਖ

ਵਣਜਾਰਾ, ਵਪਾਰੀ

- ੧ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੪—ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣੁ ਕਰੇ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੩
- ੨ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੪—ਜੇ ਵਡ ਭਾਗ ਹੋਵਹਿ ਵਡਭਾਗੀ—, ਛੇਵੀਂ ,, ੪੬੫
੩. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਪਰਦੇਸੁ ਬਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ ਆਇਆ—, ਤੀਜੀ ,, ੧੩੩
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਮਾਣਿਕੁ ਮੋਹਿ ਮਾਉ—, ਅਠਵੀਂ ,, ੬੯
- ੫ ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਤਿਹਟਕੇ ਬਾਜਾਰ—, ਦਸਵੀਂ (੧੭)
੬. ਚੁਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਅਮਲੁ ਸਿਰਾਨੋ ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ—, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੬੭੪
- ੭ ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਨਿਰਧਨ ਆਦਰੁ ਕੋਈ ਨ ਦੇਇ—, ਅਠਵੀਂ ,, ੪੨੭
- ੮ ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਘਟ ਅਵਘਟ ਭੂਗਰ ਘਨਾ—, ਦੂਜੀ ,, ੧੦੧੮

ਭਾਵ :—

(੧) ਕਿਸਾਨ ਮੋਹਨਤ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਪਾਰੀ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਧਨ ਖੱਟਦਾ ਹੈ। ਹਟਵਾਲੀਆ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਣਜ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸੇ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਫਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਵਪਾਰੀ ਹਟਵਾਲੀਏ ਵਾਂਗ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ-ਵਣਜ ਕੀਤਾ।

(੨) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੀਰਿਆਂ ਜਵਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ-ਨਜਰ ਇਤਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸੌੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀਰੇ ਮਾਣਕ ਜਹਾਵਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੇ। ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੇਖੋ ! ਗੱਲ ਨਿਕੀ ਜੇਹੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਮਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਤੁਰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਲਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਖ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਮਿਲ ਪਏ। ਬਸ ! ਫਿਰ ਇਹ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੩) ਮਨੁੱਖ-ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਸਾਹ ਨੇ ਇਸ ਜਗਤ-ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੂੰਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ-ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਠਾਠਾਂ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੌਦੇ ਵਿਚ ਨਿਪੁਣ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ-ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਖੱਟਿਆ-ਕਮਾਇਆ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ

ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜੇਹੇ ਵਪਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਰਲੇ ਹੀ, ਤੇ ਉਹੀ ਹਨ ਅਸਲੀ ਮਨੁੱਖ।

(੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਇਕ ਅਮੋਲਕ ਮੋਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਥੇ ਇਹੀ ਮੋਤੀ ਵਿਹਾਥਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਠੰਢ-ਸਾਂਤੀ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੫) ਸੱਚੇ ਵਣਜਾਰੇ ਉਹ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਵਣਜ ਭੀ ਕੀਤਾ।

(੬) ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਮਾ ਹੈ ਨਾਮ-ਵਣਜ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਗਈ, ਤਦੋਂ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਥੋਂ ਖ਼ਾਲੀ-ਹੱਥ ਗਿਆਂ ਸਰਮੀਦਾ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ।

(੭) ਅਸਲ ਧਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

(੮) ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਵਾਂਗ ਇਕ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਖਰਕਤਿ ਨਾਲ ਇਹ ਵਣਜ ਸੌਖਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੮. ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

(ੳ) ਗੁਫਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨—ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ, ਪਾਹੂ ਨਿਵਲ— ਪੋਥੀ ਨਾਵੀਂ ਪੰਨਾ ੪੦
(ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)

੨. ਮਾਝ ਮ: ੩—ਇਸੁ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਅਖੁਟ

ਭੰਡਾਰਾ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੭੩੬

੩. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਗ੍ਰਿਹ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੩੮੨

ਭਾਵ:—

(੧) ਜਦ ਤਕ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਜੰਦ੍ਰਾ ਵੱਜਾ ਰਹੇ, ਮਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਐਸਾ ਕੋਠਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਜੰਦ੍ਰਾ ਵੱਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਤੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਾਹ ਦਾ ਜੰਦ੍ਰਾ ਖੋਹਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਹੈ।

(੨) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਸਾਲਾਂ-ਬੱਧੀ ਬੈਠ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਤਕ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਅਸਲ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੇ ਕਰੜੇ ਕਵਾੜ ਇਸ ਗੁਫਾ ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਫਾ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਂ ਵਿਚ ਭਾਲਣ ਜਾਣਾ ਵਿਅਰਥ ਉੱਦਮ ਹੈ।

(੩) ਸੱਜ-ਵਿਆਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਸਹੁਰੇ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਰ-ਸਿੰਗਾਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੱਸ, ਸਹੁਰਾ, ਜੇਠ, ਦਿਉਰ, ਜਿਠਾਣੀਆਂ, ਦਿਰਾਣੀਆਂ, ਨਨਾਣਾਂ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿੱਠਾ ਪਿਆਰ-ਭਰਿਆ

ਵਰਤਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਘਰ ਹੈ। ਜੇਹੜੀ ਜਿੰਦ-ਮੁਟਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

(ਅ) ਹੱਟ

੧ ਮਾਝ ਮ: ੩—ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ— ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੬੬੧

੨ ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ

ਅਪਾਰੁ ਹੈ— ,, ਦੂਜੀ ,, ੭੮੩

੩ ਆਸਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਜੀਵਨੋ ਮੈ ਜੀਵਨੁ ਪਾਇਆ— ,, ਤੀਜੀ ,, ੫੦੪

੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਹਠ ਮੰਝਾਹੂ

ਮੈ ਮਾਣਕੁ ਲਧਾ— ,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੧੭੨

ਭਾਵ:—

(੧) ਇਸ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦੇ ਕਰੜੇ ਕਵਾੜ ਲਗੇ ਪਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਬੱਜਰ ਕਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

(੨) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜਤ ਵਾਸਤੇ ਦੁਆਲੇ ਉੱਚੀ ਵਡੀ ਫਸੀਲ ਹੋਇਆ ਕਟਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਬੇ-ਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ, ਫਸੀਲ ਵਾਲਾ। ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਖੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਸ ਸੌਂਦੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਹਰਨ ਵਾਂਗ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੰਧੀ ਬਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਘੁਮਿਆਰ ਚੀਕਨੀ ਮਿੱਟੀ ਗੋ ਕੇ ਚੱਕ ਉਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਧੁਰੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਭੁਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੱਕ ਧੁਰੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗੰਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਹੱਟ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ ਵਪਾਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਜਗਤ-ਮੰਡੀ ਵਿਚੋਂ ਲਾਭ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ੳ) ਮੋਤੀਆਂ ਲਾਲਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਬੜੇ ਧਨਾਢ ਜੌਹਰੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਹੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਭਾਗਵਾਨ ਇਹ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ-ਮੋਤੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

(ੲ) ਖੇਤ, ਨਗਰ, ਘੋੜੀ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੩—ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ, ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਰੀ—ਧੋਬੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੨੭੫
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩)—ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ
ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੮੭
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ
ਕਰਤੈ ਲਿਖਿਆ— „ ਦਸਵੀਂ „ (੪੧)
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਭੁ
ਖੇਤੁ ਹੈ— „ ਦੂਜੀ „ ੭੬੩
੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ— „ „ „ ੭੮੪
੬. ਆਸਾ ਮ: ੪—ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੧੪
੭. ਆਸਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਜਿਨ੍ਹ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ
ਲਿਖਿਆ— „ „ „ ੫੪੨
੮. ਮਾਰੂ ਮ: ੪—ਹਰਿ ਭਾਉ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗੀਆ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੩੬੯
੯. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੪—ਅਗਮ ਦਇਆਲੁ ਫ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ
ਧਾਰੀ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੫੬੨
੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੫—(ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਵਤ ਲਗੀ ਸਚੇ
ਨਾਮ ਕੀ— „ ਦੂਜੀ „ ੮੪੦
੧੧. ਮਾਰੂ ਮ: ੫—ਜਿਸਹਿ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜਿਆ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੪੨੫
੧੨. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੇ ਦਾਖ ਬਿਜਉਗੀਆ— „ ਦਸਵੀਂ (੨੩)
੧੩. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ—ਪੰਚ ਮਨਾਏ, ਪੰਚ
ਰੁਸਾਏ— „ ਤੀਜੀ „ ੪੪੨
੧੪. ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ, ਜੀਉ ਧਰ ਮਹਤਉ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੬੬
੧੫. ਵਡਹੰਸ ਮ: ੪ (ਘੋੜੀਆ)—ਦੋਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ— „ ਚੌਥੀ „ ੪੦੧
੧੬. ਵਡਹੰਸ ਮ: ੪ (ਘੋੜੀਆ)—ਦੋਹ ਤੇਜਨੜੀ— „ „ „ ੫੦੪

ਭਾਵ:—

(੧) ਕਿਸਾਨ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਹਲ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪੈਲੀ ਵਿਚੋਂ ਘਾਹ-ਬੂਟ ਕਢਦਾ ਹੈ। ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਜੋੜੇ ਲਾ ਕੇ ਸੰਵਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਬੀਜ ਬੀ ਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਪਰੋਂ ਸੁਹਾਗਾ ਨਾਹ ਫੇਰੇ, ਤਾਂ ਪੰਛੀ ਸਾਰੇ ਬੀ ਚੁਗ ਜਾਣਗੇ, ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੇਹਨਤ ਅਜਾਬੀਂ ਚਲੀ ਜਾਇਗੀ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਵਧਣ ਫੁਲਣ ਲਈ ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਉਤੇ ਕੁੰਜ ਆ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਦਬਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਸੁੰਢੇ ਰਹੇ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਰਦੇਸ਼ ਨਿੱਦ ਖਾਲੀ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੨) ਭੁਇੰ ਵਿਚ ਕਣਕ ਬੀਜਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਣਕ ਉਗੇਗੀ। ਪਰ ਜੇ ਲਾ-ਪਰਵਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਪੋਹਲੀ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਉੱਗੀ ਕਣਕ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨੱਪ ਲਏਗੀ, ਤੇ ਪੈਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਭੀ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਪੋਹਲੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਬੱਸ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।

ਸਰੀਰ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖ ਦੀ ਆਸ ਨਾਹ ਰੱਖੇ।

(੩) ਜੱਟ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਿਕਰੀਆਂ ਬੀਜ ਦੇਵੇ, ਤੇ ਆਸ ਇਹ ਲਾ ਬੈਠੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜੌਰੀ ਦਾਖ ਲਗੇਗੀ—ਇਹ ਮੂਰਖ-ਪਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਬੀਜ ਬੀਜੀਏ, ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ।

ਸਰੀਰ-ਖੇਤ ਵਿਚ ਨਿੰਦਾ ਆਦਿਕ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆਂ ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਪਲ੍ਰੇਗੀ।

(੪) ਜੱਟ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਨੂੰ ਸੌ ਬਲਾਈਂ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਕਦੇ ਔੜ, ਕਦੇ ਗੜੇ-ਮਾਰ, ਕਦੇ ਹੜ। ਕਿਧਰੇ ਭੰਗਰਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ, ਕਿਧਰੇ ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਫਸਲ ਮਿੱਧਣ ਦਾ ਪਵਾੜਾ। ਪਰ ਇੱਕ ਬਲਾ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ ਚੂਹੇ। ਕੁਤਰ ਕੁਤਰ ਕੇ ਫਸਲ ਦਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਉਜਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜਮਰਾਜ ਨੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੂਹੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਉਜਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਤਕੀਆ ਫੜਿਆ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ।

(੫) ਤੇਲੀ ਦੇ ਕੋਲੂ ਅਗੇ ਜੋਇਆ ਹੋਇਆ ਬਲਦ ਨਿੱਤ ਹੀ ਉਸ ਕੋਲੂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਗੇੜੇ ਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬਲਦ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਸਿਰਫ ਉਸ ਕੋਲੂ ਦਾ ਚੁਗਿਰਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਚਸਕਾ ਬੁਰਾ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਫਲ ਵਜੋਂ ਹੋਰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੬) ਔੜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੋਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਸਲ ਸਿੰਜਣ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੂਹ ਜੋਟੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਤਨੀ ਮੋਹਨਤ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਜੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡੰਗਰ ਵੱਛਾ ਖਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਜੱਟ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲਹੂ ਪਾਲੀ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਮੋਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫਸਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਖੂਹ ਜੋਟੇ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਬੈਲ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਤਕੜਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਾਮਾਦਿਕ ਕੋਈ ਡੰਗਰ ਵੱਛਾ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਖਾ ਨਾਹ ਜਾਏ।

(੭) ਹੁਨਰ ਕੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਖਾਸ ਸੂਝ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਭੀ ਇਕ ਹੁਨਰ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਉਗ ਸਕਦੇ। ਹਰੇਕ ਫਸਲ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਸਲੀਂ ਰੁੱਤ ਭੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭੁਇੰ ਨੂੰ ਵਾਹਣਾ ਤੇ ਸੁਹਾਗਣਾ ਅੱਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਭੀ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਮੀਨ ਵੱਤਰ ਹੋਵੇ, ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਨਮੀ ਦਾ-ਮੋਚ ਦੀ ਹੋਵੇ।

ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਵੱਤਰ-ਆਈ ਧਰਤੀ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਬੱਸ ! ਇਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੮) ਖੇਤੀ ਬੀਜ ਕੇ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਰਾਖੀ ਨਾਹ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਵੱਛੇ ਹੀ ਫਸਲ ਉਜਾੜ ਜਾਣ, ਰਾਹੀ ਮੁਸਾਫਿਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਪਗ-ਝੰਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ ਮਿੱਧ ਦੇਣ। ਪੈਲੀ-ਬੰਨੇ ਫੇਰਾ-ਤੋਰਾ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਭੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪਸ਼ੂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫਸਲ ਉਜਾੜ ਦੇਣ। ਇਸ ਫਸਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(੯) ਹਰਣ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਦਾ ਨਾਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਗਾਂ ਦੀ

ਗੱਲ ! ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਸੁਰੰਧੀ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਝਾੜੀਆਂ ਸੁੰਘਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਭਾਗ-ਹੀਣ ਸਾਕਤ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਢੂੰਢਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਜਿਸ ਜੱਟ ਨੂੰ ਪੈਲੀ ਦਾ ਵੱਤਰ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਸੂਝ ਨਾਂਹ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਕੀਹ ਬੀਜਣਾ, ਤੇ ਕੀਹ ਵੱਢਣਾ ! ਸਿਆਣਾ ਕਿਰਸਾਨ ਵੱਤਰ ਖੁੰਝਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਪੱਕਾ ਫਸਲ ਵੱਢਣ ਦੀ ਮੌਜ-ਬਾਹਾਰ ਭੀ ਉਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਖੇਤ, ਜਵਾਨੀ ਹੈ ਵੱਤਰ ਦਾ ਵੇਲਾ । ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਇਸ ਵੱਤਰ-ਆਈ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫਸਲ ਵੱਢਦਾ ਹੈ ।

(੧੧) ਹਰੇਕ ਫਸਲ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕੁਰੁੱਤਾ ਬੀਜਿਆ ਬੀਜ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ । ਰੁੱਤ-ਸਿਰ ਬੀਜਿਆ ਭੀ ਉਹੀ ਬੀਜ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੇ ਵੱਤਰ ਵੇਲੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾਏ । ਜੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਵੱਤਰ ਸੁੱਕ ਜਾਏ, ਨਮੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀਜ ਉੱਗੇਗਾ ਨਹੀਂ ।

ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖਾ-ਸਰੀਰ ਹੀ ਭਲੀ ਰੁੱਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਪਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵੱਤਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾ । ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੋੜੋ ।

(੧੨) ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਿਕਰੀਆਂ ਬੀਜਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜੌਰੀ ਦਾਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉੱਨ ਕੱਤਦੇ ਰਹੀਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਨ ਤੋਂ ਰੋਸਮੀ ਕਪੜੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣੇ ।

ਸਰੀਰ-ਖੇਤ ਵਿਚ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਦੇ ਬੀਜਿਆਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਵੇਗੀ । ਮਨ ਭਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ।

(੧੩) ਵ੍ਹਡੇ ਵ੍ਹਡੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਸਹਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉੱਗੀ-ਘਰ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਬਾਹਰੋਂ ਸਹਰ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਆਦਿਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਨਗਰ-ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਮਸ਼ੂਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਸ਼ੂਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਹਰ-ਵਾਸੀਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਪਾਰੀ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਉਤਨਾ ਹੀ ਮਹਿੰਗਾ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ।

ਮਨੁੱਖਾ-ਸਰੀਰ ਇਕ ਨਗਰ ਹੈ । ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਵ੍ਹਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਾਹਰਲੀ

ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਹਨ, ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਨੂੰ ਇਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ, ਮਸੂਲ ਵਜੋਂ ਹੜੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ-ਯਾਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਤਕੜਾਈ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹ ਲੁੱਟ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ-ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜੀ ਵਧਣ ਵੁਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

(੧੪) ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੋਰ ਉੱਚਕਿਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਏ, ਉਥੇ ਭਲੇਮਾਣਸਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਟਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਵੇਲ ਲੁੱਚੇ ਬੰਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕਰਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫੜੀਂਦੇ ਹਨ ਗਰੀਬ ਤੇ ਭਲੇਮਾਣਸ।

ਉਸ ਸਰੀਰ-ਪਿੰਡ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਦਾ ਭੀ ਕੋਈ ਹੱਜ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਆਖਰ ਫੜੀਦਾ ਹੈ ਜੀਵਾਤਮਾ, ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੫) ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਜਨਾਨੀਆਂ ਰਲ ਕੇ 'ਸੁਹਾਗ' ਗਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਲੜਕੇ ਵਾਲੇ ਘਰ 'ਘੋੜੀਆਂ'। ਜਦੋਂ ਜੰਵ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੜਕਾ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਭੈਣਾ ਵਾਂਗ ਫੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਾੜਾ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਹੁਰੇ-ਘਰ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ-ਦੇਹੀ ਇਕ ਬਾਂਕੀ ਘੋੜੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਗਾਮ ਪਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਚਾਬਕ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਪਤੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੬) ਮਨੁੱਖਾ-ਦੇਹੀ ਬਾਕੀ ਘੋੜੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਿੰਦ-ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲਗਾਮ ਪਾ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

[ਸ] ਮੰਦਰ ਘਰ ਕਿਲ੍ਹਾ

੧. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਹਰਿ ਕਾ
ਮੰਦਰੁ ਆਖੀਐ, ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਗੜ੍ਹ— ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੧੦
 ੨. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਰਾਮ ਕਲੀ)—ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ
ਸੋਈ ਆਖੀਐ— „ „ „ ੧੧੬
 ੩. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੩—ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਵੇਖੁ ਤੂ, ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ
ਤੋਰੈ ਨਾਲਿ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੬੩੧
 ੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ
ਸਾਜਿਆ— „ ਦਸਵੀਂ „ (੪੮)
 ੫. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਬਜਰ ਕਪਾਟ
ਕਾਇਆ ਗੜ੍ਹ ਭੀਤਰਿ— „ ਚੌਥੀ „ ੧੨੧
 ੬. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਖਟ ਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ— „ ਦੂਜੀ „ ੮੬੮
- ਭਾਵ :—

(੧) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਾਗਵਾਨ ਜੋਹਰੀ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਹੱਟ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਸੁਆਰਥੀ ਬੰਦੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੇ।

(੨) ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ, ਹਰੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਸਦਾ ਵੇਖੋ।

(੩) ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੱਟ ਹੈ, ਇਹੀ ਅਸਲ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਧਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਹਰੀ ਆਪ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

(੪) ਬੀਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੈਨੀ, ਬੋਧੀ, ਪਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ—ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖਾ-ਸਰੀਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਪਰਦਾ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੫) ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਪੱਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ ਉੱਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਜੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਸੀ। ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨਾ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ।

ਸਰੀਰ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ-ਵੇਸ਼ੇ ਜੀਵ ਦੇ ਇਸ ਸਰੀਰ-ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁਸ਼ੱਤ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਕਵਾੜ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਮਨ ਆਕੀ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਭਾਗਵਾਨ ਦੇ ਇਹ ਕਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੬) ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਵਸਤ-ਵਲੋਦਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੰਦ੍ਰੇ ਭੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਪਹਰੇਦਾਰ ਭੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਪਹਰੇਦਾਰ ਹੀ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਦਾ ਘਰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਘਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਹਾ ਜੰਦ੍ਰਾ ਕੁੰਜੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਪਹਰੇਦਾਰ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾ ਦੀ ਰਾਸਿ-ਪੂੰਜੀ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਸਾਰੀ ਹੀ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ

(ਹ) ਅਸਾਰਤਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩(ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਕਾਇਆ ਹੰਸ
ਕਿਆ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ— ਪੋਥੀ ਚੋਥੀ ਪੰਨਾ ੧੦੪
੨. ਆਸਾ ਮ: ੪—ਆਇਆ ਮਰਣੁ ਧੁਰਾਹੁ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੧੬
੩. ਆਸਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਨਾ— „ „ „ ੫੨੭
੪. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੫—ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੩੫੬
੫. ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੫—ਤਿਰਰੁ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲੜੀ— „ „ „ ੩੫੭
੬. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਗਗਾ ਗੋਬਿਦ
ਗੁਣ ਰਵਹੁ— „ ਦੂਜੀ „ ੫੨੪
੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੫(ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ— „ „ „ ੮੨੮
੮. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੪੭
੯. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਬੋਵੈ ਕਿਰਸਾਨੀ— „ „ „ ੧੫੩
੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ— „ „ „ ੨੬੨
੧੧. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ— „ ਚੋਥੀ „ ੫੬੦
੧੨. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਜਗੁ ਸਾਜਿਆ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੬੭
੧੩. ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫—ਸੰਗੀ ਜੋਗੀ ਨਾਰਿ ਲਪਟਾਣੀ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੮੦੭
੧੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਸਭੁ ਜਾਣੈ ਕਥੁ
ਵੇਦਿਓ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੫੫
੧੫. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਪੇਵਕੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਹੈ— „ ਦੂਜੀ „ ੬੨੫
੧੬. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਨਾਂਗੀ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੀ ਜਾਨਾ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੪੧੮
੧੭. ਸਾਰੰਗ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਸਹਾਈ
ਮਨ ਕਾ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੧੩੮
੧੮. ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੬੮੩
੧੯. ਆਸਾ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਬੋਲੈ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ— „ ਤੀਜੀ „ ੭੮੬
੨੦. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੧)—ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੇ ਧਨ ਵਰੀ— „ ਦਸਵੀਂ (੧)
੨੧. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੬, ੧੦)—ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਥੀਆ
ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਹ— „ ਦਸਵੀਂ

੨੨. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੨੬)—ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ

ਪਗ ਦਾ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ

੨੩. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੪੭, ੪੮)—ਫਰੀਦਾ ਖਿੰਬੜਿ

ਮੇਖਾ ਅਗਲੀਆ— „ ਦਸਵੀਂ

੨੪. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੫੬)—ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਧੁਕਣੁ

ਕੋਤੜਾ— „ „

੨੫. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੬੬, ੬੭)—ਚਲਿ ਚਲਿ

ਗਈਆਂ ਪੈਖੀਆਂ „ „

੨੬. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੬੮, ੬੯)—ਫਰੀਦਾ ਭੰਨੀ

ਘੜੀ ਸਵੰਨੜੀ— „ „

੨੭. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੮੬)—ਕੰਧੀ ਉਤੈ ਰੁਖੜਾ—

„ „

੨੮. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੮੯)—ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ

ਕੰਨੇ ਬਗੁਲਾ— „ „

੨੯. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ (੧੦੨)—ਫਰੀਦਾ ਕੁਤਿ ਫਿਰੀ

ਫਣੁ ਕੰਥਿਆ— „ „

੩੦. ਸੋਰਠਿ ਭੀਖਨ ਜੀ—ਨੈਨਹੁ ਨੀਰੁ ਬਹੈ, ਤਨੁ ਖੀਨਾ—

„ „

ਭਾਵ :—

(੧) ਜਿੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕੂੜਾ । ਠੱਗੀ ਫਰੋਬ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਸੱਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਇਥੇ ਹੀ ਵਹਿ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਕੀਤੇ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਜੂਏ ਦੀ ਚੋਟਕ ਬੁਰੀ । ਜੁਆਰੀਆ ਹਾਰਦਾ ਭੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫਿਰ ਭੀ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਜੁਆ ਖੇਡਣੋਂ ਹੱਟਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੋਟਕ ਭੀ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ, ਹੋਰ ਜੋੜ ਲਵਾਂ ਹੋਰ ਜੋੜ ਲਵਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਘਾਟ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

ਧੁਰੋਂ ਲਿਖੀ ਮੌਤ ਆ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵਨ-ਬਾਜੀ ਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਤਦੋਂ ਪਛੁਤਾਵੇ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ?

(੩) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ

ਲਟਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਬ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਤ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸਹਮਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜਿੰਦ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲੁਕਦੀ ਹੈ। ਲੁਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਹਮ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(੪) ਲੰਮੀ ਔੜ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਅੰਨ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਨ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਔਖਿਆਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਘਾਹ ਪੱਠੇ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਆਂ ਨਾਲ ਲੂਣੀ ਧਰਤੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋਈ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਭੀ ਹਰੇ ਘਾਹ ਦਾ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ।

ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭੈਰਵ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਔੜ ਦੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੋਇਲ-ਵਾਸਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੇ ਸਭ ਗੋਇਲੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖੰਡ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਹੀ ਮੁਸਾਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਰਾਤ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਪਰਭਾਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਅਗਾਂਹ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਂਡਾ ਖੋਟਾ ਨ ਹੋ ਜਾਏ।

ਮਾਲੀ ਬਗ਼ੀਚਿਆਂ ਵਿਚ ਮੌਤੀਆ ਗੁਲਾਬ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਖਿੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਕੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਨਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਜਗਤ ਗੋਇਲ-ਵਾਸਾ ਹੈ, ਸਰਾਂ ਹੈ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਗ਼ੀਚੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਭੇਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਵਣ ਦੇਂਦੀ।

(੫) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਖਸਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਸੁਹਾਗਣਿ ਹੈ, ਤਦ ਤਕ ਘਰ ਵਿਚ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਜੇਠ ਇਉਰ ਜਿਠਾਣੀਆਂ ਦਿਰਾਣੀਆਂ ਨਨਾਣਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਰਵਾਰ ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਹੜੀ ਮੈਦ-ਭਾਗਣਿ ਸਿਰੋਂ ਨੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਦੁਰੇ ਦੁਰੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਕੁਲਹਣੀ ਕੁਲੱਛਣੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਘਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵ-ਭੌਰ ਦੇ ਉੱਡਣ ਦੀ ਵੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਇਆਂ ਭੀ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਪਈ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਉਂਦੀ। ਮੌਤ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਦਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਲੱਖਣੀ ਕਾਂਇਆਂ ਉਹੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭਲਾਈ ਖੱਟੀ।

(੬) ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਤੇ ਗਾਹਕ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਹੜੇ

ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਏ ।

ਬਾਲਪਣ, ਜਵਾਨੀ, ਬੁਢੇਪਾ—ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨੁਕ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਆ ਜਾਏ । ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ।

ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਮਨੁੱਖ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲਗ ਕੇ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੭) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬੱਦਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਜਲੀਆਂ ਲਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਬੱਦਲ-ਵਾਈ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਹੱਥ ਪਸਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ; ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸਕ ਕੋਹੀ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਰਾਹੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਇਹ ਲਿਸਕ ਅੱਖ ਦੇ ਬਮਕਾਰੇ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਭੀ ਖਿਨ-ਭੰਗਰ ਹੀ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸਕ ਹੀ ਹੈ । ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੌਤ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਉਸ ਲਿਸਕ ਨੂੰ ਗੁੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਡਾਢਲ ਇਸ ਦੇ ਘੜਨਹਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜੋਚਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸੋਹਣੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਕੁਝ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਨੂੰ ਭੀ ਜੀ ਨਾਹ ਕਰੇ । ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਜੋਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਜੋਹੀ ਹੀ ਹੈ ।

ਮੌਤ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਮਾਨਤ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰੀ ਰਹਿ ਜਾਇਗੀ ।

(੯) ਜੱਟ ਪੈਲੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕੱਚੀ ਵੱਢ ਲਏ, ਚਾਹੇ ਪੱਕੀ ਵੱਢੇ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਤ ਭੀ ਪਏਗੀ । ਸਦਾ ਰਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ, ਦਿਨ ਭੀ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹੇਗਾ । ਸਦਾ ਬਿਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਅਭਾਗਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋਹੜਾ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਮੋਹ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਸਦਾ ਟਿਕਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਖ਼ੁਫ਼ੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਹੈ ।

(੧੦) ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਲੂਣ ਦਾ ਢੇਲਾ ਪਾ ਦਿਉ, ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਗਲ ਜਾਇਗਾ । ਕੰਧ ਉਤੇ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਦੌੜ ਲਾ ਲਵੋਗੇ ? ਕੰਧ ਮੁੱਕ ਹੀ ਜਾਇਗੀ । ਜੋਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਅੱਜ ਨਵੇਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਆਖਰ ਪਾਟਣੇ ਹਨ ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੇਖਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਹਵਾਈ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਸਾਕ ਅੰਗ

ਘਰ ਬਾਰ ਸਭ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕੂੜਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਭ ਹੀ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ ਹਨ।

(੧੧) ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਅੱਗ ਬਾਲੀਏ, ਤਾਂ ਧੂੰ ਦੇ ਬੱਦਲ ਉਠਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਹ ਉਹਨਾਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ ਘੜੀ ਪਲ ਟਿਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ ਦਾ ਇਕੋ ਬੁੱਲਾ ਉਡਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਮਣਕੇ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ ਲਏ, ਪਰ ਧਾਗਾ ਹੋਵੇ ਕੱਚਾ। ਧਾਗਾ ਤੁਰਤ ਟੁੱਟ ਜਾਇਗਾ, ਤੇ ਮਣਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ।

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਪੋਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੀਹ ਮਾਣ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ? ਇਸ ਦੀ ਪਾਂਇਆਂ ਧੂਏਂ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਜਿਤਨੀ ਹੀ ਸਮਝੋ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਧਾਗੇ ਨੇ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਧਾਗਾ ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

(੧੨) ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਭੁੱਲ੍ਹ ਜਾਏ, ਕਾਗਜ਼ ਗਲ ਕੇ ਸੀਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਕਿਰ ਕਿਰ ਕੇ ਢਹਿੰਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਵੇਖੀਏ ਹਨ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਸਾਰ ਉਹ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਨੇਕਾਂ ਆਏ, ਅਨੇਕਾਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਆਉਣਗੇ। ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਥੇ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕਾਹਦਾ?

(੧੩) ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਕਾਂਇਆਂ ਦਾ ਇਥੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਇਸ ਕਾਂਇਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਇਆਂ ਦੀ ਨਿੱਤ ਇਹ ਤਾਂਘ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਹ ਜਾਏ। ਪਰ ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਾਂਇਆਂ ਛੁੱਟੜ ਹੋ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਮੌਹ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਇਕ ਤਮਾਸਾ ਹੀ ਹੈ।

(੧੪) ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਸੋਕ ਲੱਗੇ, ਤੁਰਤ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੁਪੱਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਢਲਿਆਂ ਜਾਂ ਸੁੱਕਿਆਂ ਚੁਪੱਤੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੜ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਦੀ ਭੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਪਾਂਇਆਂ ਹੈ।

(੧੫) ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਖੂਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਘੜਾ ਸਿਰ ਤੇ ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਲੱਜ ਮੱਥੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਖੂਹ ਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੀ ਲੱਜ ਦੀ ਪਕਿਆਈ

ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾਹ ਰੱਖੋ, ਤਾਂ ਲੱਜ ਖੰਦੀ ਹੋ ਕੇ ਘੜੇ ਸਮੇਤ, ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਟਿਆਰ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਘਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਲੜਕੀ ਸਦਾ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਜਵਾਨ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮਾਪੇ ਵਰ ਲੱਭ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਲਾਡਲੀ ਧੀ ਨੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੁਚੱਜ ਨਾਹ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਕਦੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਲੱਜ ਨੇ ਆਖ਼ਰ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਰੀਰ-ਘੜੇ ਨੇ ਭੀ ਭੱਜਣਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹੀ ਜਿੰਦ-ਮੁਟਿਆਰ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਭ ਗੁਣ ਪੱਲੇ ਬੱਧੇ।

(੧੬) ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਭੀ, ਜੋ ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਰਨ ਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੰਗਾ ਹੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

(੧੭) ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੁ ਠੋਕਰ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਟੁੱਕ ਕੇ ਠੀਕਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਭੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਪਾਂਇਆਂ ਹੈ।

(੧੮) ਘਾਹ ਫੂਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਛੱਪਰ, ਅੱਗ ਦੀ ਰਤਾ ਕੁ ਚਿਣਗ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਵੇਂਹਦਿਆਂ ਵੇਂਹਦਿਆਂ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਂਇਆਂ ਭੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਅੰਗ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਥਾਹਰ ਲੈ ਚੱਲੋ।

(੧੯) ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸੈ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ, ਰੁੱਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕੌਤਕ ਭੀ ਬਦਲਦੇ। ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੂੰਜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਸਿਆਲ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੇਤਰ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀਆਂ ਘਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀਆਂ ਲਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੌਤਕ ਆਪਣਾ ਸਮਾ ਪੁੱਗਣ ਤੇ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਭੀ ਸਦਾ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਆਏ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਿਰ ਇਹ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕਿਉਂ ?

(੨੦) ਜਦੋਂ ਧੀ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਪੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹੁਣ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵਰ ਘਰ ਲੱਭ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ ਮਿਥਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਥ-ਲੇਵੇਂ ਦਾ ਵਕਤ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸਾਹੇ ਤੋਂ ਰਤਾ ਭੀ ਅਗਾਂਹ

ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਜਿੰਦ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਮੌਤ ਲਾੜਾ ਠੀਕ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਆ ਢੁਕਦਾ ਹੈ । ਰਤਾ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ ।

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਭਾਗਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿ ਕੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੧) ਉਂਵ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਵੱਢ ਲਏ, ਕੱਚੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਪੱਕੀ । ਪਰ ਪੱਕੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਚਾੜ੍ਹੀ ਚਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਸਮਝੋ । ਇਸ ਉਮਰੇ ਉਹ ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਜਨ ਭੀ ਜ਼ਹਰ ਹੋ ਢੁਕਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਬੜੇ ਸੌਂਕ ਨਾਲ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ।

(੨੨) ਮਨੁੱਖ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਪੱਗ ਸਿਰ ਉਤੇ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਭੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੱਗ ਮੈਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ । ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰਕ ਬਣ-ਠਣ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੇ ਆਖ਼ਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਪਾਸੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ।

(੨੩) ਫਕੀਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਟਾਕੀਆਂ ਗੰਢ ਗੰਢ ਕੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਗੋਦੜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗੋਦੜੀ ਕਈ ਟਾਕੀਆਂ ਦੇ ਗੰਢਣ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਗਿਆਂ ਦੇ ਤੁੱਪੇ ਪੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਬਬੇਰਾ ਚਿਰ ਹੰਢ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਵੇਖੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਾਲ । ਇਸ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਪਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੌਤ ਘੜੀਆਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੨੪) ਖੁਲ੍ਹੇ ਥਾਂ ਤਾਂ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਜੀ ਕਰੇ ਦੌੜੋ ਤੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਲਵੋ, ਪਰ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕੋਠਿਆਂ ਉਤੇ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਦੌੜ ਲਵੋਗੇ ? ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਣਿਆ ਮਿਣਿਆ ਬੋੜਾ ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾ ਲੰਘਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੫) ਨਦੀਆਂ ਦਰੀਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪੰਛੀ

ਆਲ੍ਹਣੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਹਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਆਏ, ਤੇ ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਗਏ।

ਜੀਵ ਪੰਛੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਆਏ, ਤੇ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਕਬਰ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਾਸਾ ਪਰਤਾਉਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

ਕਿਤਨਾ ਅਭਾਗਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਹੁਣ ਜਿੰਦ ਤੇ ਸੱਤਿਆ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਾਸਤੇ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

(੨੬) ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਘੜਾ, ਤੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਲੱਜ। ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਜ ਪੁਰਾਣੀ ਖੱਦੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਘੜੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਉਹ ਟੁੱਟ ਕੇ ਘੜੇ ਸਮੇਤ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਘੜਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਿਹੀ ਲੱਜ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਲੱਜ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਘੜਾ ਭੀ ਠੀਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਫਰਿਸਤਾ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਘਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਮਾਣ ਕੂੜਾ।

(੨੭) ਦਰੀਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਰੁੱਖ ਉੱਗ ਪਏ, ਉਹ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਰਾਹੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਰਤਾ ਕੁ ਵਾਹ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਰੁੱਖ ਦਰੀਆ ਵਿਚ ਟੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਭਾਂਡਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਹੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਭੀ ਇਤਨੀ ਹੀ ਪਾਇਆਂ ਹੈ। ਮੌਤ ਦੀ ਵਾਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕੱਚੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਸਦਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਟਿਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।

(੨੮) ਡਾਢੇ ਅੱਗੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਿਫਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦਾ ਬਾਦਸਾਹ ਸੋਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਉਤੇ ਬਾਜ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਗੁਲੇ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੇਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਬਾਜ ਆ ਪਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੇਲਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਜ ਇਕੋ ਝਪਟ ਨਾਲ ਜਿਸ ਪੰਛੀ ਦੀ ਚਾਹੇ ਧੌਣ ਮਰੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁੱਝਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਅਚਨਚੇਤ ਆ ਦਬੋਚਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(੨੯) ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੁੱਖ ਲਹ ਲਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਚੁਫੇਰੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ। ਨ੍ਹਾਤੇ ਧੋਤੇ ਰੁੱਖ ਕਿਤਨੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ !

ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਰ-ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਪਾਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਠੰਢੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾਵ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਹਸ਼ੀ ਹਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਰੁੱਖ ਸਾਰੇ ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ ਦਾ ਇਕੋ ਬੁੱਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਠਰੇ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਬਰ ਬਰ ਕਰਦੇ ਭੂੰਢੇ ਡਿੱਗਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਰੁੱਖ ਬੋਟ ਜੇਹੇ ਬਣੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਭੀ ਕੀਹ ਮਾਣ ? ਸਾਰੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿੱਸਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਕੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਝੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਖ਼ਰ ਮੌਤ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਇਸ ਮੌਤ ਰਾਣੀ ਤੋਂ।

(੩੦) ਕੇਸ ਦੁੱਧ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ, ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਦੁਰ-ਬਲ, ਗਲਾ ਕਢ ਨਾਲ ਰੁਕਣਾ—ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੁਢੇਪੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਵੇਖੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਭਾਗਤਾ ! ਅਜੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ।

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ।

੬. ਸਿਮਰਨ-ਹੀਨਤਾ

- ੧ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧-ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ— ਪੋਮੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੧੬੭
- ੨ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧-ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ—,, ,, ,, ੨੨੪
- ੩ ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧-ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ— ,, ਚਉਥੀ ,, ੫੦੫
- ੪ ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧-ਜੀਉ ਤਪਤ ਹੈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ— ,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੮
- ੫ ਮਾਰੂ ਮ: ੧-ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ, ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ— ,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੩੫੬
੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੧-(ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)-ਪਬਰ ਤੂੰ
ਹਰੀਆਵਲਾ— ,, ਦਸਵੀਂ ,, (੩੦)
੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)-ਅੰਧੇ ਕੈ ਰਾਹਿ
ਦਸਿਐ— ,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੧੨੩
੮. ਮਾਝ ਮ: ੩-ਹਰਿ ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਸੇਵ ਕਰਾਏ— ,, ਪਹਿਲੀ ,, ੭੪੮
੯. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)-ਬਾਬੀਹਾ ਨਾ
ਬਿਲਲਾਇ— ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੨੬੦
੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ)-ਬਾਬੀਹਾ
ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਹੈ— ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੨੬੪
- ੧੧ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮ. ੪-ਨਿਤ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ
ਲਾਲਚੁ ਕਰੇ— ,, ਦੂਜੀ ,, ੮੪
੧੨. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੪-ਅਨਦ ਮੂਲੁ ਧਿਆਇਓ
ਪੁਰਖੋਤਮੁ— ,, ਛੇਵੀਂ ,, ੩੦
- ੧੩ ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)-ਨਿੰਮ
ਬਿਰਖੁ ਬਹੁ ਸੰਚੀਐ— ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੭੭
੧੪. ਗਉੜੀ ਮ: ੫-ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ
ਵਡਭਾਗੀ— ,, ਦੂਜੀ ,, ੧੮੩
੧੫. ਗਉੜੀ ਮ: ੫-ਅਨਿਕ ਰਸਾ ਖਾਏ ਜੈਸੇ
ਢੋਰ— ,, ,, ,, ੧੯੨
੧੬. ਗਉੜੀ ਮ: ੫-ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਬੋਬਰ
ਤੁਖਾ— ,, ,, ,, ੨੦੮
੧੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)-ਖਖੜੀਆ
ਸੁਹਾਵੀਆ— ,, ,, ,, ੮੩੧

੧੮. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗਉੜੀ-ਫਿਰਦੀ ਫਿਰਦੀ
ਦਹਦਿਸਾ— ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੪੪
੧੯. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)-ਚੜ੍ਹ
ਕੇ ਘੋੜਤੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕੜਹਿ— ,, ,, ,, ੮੪੬
੨੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)-
ਕੜਛੀਆ ਫਿਰੰਨ੍ਹਿ— ,, ਚੌਥੀ ,, ੧੫੩
੨੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)-ਕੋਟਿ
ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ— ,, ,, ,, ੧੫੭
੨੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ)-
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰਹਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ— ,, ,, ,, ੩੦੬
੨੩. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫-ਪਰ ਹਰਨਾ, ਲੋਭੁ
ਬੂਠਾ ਨਿੰਦੇ— ,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੧੦੩
੨੪. ਟੋਭੀ ਮ: ੫-ਮਾਨੁਖੁ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਬਿਰਥਾ
ਆਇਆ— ,, ,, ,, ੨੬੪
੨੫. ਸੂਹੀ ਮ: ੫ (ਅਸਟਪਦੀ)-ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ
ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਸੰਗਾ— ,, ,, ,, ੫੦੪
੨੬. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫ ਛੰਤ-ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ਨ
ਉਚਰਹਿ— ,, ਛੇਵੀਂ ,, ੨੮੬
੨੭. ਗੋਡ ਮ: ੫-ਫਾਕਿਓ ਮੀਨ ਕਪਿਕ ਕੀ
ਨਿਆਈ— ,, ,, ,, ੩੬੬
੨੮. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)-ਨਾਨਕ
ਬਿਜੁਲੀਆ ਚਮਕੰਨਿ— ,, ਅਠਵੀਂ ,, ੮੭
੨੯. ਭੈਰਉ ਮ: ੫-ਜੇ ਸਉ ਲੋਚਿ ਲੋਚਿ
ਖਾਵਾਇਆ— ,, ,, ,, ੩੦੭
੩੦. ਆਸਾ ਮ: ੯-ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਵਨ
ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ— ,, ਤੀਜੀ ,, ੩੪੦
੩੧. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੯-ਜਾ ਮਹਿ ਭਜਨੁ
ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਹੀ— ,, ਛੇਵੀਂ ,, ੧੩੭

੩੨. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੋ ਕਰ ਮੁਸਟ ਚਨਨ ਕੀ—	ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੯੪੪
੩੩. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ, ਸਸੁਰ ਕੀ ਪਿਆਰੀ—	„ ਤੀਜੀ „ ੭੩੮
੩੪. ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਚਕਈ ਜਉ ਨਿਸਿ ਬੀਛੁਰੈ—	„ ਦੱਸਵੀਂ „ (੧੨੫)
੩੫ ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਬੀਰ ਟਾਲੈ ਟੋਲੈ ਦਿਨੁ ਗਇਆ—	„ „ „ (੨੦੮)
੩੬. ਸੋਰਠਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਚਮਰਟਾ ਗਾਠਿ ਨ ਜਨਈ	„ ਚੌਥੀ „ ੮੦੭
੩੭. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ, ਸਿਰਿ ਘੜਾ—	„ ਦਸਵੀਂ „ (੪੩)

ਭਾਵ :—

(੧) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜਿੰਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੜ ਬਲ ਜਾਦੀ ਹੈ। ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਤੇ ਬਾਦਸਾਹੀ ਦੇ ਸੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਉਸ ਸਾੜ ਨੂੰ ਸਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਸਾੜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(੨) ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭੀ ਘਾਟ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਭ, ਆਸਾ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਝੂਠ, ਨਿੰਦਾ, ਪਰ ਧਨ, ਪਰ ਤਨ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਠੱਗੀ ਆਦਿਕ ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਗੁਣਾਂ-ਦੇ-ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਹੀ ਕੋਥੀ ਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਸਕਲ ਤੇ ਘਾੜਤ ਬਣੀ ਰਹਿਦੀ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਮਨ ਦੀ।

(੩) ਪਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਵੋ, ਮੱਛੀ ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੁਚੱਜੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਵਿਕਾਰ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਇਹ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ।

(੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਉਂ ਵਿਲਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਰੂ ਦੇ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ। ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼-ਇਹ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਅਜਬ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈ ਕੇ ਮੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਸਰੀਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲਾ ਕੇ ਇਥੋਂ ਆਖ਼ਰ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੫) ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੀ ਇਉਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਣ ਘਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣ-ਰਹੇ ਆਚਰਨ-ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਮੰਦੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਰੇਕ ਦਿਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸਾਣ ਲਈ ਜਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਘੜੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੋਰ ਫਸਾਣ ਲਈ ਫਾਹੀ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਹਾਰ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਕੋਲੇ ਭਖਾ ਕੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਤਪਾਂਦਾ ਤੇ, ਫਿਰ ਅਹਿਰਣ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਚੋਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ; ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਮਨ ਲੋਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜ ਅੱਗਾਂ ਬਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਪਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਉਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਖਦੇ ਕੋਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਅੱਗ ਵਿਚ ਮਨ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਭਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਸਾੜਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

(੬) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਦੀ ਹਰੀਆਵਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਉਸ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉਤੇ ਤਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਅਜਬ ਮੌਜ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਚਸਮੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਰੋਵਰ ਕਾਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਲ ਤੱਕਣ ਨੂੰ ਭੀ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਜਿੰਦ ਦਾ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ

ਵਿਵੇਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੭) ਉਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਸਮਝੋ, ਜੋ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਸ ਸਫਰ ਵਿਚ ਫ਼ਾਲਤ ਰਸਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ-ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਆਗੂ ਬਣ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

(੮) ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਪਤ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਸੂਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬੁੱਝਿਆਂ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਚੌੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸ-ਪੂਜੀ ਖੁੱਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੯) ਵਰਖਾ-ਰੁੱਤ ਟੋਏ ਛੱਪੜ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਸਭ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਫਿੱਸਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਵੇਖੋ ਭਾਗ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ! ਇਤਨਾ ਪਾਣੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਉਹ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਲਈ ਪਿਆ ਤਰਸਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਉਸੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਭੇਦ ਤੋਂ ਅੰਞਾਣ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਪਪੀਹੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਹੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਤਾਂਘ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੀ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੧) ਧਨੀ ਤੇ ਜਾਬਰ ਲੋਕ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਗਾਰੇ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਖਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਆਖਰ ਇਹ ਗਰੀਬ ਭੀ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਆਦਿਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ-ਗ੍ਰਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧਨ ਕਮਾ-ਵਣ ਲਈ ਚੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਿੰਦ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ ਹੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

(੧੨) ਤੇਲੀ ਦੇ ਕੋਲ੍ਹ ਅੱਗੋਂ ਜੋਇਆ ਹੋਇਆ ਬਲਦ ਉਸ ਕੋਲ੍ਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਬਲਦ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਸ ਕੋਲ੍ਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਭੌਂਦਿਆਂ ਹੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਨਵਾਂ ਪੈਂਡਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ

ਉਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਲਾਲਚ ਇਕ ਐਸਾ ਖਤਰਨਾਕ ਚੱਕਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ।

(੧੩) ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤਰ ਕੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਥਾਂ ਮਿੱਠੇ ਸ਼ਰਬਤ ਸਿੰ-ਜੋ, ਤਾਂ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਰ ਕੋੜੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਜੱਪ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਡੰਗ ਮਾਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਹਰ ਫਿਰ ਭੀ ਜਾਨ-ਮਾਰੂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਰੱਖੋ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ।

ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਖੁੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਸੁਆਰਥੀ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । ਜਦੋਂ ਦਾਅ ਲਗੇਗਾ, ਸੁਆਰਥ ਦਾ ਡੰਗ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਵੇਗਾ ।

(੧੪) ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੧੫) ਮੈਣੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਇਕ ਲਕੜੀ ਉਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਟਾਕੀਆਂ ਵਲ੍ਹੇਟ ਕੇ ਮੁੰਡਾ ਜੋਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਘਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਮੈਣਾਂ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ । ਬੰਦਰ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਫਸਲ ਨੂੰ ਬਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨੁੱਖ-ਸਕਲ ਵਾਲਾ ਢਾਂਚਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਰ ਆਦਿਕ ਜਾਨਵਰ ਡਰੇ ਰਹਿਣ, ਤੇ ਪੈਲੀ ਨ ਉਜਾੜਨ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਮਰ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੰ-ਸਕ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਾਏ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਉਸ ਪੈਲੀ ਦੇ ਡਰਨੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ ।

(੧੬) ਮੁੰਜੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਚਾਵਲ ਹੀ ਹਨ । ਜੇ ਚਾਵਲ ਕੱਢ ਲਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤੋਹ । ਇਹ ਬੋਝੇ ਤੋਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੇਟ ਕਿਵੇਂ ਭਰਨ ?

ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਜ਼ਿੰਦ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੁਰਦਿਹਾਣ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ, ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਬੋਝੇ ਤੋਹਾਂ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਮਝੋ ।

(੧੭) ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਅੱਕ ਬੜੇ ਲਹ ਲਹ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅੱਕਾਂ

ਦੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖੰਘੜੀਆਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਕਲ ਅੰਥਾਂ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਛੋਟੇ ਭੋਲੇ ਬਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਬੜੇ ਸੌਂਕ ਨਾਲ ਤੌੜ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਡਾਲ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੀ ਅੰਥਾਖੜੀ ਫਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਤੂੰਬੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਰੇ ਜੀਂਦ-ਦਾਤੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਬੜਾ ਦੁਖਦਾਈ ! ਡਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਤੂੰਬਾ ਤੂੰਬਾ ਹੋ ਗਈ।

ਜੀਂਦ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮਨ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਹਸਿਆਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੮) ਨਿੱਤਰੇ ਹੋਏ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਇੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾ ਕੇ ਟਿਕਵੇਂ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਖੰਭ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਘੰ-ਟਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਲ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾਰ ਦਿੱਸ ਪਏ, ਉਹ ਉੱਚੀ ਉਡਾਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰਤ ਸਿੱਧੀ ਉਸ ਮੁਰਦਾਰ ਤੇ ਆ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਰਥੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇੱਲ ਵਾਲੀ ਕੁਝਾਣ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸਾਨ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਤੁਰਤ ਵਿਕਾਰ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।

(੧੯) ਕੁੱਕੜ ਦੇ ਖੰਭ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਉੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਡਾਰੀ ਵਿਚ ਕੁੱਕੜ ਹੀਸਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਡੇ ਖੁੰਭੀ-ਖਿਧੂ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਸਹਰਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਹਾਕੀ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਖੁੰਭੀ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਮੂੰਡਾ ਕਿਸੇ ਘੋੜੇ ਅਸਵਾਰ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਰੀਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਨਿਸਾਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਭਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਨਿਰੀ ਰੀਸ ਤੇ ਨਿਰੇ ਵਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ।

(੨੦) ਤਾਂਬੀਏ ਦੇਗਚੀਆਂ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸਲੂਣੇ ਖਾਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬੜੇ ਸੁਆਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਖਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਕੜਛੀਆਂ ਭੀ ਫੇਰੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਕੜਛੀਆਂ ਕੀਹ ਜਾਣਨ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ?

ਕਠੌਰ-ਦਿਲ ਸੁਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭੀ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੨੧) ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ-ਸਾਰ ਕਾਂ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਛਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੱਸੋਂ ਵਲ ਉੱਡ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਰੋਟੀ ਦੀ ਗਿਰਾਹੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪਏ ਲੋਂ ਲੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁੰਢੇ ਘਰ ਦੇ ਬਨੇਰੇ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਉਥੇ ਪਿਆ ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰੇ, ਅੰਤ ਭੁੱਖਿਆਂ ਹੀ ਜਾਣਾ ਪਏਗਾ ।

ਜਿੰਦ ਦੀ ਅਸਲ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ । ਪਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਧਨ ਹੀ ਜੋੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਖ਼ੁਰਾਕ ਤੇ ਵਾਂਜਿਆ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਇਸ ਸੁੰਢੇ ਸਰੀਰ ਘਰ ਤੋਂ ਅੰਤ ਸੱਖਣੀ ਹੀ ਗਈ ।

(੨੨) ਜੇਠ ਹਾੜ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਉੱਡ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਘੱਟੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਸਕਲੋਂ ਬੇ-ਸਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੀ ਸਕਲ ਫਿਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅੱਖਾਂ ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਕੰਨ ਸਭ ਘੱਟੇ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ ਭੂਤ ਪਿਆ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਸੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਬੰਦਾ, ਬੱਸ, ਭੂਤ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੰਗ-ਦਿਲੀ, ਵਿਕਾਰ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬੇਹ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਉੱਡਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ । ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਫਿਟਕਾਰ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

(੨੩) ਚੂਹੇ ਦੀਆਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਵਹਿ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ, ਕੁਤਰ ਕੇ ਨਸਟ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੁਤਰਨ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੌਕ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ, ਤਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਕੁਤਰਕੁਤਰ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਫਨਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਂਵ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ । ਬੱਸ ! ਭੈੜੀ ਬਾਣ ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਚੂਹੇ ਵਾਲੀ ਹੀ ਆਦਤ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹ ਉਹੀ ਕੁਝ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲੋਂ ਅੰਤ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬੂਠ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਮੂਰਖ-ਪੁਣੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਕੁਤਰ ਕੁਤਰ ਕੇ ਮੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਮਰ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੨੪) ਨਿਰੇ ਤੋਹ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮੁਹਲੀ ਨਾਲ ਛੜੀ ਜਾਉ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਛੜੀ ਜਾਉ, ਚਾਵਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ । ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ

ਦਿਉ, ਮੁਰਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਿਤ ਬਿਗਾਨੀਆਂ ਬੁੱਤੀਆਂ ਕੱਢਦਾ ਰਹੇ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਕਿਥੋਂ ਆ ਜਾਣਗੇ ?

ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਸਲੀ ਧਨ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਧਨ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਅਜਾਈ ਗਵਾ ਲਈ।

(੨੫) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕ ਮਹੱਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਚੰਡਾਲ ਕੁੱਧ ਦੀ ਅੱਗ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਟਕਣਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜੋਰ-ਇਹ ਦੋ ਤਕੜੇ ਕਵਾੜ ਉਸ ਮਹੱਲ ਤੇ ਜੜੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ।

ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਤੜਪਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਚ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ ਉਮਰ ਗੁਜਾਰਦਾ ਹੈ।

(੨੬) ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ੂਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਕਾਂ ਸਦਾ ਨੂੰਗ ਨੂੰਗ ਕੇ ਗੰਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗੰਦ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨੭) ਹਾਥੀ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਜੀਭ ਦੇ ਚਸਕੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁੰਡੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਦਰ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਮੁੱਠ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਕੇ ਦਰ ਦਰ ਨੱਚਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕੁੱਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਟੱਕਾਰ ਆਦਿਕ ਆਪਣੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(੨੮) ਸਾਵਣ ਦੀ ਘਟਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਬੱਦਲ ਗੱਜਦੇ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਲਿਸਕਦੀ ਹੈ, ਪੁਰੇ ਦੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਰਖਾ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਲੋਝਾਂ ਦੀ ਤਪਸ ਮਿਟਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿਤਨਾ ਰਸ-ਭਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਮਾ ਉਹਨਾਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਲਈ ਜੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ !

ਪਰਦੇਸਗਏ ਪਤੀ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਮੌਜ-ਬਹਾਰ ਅਜੇ ਭੀ ਤਪਸ ਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਯਾਦ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਾਹਦਾ ?

(੨੯) ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਸਾਲਾਂ-ਬੱਧੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿਉ, ਪੱਥਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । ਦਾਣੇ-ਹੀਣ ਖਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਗਾਹ ਪਾ ਦਿਉ, ਗਾਹੀ ਜਾਵੇ, ਗਾਹੀ ਜਾਵੇ, ਦਾਣੇ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ।

ਰੱਬ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸੁਆਰਥੀ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

(੩੦) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸੁਖ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਧਿਰ ਧਿਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਸੇ-ਮਖੌਲ ਦੀ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

(੩੧) ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਵਰਤ ਭੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉੱਦਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ-ਹੀਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਉੱਦਮ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ।

(੩੨) ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਹੈ । ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ-ਫੁਲਵਾੜੀ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵ-ਫੁੱਲ ਕਿਸ ਅਰਥ ? ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਹੱਥ ਭੁੱਜੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੱਠ ਆਈ, ਲੋਭੀ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਕੁੱਜੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫਸਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਹ ਛੱਡੀ, ਤੇ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ । ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਮਾਇਆ-ਗ੍ਰਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ।

(੩੩) ਮਾਇਆ-ਵੇੜ੍ਹੀ ਜਿੰਦ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਦਰਦਨਾਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ । ਮੌਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਢੁੱਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਮਰਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਮਰ ਅਜ਼ਾਈ ਗਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੩੪) ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ ਪੰਛੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਚਕਵੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਕੂਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ, ਤੇ ਕਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਵੇ।

ਸੰਖ ਸਮੁੰਦਰਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਸੱਜਣ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਖ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਿੱਤ ਸਵੇਰੇ।

ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਮਾਰਿਆ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਭਾ ਦੀ ਸਦਾ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਖ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਸਵੇਰੇ, ਮਾਨੋ, ਢਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾਲੂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀ ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੩੫) ਪਿੰਡਾਂ ਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਮੁਰਦਾਰ ਸੁਟਿਆ ਜਾਏ, ਕੁੱਤੇ ਉਥੇ ਤੁਰਤ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਉਸ ਮੁਰਦਾਰ ਦੇ ਮਾਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੇਸਕ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਕੁੱਤਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੁੱਤਾ ਭੀ ਆ ਕੇ ਖਾ ਲਏ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ, ਲੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਢਦੇ ਹਨ।

ਇਹੀ ਸੁਭਾਉ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ-ਮਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਸੁਆਰਥੀ ਬੰਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖਾਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਜੇਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਭੀ ਮਾੜਾ। ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਹਲਕ ਕੁੱਦ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੩੬) ਗਰੀਬ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜੁੱਤੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮੋਚੀ ਤੋਂ ਗੰਢਾਂ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਛੋਟੀ ਟੁੱਟ ਨ ਜਾਏ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਇਆ ਮਨੁੱਖ ਗਰੀਬ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਵਾਂਗ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਵਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(੩੭) ਲੋਹਾਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਕਟਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਢੇ ਉਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਰੱਖ ਕੇ। ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਘਰੋਂ ਭਰਿਆ ਘੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੱਖ ਲੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ-ਪਸੰਦ ਦੇ ਰੁੱਖ ਵੱਢਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ, ਜੰਗਲ ਦਾ ਬਾਦਸਾਹ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਕਰਤੂਤ ਆਖਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਹੀ ਵਿਗਾੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

੧੦. ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ

੧. ਪਉੜੀ ਮ: ੫—(ਵਾਰ ੪ ਗਉੜੀ)—ਲੈ ਫਾਰੇ

ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ— ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੦੬

੨. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਅਨਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ,

ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ ਰਾਮ— „ ਚੌਥੀ „ ੨੭੧

੩. ਸਾਰਗ ਮ: ੫—ਬਿਖਈ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਬਿਵ ਹੀ

ਗੁਦਾਰੈ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੬੯੫

੪. ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਗੈ

ਅੰਧਾ— „ „ „ ੪੬੩

੫. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਵੇਖੁ ਕਪਾਹੈ ਜਿ

ਬੀਆ— „ ਦਸਵੀਂ (੪੯)

ਭਾਵ :-

(੧) ਤੇਲੀ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਘਾਣੀ ਕੋਲੂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪੀੜਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਭੀ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਲੂ ਵਿਚ ਸਭ ਮਲੀਆ-ਮੇਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇਲ ਨਿਚੁੜ ਕੇ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਰੀ ਯਾਰੀ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਨਿਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਖੇਡੇ ਦੇ ਥਾਂ ਸਹਮ ਫਿਕਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨) ਭੂਘੇ ਹਨੇਰੇ ਜੂਹ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਤੋੜੇ ਨਾਹ ਹੋਵੇ, ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜਿੰਦ ਉਥੇ ਬੜੀ ਤੜਪਦੀ ਹੈ, ਦਮ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੋ-ਮੱਛੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਖ਼ਰ ਮੌਤ ਮੁਕਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਤੇਲੀ ਦਾ ਕੋਹਲੂ ਵੇਖੋ। ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਘਾਣੀ ਤੇਲੀ ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੋਹਲੂ ਦੀ ਲੱਠ ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਤਿਲ ਨਿਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਤੇਲ ਨੁਚੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਸਮਾ ਮੁੜ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਭਲਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਲਾ ਰੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਬੜੇ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਮੁੜ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜੁੜਨ ?

(੩) ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਬਣਾ ਲਈਏ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਬੈਠੀਏ। ਉਹ ਕੁੱਲੀ ਕਦ ਤਕ ਬਚੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸਦਾ ਉਸ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਵਸੇਬਾ ਰੱਖੀਏ ਜੋ ਕੱਲਿਆ ਤੇ ਰਾਖ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਕੱਪੜਿਆ ਤੋਂ ਕਦ ਤਕ ਕਾਲਖ ਝਾੜਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਮਨੁੱਖ ਰੁੱਖ ਦੇ ਜਿਸ ਟਾਹਣ ਉਤੇ ਬੈਠ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਵੱਢਦਾ ਜਾਏ ਤੇ ਖੁਸ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਖਾਦਾ ਭੀ ਜਾਏ, ਟਾਹਣ ਟੁੱਟਦਿਆ ਸਾਰ ਉਹ ਮੂੰਹ-ਭਾਰ ਭੁੰਢੇ ਆ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹੱਡ ਗੋਡੇ ਝੁੜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਵਿਕਾਰਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਦਾ ਹੈ।

(੪) ਸਿੰਬਲ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਤੇ ਝਾਟਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਬੜੇ ਸੂਹੇ ਚੁਹਚੁਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭੁੱਲਾ ਕੇ ਤੋਤਾ ਫਲ ਖਾਣ ਲਈ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਵੇ ਕੀਹ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਕਾਮੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾਲੋਂ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਹੈ।

(੫) ਕਪਾਹ ਵੇਲਣੇ ਵਿਚ ਵੇਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪੇੜੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਿੰਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਿਲ ਕੋਲੂ ਵਿਚ ਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਮਾਦ ਵੇਲਣੇ ਵਿਚ ਪੀੜੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਰਹੁ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਕਾੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੰਨਾ (ਹਾਂਡੀ) ਸਦਾ ਅੱਗ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਹਾਲ ਤੱਕੋ। ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਸਦਾ ਤੜਪਦੀ ਲੁੱਛਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

੧੧. ਸਿਮਰਨ

(ੳ) ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੩—ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ, ਘਸਿ ਮਸੁ
ਕਰਿ— ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੧੭੮
੨. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧—ਸੁਣਿ ਮਨ ਮਿਤ੍ਰੁ
ਪਿਆਰਿਆ— „ „ „ ੨੦੧
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਾਝ)—ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ,
ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ— „ „ „ ੮੫੨
੪. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧—ਮਨੁ ਹਾਲੀ, ਕਿਰਸਾਨੀ ਕਰਣੀ—
„ ਚੋਥੀ „ ੪੯੫
੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਜੈਸਾ ਕਰੇ
ਕਹਾਵੈ ਤੈਸਾ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੮੩
੬. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ—ਏ ਰਸਨਾ ਤੂੰ ਅਨ
ਰਸਿ ਰਾਚਿ ਰਹੀ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੬੬੮
੭. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ—ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ
ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਖੀ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੬੬੬
੮. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ—ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ
ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਆਇ ਕੈ— „ „ „ ੭੦੧
੯. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ—ਏ ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਮੇਰਿਹੋ,
ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ— „ „ „ ੭੦੧
੧੦. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ—ਏ ਸੁਵਣਹੁ ਮੇਰਿਹੋ,
ਸਾਚੈ ਸੁਨਣੈ ਨੋ ਪਠਾਏ— „ „ „ ੭੦੨
੧੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਸੇ ਦਾੜੀਆਂ
ਸਚੀਆ— „ ਦਸਵੀਂ „ (੫੨)
੧੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਮੁਖ ਸਚੇ
ਸਚ ਦਾੜੀਆ— „ „ „ (੫੩)
੧੩. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍
ਕਉ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ— „ ਚੋਥੀ „ ੨੪੨
੧੪. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਰੈਣਿ ਸੁਹਾਵੜੀ, ਦਿਨਸੁ ਸੁਹੇਲਾ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੬੫੦

੧੫ ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ—	ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੧੨੭
੧੬ ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫(੧੩)—ਆਤਮ	
ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ—	,, ,, ,, ੫੧੮
੧੭ ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ. ੫—ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ	
ਲੈਨਿ—	,, ,, ,, ੬੬੪
੧੮ ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ—	,, ਚੌਥੀ ,, ੬੨੦
੧੯ ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ—	,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੪੦੫
੨੦ ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ	
ਜਾਂ ਤਉ ਧਿਰਿ ਜੁਲਦੇ—	,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੧੬੮
੨੧ ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਕਬੀਰ	
ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ—	,, ,, ,, ੯੨
੨੨ ਸਾਰਗ ਮ. ੫—ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ	
ਬਾਣੀ—	,, ਅਠਵੀਂ ,, ੭੬੮
੨੩ ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ	
ਆਵੇ—	,, ਛੇਵੀਂ ,, ੪੦੬
੨੪ ਕੇਦਾਰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਿਨ ਹੀ ਬਨਜਿਆ ਕਾਂਸੀ	
ਤਾਂਬਾ—	,, ਅਠਵੀਂ ,, ੨੩੧
੨੫ ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ	
ਕਮਾਈ—	,, ,, ,, ੪੨੮

ਭਾਵ :—

(੧) ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਦਾ ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਈਆਂ ਹਨ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੋਢੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਹੀ ਆਜਾਈਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੋ, ਜਗਤ ਦਾ ਮੋਹ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਵਸਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(੧) ਇਕੋ ਹੀ ਖੱਟੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਥੋਂ ਖੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ। ਇਹ ਯਾਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ

ਹੈ, ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੇ ਹੇਠ ਤੁਰਿਆਂ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀਦਾ ਹੈ।

ਦਿਵਦਾਨ ਮਨੁੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਹੈ ਹਉਮੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉੱਚ-ਗਿਆਨਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਲਏ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁੱਖ-ਕਲਿਸ ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਵਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੱਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅਰੰਭ ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਕਮਾਣ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਦੀ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਖਲਕਤ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਉਤੇ ਸਦਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(੪) ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੋਰੀਆਂ ਸਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਆਖਦੇ ਬੱਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਭੋਲੇ ਲੋਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਡੋਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

(੫) ਉੱਲੂ, ਖੋਤਾ, ਬਾਂਦਰ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉੱਲੂ ਖੋਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ। ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਅਜੇਹੇ ਬੰਦੇ ਮਨੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਹਣੀ ਸਕਲ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਉਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਸੋਹਣੇ/ਅਸਲ ਮਨੁੱਖ ਉਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ ਸੋਹਣੇ ਭੀ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਬਿੰਦੂ ਸੁਚੱਜੇ ਭੀ।

(੬) ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਸ ਕਸ ਪਰਖਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਭ ਦਾ ਚਸਕਾ ਬੁਰਾ। ਚਸਕਿਆਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਰਸ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਚਸਕਿਆਂ ਦੀ ਸੁਆਰੀ ਤੋਂ ਉਹ ਬਚਦਾ ਹੈ।

(੭) ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਜਗ ਰਚਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਟਿਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖੇ, ਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਖੇਡ ਜਾਣੇ।

(੮) ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਰੀਰ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਰੀਰ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਯਾਦ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰੀ ਗਈ ਸਮਝੋ।

(੯) ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਹੀ ਅੱਖਾਂ ਮੁਬਾਰਕ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।

(੧੦) ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹੀ ਕੰਨ ਚੰਗੇ ਸਮਝੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪੜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਤੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜਾ ਜੀਵਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(੧੧) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਹੀ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਤਕਾਰ-ਜੋਗ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ।

(੧੨) ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ—ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਅਖਾਣ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ ਗਾ, ਜੋ ਬਚਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਤਬਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੱਚੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਬੋਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੈ।

(੧੩) ਸਦਕੇ ਉਸ ਜੀਭ ਤੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਨ ਭੀ ਮੁਬਾਰਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਗ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਂਦਾ।

(੧੪) ਜੇਹੜਾ ਸਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ, ਉਹ ਸਫਲਾ ਜਾਣੇ।

(੧੫) ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੧੬) ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਹੀ ਆਇਆ ਸਮਝੋ।

(੧੭) ਜੀਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਵੱਖਰ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਵੱਟੇ। ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਵਰਖਾ ਦਾ ਕੀਹ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ?

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਵਣਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁਰਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੧੮) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪੋੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤਿ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੧੯) ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਆਏ। ਕੋਈ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਰਿਸੀ-ਮੁਨੀ ਅਖਵਾ ਗਏ, ਕੋਈ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਗਏ, ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਧਨਾਵ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਅਸਲੀ ਜੀਉਂਦੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਜੋ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ, ਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾੜ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

(੨੦) ਪੈਰ ਸੋਹਣੇ ਉਹ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸਤਸੰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ, ਸਿਰ ਸੋਹਣਾ ਉਹ ਜੋ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਕੜੇ ਨਾਹ। ਮੂੰਹ ਸੋਹਣਾ ਉਹ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰੇ, ਤੇ ਜਿੰਦ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਉਹ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ-ਪਰਨਾ ਬਣਾਏ।

(੨੧) ਜੋਨੇ ਦਾ ਖਰਾ-ਪਨ ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਕੱਸ ਲਾਈਦੀ ਹੈ। ਕਸਵੱਟੀ ਉਤੇ ਛੋਟੇ ਜੋਨੇ ਦਾ ਪਾਜ ਉੱਘੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਭੀ ਇਕ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਸੁਆਰਥ ਵਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(੨੨) ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੇ। ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਭੀ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਹੋਰ ਲਾਲਚ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਲ ਲਾਭ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨੩) ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤਥੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਾਲੇ ਲੱਛਣ ਭੀ ਹੋਣ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੁਰਦਾਰ ਤੋਂ ਭੀ ਕਈ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਮਰੇ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

(੨੪) ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਤ-ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(੨੫) ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜੂਨਾਂ ਤੇ ਭੇਅੰਤ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ-ਸਰੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝੋ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਆਰਥ ਤਿਆਗ ਕੇ ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੁਢੇਪਾ ਆਇਆਂ ਸੇਵਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਲਾਭ ਖੱਟਣ ਦਾ। ਜੇ ਇਹ ਸਮਾ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ

(ਅ) ਵਰਖਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਖੇਤਿ ਮਿਆਲਾ
ਉਚੀਆ—ਪੋਥੀ ਚੋਥੀ ਪੰਨਾ ੧੩੦
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੨੭੪
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ)—ਉਨਵਿ ਉਨਵਿ
ਆਇਆ— „ „ „ ੨੮੧
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਉਨਵਿ ਉਨਵਿ
ਆਇਆ— „ „ „ ੭੮੩
੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ)—ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ
ਮੋਦਨੀ— „ „ „ ੨੮੬
੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਭਿੰਨੀ ਰੋਣਿ
ਚਮਕਿਆ— „ „ „ ੨੯੨
੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਬਾਬੀਹਾ ਪ੍ਰਿਉ
ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੇ— „ ਦਸਵੀਂ „ (੫੪)
੮. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਬਾਬੀਹਾ ਤੂੰ
ਸਬੁ ਚਉ— „ „ „ (੫੫)
੯. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)—ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ
ਬਿਮਬਿਆ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੧੧੧
੧੦. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰੀ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੬੨੮
੧੧. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਹੁਕਮੀ ਵਰਸਣ ਲਾਗਾ ਮੋਹਾ— „ „ „ ੬੩੫
੧੨. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਸਾਈ— „ „ „ ੬੩੮
੧੩. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਮੀਹੁ ਪਇਆ ਪਰਮੇਸਰਿ ਪਾਇਆ— „ „ „ ੬੪੧
੧੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਵੰਡੀਐ— „ ਦੂਜੀ „ ੮੩੪
੧੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਫੁਰਮਾਇਆ „ „ „ ੮੪੧

੧੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ	
ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ—	ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੮੪੩
੧੭. ਭਖਣੇ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਜੋ ਤੂ ਵਤਹਿ	
ਅੰਕਣੇ—	,, ਅਠਵੀਂ ,, ੫੧
੧੮. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)—ਵੁਠੇ ਮੋਘ	
ਸੁਹਾਵਣੇ—	,, ਨਾਵੀਂ ,, ੧੧੫

ਭਾਵ :—

(੧) ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਚੜ੍ਹੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸਾਨ-ਕਹੀ ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੱਟ-ਬੰਨੇ ਉੱਚੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਏ।

ਕਿਤਨਾ ਸੁਭਾਗ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਦੀਦਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ !

(੨) ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੇ ਧਰਤੀ ਹਰਿਆਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਸੋਹਣੀ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਿਰਦਾ-ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਟਹਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੩) ਜਦੋਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਤੇ ਬੱਦਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਦੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਅਸਥ ਰੂਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਕੌਸੀ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਿਰਦਾ-ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਬੜੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

(੪) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਬੱਦਲ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਵੜੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਕੀਹ ਵੱਸ ਹੈ? ਬੱਦਲ ਭੋਜਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾਰ ਰਾਜਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨ ਭੁਲਾਓ।

(੫) ਜੇਠ-ਹਾੜ ਦੀਆਂ ਲੂੰਹਦੀਆਂ ਲੋਆਂ ਨਾਲ ਸਭ ਜੀਆ-ਜੰਤ ਘਬਰਾ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਲੋਆਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਛੱਜੀਂ ਖਾਰੀਂ ਮੀਂਹ

ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਛੇਰੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਨ ਦੇ ਫਸਲ ਹਰ ਪਾਸੇ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਰਾਜਕ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ?

(੬) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੱਦਲ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਹਨ, ਵਰਖਾ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਪੈਲੀਆਂ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅੰਤ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤੀ ਵਰਖਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫਸਲ ਬਰਬਾਦ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(੭) ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਪਪੀਹਾ 'ਪੀ, ਪੀ' ਕੂਕਦਾ ਹੈ। ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੁੱਕ ਗਈ।

(੮) ਸਾਵਣ ਦੇ ਬੱਦਲ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵਾਸਤੇ ਕੂਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਖੁੱਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਸਭ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮੁੱਕ ਗਈ।

(੯) ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਝੜੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਤਪਸ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਅੰਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਪਸ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਾਂਤੀ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਠੰਢ ਹੀ ਠੰਢ, ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ।

(੧੦) ਸਾਵਣ ਦੇ ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਪਸ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਤੱਕੋ, ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ।

ਕਿਤਨੀ ਸੁਭਾਗਣ ਹੈ ਉਹ ਹਿਰਦਾ-ਧਰਤੀ, ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

(੧੧) ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦਾ ਸ਼ਦਕਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਲੋਆਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ

ਹਨ, ਠੰਢ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਨ ਦਾ ਸੁਕਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘਾਹ-ਪੱਠੇ ਦੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਘਟਾ ਵੱਸ ਪਏ; ਉਥੇ ਠੰਢ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਵੇ ?

(੧੨) ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਞਾਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪਾਲਦੀ ਹੈ ! ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਹਰ ਕਰ ਕੇ ਬੱਦਲ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਨ ਧਨ ਉਪਜ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜੇਹੜਾ ਵਡਭਾਗੀ ਉਸ ਰਾਜਕ ਦਾ ਆਸਰਾ-ਪਰਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਢ ਹੀ ਠੰਢ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੧੩) ਪਰਮੇਸਰ ਮੀਂਹ ਭੇਜ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਸੁਖ ਤੇ ਠੰਢ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪਣੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

(੧੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਸੁਹਜ ਵੇਖੋ ਕਿਸੇ ਪਗੜ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ । ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸਮੇ, ਹਰਿਆਵਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸਮੇ !

ਜੇਹੜੇ ਵਡਭਾਗੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਥਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੇ, ਮਾਨੇ, ਸੋਮੇ ਛੁੱਟ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

(੧੫) ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਬੱਦਲ ਆ ਕੇ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਅੰਨ ਧਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਲੋਆਂ ਦੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਮੁੜ ਜੀਉ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਹਿਰਦਾ-ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਰੁਮਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੬) ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਵੰਨ-ਸੁ-ਵੰਨੇ ਫੁੱਲ ਇਉਂ ਢਿੱਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਮਖਮਲ ਉਤੇ ਰਤਨ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਸੁਭਾਗ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੭) ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਵਰਖਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਥੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਸੁਹਾਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇਸ ਤੋਂ ਪਤੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਆ ਵੜੇ, ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਆ ਬੈਠੇ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੧੮) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ

(ੳ) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ
ਸਹਜੁ ਹੈ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੧੬)
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਨਾਨਕ
ਤਿਨਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ— „ „ (੬੧)
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ)—ਹਰਿ ਚੋਲੀ
ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ— „ ਚੋਬੀ ਪੰਨਾ ੭੪੪
੪. ਭੈਰਉ ਮ: ੫—ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੈ— „ ਅੱਠਵੀਂ „ ੩੬੩
੫. ਸੋਰਠਿ ਭੀਖਨ ਜੀ—ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਨਿਰਮੋਲਕੁ— „ ਪੋਥੀ „ ੮੧੧

ਭਾਵ :—

(੧) ਨਰੋਏ ਪੰਛੀਆਂ ਵਲ ਤੱਕੋ, ਕਿਵੇਂ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਹੁਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਛੀ ਨਿਮੋਕੁਣਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਉਤੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ-ਵੇਸ਼ਿਆ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਇਕ ਝੰਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਝੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਰਸ ਆਇਆ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਕੱਕਰ ਆਇਕ ਦੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੁੱਕ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਿਆਲ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਿੱਘ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਭੀ ਜਾਨ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ, ਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਖੇੜਾ। ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਚਾਉ ਹੀ ਚਾਉ, ਖਿਲੋਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਨਿੱਘ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ-ਇੰਦ੍ਰਿ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

(੩) ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਕੇ, ਸੁਚੱਜੀਆਂ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗਾ ਪੱਟ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਰੰਗੀ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਬੇਲ-ਬੂਟੇ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗ਼ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਇਹ ਬਾਗ਼ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤੀ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭ ਆਚਰਨਕ ਗੁਣ ਚਮਕ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਿਸ਼ਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਗ-ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਪੱਟ ਦੇ ਬੇਲ-ਬੂਟੇ ਦੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(੪) ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਤਾਂਘ ਨਹੀਂ? ਧਨ ਪਦਾਰਥ, ਦੇਸ, ਮਿਲਖ, ਮਹਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ—ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦੌੜ ਭੱਜ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖ ਮਿਲੇ।

ਪਰ ਸੁਖ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਸੁਖ ਭਲੀ ਸੁਹਬਤ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

(੫) ਕਿਸੇ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਲੱਭ ਪਏ, ਉਹ ਪਿਆ ਲੁਕਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਰੋਣਕ ਹੀ ਦੱਸੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤ ਲੱਭ ਪਈ ਹੈ।

ਗੁੰਗਾ ਸੁਆਦਲੀ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾ ਲਏ, ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ-ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਿਆਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਚੱਖਿਆ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢ-ਸਾਂਤ ਸੁਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਰਾਮ ਉੱਕਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਭੀ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ—ਸੇਵਾ ਭਾਵ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਸ ਖੁਰਾਕ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਪਲ੍ਹਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ

(ਸ) ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ

੧. ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧-ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ, ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ-ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੦੭
੨. ਸੂਹੀ ਮ. ੪-ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ- ,, ,, ,, ੩੭੨
੩. ਆਸਾ ਮ: ੫-ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਨੈ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੨੧੧
- ੪ ਆਸਾ ਮ: ੫-ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੭੮੦
- ੫ ਗੂਜਰੀ ਮ. ੫-ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਲੀਏ ਕਰਿ ਅਪੁਨੈ- ,, ਚੌਥੀ ,, ੪੧
੬. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਜੇਤਸਰੀ)-ਬਸਤਾ ਤੁਟੀ ਝੋਪੜੀ-,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੨੪੨
੭. ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਰਾਜਨ ਕਉਨੁ ਤੁਮਾਰੈ ਆਵੈ- ,, ਅਠਵੀਂ ,, ੧੦੩
੮. ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ ਹਰਿ, ਹਰਿ

ਹਰਿ ਹਰੇ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੭੭੪

੯. ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨ ਕਉਨ

ਕਰੈ-,, ਅਠਵੀਂ ,, ੧੧੯

੧੦. ਕੇਦਾਰਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਖਟ ਕਰਮ ਕੁਲ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ- ,, ,, ,, ੨੪੦

੧੧. ਮਲਾਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਨਾਗਰ ਜਨਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ

ਬਖਿਆਤ ਚਮਾਰੈ- ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੩੫੦

ਭਾਵ :-

(੧) ਨੀਵੀਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਰੋਗ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬੰਦਾ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਵਾਲੇ ਦੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਚੌਂਕਾ ਭਿੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਪਾਣੀ ਰੋਟੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਭਿੱਟਿਆ ਗਿਆ।

ਪਰ ਕੇਸਰ, ਫੁੱਲ, ਕਸਤੂਰੀ, ਸੋਨਾ-ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭਿੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਰੇਸਮੀ ਕੱਪੜਾ, ਘਿਉ ਭਾਂਡਾ-ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਭਿੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਜੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭੀ ਬੰਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਹ ਭਗਤ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

(੨) ਬਿਦਰ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਜਦੋਂ ਹਸਤਾਨਾਪੁਰ ਗਏ,

ਕੈਰਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਾਰੀਬ ਬਿਦਰ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਚਮਾਰ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦੇ । ਪਰ ਵੇਖੋ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ! ਚੋਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਆ ਕੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ ।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਛੀਂਬੇ ਸਨ । ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਬਣਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਅਹੰਕਾਰੀਆਂ ਵਲ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ।

(੩) ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਭਲਾ ਕੌਣ ਆਦਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ? ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ । ਪਰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਵਾਲੇ ਭੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਗਈ, ਲੁਕਾਈ ਆ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ । ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਵਾਰਿਆ ।

(੪) ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਕੋਢੀ ਦਾ ਸੀ ਵਿਚਾਰਾ ਨਾਮਦੇਵ । ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਮਾਨੋ, ਲੱਖ-ਪਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਕਬੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣਾਈ, ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਮੋਏ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਢੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਰਵਿਦਾਸ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਚਾਰ ਦੁਫ਼ੇਰੇ ਪਸਰ ਗਈ ।

ਸੈਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਤੀਆਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਚਮਕਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਇਹੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਧੰਨੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਸ ਪਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ।

(੫) ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਭੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸਦਾ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਨਾਮਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕਬੀਰ ਰਵਿਦਾਸ ਵਲ । ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਇਥੇ ਸੋਭਾ ਭੀ ਖੱਟੀ, ਤੇ, ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਨਈਆ ਸਹੀ-ਸਲਾ-

ਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ ।

(੬) ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਆਲੇ ਲੀਰਾਂ ਪਲਮਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਕਦੇ ਵਾਤ ਨਾਹ ਪੁੱਛਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਸਾਕ-ਅੰਗ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾਹ ਛੁਕਦਾ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲੈ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੭) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਕੈਰਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਆਉ-ਭਗਤ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਧਰੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗਰੀਬ ਬਿਦਰ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਕੈਰਵਾਂ ਨੇ ਗਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ । ਪਰ ਵੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੀਹ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ! ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਬਿਦਰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਧੀਕ ਸੁਆਦਲਾ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੀ ਖੀਰ ਨਾਲੋਂ ਬਿਦਰ ਦਾ ਸਾਗ ਚੰਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਰੱਬ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਆਰ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ ।

(੮) ਵੇਖੋ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ! ਕਬੀਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਉਚੇਰਾ ਚੱਲ ਕੇ ਆਇਆ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ।

ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਏ ਉਸ ਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੯) ਜਾਤੀ-ਵਿਤਕਰੇ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਕੁੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਲਤਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਸਹਰ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚੋਂ ਮੋਢੇ ਪਸੂ ਢੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਚਮਾਰ, ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ ਰਵਿਦਾਸ । ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਕਦੇ ਤੱਕਿਆ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਊ ਨੱਕ ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੈ । ਭਲਾ ਉਹ ਸਾਊ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰੇ ਅਜੇਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਛੁਹ !

ਪਰ ਵੇਖੋ ਖੋਲ ਮਾਲਕ ਦੇ ! ਚਮਾਰ ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਉਚ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਆਦਰ-ਜੋਗ ਅਵਸਥਾ ਬਣੀ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਕਬੀਰ ਦੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੈਣ ਦੀ ।

ਜਿਹੜਾ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਆਕੜ-ਖਾਨ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆ ਭਿੱਗਦੇ ਹਨ ।

(੧੦) ਨੀਚ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੀਵੀਂ ਹੈ, ਤੇ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੀਵੀਂ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੋਈ। ਵੇਖੋ ਬਾਲਮੀਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ! ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਕਿਸ ਨੀਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਕਿਸ ਦਰਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ! ਅਜਾਮਲ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉੱਚੇ ਰੱਬੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਅੱਪੜੇ।

(੧੧) ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ—ਵੇਖੋ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਆ ਵੱਸੀ। ਮੇਰੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਚੰਮ ਕੱਟਣ ਵੱਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ, ਮੌਏ ਪਸ਼ੂ ਢੋਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੀਦਾ-ਮੰਦਾ ਨਦੀ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਗੰਗਾਜਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਜਾਏ ਨੀਵੀਂ ਕੁਲ ਦਾ ?

ਲੋਕ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਅਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ

(ਹ) ਨਿਰਭੈਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

੧ ਭੈਰਉ ਮ: ੩—ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ— ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੮੫

੨ ਭੈਰਉ ਮ: ੩—ਆਪੇ ਵੈਤ ਲਾਇ ਦਿਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾ

ਕਉ— „ „ „ ੨੮੮

੩. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੫—ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅਤਿ ਬਣੈ—,; ਪਹਿਲੀ „ ੪੬੧

੪. ਗਉੜੀ ਮ: —ਮੀਤੁ ਕਰੇ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ— „ ਦੂਜੀ „ ੧੮੧

੫. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪੜੀ ਚਲਾਵਉ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੩੧

੬. ਸਾਰਗ ਮ: ੫—ਮੋਹਨ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੭੨੪

੭ ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਸੰਭਾ ਮਰਕਾ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ—,; ਅਠਵੀਂ „ ੪੬੪

ਭਾਵ :—

(੧) ਮਾਂ ਨੇ ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ—ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ! ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਡ ਦੇਹ; ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਬਚਾ ਲੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਰਤਾ ਨਾਹ ਘਬਰਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡਣੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਚਿੱਤੀ।

ਆਖਰ ਭਗਤ ਦੀ ਹੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ।

(੨) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰਾਇਆ ਨਾਹ ਡਰਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੀ ਲਾਜ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

(੩) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਬਿਪਤਾ ਆ ਪਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਨਾਹ ਦੇਵੇ, ਵੇਰੀ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੂ ਬਣ ਜਾਣ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੌੜ ਜਾਣ, ਉਸ ਦਾ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਏ, ਹਰੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਮੁੱਕ ਜਾਏ, ਜੇ ਉਸ ਬਿਪਤਾ-ਆਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਯਾਦ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਾਲ ਭੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਜਿਹਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਦਾ ਦੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਬਾਦਸਾਹਾਂ ਵਰਗੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੰਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਰੋਗ ਗ੍ਰਸੀ ਰੱਖੇ, ਪਰ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਚਿੰਤ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੪) ਵੈਰੀ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਖ਼ਤਰਾ ਟਿਕਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਉਤੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵ ਸਕਦਾ ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਯਾਦ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਭੀ ਹੈ ਦੁ-ਵੱਲੀ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਭੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਬੁਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ।

ਫਿਰ ਜਿਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਭਰ-ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

(੫) ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮ-ਚਾਰੀ ਸੁਲਹੀ ਖ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਚੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ । ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕਈ ਕਮਜ਼ੋਰ-ਦਿਲ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਸੁਲਹੀ ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੋਂ-ਵਾਂਢੀ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਜਾਏ; ਕੋਈ ਤੁਰਨੇ-ਸਿਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਭੇਜੇ ਜਾਣ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੀਲਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਏ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆਂ ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਐਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸੁਲਹੀ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਵਾਰ ਚੱਲ ਨਾਹ ਸਕਿਆ । ਦੋਖੀ ਸੁਲਹੀ ਖ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਬਲਾ ਟਲਣ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਤੇ, ਉਸੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜੀ ਰੱਖੋ । ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਗਾ ।

(੬) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੁੰਘਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਏ, ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਸੁਭਾਉ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਆਪ ਭੀ ਨਿਰਭਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜਾਬਰ ਜਰਵਾਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

(੭) ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਕਈ ਡਰਾਵੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਜਿੰਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰਨਾਮਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ । ਮਾਂ ਨੇ ਭੀ ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ । ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਡੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ।

“ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ” ।

ਸਿਮਰਨ

(ਕ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਹੈ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਾਝ)—ਜਾ ਪਕਾ ਤਾ
ਕਟਿਆ— ਧੋਬੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੮੩੨
੨. ਗਉੜੀ ਮ: ੧—ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ—
,, ਦੂਜੀ ,, ੨੭
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਸਭੁ ਜਗੁ
ਫਿਰਿ ਮੈ ਦੇਖਿਆ— ,, ਚੌਥੀ ,, ੧੦੬
੪. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੪—ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੰਤ
ਭਗਤ— ,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੩੪
੫. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)—ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ— ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੪੯
੬. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਸਭੇ ਸੁਖ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਤੁਠੇ—
,, ਪਹਿਲੀ ,, ੬੪੬
੭. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ—
,, ਦੂਜੀ ,, ੨੭੬
੮. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਜਿਉ ਮੰਦਰ ਕਉ
ਥਾਮੈ ਥੈਮਨੁ— ,, ,, ,, ੬੬੨
੯. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮ: ੪ ਗਉੜੀ)—ਤੁਸਿ
ਦਿਤਾ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰੁ— ,, ,, ,, ੮੦੮
੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ—
,, ਤੀਜੀ ,, ੧੮੪
੧੧. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਮੋਹ ਮਲਨ ਨੀਦ ਤੇ ਛੁਟਕੀ—
,, ,, ,, ੧੯੫
੧੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਖੋਜੀ ਲਧਮੁ
ਖੋਜੁ— ,, ਚੌਥੀ ,, ੧੫੪
੧੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਜੈਤਸਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਈਧਣੁ
ਕੀਤੋ ਮੂ ਘਣਾ— ,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੨੩੯
੧੪. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਚਰਨ ਭਏ ਸੰਤ ਬੋਹਿਥਾ—
,, ਛੇਵੀਂ ,, ੮੦
੧੫. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫—ਗਉ ਕਉ ਚਾਰੇ ਸਾਰਦੂਲੁ—
,, ,, ,, ੫੫੯
੧੬. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫—ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਰਾਖੇ ਪ੍ਰਭਿ
ਮਾਰਿ— ,, ,, ,, ੫੬੧

੧੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੫—(ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਸਸੁ
ਵਿਰਾਇਣਿ ਨਾਨਕ ਜੀ— ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੧੬੬
੧੮. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ, ਬਲਦੁ—
ਪਖਾਵਜੁ— „ ਤੀਜੀ „ ੭੦੦
- ੧੯ ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਗਜੁ, ਜਿਹਵਾ
ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ— „ „ „ ੭੬੪
੨੦. ਬਿਲਾਵਲ ਸਧਨਾ ਜੀ—ਨਿਪ ਕੰਨਿਆ ਕੇ
ਕਾਰਨੈ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੩੪੬
੨੧. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਦੁਖੁ
ਮੁਖ ਕੁ— „ ਦਸਵੀਂ (੮੧੩੦ ੮੭)
੨੨. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਸਰਵਰ ਪੰਖੀ ਹੇਕੜੋ—
„ „ (੧੨੫)
੨੩. ਮਾਝ ਮ: ੩—ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਆਪੇ ਸੋਈ—
„ ਪਹਿਲੀ „ ੭੫੮
੨੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਨਾਨਕ
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨੀ ਆਰਾਧਿਆ— „ „ „ ੫੬੧
੨੫. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ—
„ ਤੀਜੀ „ ੨੦੦
੨੬. ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਜੋ ਜਨੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ
ਕਛੁ ਜਾਨੈ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੧੫੮
੨੭. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਛਪੜੀ—
„ ਦਸਵੀਂ (੬੪, ੬੫)
੨੮. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਇਹੁ ਤਨੁ
ਭਉਕਣਾ— „ „ (੮੮੩੦ ੮੨)

ਭਾਵ :—

(੧) ਜਦੋਂ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਫਸਲ ਦਾ ਬੂਟਾ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਵੱਢ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਕਣਕ ਦੀ ਨਾੜ ਤੇ ਪੈਲੀ ਦੀ ਵਾੜ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਟਿਆਂ ਸਮੇਟ ਗਾਹ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਬੋਹਲ ਉਡਾ ਕੇ ਦਾਣੇ ਕੱਢ ਲਈਦੇ ਹਨ।

ਚੱਕੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੜ ਜੋੜ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਹਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵੇਖੋ ਅਜਬ ਤਮਾਸਾ ! ਜਿਹੜੇ ਦਾਣੇ ਚੱਕੀ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੀਸਣੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

(੨) ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਸਰੀਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵ ਉਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚੌਜ-ਤਮਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵੈਰੀ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ-ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੁੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਂਵੇਂ ਭੀ ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੩) ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਰੁੱਤੋਂ ਦੁਪਹਰ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਲੂੰਹਦੀ ਲੋਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਦੀ ਨਸਾਰ ਹੇਠ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਕਿਸੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਓ, ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਇਗੀ। ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ ਉਸ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਈ ਰੱਖੋਗੇ, ਲੋਚਾ ਸਾੜ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁੱਕੇਗਾ।

ਮਾਇਆ-ਵੇੜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਸਾੜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਬੀ ਯਾਦ-ਪਿਆਰ ਦਾ ਚਸਮਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਚਸਮੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅੱਗ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

(੪) ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਬਰਤਨ ਉਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਾਲ ਰੋਗ-ਮਾਲ ਤੇ ਘਸਾਇਆਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਤਪਾਇਆਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਖੋਟ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਸੋਨਾ ਸੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ-ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਘਾਲ-ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਪ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੫) ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਖੰਭ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਉਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਉਤੇ ਜਾ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਪੰਛੀ-ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭਟਕਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਕਾਬੂ

ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੬) ਦੁੱਖ-ਪੀੜਾਂ ਨਵੇਂ ਨਹੋਂਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਬਾਲ ਕਿਹਾ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ! ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਤੁਰਤ ਉਸ ਬਾਲ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਵਿਲਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਿਆਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਾਜ਼ਮੇ ਵਾਸਤੇ ਛੱਕੀ ਬਣਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੁ ਖਵਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਅੰਞਾਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਹੱਥੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(੭) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ ਪੀਜੇ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਈਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਬੰਮੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਨੂੰ ਛੋਲਣ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ ਬੰਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਬੋਝੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੀਵੇ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(੯) ਚਿੜੀਆਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਚੋਗਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੰਭ ਉੱਡਣ ਜੋਗੇ ਨ ਹੋ ਜਾਣ । ਫਿਰ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਬੋਟ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਭੁਇੰ ਤੇ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ ਬੋਟ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਿਆਸਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚਿੜੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ । ਉਥੇ ਹੀ ਉਹ ਬੋਟ ਸਹਕ ਸਹਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ।

(੧੦) ਬੂਹੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਿੱਲੀ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਦਬੋਚਦੀ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਜੁ ਹੋਈ ਬਿੱਲੀ ਚੀਬਿਹ । ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮੱਤਾ ਸੇਰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਹੋਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਰਤਾ ਕੁ ਤਾਕਤ ਮਿਲ ਜਾਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਮਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੂਰ ਘੂਰ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਅਹੰਕਾਰ, ਆਕੜ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹਨ ਵਿਕਾਰ ਜੋ ਹੱਥ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੧੧) ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉੱਚੇ ਸਿਰ-ਕੱਢ ਤੇ ਮੋਟੇ ਪਲੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖ ਪਲ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਗਤ ਇਕ ਜੰਗਲ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ । ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਤਰਾਵਟ ਹੈ, ਉਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅੱਗ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਸੇ ਹੁੰਦੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹਨ । ਕੱਜਲ-ਭਰੀ ਇਸ ਜਗਤ-ਕੋਠੜੀ ਵਿਚੋਂ ਆਚਰਨ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਲੰਘਦੇ ਹਨ । ਤੇ, ਉਹੀ ਹਨ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸਕ ਮਨੁੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(੧੨) ਕਿਸਾਨ ਬੜੀ ਮੋਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਪੈਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਬੀਜਦਾ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਉੱਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਉਸ ਹਰਿਆਵਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਾਣ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਰਾਹੀ ਮੁਸਾਫਿਰ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪਗ-ਛੰਗੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਖੇਤੀ ਮਿੱਧ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਪੈਲੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਤਕੜੀ ਵਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪੈਲੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਜਾੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦਾ ।

ਸਰੀਰ-ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਸੁਭ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ-ਯਾਦ ਦੀ ਵਾੜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

(੧੩) ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਮਣਾ-ਮੂੰਹੀ ਢੇਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਅੱਗ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗਿਆੜੀ ਦੇ ਭਖਣ ਨਾਲ ਅਜੇਹਾ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਂਹਦਿਆਂ ਵੇਂਹਦਿਆਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਢੇਰ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਚੰਖਿਆੜੀ ਭਖਾਉ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਵਿਕਾਰ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

(੧੪) ਇਕੱਲਾ ਮੁਸਾਫਿਰ ਰਾਹ ਖੁੰਝ ਕੇ ਔੜੜੇ ਪੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਹੱਥ ਧੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ।

ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਇੱਕਲੇ ਮਨੁੱਖ-ਰਾਹੀ ਵਾਸਤੇ ਉਜਾੜ ਦਾ ਹੀ ਪੈਂਡਾ ਹੈ । ਕਾਮਾ-

ਦਿਕ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਸਤਸੰਗ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਹ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਸ-ਪੁੰਜੀ ਬਚਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੫) ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਕਮ-ਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਦਇਅਤਾ ਕਠੋਰਤਾ ਆਦਿਕ ਕਈ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੇ ਦਬਾਉ ਹੇਠ ਰੋਜਾਨਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ, ਮਾਨੋ, ਹਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਦੇ ਸੋਕੇ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

(੧੬) ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਐਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਅਜੇਹੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣਾ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਯਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਤਨਾ ਬਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪਏ ਪਾਣੀ ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਦੇ ਖੁਰ ਨਾਲ ਪਏ ਨਿਸਾਨ ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

(੧੭) ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸੱਜ-ਵਿਆਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਜੇਠ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਬੋਲੀ-ਠੱਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਤਾ ਮਾਸਾ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਗੜੇ ਤੋਂ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਜੇਠ ਸਭੇ ਹੀ ਝਿੜਕਾਂ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹੀ ਆਈ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ। ਜੇ ਪਤੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਜੇਹੜੀ ਜਿੰਦ-ਵਹੁਟੀ ਪਤੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜਗਤ ਦਾ ਮੋਹ ਤੋਖਲੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਮੌਤ ਦਾ ਸਹਮ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

(੧੮) ਮਨੁੱਖ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਸ਼ੂ-ਸਮਾਨ ਹੈ। ਅੱਕ ਦੀਆਂ ਅੰਬਾਕੜੀਆਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਅੰਬ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਨਿਰਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੋਹਣਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਰਥੀ ਸੁਭਾਉ ਬਦਲਦਾ

ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਬਾਕੜੀ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਅੰਬ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ-ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਂਝਿਆਂ ਹੀ ਪਲਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਹੀ ਮਿਠਾਸ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖ਼ਲਕਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਿੱਘ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਖ਼ਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ।

(੧੯) ਛੀਂਬਾ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਕਪੜਾ ਮਿਣਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਤਾ ਆਦਿਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁਈ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਸਿਉ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਛੀਂਬੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਮਾਂ ਵਾਲੀ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰ ਤੇ ਯਾਦ, ਯਾਦ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

(੨੦) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਜੰਗਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿੱਦੜ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਰ ਇਸ ਜੰਗਲ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਦੜ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਰ-ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਲਿਆਂ ਵਿਕਾਰ ਤੰਗ ਕਰਨੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨੧) ਦਰੀਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਪੱਧਰਾ ਹੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵਹਿਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਅਟਕ ਆ ਜਾਏ, ਜਾਂ, ਅਚਨਚੇਤ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਧਰਤੀ ਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਠਿੱਲਾਂ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਭੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਲਾਹ ਅਜੇਹੇ ਬਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਬੜੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਾਹੀਆਂ ਦੇਰੰਗ ਤਾਂ ਫੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਮਲਾਹ ਸਿਆਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ।

ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਇਕ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਕ ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਹੈ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚ ਖੱਖੜ ਖੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਛੱਲ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਇਹਨਾਂ ਛੱਲਾਂ ਵਿਚ ਡੋਲਦੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭੁੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਗੁਰੂ ਮੁਹਾਣਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੨੨) ਛੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਸੈਲਾਨੀ ਪੰਛੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪੰਛੀ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਛੀ-ਸਮਾਨ ਹੈ। ਕਾਮਾਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਿਕਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਆ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਜੀਵ-ਪੰਛੀ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਪੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਬਚ ਕੇ ਉਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਓਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨੩) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬਚਾਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨੪) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮਾਇਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਨਈਆ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

(੨੫) ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਨੁੱਖ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਖੁੰਭਦਾ ਨਹੀਂ।

(੨੬) ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਿਸੇ ਭਰੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਡੋਹਲ ਦਿਓ। ਘੜੇ ਦਾ ਉਹ ਪਾਣੀ ਮੁੜ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਲ ਕੇ ਇੱਕ-ਜਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਝ ਨਾਲ ਸੁਭਾਵ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ, ਦੋ ਜਿੰਦਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਆਰਥੀ ਸੁਭਾਉ ਦੂਰ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਮਿਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਇਤਨੀ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

(੨੭) ਹੰਸ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਭੀ ਹੈ ਮੋਤੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਭਾਵੀ-ਵੱਸਿ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਛੱਪੜੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠਣਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਕਿਤੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਉਤਰਨਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਛੱਪੜੀ ਵਿਚੋਂ ਡੱਡੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ, ਨਾਹ ਹੀ ਉਹ ਕੋਧਰੇ ਦੇ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣਗੇ।

ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਕਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਤੋਂ

ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਪੈ ਜਾਏ ।

(੨੮) ਕਿਸੇ ਗਲੀ ਮਹਲੇ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਓਪਰੇ ਆਏ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ । ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕ ਪਏ, ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਕੁੱਤੇ ਭੌਂਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪਏ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ । ਨਿੱਤ ਭੌਂਕਣਾ ਨਿੱਤ ਭੌਂਕਣਾ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਂ ਕਰੰਗ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸ਼ੌਂਕ ਨਾਲ ਚੁੰਭਦੇ ਹਨ । ਗੰਦੀ ਮੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ ।

ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਰੰਗ-ਰੰਗ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਹਰੇਕ ਪਦਾਰਥ ਵਾਸਤੇ ਮਾਨੋ, ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਲਾਲਸਾ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵਧੇ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਖੁਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਕਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਤਿਆ ਨਚੌੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਵੱਸੇ, ਉਥੇ ਇਹ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ

(ਖ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ

੧. ਪਉੜੀ ੧:੧ (ਵਾਰ ਆਸਾ)—ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਆਪਣੀ—ਪੋਥੀਤੀਜੀਪੰਨਾ ੬੨੭
੨. ਪਉੜੀ ੧: ੩ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਭਾਣੈ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਓਨੁ—, ਅਠਵੀਂ, ੩੭
੩. ਪਉੜੀ ੧:੩ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਆਪੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਦਾ—, , , ੩੯
੪. ਮਾਝ ਮ: ੫ (ਬਾਰਹਮਾਹ)—ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜੈਦਾ ਲੋੜੀਐ—, ਦੂਜੀ, ੭੮੫
੫. ਪਉੜੀ ੧ ਮ. ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ—, ਅਠਵੀਂ, ੪੯
੬. ਪਉੜੀ ੨ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਤੂ ਅਗਮ
ਦਇਆਲ ਬੇਅੰਤੁ—, ਅਠਵੀਂ, ੫੦
੭. ਪਉੜੀ ੩ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਤੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਪਰਮੇਸਰੁ—, , , ੫੨
੮. ਪਉੜੀ ੪ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣੁ ਸਰੂਪ ਤੂ—, , , ੫੪
੯. ਪਉੜੀ ੧੧ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ
ਹਰਿ ਜੀਉ ਨ ਪਾਈਐ—, , , ੬੭
੧੦. ਪਉੜੀ ੨੧, ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਤਾ
ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਤਾ—, , , ੮੫
੧੧. ਪਉੜੀ ੨੨, ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੈ
ਜੋ ਕੀਆ—, , , ੮੮
੧੨. ਪਉੜੀ ੧੩. ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ
ਨ ਜਾਈਐ—, , , ੯੦
੧੩. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਜਿਨੀ ਨ ਰਾਵਿਆ—, ਦਸਵੀਂ (੧੨, ੧੩)
ਭਾਵ :-

(੧) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਆ ਰਹੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਰੱਬੀ ਦਾਤਿ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਤੁੱਛ ਹਨ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਕਲ-ਚਤੁਰਾਈ ਛੱਡ

ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰੇ ।

(੨) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਪਰਮਾਤਮਾ, ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸ-ਜਗਤ-ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਚਾਏ ਨਚ ਰਹੇ ਹਨ ।

(੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ; ਜੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਹੋਣ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਨੰਦ ਉਹੀ ਬੰਦੇ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲ ਜਾਏ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ । ਲੋਕ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਆਦਿਕ ਕੀਮਤੀ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਧਨ ਦੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਭੀ ਤੋਖਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ ਐਸਾ ਧਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੁਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

(੫) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਨਿਯਮ ਭੀ ਉਸੇ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਰਣ ।

(੬) ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ । ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ।

(੭) ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹ ਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਹਨਾਂ ਅੰਧਾਂ ਨਾਲ

ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਨਾ ਬੜੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੋ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ।

(੮) ਮਾਇਆ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰਚੀ ਇਹ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

(੯) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ। ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ—ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੇ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਢਾਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੂੰਹ-ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਉਸ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੧੧) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਬਖਸ਼ੀ, ਉਸ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭਰ-ਸਹਮ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁੱਕ ਗਏ। ਗੁਰੂ-ਜਹਾਜ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ।

(੧੨) ਜੀਵ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

(੧੩) ਪਹਿਲੀ ਉਮਰੇ ਜੋਹੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਣ ਜਾਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇਹੜੇ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਵਲ ਨਹੀਂ ਪਰਤ ਸਕਦੇ, ਬੁਢੇਪੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੜੀ ਉਚੇਚੀ ਮੋਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉ-ਵ ਕੋਈ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸਕ ਰੱਬੀ ਢਾਤ ਹੈ।

[੧੨] ਅਰਦਾਸਿ

(ੳ) ਨਾਮ ਦੀ ਮੰਗ

੧. ਆਸਾ ਮ: ਪ—ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਮੈ ਦੂਜਾ— ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੬੬
੨. ਟੋਭੀ ਮ: ਪ—ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੨੬੮
੩. ਸੂਹੀ ਮ: ਪ—ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ਗੁਰ ਤੇਰਾ — „ „ „ ੪੧੭
੪. ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ਪ—ਤੂ ਠਾਕੁਰੋ ਬੈਰਾਗਰੋ — „ „ „ ੬੦੬
੫. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ਪ—ਰਾਖਹੁ ਅਪੁਨੀ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ — „ ਛੇਵੀਂ „ ੭੨
੬. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ਪ—ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਦੀਨ ਕੇ ਦਾਤੇ— „ „ „ ੪੭੫
੭. ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਦਰਮਾਦੇ ਠਾਵੇ ਦਰਬਾਰਿ— „ „ „ ੩੩੪
੮. ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਮੇਰੇ ਬਾਪੁ ਮਾਧਉ — „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੩੫੨

ਅਰਦਾਸਿ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ :—

ਅਰਦਾਸ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਿਠਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਚ-ਮੁਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੰਗ ਆਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ, ਪਰ ਤਾਂਘ ਇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲੋੜ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ, ਆਪਣੀ ਉਹ ਤਾਕਤ ਵਰਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਲੋਕ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਮਾਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ! ਸੋ, ਅਰਦਾਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਅੱਪੜਦੀ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡਾ ਆਸਰਾ-ਪਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਅਧੂਰੇ ਹਾਂ ।

ਅਰਦਾਸ ਸਾਡੀ ਸਰਧਾ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹੇ ਹੋਰ ਉੱਦਮੀ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੱਭਿਆਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬਕਤੀਆਂ ਭੀ ਦੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਾਂਗੇ, ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਡੋਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ ਬੋਝਾ ਭੀ ਸਮਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਉੱਦਮ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਆਦਲੀ ਬਰਕਤਿ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਖਾਤਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਤਰੰਗ ਉੱਠਦਾ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰ ਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੋਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਦਾਸਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਰੀਵੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗੀ 'ਆਪਣਾ' ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ :—

(੧) ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਮਿਹਰ ਕਰ, ਕਿ ਬੈਠਦਿਆਂ, ਉੱਠਦਿਆਂ, ਸੁੱਤਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ, ਹਰੇਕ ਗਿਰਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਹ ਭੁੱਲੇਂ ।

ਤੋਥੋਂ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਰਹੁ । ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ ।

(੨) ਹੋ ਗੁਰੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰ, ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ । ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਨੁਖ ਹੈ, ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸੋਭਾ ਹੈ ।

ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਹੋਰ ਆਸਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ । ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਾਹ ਕਰੀਂ ।

(੩) ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ ।

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਪੂਰਨ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ, ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ । ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖ । ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ । ਥੱਸ ! ਮੇਰੀ ਇਹੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾਹ ਭੁਲਾਵਾਂ ।

(੪) ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ! ਮੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਸੀਆਂ ਹਨ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ । ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ ਕਿ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਰਹਾਂ ।

(੫) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖ । ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ-ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਮੇਰੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਟਹਿਲਣ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਨਾ-ਸੁਕਰਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਦਾ, ਸਦਾ ਤੇਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

(੬) ਹੇ ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਸਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ । ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਾਹ ਵਿਚਾਰੀਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਔਗੁਣ ਨਾਹ ਵਿਚਾਰੀਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਔਗੁਣ ਹੀ ਔਗੁਣ ਹਨ । ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਥੋੜਿਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੈਲਾ-ਪਨ ਕਦੇ ਧੁਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹਾਂ । ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਰਹਾਂ ।

(੭) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਮੰਗਤਾ ਬਣ ਕੇ ਖੜਾ ਹਾਂ । ਭਲਾ ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਮੇਰੀ ਦਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਹੇ ਦਾਤੇ ! ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਹੀ ਦਾਨੀ ਹੈਂ, ਹੋਰ ਸਭ ਮੈਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਬੋਝਾ ਤੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਾਖਾ ਹੈਂ । ਜੋ ਜੋ ਭੀ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ।

ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤੋਂ ਤੂੰ ਹੀ ਆਇਆ ਸੈਂ, ਤੇ ਗਜ਼ ਦੀ ਜਿੰਦ ਤੂੰ ਹੀ ਤੰਦੂਬੇ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਸੀ ।

ਦੁਹਸਾਸਨ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦਰੋਪਤੀ ਦੇ ਬਸਤਰ ਉਤਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੀ ਇੱਜਤ ਤੂੰ ਹੀ ਬਚਾਈ ਸੀ ।

ਗੋਤਮ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਅਹੱਲਿਆ ਨੂੰ (ਜੋ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਸਿਲਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ) ਤੂੰ ਹੀ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਮੈਂ ਨੀਚ-ਜਾਤਿ ਨਾਮਦੇਵ ਭੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਅਰਦਾਸਿ

(ਅ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ

੧. ਗੁਰਿਕੀ ਮ: ਪ—ਭੁਜਬਲ ਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸਾਗਰ—ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੨੬੨
੨. ਜੈਤਸਰੀ ਮ: ੯—ਹਰਿ ਜੂ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪਤਿ
ਮੇਰੀ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੨੨੧
੩. ਬਸੰਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਅਤਿ ਨੀਬਰ
ਬਾਜੈ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੬੪੩
੪. ਗੁਰਿਕੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ— „ ਦੂਜੀ „ ੧੦੧੫
੫. ਗੁਰਿਕੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਕੂਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਰਾ— „ „ „ ੧੦੨੦
੬. ਜੈਤਸਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਨਾਥ ਕਛੁਅ ਨ ਜਾਨਉ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੨੫੬
੭. ਬਿਲਾਵਲ ਸਧਨਾ ਜੀ—ਨਿਪ ਕੰਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੇ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੩੪੬

ਅਰਦਾਸਿ—ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ—

ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਾਂਹ ਜੀਵਨ-ਪੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ (ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੌਕਾ ਬਣਦਾ ਰਹੇ) ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਭਾਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਹਰੇਕ 'ਧਰਮ' ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਵਲੋਂ ਵਰਜਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਕਾਰ-ਸੰਸਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਗੇ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜੋ ਕਿਤੇ ਜਿਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਏ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰੇਗਾ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਖੁੱਭਦਾ ਜਾਇਗਾ।

ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਰਾ ਉੱਦਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ, ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ, ਉੱਦਮ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲਾਣਾ

ਹੈ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਹਜ-ਸੁਭਾਇ ਬਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :—

ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਰਾਇਣ ਲਾਰੀ।

ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਭਇਓ ਬੈਰਾਰੀ।

ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਭਾਵ :—

(੧) ਹੇ ਬਲੀ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿੱਗਦੇ ਦੀ ਮੇਰੀ ਉੱਗਲੀ ਫੜ ਲੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇਰਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਸਕਣ; ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾਣ-ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪਿੰਗਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਤੇ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਲੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਦੇ ਹਨ; ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ।

(੨) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਵਡਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਲਾਲਚੀ ਹਾਂ। ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੁਣ ਬੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਹਾਸੋ-ਹੀਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਹਰ ਕਰ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾ ਲੈ।

(੩) ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬੜੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਬੀਠਲ ਪਿਤਾ ! ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਮੈਂ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜ, ਤੇ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣੋਂ ਬਚਾ ਲੈ।

(੪) ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ! ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਆਸਰੇ ! ਮੈਨੂੰ ਨਾਹ ਵਿਸਾਰੀਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ

ਦਾਸ ਹਾਂ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੀਹ ਬਣੇਗਾ। ਮਾੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬਹਿਣ-ਖਲੋਣ ਹੈ, ਖੋਟ ਮੇਰਾ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਬਿਪਤਾ ਕੱਟ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਨਾਹ ਛੱਡਾਂ। ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆ ਪਿਆ ਹਾਂ।

(੫) ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਖੂਹ ਭੱਭੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਭੱਭੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਕਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਭੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਰਲਾ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। ਹੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਇਸ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ। ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਲੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਚੱਜੀ ਮਤਿ ਦੇਹ ਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਏ।

(੬) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥ ਵੇਚ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਇਸ ਅੱਯੀ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਤੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਖਸਮ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਵਿਸਈ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ।

ਕਾਮਾਭਿਕ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਤਨਾ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਥ ਪਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮੁਅਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀ ਕਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਦੁੱਖ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਚੰਦਰਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਬੜਾ ਬੇ-ਸਰਮ ਹੈ ਅਜੇ ਭੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ ? ਹੋਰ ਕੀਹ ਕਰਾਂ ? ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।

(੭) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਿੰਦ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮਾ ਮੁੱਕਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ, ਵਿਕਾਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਚੱਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਛੇਤੀ ਬਹੁੜ, ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਭੀ ਮੰਦ ਕਰਮ ਕਰੀ ਹੀ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸਰਨ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀਹ ਗੁਣ ਹੋਵੇਗਾ ? ਸੋਚ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ, ਜੇ ਫਿਰ ਭੀ ਗਿੱਦੜ ਹੀ ਖਾ ਜਾਏ ?

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਖੁਣੋਂ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ
ਮਰ ਗਈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਮੇਰਾ ਕੀਹ ਸਵਾਰੇਗਾ ?

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜੇ ਮੈਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਹੀ ਗਿਆ, ਤੇ, ਪਿੱਛੋਂ ਤੇਰੀ
ਬੇੜੀ ਮਿਲੀ, ਤਾਂ ਦੱਸ, ਉਸ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ ?

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਪਾਇਆਂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ
ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੀ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਮਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਲਾਜ
ਰੱਖ ।

੧੩. ਓ ਸੇਵਕ ਦਾ ਜੀਵਨ

੧. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ—ਜਿਸ ਕੈ ਮਨਿ	
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ—	ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੬੨੭
੨. ਆਸਾ ਮ: ਪ—ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ	
ਜਾਨੈ—	„ ਤੀਜੀ „ ੨੪੩
੩. ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਮ: ਪ—ਤੋਰਾ ਜਨੁ ਰਾਮ	
ਰਸਾਇਣਿ ਮਾਤਾ—	„ ਚੌਥੀ „ ੨੧੦
੪. ਮਾਰੂ ਮ: ਪ—ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਅਰੁ ਲੋਭੁ ਵਿਕਾਰਾ—	„ ਸੱਤਵੀਂ „ ੪੧੨
੫. ਮਾਰੂ ਮ: ਪ—ਸਸਤ੍ਰਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ—	„ „ „ ੫੦੮
੬. ਸਾਰੰਗ ਮ: ਪ (ਸੂਰਦਾਸ) ਹਰਿ ਕੈ ਸੰਗ ਬਸੈ	
ਹਰਿ ਲੋਗ—	„ ਨਾਵੀਂ „ ੧੩੦
ਸੇਵਕ ਦਾ ਜੀਵਨ	

ਭਾਵ :—

(੧) ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਾਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਗਤ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਣ ਕਿਉਂ ਕਰੇਗਾ ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੨) ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੇਵਕ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ। ਸੁਖ ਆਵੇ ਦੁੱਖ ਆਵੇ ਸੇਵਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਖਿੜੇ-ਮੱਥੇ ਸਿਰ ਭੁਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੇਵਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵੱਸਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਸ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ, ਸੇਵਕ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇ ਵੈਰੀ ਵਿਚ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਭੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।

(੩) ਵੇਖੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਉਣ ! ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਚਸਕੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਬੋਲੀ ਵਿਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ।

ਜਾਗਦਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਭਗਤ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਜਿੰਦਗੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ । ਉਹੀ ਹੈ ਅਸਲ ਪੁੱਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ।

(੪) ਕੋਈ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮੌਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੋਭ ਦਾ ਹਲਕ ਕੁੱਦਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਢੰਗ ਜੋ ਚੋਰਟੀ ਮਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਭੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਮਾਇਆ ਉਸਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਢਾਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਵੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਖੀਰ ਦਮ ਤਕ ਨਿਭ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੁਖ ਆਵੇ ਦੁੱਖ ਵਾਪਰੇ, ਕਿਤੇ ਭੀ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ।

(੫) ਤੇਜ਼ ਕੁਹਾੜਾ ਆਰੀ ਲੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਰੁੱਖ ਦੇ ਟਾਹਣ ਵੱਢਦਾ ਹੈ, ਰੁੱਖ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਹੀ-ਮੁਸਾਫਿਰ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਬੇੜੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾ ਬੇੜੀ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀਹ, ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਉਤੇ ਟੱਟੀ ਫਿਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀਹ ? ਧਰਤੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ।

ਕੋਈ ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਆਵੇ ਚਾਹੇ ਵੈਰ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੇਕ ਦਾ ਭਲਾ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ।

(੬) ਇਹ ਮਨ ਬੜਾ ਸੁਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ । ਜੇਕੋ ਜਿੱਥੇ ਭੀ ਰੱਖ ਦਿਓ ਲਹੂ ਹੀ ਚੁਸੇਗੀ, ਗੰਦਾ ਲਹੂ ਖਾਸ ਸੌਂਕ ਨਾਲ ਚੁਸੇਗੀ । ਮਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੰਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਸੇਵਕ ਦੀ ਕਾਰ-ਕਿਰਤ

(ਅ) ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ)—ਜੇ ਰਤੁ

ਲਗੈ ਕਪੜੈ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੮੨੦

੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਾਝ)—ਹਰੁ ਪਰਾਇਆ

ਨਾਨਕਾ—,, ,, ,, ੮੨੩

੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਗਿਆਨ

ਵਿਹੂਣਾ ਗਾਵੈ—,, ਨਾਵੀਂ ,, ੮੬

੪. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਕੋ—

,, ਤੀਜੀ ,, ੫੬੫

੫. ,, ,, ਵਲਵੰਚ ਕਰਿ ਉਦਰੁ—

,, ,, ,, ੫੬੭

੬. ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ —

,, ਚੌਥੀ ,, ੫੮੩

ਭਾਵ :—

(੧) ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਿਮਾਜ਼ੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਾਮੇ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੱਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਮਾ ਪਲੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਧੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਂਦੇ, ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਾਕ-ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਤੇ, ਪਲੀਤ ਮਨ ਨਾਲ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕਬੂਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਜੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਭੀ ਸਾਫ਼ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਦਿਲ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਵਿਖਾਵੇ ਹੀ ਹਨ।

(੨) ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਹੋ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਗਾਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੈਰਬਰ ਤਾਂ ਹੀ ਸਿਫਾਰਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਨਾਹ ਵਰਤੇ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਢੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਹਿ-ਸ਼ਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

ਵੱਢੀਆਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਪਰਾਇਆ ਹਰਾਮ ਮਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਭੀ ਸੋਰਾਤ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਮ ਮਾਲ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

(੩) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਨਾਹ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਭਜਨ ਆਦਿ ਗਾਂਦਾ

ਰਹੇ, ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਗਾਏ ਭਜਨ ਕਿਸ ਕੰਮ ?

ਮਸੀਤ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰੀ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਉਸ ਦਾ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ।

ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਨਾਹ ਲੱਗਦੇ ਫਿਰੋ ਜੋ ਮਖੱਟੂ ਹੋ ਕੇ ਕੰਨ ਪੜਾ ਕੇ ਫਕੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਘਰ ਘਰ ਟੁੱਕਰ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਤਿਆਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੪) ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਕਾਰ-ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੫) ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮੇ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਗੱਲ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਿੱਤ ਠੱਗੀ-ਫਰੋਬ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ।

ਰਾਸ਼ਕ ਦਾਤਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਨਿੱਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ।

(੬) ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਆਦਿਕ ਕਰਨੀ ਭਾਰੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖ ਠੱਗੀ-ਠੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ, ਬੁਢੇਪਾ ਆਇਆਂ ਹੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ।

ਸੇਵਕ ਦਾ ਸਹਾਈ

੧. ਆਸਾ ਮ: ਪ-ਆਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੇ- ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੩੦੧
੨. ਸੋਰਠਿ ਮ: ਪ-ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ- „ ਚੌਥੀ „ ੬੧੦
੩. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ਪ-ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ ਕੀਨੋ ਬਲੁ ਅਪਨਾ- „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੧੦੬
੪. ਸੂਹੀ ਮ: ਪ-ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂ ਸੁਆਮੀ- „ „ „ ੪੫੫
੫. ਸਾਰੰਗ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਦਾਸ ਅਨੰਨ ਮੋਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ- „ ਨਾਵੀਂ „ ੧੨੪

ਭਾਵ :—

ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਕ ਦੀ ਹਰੇਕ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ। ਭਗਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਚਮਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ।

(੩) ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਦਾ ਆਪਣਾ ਮਿਹਰ-ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ ਆਪ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਕੁਝ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੪) ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਵਿਲਕਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵੇਖੋ ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਭਗਤ ਦਾ ! ਮੋਹ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਕਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਾਤਿ ਇਹ ਨਾਮ-ਧਨ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋਰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪੈਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

(੫) ਆਪਾ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੇਵਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਘੁੱਟ ਕੇ
 ਵੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ
 ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ
 ਆਸਰਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(ਸ) ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਦਾ

ਅਜੋਕਾ -

੧. ਪਉੜੀ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਾਥਾ)—ਭਗਤਾ ਤੇ

ਸੰਸਾਰੀਆ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੮੪੬

੨. ਗੁਜਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ

ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਥੀ— „ ਚੋਥੀ „ ੧੬੬

੩. ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ,

ਗਾਗਰ ਆਨੈ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੩੨੬

੪. ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਤੂਟੇ ਤਾਗੇ, ਨਿਖੁਟੀ ਪਾਨ— „ „ „ ੪੧੩

ਭਾਵ :-

(੧) ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿੱਤ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਪਰ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕੋਈ ਉਕਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਕਾਈ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਹ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੰਝਾਇਆ ਖੰਝਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਖੰਝਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਖੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਭੀ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਸੋ, ਉਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(੨) ਭਗਤ ਤੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਦੀ ਬਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਖ ਵਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਇਕ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਕਮਾਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਦੂਜੇ, ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹੀ ਖਰਚਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਆਪਣੀ ਗੁਜਰਾਨ ਲਈ ਕਮਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਜੋੜਨੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ 'ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ'। ਫਿਰ ਉਸ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਦਾ ਇਹ ਰਵਈਆ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੱਟਦਾ ਕਮਾਂਦਾ ਭੀ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲੜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ-

ਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਾਹ ਉਸ ਦੀ ਵਲ ਦੀ ਹਰੇਕ ਹਰਕਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਭਦੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਗੁਜਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਗਿਲ੍ਹੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(੩) ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਜਨ-ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਾਹ ਲੱਗੇ ਉਸ ਦਾ ਗਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜੀ ਵਧਾ ਵਧਾ ਕੇ ਗੱਲ ਆਖੀਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੀ ਚਾਲ ਹੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਲਗਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ 'ਮਾਲਾ' ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਉਂ ਹੈ :—'ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸਿਮਰਨੀ ਰਸਨਾ ਉਪਰਿ ਰਾਮੁ'। ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨਿੱਤ ਗੁਆਂਢਵਾਂ ਨਾਲ ਬਿਹ ਗਿਲ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਔਤਰੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ 'ਮਾਲਾ' ਫੜੀ ਹੈ ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਹ ਗਲ ਵਿਚ 'ਮਾਲਾ' ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਹ ਦੀ ਸਦਾ ਸਵੇਰੇ ਪੌਚਾ ਫੇਰਨਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਪਰ ਹਾਂ, ਉਹ ਉੱਦਮੀ ਸਨ, ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਆਲਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਤਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਨਿੱਤ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਭੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਭੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਲੋਕ ਖੂਹ ਉਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਘਰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਘੜਾ ਜਾਂ ਗਾਗਰ ਭਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨਲਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਵਧੇ ਵੱਖਰੇ ਨਲਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦੋਂ ਗਲੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕ ਆਪ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਕਬੀਰ ਜੀ, ਉੱਦਮੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਹੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਜਨ ਪਸੰਦ ਨਾਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਵੇਰੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਉਣਾ ਭੀ ਮੰਦਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਉਹ ਵਧਾ ਵਧਾ ਕੇ ਆਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਬੀਰ ਨਿੱਤ ਪੌਚਾ ਫੇਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਰਵਈਆ ਤੇ ਗਿਲ੍ਹੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

(੭) ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਆਖਰ, ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ? ਘਰ ਵਿਚ ਸਤਸੰਗੀ ਭੀ ਆਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ-ਵਾਰ ਭੀ ਸੀ, ਇਹਨਾ ਸਭਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਤ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਲ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਕੇ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਗੌਂਡ ਰਾਗ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਗਿਲ੍ਹੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਹੁਟੀ ਆਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਖਸਮ ਸਾਰਾ ਕਮਾਇਆ ਧਨ ਗਵਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਤਸੰਗੀਆ ਦੀ ਆਵਾ-ਜਾਈ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਨੱਕ-ਜਿੰਦ ਆਈ ਪਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੱਪੜਾ ਉਣਨ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ! ਘਰ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਤਸੰਗੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੱਜ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੧੪. ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵੇਲਾ

੧. ਜਪੁ ਮ: ੧—ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਸਾਚੁ ਨਾਇ —ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੫੩
 ੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਾਝ)—ਸਥਾਹੀ ਸਾਲਾਹ — „ „ „ ੮੪੬
 ੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ)—ਅਠੀ ਪਹਿਰੀ
 ਅਠ ਖੰਡ — „ „ „ ੮੪੬
 ੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਵੇਲੇ ਬੋਲਿਆ — „ ਨਾਵੀਂ „ ੩੦੪
 ੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ— „ ਦੂਜੀ „ ੭੭੦
 ੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ)—ਬਾਲਾਘ
 ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ— „ „ „ ੫੩੦
 ੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ
 ਪਹੁ ਛੁਟੀ— „ „ „ ੮੨੬
 ੮. ਆਸਾ ਮ: ਪਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਐ ਚਾਂਮਕਨਿ ਤਾਰੇ— „ ਤੀਜੀ „ ੫੮੫
 ੯. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ—ਫਰੀਦਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ
 ਜਾਗਿਓਹੁ— „ ਦਸਵੀਂ (੧੦੭)

ਭਾਵ :—

(੧) ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿੱਥ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਾਇਕ ਭੇਟਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਾਤਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਬੋਲੀ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਮ'। ਯਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਛੁੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੋ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਦਿਨ-ਚੜ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਕਈ ਪਾਸੀਂ ਦੌੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਦੇ ਛੁੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ

ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਫਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਭੁੱਖ ਤ੍ਰਿਹ ਨੇ ਭੀ ਚਮਕਣਾ ਹੋਇਆ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਭੀ ਬਣਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਵਿਚ ਥੱਕ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਘੂਕ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਹ ਅੰਭਿਆਸ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਡਰ-ਅਦਬ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ।

(੩) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੋ ! ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ-ਵੱਸਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਾਲ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਝ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉਥੇ ਨਾਮਿ ਦੀ ਚਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਭੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਆਚਰਨ ਉੱਚਾ ਬਣਦਾ ਰਹੇ । ਤੇ, ਆਚਰਨ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਚੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਹੀ ।

(੪) ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਵਰ੍ਹਾਊ ਬੱਦਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪਪੀਹਾ ਸਵੇਰ-ਸਾਰ ਹੀ ਕੂਕਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਆਲਸ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜੇ, ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਏ । ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣੇ ।

ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਹ ਭੁਲਾਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਹੱਕ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਠੱਗੀ-ਫਰੋਬ ਕਰਨ ਵਲ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

(੬) ਸਾਰੀ ਸ਼੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਮਨੁੱਖ । ਪਰ ਵੇਖੋ ਇਸ ਦੀ ਦੁਰਦਸਾ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਛੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਚੰਤਾ-ਬੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਕ ਮੋੜੇ ਮਰਿਆ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਅੰਤਿਆਸ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਵੇਲੇ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

(੭) ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚਿੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਇਕਾਂਤ ਸਮੇਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹਕਣਾ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬਿਨਸਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲੇ ਦਾ ਸਮਾ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੋ । ਉਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੱਖੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਤਰੰਗ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉੱਠ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

(੮) ਜਿਵੇਂ ਤੁਲ-ਭਿੱਜੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤ-ਆਕਾਸ ਵਿਚ ਸੋਹਣੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅੰਤਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(੯) ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ । ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਤਦੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਆਪਾ ਲੀਨ ਕਰੇ, ਤੇ, ਇਸ ਉਦਮ ਵਾਸਤੇ ਅਸਲ ਵਕਤ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੌਂ ਕੇ ਗੁਝਾਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜੀ ਰੱਖੀ।

[੧੫] ਮਿਲਾਪ ਅਵਸਥਾ

੧. ਸਲੋਕਮ:੧(ਮਾਥ ਕੀ ਵਾਰ)-ਅਖੀ ਬਾਬਹੁ ਵੇਖਣਾ-ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੮੧੪
੨. ਗਉੜੀ ਮ: ੫-ਸਖੀ ਨਾਲਿ ਵਸਾ ਅਪੁਨੇ ਨਾਹ

ਪਿਆਰੇ-,, ਦੂਜੀ ,, ੫੦੪

੩. ਆਸਾ ਮ: ੫-ਸਸੂ ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ ਵਾਖਿ -,, ਤੀਜੀ ,, ੧੨੫

੪. ਆਸਾ ਮ: ੫-ਨਸਿ ਵੰਵਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ

ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ-,, ,, ੫੬੩

੫. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫-ਸੁਖੀਏ ਕਉ ਪੇਖੈ ਸਭ ਸੁਖੀਆ -,, ਚੌਥੀ ,, ੫੬੩

੬. ਧਨਾਸਰੀ ਮ:੫-ਲਵੈ ਨ ਲਾਗਨ ਕਉ ਹੈ -,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੬੧

੭. ਮਾਰੂ ਮ: ੫-ਖੁਲਿਆ ਕਰਮੁ ਝੁਪਾ ਭਈ ਠਾਕੁਰ-,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੪੧੪

੮. ਸਾਰਗ ਮ: ੫-ਮਾਈ ਰੀ ਚਰਨਹ ਓਟ ਗਹੀ -,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੭੯੭

੯. ਸੋਰਠਿ ਮ:੯-ਜੋ ਨਹੁ ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ-,, ਚੌਥੀ ,, ੬੭੮

੧੦. ਬਸੰਤ ਮ: ੯-ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ-,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੫੮੪

੧੧. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਜਉ ਮੇ ਰੂਪ ਕੀਏ ਬਹੁਤੇਰੇ -,, ਤੀਜੀ ,, ੭੪੩

੧੨. ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ -,, ਚੌਥੀ ,, ੭੭੫

੧੩. ਸੋਰਠਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲੁ ਬਾਜੈ -,, ,, ੭੮੬

੧੪. ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸਜੀ-ਬੋਗਮਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ-,, ਦੂਜੀ ,, ੧੦੧੭

ਭਾਵ :—

(੧) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੀਬ ਸੁੰਦਰ ਪਲਟਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪਰਾਇਆ ਰੂਪ ਤੋਂ ਕਣ ਦੀ ਵਾਂਗ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਵਲੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪਰਾਇਆ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਲੋਂ ਰੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

(੨) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗਿੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਤੀ ਬਣੀ

ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਸਾ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ, ਹਉਮੈ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਰਸਮਾਂ-ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

(੪) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਪ ਟਿਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਉਥੋਂ ਵਿਕਾਰ-ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੫) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਇੱਸਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਗਵਾ ਚੁਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(੬) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਸਕਾ ਉਸ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਵੇਖੋ ਹਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ! ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾਤਿ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਤੁੱਛ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਬੂੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੭) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਠੰਢ ਤੇ ਆਨੰਦ ਬਣਿਆ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਲ ਵਿਚ ਥਲ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਖਿੜੇ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨ? ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਨ ਦਿੱਸਦਾ ।

(੯) ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘਬਰਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੰਦਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਦਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਹ ਲੋਭ ਨਾਹ ਮੋਹ ਨਾਹ ਅਹੰਕਾਰ, ਖੁਸ਼ੀ ਗ਼ਮੀ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ-ਖ਼ਬਾਨਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜ਼ਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ, ਲੋਭ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ—ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਉਹ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੧੧) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਨੱਚਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਢੋਲਕੀ ਨਹੀਂ ਵਜਾਂਦਾ । ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਮੋਹ ਦਾ ਧਾਗਾ ਮੋਹ ਦੀ ਤਾਰ ਮੋਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਛੰਬਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਮਟਕੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਖੇਡ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੧੨) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਮੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਸਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਧਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ । ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਬਾਬੀਗਰ ਭੁਗਭੁਗੀ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਜਗਤ-ਤਮਾਸਾ ਵੇਖਣ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਬੀਗਰ ਖੇਲ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕੱਲਾ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੧੩) ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਢੋਲ ਵੱਜਿਆਂ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਹੋਰ ਖੜਾਕ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ

ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦਾ ਢੋਲ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਇਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਂਦਾ, ਉਥੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ-ਮੋਹ ਪੈਲਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਠੰਢ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਇਉਂ ਸੁਅੱਛ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਮਿਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਅਪਣਤ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

(੧੪) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਐਸੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਗ਼ਮ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਉਥੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਘਬਰਾਹਟ ਨਹੀਂ ਜੋਰ ਪਾਂਦੀ । ਉਸ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕਰਮ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਉਸ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਜੋ ਜੋ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ।

੧੬. ਪ੍ਰੀਤਿ

(ੳ) ਮੱਛੀ ਤੇ ਪਾਣੀ

੧. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧—ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ— ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ੪੦੭
੨. ਗਉੜੀ ਮ. ੧— ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ—
,, ਦੂਜੀ ,, ੩੬
੩. ਮਾਝ ਮ: ੪—ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੜੀਐ—
,, ਪਹਿਲੀ ,, ੫੮੬
੪. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪—ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ
ਬੋਧਿਆ—
,, ਚੌਥੀ ,, ੫੫੦
੫. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨ ਤੁਮਾਰੇ—
,, ਪਹਿਲੀ ,, ੬੧੪
੬. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਤਰੰਗ ਹਮ ਮੀਨ
ਤੁਮਾਰੇ—
,, ਤੀਜੀ ,, ੨੨੪
੭. ਆਸਾ ਮ: ਮ: ਛੰਤ—ਜਲ ਦੁਧ ਨਿਆਈ ਰੀਤਿ—
,, ,, ,, ੫੬੩
੮. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ
ਬੋਧਿਆ—
,, ,, ,, ੫੫੬
੯. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫—ਬਿਨੁ ਜਲ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਹੈ
ਮੀਨਾ—
,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੫੩
੧੦. ਪਉੜੀ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਜੈਤਸਰੀ)—ਜਿਉ ਮਛਲੀ
ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ—
,, ,, ,, ੨੪੭
੧੧. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਸਖੀ ਆਉ ਸਖੀ—
,, ਛੇਵੀਂ ,, ੨੭੬
੧੨. ਤੁਖਾਰੀ ਮ ੫ ਛੰਤ—ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ—
,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੨੦੧
- ਭਾਵ :—

(੧) ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਫੁੱਲ ਖਿੜਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਧੱਕਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਾਣੀ ਜਿਤਨਾ ਹੀ ਵਧੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਉਤਨਾ ਹੀ ਵਧੀਕ ਸੁਖ-ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੱਛੀ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰੋਵਰ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਾਹ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭਾਗ ਨਹੀਂ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਭੁੰਘੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀਆਂ ਮੱਛੀ ਆਪਣੇ ਬਾਜ਼ੂ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਣੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਘਾਹ-ਬੂਟ ਖਾ ਕੇ ਮੌਜ ਨਾਲ ਚੁੰਗੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਇਲ ਦੀ ਅੰਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ। ਅੰਬ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਇਲ ਮਿੱਠੀ ਮਸਤ ਸੁਰ ਵਿਚ ਕੂਕਦੀ ਹੈ।

ਸਪਣੀ ਬੀਨ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਸਪਣੀ ਨੂੰ ਵੇਰੀ ਦੀ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਗੰਢਦੇ ਹਨ।

(੩) ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹੇ ਲਈ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ।

(੪) ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ, ਤੜਫ ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਇਗੀ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਤਾਲਾਬ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹੋਣ, ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਂਘਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਦੀ ਜਿੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤੜਫ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਚੰਗੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।

(੫) ਖੁਲ੍ਹੇ ਭੁੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

(੬) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਸੂਰਜ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਰਸੀਏ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

(੭) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਸਿਕ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗ ਉਤੇ ਰੱਖੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਆਪ ਸੇਕ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਰਾ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਬੂੰਦ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਹੈ। ਚਕਵੀ ਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਕੇ ਮਿੱਠੇ ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਹਰਨ ਨਾਦ ਉਤੇ ਜਿੰਦ ਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਮ-ਰਸੀਆ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਤੋਂ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੮) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੀ । ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ-ਬੂੰਦ ਲਈ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ।

(੯) ਮੱਛੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਈ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਚਲੀ ਗਈ । ਭੋਰੇ ਨੇ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਾ ਗਵਾ ਗਿਆ ।

ਹਾਥੀ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕੈਦੀ ਬਣਿਆ । ਹਰਨ ਨੇ ਨਾਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਜਾਨ ਗਵਾਈ । ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ ।

ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮਿਲੀ । ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੀ ਸੁਚੱਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ।

(੧੦) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜੀਉ ਸਕਦੀ; ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦਾ; ਹਰਨ ਨਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਨ੍ਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਭੋਰਾ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(੧੧) ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ । ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਵਰਖਾ-ਬੂੰਦ ਦੀ ਤਾਂਘ ।

ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਟੋਕ ਹੈ ।

(੧੨) ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ।

ਪ੍ਰੀਤਿ

(ਅ) ਭੋਰਾ ਤੇ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ

੧. ਆਸਾਵਰੀ ਮ: ੪—ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮ
ਬਤਾਵਹੁ ਰੀ ਮਾਈ— ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੨੩
੨. ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ, ਕਮਲਾ
ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹੋ— „ „ „ ੫੬੬
੩. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫—ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਨ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ
ਨਾਸਹਿ— „ ਚੌਥੀ „ ੩੨
੪. ਕਲਿਆਨ ਮ: ੫—ਹਮਾਰੈ ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੪੬੬
੫. ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫—ਪੰਕਜ ਫਾਬੇ ਪੰਕ— „ ਦਸਵੀਂ (੧੫)
੬. ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫—ਮੁਸਨ ਮਸਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ— „ ਦਸਵੀਂ (੪)

ਭਾਵ :—

(੧) ਭੋਰਾ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣੋਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਸੱਚਾ ਆਸਿਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟੇ ?

(੨) ਕੋਲ ਦੇ ਮਕਰੰਦ ਉਤੇ ਗੂੰਜਾਰ ਪਾਂਦਾ ਪਾਂਦਾ ਭੋਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਬਨ੍ਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੩) ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ । ਭੋਰਾ ਇਸ ਫੁੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ । ਫੁੱਲ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਸੁਗੰਧੀ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦਿਨ ਭੁੱਥਣ ਤੇ ਫੁੱਲ ਮੀਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭੋਰਾ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਬੇ-ਸੁੱਧ ਫੁੱਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੀਟੇ ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਬੂ ਆ ਕੇ ਜਿੰਦ ਦੇ ਦੌਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਉਤੇ ਭੋਰੇ ਵਾਂਗ ਮਸਤ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਥਾਂ ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਆਪਾ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੪) ਭੋਰਾ ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਛਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਉਤੇ ਹੀ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਭਾਗਵਾਨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਸੁਗੰਧੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੋਰੇ ਦੇ ਖੰਭ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭੋਰਾ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੋਰੇ ਵਰਗੀ ਅਨਿੰਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ।

(੬) ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਿਚ ਵਿੱਖ ਕੇ ਭੋਰਾ ਫੁੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੋਖੀ !

ਪ੍ਰੀਤ

ਮੇਰ, ਵੱਡਾ, ਚਕਵੀ, ਪਤੰਗਾ, ਹੰਸ, ਪਪੀਹਾ, ਛੋਟਾ ਬਾਲ

੧. ਬਸੰਤ ਮ: ਪ-ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਾਟੁ
ਕੀਤੁ- ਪੋਥੀ ਅਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੫੫੨
੨. ਸੋਗਠਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ
ਹਮ ਮੋਰਾ- ,, ਪੋਥੀ ,, ੮੦੪
੩. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ਖ-ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ
ਪੁਤੁ ਖਾਇ- ,, ਦੂਜੀ ,, ੭੪
੪. ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਮੋਹਿ ਲਾਗਤੀ ਤਾਲਾ-
ਬੇਲੀ- ,, ਛੇਵੀਂ ,, ੪੨੮
੫. ਰਾਮਕਲੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ,
ਕਾਟੀਲੇ ਗੁਡੀ- ,, ਸੱਤਵੀਂ ,, ੨੬੮
੬. ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ਖ-ਭੀਖਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭੀਖ
ਪ੍ਰਭ ਪਾਇ- ,, ਦੂਜੀ ,, ੭੫
੭. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ਪ-ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਰਹੇ ਹਰਿ
ਬੂਟ- ,, ਛੇਵੀਂ ,, ੬੫੦
੮. ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ਪ-ਮਗਨ ਭਇਓ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ
ਸਿਉ- ,, ਦਸਵੀਂ ,, (੧੧)
੯. ਮਲਾਰ ਮ: ਖ-ਜਿਨ ਕੇ ਹੀਅਰੈ ਬਸਿਓ ਮੇਰਾ
ਸਤਿਗੁਰੁ- ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੧੬੧
੧੦. ਗੁਜਰੀ ਮ: ਖ-ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਨਿ
ਪ੍ਰੀਤਮੁ- ,, ਚੌਥੀ ,, ੧੭
੧੧. ਜੈਤਸਰੀ ਮ: ਪ-ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤਵਤ ਬਰਸਤ
ਮੋਹ- ,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੨੧੬
੧੨. ਫੁਨਹੇ ਮ: ਪ-ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤ ਸੁ ਚਿਤ-
,, ਦਸਵੀਂ ,, (੧੧)
੧੩. ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮ: ਖ-ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਮਨੁਆ
ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ- ,, ਅਠਵੀਂ ,, ੫੪੪

ਭਾਵ :-

(੧) ਸਾਵਣ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਰ ਪੈਲਾਂ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਹਕਦੇ ਹਨ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕੋਮਲ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਮੀਆਂ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੨) ਮੋਰ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਬਦਲ ਛਾਏ ਪਹਾੜ ਪਿਆਰੇ। ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਚੰਦ ਪਿਆਰਾ।

ਸੱਚੇ ਆਸਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਪਿਆਰੀ।

(੩) ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦੀ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਗਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਛੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖੁਆ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

(੪) ਗਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਛਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿੱਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਬੇ-ਬਸ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਉਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕ ਵੱਛਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗਾਂ ਹੇਠ ਛਡਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵੱਛਾ ਧਾਅ ਕੇ ਬਣੀਂ ਜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਛਲ ਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਂ ਵੱਛੇ ਨੂੰ ਚੱਟਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪਿਆਰ-ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(੫) ਗਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚੋਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੂਹ ਵਿਚ ਘਾਹ ਚੁਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਆਪਣੇ ਵੱਛੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਵਾਰੀ ਚੋਣਾ ਚਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗਾਂ ਵਾਹੋ-ਦਾਹੀ ਕਾਹਲੀ ਪੈਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬੱਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੇ ਵੱਛੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇ ਪਿਆਰ-ਨਿਗਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਰਸੀਏ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਸੁਰਤਿ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਦੇ, ਤੇ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਧਾਅ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

(੬) ਕੁਦਰਤਿ ਦੀ ਕੁਝ ਐਸੀ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਚਕਵੀ ਤੇ ਚਕਵਾ ਪੰਛੀ ਸੂਰਜ ਭੁਬ-ਦਿਆਂ ਹੀ ਵਿਛੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵਿਛੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਿੱਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਚਕਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ

ਪਿਆਰੇ ਚਕਵੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੁ ਸੂਰਜ ਹੀ ਹੋਇਆ ।

ਵੱਡਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦੁੱਧ ਜੁ ਮਿਲਣਾ ਹੋਇਆ ।

ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ।

(੭) ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਹੈ । ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੈ । ਹਰਨ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਘੰਡੇਹੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨ ਦੇ ਸੋਮੇ ਵਲ ਉੱਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ-ਅਗਨਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ-ਬਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ।

(੮) ਪਤੰਗਾ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਕੀੜਾ ! ਇਤਨੀ ਬੇਅੰਤ ਕੁਦਰਤਿ ਵਿਚ ਕੀਹ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ? ਪਰ ਪਤੰਗੇ ਨੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਆਪਾ ਵਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਕੀੜਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਗਿਆ, ਤੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਸੋਭਾ ਖੱਟ ਗਿਆ ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਰਸੀਏ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ।

(੯) ਹੰਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮੌਤੀ ਹੈ । ਕੁਦਰਤਿ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਕਤੀ ਮਿਲੀ ਭੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀ ਚੁੰਬ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਈਰਖਾ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

(੧੦) ਰਾਂ ਦੀ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿਸਟਾ ਆਦਿਕ ਹੈ । ਹੰਸ ਮੌਤੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ।

ਵਿਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੀੜਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਸੁਧਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

(੧੧) ਪਪੀਹਾ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੈ । ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਤੜਪਦੀ ਹੈ । ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਜੀਉ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਭੌਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ।

(੧੨) ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਰਖਾ-ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬਨ ਬਨ

ਵਿਚ ਕੂਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਗਨ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੧੩) ਛੋਟੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਬਣ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਬਾਲ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਕੇ ਬਣ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੇਡ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ।

ਕੋਲ-ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜੀਉ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੀਉੜਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਪਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਪ੍ਰੀਤ

(ਸ) ਆਪੇ ਦੀ ਭੇਟ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ)—ਜਿਸੁ

ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ—ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ਪੜੜ

੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਖੰਡ ਵਿਕਾਦੜੇ

ਜੇ ਲਹਾਂ—,, ਦਸਵੀਂ ,, (੨੧)

੩. ਸੋਰਠਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਪਾੜ ਪੜੋਸਣਿ ਪੂਛਿਲੇ

ਨਾਮਾ—,, ਚੌਥੀ ,, ੭੬੪

੪. ਗੁਜਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਦੂਧੁ ਤ ਬਛੁਰੈ ਬਨਹੁ

ਬਿਟਾਰਿਓ—,, ,, ,, ੧੭੪

੫. ਧਨਾਸਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ—ਚਿਤ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਉ—,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੧੭੩

ਭਾਵ :—

(੧) ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਆਪਾ-ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਲੀਨ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੨) ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਚਾਹੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲ ਉੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇਸ਼ ਗਏ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਘਰ ਬੈਠੀ ਨਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹਾਹੁਕਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਪੰਛੀ ਹੀ ਚੰਗੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਉੱਚੇ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਖੰਡ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਖੰਡ ਉਸ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਹੁਮਾ ਤਕ ਲੈ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਵਿਚੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

(੩) ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਘਰ ਕਿਸੇ ਸਤ ਸੰਗੀ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁਆਂਢਣ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਣੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਈ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਕੰਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਕੇ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ।

(੪) ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੇ ਇਸਟ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਧੂਪ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਦਿਲ ਦਿਲ ਦਾ ਸਾਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ।

(੫) ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵਣਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਆਪਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਹੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਰਹਣ, ਕੰਨ ਭੀ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ, ਜੀਭ ਭੀ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰੀਤਿ

(ਹ) ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮ: ੪)—ਸਾ ਧਰਤੀ

ਭਈ ਹਰੀਆਵਲੀ— ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੭੮੭

੨. ਮਾਲੀਗਉੜਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਓ ਰਾਮ

ਬੇਨੁ ਬਾਜੈ— ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੪੬

ਭਾਵ :—

(੧) ਪਿਆਰ ਦੀ ਇਹ ਸਿਫਤਿ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਭੀ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭਿੰਨੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਇਹ ਵਲਵਲਾ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਪਿਉ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉਹ ਕੁਲ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੁਲ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :—

“ਲੇਲਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਦੇਖਿ ਮਜਨੂੰ ਲੋਭਾਣਾ ॥

ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਵੈ, ਹਸਿ ਹਸਿ ਹੋਸੇ ਲੋਕੁ ਵਿਛਾਣਾ ॥”

(੨) ਗੋਕਲ ਦੇ ਗੁਆਲੇ ਗੁਆਲਣਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਸੁਰ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਕਾਲੀ ਕੰਬਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੁਹ ਪਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿੰਦਾਸਨ ਦੀ ਜੂਹ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਇਹ ਸਿਫਤਿ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹਰੇਕ ਸ਼ੈ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੀਤਿ

(ਕ) ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਵਾਰ ਸੁਹੀ)—ਨਾਨਕ ਤਿਨ੍ਹਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ—ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੬੬

੨. ਭੈਰਉ ਮ. ੩—ਮੈ ਕਾਮਣਿ ਮੇਰਾ ਕੰਤੁ ਕਰਤਾਰੁ— „ ਅੱਠਵੀਂ „ ੨੬੦

੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਜਿਉ ਪੁਰਖੈ ਘਰਿ

ਭਗਤੀ ਨਾਰਿ ਹੈ— „ ਦਸਵੀਂ (੧੨)

੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਗਉੜੀ)—ਮਾਣਿ ਸਾਜਨ

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਦੇਸਰਾ— „ ਦੂਜੀ „ ੭੫੪

੫. ਆਸਾ ਮ: ੪ ਛੰਤ—ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ ਪਿਆਰੇ— „ ਤੀਜੀ „ ੫੪੬

੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਹਉ ਖੜੀ

ਨਿਹਾਲੀ ਪੰਧੁ— „ ਦਸਵੀਂ (੫)

੭. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਸਸੂ ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ ਵਾਖਿ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੨੫

੮. ਅਸਾ ਮ: ੫—ਮੀਠੀ ਆਗਿਆ ਪਿਰ ਕੀ ਲਾਗੀ— „ „ „ ੨੫੨

੯. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ ਤੇ

ਸਹਿ ਦਿਤਾ— „ ਚੌਥੀ „ ੧੪੮

੧੦. ਸੁਹੀ ਮ: ੫—ਉਮਕਿਓ ਹੀਉ ਮਿਲਨ ਪ੍ਰਭ ਤਾਈ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੩੬੩

੧੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਸੋਭਿ ਸੁਣੈਦੜੀ

ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਾ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੧੭੨

੧੨. ਡਖਣੇ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਉਠੀ ਬਾਲੂ ਕੰਤੜੇ— „ ਅੱਠਵੀਂ „ ੪੮

੧੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਮਾਰੂ ਕੀ ਵਾਰ)—ਮੂ ਬੀਆਉ

ਸੇਜ— „ „ „ ੬੬

੧੪. ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫—ਸਖੀ ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ— „ ਦਸਵੀਂ (੩)

੧੫. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ— „ ਦੂਜੀ „ ੬੫੩

੧੬. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਮਨ ਹੇ ਛਾਡਹੁ ਭਰਮੁ— „ „ „ ੬੬੧

ਭਾਵ :—

(੧) ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਮਨੁੱਖ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਜਿੰਦ ਰੁਮਕਦੀ

ਹੈ। ਸੱਜ-ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ ਨਵੀਂ ਖਿੜੀ ਗੁਲਸ਼ਾਰ ਦੀ ਮੌਜ ਮਾਨਣ ਲਈ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਹ ਬਸੰਤ ਖਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਕਲੀ ਮੁਰਬਾਈ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੀ ਜਿੰਦ-ਵਹੁਟੀ ਲਈ ਖਿੜਾਉ ਕਿੱਥੇ ?

(੨) ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੀਰਕ ਸੰਗਿਰਾਹ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜਿਠਾਣੀ ਦਿਰਾਣੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੌਕ-ਬੋਕ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਿਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇ ਕੋਈ ਵਡਿਆਈ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(੩) ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਨਿੱਤ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਗਤ-ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(੪) ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਪਤੀ ਦਾ ਘਰ ਆਉਣ ਦਾ ਸਨੇਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਹ ਤੱਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਬਮਕਣਾਂ ਭੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(੫) ਪਤੀ ਦੇ ਪਰਦੇਸ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਹਾਰ ਸੰਗਿਰਾਹਾਂ ਵਲੋਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਭੀ ਸੁਚੱਜਤਾ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਰਿਵਾਜੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਚਿੰਠੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਘਰ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਉ-ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗਣਿ ਘਰ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਨੁੱਕਰ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਵਿਸਰੇ ਹਾਰ-ਸੰਗਿਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਪਰਚਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਛੁੜੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਾਂ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਚੌਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਅਨੋਖੇ !

ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੬) ਪਰਦੇਸ ਤੋਂ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਵੇ, ਚਿੱਠੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਕੇ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਲੁੰ ਲੁੰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਾਹ ਤੱਕਦੀ ਹੈ ਮਤਾਂ ਅੱਜ ਆ ਜਾਏ।

ਜਿੰਦ-ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਆਪਾ ਵਾਰਦਾ ਹੈ।

(੭) ਸਾਂਝੇ ਵੱਡੇ ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਆਈ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਸਹਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਜਿਠਾਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਝਾੜ-ਝੰਬ ਨਾਹ ਪਏ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚੁੱਕਣਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਪਤੀ ਗੁੱਸੇ ਨ ਹੋ ਜਾਏ। ਅਜੇਹੇ ਥਾਂ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਟੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਹਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਏ, ਹਉਮੈ ਲੋਕ-ਵਿਖਾਵਾ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਕੋਈ ਉਸ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

(੮) ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਮ ਸੁਸੀਲ ਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਤੇ ਰੀਝ ਪਏਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਕੋਈ ਸੌਂਕਣ ਲਿਆ ਬਿਠਾਏਗਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਥ ਪੈ ਜਾਇਗੀ।

ਮਾਇਆ ਸਦਾ ਇਸ ਜਿੰਦ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਹ, ਮਾਨੋ, ਜਿੰਦ ਦੀ ਸੌਂਕਣ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵਿਰੋਲਾ ਮਿਲ ਪਏ, ਮਾਇਆ ਉਸ ਨਾਲ ਸੌਂਕਣ-ਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

(੯) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਡ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਜੇਠ ਸਹੁਰੇ ਆਦਿਕ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਉਮਰੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰਮਾਕਲ ਸੁਭਾਉ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸੁਭਾਗਣ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੁਸਟਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਇੱਜਤ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧੦) ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਪਤੀ ਦੀ ਘਰ ਪਰਤਣ ਦੀ ਖਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਿਲ ਮੇਲ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਤੜਪ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਵਾਂਞੀ ਰਾਹ ਤੱਕਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ।

ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਲੰਘ ਸਜਾ ਸੰਵਾਰ ਕੇ ਵਿਛਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਕ ਇਕ ਘੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਰਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਿਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

(੧੧) ਉਹ ਪ੍ਰੀਤ ਕਾਹਦੀ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਸੋ ਸੁਣ ਕੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਨ ਖਿੜ ਪਏ ? ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦਾ ਨਾਮ ਮੂੰਹੋਂ ਲਿਆਂ ਚੇਹਰਾ ਚਮਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਿਰ-ਵਿਛੁੰਨੀ ਨਾਰ ਜਦੋਂ ਪੈਕੇ ਘਰੋਂ ਪਤੀ-ਘਰ ਵਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਾ ਭੀ ਮੁੱਕਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਠੰਢ ਜਿਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(੧੨) ਪਤੀ-ਪ੍ਰੇਮਣ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਕੱਜਲ ਆਦਿਕ ਵਰਤ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੱਜਲ ਹਾਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਹਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੧੩) ਪਰਦੇਸੋਂ ਆ ਰਹੇ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਤਾਵਲੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੇਰਾਗ ਵਿਚ ਬੋਲ ਉਠਦੀ ਹੈ—ਸਦਕੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ! ਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂ। ਕਈ ਜੁਗ ਹੀ ਬੀਤ ਗਏ ਤੇਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ। ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਕਹਿ ਸੁਖ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(੧੪) ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਜੇਹੇ ਉੱਦਮ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੀ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਚੰਗੇ ਲਗਣ ਦੇ ਥਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਗੀਤਿ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ।

“ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ”।

(੧੫) ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਹ ਤੱਕਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵੇਰਾਗ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਹ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਦਿਲ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਚਿਰ ਦੀ ਖਲੋਤੀ ਦੇ ਪੈਰ ਬਿੜਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਨੇਰੇ ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ ਕਾਂ

ਨੂੰ ਉਭਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸ ਕੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਬਿਰਹੇ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਦਿਲ-ਹਿਲਾਉਣੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ !

ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਜੀਉਂਦੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਇਸੇ ਹੀ ਬਿਹ-ਬਲਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(੧੬) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕੋਈ ਰੀਤ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿਖਾ ਉਤੇ ਜੀਉਂਦੀ ਸੜ ਮਰਦੀ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਸਾਣ-ਭੂਮੀ ਵਲ ਲੈ ਤੁਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਲੀਏਰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਸੀ । ਲੋਕ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਤੀ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ ਬੁਝਾਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

ਪ੍ਰੀਤਿ

(ਖ) ਵਿਛੋੜਾ ਅਸਹਿ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਵਡੜੇ ਬਾਲਿ ਬਲੁੰਭਲੈ—ਪੋਥੀ ਦਸਵੀਂ (੬੨)
 ੨. ਗੋਂਡ ਮ: ੪—ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁ ਤਪਤੈ—ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੬੪
 ੩. ਮਾਝ ਮ: ੫—ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੫੬੪
 ੪. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਇਕ ਘੜੀ ਦਿਨਸੁ ਮੋ ਕਉ
 ਬਹੁਤੁ ਦਿਹਾਰੇ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੪੮
 ੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ)—ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ— „ ਚੌਥੀ „ ੧੫੨
 ੬. ਵਡਹੰਸ ਮ: ੫ ਛੰਤ—ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ ਮਿਲਣ ਕੀ— „ „ „ ੩੫੦
 ੭. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫—ਦਹ ਦਿਸ ਛੜ ਮੇਘ ਘਟਾ ਘਟ— „ „ „ ੬੩੨
 ੮. ਸਾਰਗ ਮ: ੫—ਮੋਹਨ ਘਰਿ ਆਵਹੁ, ਕਰਉ ਜੋਦਰੀਆ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੭੧੩
 ੯. ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫—ਉਪਰਿ ਬਨੈ ਅਕਾਸੁ — „ ਦਸਵੀਂ (੯)
 ੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ)—ਸੁਤੜੇ ਸੁਖੀ ਸਵੰਨਿ— „ ਦਸਵੀਂ (੧੨)
 ੧੧. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕੇ—ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੁਰ ਜਿਉ — „ ਦਸਵੀਂ (੧੧੯)
 ੧੨. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ

ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ— „ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੬੫੫

ਭਾਵ :—

(੧) ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਇਹ ਸਿਫਤਿ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਤਿਹਾਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀਤਿਆਂ ਹੀ ਸਾਂਤੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਤੀਰ ਨੇ ਵੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਰੱਬ ਦੇ ਆਸਿਕ ਰੱਬੀ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ।

(੩) ਪਪੀਹਾ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਨੱਛਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵਾਸਤੇ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਟੋਭੇ ਤਾਲਾਬ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੇਸੱਕ ਭਰੇ ਪਏ ਹੋਣ, ਉਸ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਉਹ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗਿੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ

ਦੇ ਹੋਰ ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਜੇ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

(੪) ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਿੰਦ ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(੫) ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਿਰਦ-ਇਤਾ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਲੂੰ-ਕੰਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਦੋਸੀਆਂ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ, ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਤਸੀਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੰਬੂਰ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ ਤੂੰਬਾ ਤੂੰਬਾ ਕਰ ਕੇ ਉਚੇੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਬੜੀ ਅਸਹਿ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਪੀੜ ।

ਸੱਚਾ ਆਸਿਕ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਜੰਬੂਰ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਵਰਗਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੬) ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਖਿਛੋਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਲ ਨੂੰ ਪਰਚਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ, ਉਸ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਪਰਚੇ ।

ਸੁਭਾਗੀ ਬਾਲ-ਜੀਉੜੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਨਹੀਂ ਮੋਹ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ ।

(੭) ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀਆਂ ਤਪਦੀਆਂ ਲੋਆਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਤਪੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਸੁੰਦਰ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾ ਵਿਚ ਲਿਸਕਦੀ ਬਿਜਲੀ ਮਨ ਨੂੰ ਧ੍ਰੁਹ ਪਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਪੀਘਾਂ ਝੂਟਦੀਆਂ, ਸਾਂਵੇ ਮਨਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਪਰ ਪੁੱਛੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਸੁਹਾਵਣੀ ਕਾਲੀ ਘਟਾ, ਤੇ ਲਹਰਾਉਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਛੁਰੀ ਚਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਕਿਤਨੇ ਅਭਾਗੀ ਹਨ ਉਹ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸੱਲ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵੱਜਾ !

(੮) ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਪਲ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਕਈ ਜੁਗਾਂ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

(੯) ਸਾਵਣ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ, ਹਰਿਆਵਲੀ ਧਰਤੀ, ਚੁਫੇਰੇ ਲਿਸਕਦੀ ਬਿਜਲੀ, ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਰਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕਿਤਨੀ ਅਭਾਗਣ ਹੈ ਉਹ ਜਿੰਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਖ ਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

(੧੦) ਸੱਚਾ ਆਸਿਕ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਉਹ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਂਦਾ ।

(੧੧) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਇਕ ਅਸਹਿ ਕਲੇਸ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਾਣ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਭੀ ਸਹਾਰਨੇ ਪੈਣ, ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਬਸ ! ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀ ਮਾਇਕ ਦੌੜ ਵਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਲ ਮੋੜਨਾ ਹੈ ।

(੧੨) ਗੋਕਲ ਦੇ ਗੋਪਿਆਂ ਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਬਿੰਦਾਦਨ ਵਿਚ ਗਾਂਝੀਆਂ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਕਦੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੜੀ ਮਸਤ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬੰਸਰੀ ਭੀ ਵਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਗੋਕਲ ਦੇ ਸਭ ਗਵਾਲੇ ਗਵਾਲਣਾਂ ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਭੋਰੇ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਕੰਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਗੋਕਲ ਤੋਂ ਮਥੁਰਾ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ । ਗੋਕਲ-ਵਾਸੀ ਇਸ ਆ ਰਹੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੜਪ ਉਠੇ । ਗਵਾਲਣਾਂ ਹਾੜੇ ਘੱਤਣ ਲਗੀਆਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਹ ਜਾਣਾ ।

ਜਿਸ ਸੁਭਾਗੀ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਇਕ ਪਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ । ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਈ ਵਿਛੋੜਾ ਅਸਹਿ ਹੈ ।

੧੭. ਕਰਮ ਕਾਂਡ

ਮਿਰਤਕ ਸੰਸਕਾਰ

੧. ਆਸਾ ਮ: ੧-ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ- ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੩

੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਆਸਾ)-ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਕੀ- ,, ,, ,, ੬੩੪

੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩-(ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ)-ਇਕ ਦਥਹਿ

ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ- ,, ਚੋਬੀ ,, ੭੫੦

੪. ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ-ਅੰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿਆ-

,, ਛੇਵੀਂ ,, ੭੨੨

ਸਰਾਧ :-

੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)-ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ

ਘਰੁ ਮੁਹੈ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੬੭੪

੬. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ

ਕੋਊ-,, ਦੂਜੀ ,, ੬੧੧

ਸੂਤਕ :-

੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਆਸਾ)-ਜੋਕਰਿ ਸੂਤਕ

ਮੰਨੀਐ-,, ਤੀਜੀ ,, ੬੭੫

੮. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਜਲਿ ਹੈ ਸੂਤਕੁ-

,, ਦੂਜੀ ,, ੬੦੫

ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ :-

੯. ਭੈਰਉ ਮ: ੪-ਸੁਫ਼ਿਤ,ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ਜਪਮਾਲੀ-

,, ਅਠਵੀਂ ,, ੨੬੩

੧੦. ਆਸਾ ਮ: ੫-ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ

ਮਾਲਾ-,, ਤੀਜੀ ,, ੨੧੬

੧੧. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਮਾਥੇ ਤਿਲਕੁ ਹਥਿ ਮਾਲਾ

ਬਾਣਾ-,, ਅਠਵੀਂ ,, ੪੨੩

ਵਰਤ :-

੧੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ)-ਸਚੁ ਵਰਤੁ,

ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ-,, ਨਾਵੀਂ ,, ੮੪

੧੩. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੫-ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਤਿਲਕ-

,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੭੦

੧੪. ਭੈਰਉ ਮ: ੫-ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ-

,, ਅਠਵੀਂ ,, ੪੨੬

ਜਨੇਊ :—

੧੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)—ਦਇਆ
ਕਪਾਹ, ਸੰਤੋਖ ਸੂਤੁ— ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੬੬

ਸੁੱਚਾ ਚੌਕਾ :—

੧੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਰਾਗ)—ਕੁਬੁਧਿ
ਭੂਬਣੀ— „ ਪਹਿਲੀ „ ੫੬੪
੧੭. ਬਸੰਤ ਮ: ੧—ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੪੮੭

ਦੀਵੇ ਤਾਰਨੇ :—

੧੮. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧—ਸੁਰਤੀ ਸੁਰਤਿ ਰਲਾਈਐ
ਏਤੁ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੪੨੫

ਮਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ :—

੧੯. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰਿ ਕ੍ਰਿਆ
ਬਿਰਥੇ— „ ਦੂਜੀ „ ੩੨੭
੨੦. ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫—ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ
ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ— „ „ „ ੨੫੧
੨੧. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀਆਂ—ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ
ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ— „ ਚੌਥੀ „ ੭੧੮
੨੨. ਸੂਹੀ ਮ: ੫—ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡੁ ਜੋ ਦੀਸਹਿ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੪੪੫
੨੩. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸਨਾਨੁ
ਕਰਾਹੀ— „ ਦੂਜੀ „ ੮੫੫
੨੪. ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਕਉਨ ਕੋ ਕਲੰਕੁ ਰਹਿਓ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੨੬੪
੨੫. ਰਾਮਕਲੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਬਨਾਰਸੀ ਤਪੁ ਕਰੈ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੨੭੨
ਭਾਵ :—

ਮਿਰਤਕ ਸੰਸਕਾਰ

(੧) ਹਿੰਦੂ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਦੋਂ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ
ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਉਤੇ ਆਟੇ ਦਾ ਦੀਵਾ
ਰੱਖ ਕੇ ਜਗਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਅਣਡਿੱਠੇ ਹਨੇਰੇ ਰਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ

ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੀਵਾ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਵਾਂ ਜਾਂ ਚੋਲਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਦੇ ਪੇੜੇ (ਪਿੰਨ) ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਾਲੀ (ਪੱਤਲ) ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਣਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਈ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ੧੩ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ 'ਕਿਰਿਆ' ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਚਾਰਜ (ਕਿਰਿਆ ਕਰਾਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਵੇਦ-ਮੰਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ; ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਿਮੱਤ ਇਕ ਲੰਮੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩੬੦ ਦੀਵੇ ਤੇ ਇਤਨੀਆਂ ਹੀ ਵੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਤੇਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੱਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਤੇਲ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਧਾ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪਿੱਤਰ-ਲੋਕ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਇਹ ੩੬੦ ਦੀਵੇ (ਇਕ ਇਕ ਦੀਵਾ ਹਰ ਰੋਜ਼) ਇਕ ਸਾਲ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਣ ਲਈ ਤੇਲ ਭੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਮੜ੍ਹੀ ਢੋਲ ਕੇ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ (ਫੁੱਲ) ਚੁਣ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ 'ਫੁੱਲ' ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 'ਕਿਰਿਆ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 'ਫੁੱਲ' ਗੰਗਾ-ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਸਬਦ ਦਾ ਭਾਵ :)—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦੀਵਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਤਮਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਮੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਰਤਾ ਕੁ ਜਿਤਨੀ ਅੱਗ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਰਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਭਰਾਣੇ, ਕਿਰਿਆ ਕਰਾਣੀ, ਫੁੱਲ ਗੰਗਾ-ਪਰਵਾਹ ਕਰਾਣੇ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। ਅਸਲ ਸਾਬੀ ਹੈ ਹੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ।

(੨) ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੋਜਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰਦੇ ਦੱਬਦੇ ਹਨ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੀਕਣੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੁਮਿਆਰ ਲੋਕ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਣ ਲਈ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਘੁਮਿਆਰ ਉਸ

ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਘੜ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਮਰ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਭੀ ਆਵੀ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਿਜਾਤ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ਕ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾੜਨ ਜਾਂ ਦੱਬਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਰੀਰ-ਚੋਲਾ ਛੱਡ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੱਬਣ ਜਾਂ ਸਾੜਨ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਭੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਹ ਹੈ ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਜਾ ਅੱਪੜਿਆ ਹੈ। ਸੋ, ਇਹ ਸ਼ਰਾਫ਼ਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਚਾਰ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਜੋੜੀ ਰੱਖਿਆ ਉਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ।

(੩) ਮਰਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੱਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗਿਰਥਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਸ ਸੜਨ ਦੱਬਣ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

(੪) ਹਿੰਦੂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਹੁਤੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰੇ, ਪੋਤਰਿਆਂ ਪੜੋਤੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵੱਡਾ' ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਛੱਟੇ ਉਤੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਉਸ ਛੱਟੇ ਨੂੰ ਜੋਹਣੇ ਕਪੜਿਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਰਦਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਪੜੋਤੜੇ ਆਦਿਕ ਛੁਹਾਰੇ ਮਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਆਦਿਕ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ 'ਬਬਾਣ' ਕੱਢਣਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ।

ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਰਿਆ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤਕ ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਨੂ ਆਪਣੇ ਅਵਾਹਨ ਗਰੁੜ ਨੂੰ ਜਮ-ਮਾਰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜੀਵ ਪ੍ਰੇਤ ਜੂਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਤ-ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗਰੁ-ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੇ ਸੁਣਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੮੫ ਸਾਲ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੀਵਾ ਜਗਾਣ, ਪਿੰਡ

ਭਰਾਣ, ਬਥਾਣ ਕੱਢਣ; ਫੁੱਲ ਹਰਦੁਆਰ ਲੈ ਜਾਣ, ਕਿਰਿਆ ਕਰਾਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਰਸਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਿਦਾਇਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਸਦੁ' ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਰਾਧ

(੫) ਹਿੰਦੂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਪਿੱਛੋਂ ਮਰਨ ਦੀ ਬਿੱਤ ਉਤੇ ਹੀ 'ਵਹੀਣਾ' ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਵਿਛੁੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਭਾਛੇ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਅਚਾਰਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਿੱਤ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੀ ਵਿਛੁੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਅਪੜਾਣ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਾਧ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਸੂ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਤਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਰਾਧ ਆਖ਼ਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਖੁਰਾਕ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਭੀ ਅਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਥੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜ-ਵੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੇਕ ਕਰਮ ਦੇ ਭਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਭੁਰਦਾ ਹੈ।

ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਪੜਨ ਅਪੜਾਨ ਵਾਲੀ ਮਨੋਤ ਤਾਂ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਸਗੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਚ ਮੁਚ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਅੱਪੜਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪਰਾਇਆ ਮਾਲ ਠੱਗ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਅਗਾਂਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਸਿਵਾਣਿਆ ਜਾਇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਠੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਰ ਭੀ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚੋਰ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਅਪੜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਲਾਲ ਨੂੰ ਭੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਹੀ ਹੋਈ।

(੬) ਘਰ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ-ਆਨੰਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਕ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਸਰਾਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਵਿਆਹਾਂ-ਸਾਦੀਆਂ ਸਮੇਂ 'ਵੱਡੇ ਅੰਡੇ ਦੇ ਹਨ'। ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ

ਸਹਿਮ ਬਣੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸੁਖ-ਆਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੁਰੇ ।

ਲੋਕ ਜੀਉਂਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਮਰ ਗਏ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਭੋਜਨ ਖੁਆਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ । ਜੀਉਂਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖੇ ।

ਸੂਤਕ

(੭) ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਾਲ ਜੰਮ ਪਏ, ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ੧੩ ਦਿਨ ਅੰਨ-ਜਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ।

ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਚੇਤਾ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੂਤਕ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੀ ਹੈ, ਗੋਹੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਕੀੜੇ ਜੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਅੰਨ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਦਾਣੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਦਾਣਾ ਜੀਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਆਪ ਭੀ ਜੀਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਜਿੰਦ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੂਤਕ ਦਾ ਭਰਮ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਸੂਤਕ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਗੋਹੇ ਅਤੇ ਲਕੜਾਂ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਨਾ—ਇਹ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੇ ਥਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲੋਭ, ਭੂਠ, ਨਿੰਦਿਆ, ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਲ ਮੰਦੀ ਨਿਗਾਹ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰੇ । ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦਾ-ਘਰ ਨੂੰ ਇਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੈਲਾ ਤੇ ਗੰਦਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ।

(੮) ਜੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਨਾਲ ਘਰ ਭਿੰਟੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਥਾਂ ਸੁੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਥਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਭਿੰਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇਹੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਰ ਥਾਂ ਸੂਤਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੱਚਾ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਛੱਡੋ ਇਹ ਭਰਮ ਤੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ।

ਮਾਲਾ, ਤਿਲਕ

(੮) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ। ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਨ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ। ਇਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰੁੜ੍ਹੇ-ਵੇਂ ਵਿਚੋਂ ਚੇਤਾ ਕਰਾਣ ਲਈ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ 'ਮਾਲਾ' ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ।

ਪਰ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਠੱਗਣੀ ਹੈ। ਝਬਦੇ ਹੀ ਇਹ 'ਮਾਲਾ' ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਖਾਵੇ ਵਲ ਲੈ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਫੜ ਲਈ, ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਤੇ, ਭਗਤੀ ਵਲ ਪਰਤਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਛੇਤੀ ਹੀ 'ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਖਾਵੇ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਆਚਰਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ।

ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਬਣਾਓ, ਇਹੀ ਹੈ ਵਧੀਆ ਮਾਲਾ। ਇਹ ਆਚਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ, ਤੇ, ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਸਲ ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ।

(੧੦) ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ, ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਣੀ—ਇਹੀ ਹੈ ਅਸਲ ਮਾਲਾ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਮੂੰਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਾਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਨਾਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭੋਲਦਾ। ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਸਾਥ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

(੧੧) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਫੜ ਕੇ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਮਨੁੱਖ ਭਗਤ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਠੱਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਖਿਡੋਣੇ ਹਨ ਖਿਡੋਣੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰਚਦਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਸਾਡੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਵਰਤ

(੧੨) ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਦੋੜ-ਭੱਜ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ, ਤੇ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮਾਇਆ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਜੋ ਧਰਮ ਭੀ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਪਰਖ ਕੇ ਮੁੱਲ ਲਈਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਧਰਮ-ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਖਰੀਦ ਭੀ ਪਰਖ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਲੋਕ ਵਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਲਾ ਵੇਰਦੇ ਹਨ, ਧੌਤੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਚੌਕੇ ਦੀ ਸੁੱਚ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦੇ ਹਨ—ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਕਰਮ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਹਨ । ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਵੇਖਣਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ । ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਸਦਾ ਨਿਭਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਹਨ । ਕੀ ਮਨ ਸੰਤੋਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਦੁਖੀਆਂ ਲੋੜਵੰਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦਇਆ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ? ਕੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਖ਼ਲਕਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਅਜਿਹਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਤਦੋਂ ਹੀ ਬਣੇਗਾ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਉੱਭੀ ਲਾਈ ਰੱਖੀਏ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ । ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਕ ਅਰੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ । ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ ਆਤਮਕ ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ, ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ ਅਸਲ ਵਰਤ ।

(੧੩) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਤੇ, ਇਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਨਿਭਦੀ ਹੈ ।

ਲੋਕ ਦੇਵ-ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੜੇ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਭਾ ਖੰਡਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਭੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜਪ ਤਪ ਕਰ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ, ਸਿਰ-ਭਾਰ ਤਪ ਕਰ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ—ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ

ਪਤੀਜਦਾ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

(੧੪) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਜੀਵਨ-ਰਾਹ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਿਆਂ ਹੀ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਵਰਤ, ਰੋਜ਼ਾ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ, ਹੱਜ, ਦੇਵ-ਪੂਜਾ, ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ, ਨਿਮਾਜ਼-ਕੋਈ ਭੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਕਰਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ।

ਜਨੇਊ

(੧੫) ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਬੂਠ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਦਾ ਹਾਲ । ਪਰ ਬਾਹਰ ਤੱਕੇ, ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੂਤਰ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਮਿਥ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਕਪਾਹ ਤੋਂ ਕੱਤੇ ਹੋਏ ਸੂਤਰ ਦਾ ਜਨੇਊ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਦਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖੀਏ । ਹਰਿ-ਨਾਮੁ ਹੀ ਹੈ ਸੁੱਚਾ ਜਨੇਊ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਭੀ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਤਾਂ ਮੌਤ ਆਇਆਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਆਤਮਾ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜਨੇਊ ਹੋਰ ਹੈ । ਜੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਵਸਾਓ । ਇਹ ਗੁਣ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੁੱਚਾ-ਚੌਂਕਾ

(੧੬) ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਿਰਾਸਣ ਹੈ, ਬੇ-ਤਰਸੀ ਨਿਰਦਇਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਸਾਇਣ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਚੂਹੜੀ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲਣੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ

ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਂਦਾ। ਜੇ ਇਹ ਚਾਰੇ ਸਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਟਿਕੀਆਂ ਰਹਿਣ, ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਚੌਂਕਾ ਸੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਕੀਰਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੇ। ਇਹੀ ਹੈ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰੋ, ਤਾਕਿ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਚੌਂਕੇ ਨੂੰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਆ ਕੇ ਡਿੱਟ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ।

(੧੭) ਸਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸੁੱਚ-ਭਿੱਟ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਜੋਨੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਤਲ ਕਹਿ ਆਦਿਕ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂਜਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਲਾਸ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਧੋ ਲੈਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਹਵਾ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ-ਸੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਰਤ ਲਿਆ, ਉਹ ਜ਼ੂਨੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੁੱਚੀ ਅੱਗ ਉਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਜੋਨੇ ਦਾ ਚੌਂਕਾ, ਜੋਨੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਚੌਂਕੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੁੱਚੀ ਅੱਗ—ਜੇ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁੱਚ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉੱਦਮ ਕਰ ਕੇ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਖੀਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਖਾਧੀ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਿਰਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ।

ਦੀਵੇ ਤਾਰਨੇ

(੧੮) ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਟੇ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਜਗਾ ਕੇ ਤੁਲਹੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਕਈ ਠੇਡੇ ਹਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹਨੇਰੇ ਹਨ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਖ਼ਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਛੁੱਥ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਆਟੇ ਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੀਵੇ ਬਣਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਥੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੀਵਾ ਜੋ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇਵੇ।

ਜੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦਾ ਅੱਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ

ਹੋਲਾ-ਫੁੱਲ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ । ਅਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਸਲੀ ਤੁਲਹਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਬਦਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ । ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ ਰੱਖੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਬਲਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬੱਖੜ ਝੁੱਲੇ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਦੀਵਾ ਭੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਆਤਮਕ ਦੀਵਾ ਖੁੱਬਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦੀਵੇ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ-ਤਸ਼ਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਭੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਕਿਸੇ ਭੀ ਵਰਨ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ

(੧੬) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ, ਵਰਤ, ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਟਨ—ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਭੀ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ ਈਰਖਾ ਕਾਮ ਫ਼ੌਧ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਤੇ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਮੌਤ ਆਉਣ ਤੇ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੇ ਰਹੇ । ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੰਦਾ ਮਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਗਵਾਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਇਕ ਕੋਢੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਪਏ ਭੀ ਕਿਵੇਂ ? ਅਸਲ ਸਾਖੀ ਹੈ ਹੀ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ, ਤੇ, ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ।

(੨੦) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਔਭਿ-ਆਸ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹਨ ਰੋਕ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰਨ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਸੁੱਚ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਰੋਟੀ ਪਕਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਗਈ ਜਾਣੇ ।

ਸੋਹਣੇ ਨਕਸ, ਉੱਚੀ ਕੁਲ, ਵਿਦਵਤਾ, ਧਨ—ਇਹ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ

ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨੧) ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਪਾਠ, ਨਿਵਲੀਕਰਮ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅੱਭਿਆਸ—ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਥ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਸਮਾਧੀਆਂ, ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੀ ਵਰਤਣੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਨਾ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਤ੍ਰਾ—ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਹਾਲਤ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ।

ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਰਿਹੈਸ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਵ ਜੀ ਵਾਲੇ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚਿਰਾ ਲੈਣਾ—ਅਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸੋਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ, ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

(੨੨) ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਨਿਰੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਬੈਠੇ ਮਸੂਲੀਏ ਮਸੂਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਮਾਲ ਲੰਘਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਇਉਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਮ-ਮਸੂਲੀਆ ਹੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੇ ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੋਦਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਅਗਾਂਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਖਾਲੀ-ਹੱਥ।

ਕੋਈ ਭੀ ਧਰਮ ਹੋਵੇ ਮਜ਼ਹਬ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਦੀ ਕੋਈ ਬੰਦਸ਼ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ, ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੨੩) ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਖ, ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਪਾਠ—ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਭੀ ਕਰਮ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵੱਸ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਉੱਦਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਦਮ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ।

(੨੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿਨਾਲ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਭਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਆਦਿਕ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

(੨੫) ਕਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਉਲਟੇ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨੇ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਾਣੀਆਂ, ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ, ਅਸਮੇਧ ਆਦਿਕ ਜੋਗ, ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਸੋਨੇ ਚਾਦੀ ਦਾ ਦਾਨ, ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ—ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਭੀ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਭੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੀਵਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

[੧੮] ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ

੧. ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧-ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ

ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ-ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ ਪੰਨਾ ੫੦੮

੨. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਛੰਤ-ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ,

ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ-, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੧੩੫

੩. ਤੁਖਾਰੀ ਮ: ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ-ਮਾਘਿ ਪੁਨੀਤ ਭਈ-

,, ਅਠਵੀਂ ,, ੧੫੨

੪. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੀਰੁ, ਗਿਆਨਿ

ਮਨ ਮਜਨੁ-, ਨਾਵੀਂ ,, ੫੩੬

੫. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੩-ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਉਪਜੈ

-, ਚੌਥੀ ,, ੧੨

੬. ਤੁਖਾਰੀ ਮ: ੪-ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ

-, ਅਠਵੀਂ ,, ੧੬੪

੭. ਮਲਾਰ ਮ: ੪-ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਗੰਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ

-, ਨਾਵੀਂ ,, ੧੮੬

੮. ਮਾਝ ਮ: ੫-(ਬਾਰਹਮਾਹਾ)-ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ

ਸਾਧੂਆ-, ਪਹਿਲੀ ,, ੭੬੪

੯. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫-ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ

ਦੇਹ ਛੁਟੈ-, ਦੂਜੀ ,, ੫੮੩

੧੦. ਬਿਹਾਗੜਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ-ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰੋਵਰ

-, ਚੌਥੀ ,, ੨੬੪

੧੧. ਭੈਰਉ ਮ: ੫-ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਮਨੁ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ

-, ਅਠਵੀਂ ,, ੩੩੭

੧੨. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਜਿਉ ਜਲੁ ਛੋਡਿ,

ਬਾਹਰਿ ਭਇਓ ਮੀਨਾ-, ਦੂਜੀ ,, ੮੭੦

੧੩. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਹਜ਼ੂ ਹਮਾਰੀ ਗੋਮਤੀ ਤੀਰੁ

-, ਤੀਜੀ ,, ੭੧੪

੧੪. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੋ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵੈ

-, ਤੀਜੀ ,, ੭੫੬

੧੫. ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਜੋ ਜਨ ਭਾਉ ਭਗਤਿ

ਕਛੁ ਜਾਨੈ-, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੧੫੮

ਭਾਵ :-

(੧) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ-ਜਲ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਭੁੱਖ ਛੱਡੋ। ਬਾਹਰੋਂ ਸਕਲ ਧਰਮੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਲੀ ਚਲਾਕੀ-ਇਸ ਦੇ-ਰੁਖੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਜੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਭ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ, ਤੇ ਲੋਭ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਠੱਗੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਤੀਰਥ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅੰਦਰਲੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਚਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੨) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਲ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਣਾ ਹੀ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਯੀ ਸਾਝ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਦਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹਨਾ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ।

ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿੱਤਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਣਾ—ਇਹੀ ਹੈ ਅਸਲ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਹੈ ਸੱਚੇ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ।

(੩) ਮਾਘੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਤੀਰਥ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਅਭੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣੀ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

(੪) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਹੀ ਵਰਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪਸੂ-ਸੁਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਵੇਢੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੂਝ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਜਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਗਿਆਨ-ਜਲ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਂਦਾ ਹੈ

ਉਹ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਨਾਹ ਹੀ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਗਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਚੱਜੀ ਅਕਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਹ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਾਹ ਗਿਆਂ ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਆਮ ਹਾਲਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ! ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵਹੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਚ ਭੋਲਣੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ, ਸਮਝੋ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਮਨ ਹੀ ਕਾਂਸੀ ਹੈ ਇਹ ਮਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਹੈ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਅਠਾਹਠ ਹੀ ਤੀਰਥ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ।

(੬) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸੰਨ ੧੫੫੨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਣੇ। ਸੰਨ ੧੫੫੮ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਰੂਖੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਗਏ । ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਭੀ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ । ਭਾਈ ਜੋਠਾ ਜੀ ਭੀ (ਜੋ ਫਿਰ ੧੫੭੪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਬਣੇ) ਨਾਲ ਸਨ । ਕੁਝ ਅੰਵਾਣ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਂਗ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ ।

ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਛੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਸਫਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ, ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ । ਉਹਨਾਂ ਵੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰ-ਦਰਸਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਇਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਭੀਰ ਨਛੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਾਲ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਬੇ ਸਮਝੀ ਵਾਲਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਗਏ ਸਨ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਭੀਰ ਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

(੭) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ । ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਇਹ ਦਾਤਿ ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੰਗਾ, ਕੇਦਾਰ, ਕਾਸੀ, ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਆਦਿਕ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਮਿਲੀ ਸੰਤ ਜਨਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੂਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗਣ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੮) ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਠਾ-ਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਭੀ ਵਿਕਾਰ ਦਾ ਉਹ ਦਬੇਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਜੀਵਗਤੀ ਦੇ ਇਸ ਰਾਹੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਖੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੯) ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰੀਰਕ ਚੋਲਾ ਛਡਿਆ ਜਾਏ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੋਤਿਆਂ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮੈਲ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੧੦) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨ ਹੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੋਹ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਤਮਕ ਮੋਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

(੧੧) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹੀ ਹੈ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼-

ਨਾਨ। ਇਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(੧੨) ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਹਿਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਨਾਰਸ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖੀਰਲੀ ਉਮਰੇ ਬਨਾਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਮਗਹਰ ਜਾ ਵੱਸੇ। ਮਗਹਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਰਤੀ ਸਰਾਪੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਉਥੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖੋਤੇ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਦੇਸ ਜਾਂ ਨਗਰੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਮੁਕਤ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ 'ਸੈਂ-ਮੋਰੀ' ਮਿਟਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

(੧੩) ਇਹ ਮਨ ਹੀ ਰੋਜ਼-ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਇਹ ਮਨ ਹੀ ਗੋਮਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ, ਤਾਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੋ ਸਕੇ।

ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਮਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹੋ। ਇਹੀ ਹੈ ਅਸਲੀ ਮਾਲਾ।

(੧੪) ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਟਿਕੀ ਰਹੇ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਵਿਰੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਅੱਪੜਨਾ। ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਭਗਤ ਹੈ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀਜਿਆਂ ਕੀਹ ਬਣੇਗਾ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆਂ ਜੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੱਭੂ ਸਦਾ ਹੀ ਨ੍ਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਾਂਸੀ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗੇ, ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਕਠੌਰ ਹੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਰਕੀ ਜੀਵਨ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

(੧੫) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਾਂਸੀ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਕੀਹ, ਤੇ, ਕੋਈ ਮਗਹਰ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਕੀਹ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਈ ਰੱਖੋ।

੧੯. ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ

੧. ਗੁਜਰੀ ਮ: ੧-ਤੋਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ ਚਣਨਾਨੀਆ —ਪੋਥੀ ਚੋਥੀ ਪੰਨਾ ੧
੨. ਬਸੰਤ ਮ. ੧-ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜਿ
ਮਨਾਵਹੁ—,, ਅਠਵੀਂ,, ੪੯੯
੩. ਆਸਾ ਮ: ੫-ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ —,, ਤੀਜੀ,, ੨੪੬
੪. ਸੂਹੀ ਮ: ੫-ਘਰ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਦਰਿ ਨ
ਆਵੇ—,, ਪੰਜਵੀਂ,, ੪੦੦
੫. ਭੈਰਉ ਮ: ੫ (ਕਬੀਰ)—ਜੋ ਪਾਬਰ ਕਉ ਕਹਤੇ
ਦੇਵ—,, ਅਠਵੀਂ,, ੪੩੪
੧. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਪਾਤੀ ਤੋਰੈ ਮਾਲਿਨੀ ਪਾਤੀ
ਪਾਤੀ ਜੀਉ—,, ਤੀਜੀ,, ੭੧੭
੭. ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਭ ਭਰਾਈਲੇ
ਦੂਦਕ—,, ,, ,, ੭੬੨
੮. ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ-ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਸੀਤਲਾ
ਧਾਵੇ—,, ਛੇਵੀਂ,, ੪੩੧
੯. ਗੁਜਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਦੂਧੁ ਤ ਬਛੁਰੈ ਬਨਹੁ
ਬਿਟਾਰਿਓ—,, ਚੋਥੀ,, ੧੭੪
੧੦. ਧਨਾਸਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ-ਨਰਾਇਣੁ ਨਿੰਦਸਿ
ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਵਾਰੀ—,, ਪੰਜਵੀਂ,, ੧੭੬

ਭਾਵ :-

(੧) ਸਾਡੀ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾਹ ਸਮਝੋ, ਉਹ ਸਦਾ ਸਾਡੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਆਨਿਕ ਵਰਤ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਬਣਾਓ। ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਸਿਲ ਉਤੇ ਘਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸਿਲ ਉਸ ਘਸਾਂਦੇ ਰਹੋ। ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਬਣਾਓ। ਇਹੀ ਹੈ ਕੇਸਰ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ।

ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਦੇਵ-ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਈਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਂਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿਚ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਠੀਕ ਰਸਤਾ ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਖਾਵੇ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਉਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਚੂਨੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਲਸਤਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਜਾਂ, ਕਲਰਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦਾ ਰਹੇ।

ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ, ਤੇ, ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ ਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰ-ਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ। ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕੀਹ ਸਵਾਰੋਗੀ? ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰੋ।

ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਣ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮਾਲੂ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਲਦ ਜੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ ਸਿੰਜਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਲਦ ਬਣਾਓ।

ਉੱਗੀ ਹੋਈ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਗੋਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਾਹ ਨਦੀਣ ਆਦਿਕ ਅਸਲੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੱਪ ਲੈਣਗੇ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਰੰਬੇ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਨਦੀਣ ਨੂੰ ਰੰਬੇ ਨਾਲ ਵੱਢਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ-ਖੇਤ ਵਿਚ ਉੱਗ ਰਹੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟੀ ਚੱਲੋ, ਤੇ, ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦਿਉ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਉੱਦਮ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਭਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ।

(੩) ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਗੰਡਕਾ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਧਾਰੀਦਾਰ ਤੇ ਗੋਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ-ਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਸ੍ਰੋਸਟ ਉੱਦਮ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਸੇਵਾ-ਪੂਜਾ ਹੈ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ। ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੋਗ ਲਵਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਲਾਂ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਹੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਭੋਗ ਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਹਰੀ-ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਰਜਾ ਦਾ ਘੰਟਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹਰੀ-ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਠਾਕੁਰਾਂ ਵਾਲਾ ਛੱਬਾ ਹੈ।

(੪) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਰਿੜਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਅਰਥ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਖੁੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿਚ ਲਟਕਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾ ਸਕਦੀ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾ ਸਕਦੀ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਭੁੰਘੀ ਸਾੜ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

(੫) ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸਬਦ ਦੇ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਭੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸਿਰਲੇਖ “ਮਹਲਾ ੫” ਤੋਂ ਪਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੱਥਰ ਨਿਰਜੀਵ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਆਖਣਾ ਗਲਤ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣੇ ਵਿਅਰਥ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਕੁਝ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ

ਸਮਝਣ ਦੇ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ-ਵੱਸਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਵੱਸਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਭ੍ਰਿਯੀ ਸਾਂਝ ਬਣਾਓ ।

(੬) ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨਿਰਜੀਵ ਹੈ । ਨਿਰਜੀਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਜਿੰਦੇ ਫੁੱਲ ਪੱਤਰ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਮੂਰਤੀ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੱਥਰ ਘੜ ਕੇ ਤੇ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਜੇ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਅਸਲ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਭੱਤ, ਲੱਪੀ, ਪੰਜੀਰੀ ਆਦਿਕ ਜਿਹੜੇ ਪਦਾਰਥ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾ ਰੱਖੀਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਸਲ ਜੀਉਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ ਦੇਵਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਉਹ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ।

ਨੋਟ ! ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਨਵੀਂ ਗੱਤ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਦਾ ਥਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੋਗ ਲਵਾਂਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ? ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

(੭) ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਲਿਆ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸੋਚ ਕੇ ਵੇਖੋ । ਪਾਣੀ ਵਿਚਬਤਾ ਲੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਵੱਸਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜੂਠਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਫਿਰ, ਉਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਉਚੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ?

ਪੁਜਾਰੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਲਿਆ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੋਰਿਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੂਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ, ਉਹਨਾਂ ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਇਸ ਉਚੇਰੀ ਭੇਟਾ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ?

ਪੁਜਾਰੀ ਦੁੱਧ ਦੀ ਖੀਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭੋਗ ਲਵਾਣ ਲਈ । ਪਰ ਜਿਸ ਦੁੱਧ ਦੀ ਇਹ ਖੀਰ ਬਣੀ, ਗਾਂ ਦਾ ਵੱਛਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁੱਧ ਕੇ ਜੂਠਾ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਖੀਰ ਭੀ ਜੂਠੀ । ਉੱਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਉਸ

ਵੱਡੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਉਚੇਚੀ ਖੀਰ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਹ ਲੋੜ ?

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉਚੇਚੀ ਭੋਟਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

(੮) ਪੂਜਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਜੋ ਲਾਭ ਖੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੇ ਪੂਜਕ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਏ । ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਨਈਆ ਹਰ ਵੇਲੇ ਡੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ । ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਉੱਚਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ।

(੯) ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸੁੱਚੇ ਜਲ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭੋਟਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੂਰਤੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਥਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਡੇ ਨੇ ਸੁਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਸੁੰਘ ਕੇ ਸੁਠਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਜੂਠਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸੱਪ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੋਟ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਸੁੱਚੇ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਚੇ ਤਨ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ।

(੧੦) ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਉਹ ਸੰਸਕਾਰ ਅਗਾਂਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਪਹਿਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਕੇ ਮਿਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਆਖ਼ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ

ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ—
 (ੳ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਕਲੰਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਜੇ ਤਕ। (ਅ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਬਵਾਹੀ ਅਤੇ ਗਰੁੜ ਦਾ ਭਰਾ ਅਰੁਣ ਪਿੰਗਲਾ ਹੀ ਹੋ ਹੁਣ ਤਕ। (ੲ) ਜਿਸ ਸਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਪਰੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਬੜੀ ਰਹੀ। (ਸ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਨਾਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੜ੍ਹ ਵੇਖੋ ਟਟੀਹਰੀ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਦੀ ਸਾਖੀ। ਸਮੁੰਦਰ ਅਜੇ ਤਕ ਖਾਰਾ ਹੈ। (ਹ) ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਵਿਖਾਈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਦਾ ਕੱਛਾ ਹੀ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਨਾਹ ਮਿਟ ਸਕੀ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦਾ ਹੈ।

੨੦. ਗ੍ਰਿਹਸਤ-ਤਿਆਗ

੧. ਸੂਹੀ ਮ: ੧—ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਞਾ, ਜੋਗੁ ਨ ਭੰਡੈ— ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੫੮

੨. ਰਾਮਕਲੀ ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ ਮ: ੧—ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ

ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ— , , ਸੱਤਵੀਂ , , ੩੬

੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੧ (ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ)—ਇਕ

ਵਣਖੰਡਿ ਬੈਸਹਿ ਜਾਇ— , , ਨਾਂਵੀਂ , , ੩੦੩

੪. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਜੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ)—ਤਿਨ ਕਾ

ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਪਵਿਤੁ ਹੈ— , , ਚੌਥੀ , , ੭੫੦

ਪ. ਭੈਰਉ ਮ: ੫—ਪ੍ਰਥਮੇ ਛੋਡੀ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ — , , ਅਠਵੀਂ , , ੩੬੨

੬. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੮—ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨੁ ਖੋਜਨ

ਜਾਈ— , , ਪੰਜਵੀਂ , , ੧੧੯

੭. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਜੋ ਪਾਈਐ

ਜੋਗੁ— , , ਦੂਜੀ , , ੮੫੪

੮. ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਜਿ ਬਨ ਖੰਡ

ਜਾਈਐ— , , ਛੇਵੀਂ , , ੩੨੮

੯. ਗੁਜਰੀ ਤੁਲੋਚਨ ਜੀ—ਅੰਤਰੁ ਮਲਿ, ਨਿਰਮਲੁ

ਨਹੀਂ ਕੀਨਾ— , , ਚੌਥੀ , , ੧੭੬

ਭਾਵ :—

(੧) ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨ ਲੈਣਾ, ਭੰਡਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲੈਣਾ, ਪਿੰਡੇ ਉੱਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲ ਲੈਣੀ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਦ੍ਰਾਂ ਪਾ ਲੈਣੀਆਂ, ਤੇ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਲੈਣਾ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਇਹ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਘਰੇ ਬਾਹਰ ਮਛੀਆਂ ਵਿਚ ਮੱਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਣੀਆਂ, ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ—ਇਹ ਹੀਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਉਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰੇ ਹਟਿਆ ਰਹੇ । ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਭੀ ਕਰੇ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਭੀ ਜੁੜੇ । ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਕਾਲਖ

ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਸਕੀਏ, ਤਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੨) ਜਦੋਂ ਅੱਚਲ-ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਫੜਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੰਬੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ-ਬਿਰਖ ਹੇਠ ਗਾਜਰ-ਮੂਲੀ ਉਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਣਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਰਬ ਨਾਹ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਵਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੋਲਣ ਨਾਹ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜੀ ਰੱਖੇ।

(੩) ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਨ ਧਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਦੇ ਠੰਢੇ-ਠਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠਾਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਜਟਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਵਧਾ ਲਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੰਗੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਕਈ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਧੂਣੀਆਂ ਤਪਾ ਕੇ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੋਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪਰਵਾਨ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।

(੪) ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਵੱਸਣਾ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ, ਖਾਣਾ ਪਹਿਨਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਆਦਿਕ ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਅੰਭਿਆਗਤ ਸੁਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(੫) ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਫਕੀਰ ਬਣਿਆਂ ਤਿਆਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀਦਾ। ਅਸਲ ਤਿਆਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦਾ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਉਸ ਉਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਸਲੂਕ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾਹ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸਭ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੬) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੀਝੇ ਵਿਚ ਸੀਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਕਸ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਰਹਿੰਦਾ ਭੀ ਹੈ ਨਿਰਲੇਪ।

ਪਰ ਵੇਖੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਾਗ ! ਵਰਖਾ ਰੁੱਤੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਪਾਣੀ ਖਲੋਤਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਜਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਜਾਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਜੀਉਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਕਲ ਉਤੇ ਭਟਕਣਾ ਦਾ ਜਾਲਾ ਆ ਜੰਮੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਡੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

(੭) ਨੀਰੀ ਰਹਿ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੋਣਾ, ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਕੇ ਫਕੀਰ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਬਾਲ-ਜਤੀ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣਾ—ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸਾਧਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੁੱਬਣੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬੋਝਾ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(੮) ਹਰੇਕ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਉੱਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਚਸਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਛੱਡੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਪਿਆ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਮਨੁੱਖ, ਪਰ ਮਨ ਮੁੜ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਚੰਬੜਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲੀ ਵਾਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ

ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਮਨ ਫਿਰ ਭੀ ਮੰਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(੯) ਨਿਰਾ ਫਕੀਰੀ ਭੇਖ ਧਾਰਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਤਾਂ ਸੰਨਿਆਸ ਧਾਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਘਰ ਘਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਟੁੱਕਰ ਖਾ ਲੈਣਾ, ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਣ ਲੈਣੀ, ਮੂੰਢਾ ਪਾ ਲੈਣੀਆਂ, ਮਸਾਲਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੁਆਹ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਮਲ ਲੈਣੀ—ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉੱਦਮ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ।

ਗਿਣੇ-ਮਿਥੇ ਜਪ ਕਰਨੇ, ਤਪ ਸਾਧਨੇ—ਜੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁਕੀਆਂ ਤਾਂ ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੱਪਰ ਵੜ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਅਠਾਹਥ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਭੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਉੱਦਮ ਇਉਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਨ ਦੇ ਵਾਣੇ ਤਾਂ ਨਾਹ ਹੋਣ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਗਾਹ ਪਾਈ ਰੱਖੇ ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰੋ ਨਾਮ । ਇਹੀ ਹੈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਵਾਲਾ ।

੨੧. ਧਰਮ-ਪਖੰਡ, ਵਿਖਾਵਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)—ਪੜਿ ਪੁਸਤਕ

ਸੰਧਿਆ ਬਾਦ— ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੬੫

੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਆਸਾ)—ਮਾਣਸਖਾਣੇ

ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ— „ ਤੀਜੀ „ ੬੭੧

੩. ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧—ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੧੪

੪. ਸੂਹੀ ਮ: ੧—ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ,

ਘੋਟਿਮੁ ਕਾਲਜੀ ਮਸੁ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੩੫੦

੫. ਆਸਾ ਮ: ੩—ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ— „ ਤੀਜੀ „ ੯੬

੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ)—ਭੋਖੀ ਅਗਨਿ

ਨ ਬੁਝਈ— „ ਚੌਥੀ „ ੪੬੮

੭. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਫਰੀਦ ਜੀ)—ਹੰਸਾ ਦੇਖਿ

ਤਰੀਦਿਆ— „ ਦਸਵੀਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੰ ੧੨੨

੮. ਆਸਾ ਮ: ੪—ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵੇਲਿ ਵਧਾਈ— ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੧

੯. ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੪—ਜੇ ਵਡ ਭਾਗ ਹੋਵਹਿ ਵਡ ਮੋਰੇ— „ ਛੇਵੀਂ „ ੪੬੫

੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਕਾਨੜਾ)—ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ

ਉਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੪੬੨

੧੧. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਜੀਅ ਰੇ ਓਲਾ ਨਾਮ ਕਾ— „ ਦੂਜੀ „ ੩੦੦

੧੨. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ

ਦੇਹ ਛੁਟੈ— „ ਦੂਜੀ „ ੫੮੩

੧੩. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫—ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ ਕੀ

ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ— „ ਦੂਜੀ „ ੫੯੧

੧੪. ਆਸਾ ਮ: ੫—ਬਾਹਰੁ ਧੋਇ, ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ ਮੇਲਾ— „ ਤੀਜੀ „ ੧੮੦

੧੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਅੰਦਰਹੁ ਅੰਨ੍ਹਾ

ਬਾਹਰਹੁ ਅੰਨ੍ਹਾ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੧੫੧

੧੬. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ)—ਪੰਡਿਤੁ ਅਖਾਏ

ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ— „ ਸੱਤਵੀਂ „ ੧੫੩

੧੭. ਭੈਰਉ ਮ: ੫-ਵਰਤ ਨ ਰਹਉ ਨ ਮਹ

ਰਮਦਾਨਾ- ਪੋਥੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੦੩

੧੮. ਸਾਰਗ ਮ: ੫-ਅਵਰਿ ਸਭਿ ਭੂਲੇ

ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਜਾਨਿਆ- ,, ਅੱਠਵੀ ,, ੬੯੭

੧੯. ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕੁ ਮ: ੫-ਉਦਮੁ ਕਰਿ ਲਾਗੇ

ਬਹੁ ਭਾਤੀ- ,, ਦਸਵੀਂ (੨-੧੧-੨੦)

੨੦. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਗਜ ਸਾਵੇ ਤੇ ਤੇ ਧੋਤੀਆ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੬੯੩

੨੧. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਹਮ ਘਰਿ ਸੁਤੁ ਤਨਹਿ

ਨਿਤ ਤਾਨਾ- ,, ਤੀਜੀ ,, ੭੪੧

੨੨. ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੇ ਤੀਰਥ ਨਾਵੇ-,, ਤੀਜੀ ,, ੭੫੬

੨੩. ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ-ਹਿਊ ਕਪਟੁ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ-, ਚੌਥੀ ,, ੭੮੨

੨੪. ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਓ ਜੀ-ਸਾਪੁ ਹੁੰਚ ਛੋੜੇ,

ਬਿਖੁ ਨਹੀ ਛਾਡੈ-,,, ਤੀਜੀ ,, ੭੬੬

੨੫. ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ-ਤਤੀ ਤੋਇ ਨ ਪਲਵੈ-, ਦਸਵੀਂ ਸਲੋਕ ਨੰ: ੬੨, ੬੩

ਭਾਵ :-

(੧) ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਸਮਾਧੀ, ਗਲ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਫੋਕੇ ਹਨ।

(੨) ਰਿਸਵਤਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਈ ਜਾਣੇ, ਪਰ ਗਲ ਵਿਚ ਜਨੇਊ;-ਇਹ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਇਹ ਜਨੇਊ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਵੱਡੀ-ਖਾਣੇ ਜਨੇਊ-ਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਸਰਾਧ ਆਦਿਕ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾ ਕੇ ਸਗੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਲੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

(੩) ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦਾ ਸਮਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮੀ ਅਖਵਾਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਤੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾਹ ਹੀ ਉੱਥੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

(੪) ਕੋਂਹ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਫ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ

ਹੱਥ ਘਸਾਓ ਹੱਥ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ । ਬਾਹਰਲੀ ਲਿਸਕ ਕਿਸ ਅਰਥ, ਜੇ ਅੰਦਰ ਕਾਲਾ ਹੈ ?

ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤਰੇ ਹੋਏ ਪੱਕੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਸਦਾ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ?

ਚਿੱਟੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਬਗੁਲੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਸਦੇ ਹੋਣ । ਤਾਂ ਭੀ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ? ਖਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ।

ਉੱਚੇ ਲੰਮੇ ਸਿੰਥਲ ਦੇ ਫਲ ਤੋਤਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸ ਭਾ ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਹੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਵਾਂਗ ਜੀਵਨ-ਪੰਥ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ । ਲੋਕ-ਵਿਖਾਵੇ ਤੇ ਚਲਾਕੀਆਂ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ।

(੫) ਜੇਠ-ਹਾੜ ਦੀ ਰੁਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਹਨੇਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਨੇਰੀ ਸਾਮ ਵੇਲੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਪੇਂਡੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵੇ, ਹੂੰ ਦੀਆਂ ਵੱਟੀਆਂ, ਤੇ ਸਰਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ । ਬੁਹ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਚਾਨਣ ਲਈ ਦੀਵੇ ਜਗਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਰਤਾ ਭੀ ਬੁਹਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏ, ਹਨੇਰੀ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਬੁੱਲਾ, ਤੇ ਦੀਵਾ ਗੁੱਲ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲੋਭ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੁੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਹੱਕ ਬੇ-ਹੱਕ ਪਰਖਣ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਕਿਵੇਂ ਬਲੇ ?

(੬) ਸੱਪ ਬੜਾ ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਜਾਨਵਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਰਖਾ-ਰੁਤੋਂ ਇਹ ਖੁੰਭਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦਰੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਅੰਞਾਣ ਮਨੁੱਖ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਖੁੱਭ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀ ਵਲੋਂ ਖਤਰਾ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾੜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਹਿਨਾਇਆਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

(੭) ਹੰਸ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਝੂੰਘੀ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮੱਛੀ । ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਵਖ ਵਖ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਕਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉੱਥੇ ਨੂੰ । ਬਗਲਾ ਵਿਚਾਰਾ ਛੋਟੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਖਲੋਣ ਵਾਲਾ । ਪਿਆ ਖਲੋਵੇ ਇਕ ਟੰਗ-ਭਾਰ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮੱਛੀਆਂ । ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਰੀਸੇ ਜੇ ਕਿਤੇ

ਬਗਲਾ ਭੀ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਭੁੱਬੇਗਾ ਹੀ।

ਪਖੰਡੀ ਭੇਖੀ ਸੱਚੇ ਆਸਿਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

(੮) ਹਾਥੀ ਜਥੇ ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਨਾਲੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲ ਉਛਾਲ ਕੇ ਬੜੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਭੀ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਕਿਤਨਾ ਸਮਾ ਇਸ ਮੌਜ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਘੱਟਾ ਮਿੱਟੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਹੈ, ਪਰ ਕੀਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਚਿੱਕੜ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੯) ਬਗੁਲਾ ਮਾਨਸਰ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਉਥੇ ਭੀ ਡੱਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਕਾਂ ਸਦਾ ਕਰੰਗ ਜਾਂ ਵਿਸਟੇ ਤੇ ਰੀਬੇਗਾ।

ਹਰਿ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਸੁਆਰਥੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸੁਆਰਥ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

(੧੦) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵੇ, ਉਹ ਮੁੜ ਚਿੱਕੜ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਕਰੀ ਜਾਉ, ਮਨ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਲੱਗਦੀ ਜਾਇਗੀ।

(੧੧) ਦਰਿਆ-ਕੰਢੇ ਵੱਸਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਦਰੀਆ ਦੇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡੰਗਰ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਚਰਦੇ ਹਨ। ਮੂੰਡੇ ਦਰੀਆ ਕੰਢੇ ਖੇਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਰੇਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਰੇਤ ਨੂੰ ਨੱਪ ਕੇ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਭੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਉਧਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਉਧਰ ਢਹਿੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਦਰੀਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛੱਲ ਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ-ਨਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

ਆਪਣੇ ਵਡੱਪਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਘਰ ਕਰ ਲਏਗੀ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਛੱਲ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਦਇਆ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(੧੨) ਇਸਨਾਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਾਧਨ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

(੧੩) ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੱਟਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹਲਕਾਇਆ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਲਕੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਬੰਗ ਭੀ ਇਤਨੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਲਕ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਾਸਤੇ ਹਲਕ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਲੋਭ-ਵੱਸ ਮਨੁੱਖ ਹੱਕ ਬਿਹੱਕ ਦੀ ਪੁਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਲੋਭੀ ਦਾ ਸੰਗ ਭੀ ਮਾੜਾ । ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਲੋਭ-ਹਲਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਭ-ਹਲਕ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ।

(੧੪) ਮਨੁੱਖ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸੱਪ ਦੀ ਨਿਰੀ ਖੁੱਡ ਬੰਦ ਕੀਤਿਆਂ ਸੱਪ ਦਾ ਖਤਰਾ ਟਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਵਿਗੜਿਆ ਮਨ ਸੱਪ-ਸਮਾਨ ਹੈ । ਸਰੀਰਕ ਇਸਨਾਨ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

(੧੫) ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਮੌਤੀ, ਤੇ ਬਗਲਿਆ ਦੀ ਡੱਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ । ਹੰਸਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਿਰੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਬਗਲੇ ਹੰਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਡੱਡ-ਮੱਛੀ-ਖਾਣੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਸੁਆਰਥੀ ਤੇ ਮਾਇਆ-ਵੇਰਿਆ ਮਨੁੱਖ ਪਿਆ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਮੀਟ ਕੇ ਭਜਨ ਗਾਵੇ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਜੱਫਾ ਟਿਕਿਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

(੧੬) ਸਾਬਤ ਮੋਠ ਰਿੰਨ੍ਹਣੇ ਧਰੇ । ਮੋਠ ਤਾਂ ਗਲ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਕੋਰੜ ਪੱਥਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਉਹ ਭੀ ਮੋਠ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਮੋਹ ਨਾਲ ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੧੭) ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬਾਹਰਲਾ ਭੇਖ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ । ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ।

(੧੮) ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਹਲ ਵਾਹੀ ਜਾਵੇ, ਜਦ ਤਕ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਬੀਜੇਗੇ, ਫਸਲ ਦੀ ਕਦੇ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਿਆਂ ਤਾਂ ਮੱਖਣ ਨਿਕਲ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕੇ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਿੜਕੀ ਜਾਵੇ । ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ।

ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ । ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬੇ-ਸ਼ੱਕ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰੀ ਜਾਏ, ਅਸਲੀ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ।

(੧੯) ਕਹਣਾ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਬਾਰੀਕ ਜਾਲਾ ਤਣਦਾ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਤੇ ਮੱਛਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਜਾਲੇ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ । ਕਹਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਉਤੇ ਪਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਆਖ਼ਰ ਉਹੀ ਜਾਲਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜਾਲੇ ਵਿਚ ਘੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਖੰਡੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਜਾਲਾ ਤਣੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗ ਠੱਗ ਕੇ । ਪਰ ਇਹ ਜਾਲਾ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

(੨੦) ਬਾਹਰੋਂ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ ਹੋਵੇ, ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਬੜੀ ਸੁੱਚ ਭੀ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੋਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਾ ਠੱਗ ਹੈ ।

(੨੧) ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਗਵਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੂਹ ਵਿਚ ਚਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭੀ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੇ, ਵਰਖਾ ਰੁਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਹੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਘਰੀਂ ਅਪੜਾਉਣ ਦੀ ਭੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝੇ ।

ਜਨਤਾ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਦਿਕ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਭੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ । ਨਿਰੀ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਗੂ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

(੨੨) ਭੱਭੂ ਸਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਨਿੱਤ-ਇਸਨਾਨੀ ਭੱਭੂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ । ਨਿਰੇ ਸਰੀਰਕ ਇਸਨਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਮਲੀਨ-ਅਤਿ ਕਿਸੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ।

(੨੩) ਤੂੰਮੀ ਦੀ ਕੁੜਿੱਤਣ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਇਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

ਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨਿਰਾ ਪਾਣੀ ਰਿਜ਼ਕਣਾ ਹੈ ।

(੨੪) ਸਿਆਲ ਦੀ ਹੱਤ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੇ ਸੱਪ ਆਪਣੀ ਕੁੰਜ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਹਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਬਗਲਾ ਪਾਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਟੰਗ-ਭਾਰ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕ ਸਦਾ ਮੱਛੀ ਵਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਨਾਹ ਕਰੇ, ਤੇ ਨਿਰੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਹੀ ਲਾਂਦਾ ਰਹੇ; ਉਹ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ।

(੨੫) ਪਾਲੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੈ। ਔੜ ਦੇ ਮਾਰੇ ਫਸਲ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਮੁੜ ਹਰੇ ਭਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਰਖਾ-ਰੁਤੇ ਨਿਵਾਣ ਪੈਲੀਆਂ ਦੇ ਜੇਹੜੇ ਫਸਲ ਪਾਲੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਭੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਸੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦਿਉ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਪਲ੍ਹਰਦੇ।

ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨਿੱਤ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਣਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚਾਉ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਉਤਸਾਹ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨੨. ਚੁੰਚ-ਗਿਆਨਤਾ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)—ਪੜਿ ਪੜਿ
ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ—ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੬੪੩
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਸੂਹੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਦੀਵਾ ਬਲੈ
ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੬੬੭
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ)—ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ
ਸਿਕਦਾਰਾਂ— „ ਨਾਵੀਂ „ ੩੨੧
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਸੌਰਠਿ)—ਪੜਣਾ ਗੁੜਣਾ
ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ— „ ਚੌਥੀ „ ੭੫੭
੫. ਸਲੋਕ ਮ: ੫ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਕੜਛੀਆ
ਫਿਰੀਨਿ— „ „ „ ੧੫੩
੬. ਭੈਰਉ ਮ: ੫—ਨਿਕਟਿ ਬੁਝੈ ਸੋ ਬੁਰਾ ਕਿਉ
ਕਰੈ— „ ਅਠਵੀਂ „ ੩੨੨
੭. ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ—ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਨਿਰਵਾ
— „ ਪੰਜਵੀਂ „ ੨੬੩
- ਭਾਵ :—

(੧) ਜੇ ਇਤਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈਏ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਗੱਡੀਆਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਣ, ਜੇ ਇਤਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈਏ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੇੜੀ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਏ ਜਾਣ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਭੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮਾਇਕ ਧਨ ਵਾਂਗ ਵਿੱਦਿਆ-ਧਨ ਵੀ ਹਉਮੈ ਹੀ ਵਧਾਏਗਾ।

(੨) ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਪਾਠ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਵੀ ਵਿਹਾਰ ਹੀ ਸਮਝੋ। ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਅਰਥ ਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਤਕ ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ, ਨਿਰੇ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ-ਵਿਚਾਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰਦੇ।

ਜਿਵੇਂ ਜਦੋਂ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਢਲੀ ਹੋਈ ਮਤਿ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

(੩) ਲੋਕ ਹਰਨਾ ਤੇ ਬਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ ਗਿਝਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਹਰਨਾਂ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹਨ । ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰੱਜ ਕੇ ਰਿਸਵਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਹੈ ਵਿੱਦਿਆ ? ਇਹ ਤਾਂ ਫਾਹੀ ਹੈ ਫਾਹੀ । ਹਰਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ (ਗਿੱਝ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਜਾਤਿ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਫਸਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਜ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਚੁਸਤ-ਚਲਾਕ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਫਾਹੀਆਂ ਅੱਡਦੇ ਹਨ ।

ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਦਿਆ ਨਾਹ ਆਖੋ ਜਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਿਚ ਚੁਸਤ ਹੋ ਜਾਣ ।

(੪) ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੋਰ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਵਿਹਾਰ ਹੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਕਲ ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਟਿਕੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਜਾਣੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਕੜਛੀ ਫੇਰੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਕੜਛੀ ਨੂੰ ਉਸ ਭਾਜੀ ਦਾ ਉਸ ਦਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂੰਹ ਕੜਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ । ਸੋਹਣੇ ਮੂੰਹ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੬) ਹਰ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਚੁੰਚ-ਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ, ਜੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਇਸ ਕਥਨੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਾਇਆ

ਧਨ ਦੁਰਾਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਹ ਆਖਣ ਦਾ ਕੀਹ ਲਾਭ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ?

ਵਿੱਦਿਆ ਉਹ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ।

(੭) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹੈ । ਪਰ ਨਿਰਾ ਬਹਸ ਨਾਲ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਉਂ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਖਜ਼ੂਰ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇੜੇ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਸ ਇਕ ਵਿਅਰਥ ਜਤਨ ਹੈ ।

ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਵਿਅਰਥ ਉੱਦਮ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ।

੨੩. ਮਨ

੧. ਮਾਰੂ ਮ: ੧—ਸੂਰ ਸਰੁ ਜੋਸਿ ਲੈ— ਪੋਥੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪੰਨਾ ੩੭੦
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਸਾਰਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਨ ਭੀਜੈ
ਰਾਗੀ ਨਾਈ ਬੋਦਿ—,, ਨਾਵੀਂ ,, ੪੦
੩. ਪਉੜੀ ਮ: ੩—ਜੋ ਜਨ ਲੁਥਹਿ ਮਨੈ ਸਿਉ —,, ਅਠਵੀਂ ,, ੧੬
੪. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਮਾਰੂ)—ਮਾਰੂ ਮਾਰਣ ਜੋ
ਗਏ—,, ,, ,, ੧੬
੫. ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪—ਵਸਿ ਆਣਿਹੁ ਵੇ ਜਨ ਚਿਸੁ
ਮਨ ਕਉ—,, ਪੰਜਵੀਂ ,, ੫੬੨
੬. ਪਉੜੀ ਮ: ੪ (ਵਾਰ ਸਾਰਗ)—ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ—,, ਨਾਵੀਂ ,, ੪੬
੭. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੫—ਕਵਨੁ ਕਵਨੁ ਨਹੀ
ਪਤਰਿਆ—,, ਛੇਵੀਂ ,, ੧੦੮
੮. ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਛੁ ਬੰਕਾ
ਭਾਈ—,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੪੩੩
੯. ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ ਜੀ—ਚੰਦ ਸਤ ਭੋਦਿਆ
—,, ,, ,, ੧੧੧
੧੦. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ,
ਪੀਲਕੁ ਗੁਰੂ—,, ਚੌਥੀ ,, ੧੨੬

ਭਾਵ :—

(੧) ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਭੀ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਇਸ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਲੱਖ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਦਰ ਟਿਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਰਗਾ ਉੱਚਾ ਬਣ ਜਾਏ। ਤੇ, ਇਹ ਤਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖੇ।

ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤਦ ਤਕ ਮਨ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੀ ਰੱਖੇਗਾ ।

(੨) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਭਜਨ ਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਸੋਗੀ ਸੁਭਾਉ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਗਨ ਸਾਧ ਬਣ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਮੋਨ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮੌਤ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪਏ ਜਾਪਣ, ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਇਹ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ । ਜੇ ਮਨ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਪ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋਵੇ ?

ਤੇ, ਮਨ ਨੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਹਟਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਸੂਰਮੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ । ਸੂਰਮੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਗਿਆਨਵਾਨ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕਣ ਦੇ ਥਾਂ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਵਲ ਪਰਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ।

(੪) ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਹ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਮਨ ਚੰਚਲਤਾ ਵਲੋਂ ਹਟਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਏ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਵਲ ਪਰਤਿਆਂ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਸਦਾ ਸਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਬਾਸੇ ਵਾਂਗ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਦਾ ਆਸਾਂ ਹੀ ਆਸਾਂ ਬਣਾਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉੱਠੀ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼।

(੬) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਥੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਇਹ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਹੈ ਇਹ ਸਦਾ ਦਾਤਿ ਹੀ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ।

(੭) ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਇਹ ਆਮ ਵਾਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਦਾਅ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਦੁਲੱਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਹੀਏਂ ਲਫੜ ਖਰ-ਮਸਤੀ ਦੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਭਾਵ, ਖਰ ਵਾਲੀ ਮਸਤੀ, ਖੋਤੇ ਵਾਲੀ ਮਸਤੀ। ਖੋਤੇ ਦੀ ਇਸ ਮਸਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਘੁਮਿਆਰ ਖੋਤੇ ਦੀ ਪਿਛਾੜੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਖੋਹਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੀ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਰ ਮਸਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੋਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਉਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੜੇ ਬੜੇ ਜਪੀ ਤਪੀ ਤੇ ਸੰਜਮੀ ਭੀ ਮਨ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜੇ ਲੁਟੇਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

(੮) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਫਸੀਲਾਂ ਤੇ

ਫਸੀਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ-ਵਾਰ ਭੂਘੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਵਡਾ ਫਾਟਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਤੇ ਦਰਬਾਨ ਸਦਾ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਆਕੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਪਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਰੀਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਇਹ ਮਨ-ਰਾਜਾ ਆਕੀ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਦੀ ਭਾਰੀ ਫਸੀਲ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਫਸੀਲ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੜੀ ਭੂਘੀ ਖਾਈ ਹੈ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਮਬੋਰ ਜਿੰਦ ਸਰੀਰ-ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਮਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ, ਮਾਨੋ, ਉਹ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ-ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੮) ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਲ ਸਾਲ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਤੋਂ ਘੁਲ ਘੁਲ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨਵਾਂ ਬਾਲ ਆ ਜਾਏ। ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਹੀ। ਪਰ ਕੀਹ ਮਜ਼ਾਲ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਭੀ ਲਾ ਸਕੇ !

ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਭਾਈ ! ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾੜਤ ਘੜਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਾਲ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਇਗਾ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਰ-ਤੋਰ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਪਾਧੀਆਂ-ਬਗੜਿਆਂ ਦੀ ਮੂਲ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲੀਂ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਝੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਹਟਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਲਾਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਧ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸਿਲ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਔਖੇ ਹੋ ਪੈਂਦੇ ਹਨ

ਕਈ ਵਾਰੀ ।

ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਸ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਨੂੰ ਮੁਕਾਣ ਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਅਮੋੜ ਹੋ ਚੁਕੇ ਮਨ ਦੀ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦਾ ਬਲ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਮੋੜ ਹੋ ਚੁਕੇ ਮਨ ਦਾ ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਉ ਹੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੋਹਣੀ ਘਾੜਤ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਆਖਰ ਕੀਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੧੦) ਹਾਥੀ ਚਲਾਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਵਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ ਤ੍ਰਿਖੀ ਪੱਕੀ ਲੰਮੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਧੌਣ ਉਤੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਵਤ ਇਸ ਸੀਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਾਣ-ਮੱਤਾ ਮਨ ਹਾਥੀ ਸਮਾਨ ਹੀ ਅਵੇੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹੀ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਔਬੜ ਰਾਹ ਤੋਂ ਹੁਕਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਹੋਵੇ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ—'ਸਿਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੁੰਡਾ, ਤੇ ਹਾਥੀ ਫਿਰਦਾ ਲੁੰਡਾ ।'

੨੪. ਨਿੰਦਾ

੧. ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ-ਸੰਤ ਕਾ ਦੋਖੀ ਇਉ ਬਿਲਲਾਇ-ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ ਪੰਨਾ ੬੫੨
 ੨. ਆਸਾ ਮ: ਪ-ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ਪਰਾਈ ~, ਤੀਜੀ ~, ੧੭੮
 ੩. ਆਸਾ ਮ: ਪ-ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕੁ ~, ਤੀਜੀ ~, ੧੪੦
 ੪. ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ਪ-ਨਿੰਦਕੁ ਐਸੇ ਹੀ ਭਰਿ ਪਰੀਐ ~, ਛੇਵੀਂ ~, ੧੪੮
 ੫. ਭੈਰਉ ਮ: ਪ-ਪਨਿੰਦਕ ਕਉ ਫਿਟਕੇ ਸੰਸਾਰੁ ~, ਅਠਵੀਂ ~, ੩੮੬
 ੬. ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-ਜੇ ਓਹੁ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ~, ਛੇਵੀਂ ~, ੪੩੮

ਭਾਵ :-

(੧) ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਵੋ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਈ ਜਾਉ ਪਾਈ ਜਾਉ, ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਰੱਜਣਾ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚਦਾ ਜਾਇਗਾ।

ਨਿੰਦਿਆ ਦੀ ਵਾਦੀ ਬੜੀ ਭੈੜੀ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਗੋਂ ਨਿੰਦਿਆ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਘਾਟਿਆ-ਬੱਧੀ ਇਸ ਸੁਗਲ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਫਿਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰੱਜਣਗੇ। ਪਰ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੀਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਬੀਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਇਉਂ ਹੀ ਤੜਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ।

(੨) ਭਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਆਸ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਡੋਗ ਕੇ ਉਹ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਂ ਅੰਦਰ-ਸਤਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਪਰ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿੱਥੇ? ਨਿੰਦਕ ਆਪਣੀ ਹੀ ਉਮਰ ਆਜਾਬੀਂ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੇ ਅਉਗਠ ਨਸ਼ਰ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਉਗਠਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲਏ; ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮੰਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨਿੰਦਕ ਭੀ ਕੀਹ ਕਰੇ? ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਉਹ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਿਘਰੀ ਆਤਮਕ ਦਸਾ ਵਿਚ ਉਹ ਸਦਾ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਬੀਰਖਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਵਕਤ ਮਨੁੱਖ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਬੀਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ

ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਇਹ ਵਾਦੀ ਇਤਨੀ ਭੈੜੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਨਿੰਦਕ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਲਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

ਭਲਾ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਉਗਣ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਿੰਦਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਗਾਲ ਵੇਂਦੇ ਹਨ ।

(੪) ਜਿਵੇਂ ਕੱਲਰ ਦੀ ਕੰਧ ਕਿਰ ਕਿਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿੰਦਕ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ, ਨਿੰਦਕ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਨਿੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ, ਮਾਨੋ, ਕੱਲਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਿੰਦਕ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਣ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੱਠੇ ਪਹਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿੰਦਕ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ; ਬੁਰਾਈ ਕਰ ਸਕਣ ਤਕ ਅੱਪੜ ਤਾਂ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਸੋਚਦਿਆਂ ਸੋਚਦਿਆਂ ਆਪ ਹੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ਼ਲਤ ਰਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(੫) ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਬਣਾਏ ; ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਲਟਾ । ਲੋਕ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਹੀ ਫਿਟਕਾਂ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਭੀ ਲੋਕ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਚਰਨ ਭੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਨੀਂਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਿੰਦਾ ਦੀਆਂ ਉਜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਖੁਸ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਭੀ ਨੀਂਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਿੰਦਕ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਉੱਦਮ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੬) ਭਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਨਿਵਾਣਾਂ

ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਵਾਣਾਂ ਦੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਖੂਹ ਲਵਾਏ ਤਲਾਬ ਬਣਵਾਏ ; ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਬੜਾ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਭੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਰਹੇ ; ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਸਦਾ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਖੱਟ ਲਏ, ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰਦਾ ਰਹੇ; ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਭੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

੨੫ ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੧ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ)—ਫਕੜ
ਜਾਤੀ, ਫਕੜੁ ਨਾਉ— ਧੋਬੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਨਾ ਪੜ੨
੨. ਪਉੜੀ ਮ: ੧ (ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ)—ਜਾਤੀ ਦੇ
ਕਿਆ ਹਥਿ— ,, ,, ,, ੮੩੧
੩. ਭੈਰਉ ਮ: ੩—ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ
ਕੋਈ— ,, ਅੱਠਵੀਂ ,, ੨੫੬
੪. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ
ਨਹੀ ਜਾਤੀ— ,, ਦੂਜੀ ,, ੮੫੮
੫. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਹੁ
ਉਪਾਇਆ— ,, ਨਾਵੀਂ ,, ੬੫੨

ਭਾਵ :—

(੧) ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਣ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਵਡੱਪਣ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਆਤਮਾ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੋ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਖਵਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

ਮਨੁੱਖ ਤਦੋਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਮਝੋ ਜੇ ਉਹ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਦਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਵਪਾਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਹਾਥਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਸੇ ਹੀ ਵਲਜ ਵਪਾਰ ਦੀ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵਰਨ ਦਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮਹੁਰੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੁਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਮਹੁਰਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਭੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਹ ਮਹੁਰਾ ਖਾਇਗਾ ਤਾਂ ਮਰੇਗਾ ਹੀ। ਕਿਸੇ ਭੀ ਜੁਗ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਯਮ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ ਹੋਵੇ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਬਣੀ ਹੈ । ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਣ ਕਾਹਦਾ ? ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਗਾੜ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਾਤਿ ਦੇ ਆਸਰੇ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀਦਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਹ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਯੀ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘੁਮਿਆਰ ਇੱਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ।

ਪੰਜ ਤੱਤ ਮਿਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਕਲ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਤੱਤ ਹਨ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਹਨ ।

ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸੂਦਰ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

(੪) ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕੁਲ ਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਆਜਾਈਂ ਗਵਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਵੇਖੋ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ! ਸੂਦਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਲਹੂ ਦੇ ਥਾਂ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਉੱਚਾ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

(੫) ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਉੱਚਾ ਕੌਣ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਕੌਣ ? ਜੋਤਿ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਹੀ ਖ਼ਲਕਤਿ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਸਰੀਰ-ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

ਉੱਚਾ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਸ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ।

[੨੧] ਸਤੀ

੧. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਸੂਹੀ)—ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨਾ
ਆਖੀਅਨਿ— ਪੋਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਨਾ ੬੫੦
੨. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਵਾਰ ਸੂਹੀ)—ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ
ਜਾਣੀਅਨਿ— „ „ „ ੬੫੦
੩. ਸਲੋਕ ਮ: ੩ (ਸੂਹੀ ਕੀ ਵਾਰ)—ਕੰਤਾ ਨਾਲ
ਮਹੇਲੀਆ— „ „ „ ੬੫੧
੪. ਗਉੜੀ ਮ: ੫—ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਮਿਲਿ ਆਏ
ਸੰਸੋਗ— „ ਦੂਜੀ „ ੧੭੦
੫. ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ—ਬਿਨੁ ਸਤ ਸਤੀ ਹੋਇ ਕੈਸੇ
ਨਾਰਿ— „ „ „ ੮੮੨

ਭਾਵ:—

(੧) ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨਹੀਂ ਆਖੀਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦੇ ਨਾਲ ਸੜ ਮਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਹੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(੨) ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਤੀਆਂ ਹੀ ਸਮਝੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਬੁਧ ਧਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

(੩) ਸਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਦੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਤੀ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ' ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਹੀਏਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਾਹ ਜਾਤਾ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ? ਪਤੀ ਚਾਹੇ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਦੁਖੀ, ਉਹ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀਆਂ।

(੪) ਪਤਿਬੁਧ ਧਰਮ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਂਦਿਆਂ ਵਧਾਂਦਿਆਂ ਆਖ਼ਰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਅਪਯਾਇਆ ਗਿਆ, ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਚਿਖਾ ਉਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸੜ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਈ। ਜਗਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਤੀ' ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ, ਇਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਆਚਰਨ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਰੰਗ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ
ਵਿਖਾਈ। ਪਰ ਹੈ ਇਹ ਆਤਮ-ਘਾਤ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਕਦੇ ਭੀ ਆਗਿਆ
ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਅਸਲ ਸਤੀ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁਸੀਲ ਹੈ ਜੋ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਤੀ
ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ
ਪਤੀ-ਭਾਵਨਾ ਭੀ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਆਪਣੀ ਪਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

(੫) ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਆਚਰਨ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਉਹ ਮਰੇ-ਪਤੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨਾਲ ਸੜ ਕੇ ਭੀ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ
ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਤਾਈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚਸਕਾ ਹੈ ਤਦ ਤਾਈਂ
ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਆਪਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ
ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵੰਗੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ
ਵਿਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗਿਆਂ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ (ਮਾਨੋ) ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਿਆ ਕਰੋ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦਾ। ਜੀਵ-ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਛੱਡੋ। ਭਾਦਰੋ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਦੀ ਕਣਕ ਸੁਕਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੜ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੁਸਰੀ ਤੇ ਖਪਰਾ ਆਦਿਕ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਫਿਰ ਇਸ ਜੀਵ-ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਭਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਣਕ ਸੁਸਰੀ ਖਪਰੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ?

(੪, ੫) ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜੱਗ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹਵਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਜੱਗਾਂ ਹਵਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੈਂਡਾ, ਘੋੜਾ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਪੱਛੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਬੱਕਰੇ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਭੋਟਾ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ। ਇਹਨਾਂ ਜੱਗਾਂ ਹਵਨਾਂ ਸਮੇਂ ਪੰਛਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਖਾਂਦਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਵਧਦੇ ਫੁਲਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਜੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਮਨੁੱਖ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਪਲਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਪਾਣੀ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤੇ, ਮਾਸ ਛੱਡਣ ਦਾ ਕੱਚਾ ਪੱਖ ਲੈ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਹਨ ਕੁਕਰਮ। ਕੁਕਰਮ ਛੱਡੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਣੇ, ਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਚਸਕੇ ਛੱਡੋ, ਚਸਕਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾ ਪਸ਼ੂ-ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਅਸਲ ਤਿਆਗੀ, ਅਸਲ ਵੈਸਨਵ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਚਸਕੇ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਚਸਕਾ ਕਿਸੇ ਭੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮਾੜਾ।

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾਹ ਖਾਣ ਵਿਚ ਪਾਪ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮਾਸ ਚਸਕਾ ਨਾਹ ਬਣੇ, ਮਾਸ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਨਾਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

(੬) ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਹ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮਾਰਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦਾ ਹੈ 'ਬਿਸਮਿੱਲਾਹ' (ਬਾਇਸਮਿ-ਅੱਲਾਹ, ਅੱਲਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ)। ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਹ ਮਿਥ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਮਾਸ ਅੱਲਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜੇ ਅੱਲਾ ਖੁਦਾ ਸਾਰੀ ਖ਼ਲਕਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਬਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਭੇਟਾ ਧਰ ਕੇ ਖੁਦਾ ਖੁਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਖੁਦਾ ਖੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਂਦਾ।

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾਪਾਕ ਹੋਇਆ ਰਹੇ ਗੰਦਾ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ ਉਹ ਇਹ ਆਸ ਨਾਹ ਰੱਖੇ ਕਿ ਮੁਰਗੀ ਬੱਕਰੇ ਜਾਂ ਗਾਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਉਹ ਪਾਕ- ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਕ ਤੇ ਨਾਪਾਕ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(੭) ਕੋਈ ਭੀ ਮਜ਼ਹਬ ਹੋਵੇ ਧਰਮ ਹੋਵੇ, ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਤਦ ਤਕ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਭਲਾਈ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਲਕ ਅਤੇ ਖ਼ਲਕਤਿ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਠਾਣਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਹ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਚੱਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਲੋਕ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਤਬਾਰ-ਜੋਗ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਲੋਕ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਲਕ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹੀ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ। ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਣ ਵੇਲੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਉਤੇ ਕਠੋਰਤਾ ਵਰਤਣੀ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਉਹ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਸੋ, ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਦਿਲ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਗਈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬ ਨੇ, ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਰਹੁ-ਰੀਤੀ ਨੇ, ਬਾਂਗ ਨਿਮਾਜ਼ ਹੱਜ ਆਦਿਕ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਸਿਖਾਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਰਿਸ਼ਵਤ, ਕਠੋਰਤਾ ਤਅੱਸਬ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿਲ ਨਿਰਦਈ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਇਹੀ ਹੱਜ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਠੋਰ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਮੁੱਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਬਾਂਗ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਰੱਬ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਹੱਜ ਭੀ ਕਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਫਿਰ, ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ 'ਬਿਸਮਿੱਲਾ' ਆਖ ਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਜ਼ਬਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਬਹ ਕੀਤਾ ਜਾਨਵਰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਖਿਚੜੀ ਖਾ ਲੈਣੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।

(੮) ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਭੀ ਉਹੀ ਸ਼ਿਆਲ ਦੱਸ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੁਦਾ ਇਸ ਹੱਜ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਹੱਜ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਹਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਤੇ, ਉਹ ਹਾਜ਼ੀ ਅਜੇ ਭੀ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਇਸ ਭੇਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਖਾ ਪੀ ਜਾਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ, ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਕਿ ਇਸ 'ਕੁਰਬਾਨੀ' ਦੇ ਇਵਜ਼ ਸਾਡੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ—ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ। ਖੁਦਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਿਲ ਦੀ ਪਾਕੀਸ਼ੁਰੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ।

ਠੱਗੀ-ਫਰੋਬ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ, ਸੂਦ ਮੋਰੀ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਕੇ, ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬੇ-ਬਸੀ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸੌਦਾ ਇਤਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਵੇਚ ਕੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਪੀਸੇ ਜਾਣ, ਰਿਸਵਤ ਆਦਿਕ ਦੀ ਰਾਹੀਂ; ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਣ, ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ (ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭੀ ਦੇਸ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦਾ ਹੈ) ਪੈਸਾ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੰਦਰ ਗੁਰ-ਦੁਆਰੇ ਬਣਾਣ ਲਈ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਇਆ ਖਰਚਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ-ਦਰ ਤੇ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਸਾਦ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਕਰੇ, ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਹੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਅੰਗ ਮਲਕ ਭਾਗੋਂ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(੬) ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਅਸਲ ਭਾਵ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਖੀ-ਸਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ।

ਸਲੋਕ ਨੰ: ੨੨੮ ਤੋਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ 'ਬਾਦ-ਬਿਬਾਦ' ਦੀ ਤਪਸ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੀਵ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਥੇ ਇਕ ਸੋਹਣਾ ਗੁੱਖ ਹੈ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਹ 'ਬਾਦ-ਬਿਬਾਦ' ਤਜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਗੁੱਖ ਦੀ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਛਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆਂ, ਸਾਧੂ-ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕੀਤਿਆਂ, ਇਸ 'ਬਾਦ-ਬਿਬਾਦ' ਦੀ ਤਪਸ ਵਿਚ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਸ 'ਬਾਦ-ਬਿਬਾਦ' ਤੋਂ 'ਵੈਰਾਗ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੀਬ ਖੇਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹੋ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਰਤ ਆਦਿਕ ਭੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨੇਮ ਭੀ ਨਿਬਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਭੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਥੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਾਧੂ' ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠੋ ਉਤਨਾ ਚਿਰ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਕਰੀ ਜਾਉ, ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਤੀਰਥ-ਯਾਤ੍ਰਾ, ਵਰਤ-ਨੇਮ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦਾ।

ਪਿਛਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ 'ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ, ਜੋ ਕੀਨੋ ਸੋ ਲਾਭ'। ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮਨੁੱਖ 'ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ' ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਸਰਾਬ-ਮਾਸ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਤਸੰਗ ਤੇ ਉਥੇ ਲਏ ਹੋਏ ਪੁਣ (ਵਰਤ) ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲਫਸ 'ਭਾਂਗ ਮਾਛੁਲੀ ਅਤੇ ਟੁਰਾ' ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਿਰਫ ਭੰਗ ਤੇ ਸਰਾਬ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੋਸਤ ਅਫੀਮ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ। ਸਤਸੰਗ ਭੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਭੀ ਕਰੀ ਜਾਣੇ-ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਹਨ। ਕਾਮੀ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਾਬ-ਮਾਸ ਵਰਤ ਕੇ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਵਿਭਚਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ, ਮੱਛੀ ਦਾ

ਮਾਸ ਦੁੱਕਿ ਕਾਮ-ਰੁਚੀ ਵਧੀਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸਰਾਬ ਭੰਗ ਮੱਛੀ ਲਫੜ ਵਰਤੇ ਹਨ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ 'ਮਾਸ'

'ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ' ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ 'ਗੁਰਮਤਿ' ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਅੰਗ ਲੈ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰ 'ਮਾਸ' ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿਚ ਪੰਜ ਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਮਸ਼ਮੂਨ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ।

'ਵਾਰ' ਦਾ ਮਸ਼ਮੂਨ :—

ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਲੋਕ ਜੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ, ਵਾਢੀ ਉਹ 'ਵਾਰਾਂ' ਗਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਹਰੇਕ 'ਵਾਰ' ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਹੀ ਬੱਝਵਾਂ ਮਸ਼ਮੂਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਕਦੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ?

(ੳ) ਵਾਰ ਨੰ : ੨ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੯—ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵ ਦੀ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ 'ਜਪੁ' ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ।

(ਅ) ਵਾਰ ਨੰ: ੬ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੩ ਅਤੇ ੫ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੀ ਅਠਵੀਂ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜ਼ 'ਸੋਹਿਲਾ' ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੋਹਿਲਾ' ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਥੇ ਇਉਂ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ 'ਵਾਰਾਂ' ਤਦੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਾਰੀ 'ਬੀੜ' ਲਿਖ ਚੁਕੇ ਸਨ ।

(ੳ) ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ 'ਵਾਰਾਂ' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਵੇਖੋ ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੪੮;

ਵਾਰ ਨੰ: ੩ ਪਉੜੀ ਨੰ: ੧੨

ਵਾਰ ਨੰ: ੨੬ ਪਉੜੀ ੨੪ ਅਤੇ ੨੫

ਮਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ :—

ਹੇਠ-ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ :—

(ੳ) ਚੰਗਾ ਰੁਖੁ ਵਢਾਇ—ਵਾਰ ੧੪, ਪਉੜੀ ੧੫

- (ਅ) ਹਸਤਿ ਅਖਾਨੁ ਗੁਮਾਨ ਕਰਿ—ਵਾਰ ੨੩, ਪਉੜੀ ੧੩
 (ਬ) ਸੀਂਹੁ ਪਜੁਤੀ ਬੱਕਰੀ—ਵਾਰ ੨੫, ਪਉੜੀ ੧੭
 (ਸ) ਜੇਕਰਿ ਉਧਰੀ ਪੂਤਨਾ—ਵਾਰ ੩੧, ਪਉੜੀ ੮
 (ਹ) ਕੁਹੈ ਕਸਾਈ ਬੱਕਰੀ—ਵਾਰ ੩੭, ਪਉੜੀ ੨੧

ਇਹਨਾਂ 'ਵਾਰਾਂ' ਦਾ ਮੁੱਖ-ਮਸ਼ਮੂਨ :—

(ੳ) ਵਾਰ ਨੰ: ੧੪ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਨਿੱਤ ਸਵੇਰੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਜ ਭੀ ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ 'ਰਬਾਬ'। ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਚੰਗੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ 'ਰਬਾਬ' ਬਣੀ, ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ 'ਮਾਸ' ਤਾਂ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਨਾਲ 'ਰਬਾਬ' ਮੜ੍ਹੀ ਗਈ, ਬੱਕਰੀ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਤੋਂ 'ਰਬਾਬ' ਵਾਸਤੇ ਤੰਦੀ (ਤਾਰ) ਬਣਾਈ ਗਈ।

(ਅ) ਵਾਰ ਨੰ: ੨੩ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ 'ਗਰੀਬੀ' ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਪਰ ਗਰੀਬੀ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਆਦਰ ਮਿਲਿਆ।

(ਬ) 'ਵਾਰ' ਨੰ: ੨੫ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ 'ਗਰੀਬੀ-ਮਾਰਗ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਉੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਦੇ ਤੇ ਨੀਵਿਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਜੰਮ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਹੈ, ਪਰ ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਾਲੋਂ ਗਰੀਬੜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵੰਦਿਆਂ ਮੁਇਆਂ ਦਸ ਕੰਮ ਸਵਾਰਦੇ ਹਨ।

(ਸ) 'ਵਾਰ' ਨੰ: ੩੧ ਵਿਚ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਬੁਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ੨੦ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਾਰ' ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ।

(ਹ) 'ਵਾਰ' ਨੰ: ੩੭ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ :—

੧ ਤੋਂ ੫

੬ ਤੋਂ ੭

੮ ਤੋਂ ੧੦

੧੧ ਤੋਂ ੧੩

੧੪ ਤੋਂ ੨੮।